

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve

**Magyar Waldorf Szövetség
2013**

A MAGYAR WALDORF-ISKOLÁK KERETTANTERVE

Az általános iskola 1-8. és a gimnáziumok 9-13. évfolyama számára

Bevezetés

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve a Magyar Waldorf Szövetség által kiadott „Waldorf” és „Rudolf Steiner” név használati jogával rendelkező iskolák számára készült. A kerettanterv alapján működő Waldorf-iskolák státuszának meghatározása a magyar közoktatásban első ízben a 32.755-1/2001. és 35.681-1/2003. számú oktatási miniszteri határozatokkal történt meg, majd ezt követően a kerettanterv a 20/2006. (V. 5.) OM rendelettel alternatív kerettantervként kihirdetésre került. A kerettanterv megújult koncepciójában a Nemzeti Alaptanterv elvárásai mellett megjelennek a magyarországi Waldorf-iskolák eddigi működése során felhalmozott pedagógiai tapasztalatok.

A Waldorf-iskolák tizenhárom évfolyammal működő nevelési-oktatási intézményként ellátják az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola feladatait. Waldorf-iskola működhet nyolc évfolyammal is, amely az általános iskolai, és öt évfolyammal, amely a gimnáziumi feladatok mellett látja el az alapfokú művészeti iskola feladatait. A Waldorf-iskolák nevelési-oktatási tevékenységüket a kerettanterv szerint végzik, pedagógiai programjukat és egyéb iskolai dokumentumaikat a kerettantervben foglaltak megtartásával alkotják meg.

Ha az iskola Waldorf, illetve Rudolf Steiner iskolaként kívánja megnevezni magát vagy helyi tantervében hivatkozásként szerepelteti e neveket, akkor - mivel e nevek oltalom alatt álló védjegyek - köteles a Magyar Waldorf Szövetség névhasználati engedélyét beszerezni és működése során a Szövetség névhasználatra vonatkozó szabályait megtartani.

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve ugyanakkor szemléletében, módszereiben, eljárásaiban részben vagy egészben forrásul szolgálhat más iskola helyi tantervének készítéséhez.

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2013” koncepciója, szerkezete

A magyar Waldorf-iskolák által közösen kidolgozott kerettanterv a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 9. § (8)-(9) bekezdésének felhatalmazása alapján az alternatív Waldorf-pedagógia alapelveire épülve határozza meg a Waldorf-iskolákban folyó sajátos köznevelési tevékenységet. A kerettanterv összhangban áll a nemzetközi Waldorf-tantervekkel, ugyanakkor megjeleníti a magyar kultúra értékeit, és épít az elmúlt kilencven év Waldorf-pedagógiai tapasztalataira, kutatásaira.

A kerettanterv a köznevelési törvény által megengedett körben él a speciális szabályozás lehetőségével: meghatározza a Waldorf-pedagógiára épülő nevelési-oktatási tevékenység sajátos pedagógiai tartalmi követelményeit és az e tartalmakból fakadó iskolai szervezeti-működési sajátosságokat, így különösen bemutatja a pedagógus munkakör, az elfogadott pedagógus végzettségek és szakképzettségek tekintetében elvárt követelményeket, a Waldorf-iskolákra irányadó építésügyi előírásokat, helyiség-, eszköz- és felszerelésigényt, a Waldorf-pedagógiának megfelelő minőség gondozás és teljesítményértékelés alapelveit, az iskolák sajátos vezetési modelljét és szervezetét, nevelés- és oktatásszervezését, valamint a helyi tantervek elkészítéséhez szükséges útmutatót az alábbi fejezetekre tagoltan:

A Waldorf-pedagógia feladatai, célkitűzései, alapelvei

A NAT és a kerettanterv

A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából – horizontális tanterv

A Waldorf-iskolák kerettanterve az 1-13. évfolyamokon – vertikális tanterv

A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-13. évfolyamokon

A Waldorf-iskolák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke, építésügyi előírások
A Waldorf-iskolákban a pedagógus munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségek
Minőség gondozás a Waldorf-iskolákban
A Waldorf-iskolák öngazgató rendszere, szervezete és működése
Útmutatások a Waldorf-iskolák helyi tantervének elkészítéséhez
Tantárgyi rendszer és óraszámok

Waldorf-pedagógia feladatai, célkitűzései, alapelvei

I. A Waldorf-pedagógia feladatai, célkitűzései

A Waldorf-iskola pedagógiai programja mögött a szalutogenezis (az egészségességre törekvés, más kontextusban a fenntartható emberi fejlődés) elve húzódik meg: Törekednünk kell arra, hogy olyan körülményeket teremtsünk a gyermek fejlődése számára, mely adottságainak függvényében lehetővé teszi a testi-lelki-szellemi értelemben egészséges emberre jellemző tulajdonságok, képességek lehető legszélesebb skálájának lehető legoptimálisabb kibontakoztatását, a társadalomba való beilleszkedés érdekében. Az emberré válás folyamatának egészét szem előtt tartva nem korlátozza a nevelést-oktatást az időszakosan változó, múltó trendként preferált tulajdonságok egyoldalú erősítésére (pl. jó munkavállaló). Ennek értelmében a Waldorf-pedagógia figyelembe véve a természetes érési folyamatokat minden életkorban a gyermekek teljes személyiségének, vagyis testi-lelki-szellemi képességeinek dinamikus egyensúlyban lévő fejlesztésére törekszik, inspirálja a gyermekek belső fejlődését és elősegíti a külvilággal való egészséges kapcsolat kialakulását. Ez utóbbi eredményességét nem elsősorban a tanulmányi eredmény alakulásán méri le, hanem képesség-, készségfejlesztő jellegű, modern pedagógiai értelemben kompetenciaalapú nevelést-oktatást valósít meg, így a Waldorf-tanterv – a köznevelési törvény újonnan megfogalmazott alapelveivel összhangban – egyforma jelentőséggel foglalkozik az egyes évfolyamon

- a különböző életkorokhoz kapcsolódó nevelési célok leírásával,
- az adott életkorban szükséges képesség-készségfejlesztéssel,
- az adott életkorban elsajátításra kerülő tantárgyi tartalmakkal.

E hármas célrendszer évfolyamonkénti meghatározása szigorúan a fejlődéslélektan és az antropozófiai antropológia alapján történik, a személyes és a szociális kompetenciákat egyaránt tekintetbe véve a Waldorf-iskola nevelési-oktatási rendszerében az időbeosztás hangsúlyeltolódását eredményezi az általános- és középiskolákban jelenleg szokásoshoz képest. Kettős célja:

- Az elsődleges prevenció megvalósítása: Megelőzni a különböző fejlődési problémák, ezen belül különösen a tanulási hátrányok, nehézségek, kialakulását és a viselkedési, beilleszkedési nehézségek létrejöttét. Ennek elérésére különösen az alsó szakaszban nagy hangsúlyt kap a széles alapokon nyugvó képesség-, készségfejlesztés, mely később is következetesen megelőzi az egyes képességekhez kötött, adott tantárgyi tartalmak megjelenését.
- Kiegyenlítő-harmonizáló pedagógiai hatás elérése: a személyiségen belüli (intrapersonális), különösen a képesség-, készségfejlődés terén meglévő fejlődési egyenlenségek, diszharmóniák pedagógiai módszerekkel történő kiegyenlítése, harmonizálása. Ez a kiegyenlítés (harmonizálás) nem korlátozódik a tantárgyi tartalmak elsajátításához szükséges, főképpen kognitív képesség-, készségstruktúra fejlesztésére, hanem az érzelmi-indulati, az akarati-cselekvéses és a szociális életben szükséges

képesség-, készségstruktúra harmonizálását is szem előtt tartja.

A célok megvalósításának Waldorf-tanterv nyújtotta lehetőségei

- A tantervi órakeretben kb. 1/3-1/3-1/3 arányban szerepelnek a motoros-finommotoros fejlődést és a praktikus intelligenciát, a lelki-érzelmi fejlődést és az érzelmi intelligenciát, valamint a kognitív képességeket, tehát a gondolkodást és a szellemi fejlődést segítő tantárgyak.
- A motoros-finommotoros fejlődést segítő tantárgyak egyben támogatják a szenzomotoros fejlődést, a szenzomotoros integrációt is. Ilyenek pl. a játékorá, Bothmer-gimnasztika, euritmia, formarajz és szabadkézi geometria, kézimunka óra, kézművesség (faművesség, rézművesség, asztaloság, kovácsolás, szövés, kosárfonás) valamint a főoktatáson belüli ritmikus rész és a különböző projektmunkák, mint: házépítés, földművelés, mesterségek; a felső tagozaton (9-13. osztály) a különböző gyakorlatok: mezőgazdasági praktikum, erdészeti praktikum, szociális praktikum, ipari praktikum. Ezen túl az osztálytanító negyedik osztálytól ösztönzi a gyermekeket, hogy alkatuknak megfelelő sporttevékenységeket válasszanak.
- A lelki-érzelmi fejlődést segítő tantárgyak egyben támogatják a külvilág szemlélésének belső képzetté válását és ezek érzelmi-gondolati feldolgozását. Ilyenek pl. euritmia, festés, rajz, ének-zene, agyagozás, szobrászat, drámaóra, költészet, 8. osztályos és 12. osztályos éves munka, éves színdarab és drámaprojektek, szociális praktikum, a főoktatáson belül a mesék, történetek. Ezeken túl az osztálytanító harmadik osztálytól ösztönzi, hogy a gyermekek alkatuknak megfelelő hangszerezen zenét tanuljanak, kórusba járjanak.
- A gondolkodás fejlesztése a közismereti tárgyak keretein belül valósul meg. A következő hármasságot mutatja: a jelenség megfigyelése, előidézése (praktikus gondolkodás szintje); a jelenség leírása (képzetek, képi gondolkodás szintje), a jelenségből levonható szabályszerűségek, törvények felismerése (szimbolikus reprezentációk, elvont gondolkodás szintje). A folyamatban a gyermeknek megtanulják, hogy milyen lépcsőkön keresztül lehet eljutni az önálló gondolatokhoz, hogyan tudják praktikus tapasztalataikat gondolatokra váltani, összefüggésekben látni, valamint az elvont gondolatokat a valóság jelenségeihez kapcsolni, tettekre váltani.
- A személyiségen belüli harmónia megteremtésének igénye egész Waldorf-pedagógiai rendszert áthatja, ezért nem csak az egyes órátípusokban testesül meg, hanem minden pedagógiai tevékenységünk ennek a hármasságnak a mentén valósul meg.
- A korszakos rendszerben (epochális jellegű) főoktatás felépítése is ezt a hármasságot tükrözi (ritmikus rész - főrész - mese, történet), valamint a szaktanároknak is figyelembe kell venniük az óratervezéskor ezt a harmonizáló pedagógiai elvet. Az egyes szaktárgyakban többször a vertikális tantervi felépítésben is megjelenik ez a hármasság: pl. az idegen nyelveket az első három osztályban csak szóbeliséggel, mozgás-ritmus-beszéd összekapcsolásával tanítjuk, később a szókinccs, mondataalkotás, történetek és végül a nyelvtani törvényszerűségek következnek.
- A korszakos tanítási mód támogatja a készség-, képességfejlődés idői ritmusát, figyelembe veszi, ennek ún. látencia szakaszát, ezáltal elősegíti a képesség lehető legteljesebb kibontakozását. Egy-egy képesség fejlesztése 3-4 hetes intenzív szakaszok során a főoktatásban történik, majd egy kevésbé intenzív fenntartó-gyakorló fázis következik, melyhez a gyakorló órák adják a lehetőséget. Ez idő alatt az idegrendszerben megszilárdul az adott készség-képesség (procedurális tudás) mentális reprezentációja, csak ezután válik lehetségessé, hogy a már a szó legszorosabb értelmében vett készségekben

megnyilvánuló képességet az egyre bővülő és magasabb szinten megjelenő tananyag elsajátításához használni lehessen.

- A Waldorf-iskola a felsorolt pedagógiai célok elérése érdekében az alapképességek elsajátítását elnyújtott alsó szakaszban [1-2-3 (-4). osztály] valósítja meg, ahol lehetőség van, főképpen a számtan és az írás-olvasás tanulásban a lassabb ütemű haladásra, a gyermekek fokozatosan jutnak el a kettős elvonatkoztatáson át (a beszélőtől és a beszéd hangzó oldalától) a szimbólumok készségi szintű használatáig.
- A Waldorf-pedagógia szemléletében egyensúlyba kerül a közösség és az egyén fejlődésének fontossága, az általános fejlődésmenet és az egyes fejlődésének kapcsolata. Tekintettel van az individuális különbségekre, elfogadja, hogy a gyermekek képességei hasonló életkoruk ellenére igen különbözőek lehetnek, támogatja, inspirálja az individuális fejlődési út bejárását, a természetesen bekövetkező fejlődési krízisek megélését és megoldását. Ugyanakkor a Waldorf-iskola célja, hogy relatíve nagy osztálylétszámmal (25-30 fő) dolgozzon, hiszen fontos pedagógiai cél az osztályon belüli gazdag szociális kapcsolatrendszer kialakítása (mely modellezni kívánja a társadalmi sokszínűséget, és értékékként mutatja meg). Minden osztálytanítónak a saját pedagógiai eszköztárát és az iskolában adott fejlesztő-segítő eljárásokat tekintetbe véve kell mérlegelnie, hogyan tud egyensúlyt tartani az általános és az egyes, a közösség fejlődése és az egyén fejlődési útja között.
- Az egészséges fejlődés elősegítése érdekében a Waldorf-pedagógia szoros együttműködést igyekszik alakítani a szülőkkel. A szülőket a gyermek nevelésében egyenrangú, kompetens személynek tekinti, szülői estek, előadások keretében folyamatosan tájékoztatja az adott életkor jellemzőiről, pedagógiai célkitűzéseiről, feladatairól. Kéri a szülők segítségét a gyermek(ek) számára legmegfelelőbb környezet kialakításában, fenntartásában. A felmerülő pedagógiai problémák megbeszélésére és közös megoldására törekszik.

A pedagógiai program megvalósításának személyi feltételei

A Waldorf-pedagógia, mint az egyéni szükségletekre és képességekre, de a szociális beágyazódásra egyaránt érzékeny nevelési rendszer a fent vázolt pedagógiai célokat az alábbi személyi feltételek teljesülése által érheti el.

- A Waldorf-pedagógia alapelveit csak olyan osztálytanító és szaktanár képes alkalmazni, aki a Waldorf-pedagógiában képzett, igénye van a folyamatos belső fejlődésre és továbbképzésre (lifelong learning).
- A Waldorf-pedagógus attitűdje befogadó, elfogadó. Tisztában van azzal, hogy még a tipikus fejlődési utat bejáró, egyazon korcsoportba tartozó gyermekek között is lehetnek képesség-, készségbeli eltérések, melyeket a nevelés-oktatás során figyelembe kell venni.
- A pedagógus ismerje, és képes legyen alkalmazni a gyermekek egyéni megfigyelését Waldorf-pedagógiai szempontok szerinti gyermekleírásban. Tudja használni az egyéni bánásmód kialakítását segítő olyan mentális-meditatív Waldorf-pedagógiai eszközöket, mint a gyermekek lényének esténkénti felidézése, és a heti rendszerességgel megtartott tanári konferencia gyermekmegbeszélései. Képes legyen az egyéni szöveges értékelésre, az egyéni képességek aktuális leírására.
- Az osztálytanító és a szaktanár képes legyen az osztályon belül, az egyes tipikus fejlődésű gyerekek közötti képesség-, készségkülönbségek tanórán, az osztálymunkában való kezelésére, valamint – külön felkészüléssel – az egyes gyermekek képességprofiljában megmutatkozó diszharmóniákra, képesség-készségfejlődési elmaradásokra rálasson és segítséggel az osztályon belüli pedagógiai

munkában a létszám függvényében a lehető legnagyobb mértékben tekintetbe tudja venni azokat.

- Az osztálytanítók és a szaktanárok megsegítése érdekében szükség van olyan, a Waldorf-pedagógiai rendszerével kompatibilis pedagógiai fejlesztő-segítő eljárások használatára, mint pl. az Extra Lesson, a higiéniai- és szociáleuritmia, vagy a művészeti-pedagógiai terápia. Ezek a szakemberek segítséget nyújtanak az osztályt tanító pedagógusoknak a fejlődési, érési problémák felismerésében és az osztálymunkában való figyelembevételében.

II. A Waldorf-pedagógia alapelvei

Sajátos tanulási és tanítási folyamatok, különös tekintettel az epochális tanítás, a szakórák, a gyakorlatok és projektek rendszerére.

Az oktatás- és iskolai élet szervezése, az óra- és napirendek kialakítása az életkori sajátosságoknak és a tanítás ritmusának figyelembe vételével történik. A Waldorf-iskola a tantárgyak sajátosságából adódóan a tanítást fő-, és szakoktatás szerint tagolja; ez didaktikai forma szerint epochális tanításnak és a szakóráknak felel meg: az olyan elméleti, művészeti és gyakorlati tantárgyak, amelyek esetében egy kerek, lezárt témát tárgyalunk, epochális oktatás formájában jelennek meg, más tárgyakat - főleg ha állandó gyakorlást igényelnek - szakórákban tanítunk. A főoktatás tipikus tantárgyai: anyanyelv, matematika-geometria, földrajz-gazdasági ismeretek, történelem-társadalmi ismeretek, természetrajz-biológia, fizika, kémia, esztétika. A tapasztalat szerint az anyanyelvi és a matematikai ismeretek és kompetencia megszerzése érdekében a második elem - az állandó gyakorlás - is fontos a tanításban és a tanulásban. A tantervben ezért jelennek meg az epochák mellett az anyanyelvi és a matematika szakórák is. Más tantárgyakat a szakórák hagyományos rendjében tanítunk. Amennyiben azonban a művészeti, kézműves-gyakorlati tárgyak vagy az idegen nyelvek esetében összefüggő feladat vagy projekt jellegű munka adódik, akkor ezeket is lehet természetesen tömbösített formában, epochálisan tanítani.

A tanterv minden tanuló számára kötelező. A Waldorf-iskolákra nem jellemző a nemek szerinti csoportbontás. Az olyan tárgyak óráin is, mint kézimunka, kertművelés vagy kézművesség a lányok és fiúk egyaránt részt vesznek. Csoportbontás ugyan előfordul, de ez nem nemek vagy teljesítmény szerint történik, a legfontosabb szempont mindig az, hogy a létszám és a képességek tekintetében is kiegyenlített legyen a csoport. Kivételt képezhetnek az idegen nyelvek, amelyeknél a képesség vagy teljesítmény szerinti differenciálás is lehetséges.

A tananyag elsajátításának formájához tartozik az önálló munkákra való felkészülés is: ezek az ún. projektek és éves munkák, amelyek során a tananyag alkotó jellegű feldolgozása a feladat, az elméleti, művészi és kézműves-gyakorlati elemek összekapcsolásával. Az iskola mindennapjait átszövik a közösséget alakító és erősítő tevékenységek: hónap/évszakünnepek, az éves ritmushoz igazodó ünnepek, tanulói gyakorlatok, kirándulások, színdarabok.

Az osztálytanító kiemelt szerepe

Minden osztálynak saját osztálytanítója van, aki ideális esetben nyolc évig kíséri az osztályt. Az osztálytanító tartja a reggeli főoktatást (a tömbösített közismereti tárgyakat) és a képezésének megfelelő szakórákat a saját osztályában.

Az osztálytanító pedagógiai feladata, hogy az osztályközösségből együttműködő szociális közeget formáljon, és megteremtse a tanítás-tanulás optimális feltételeit. Morális tekintélyét elkötelezettségével, a gyermekekkel való bánásmódjával, a gyerekek iránti valódi érdeklődéssel és a szülőkkel való szoros, nyílt, bizalomteljes kapcsolatával tudja megalapozni.

Az osztálytanító kapcsolatot tart az osztályában tanító szaktanárokkal, kölcsönösen figyelemmel kísérik egymás munkáját. Rendszeresen osztálykonferenciát szervez, amikor a szaktanárokkal közösen osztály- és gyerekmegbeszélést folytatnak.

Az osztálytanító folyamatos kapcsolatban van a szülőkkel, havi rendszerességgel szülői esteket tart, elősegíti az osztály szülői közössége szellemi, pedagógiai munkájának az elmélyülését, és bepillantást ad az osztályban történő folyamatokba. Ezt a célt szolgálhatják a szülők számára szervezett nyílt napok, az évszakünnepek, a családi programok, kirándulások is. Az osztálytanító a szülőknek (fogadóórák, családlátogatások keretében) egyénileg is lehetőséget biztosít személyes beszélgetésekre.

Az osztálytanítónak szakmai és munkaszerződésben meghatározott kötelessége a tanári konferenciák pedagógiai kutatómunkájában való részvétel.

Az osztályösszetétel pedagógiai elvei, tanulófelvétel

Az osztályok összeállítása során több szempontot kell figyelembe venni. A nemek közötti kiegyenlítettség a Waldorf-iskolák elindulása óta nagyon fontos. Törekszünk arra, hogy az osztályokban azonos arányban legyenek fiúk és lányok. Az iskola fizikai lehetőségeihez alkalmazkodva (megfelelő méretű tanterem megléte) kell meghatározni az egyes osztályokba felvehető gyerekek maximális létszámát, figyelve arra, hogy minél többen alkossák az osztályközösséget. Ezt nagyon lényegesnek tartjuk, mert a tanár és diák személyes kapcsolata mellett a diákok közötti kapcsolatok sokszínűsége is jelentős nevelő erővel bír. A gyerekek között kialakuló gazdag kapcsolati háló lehetőséget teremt a tolerancia gyakorlására, a csoportos együttműködések változatos kialakulására, a dinamikus átalakulásokra és a szélsőséges helyzetek csillapítására. A 30 fő körüli osztálylétszámok így nem ritkák és nem is cél a létszámok redukálása. Az osztályokba integrálható és integrálandó sajátos nevelési igényű diákok ideális létszáma 10% körül van, erről részletesen a fejlesztés lehetőségeiről szóló fejezetben írunk. Nem szabály, de üdvözlendő, ha az osztályokba a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből sikerül gyerekeket felvenni, ezáltal az osztályközösség leképezheti a társadalom összetételét, és ez önmagában komoly nevelő erő.

Felvétel az első osztályba

A Waldorf-iskola nem kötelező felvételt biztosító iskola. Az első osztályok kialakítását a leendő osztálytanító és az iskolában tanító tanárok közösen végzik. Az induló osztályok létszáma ideális esetben 26–30 között változik.

A Waldorf-iskolák általános pedagógiai célkitűzése a gyermekek harmonikus, egészséges fejlődése, ennek következtében a jelentkező gyermekeknél nem a jövőben várható teljesítmény a felvétel kritériuma. Igyekszünk olyan osztályokat kialakítani, amelyekben a különböző temperamentumú, lelki alkatú gyermekek között egyensúly van, ugyanakkor figyelünk a fiúk-lányok arányára is. Tekintetbe vesszük a szülők iskolaválasztási szempontjait is, ez ugyanis döntő jelentőségű az elkövetkező időszak pedagógiai együttműködésének sikere érdekében. A kiépült Waldorf-iskolák esetében a jelentkező gyermekek közül a többség Waldorf-óvodában nevelkedett, illetve testvére már az iskola tanulója, így ők a felvételnél előnyt élveznek.

A Waldorf-iskolák az adott intézmény iránt érdeklődő szülők számára a beiratkozási időszak előtt több hónappal előadás-sorozatot indítanak. Ezeket a tanári kollégium tagjai, szülők, illetve a gazdasági vezető tartja. Az előadók a Waldorf-pedagógia alapelveinek, fő irányvonalainak ismertetése mellett ilyenkor betekintést nyújtanak a pedagógia szellemi háttérébe, a módszertanába, az iskola életének jellegzetességeibe. Ezt követően a szülők jelentkezési lapot töltenek ki, melyen a megadott kérdések alapján részletesen le kell írniuk gyermekük eddigi fejlődését, és indokolniuk kell az iskolánkba való jelentkezésüket. Az utolsó beszélgetésen

lehetőség szerint a tanári kollégium bemutatja a leendő osztálytanítót.

A gyerekek számára szervezett játékos ismerkedés és a szülőkkel folytatott beszélgetés során az első osztály összeállításáért felelős tanári csoport igyekszik minél pontosabb képet kialakítani a gyerekekről, a szülőkről, a családban kialakult szülő-gyermek kapcsolatáról. Részletesen áttanulmányozzák a szülő által beadott jelentkezési lapot, ami kialakítja a beszélgetés vázát. A szülő ilyenkor részletesen beszélhet gyermekéről, kifejtheti azokat a fontos momentumokat, amelyeket a jelentkezési lapon nem állt módjában részletezni, a tanárok pedig olyan kérdéseket vehetnek fel, melyek a beadott anyag alapján lényegesnek tűnnek. Természetesen a szülők is feltesznek olyan kérdéseket, melyekre az előadások alapján nem sikerült választ kapniuk.

A gyerekek számára szervezett játékos ismerkedésen a foglalkozáson részt vevő pedagógusoknak alkalmunk van az iskolába jelentkező gyermekek alaposabb megismerésére. A személyes találkozók végén a tanárok összegzik tapasztalataikat, és összeállítják az osztályt. A felvételre javasolt gyermekeket a Tanári Kollégium egyetértésével vesszük fel az osztályba.

A leendő osztálytanító ellátogat a különböző óvodai csoportokba is, hogy eljövendő tanítványait az óvodai tevékenységen belül is megismerhesse.

Felvétel a magasabb osztályokba

Rendszeresen előfordul, hogy a tanév közben, vagy az új tanév kezdetén jelentkeznek szülők felvételi kérelemmel. Ilyen esetben az osztálytanító (-kísérő) az osztályban tanító kollégáival együtt mérlegeli, hogy az osztály tud-e újabb gyermeket befogadni. A felvételi legalább két tanár jelenlétében zajlik, módját és a felvétel kritériumait a gyermek életkora és az illető osztály összetétele határozza meg. Ezt az iskola a Szervezeti és Működési Szabályzatában rögzíti. A felvételtől az osztálytanító, -kísérő hoz döntést, aminek eredményéről értesíti a tanári kollégiumot és a szülőket.

Felvétel a középiskolába

A Waldorf-középiskolákba történő jelentkezés a középiskolai felvételi eljárás keretében a KIR-rendszeren keresztül történik.

A 13 évfolyammal működő iskolák pedagógiai programja meghatározza, hogy milyen feltételek teljesülése mellett biztosítja a tanuló részére a középiskolába való folyamatos továbbhaladást. A Waldorf-iskolák általános gyakorlata, hogy a középiskolába jelentkező tanulókkal és szüleikkel külön-külön ismerkedő és motivációs beszélgetést folytatnak a középiskolában tanítók, amelynek során a tanárok megismerik a diákok általános iskolai tanulmányi teljesítményét és eredményeit. Az 5 évfolyammal működő önálló Waldorf-gimnáziumok a felvételi követelményeket és a felvételi eljárásrendet e kerettantervben foglaltakra figyelemmel határozzák meg.

A kerettanterv fenti rendelkezései alapján megalapozott iskolaválasztás érdekében az iskolák a pedagógiai programjukban meghatározzák a tanulófelvétel helyi szabályait és azt a folyamatot, amelyben a szülők megismerkednek a pedagógiával, az iskolával, a szülői szereppel.

Az osztályközösség megtartása érdekében a Waldorf-iskola törekszik a tanulók helyzetét egyénileg mérlegelve az osztályisméltés elkerülésére. A Waldorf-pedagógia elfogadja az osztályösszevonást a teljes általános iskolai szakaszban: ilyen helyzetekben működő iskolák esetében a nemzetközi Waldorf-iskolai tapasztalatok felhasználása és a kooperatív pedagógiai gyakorlatok ismerete kiemelten fontos.

A tanulói teljesítmények szóveges értékelése

A Waldorf-iskola rendszeres szóbeli és szóveges írásbeli értékelést ad minden tanuló fejlődéséről minden életkorban, osztályzást nem alkalmaz. A tanév végén kiadott szóveges értékelés minden tanuló esetében a teljes tanévi munkát és fejlődést általában és tárgyanként is részletezve

tartalmazó egyénre szabott, részletes értékelés, amelyben a tanuló teljesítményének leírása mellett fejlődését is értékeli és elismerik, impulzusokat adnak a további munkához.

A Waldorf-pedagógiában általánosan alkalmazott szöveges értékelés tudatosan kiépített gyakorlata az első osztálytól a tizenkettedikig egyik alapvető nevelési eszköze az iskolának. A szöveges értékelést a Waldorf-pedagógia olyan kulcsfontosságú alapelvnek tekinti, amelynek maradéktalan érvényesülése nem szülői, tanulói választás kérdése, ezért a szöveges értékeléstől csak kivételesen, iskolaváltás és továbbtanulás esetén tér el. Az első nyolc évfolyamon a gyermekek lényét megragadó minél érzékenyebb általános pedagógiai jellemzés és szaktárgyi értékelések alkotják. A jellemzésnek – természetesen érzelemtől nem mentes – szabatos mondatokban megfogalmazott pontos leírásnak kell lennie. Ezekkel összhangban a szaktárgyi értékeléseknél is fontos az iránymutató tárgyilagosság: az elvégzett éves munka tartalmi összefoglalója után következik az egyéni munka értékelése. A szubjektív és objektív látásmód közötti helyes arányok megtalálása döntő jelentőségű. A kilencedik évfolyamtól szaktárgyi értékelésekből tevődik össze a bizonyítvány. A Waldorf-iskola az első négy évfolyamon a készség-, képességfejlesztést helyezi előtérbe, ezért nem alkalmaz normatív értékelést, kizárólag folyamat- és fejlesztő értékelést végez. Ennek része az évközi szóbeli és/vagy írásbeli értékelés, és a szülőkkel való beszélgetés és az év végi szöveges bizonyítvány. Az 1-4. évfolyamon az értékelések egyrészt a tanév során gyakorolt és megszerzett készségek, képességek, a megszerzett procedurális és deklaratív tudás fejlődési leírását tartalmazzák, másrészt megmutatják a képességek fejlődésének-fejlesztésének jövőbeli irányát. Ez árnyaltabb, individuálisan differenciált (egyéniestített) megközelítést tesz lehetővé, mint az ötfokú skála. Hátterében az a pedagógiai megfontolás áll, hogy a Waldorf-pedagógia támogatja az emberi sokszínűséget, minden tanulót egyformán értékesnek tekint, függetlenül azok képességeitől és teljesítményétől. Alsóbb osztály fokokon hangsúlyozottan a szülőknek szól a bizonyítvány. Fontos eleme az év végi értékelésnek a bizonyítványkép és bizonyítványvers. A magasabb évfolyamokon egészen a 12. osztályig megmarad az előbb említett folyamat- és fejlesztő értékelés, melyhez normatív elemek is társulnak, ezek a megszerzett deklaratív tudást mutatják 10-11. osztályig általában százalékos formában. Később érdemjegyek formájában. A folyamat eredményeképpen kompatibilissá válik értékelési rendszerünk a Nemzeti Köznevelési Törvénnyel, mégis megmarad egyénileg differenciáló és motiváló jellege.

A magatartás és szorgalom értékelése a bizonyítvány általános leírása elemeként jelenik meg. A jutalmazást - ami a folyamatértékelés része - az általános és különböző fokozatú dicséret váltja ki. A kiemelt szóbeli dicséret a 12. osztályos éves munkáinak és az érettségi vizsgák eredményhirdetésekor gyakorlat.

A jogszabályban meghatározott félévi értékelés szabályait az iskolák maguk alakítják ki: célszerű az egyszerű, rövid szöveges értékelés a félév epocháinak és szakóráinak munkájáról.

Művészi nevelés, művészettel nevelés

A komplex művészettel való nevelési program – a Waldorf-szemléletű művészetoktatás – a maga összetetten kezelt, elsősorban a szociális és érzelmi kompetenciák fejlesztésére ható, minden tanulóra kiterjedő sajátos művészeti tevékenységekkel egyenlő módon és mértékben fejleszti a gyermek intellektuális, érzelmi és cselekvésben megnyilvánuló - gyakorlati - képességeit, így a művészi készségek fejlesztése mellett alkalmas a tanulási és viselkedési problémák kialakulásának megelőzésére, az egészség megőrzésére. A „Waldorf művészeti nevelés” tantárgyai a közismereti tárgyakkal egységes tantervet alkotva a kötelező órák részei.

Vallásos nevelés

A Waldorf-iskola fontosnak tartja, hogy a tanuló valamilyen vallás oktatásban részesüljön, az ezzel

kapcsolatos gondolatokat a szabad vallás tantervi bevezetőjében írtuk le. Az etika tantárgy NAT által meghatározott tartalmi elemei kiemeléssel megjelennek a szabad vallás tantervében.

Egészségnevelés és környezettudatosság

Az ember boldogulásának fontos összetevője saját egészségének állapota és a környezettel való harmónia megteremtése. Ez a két dolog a Waldorf-iskolák szemléletében nem választható el egymástól. Úgy véljük, hogy az egyéni egészség és a környezet egészsége nem szemlélhető külön-külön, csak együtt van értelme beszélni ezekről. Az egészségnevelés és a környezet ápolásának tudatos tevékenysége nem olyan feladat, amit az iskola egyedül el tud látni, itt is jól tapasztalható a szülői minta fontossága, az otthoni szemlélet. Természetesen ez utóbbi kialakításában sokat tud segíteni az iskola azzal, hogy olyan témákat dolgoz fel a szülőkkel való közös munkában, ami az egyes családoknak segít kialakítani, átalakítani szokásrendjüket. A tudatos döntések gyakorlása elengedhetetlen mindkét területen, a külvilág által nyújtott sémák nem feltétlen helyesek. A választás lehetőségének megtanítása döntő jelentőségű, legyen az az egészséges étkezés vagy a szelektív hulladékgyűjtés. Fontos, hogy ezek a döntések a hétköznapiakban rutinná váljanak, ne pedig kampányszerűen következzenek csak be, hogy aztán egy újabb kampány máshová irányítsa akaratumkat. Az egyéni egészségnevelés terén nagyon fontos, hogy nem pusztán az egészséggel kapcsolatos ismereteket akarjuk közvetíteni, hanem az egészséget, mint dinamikus folyamatot ápolni szándékozunk. Az egészség nem csak a testi, hanem a lelki-szellemi téren is központi jelentőségű, így az ápolásnak sok formáját lehet gyakorolni. Az első osztálytól megjelenő sok mozgás, az euritmia, mint sajátos mozgásművészet nem csupán élettanilag fejt ki jó hatást, hanem a testmozgással kapcsolatos jó érzéseket összeköti a művészetek által adott lelki-szellemi jó érzéssel. A művészeti órák nagy száma is segíti azt, hogy lelkileg át tudják dolgozni az őket ért benyomásokat, ezzel is kialakítva egyfajta lelki higiéniát. A Waldorf-iskolák módszertanáról elmondható, hogy a gyerek életkori sajátosságait igyekszik maximálisan figyelembe venni, ami segíthet abban, hogy a tanulással kapcsolatos felesleges mértékű stressz minimális szinten maradjon, miközben a megfelelő kihívásoktól nem kíméljük meg a gyerekeket. A tanterv számos helyen tartalmaz olyan témákat, ami ráirányítja figyelmünket a környezettel való szoros együttlétre, az azzal kapcsolatos felelősségre. Itt is, ahogy az egészséges életmód terén is, a folyamatos, tevékeny ápolást igyekszünk szokássá tenni. A különböző természettudományos epochák, melyek az ember és a környezet kapcsolatát tárgyalják, csak egy részét adják az ezirányú nevelésnek. A kertművelés kapcsán olyan gyakorlati viszonyba kerülhetnek a környezetükkel, ahol saját bőrükön tapasztalják, mit jelent az ember számára a környezet ápolása. Az egyes környezeti problémákkal kapcsolatos témákat olyan életkorban tárgyaljuk mélységeiben, amikor a diákok már képesek valamilyen aktív módon az adott folyamaton tevékenyen változtatni, a veszélyek felsorolása gyakorlati tevékenység nélkül inkább a tehetetlenség érzését növelhetik, ami épp céljainkkal ellentétesen befolyásolhatja a diákok hozzáállását. A tanterv követése során mód van arra, hogy az emberi egészséget és a külvilág egészségét ne két külön témaként ismerjék meg a gyerekek, hanem egy olyan egységként, melynek fenntartásában az emberi döntéseknek kulcsszerepe van.

Speciális tantárgyak oktatása

A tantárgyak között megjelennek a speciális Waldorf-tantárgyak: az euritmia, a mozgás és testnevelés és ezen belül a Bothmer-gimnasztika, a kertművelés, illetve az iskolák felekezeteiktől független, szabad vallás órákat kínálhatnak.

Projektek, gyakorlatok, éves munkák

A Waldorf-pedagógiának alapjellegzetessége az intenzívebb munkát feltételező időszakos tanulás.

Alsóbb osztályokban az egymást váltó epochákban, a hóünnepre készülő előadásokkal is így dolgoznak már a gyerekek. További eszköze lehet ennek a módszernek már az első nyolc osztályban a tematikus jellegű erdei iskolák, táborok szervezése; középiskolában az életszakaszoknak megfeleltethető feladatokkal több hetes gyakorlatok (mezőgazdasági, földmérés-erdei, szociális, ipari) viszik tovább ezeket a folyamatokat. Van már példa az 5-8. és a középiskolai osztályfokokon különböző témahetek megvalósulására. 8. és 12. osztályban (természetesen más és más minőségben) egy-egy zárómunkával fejezik be a diákok a képzésüket. Az életszakaszi váltásoknak jelképes összegzői is ezek a feladatok: több hónapos egyéni munka végzést feltételeznek. A nyolcadikos éves munkának ténylegesen az összegző-visszatekintő sajátossága a hangsúlyosabb; a tizenkettedikes (a tervezéstől a megalkotásig jó esetben több mint egy naptári évig tartó) feladatban mindezek mellett az előrettekintő, jövőbe irányuló jelleg már fontosabb. Mindkét zárást projektszerű bemutató munkákkal lehet előkészíteni. Középiskolásoknál üdvös lenne egy-egy munkafolyamatnak portfóliószerű önértékeléssel teljes levezetésével felépíteni a projekteket.

13. osztály

A tizenharmadik évfolyam az érettségire való felkészülést szolgálja. Az ezt megelőző tanévben a két fontos zárómunka elvégzésével lezárul a diákok Waldorf-képzése. A kötelező magyar, történelem, matematika és a legalább kettő választott tantárgy érettségi vizsgájára készülnek ebben a tizenharmadik évben. Általános gyakorlat, hogy a megelőző két tanévben (a felvételi pontok számítása okán) már megjelenik az érdemjeggyel való értékelés. A májusi érettségi vizsgára belső „kisérettségi” vizsgarendszerrel is készülnek a tizenharmadik évben. (Európában van olyan állam, ahol a Waldorf-tanulmányok lezárása feljogosít a felsőoktatásban való továbbtanulásra.)

Ünnepek

A Waldorf-iskolák évmenetét a világban (ezer Waldorf-iskola) az adott kulturális közeg ünnepei határozzák meg. A kultúra mint az „életet-szabályozó elv” minden szellemi működés legfőbb hatóereje. Magyarországon a keresztény ünnepkör által meghatározott az évrénd: egy-egy tanév Szent Mihály naptól, a megmérettetés, mérlegelés, a számvetés napjától Szent János napig, az életerők delelésének napjáig ível. Az advent és húsvét kiemelkedik az évben: mint a várakozni és felmutatni tudás ünnepei. Az eddig említettek mellett még jeles napok: a Szent Márton nap (az önmagunk és mások felé fordulni tudás), vízkereszt (felismerés), farsang („kifordulás”), pünkösd (felhangzás). Minden iskolának önálló feladata ünnepei szellemi háttérének feltárása, megismerése, az életkoroknak (1-12. osztály, három tagozat) megfelelő ünneplés megvalósítása. Célszerű megtalálni, újból és újból átgondolni az egyes ünnepek és a hozzájuk kötött tevékenységek szerepét. Csak példaként: a Szent Mihály nap bátorságpróbája és a Szent Márton napi készülődés célja és jellege – életszakaszonként egészen más és más; az advent hétfői közös kezdés a közösségi hivatásának megvalósítása komoly feladat; a pünkösd a kisebbek versengésének, a tizenkettedikesek, illetve az érettségiző tizenharmadikosok megszólalni tudásának egybeesése kifejező párhuzam.

Évszak- avagy hóünnep egy-egy tanulási időszaknak [kettő-négy epocha (ősz-tél-tavas-nyár) vagy félév (tél-nyár) után] az összegző lezárásai: dramatizált játékok, az osztályközösségek által létrehozott előadások bemutatására, euritmia-bemutatókra, kóruséneklésre, közös zenélésre, művészi munkák kiállítására van ilyenkor lehetőség.

A nemzeti ünnepeink a visszaemlékezés időpillanatai. Tagozatonként más és más, szintén az iskolák által (a törvények szerint meghatározott keretek között) tudatosan meghatározandó módon javasolt megemlékezni róluk.

Tankönyvhasználat sajátosságai

A Waldorf-iskolában a tanítás záloga és a tudás forrása nem a tankönyv, hanem a tanár. Ő választja ki azt a tananyagot és tanulási formát, amely a gyerekek adott csoportjának leginkább megfelel.

A tanórák gondos előkészítése segíti a tananyag képi megragadását, ezáltal megszólítja a gyerekek érzésvilágát, és felkelti érdeklődését. Szöveggyűjtemények, feladatgyűjtemények, szótárak, atlaszok, irodalmi- és más segédanyagok, források vagy kézikönyvek, illetve a kerettantervi tartalmak feldolgozását segítő, a Magyar Waldorf Szövetség és a fenntartásában működő szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) gondozásában megjelenő tanulói munkafüzetek, segédletek használata fontos, de mindig a tanár által előkészített, feldolgozott és átadott tananyag alátámasztására használjuk őket. A tartós tankönyveket, a kötelező- és ajánlott irodalmi műveket vagy egyéb tankönyveket a szociálisan rászoruló tanulók számára az iskolai könyvtárak biztosítják.

A hagyományos tankönyveket és legújabb technológiának megfelelő audiovizuális taneszközöket elsősorban a Waldorf-iskolák felső tagozatán használják, ott is inkább akkor, ha önálló munkára ösztönöznek. Az önálló kutatómunka további forrásai a primer irodalom, a szöveggyűjtemények, eredeti dokumentumok, saját munkalapok, statisztikák, lexikonok, amelyek növekvő mértékben képezik a felső tagozat munkájának részét. A diákoknak meg kell tanulniuk, hogy a tananyag maguk adjanak formát, adott esetben olyan formát, hogy azt nyilvánosságra is lehessen hozni; meg kell tanulniuk, miként kell folyamatokat leírni, dokumentálni és rendszerszerűen tagolni.

A Waldorf-iskolában elsősorban a tanulók által vezetett vagy összeállított epocha-füzetek veszik át a tankönyvek szerepét.

Napközi szerepe

A Waldorf-iskolákban délutánonként fenntartott napközi elsősorban a gyerekek szociális kompetenciáit fejleszti. A fantázia erőket megmozgató és testi ügyességet kívánó szabad- és a pedagógus által vezetett (többnyire udvari) játék a napköziben töltött idő meghatározó eleme. A hét minden tanítási napját egy-egy rendszeresen visszatérő tevékenység jellemzi: bábozás, diavetítés, formázás, népi gyermekjátékok, mesemondás, kézműves foglalkozások, fejlesztő játékok; alkalmanként és indokolt esetekben lehetővé tesszük és segítjük a házi feladatok megírását is.

A napköziben uzsonnát is biztosítunk a gyerekek számára; az étkezés előkészületeit a gyerekek pedagógusossal együtt végzik. A napközit jellemzően az alsó tagozatos gyermekek veszik igénybe naponta 12:00-16:30 óráig.

Sajátos iskolai szerkezet

A Waldorf-iskolák az általános műveltséget megalapozó képzés mellett a kerettantervből adódóan ellátják az alapfokú művészetoktatás feladatait is. A gimnáziumi képzés és az érettségire felkészítés öt évfolyamon történik, a középiskolai nevelés-oktatás a tizenharmadik évfolyamon fejeződik be.

A Waldorf-iskolák méretük szerint kis iskolák: évfolyamonként általában egy osztály szerveződik, a tanulói és alkalmazotti közösség létszáma jóval elmarad a jogi szabályozás modelljét adó, évfolyamonként több osztállyal működő iskoláktól. A közösségi szervezet és működés kevésbé tagolt, a kapcsolattartás közvetlenebb, a nevelés személyi és tárgyi feltételei eltérőek.

A Waldorf-iskolák munkatársai arra vállalkoznak, hogy a szabad szellemi élet olyan önigazgatású intézményeit teremtsék meg, amelyekben a Waldorf-pedagógia megvalósítható. Az intézmények a szociális organizmus Rudolf Steiner által felfedezett törvényei szerint három alapelvekre épülnek: önigazgatás, demokratikus-republikánus elv, funkcionális hármasság. Az iskolát a szellemi

élet alapfeltételéből igazgatják a munkatársak, az igazgatás a szellemtudományos emberismeretből és az ebből adódó módszertanból kiindulva történik. Az iskola szellemi vezetése és igazgatása, működtetése - a pedagógiai munka mellett – a Tanári Kollégium feladata. Az iskolák fenntartói a szülői kezdeményezésre alapított és a mindenkori szülői közösség támogatásával működtetett nonprofit civil szervezetek (alapítványok, egyesületek). A fenntartó és iskola kapcsolatában domináns és hangsúlyos az együttműködés az iskola működése, mint közös cél szolgálatában. A fenntartói tevékenységet a szülői közösség a civil szervezetekről szóló jogszabályok keretei között látja el, jelentékeny önkéntes személyes közreműködés vállalásával és az intézményfenntartói cél anyagi támogatásával.

A szervezeti és működési sajátosságokról bővebben a IX. fejezet rendelkezik.

A pedagógus munkakör sajátosságai

A pedagógusokkal szemben sajátos elvárások jelennek meg az órára felkészülésben, egyrészt az epochális oktatásszervezés, másrészt a heti rendszerességgel tartott tanári konferencia-üléseken való részvétel miatt.

Szabadév

Az alapképzettség megléte mellett az iskola azt is elvárja, hogy az osztálytanítók az eredményes nyolc éves munka érdekében rendszeres éves továbbképzéseken vegyenek részt. Szakmai megújulásra adhat lehetőséget az is, hogy - amennyiben az iskola gazdálkodása ezt elérhetővé teszi - az osztálytanító két nyolc éves ciklus között egy olyan évet tölthet el, melynek során csökkentett munkaidő mellett készülhet fel a következő osztály indításának pedagógiai feladataira. A pedagógus munkakörrel további rendelkezéseket a IX. fejezet tartalmaz .

Tanulói jogviszony sajátosságai

A gyakorlatban a szülők részéről gyermekük beíratásával egy pedagógia választása történik meg, amely mellett sajátosan megjelenik a civil szektorbeli intézményfenntartói tevékenységben való részvétel követelménye (közhasznú cél támogatása személyes közreműködéssel és pénzbeli adománnyal). Az iskola működtetése és fenntarthatósága megvalósításának érdekében szoros együttműködés és támogatás alakul ki a szülői közösség és az intézmény között, amelytől jogi szempontból elhatárolandó a tanulói jogviszony. A tanulói jogviszony az iskola és a tanuló jogviszonya, amely nem kapcsolható össze a fenntartó tevékenységével és támogatásával.

A szülői szerep

A Waldorf-iskola mindig szülők elhatározásából jön létre. A szülői munka azonban nem ér véget az iskola elindításával, mivel az ott dolgozó pedagógusok nevelő partnerként tekintenek a szülőkre. Annak érdekében, hogy elveiket, gyakorlatukat, értékrendjüket harmóniába hozzák, a tanárok rendszeres szülői esteket szerveznek az osztályba járó gyerekek szüleinek. Ezek a szülői estek alkalmat adnak az eszmecserére, a tapasztalatok megosztására, a fontosabb életkori problémák közös megértésére, feldolgozására. A havi rendszerességgel találkozó szülők eleven kapcsolatot ápolnak az osztályt vezető tanárral és egymással is, ennek révén olyan szociális közeg jöhet létre, ami segítheti a mindennapos gondok megoldását és nagyobb krízisek alkalmával is támogatást nyújthat a bajba kerülőknek. Ezen közvetlen emberi kapcsolattartás elengedhetetlen feltétele a gyerekek nevelésének, a közös felelősség tudatos kialakításának. A szülők bevonása az iskolában zajló közösségi programok, ünnepek szervezésébe szintén erősítheti az elkötelezettséget és lehetővé teszi a szülők számára a pedagógiai folyamatokba történő betekintést. Ezt a tendenciát erősítik a rendszeresen megtartott „hónapünnepek”, melyek során a gyerekek ünnepi keretek között adnak betekintést az érdeklődő szülőknek az órákon végzett munkáról.

A szülői közösség sajátos szerepköre az intézményfenntartói feladatok ellátása. A Waldorf-iskolák

civil szervezetek, szülői kezdeményezésre alapított és a mindenkori szülői közösség által működtetett alapítványok és egyesületek fenntartásában működnek. A szülők fenntartói tevékenységéről részletesebben a IX. fejezet szól.

Pedagógusképzés és továbbképzés

A Waldorf-pedagógia emberismereti alapjainak és metodikai-didaktikai sajátosságainak elsajátítása, a különböző életkoroknak és a tanított tárgyaknak megfelelő eszközök és oktatásszervezési formák megismerése külön neveléstudományi és művészeti pedagógusképzést igényel, amelyet a Magyar Waldorf Szövetség országos szakmai szolgáltató intézet és Waldorf Pedagógiai Intézet keretében szervezett akkreditált és egyéb pedagógus-képzések, továbbképzések biztosítanak.

A képzés legfontosabb elemei: az antropológiai tanulmányok, a Waldorf-pedagógia módszertana, a művészi-alkotó tevékenység és a szociális kompetencia. A Waldorf-pedagógusképzés a felsorolt területeken a következő célokat fogalmazza meg:

- A pszichológiai-pedagógiai embertannak a gyermek szemlélő megértéséhez kell vezetnie.
- A módszertani oktatás célja a tananyag embertani elmélyítése, és annak megértése, hogy az oktatás szándékai miként érvényesülnek.
- A művészi gyakorlatnak – festés, agyagozás, zene, dráma, euritmia, beszédképzés – kell az utat előkészíteniük ahhoz az átalakulási és érzékennyé tevő folyamathoz, amely mind a művészi alkotást, mind a pszichológiai megismerést támogatja.
- A szociális együttműködés gyakorlása segíti az emberek és a világ iránti érdeklődés kialakítását és fenntartását.

A Waldorf-pedagógus munkájához elengedhetetlenül hozzátartozik a folyamatos továbbképzés és önképzés. A képzés és önképzés során kialakíthatók a tanári hivatáshoz szükséges legfontosabb erények: motiváció, önreflexió, érdeklődés, lelkesedés, kezdeményezőkézség és szaktudás.

III. A Waldorf-pedagógia, mint az integráció egy lehetséges színtere

A Waldorf-pedagógia szemléletében tükrözi az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, a 2003/CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség biztosításáról valamint a Nemzeti Köznevelési Törvény irányelveit. Amellett, hogy a hatályos törvényi kereteken belül alkalmazkodik a különböző tanulási- és/vagy viselkedési problémák leírására felállított kategóriákhoz, mint sajátos nevelési igény (továbbiakban SNI), tanulási-, beilleszkedési nehézség (továbbiakban TBN), hátrányos helyzet, illetve halmozottan hátrányos helyzet (továbbiakban HH, illetve HHH), azonban a tanulókat érintő problémák esetén nem a deficitorientált orvosi modellt, hanem a korszerűbb tanulás és részvétel orientált szociális modellt veszi alapul. E szemléletben speciálisan a gyermek nehézségeit figyelembe véve kell megteremtenünk az iskolai nevelés-oktatásban való részvételének feltételeit.

A Waldorf-pedagógia nevelési attitűdje a különböző integrációs szemléletek közül az inkluzív formához áll a legközelebb, a következő ismérvek miatt:

Felismeri és tiszteletben tartja a tanulók közötti egyéni különbségeket, függetlenül attól, hogy azok miből erednek, és az iskolai élet mely területén jelennek meg.

Ez a szemlélet a Waldorf-iskola egész életét áthatja: megjelenik az osztálytermi munkában és a tanórán kívüli nevelési helyzetekben, a tanári kollégium munkájában, valamint a szülőkkel való kapcsolatban is.

Az adott korosztály fejlődési sajátosságait tartja szem előtt, ehhez rendeli az aktuális osztályfokon a tananyagot.

Szöveges értékelést alkalmaz, melyben a tanuló önmagához mért fejlődését is megjeleníti.

A teljes személyiség fejlesztésére törekszik, nem pusztán a tudás megszerzésére koncentrál, a nevelési tanítási folyamatban is támogatja a tanulói sokféleséget. Fontosnak tartja, hogy minden gyermek a lehető legnagyobb aktivitással vegyen részt a tanulási folyamatban.

A gyermek kiegyenlített, harmonikus fejlődésre, ilyen módon a megelőzésére fókuszál.

Fontosnak tartja a tanulást támogató környezet kialakítását, elkötelezett abban, hogy felismerje a tanulás és a részvétel akadályait és mérsékelje azokat.

Az integrált (inkluzív) oktatás akkor vezethető be a Waldorf-iskolában, hogyha a közösség (tanári kollégium, szülők közössége és a fenntartó együttesen) elkötelezettek annak feltételeit megteremteni, s ezt programként az iskola fejlesztési tervébe ágyazni. A feltételek az Inklúziós Index (2009) kézikönyvének hazai leírásaival összhangban következő dimenziókban jelennek meg:

- A) Az inkluzív szemlélet kialakítása
- B) Inklúziós programok kidolgozása
- C) Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése

A) Az inklúziós szemlélet kialakítása

A rendszer alapját az inklúziós szemlélet kialakítása jelenti, mely természetes módon közel áll a Waldorf-pedagógiai emberképéhez. Az inklúziós szemlélet teszi lehetővé, hogy az iskolaközösség mindhárom oldala elfogadja az inkluzív értékeket majd ezek, az együttműködésen alapuló kapcsolatok vezetnek a másik két dimenzió megvalósításához. A rendszer függőleges tengelyén jelenik meg az inklúziós programok kidolgozása, ez a tanterv szempontjából a vertikális és horizontális tanterv inklúziós szempontú átdolgozását valamint az alkalmazott tanulást segítő eljárások és terápiák programjait tartalmazza. A rendszer harmadik dimenziója az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése, itt jelenik meg a konkrét, napi pedagógiai tervezés szintjén az inklúzió, a pedagógust ebben a szemlélet és a pedagógiai program is segíti: így pl. képes elhárítani a felmerülő akadályokat annak érdekében, hogy mozgássérült tanuló részt vehessen az osztálykiránduláson.

A.) Az inkluzív szemlélet kialakítása

A Waldorf-iskolákban, kiemelt cél, hogy azoknak a szülőknek, akik ilyen szemléletben szeretnék felnevelni gyermekeiket, legyen lehetőségük arra, hogy a Waldorf-pedagógiát válasszák, függetlenül attól, milyen képességekkel rendelkeznek gyermekeik. Az inklúziós szemlélet

kialakítása a Waldorf-iskolákban azért is bír az európainál nagyobb jelentőséggel, mivel Magyarországon nem jelentek meg olyan Waldorf-gyógypedagógiai intézmények, mely más európai országokban (pl. Ausztria, Németország, Svájc, Hollandia, Anglia) már államilag elismert programmal, állami finanszírozás mellett működnek.

Az inkluzív szemlélet kialakításának célja, hogy biztonságos, elfogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolaközösségben, melyben mindenkit a legjobb teljesítményének biztosítékaként értékelnek. Közös értékek alakuljanak ki, melyeket az iskolaközösség mind három oldala magáénak vall, s ezek mentén szerveződjön az iskola mindennapi élete. A szemléletalakítást két szakaszra bontjuk:

Közösségfejlesztés

Az inkluzív értékek megteremtése

A **közösségfejlesztésben** a Waldorf-iskolára amúgy is jellemző demokratikusan építkező közösségi forma alapértékévé válik az emberi sokszínűség támogatása, ezen belül a tanulói sokszínűség természetes elismerése. Cél, hogy a sokszínűség támogatása a pedagógiai munka mellett az iskola közösségi életének minden színterén (gyermekközösség, tanári közösség, szülői közösség) a lehető legteljesebb mértékben megjelenhessen. A gyermeki sokszínűség támogatásában elsődleges feladat, kivétel nélkül minden gyermeknek megteremtjük a lehetőséget az ideális fejlődésre. Ennek egyik záloga, hogy az osztályok összetétele tükrözze az átlag népesség arányait, mind a tipikusan, mind az atipikusan fejlődő gyermekek esetében. Mai tudásunk szerint ez a különböző atipikusan fejlődő csoportok szempontjából a következő arányokat mutatja: SNI≤5-7%; TBN≤10-15%; HHH≤10-15%.(A HHH aránya az iskola földrajzi elhelyezkedésétől függően változhat.) A heterogén tanulói összetételt azonban tágran értelmezve a kiemelkedő tehetségű tanulók gondozásának is teret kell biztosítani az osztályokban. A fenti arányok mellett kiegyenlített lehet a pedagógus nevelő-tanító munkája is az osztályban, egyenlően figyelve a közösségi és az individuális értékekre.

Az **inkluzív értékek megteremtése** terén a Waldorf-pedagógiai antropológia az emberben a Test Lélek Szellem együttműködését látja. A Waldorf-gyógypedagógia alap gondolata, hogy a fejlődési zavarokat, fogyatékoságokat úgy tekinti, mint az ember szellemi-lelki erői és testi szervezete között fennálló együttműködési deficitet. Ebben az összefüggésben maga az ember szellemi individualitása nem beteg vagy sérült, azonban a képességek fejlődésére gyakorolt hatását a test és/vagy a lélek sérülése, fogyatékosága folytán csak részben, hiányosan fejtheti ki. A Waldorf-nevelés, -oktatás arra törekszik, hogy a lelki és testi sérülést megsegítése, kompenzálása által mennél nagyobb lehetőséget biztosítson a gyermeki fejlődés során a szellemi individualitás számára a benne rejlő képességek kibontakoztatására.

Az inkluzív értékek megteremtésében a Waldorf-pedagógia azon erkölcsi-vallási-szociális alapelve lesz legnagyobb segítségünkre, hogy a gyermekeket a Jó, a Szép és az Igaz hármasságában nevelje fel, mindenkor megfelelően ezt a gyermek aktuális fejlődési szintjének, és érvényre juttatva ezeket az értékeket az iskolai élet minden területén.

B.) Inklúziós programok kidolgozása

Célja, hogy megtervezze az iskola téri- és infokommunikációs akadálymentesítését, valamint az általános Waldorf-pedagógiai program átdolgozásán és speciális terápiás programok kidolgozásán keresztül valamennyi tanuló számára biztosítsa a tanulási-nevelési folyamatban, valamint a közösségi életben való lehető legteljesebb (akadálymentes) részvétel pedagógiai feltételeit. A dimenzió szakaszai:

A téri és infokommunikációs akadálymentesítés

A tanterv átdolgozása

Tanulást segítő és terápiás programok kidolgozása

Pedagógusok továbbképzése

A **téri- és infokommunikációs akadálymentesítés** a különböző fogyatékoságok speciális igényei szerint kell, hogy megvalósuljon. Így meg kell oldani:

-**Mozgássérült tanuló** (kerekeszéssel, vagy más segédeszközzel helyet változtató) számára meg kell oldani az iskola akadálytalan bejárását, ennek eszközei lehetnek a különböző rámpák, kerekeszék-felvonó, lépcsőn járó kerekeszék, mozgássérült-WC kialakítása, optimális szélességű közlekedési terek biztosítása, a kerekeszéknek, vagy más segédeszköznek megfelelő tanulóasztal kialakítása, valamint szükség esetén személyi segítő biztosítása. (A személyi segítő az iskolaközösség bármely tagja lehet, tanuló társ éppen úgy, mint szülő, tanár, pedagógus asszisztens vagy technikai dolgozó. Munkáját közösségi felajánlásból, vagy csekély díjazásért végzi.) A mozgássérülés fajtája szerint szükség lehet különböző elektronikus kommunikációs eszközökre is, mint pl. speciálisan kezelhető személyi számítógép vagy kommunikátor.

-**Hallássérült tanuló** esetében az infokommunikációs akadálymentesítésnek tartalmaznia kell a sérülésspecifikus hangerősítést, mely a személy mindennapi használatában lévő speciális hallókészüléke mellett mobil, vagy beépített indukciós hurokerősítő használatát jelenti.

-**Látássérült tanuló** esetében az egyéni információfelvételi csatorna figyelembevételével (vakoknál taktilis csatorna, gyengénlátóknál vizuális csatorna) kell biztosítani az iskolaépületben való tájékozódás lehetőségét, a padlón vezetősínekkel, a lépcsőfokok peremén élénksárga szalaggal, illetve az ajtón nagyméretű, jó kontraszthatású, lehetőleg dombornyomású feliratokkal (vakok esetében Braille-írással). Az iskola elektronikus felületeit (honlap, levelező lista, e-learning) a felolvasó programok számára felismerhetővé kell alakítani. A tananyagok akadálymentesítését vakok számára Baille-írásos, vagy hangoskönyv formában, gyengénlátók számára, asztali vagy elektronikus nagyítók segítségével biztosítsuk. A bejárásakor, illetve speciális alkalmakkor személyi segítőre is szükség lehet (részletezve lsd. mozgássérült tanuló).

-**Diszlexiás tanuló** részére szintén a felolvasó programok, hangoskönyvek jelenthetnek segítséget, társuló diszgráfia esetén a jegyzeteléshez és a tanuláshoz valamint helyesírásellenőrzéshez is laptopra lesz szükség.

A **tanterv átdolgozásakor** figyelembe kell venni az egyes fogyatékosági területekre jellemző eltérő fejlődésmentet, mely megjelenhet:

- az érzékszervi-mozgásos funkciók,
- a megismerő funkciók,
- a kommunikáció
- a szociabilitás
- a tanulási teljesítmények szintjén egyaránt.

Jelen dokumentum terjedelmi korlátai miatt csak a legfontosabb szempontokra hívjuk fel a figyelmet, külön-külön említve az érintett fogyatékosági területeket. A helyi tanterv megalkotásakor fontos figyelembe venni, hogy az egyes fogyatékosági területek maguk is inkább gyűjtőmegnevezések, ezeken belül igen sokfajta, gyakran eltérő tünetekkel rendelkező kórkép található, melyek súlyossága egyénenként is nagy különbségeket mutat, ezért egymástól eltérő megsegítést igényelnek, habilitációs-rehabilitációs programok kidolgozásához az adott SNI-területhez értő szakos gyógypedagógus segítségét feltétlenül vegyük igénybe. A tantervkészítés során szükségessé válik az egyes tantárgyak anyagának, követelményszintjének adaptálása az SNI-tanulók egyes csoportjaira, ezen keresztül az egyes konkrét tanulóakra is.

-A **mozgássérült tanuló** mozgása, ezáltal érzékszervi fejlődése is eltér tipikusan fejlődő társaitól, mivel körülötte a tér leszűkül, a környezet megismerése lassabbá válik, hiányosan mehet végbe. Ez hatással lehet az ingerfeldolgozás folyamatára, ezzel együtt a megismerő funkciók, elsősorban a gondolkodás fejlődésére. Mozgatófunkcióinak korlátozottsága beszédét,

és grafomotoros megnyilvánulásait is hátrányosan érintheti, valamint beszédértését is befolyásolhatja. Kommunikációs csatornák közül nonverbális közlései lehetnek nehezen értelmezhetőek, artikulációja nehezebben érthető. Tanulási teljesítményeiben tehát a számolás, írás-olvasás, és általában a verbális információfeldolgozásra épülő tantárgyak is nehézséget jelenthetnek, csakúgy, mint a mozgásos teljesítményekhez kötött tárgyak (pl. testnevelés, kézimunka, eurytmia, kertművelés). A tanórákon differenciált feladatadást, képességeihez és motoros lehetőségeihez igazodó számonkérést és értékelést igényel.

-A **látássérült tanuló** esetében fontos, hogy egyoldalú nehézségét a többi érzékelési folyamat intenzív fejlesztésével kompenzáljuk, ügyeljünk rá, hogy a tanórai információátadás multiszenzoros jellegű legyen (hallás, tapintás, ízlelés, szaglás, hő érzékelés, mozgásérzékelés, egyensúly-érzékelés), hogy elegendő érzéketi benyomás álljon rendelkezésre a látássérült számára is. A születésétől fogva látássérült gyermek mozgásfejlődése beszűkül, lényegesen meglassul tipikus fejlődésű társaihoz képest. Megismerő funkciói általában erősen, fejlődnek, főként absztrakt gondolkodása, mivel ez jó kompenzációs lehetőséget biztosíthat számára a hiányos érzékszervi tapasztalás kiegészítésében. A kommunikációs csatornákat tekintve nonverbális kommunikációja beszűkült lehet, ez egyaránt vonatkozik testi gesztusokra és mimikára, ezt esetenként intenzívebb verbális kommunikációval kompenzálja. Tanulási teljesítményeinek alakulásában fontos szerepet játszanak a speciális segédeszközök és a tananyag akadálymentes hozzáférése, valamint a sérülés-specifikusan alakított számonkérés: pl. szóbeli ismeretközlés túlsúlya, abacus, tapintható ábrák, braille-írással készített vagy akadálymentesített elektronikus alapú dolgozatok.

-A **hallássérült tanuló**, nagyothalló és siket tanulók hallásvesztése a fontosabb beszédfrekvenciákon olyan mértékű, hogy a hangos beszéd hallás útján történő megértésére nem, vagy csak kisebb részben képesek. Így a tipikustól eltérő lehet a szóbeli és az írott nyelvi kommunikáció (beszédértés, szövegértő olvasás szókinccs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.) fejlettsége. Így a hallássérült tanuló beszédteljesítménye általában nem korrelál életkorával, ugyanakkor más kommunikációs csatornákon élénk kapcsolattartást folytat: pl. jelnyelv használat. A megismerőfunkciók fejlődésében az absztrakció nehézségével küzdhet, az elvont gondolkodás kialakítása a tipikustól eltérően haladhat. Fontos számára a tanulnivaló vizuális, vagy más érzéketi csatornára való leképezése. A verbális tanulási teljesítmények esetében nagy hátrányba kerül, míg a performációs jellegűeknél jól teljesíthet. A szociális kapcsolatok építésében is segítséget igényel eltérő kommunikációja miatt.

-A **tanulásban akadályozott tanulók** az idegrendszer enyhe, különféle eredetű, örökölt vagy korai életkorban szerzett sérülését és/vagy funkciózavarát mutatják. Legfontosabb jellemzőjük a megismerő funkciók meglassúbbodott fejlődése, melynek következményei az érzékelés-észlelés, a kivitelezés-végrehajtás, a szocio-emocionális területeken, valamint a kommunikáció terén egyaránt jelentkehetnek. Gyengébb tanulási teljesítményüket főként a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás nehézségei, az ezzel járó meglassúbbodott munkavégzés, valamint a nyelvi megértés és kifejezőkészség területén mutatott esetleges gyengeségük magyarázza. Tanulási tempójuk differenciáltan lassabb haladást igényel. A gyakorlás mennyisége és a számonkérés módja is pszichés teljesítményeikhez kell, hogy igazodjon.

-A **beszédfogyatékos tanulók** körébe soroljuk nem csak a nyelvfejlődési zavarral küzdő, úgynevezett fejlődési diszfáziás gyermekeket, valamint az írott nyelvi zavarral küzdő fejlődési diszlexiás tanulókat; de pl. a beszédfolyamatosság zavarával küzdő súlyos dadogó gyermekeket is. Utóbbiak esetében a meleg, elfogadó légkör és a szóbeli megnyilvánulások kivárása vagy

kiváltása a gyógyír. A **fejlődési diszfázia**, a beszéd és nyelvi fejlődés zavara, mely a beszéd és a nyelv megértésének és/ vagy kivitelezésének súlyos nehézsége. Az atipikus fejlődés a legkülönbözőbb nyelvi szinteken jelenhet meg a kiejtés hibáitól a beszédhangok hiányos felismerésén, az aktív és passzív szókincs életkori átlagnál jelentősen alacsonyabb voltán, a nyelvtani szerkezetek képzésének és megértésének nehézségén, a kifejezőkészségen és beszédmegértésen át egészen a teljes nyelvhasználatig. Mivel a Waldorf-iskola jellemzően gazdag szóbeli kommunikációs lehetőségeket biztosít (beszélgetőkör, mesehallgatás, ritmikus rész, nyelvi játékok, találós kérdések, osztályszíndarabok), fontos, hogy más kifejezőeszközökkel is alátámasszuk a szóbeli közléseket: pl. szemléltetés, élénk nonverbális kommunikáció, dramatizálás, művészeti alkotások. Segítségül olyan tanulásmódszertani eszközöket adjunk a nyelvfejlődési zavarban szenvedő gyermek kezébe, melyek támogatják őt a tananyagfeldolgozásában. A szociális kapcsolatok kiépítésében is segítő együttműködést igényel a korlátozott nyelvi kód használata miatt. A fejlődési diszfázia együtt járhat fejlődési diszlexiával is, de a diszlexia önállóan, mint **írott nyelvi zavar**, a beszéd képesség csökkent volta nélkül is előfordulhat. A diszlexiás gyermek írott nyelvi képességei jóval gyengébben és másképpen fejlődnek, mint egykorú társaiké. Nem vagy csak nehezen képes az írott nyelvi jeleket dekódolni, hangzókra, szavakra váltani. Másik nehézsége, hogy a dekódolás folyamatát nem követi az információ szintetizálása, azaz nem érti meg vagy csak igen lassan képes feldolgozni az olvasottak tartalmát. Ez főképpen az olvasástanulásban, a szövegértésben és a helyesírásban jelenik meg, azonban érintheti a szövegalkotást és áttételesen mindazokat a közismereti tantárgyakat, melyek döntően olvasásos tanulásra épülnek. Ugyanakkor sok esetben támaszkodhatunk az ilyen tanulók fejlett képi látására, az egészet globálisan átlátó szemléletére és kreativitására egyaránt, mely sajátos tanulási utak kifejlesztését teszi lehetővé, de ezt a folyamatot a terapeutáknak és a tanároknak is hatékonyan támogatniuk kell.

-A megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő tanulók szintén igen eltérő kognitív és tanulási képességekkel bírnak. **A figyelem- és/vagy aktivitászavart (ADD, ADHAD)** mutató tanulók problémái általában szenzomotoros szinten, az észlelés és a feldolgozás területén a legkifejezettebbek. Nem tudják a környezetük ingereit szelektálni, valamint rendezni. Úgy is mondhatnánk, túl sokat észlelnek, nem tudnak választani, ezért esetleges, hogy melyik észlelet kerül a kognitív folyamatok feldolgozásáig és melyik nem. S mivel a kognitív folyamatok feldolgozási kapacitása véges, ez főképpen a figyelmi és az emlékezeti működésekben okoz zavart. A figyelmük könnyen elfárad, főképpen osztálykörnyezetben, ahol nem csak a tanulási folyamat ingereit kell felvenniük, míg kiscsoportos és egyéni helyzetben meglepően jól teljesítenek. A tanórákon tehát végletekig formált, és belátható mennyiségű információt kell kapniuk, ez növeli a feldolgozás valószínűségét. Figyelmük irányítását is időről időre segíteni szükséges, mert, bár gondolkodási folyamataik általában jók, nem ritkán átlag feletti, figyelemtartási és/vagy impulzivitási problémáik miatt nem tudnak végighaladni a kívánt gondolatmeneten. Ez nem csak fáradttá, hanem türelmetlenné, esetleg agresszívvá is teheti őket. Az impulzivitás alacsony monotoniatűrővel is járhat, ezért célszerű a tanórán az egyes feladatok dinamikus váltását, vagy a feladat-megoldási módok sokszínűségét biztosítanunk. Az impulzivitás másik velejárója egy erős teljesítményingadozás, ez az idegrendszer fokozott fáradékonyságával függ össze. A szokatlanul gyenge teljesítményt kiválthatja az időjárás, vagy a hosszú tanulmányi időszak vége felé bármilyen „túlcsorduló inger”, esetleg szociális és/vagy kommunikációs nehézségek. Bár ezek a gyermekek általában teljes nyelvi kódot használnak, mégis gyakran rosszul észlelik társaik nonverbális vagy verbális jeleit, így szokatlanul reagálnak azokra, ezért főleg szociális kapcsolataik fönntartásában igényelnek segítséget.

A tanulási teljesítmények problémájával leggyakrabban a beszéd fogyatékosoknál már

részletezett **írott nyelvi zavar**(diszlexia) és a most tárgyalandó **diszkalkúlia** esetén beszélünk. Ez utóbbi a matematikai gondolkodás zavara. Tiszta formájában a matematikai dekódolás nehézségét és a matematikai gondolkodás gyengeségét jelenti. Nehézséget okoz nem csak a számjegyek felismerése, de a számfogalmak, a helyiérték, a műveletek és a matematikai összefüggések (pl. arányok, törvények) megtanulása, megértése. Súlyossága igen eltérő lehet, de mindenképpen az életkorilag elvártnál jelentősen alacsonyabb számkörben és absztrakciós szinten képesek csak a feladatok megoldására. Ez a nehézség nem csupán a számtan órákon, hanem más szakórákon is megjelenik: pl. évszámokkal, időiséggel, arányokkal, egyéb számossággal kapcsolatos ismeretek elsajátításakor.

A Tanulást segítő programok és terápiák kidolgozásakor fontos figyelembe vennünk, hogy a Waldorf-iskolai osztálytanító általában 8 évfolyamra vállalja a gyermekek nevelését, tanítását, tehát személyes felelőssége is, hogy minden gyermek számára biztosítsa az iskolai évek alatt a lehető legteljesebb fejlődést. A szaktanárok is az osztálytanító segítségével lépnek be ebbe a tanítási-nevelési folyamatba. Az iskolában dolgozó segítő-, fejlesztő-, terápiás szakemberek feladata pedig, hogy segítsék a gyermek fejlődését és az osztálytanító, valamint a szaktanárok nevelő-oktató munkáját. A különböző eljárások leghatékonyabban akkor működhetnek, ha a fejlesztő-segítő-terápiás szakemberek legalább havi rendszerességgel team-munkában dolgoznak együtt, közösen gondozva az iskolában tanuló SNI, BTN és HHH-val küzdő gyermekek sorsát. A sajátos nevelési igényű gyermek fejlesztése-segítése 4 síkon történik a Waldorf-iskolában.

1. Az SNI-gyerekek szempontjából egyrészt figyelembe kell vennünk a közoktatásban ma rendelkezésre álló, az egyes fogyatékosági területekre kidolgozott sérülésspecifikus terápiákat, biztosítanunk kell ezek végzéséhez a megfelelő szakembert (az aktuális szükségleteknek megfelelően kerül megbízásra, így lehet óraadó vagy részállású is). Ideális, ha a megfelelő szakember egyben Waldorf-pedagógiai végzettséggel is rendelkezik. Ha ez csak hosszabb távon biztosítható, akkor széleskörűen tájékozódjon a pedagógia emberképéről, az osztályfokokonkénti követelményekről. Képes legyen az iskolában az iskola fejlesztő-terápiás csoportjával való szoros együttműködésre. A sérülésspecifikus ellátás a nemzeti köznevelési törvény által szabályozott módja a különböző fogyatékosági területekre nézve a következő:

mozgássérültek esetében: mozgásnevelés (szomatopedagógus), gyógytorna (gyógytornász), konduktív pedagógiai megsegítés (konduktor);

látássérültek esetében: látásnevelés (tiflopedagógus, látássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógus), aki az érzékszervi fejlesztés mellett az információ felvétel és a tanulási folyamatok megsegítését is végezheti;

hallássérültek esetében: hallásnevelés és beszéd- és nyelvi fejlesztés (az előbbit szurdopedagógus vagy hallássérültek pedagógiája szakos gyógypedagógus, utóbbit e mellett logopédus is végezheti);

tanulásban akadályozott tanuló kognitív és tanulási képességeinek fejlesztése (oligofrén pedagógia vagy tanulásban akadályozottak pedagógiája szakos gyógypedagógus végezheti, egyéb járulékos megsegítésüket pl. olvasás-, számolászavar logopédus is végezheti);

beszédfogyatékos tanuló beszéd- és nyelvi fejlesztése, valamint az írott nyelvi zavar kezelése (logopédus vagy logopédia szakos gyógypedagógus végezheti);

a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének tartós és súlyos rendellenességével küzdő tanulók sérülésspecifikus fejlesztése magában foglalja a megismerőfunkciók direkt vagy indirekt fejlesztését valamint különböző, szintén direkt vagy indirekt viselkedésmódosító terápiákat, diszkalkúliások esetében a diszkalkúlia terápiát (elsősorban pszichopedagógus, vagy pszichopedagógia szakos, de egyéb más szakos gyógypedagógus is képesített ezek elvégzésére).

2. A Waldorf-pedagógia emberképével jól együttműködő más, nem sérülésspecifikus, ugyanakkor a személyiségfejlődés egészére különböző szinteken ható segítő-fejlesztő-terápiás (zömében nemzetközileg elismert, jogvédelem alatt álló) eljárások bevonására is szükség van, a prevenció, az életminőség javítása és a következményes fejlődési hátrányok leküzdése érdekében. Az ilyen fejlesztő-terápiás eljárások iskolai alkalmazásának kritériumai:

A terapeuta képes legyen az adott eljárás pedagógiai szempontú értékelésére, hatásterületének leírására.

A terapeuta ismerje a tantervet, legyen tisztában az egyes osztályfokok követelményszintjével.

A terapeuta képes legyen rendszeresen együttműködni az iskolában működő fejlesztő-terápiás csoporttal, tájékoztatást adni a gyermek fejlődéséről.

A terapeuta képes legyen szorosan együttműködni az osztálytanítóval, tájékoztatni őt a gyermek haladásáról.

Képes legyen együttműködni a szülővel.

Waldorf-iskolákban jelenleg használt, a Waldorf-pedagógia emberképére épülő eljárások rövid leírása:

Az **antropozófus orvoslás** (célszerű, ha a Waldorf iskolában az iskolaorvos ezzel a szemlélettel rendelkezik) egységben látva a testi- a lelki- és a szellemi fejlődést, segít a gyermek életfolyamatainak és kognitív- valamint tanulási folyamatainak összefüggéseit felismerni, megmutatja a szükséges beavatkozások irányát és kijelöli azok célját, figyelemmel kíséri diagnosztikus munkája során a fejlődésben bekövetkezett változásokat, szükség esetén javaslatot tesz a terápia módosítására.

Az **Extra Lesson fejlesztő eljárás** indirekt módon, mozgás-, rajz- és festésgyakorlatok segítségével fejleszti a szenzomotoros rendszert, a szenzoros integrációs képességet, ezáltal a kognitív képességeket, melyek együttesen a tanulási teljesítmények javulásához vezetnek. Hatékony eljárás tanulási és/vagy viselkedési zavarok esetén. Specifikus feladatai az egyes életkoroknak megfelelő bontásban jelennek meg a következő területeken: mozgáskoordináció, testtudat és térészlelés, finommotorika és vizuomotoros koordináció, vízszintes- és függőleges középvonali sorompó oldása, dominancia erősítés.

A **Gyógyeuritmia** a beszédhang-képzés mozgásmechanizmusainak metamorfózisait az egész test mozgásaira terjeszti ki. A törzssel és a végtagokkal végzett speciális, tudatosan felépített ritmizált mozgások a vérkeringés az anyagcsere- és a légző-rendszer fiziológiai és funkcionális folyamataira és az idegrendszeri folyamatokra hatnak. Így hatékonyan oldja a másodlagos pszichés tüneteket: pl. a szorongást, az agressziót a kényszerességet és a hangulatingadozást.

Segítséget nyújt a gyermeknek a tér és az idő átlátásához, ezért minden olyan esetben jó eredménnyel használható, amikor a tanulási- és/vagy viselkedési nehézségek mögött a testtudat, a mozgáskoordináció, a térészlelés és a ritmikus képességek fejlődési zavara figyelhető meg. A kognitív funkciók közül leginkább a figyelemkoncentrációt az észlelést és az emlékezetet fejleszti.

A **Művészet- vagy művészeti terápia** a lelki erők harmonizálásának eszköze a Waldorf-pedagógiában. A mentálhigiénés jellegű kezelés a magatartási nehézségek és a másodlagos pszichés sérülések kezeléséhez különböző képzőművészeti technikákat használ fel, mint a festés, a pasztell- és a szénrajz, a formarajz, a dinamikus rajz és a plasztika. A gyermek a terápiás ülések során tematikus alkotási folyamatban vesz részt, eközben a feldolgozásra kerülnek a feszültségek, az átélt traumák és a magatartási problémák.

A **Helios mozgásterápia** a Waldorf-iskolában használatos Bothmer-gimnasztika terápiás szemléletű felerősítése. Fő alapelve, hogy a bennünket körülvevő tér megértésével és átélésével, elérhető a mozgás gyógyító eszközként való felhasználása. A gyógyító mozgás közvetlenül hat a

fizikai testre, építő és kiegyensúlyozó hatással van a viscerális rendszerre (életérzék) és erősíti az Én-tudatot. Részei: Bothmer-gimnasztika gyakorlatok, koncentrációs-, ritmus-, ügyességi-, koordinációs gyakorlatok, játékok, atlétikai elemek, képzeletfejlesztő játékok. A mozgáson keresztül, a fizikai testen és testtel dolgozva igyekszik e módszer visszaállítani az ember, mint testi, lelki, szellemi lény egyensúlyát. A gyakorlatok lehetséges kiegészítője a Pressel-masszázs.

A **Ritmikus masszáz**s (Hauschka-féle) elvi háttérében az anyagcsere-végtagrendszer, ritmikus rendszer és ideg-érzékszervi rendszer egysége áll. A nedvkeringés ritmikus stimulálásán keresztül a szervezet fiziológias kiegyenlítő-harmonizáló folyamatait támogatja. Elősegíti a gyermeki figyelem befelé (az interoceptív folyamatok felé) fordulását. Ezáltal egy önmagában megnyugvó folyamatot indít el, harmonizálva a testi-és lelki működések kapcsolatát. Különösen hatékony különböző viselkedészavarok kezelésében.

3. A Waldorf-pedagógia preventív szemléletű, kiegyenlítő hatású pedagógia, nagy hangsúlyt fektet az intraperszonális képességek kiegyenlített fejlődésére. Ezen hatások részletes leírását a tanterv preambuluma tartalmazza. Az SNI gyermekek szempontjából fejlesztő és rehabilitációs hatásúnak minősülnek mindazok a főoktatásbeli és szakórai elemek, melyek szolgálják: pl. a szenzomotoros rendszer, a szenzoros integráció fejlődését, a lelki-érzelmi fejlődést a praktikus intelligencia vagy a kognitív folyamatok fejlődését. Így a szaktanárok saját tantárgyuk óráin is végezhetnek kiegészítő rehabilitációs tevékenységet, ha kellően differenciálják a feladatadást, maximális figyelemmel az SNI-gyerekekre.

4. Waldorf osztálytanító és a gyermek különleges kapcsolata folytán az eddig említett eljárások egyrészt támogatják az osztálytanítót az SNI gyermek tanórai szükségleteinek maradéktalan kielégítésében, másrészt maga az osztálytanító végzi a gyermek korrepetálását, tantárgyi felzárkóztatását, hiszen ő ismeri a legjobban az adott gyermek tanulási stratégiáit, tanulási teljesítményeit. Erre a tanterv biztosítja a gyakorlóórák rendszerét.

A **pedagógusok továbbképzése** során az iskoláknak a munkatervben előtérbe kell helyeznie azokat a tanfolyamokat, tréningeket, melyek a tanulói sokféleség támogatását teszik lehetővé. Kezdetben a különböző sérülésspecifikus érzékenyítő programokon van a hangsúly, melyek a befogadó attitűd megteremtését segítik pedagógusok és szülők körében egyaránt. Ezt követően van szükség a tanulói sokszínűség támogatását segítő módszerek, rendszerek elsajátítására kerülhet sor: pl. az inkluzív pedagógia, a differenciálás módszere, a kooperatív technikák és a projekt módszer megismerése tartoznak a legfontosabbak közé. Az előbbiekkal egyenrangú mértékben támogatandók a Waldorf-pedagógia szemléletéhez közelálló, a gyermekek megismerését megértését elmélyítő, és a fejlesztő-segítő eljárásokat bemutató továbbképzések is: pl. Extra Lesson, Bothmer-gimnasztika, ritmikus bedörzsölés, különösen ajánlottak az atipikusan fejlődő gyermekek gondozásában résztvevő gyógypedagógusok számára.

C.) Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése

Célja, hogy az iskola minden tevékenységi színterén (pl. tanórák, szünetek, projektek, ünnepek, kirándulások) minden tanuló aktív részvételét, haladását lehetővé tegyük, és ehhez a rendelkezésre álló tárgyi és személyi forrásokat biztosítsuk. A dimenzió szakaszai:

A tanulás-tanítás folyamatának szervezése

Az erőforrások mozgósítása

A **tanítás-tanulás folyamatának megszervezése** döntően a tanári kollégium és a fejlesztő-terápiás team feladata. A z osztálytanító és a szaktanárok arra kell, hogy törekedjenek, hogy a tanórák folyamata a lehető legaktívabban támogassa a tanulói sokféleséget, a

differentiálás és a kooperatív technikák széles tárházát alkalmazzák. A munka folyhat egy- vagy akár kéttanáros modellben (tanár+gyógypedagógus vagy pedagógiai-, gyógypedagógiai asszisztens segítségével) is. Azonban a fejlesztőknek és a gyógypedagógusnak minden esetben szorosan együtt kell működnie az osztálytanítóval, a szaktanárokkal és a gyermek szüleivel. Ennek lépései a következők:

A gyógypedagógus vagy a terapeuta látogatja az osztály tanítási óráit, megfigyeli az SNI gyermek órai munkáját, kapcsolódását az osztályközösséggel, együttműködését az osztálytanítóval és társaival.

A gyógypedagógus évente megvizsgálja az SNI gyermeket.

A hospitálás tapasztalatait és a vizsgálat eredményeit megbeszéli az osztálytanítóval valamint a szülőkkel.

Közösen kitűzik az adott periódus pedagógiai-gyógypedagógiai-nevelési céljait.

A gyógypedagógus segít az osztálytanítónak megtalálni a megfelelő eszközöket, módszereket az SNI tanuló lehető leghatékonyabb órai részvételének biztosítása érdekében.

A gyógypedagógus tanácsokat ad a szülőnek az otthoni környezet és szokások legmegfelelőbb kialakításához, a gyermek tanulmányainak otthoni segítéséhez.

Szükség szerint negyedévente vagy félévente a szülők és a pedagógusok közösen értékeli az elvégzett pedagógiai-gyógypedagógiai munka és a szülői megsegítés eredményességét, új célokat tűznek ki, vagy módosítják a korábbiakat.

Munkájukat támogatja a fejlesztő-terápiás team és szükség szerint a tanári kollégium gyermekmegbeszélése is.

A tanulás szervezésénél a Waldorf-tanári munka fontos kívánalma, hogy ne csak az ismeret kognitív oldalát, de lelki-érzelmi aspektusait, valamint praktikus alkalmazását is egyforma súllyal jelenítse meg. Így válik a tanulás érdekessé és élettellel telivé. Minden tárgyban fokozatosan segíti a diákokat a való életből a fokozatos absztrakción át az elvont fogalmak és azok szimbolikus megjelenítése felé. Így figyelembe veszi a gyermekek különböző egyéni tapasztalatait, bemeneti tudásszintjét. Az osztálytanítóknak és a szaktanároknak felkészüléskor a következő kérdéseket célszerű maguknak feltenniük, hogy tudatosan mérlegeteljék, milyen mértékben képesek az órai munkában figyelembe venni a sajátos nevelési igényt, a tanóra egyes lépéseinél miként differenciálnak?

Felelősséget érez-e az órán valamennyi tanuló tanulásaért?

A kialakított szokások, szabályok támogatják-e a differenciáló-kooperáló munkát az osztályban?

Törekszik-e arra, hogy az SNI tanulók szemszögéből is végiggondolja a tanulástámogatás különböző módjait?

Minden tanuló számára követhető-e a szóbeli közlés és az írott szöveg?

A füzetmunkában rögzíthetik-e különbözőképpen (képeségeiknek megfelelően) a diákok a tanultakat?

Hatékonyan segíti-e elő a tanulók és a tanár, valamint a diákok egymás közötti kommunikációját?

Figyelembe veszi-e, hogy néhány tanuló számára nagyobb fiziológiai és/vagy mentális megterhelést jelent a tanóra, mint másoknak?

Az értékelés hozzájárul-e minden tanuló teljesítményének fokozásához?

Hospitálnak-e a tanárok rendszeresen egymásnál? Szívesen fogadjuk-e más tanárok észrevételeit? Képesek vagyunk-e ennek hatására változtatni a tanításszervezésben?

Ha kéttanáros modellben dolgozunk, törekszünk-e a közös problémamegoldásra, felelősségvállalásra a tanulók egyforma részvételének biztosítása érdekében? Optimálisan kihasználjuk-e a segítő tanár (asszisztens) jelenlétét?

A tanórán kívüli munkához differenciáltan adjuk-e a házi feladatokat?

Minden gyermeknek biztosítjuk-e, hogy a közös szabadidős tevékenységekben valamint a közösségi ünnepeken is résztvegyen az osztály és az iskola életében?

Az **erőforrások mozgósítása** során a tanári kollégium, a szülői- és a gyermekközösséget valamint a fenntartót is bevonva feltárja azokat a forrásokat, melyek az SNI gyerekek tanulásban való részvételének legoptimálisabb megvalósulásához szükségesek. Ez egyaránt lehet anyagi-, tárgyi- vagy személyi segítség. A szülői közösség tagjait a beiratkozás során kérjük, jelöljenek meg az iskolai életben olyan területet, melyben szívesen segítenének a tanév során, ezek között szerepel az SNI gyermekek segítése is. Az esetenként szükséges személyi segítséget is lehetőség szerint az iskolaközösségen belülről ideális megoldani. A forráskihasználás megfigyelésére a következő kérdéseket tehetjük fel:

Teljes mértékben hasznosítjuk-e a pedagógusok szakértelmét a tanulói sokféleség támogatásában?

Megragadjuk-e a lehetőségeket a tanítás tárgyi-személyi feltételének fejlesztésére?

Ismerjük-e és kellően hasznosítjuk-e az iskola társadalmi környezetének erőforrásait?

A meglévő erőforrásokat igazságosan osztjuk-e el, hogy segítsük az inklúziót?

A NAT és a kerettanterv

I. A NAT-ban szereplő kiemelt fejlesztési területek és a kerettanterv viszonya

1. Az erkölcsi nevelés

A Waldorf-iskola létrehozásának pillanatától működésének mindennapjain át olyan tudatos személyes jelenlétet igényel mind szülői, mind tanári részről, amely már hozzáállásunkat tekintve önmagában példamutató az iskolába járó gyerekeknek. A szülők tudatos döntésük alapján nem csupán anyagi fenntartóivá válnak az intézményeinknek, de napról napra iskolai események közreműködő-szervezői, az iskolai szellemiségébe bekapcsolódóan tényleges éltetői lesznek gyermekük iskolája életének. A tanárok munkája is kiemelkedő együttműködést igényel: a gyermekek ennek tudatában folytatják tanulmányaikat. Az iskolai életnek minden mozzanata a jelenlétnek ezt a magas minőségét feltételezi: mindez minden fél számára a lehető leggyakorlatibb találkozást hozza az életben ránk váró feladatokkal.

2. Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A nemzeti öntudatra nevelés gyakorlatában valósul meg a Waldorf-iskolában. Diákjaink számára már az első évfolyamokon a magyar kultúrával áthatott tantervünk biztosít természetes anyanyelvi közeget: a magyar költészet és a magyar zene-, ritmus- és dallamkincs határozzák meg a mindennapjaikat. Kézműves-művészeti tantárgyaink, iskolai ünnepeink révén népi kultúránk hagyományait élhetik meg a tanulók. A felsőbb évfolyamokon nemzeti ünnepeink megemlékezéseinek létrehozásában alkotóan vesznek részt a diákok. A tantervünknek számtalan olyan vetülete van, amely akár közvetlen lakóhely megismerése által a szülőföld, akár a történelem sokszínűségének felismerése által a hazaszeretet érzését táplálják.

3. Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A Waldorf-iskola működésének feltétele egy öngazgatási alapokon szerveződő iskolairányítás. Ezzel kiváló példát ad a méltányos együttműködésből születő munkára, az együttélési szabályok megalkotására és alkalmazására, az egyéni és közösségi célok összehangolásának gyakorlatára. A demokratikus, szabadon alkotó állampolgári tevékenység szép példája a Waldorf-iskolák szakmai érdekvédelmi egyesületének, az 1997 óta tevékenykedő Magyar Waldorf Szövetség

fenntartása: ennek az intézményeknek delegációsan működő jellege kiváló példája demokratikus szervezeti működésnek. A legfontosabb állampolgári jogok és kötelességek gyakorlásának terepe ez: az érdek-képviseleti működés, a közügyek gyakorlása, a szakmai munka szervezése, tanári-szülői továbbképzések mind alkotó felelősségteljes jelenlétet igényelnek.

4. Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A Waldorf-pedagógia vallja, hogy az iskola egyik legfontosabb feladata szociális képességek fejlesztése. Pedagógiai működésének egyik alappillére a diákok együttműködési készségének, az egymás felé fordulásnak folyamatos gyakorlása. A művészeti – különösen az euritmia, a dráma és a közös zenei – nevelésben már az alsóbb osztályfokokon is igen nagy jelentősége van a közösségi együttműködésen alapuló tanulásnak, a nagyobb csoportok közös művészeti előadásainak, fellépéseinek. Ez a törekvés tizenkét éven keresztül végigkíséri egy-egy osztály életét. A kézműves és képzőművészeti tantárgyak az akarati nevelés legfőbb eszközei: az évek múltával egyre fokozottabban szolgálják az önismeretet, s így a társas együttélés megalapozóivá lesznek.

5. A családi életre nevelés

Az átrendeződő, relativizálódó értékrendű világban egy Waldorf-iskola működésében kiemelkedő szerep jut fokozott családi együttműködésnek. Már eleve evvel az alaphelyzettel természetes pozitív nevelési alapközeget biztosít a gyermekek számára. Az eltelt évek során a diákok fokozatosan egyre több közösségi feladatot vesznek át a családtagoktól. Ugyanakkor az új Waldorf-kerettantervben tantervi célkitűzés az egészségre és az egészséges szexualitásra nevelés.

6. A testi és lelki egészségre nevelés

A Waldorf-iskolák pedagógiai és iskolafenntartási tevékenységeikben a diák-szülő-tanár hármására építenek. Az egészségességre törekvés az iskolai élet minden szintjére kiterjed: a pedagógiai munka fontos mozzanata a fejlesztő pedagógusokkal, iskolaorvossal való szoros együttműködés. Ez a figyelem általános igényként/követelményként szervező ereje az iskolai folyamatoknak: pozitív hatása van a családok életére is. A Waldorf-iskolák higiéniai pedagógiai szerepe a magyar közoktatásban ezen a területen is érzékelhető.

7. Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

Az új Waldorf-kerettanterv ajánlásaiban megfogalmazottak szerint az iskoláinknak törekedniük kell az inkluzív jellegű közösségépítésre: céljai között elhangzik, hogy elfogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolában. (A különböző készségbeli nehézségekkel küzdő diákok számaránya az osztályközösségben ne haladja meg az ország összlakosságára eső átlagokat.) Ezen általános működési elv szerint a diákok személyiségfejlődésének egyik csúcspontja a tizenegyedik évfolyamban megvalósítandó szociális gyakorlat. Az egyéni felelősségvállalás gyakorlati próbája minden diákot szembesít az emberélet közösségi és egyéni határaival is, megtapasztalják a valóságos segítség jelentőségét a szociális kapcsolatokban.

8. Fenntarthatóság, környezettudatosság

A Waldorf-iskolák fenntartásának biztos alapját adó szülői kör olyan tudatos döntést kell meghozniuk, amikor ezt az iskolatípust választják gyermeküknek, amely már eleve feltételez egy más jellegű családi alapállást a világban. A környezettudatos magatartás szinte alapigényt tartható számon mind az iskolafenntartói, mind a iskolaműködtetői oldalon. A tanterv felépülése már az

alsóbb osztályokban folyamatos kapcsolatot igyekszik kialakítani a valós világgal, illetve a világ természetes folyamataival, régi mesterségek, tevékenységekkel való találkozás által a gyerekek olyan, az önfenntartó természetességgel működő történelmi gazdasági gyakorlatokkal ismerkednek meg, aminek önmagában példamutató értéke van. A felsős természettudományi tanterveknek pedig tematikailag is része képezik ezek a kérdések.

9. Pályaorientáció

A Waldorf-pedagógia egésze a tudatos én-t birtokló ember nevelésére irányul. Ezt célozzák az alapfokú művészeti nevelés nyolcadikos és tizenkettedikes éves zárómunkái is. Az első vizsga nyolc év tanulmányainak, a kifejlődött képességeknek visszatekintő jellegű felmérése is; a második vizsga elvárásként – mint a tizenkét éves Waldorf-képzés egyéni lezárása – már magában hordozza annak lehetőségét, hogy a diák jövőbeli életútjának irányai felé mozduljon. Ennek a felismerési és ön-megismerési folyamatnak a támogatására irányul tizenkét éven keresztül a művészeti nevelés, az életkorok sajátosságait figyelembe vevő tantervi koncepció, az iskolai gyakorlatok sora. A végső célkitűzés, hogy a diák egyéni adottságaiból is fakadó képességeiben kiteljesedve döntéseket meghozni tudó emberként hagyja el az iskolapadot.

10. Gazdasági és pénzügyi nevelés

Az új magyar Waldorf-kerettantervben két modulban megjelenik a gazdasági és pénzügyi nevelés. A pénz világunkat alakító szerepének tudatos végiggondolásán alapuló gazdaságtan-tanterv az ötödiktől a nyolcadik osztályig alapvető gyakorlati-logikai készségeket igyekszik kialakítani a gyermekekben; majd a kilencediktől a tizenkettedik osztályig tartó időszakban már nagyobb rálátást kíván adni a gazdaságot működtető, de akár a világgazdaság változásait meghatározó folyamatokra.

11. Médiatudatosságra nevelés

A tudatos médiaismeret és -alkalmazás jelentőségét elismerve szintén külön tanterv készült: alapvető célunk itt is a médiától működésétől áthatott és befolyásolt mindennapi életünk értékkelvő szervezésének, tudatos egyéni irányításának megtanulása. A médiát vezérlő erők (meg)ismerése, hatásmechanizmusainak megértése, a médiahasználat tudatosságának kialakítása a diákoknál első rendű feladat: felismertetni velük a jó kommunikációs képességek kialakításának, illetve annak meglétének milyen felelősségteljes szerepe van a társadalmunk életében.

12. A tanulás tanítása

Az új Waldorf-kerettantervben választható tantárgyként külön tantervi szakasz található a tanulás tanulásáról. Már sok éves tapasztalat és gyakorlat alapján felépített tanterv, tanulást segítő könyvek alapján pontosan behatárolható az az életkor, amikor hatékonyan lehet ezt a képességet fejleszteni. A Waldorf-pedagógiában egy osztálytanítónak – aki nyolc évig vezeti osztályát – egyedülálló lehetősége és felelőssége is, hogy jártas legyen ezekben az eljárásokban. A Waldorf-pedagógia céljai között az élményszerű tanítás, a tanultak örömmel áthatott megélése, a megfigyelési-leírási gyakorlatok, a világ jelenségei iránti nyitottságra törekvő figyelem kialakítása nem csupán mind, mind szerepelnek, hanem a szakmódszertana is ezekből a célkitűzésekből indul ki.

II. Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciák európai referenciakerete és a kerettanterv

1. Anyanyelvi kommunikáció

A kommunikáció a gondolatok, érzések és tények szóbeli és írásbeli formában történő kifejezésének és értelmezésének képessége a társadalmi és kulturális kontextusok teljes skáláján – a munkahelyen, otthon és a szabadidőben.

Kerettantervi ismeretek

- Az alapszókinccs, a funkcionális nyelvtan és stílusok, valamint a nyelvi funkciók biztos ismerete.
- A verbális interakció különféle típusainak (beszélgetés, interjú, vita stb.) és a különféle beszélt nyelvi stílusok fő jellemzőinek ismerete.
- A kommunikációban használt verbális és non-verbális eszközök ismerete (a beszédhang minőségével kapcsolatos jellemzők, arckifejezések, testtartás és gesztusok rendszere).
- Az irodalmi szövegfajták (mese, mítosz, legenda, vers, lírai költemény, dráma, novella, regény) és fő jellemzőik, valamint a nem irodalmi szövegfajták (önéletrajz, pályázat, beszámoló, cikk, esszé, beszéd stb.) és fő jellemzőik ismerete.
- Az írott nyelv fő jellemzőinek az ismerete (hivatalos, hétköznapi, tudományos, zsurnalisztikai, bizalmas stb.).
- A nyelv és a kommunikációs formák időhöz, földrajzi, társadalmi és kommunikációs környezethez való kötöttségének és változatosságának felismerése.

Kerettantervi készségek

- Különböző üzenetek közlése írásban és szóban, illetve azok megértése vagy másokkal való megértetése változatos helyzetekben, különböző céllal.
- Különböző szövegek olvasása és megértése a különböző céloknak (információszerzés, tanulás vagy szórakozás) és szövegtípusoknak megfelelő olvasási stratégiák alkalmazásával.
- Különböző típusú és különféle célokat szolgáló írott szövegek alkotása. A szövegalkotás folyamatának nyomon követése (a vázlatkészítéstől az átolvasásig).
- Írásbeli információk, adatok és fogalmak keresése, gyűjtése és feldolgozása a tanulás során, a tudás szisztematikus rendszerezése. A fontos információk kiszűrése a szövegértés, beszéd, olvasás és írás során.
- Saját érvek meggyőző módon történő megfogalmazása szóban és írásban, valamint mások írásban és szóban kifejtett nézőpontjainak a teljes mértékű figyelembevételé.
- Komplex szövegek (előadások, beszélgetések, utasítások, interjúk, viták) alkotásához, előadásához vagy megértéséhez használt segédeszközök (pl. jegyzetek, vázlatok, térképek) alkalmazása.

Fő kerettantervi területei

Magyar nyelv és irodalom, történelem

2. Idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelvi kommunikáció a gondolatok, érzések és tények szóban és írásban történő megértésének, kifejezésének és értelmezésének képessége a társadalmi és kulturális kontextusok megfelelő skáláján – a munkahelyen, otthon, a szabadidőben, az oktatásban és képzésben – az anyanyelvtől különböző nyelve(ke)n, illetve az iskola tanítási nyelvén az egyéni igények és szükségletek szerint.

Kerettantervi ismeretek

- A szókincs, a funkcionális nyelvtan, az intonáció és a kiejtés ismerete.
- A verbális interakció különféle típusainak az ismerete (személyes és telefonon történő beszélgetés, interjú stb.).
- Az irodalmi és nem irodalmi szövegfajták megfelelő körének ismerete (novella, vers, újság- és folyóiratcikk, honlap, útmutató, levél, rövid beszámoló stb.).
- A különböző beszélt és írott nyelvi stílusok (hivatalos, hétköznapi, zsurnalisztikai, bizalmas stb.) fő jellemzőinek ismerete.
- A társadalmi konvenciók és kulturális szempontok, valamint a nyelvföldrajzi, társadalmi és kommunikációs környezethez való kötöttségnek és változatosságnak a felismerése.

Kerettantervi készségek

- Szóbeli üzenetek meghallgatása és megértése a kommunikációs helyzetek megfelelő körében (ismerős, a személyes érdeklődési körhöz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó témákról).
- Beszélgetés kezdeményezése, folytatása és befejezése ismerős, a személyes érdeklődési körhöz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó témákról.
- Különböző témákról szóló, nem szakszövegnek minősülő, illetve – egyes esetekben – ismert területhez tartozó témáról szóló, szakszövegnek minősülő írott szövegek olvasása és megértése, valamint különböző típusú és különféle célokat szolgáló írott szövegek alkotása megfelelő helyzetekben.
- Segédeszközök (pl. jegyzetek, ábrák, térképek) megfelelő használata szóbeli és írásbeli szövegek (beszélgetés, útmutató, interjú, beszéd stb.) megértéséhez vagy alkotásához.
- A nyelvtanulást szolgáló önálló tevékenységek megfelelő körének kezdeményezése és folytatása.

Fő kerettantervi területei

Idegennyelvek

3. Matematikai kompetencia

A legalapvetőbb szinten a matematikai kompetencia az összeadás, kivonás, szorzás, osztás, a százalékok és a törtek használatának képességét foglalja magában fejből és írásban végzett számítások során, különféle mindennapi problémák megoldása céljából.

Magasabb szinten a matematikai kompetencia a matematikai gondolkodásmód (logikus és térbeli gondolkodás) és a valóság magyarázatára és leírására egyetemesen használt matematikai kifejezésmód (képletek, modellek, geometriai ábrák, görbék, grafikonok) használatára való képesség és készség az adott kontextusnak megfelelően.

Kerettantervi ismeretek

- A számok és mértékegységek biztos ismerete és a mindennapi kontextusokban való használata, amely a számtani alapműveletek és a matematikai kifejezésmód alapvető formáinak – a grafikonoknak, képleteknek és statisztikáknak – az ismeretét foglalja magában.
- A matematikai kifejezések és fogalmak biztos ismerete a legfontosabb geometriai és algebrai tételeket is beleértve.
- A matematika segítségével megválaszolható kérdésfajták ismerete és megértése.

Kerettantervi készségek

- A matematikai kompetencia alapelemeinek alkalmazása: az összeadás és kivonás, szorzás és osztás, százalékok és törtek, mértékegységek a mindennapi életben felmerülő problémák megközelítése és megoldása. Például: a vásárlás során (árak összehasonlítása, mértékegységek, ár-érték arány ismerete);
- A mások által előadott indoklás követése és értékelésre és az indoklás alapgondolatának felismerése.
- A matematikai jelek és képletek használata, a matematika nyelvének dekódolása és értelmezése, valamint a matematika nyelve és a természetes nyelv közötti összefüggések felismerése.
- Matematikai gondolkodás és érvelés, a matematikai gondolkodásmód elsajátítása: absztrakció és általánosítás, ha a kérdés megköveteli, matematikai modellezés, azaz (modellek elemzése és készítése) meglévő modellek használata és alkalmazása a feltett kérdés megválaszolásához.
- Matematikai feladatok, jelenségek és szituációk különféle leírásainak, ábrázolásainak megértése és alkalmazása (jelentés megfejtése, értelmezése és az ábrázolásmódok közötti különbségtétel), valamint a leírás- és ábrázolásmódok közötti választás és váltás az adott helyzet követelményeinek megfelelően.
- A kritikai gondolkodásra való hajlam; különböző matematikai állítások (pl. állítás és feltevés) megkülönböztetése; matematikai bizonyítások megértése, fogalmak alkalmazási körének és korlátainak a felismerése.
- Segédeszközök és egyéb eszközök (köztük informatikai eszközök) használata.

Fő kerettantervi területei

Matematika, gazdasági ismeretek, informatika

4. Természettudományi és technológiai kompetenciák

A természettudományi kompetencia azoknak az ismereteknek és módszereknek a használatára való képesség és készség, amelyekkel a természettudományok a természeti világot magyarázzák. A technológiai kompetencia ennek a tudásnak az alkalmazása a természeti környezet átalakításában az ember felismert igényeire vagy szükségleteire válaszolva.

Kerettantervi ismeretek

- A természeti világ és a technológiai eszközök és folyamatok alapelveinek az ismerete.
- A technológia és más területek – tudományos fejlődés (pl. az orvostudományban), társadalom (értékek, erkölcsi kérdések), kultúra (pl. a multimédia) és a környezet (környezetszennyezés, fenntartható fejlődés) – közötti összefüggések megértése.

Kerettantervi készségek

- A technológiai eszközök és gépek, valamint tudományos adatok és megállapítások felhasználása, illetve az azokkal való munka valamilyen cél vagy következtetés elérése érdekében.
- A tudományos kutatás lényegi jellemzőinek felismerése.
- Következtetések és a kidolgozásukhoz vezető gondolatmenet ismertetése.

Fő kerettantervi területei

Természettudományos tantárgyak: biológia, fizika, kémia, földrajz és a gazdasági és társadalomismeret

5. Digitális kompetencia

A digitális kompetencia az információs társadalom technológiáinak (ITT) magabiztos és kritikus használatára való képesség a munkában, a szabadidőben és a kommunikációban. Ezek a kompetenciák a logikai és kritikai gondolkodással, a magas szintű információkezelési készségekkel és a fejlett kommunikációs készségekkel állnak kapcsolatban. Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) alkalmazásához kapcsolódó készségek a legalapvetőbb szinten a multimédia technológiájú információk keresését, értékelését, tárolását, létrehozását, bemutatását és átadását, valamint az internetes kommunikációt és a hálózatokban való részvétel képességét ölelik fel.

Kerettantervi ismeretek

Az ITT természetének és a mindennapi élet különféle kontextusaiban betöltött szerepének, illetve lehetőségeinek alapos ismerete, amely magában foglalja:

- a legfontosabb számítógépes alkalmazások, köztük a szövegszerkesztés, a táblázatkezelés, az adatbázisok, az információtárolás és -kezelés ismeretét;
- az internet és az elektronikus kommunikáció (e-mail, hálózati eszközök) használata által nyújtott lehetőségek, valamint a valóság és a virtuális világ közötti különbségek felismerését;
- az ITT felhasználási lehetőségeinek az ismeretét a személyiség kiteljesítését, a társadalmi beilleszkedést és a foglalkoztathatóságot elősegítő kreativitás és újítás terén;
- a rendelkezésre álló információk megbízhatóságának és érvényességének (elérhetőség/elfogadhatóság) alapszintű megértését és annak felismerését, hogy az ITT interaktív használata során bizonyos etikai elveket tiszteletben kell tartani.

Kerettantervi készségek

Mivel az információs társadalom technológiáinak alkalmazására egyre több lehetőség van a mindennapi életben, így a tanulásban és a szabadidőben, a szükséges készségek a következők:

- elektronikus információk, adatok és fogalmak keresése, gyűjtése és feldolgozása (létrehozása, rendszerezése, a fontos és nem fontos, szubjektív és objektív, a valóságos és a virtuális közötti különbségtétel), valamint szisztematikus módon történő felhasználása;
- a megfelelő segédeszközök (prezentációk, grafikonok, táblázatok, térképek) használata összetett információk létrehozása, bemutatása vagy értelmezése céljából;
- internetes oldalak elérése és az azokon történő keresés, valamint internet alapú szolgáltatások, pl. vitafórumok és elektronikus levelezés használata;
- az ITT használata a kritikai gondolkodás, kreativitás és újítás szolgálatában különböző kontextusokban otthon, a szabadidőben és a munkahelyen.

Fő kerettantervi területei

Informatika

6. A tanulás tanulása

A „tanulás tanulása” a saját tanulás önállóan és csoportban történő szervezésének és

szabályozásának a képességét foglalja magában. Részt képezi a hatékony időbeosztás, a problémamegoldás, az új tudás elsajátításának, feldolgozásának, értékelésének és beépítésének, valamint az új ismeretek és készségek különböző kontextusokban – otthon, a munkahelyen, az oktatásban és képzésben – történő alkalmazásának képessége. Általánosabban fogalmazva a tanulás tanulása erőteljesen befolyásolja azt, hogy az egyén mennyire képes saját szakmai pályafutásának irányítására.

Kerettantervi ismeretek

- Saját kedvelt tanulási módszerek, erősségek és gyengeségek, készségek, alkalmasság értő ismerete.

Kerettantervi készségek

- A tanulás önálló irányítása. A tanulás időbeosztása, autonómia, fegyelem, kitartás és információkezelés a tanulási folyamat során.
- Hosszabb és rövidebb ideig tartó koncentráció.
- A tanulás tárgyára és céljára irányuló kritikai reflexió.
- A kommunikáció mint a tanulási folyamat része, a szóbeli kommunikáció megfelelő eszközeinek (intonáció, gesztusok, mimika stb.) alkalmazása, valamint különféle multimédia-üzenetek (írott vagy beszélt nyelv, hang, zene stb.) megértése és létrehozása révén.

Fő kerettantervi területei

Közismereti, készség- és művészeti tárgyak

7. Személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák

A személyközi kompetenciákhoz tartoznak mindazok a viselkedésformák, amelyeket az egyénnek el kell sajátítania ahhoz, hogy képes legyen hatékony és konstruktív módon részt venni a társadalmi életben, és szükség esetén meg tudja oldani a konfliktusokat. A személyközi kompetenciák nélkülözhetetlenek a hatékony személyes és csoportos érintkezésben és mind a köz-, mind a magánélet területén.

Kerettantervi ismeretek

- A különböző társadalmakban általánosan elfogadott vagy támogatott viselkedési szabályok és viselkedésmódok ismerete.
- Az egyén, csoport, társadalom és kultúra fogalmak ismerete, illetve e fogalmak fejlődésének a megértése a történelem során.
- Az egészségmegőrzés, a higiénia és a táplálkozás szabályainak ismerete és ezek kamatoztatása a saját életben és a család életében.
- Az interkulturális dimenzió szerepének a megértése az európai és más társadalmakban.

Kerettantervi készségek

- Konstruktív kommunikáció különféle társadalmi helyzetekben (tolerancia mások nézeteivel és viselkedésével szemben; az egyéni és a kollektív felelősség tudatosítása).
- Mások bizalmának és együttérzésének kiváltása.
- A nemzeti kulturális identitás tudatosítása és megértése Európa és a világ többi részének kulturális identitásával való kölcsönhatásainak az ismeretében.

Fő kerettantervi területei

Magyar nyelv- és irodalom, történelem, idegen nyelvek, társadalomismeret

8. Állampolgári kompetenciák

Az állampolgári kompetenciák átfogóbbak, mint a személyköziek, mivel társadalmi szinten működnek. Azoknak a kompetenciáknak a halmazaként írhatók le, amelyek az egyén számára lehetővé teszik az állampolgári szerepvállalást.

Kerettantervi ismeretek

- A polgári jogok és a lakóhely szerinti ország alkotmányának és kormánya működésének az ismerete.
- A helyi és nemzeti szintű kormányzat kulcsszereplőinek, a politikai pártoknak és az általuk hangoztatott politikai nézeteknek az ismerete.
- A demokrácia és az állampolgárság fogalmainak és az azokról szóló nemzetközi nyilatkozatoknak (köztük az Európai Unió alapjogi chartájának és a Szerződéseknek) az ismerete.
- A nemzeti, az európai és a világtörténelmet befolyásoló legfontosabb események, áramlatok és változást kiváltó szereplők, valamint Európa és szomszédai jelenlegi helyzetének az ismerete.
- A kivándorlás, bevándorlás és a kisebbségek fogalmának ismerete európai és világviszonylatban.

Kerettantervi készségek

- Részvétel az iskola, a település/lakóhely életében.
- Vélemény megfogalmazása a helyi, illetve a tágabb közösséget érintő problémák iránt; érdeklődés és a problémamegoldásban való részvétel révén.
- A közintézményekkel való hatékony érintkezés.
- Az EU által kínált lehetőségek kihasználása.
- Az országban beszélt nyelv használatához szükséges készségek.

Fő kerettantervi területei

Történelem, gazdasági és társadalomismeret

9. Vállalkozói kompetencia

A vállalkozói kompetenciának egy aktív és egy passzív összetevője van: egyrészt a változás kiváltására való törekvés, másrészt a külső tényezők által kiváltott újítások üdvözlésének és támogatásának a képessége. A vállalkozói kompetencia része a változáshoz való pozitív viszonyulás, az egyén saját (pozitív és negatív) cselekedetei iránti felelősség vállalása, a célok kitűzése és megvalósítása.

Kerettantervi ismeretek

- A rendelkezésre álló lehetőségek ismerete és az egyén személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek felismerése.

Kerettantervi készségek

- A tervezés, szervezés, elemzés, kommunikáció, cselekvés, eredményekről való beszámolás, értékelés és dokumentáció készségei.
- Projektek kidolgozásához és végrehajtásához szükséges készségek.
- Az együttműködésre épülő, rugalmas csapatmunka.
- A személyes erősségek és gyengeségek felismerése.
- Az események elébe menő cselekvés és a változásokra való pozitív reagálás.
- A kockázatok felmérése és kellő időpontban és módon történő vállalása.

Fő kerettantervi területei

Gazdasági- és társadalomismeret, gyakorlatok, éves munkák

10. Kulturális kompetencia

A gondolatok, élmények és érzések különféle módon – többek között zene, tánc, irodalom, szobrászat és festészet – történő kreatív kifejezésének fontosságát foglalja magában.

Kerettantervi ismeretek

- Az emberiség történelméről tanúskodó jelentős kulturális alkotások alapszintű ismerete, beleértve a populáris kultúrát is.
- A nemzeti és európai kulturális örökség és ezek világban elfoglalt helyének az ismerete.
- Az európai kulturális és nyelvi sokszínűség tudatosítása.
- A közízlés alakulásának és az esztétikai tényezők mindennapi életben betöltött fontosságának a felismerése.

Fő kerettantervi területei

Művészeti tanulmányok - esztétika, képzőművészeti tárgyak, történelem, irodalom

III. A köznevelési rendszer egyes feladatainak megjelenése a kerettantervben

Etika/Erkölcstan

A Nemzeti Alaptantervben meghirdetett egyik alapgondolat: „Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata.” Sok ponton megfelel ennek az elvnek a Waldorf-kerettanterv: számos lehetőséget biztosít arra, hogy különböző tantárgyak hatékony eszközei legyenek az erkölcsi nevelésnek. A Waldorf-iskola életre hívása eleve feltételez közösségi akaratot és folyamatos közösségépítő tevékenységeket: olyan szülői együttműködést igényelnek az iskolai élet mindennapjai, az intézmény fenntartása, amely csak tudatos, mélyen etikai jellegű döntéseken alapulhat. Az önigazgató tantestületi együttműködés is példaértékű cselekedet mind a diákok, mind a családok számára. Az, hogy az iskolák évről-évre a keresztény kultúrkör szellemi működéséhez kötődik, élővé teszi a kötődést az európai hagyományokhoz. Tantárgyaink közül a szabad vallás tanterve az, amelyik legközvetlenebb módon felveti, s a lehető leggyakorlatibban tárgyalja is az alapvető emberi etikai kérdéseket. Az ünnepeink tárgyalásakor már tettünk utalásokat, milyen általános emberi értékekhez, keresztény hagyományokhoz kapcsolódunk általuk. Ezen események életre hívásához tudatosan átgondolt és felépített iskolai működésre van szükség: a változás és a hagyományokhoz kötődés kiegyenlítő folyamatát kell örökösen éltetni. Tantervünk horizontális és vertikális felépítésében is egy mélyebben végiggondolt moralitás fejeződik ki: tantárgyi összefüggések, témaválasztások, tantervi ívek a gyermekek életkori sajátosságainak embertani

ismeretein alapszanak. A Waldorf-tanári működésnek egyik alappillére a folyamatos részvétel a tanártovábbképzéseken, iskolák közötti pedagógiai tanári konferenciákon. A társadalmi elkötelezettség intézményi kifejeződése a Waldorf-iskolák szakmai és érdekvédelmi szervezetének, a Magyar Waldorf Szövetségnek a léte.

A tanterveinknek jelen szűk keretek között a szabad vallás fent említett szerepén túl még három vonulatát szeretnénk felmutatni. Az emberi történetek által való nevelés: alsóbb évfolyamokon a népmesék, állattörténetek, szentek élete, bibliai teremtéstörténet megismerése révén találkoznak a gyerekek archetipikusan eredendő morális kérdésekkel. Ez a folyamat az individuális életlehetőségek mintáit adó életrajzok elbeszélésével folytatódik a felsőbb évfolyamokban. A történelem tanításának megjelenésével, az emberiség történetének megismerésével már ötödik osztálytól megvalósul a NAT egy másik célja az etika tanításával: amely „feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékeket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését”. A középiskolában már nem csupán a humán tantárgyak adják meg a lehetőséget arra, hogy tiszta filozófiai értelemben vitassanak meg etikai kérdéseket: a természettudományos tanulmányok idején sorra vetődnek föl fejlődéselvű korunk sok-sok ellentmondásosságát hordozó és morális kérdéseket feszegető gondjai.

Mindennapos testmozgás

A NAT fejlesztési területek és nevelési célok fejezetében az alábbiak is elhangoznak: „Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez.” A mindennapos testmozgás megjelenése a Nemzeti Alaptantervben olyan – régen megelőlegezett – új mozzanat, amely a Waldorf-pedagógia alapvető célkitűzéseivel teljesen egybeesik: alsóbb évfolyamokon az epochális tanítás legjellemzőbb gyakorlataként alkalmazott 105 perces mindennapi főtanítás ritmikus részeként tudatosan alkalmazott eszköze a pedagógiánknak a dramatizált játékok által, a betűírásban, a számolás gyakorlásában megvalósuló mozgás. A főtanítás után tartott hosszú szünetek egyik célja szintén a megfelelő mozgásidő biztosítása. Az euritmai mozgásművészeti tantárgy tizenkét évfolyamon keresztül egyedi része a Waldorf-tantervnek. A Waldorf-pedagógia sajátos testnevelési módszere, a Bothmer-gimnasztika pedig a különböző életkorok sajátosságaira felépített tudatos rendszerével szintén a mozgás elsőrendűségének elfogadásán és ismeretén alapszik. A mindennapos testmozgásról elmondhatjuk, hogy nem csupán céljaink, hanem pedagógiai eszközeink közé tartozott: mindig is gyakorlata volt pedagógiánknak.

Művészeti nevelés

A Waldorf-pedagógia egyik alappillére a művészeti nevelés. Alapelveink, hogy a művészetek általi (s nem művészetre, művészre!) nevelésnek, ugyanúgy mint a mindennapi testmozgásnak döntő szerepe van az akarati nevelésben. Az általános Waldorf-képzés tizenkét éve alatt a zenei, képzőművészeti, drámai és tánc(-mozgás)-művészeti képzésnek is szerepe van. Nem „csak” egyiknek vagy másiknak, hanem arányosan megalkotva egy-egy évfolyam pedagógiai munkáját: mindegyiknek a tizenkét évfolyamon keresztül. A négy művészeti szakág minden évfolyamon általánosan megjelenik a kerettantervben. Legalább háromezer órában végeznek művészeti tevékenységet a Waldorf-diákok a tizenkét év alatt. Kialakult képességeikről évszak ünnepeken (hóünnep) előadásain, belső iskolai kiállításokon, kis-koncerteken, drámabemutatókon, s nem utolsósorban nyolcadikos és tizenkettedikes zárómunkáik elkészítésekor és az összművészeti erényeket felmutató színdarab bemutatóikon tesznek tanúbizonyságot. A cél természetesen a világ jelenségeire nyitottabb, illetve a zajló életbe beépülni tudó, alkotó-tevékeny személyiség életre segítése.

A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából – a horizontális tanterv

A horizontális tantervben a tantárgyakat évfolyamokra lebontva tárgyaljuk, úgy ahogyan azokat egy közel azonos életkorú gyermekekből álló osztálynak egy iskolai tanév során tanítjuk. Ezt követően a vertikális tantervben mutatjuk be azt, hogy az egyes tantárgyak hogyan épülnek fel évről-évre az első osztálytól a tizenharmadikig. A horizontális tantervben utalunk arra, hogy az egyes tantárgyak hogyan kapcsolódnak egymáshoz, figyelembe véve az életkori sajátosságokat. Ez egyben arra is lehetőséget teremt, hogy felvázoljuk az egyes korcsoportok fejlődésbeli sajátosságait. A vertikális tantervi részben a tanulás spirális jellegét vázoljuk fel, amelyben az új készségek és képességek a már meglévőkre épülnek, és ahol az egyes témákat az életkoroknak megfelelő szempontból is bemutatjuk..

A tanároknak úgy kell alkalmazniuk a tantervet, hogy az megfeleljen a gyermekek szükségleteinek. Ennélfogva fontos, hogy tisztában legyünk azzal a ténnyel, hogy az alább leírt epochális és szaktárgyi órák esetében a tanári megközelítés minőségi különbségei legalább akkora súllyal szerepelnek, mint maga a tananyag. Ezek a különbségek alakítják a tantervet annak megfelelően, hogy a gyermekek szellemi, pszichológiai vagy fizikai értelemben milyen fejlettségi szinten állnak. A Waldorf-iskolában minden tanárnak feladata, hogy formálja, újraértékelje és megújítsa a tantervet.

Caroline von Hydebrand (1925) az első Waldorf-tanterv összeállítója a következőképpen fogalmazta meg a tanterv lényegét: *„Az ideális tanterv magán viseli a fejlődő emberi természet különböző életkori szakaszokban változó képét, de mint minden ideál szemben áll az élet teljes valóságával, és ahhoz kell igazodnia. Ehhez a valósághoz sok minden tartozik: az osztály előtt álló tanár személyisége, maga az osztály, minden egyes tanuló saját teljes világával, hozzátartozik a világtörténelmi idő és a földnek azon a helyén érvényes iskolai törvények és hatósági előírások, ahol a tantervet megvalósítani kívánó iskola áll. Mindezek módosíthatják az ideális tantervet, változtatást és egyeztetést követelhetnek. Azt a nevelési feladatot, amely elé a növekedő ember lényé állít minket, csak akkor tudjuk megoldani, ha a tanterv önmagában alakítható és képszerű.”*

1. évfolyam (6-7 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A Waldorf-pedagógia a betöltött hatodik életévet tartja megfelelőnek az iskolakezdésre. Az első hét év folyamán a kisgyermek otthonra talál saját fizikai testében, kialakítja térbeli tájékozódását, és elsajátítja azokat az alapvető képességeket, amit a járás, a beszéd és a gondolkodás jelent. A gyermek egész környezetének minden rezdülése tanulási alapul szolgál számára, hiszen a kisgyermek mindent és mindenkit utánoz környezetében. Az utánzás gesztusa révén derül ki, hogy mi az, amit a kisgyermek már megtanult. A kisiskolás korban még mindig tart az utánzás, erre a képességükre elsősorban a tanulási tevékenységekben lehet építeni. Korunkban fontos pedagógiai célkitűzés, hogy az intellektuálisan éberebb, érettebb gyerekek fizikai érzékeit is fejlesszük irányított, koordinált mozgásformákon keresztül. Az egyensúlyérzékük, a tapintás-érzékük vagy a saját-mozgás-érzékük ápolása segíti az akarati fejlődésüket, ezáltal mozgásukat és figyelmüket is egyaránt iskolázzuk.

Az óvodában a tapasztalaton alapuló tanulás, a kreatív játék keretében tett felfedezések, valamint

a gyermekekkel és az óvónővel kialakított társas kapcsolatok képezik a legfőbb pedagógiai feladatokat. Az anyanyelvet és a számolást nem didaktikusan tanulják, hanem játékos foglalkozásokon és csoportos tevékenységek keretében.

A hetedik életév körül a fogváltás kezdetével azok az erők, melyek idáig a gyermek növekedésének szolgálatában álltak, felszabadulnak, és a független, képi gondolkodás számára válnak aktívvá. Ebben az életkorban elkezdjük az írás-olvasás, a számolás és más közismereti- és készségtárgyak tanítását. A gyermekekre ekkor még mindig jellemző a képi látásmód, könnyebben tud valamit teljesen átélni, mint figyelmét és gondolkodását egy tanulási feladatra összpontosítani.

Pedagógiai célkitűzések

Ebben az évben a gyermekek óriási lépést tesznek meg, amikor az óvodából bekerülnek az iskola formális tanulási keretei közé. A gyermekek a tanár irányításával szerzik meg első tapasztalataikat a formák, hangok, betűk és számok világában, amelyeket elsősorban érzéseken, képeken, ritmusokon és történeteken keresztül dolgozunk fel.

A gyermekek számtalan gyakorlati tevékenység - mozgás, játék, beszéd, rajzok és írás - segítségével tanulják meg felismerni és megjegyezni az újonnan tanultakat. Az osztálynak ebben az évben kell hozzászoknia ahhoz a közös iskolai élethez és munkához, amely az alapját képezi majd nemcsak az egész alsó tagozatos, hanem lényegében az azt követő, egész iskolai időszaknak. Az első és ezt követő osztályok legfontosabb morális célkitűzéseit a következőkben foglalhatjuk össze: tanítsuk a gyermekeket arra, hogy tiszteljék a természetet, óvják környezetüket, becsüljenek másokat, keltsük fel érdeklődésüket a világ iránt és építsünk bennük bizalmat a tanárok iránt. A konkrét tanítási tartalmak és tevékenységek iránti lelkesedés is az oktatás-nevelés célja. A tanároknak arra kell törekedniük, hogy egy olyan szociális kohézió jöjjön létre az osztályban, melyben a gyermekek törődnek egymással és figyelnek a másokra.

2. évfolyam (7-8 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 8 éves gyermek számára továbbra is egységes a világ., A külvilág eseményei és tapasztalatai a gyermek képzelőerején, mint szűrőn mennek keresztül, hogy ott a gyermeki látásmódnak megfelelően újrendeződjenek. A gyermekek ebben az életkorban már nagyobb éberséget tanúsítanak a körülöttük történő dolgok irányába. A kíváncsiság számukra a tudás kapuja; a képzelőerejük is éber. Amellett, hogy felébred a magasztos erkölcsi értékek befogadása iránti vágyuk, felerősödnek bennük az általános emberi érzések is: bátorság, hiúság, ravaszság, jóság... E két életérzéshez kapcsolódóan elsősorban legendákat és fabulákat mesélünk nekik.

A tanterv ebben az életkorban elsősorban arra irányul, hogy a nyelv érzéseket és érzelmeket kifejező gazdagságát és mélységét tegye érzékletessé a gyermekek számára.

Értelmi szempontból továbbra is az a fő feladat, hogy a gyermek otthon érezze magát egy olyan tanulási közegben, ahol a képekben való gondolkodás az elsődleges. Fogalmakat úgy lehet legjobban jelentéssel megtölteni, ha azok minőségüket tekintve plasztikusak és organikusak. A tanulók tovább ismerkednek az írás-olvasás és a számolás alapjaival, miközben a finom- és nagymotoros mozgás területén – ugrálás, labdadobálás, kötés, horgolás vagy furulyázás – továbbfejlesztik az első osztályban felébredő készségeket és képességeket. Az intellektust úgy próbáljuk a gyermekekben felébreszteni, hogy az átélés és a cselekvés erőit hívjuk segítségül.

A második osztályos gyermekek állandó fogazata továbbra is növekedésben van, a lateralitás és a dominancia ekkorra viszont már véglegesen kialakul. A biztonságérzet, amely megmutatkozik egy másodikos tanuló viselkedésén, egyértelműen az első osztályban letett alapoknak köszönhető.

Pedagógiai célkitűzések

Az első év kezdeti tapasztalatai tovább mélyülnek és újabbakkal gyarapodnak a második osztályban. Ez az időszak alapvetően azt szolgálja, hogy az előző évben szerzett új készségeket begyakoroljuk és továbbfejlesszük. Az általános tudnivalók köre szélesedik a közismereti és a készségtárgyakban egyaránt. Bővülnek a kulturális-tanulási alapkészségeik. Míg az első osztályban arra fordítottuk figyelmünk nagy részét, hogy az osztályból erős szociális közösséget formáljunk, melyben a gyermekeket a teljesség megtapasztalása erősíti, a második osztályra jellemző egyfajta polarizálódás, amely például a gyermekek egymáshoz való viszonyában is megfigyelhető. A gyermekeknek segítséget tudunk nyújtani ebben az életszakaszban azzal, hogy szentek életéről szóló legendákat és végletes emberi viselkedési formákat és jellemvonásokat ábrázoló fabulákat mesélünk nekik. Ide tartoznak a növényekről, állatokról vagy a mindennapi életről szóló történetek is. Ennek az osztálynak erős irányításra van szüksége, mely egyrészt a tanárok következetességéből, másrészt képzelőerejéből táplálkozik.

3. évfolyam (8-9 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

Ebben az évben lépnek be a gyerekek a 10. életévükbe, amikor fontos fizikai, pszichológiai és kognitív változásokon mennek keresztül. Ezek azok a változások, amit a kilenc-tíz év körüli gyermekeknél "Rubikonnak" nevezünk, amelyet különböző időtartamban és intenzitással élnek meg. Ez az életkor jelentős tudati változásokat hoz az öntudatra találás folyamatában. Ezt az állapotot gyakran - mind érzelmi, mind fizikai értelemben vett - elkülönülésként élik meg a gyerekek, illetve a külső és a belső világ szétválásaként. A világ korábbi egységének elvesztése szembekerül a világ újfajta megismerése fölötti csodálkozással, és ez az ellentét gyakran összezavarodást, bizonytalanságérzést vált ki a gyermekekből. Harmadik osztályban a gyermekek saját lelkükben tapasztalnak egyfajta kettősséget a világ befogadásával kapcsolatban. Ekkor a gyermek egyre növekvő erővel tapasztalja meg az objektívitás érzését, de ugyanakkor egy növekvő szubjektívítást is érzékel. A gyermek lelkében a szubjektív belső tapasztalat és a világ objektív valósága ellenpóluson állnak. Ennélfogva kérdések és kételyek, egyedüllét érzése és egy kezdődő kritikai hangvétel lesz jellemző a gyermek lelki állapotára. Ezek gyakran magatartásbeli változásokban öltönek testet, amelyek vérmérséklettől és személyiségtől függően jelentős eltérést mutathatnak. Néhány gyermeknél ez a fejlődési szakasz fáradékonyságot, változékony étvágyat, esetleg alvászavarokat idézhet elő vagy egyéb érzékelhető fizikai tünettel is járhat.

A gyermekek fejlődése ebben az életkorban sokkal kiegyensúlyozottabban halad: a beszédhangokat egyre inkább a szájüreg közepén képzik, sokkal tisztábban artikulálnak, és figyelmükett jobban összpontosítják. A gyermekek fizikai szervezete szemmel láthatóan erősebb. A szív megnő, és nagyobb mennyiségű vér fogadására alkalmas, és véglegessé válik a belélegzés és a pulzus egymáshoz való aránya: egy belélegzés alatt négyet dobban a szív.

Ebben a változó, kereső időszakban az Ószövetség képei, törvényei és szellemi irányítása növelhetik belső biztonságérzetüket, a gazdálkodás és a házépítés-epocha pedig abban lehetnek segítségükre, hogy új kapcsolatot tudjanak kialakítani környezetükkel.

Pedagógiai célkitűzések

Ahogy a harmadik osztályos tanulók egyre inkább tisztába kerülnek önmagukkal és az őket körülvevő fizikai környezettel, kezdenek újfajta módon érdeklődni az anyagi világ iránt. Miután a második osztályban alaposan begyakorolták a számolás és az írás-olvasás alapjait, most már a mindennapi élet számtalan helyzetében tudják ezt a tudásukat kamatoztatni, például különböző mérésekben, egyszerű feladatok megoldásában, vagy levélírásban. Ez az életkor a „tanok” – pl.: a

nyelvtan – kezdete. Ennek előfeltétele, hogy a 9. életév körül lezajló érési folyamat következtében képessé váljanak a gyerekek rátekinteni a körülöttük lévő világra. A gyerekeknek a praktikus dolgok megismerése és kipróbálása utáni vágyát, mindenféle gyakorlati tevékenységgel, de főleg a mesterségek bemutatásával és a házépítéssel elégítjük ki. Ezzel ebben az életkorban nem az a célunk, hogy valamit a gyermek "kitanuljon" vagy alaposan begyakoroljon, hanem, hogy megtanulja becsülni a munkát, és kiléphessen az osztályterem zárt világából, "elméleti" létköréből.

4. évfolyam (9-10 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 4. és az 5. osztály, amikor a gyerekek 10-11 évesek lesznek, az osztálytanítói időszak közepén helyezkedik el. A kisgyermekkorból tartó átmenet már befejeződött, a pubertás felé tartó viszont még nem kezdődött el. Az osztálytanítói időszak középpontja egybeesik az élet második hétéves periódusának közepével, amit a Waldorf-pedagógiában a „gyermekkor szívének” nevezünk.

A gyermek öntevékenysége magával vonja a légzés és a vérkeringés kapcsolatának harmonizálását is.

Ebben az állapotukban tapasztalható magabiztosság kitörő életerőben és a világ iránti kíváncsiságban jut – többek között – kifejezésre. Továbbfoglalkozunk a közvetlen környezettel, de most már nem történeteken, hanem – képszerű – ismereteken keresztül. A világ megismerésében az ember és a természet kapcsolata, azaz a természettudományos oktatás jelentős szerepet tölt be. Elsőként az állatvilág megfigyelésével kezdjük a természettudományos tanulmányokat, mégpedig az emberekkel való alaktani hasonlóságok és különbözőségek összevetésével. Ezt követi a közvetlen környezet alapos megismerése, ami a a közvetlen lakó-és iskolai környezet megismerésével indul és a térképészítésben éri el csúcspontját. A tér és az idő meghatározó irányok a negyedik osztály tantervében.

Pedagógiai célkitűzések

Az elsődleges és legfontosabb feladat a 4. osztályban, hogy azt a hatalmas energiát, amit ezek a tízéves gyerekek az osztályterembe hoznak, pozitív irányba tereljük. A gyermekeknek kihívásokra van szükségük, és arra, hogy feladataik sokoldalúak, sokszínűek és mozgalmasak legyenek.

A gyermekek növekvő tudásvágya igényli, hogy minél több konkrét ismeretet kapjanak, és kínáljanak fel olyan lehetőségeket, amelyek önálló vagy csoportos, kooperatív munkára teremtenek alkalmat. A gyermekeknek arra van szükségük, hogy új kapcsolatot alakítsanak ki feladataikkal, társaikkal és tanáraikkal. Az órák narratív részeiben olyan történetekkel találkozhatnak a gyerekek, melyekben sokszínű személyiségek játszanak szerepet a társadalom egészében (mint például az északi istenek), és elindul az a folyamat, amelynek eredményeképpen különbséget kezdenek tenni a jó és a rossz megítélésében. A tízéves gyermek nyüzsgő, mozgalmas természetének jól megfelelnek az északi mitológia (Edda) viharos történetei, de a Kalevala és magyar mondakör is fontos része a főoktatás történetanyagának. A gyermekekben kezd kialakulni annak a tudata, hogy hova is tartoznak szűkebb és tágabb környezetükben. Ezen az évfolyamon kezdjük el a honismeretet (földrajz) és a biológiát (ember- és állattan) tanítani. A gyermeki aranykor lezárul, és kilépnek a gyerekek a világ sokszínűségébe. Elkezdődik a térhez és az időhöz szorosabban kapcsolódó tantárgyak oktatása.

5. évfolyam (10-11 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A gyermekek mozgásában egyfajta könnyedséget fedezhetünk fel ebben az életkorban. A fejlődés

ezen szakaszában a koordinált, kiegyensúlyozott és harmonikus mozgás gyakorlása kulcsfontosságú. Lelki fejlődésükre jellemző, hogy egyre jobban elválik egymástól a külvilág és az "Én" belső világa, egyre artikuláltabb lesz a személyes akarati tényező, az "én"-tudat megerősödik, de még sok változáson megy keresztül. Hasonlóképpen dinamikusan alakul az osztályon belüli szociális viszonyok rendszere. Értelmi fejlődésüket az jellemzi, hogy a kérdések, jelenségek reális, ésszerű vonatkozásait egyre jobban felfogják és igénylik. A gondolkodás folyamatában a képi elem még mindig fontos szerepet játszik, de egyre inkább képesek és hajlamosak ettől elvonatkoztatni, illetve tiszta, tényszerű, érzelemmentes fogalmakat közvetlenül felfogni, megérteni.

Az emlékezőképesség növekedésével együtt egyre jobban kialakul időérzékük is. Az emlékezet teszi lehetővé a múltba való visszatekintést, s erre támaszkodik majd a jövő megtervezése is. Ha ezt a tudati folyamatot mély érzelmi aktivitás kíséri, akkor ez együtt a felelősségérzet megerősödését is magával hozza.

A fejlődő gyermek intellektuális és morális értelemben is megérett az új kihívásokra. Az írás-olvasásban és a számolásban az alapokat már tízéves korukig letették, most jó lehetőség van ezek kapcsán az egyéni felelősségérzet kialakítására, a "jó és a rossz" racionális megkülönböztetésére.

Ez az év a gyermekkor és a pubertás közötti fordulópont. A gyerekek olyan korábban elképzelhetetlen szinteket képesek elérni, munkáikkal teljesen azonosulnak, sok időt töltenek azok tökéletesítésével, díszítésével. Saját elvégzett munkáikhoz az előző évnél pozitívabban viszonyulnak, gyakran büszkék eredményeikre.

A tanév vége felé jól érzékelhető a tanulók egyre növekvő intellektuális képessége. Környezetüket kritikusabban szemlélik, ami újabb fejlődési szakaszt jelez. A tanévre eddig jellemző harmónia kezd elveszni, s ezt majd csak a felső tagozat második felében találják meg újra.

Pedagógiai célkitűzések

Ennek a tanévnek az az egyik legfontosabb feladata, hogy megtaláljuk az átmenetet a mítoszból a történelembe, miközben megvizsgáljuk ennek kihatását az egyénre. A gyerekeknek egyre tudatosabban kell átélniük az élet és az azt lehetővé tevő környezet kölcsönös egymásra hatását, ezt a folyamatot nagyban segítik a növénytan tanulmányok. Nagy hangsúlyt kap az eredeti olimpiai eszme, ahol a csoportok közötti különbségeket felülírja egy magasabb rendező elv, és ahol a szépség legalább olyan fontos érték, mint a gyorsaság, vagy az erő. A gyerekek memóriáját idegen szavak tanulásával is lehet fejleszteni, de ilyen célt szolgálhat a földrajzi területek vizuális felidézése is.

6. évfolyam (11-12 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A gyermekek testi növekedésének fő hangsúlya ebben az évben a csontrendszer növekedésén van. A megnyúló végtagok következtében mozdulataik szögletesebbé válnak. A földi nehézkedést, az elnehezülést egyre csontig hatolóbban érzi a 12 éves gyermek. Ezeket a fizikai változásokat a gondolkodás változása is kíséri, ezen a téren a kauzalitás erőteljes tapasztalása a leginkább uralkodó élmény. Lelki fejlődésében olyan szakaszba lép, amit az állandó változás jellemez. A gyermekkor megszűnik, az individuum pedig immár megszületőben van. A második hétéves periódus utolsó harmadában már a kamaszkor előrevetüléséről beszélhetünk. A különböző tantervi témák - egymásra épülő, lejegyzett történelem, Európa földrajza, leíró geometria, közgazdasági matematika, a természettudományok fenomenológiai megközelítése, kertművelés, faragás és csapatjátékok - egytől egyig a gyermek fizikai, lelki és értelmi változásait szólítják meg.

Pedagógiai célkitűzések

Ebben az életkorban a tanár arra törekszik, hogy a gyermekek külvilág iránti érdeklődését kiaknázza, kibontakozó kritikai képességeiket pedig a természettudományos megfigyelések irányába igyekszik terelni. A szociális kapcsolatok felerősödése jó alapot teremthet arra, hogy új típusú felelősséget érezzenek az osztályközösség egésze és annak egyes tagjai iránt, valamint új alapokra helyezték viszonyukat tanárjukkal és diáktársaikkal.

Új értelmi képességeik megjelenésével immár arra ösztönözhetjük a gyerekeket, hogy a világban jelen lévő oksági összefüggéseket azok működése közben értsék meg. Figyelmüket egy olyan világ felé kell irányítani, amiben élni és dolgozni akarnak majd felnőtt korukban. Komoly kihívások elé is állíthatjuk őket, hiszen immár nagyon színvonalas munkákat képesek létrehozni, megalkotni.

7. évfolyam (12-13 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A hetedik osztályban a tanulók a kamaszkorba lépnek. Ennek az életszakasznak két alapvető jellemzője van: az egyik az intenzív külső aktivitásban nyilvánul meg, a másik egy forrongó, dinamikus belső lelkiállapot. A világ jelenségei iránti tudásvágy mellett megjelennek az egymás iránti figyelem és az önreflexió képességének első megnyilvánulásai. Ezekben az intenzív erőkből egyre határozottabb szerepet játszanak azok az élettani és lelki változások, melyek a nemi identitást alakítják és a szexualitás képességét teremtik meg. Általános tapasztalatként megfogalmazható, hogy az élettani változások megelőzik a lelki fejlődést ezen a téren. A gyerekek egyrészt megérik az önállóság, a függetlenség és az egyedüllét ízét, vágyakoznak is ilyen élményekre, ugyanakkor egyfajta szorongás, fokozott érzékenység és némi zavar kíséri ezeket az élményeket.

Általánosságban elmondható, hogy ebben az életkorban jelentős különbségek mutatkoznak a fiúk és a lányok között, az új élethelyzetek másfajta kihívásokat jelentenek számukra és másként is reagálnak ezekre. A világ felfedezésére irányuló vágy és a tanulók belső utazása szépen tükröződik a tanévre jellemző témákban: nagy földrajzi felfedezések, a hangulatok és stílusok tanulmányozása az irodalomban, az égés, illetve a mechanika tanulmányozása a kémiában és a fizikában, táplálkozás és egészségtan epocha a biológiában.

Pedagógiai célkitűzések

A tanároknak új perspektívákat kell nyitniuk a kamaszok számára, s különösen arra kell ügyelniük, hogy figyelmüket a világ felé tereljék. A hetedikeseket arra kell ösztönözni, hogy kezdeményezzenek és hogy tudják értékelni az absztrakt, logikus kérdésfelvetéseket. Arra is biztatni kell őket, hogy megkérdőjelezzék azokat a nézeteket és viselkedésformákat, melyeket eddig tekintélyalapon elfogadtak. Meg kell azt is mutatni nekik, hogy miként kell saját szempontjaikat kialakítani, ugyanakkor elfogadva azt, hogy ez azzal jár, mások másként láthatják a világot, annak helyzetét. A tanárnak egyre inkább szembe kell néznie a tanulók egyéni véleményével, és fokozatosan arra kell indítani őket, hogy felelősséggel viseltesenek maguk és a közösség iránt. Ebben az életkorban nagyon fontos, hogy a gyerekek saját magukat egyfelől világpolgárként éljék meg, másfelől olyan individuumként, aki ugyanakkor szociális felelősséggel bír.

8. évfolyam (13-14 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 8. osztály során a tanulók átlépik 14. életévüket, ez egyben az osztálytanítói időszak végét is

jelenti. Korábban sokak számára ez volt az az időszak, amikor a tanulók befejezték az iskolát és megkezdték inas éveiket valamilyen ipari vagy kézműves műhelyben. Ennélfogva a 8. osztályra úgy tekintettek, mint a gyermek iskoláztatásának "lekeresítésére". Az elmúlt évszázadban Európa-szerte kitolódott az iskoláztatás felső határa, és a Waldorf-iskolákban is létrejöttek az úgynevezett felső tagozatok, így a 14 éves kor ma már nem az iskola befejezésének időpontját jelenti. Ezzel együtt a 8. osztály továbbra is valaminek a lezáródását jelenti, de ez inkább a gyerekek világképére, a világ és az ember egyfajta viszonyára vonatkozó lezáródás.

A kamaszkorban a fizikai és lelki változások mindenkinél jól tettenérhetők. A fiatalok a korábbi évek lágyságához képest általában sokkal szögletesebbek, robusztusabbak lesznek, ebben azonban nagy az egyéni eltérés lehetősége. Növekedésük, érésük a fiúknál többek között a mutálásban, lányoknál a menstruáció megindulásában fejeződik ki. Ez az a kor, amikor a kamaszok számára a világban létező fogalmak kezdenek jelentéssel megtelni, kritikai érzékük fokozottan élessé kezd válni, ez utóbbival főleg az eddigi kereteket, szabályokat kezdik ki. Ezt az érzelmekkel is telített kritikai hajlamot ellensúlyozza az életükben egyre nagyobb szerepet játszó racionalitás, időnként felül is kerekedik énjük gondolkodó része.

A független érzelmi élet kialakulása újabb, végső szakaszába lép, s az ezt kísérő érzelmi turbulencia nem kis kihívás elé állítja a tanárokat és szülőket egyaránt. Tudva azt, hogy a krízis hozzátartozik a fejlődéshez, a nevelés központi kérdése az lesz, miként kísérjük ezeket az egyéni érzéseknek, sajátos gondolatoknak, független törekvéseknek születését és fejlődését úgy, hogy közben minket ne sodorjanak el az ezekkel járó hatalmas érzelmi hullámok.

Míg a lányok idejük és energiájuk nagy részét arra fordítják, hogy kisebb, összetartó csoportokban osszák meg egymással érzéseiket, beszéljék meg az érzelmi és szociális eseményeket, addig a fiúk általában másképp reagálnak az őket ért hormonális és lelki változásokra. Ők látszólag jelentősen lemaradnak a lányokhoz képest a szociális viselkedés és az érzelmi érettség terén, hiszen nem túl kommunikatívak, érzéketlennek tűnnek, és hajlamosak a nyers, mogorva viselkedésre. Ezen külsődleges jegyek mellett új, eddig ismeretlen távlatok nyílnak meg a diákok előtt, melyekhez élesedő elmével, meleg szívvel és a nehézkedéssel küzdő végtagokkal közelítenek. Év végére a tanulók már új példaképeket, tekintélyeket és szerepmintákat keresnek maguknak.

Pedagógiai célkitűzések

Ebben az életkorban nagyon fontos az, hogy mindazt, amit eddig tanultak, tapasztaltak az iskolában, összekössük a világgal, egy olyan világkép kialakítása érdekében, melyben a főszerepet a küzdő, környezetével harmóniára törekvő, etikus ember játssza.

A 8. osztályban több nagy feladat előtt állnak a diákok. Az egyik az önálló éves munka elkészítése, melynek során minden tanulónak választania kell egy olyan témát, amin egész éven át képes dolgozni, és amelynek megalkotásáról a társai előtt be tud számolni. Nemcsak művészi szempontból, hanem szociálisan is fontos lehet az osztály drámabemutatója, melynek munkafolyamata magán viseli az egyéni felelősség és a közösségi munka jegyeit is.

9. évfolyam

Fejlődési jellegzetességek

Történelemórák újra a 15–20. század közötti időszakot tárgyalják. A cél az, hogy a diákok megismerjék a korszak azon vezető eszméit, amelyek új fejlődési folyamatokat vezettek be a történelembe (francia forradalom, amerikai függetlenségi háború és az amerikai alkotmány, az oroszországi forradalom stb.). Ezek az eszmék gyakran gonosz hatalmi eszközzé is válhatnak – mint ahogy a Szovjetunió vagy a Harmadik Birodalom megszületése is mutatja. Ezekre a példákra

keresztül világgossá válnak azok a problémák, melyeket a fiatalok magukon is éreznek a kilencedik osztályban: ahogy az ideáltól a megvalósulásig vezető úton szükség van a valóság érzékelésére; ahogy a morális merevség és a fanatikus idealizmus következménye erőszak és történelmi kudarc is lehet.

A történelemepocha célja, hogy felébressze a fiatalok világ iránti érdeklődését. A földgömbről eltűnnek az utolsó „fehér foltok” is, az emberi tudat lassanként egységében kezdi el szemlélni a Földet. Azokkal a történelmi erőkkel is meg kell ismerkedniük, melyek a világ jelenlegi helyzetét határozzák meg. Az új évezred kezdete egy olyan összetett világot hoz magával – gondoljunk a hidegháború végére, Ázsia és Afrika véget nem érő konfliktusaira, az elhúzódó posztkolonialista időszak dezintegrációs erőire –, amelyben a fiataloknak orientációs pontokra van szükségük. A világgazdaság és a kommunikációs rendszerek globalizációja új korszakot hozott a világtörténelemben, mely rendkívül izgalmas a tanulók számára. A diákoknak az elektronikus média, s különösen az internet területén egyre növekvő tudását is „globális kontextusba” kell helyoznunk.

A fizikaepochában az emberi kutatótevékenység és felfedezések fontos vívmányait tárgyaljuk: a gőzgépet, a gőzmozdonyt, a robbanó- és az elektromotort, a villanyégőt, a telefont, a számológépet, a televíziót, a lézert és a számítógépet (néhányat ezek közül már 8. osztályban). A tanulók 9. osztályban a 18–19. század racionálisan kidolgozott technikájával foglalkoznak. Számos technikai újítás ezek közül forradalmasította az emberek mobilitását és kommunikációs lehetőségeit. A téma feldolgozásakor az egyik legizgalmasabb feladat annak a kapcsolatnak a feltárása, ami az egyes gépek feltalálása, és a használatukból fakadó tudati változások között figyelhető meg. Fontos, hogy tárgyaljuk ezeknek a felfedezéseknek a mindennapi életre gyakorolt hatását, csakúgy, mint azt is, mi várható, ha még korszerűbb berendezések és rendszerek váltják fel a jelenlegieket. A tanulók a posztindusztrializmus korszakába nőnek bele: erre fel kell őket készítenünk.

Ennél a témánál döntő, hogy a diákok megismerkedjenek azokkal az emberekkel, akiknek az eszméi és elszántsága ezekhez a felfedezésekhez vezettek. Ezeken a példákön keresztül a technikát, mint az emberi gondolat megvalósulását ragadhatják meg. Ezen gondolatmenetek műhelyébe, illetve a feltalálók életrajzába való betekintés a mai kultúrpeszimizmus ellenében lelkesítheti őket.

Matematikában az egyenletek és a valószínűségi számítás áll a középpontban. Ez a formális logika szerinti gondolkodásnak jó gyakorlóterepe. Mindenféle másodfokú egyenleteket, valamint terület- és térfogatszámításokat végzünk.

Geometriában egyszerű, szabályos platóni testeken próbáljuk meg, hogy előbb egy belső képet alkossunk róluk, s csak azután rajzoljuk le őket. Ezt – különösen a szerkesztését tekintve – egyszerű, térben jól átlátható, ferdenézeti ábrázolási móddal, illetve függőleges párhuzamos projekcióval végezhetjük el. Hasonló módon járunk el a kúpszeletekkel is: mindez újdonság a 8. osztályhoz képest. Ellipszist, parabolát és hiperbolát szerkesztünk.

Biológiában folytatjuk a 8. osztályban megkezdett embertant: az ember csont- és izomrendszerét tárgyaljuk, valamint az érzékszerveket, melyek segítségével az ember a fizikai létezését tapasztalja meg. Az előző évben elkezdett témák továbbvezetésével ezúttal lényegesen mélyebbre hatolhatunk a csontrendszer felépítésének és funkciójának tanulmányozásában. Tudat alatt éppen ezekkel a kérdésekkel van elfoglalva egy tizenöt éves: többek között a gravitáció leküzdésével – a felegyenesedés egész témaköre centrális helyet foglal el ebben az életszakaszban.

A földrajz felső tagozaton a Föld egészével kezd el foglalkozni. A 9. osztályban először a kőzetburokkal. A fiatalokban újonnan felébredő, de még rendezetlen személyiség erőit, és egyre növekvő véleményformáló képességüket igyekszünk a geológiai jelenségekre irányítani. Létünk fizikai alapjainak szakszerű megismerése, annak tektonikai és geomorfológiai folyamatai

tájékozódási pontokat nyújthatnak, és érzékeltethetik, hogy a földfelszín szerkezete nagymértékben a felszín alatti dinamikus erők munkájának következménye: az erózió szinte érzékelhetetlen, mégis terméketlenítő folyamata és vele szemben a vulkanikus tevékenység bemutatása által a változások szélsőséges formáit tárhatjuk a tanulók elé; a leülepedés kiegyenlítő és újraépítő folyamatának ábrázolásával stabilizáló középutat érzékeltethetjük. Az erő- és időskálák szélsőségei olyan polaritások, melyek jól tükrözik azokat a végleteket, amelyekben a fiatalok a világot megtapasztalják.

Kémiában az anyagok keletkezési folyamatait tekintjük át: az égés és az izzítás termékeit, az elszenesítés eredményét, a szerves anyagok lebomlásának folyamatát egészen a humuszképződésig, a kőolaj kialakulását, a növényekben lezajló átalakulási folyamatokat. A desztilláció kapcsán a diákok átélnek az anyagok előbb illékonyra, majd újból kézzelfoghatóvá válását, a tisztulást és a tisztítást – olyan folyamatokat, amelyeken maguk is átesnek.

A művészettörténet, amely a felső tagozat elején új tantárgyként jelenik meg, központi jelentőségű a 9. osztály számára. A természettudományos tárgyak (fizika, kémia) szigorú törvényeit kell ellensúlyoznia, és egy egészen más világot tár a diákok elé, amelyben az ember szabadon teremtheti meg önmaga törvényeit. A szobrászat és a festészet remekműveivel való megismerkedés során örömet lel a művészetben, és azt tapasztalhatja, hogy a művészi tevékenység egy olyan terület az ember számára, ahol a szabadság, a szabad alkotás megélhető. Az európai iskolákban a nyugati kultúrhagyományt az ókori egyiptomi művésztől kezdjük megismerni, ezt követi a görög, a római, majd a kora keresztény művészet tárgyalása egészen a középkorig, majd az itáliai reneszánsz kezdetei. Legfontosabb feladatunk, hogy érzékeltessük: a művészetben az emberi tudat változásait követhetjük nyomon.

Rajzórán a fekete–fehér polarításában dolgozunk, tehát teljesen abban a szélsőséges világban, amelyben a 9. osztályosok élnek. A diákok saját lelki szükségleteiket élhetik meg a polarításokkal tudatosan foglalkozó alkotó munka során. Különösen fontos a sötétből a világosba való átlépés, az élet kritikus, átmenetet képező „szürke területeinek” feltárása.

Az irodalomtanításban szintén több fő téma állhat egymás mellett. Az egyik epocha a dráma és színház kezdeteivel foglalkozhat. Szakrális eredeténél fogva mind a tragédiának, mind a komédiának megvannak a maga spirituális vonatkozásai. Ebben az életkorban különösen fontos megtapasztalni a szakrálisról a világi felé vezető átmenetet. A drámát mind elméleti, mind történeti keretbe kell helyezni. Természetesen a gyakorlatban is meg kell tapasztalniuk mindezt drámaúhelymunkák és -játékok segítségével. Ennek a folyamatnak az ókori dráma tárgyalása lehet a csúcspontja: Szophoklész hősei a legmagasabb rendű személyiségek tanulmányozására teremtenek lehetőséget. Alkalom adódik arra is, hogy benső kapcsolatot alakítsanak ki, újraépítsék a kamaszkor során meglazult, vagy esetleg teljesen elveszett kapcsolatot a nyelvi szellemiséggel. Másik téma lehet a humor. A humor távolságot teremt a jelenségek és önmagunk között, ezáltal megtanítja a tanulókat arra, hogy a dolgokat különböző perspektívából lehet szemlélni. Ennek révén fontos lélektani felfedezésekre tehetnek szert az emberi természetre vonatkozóan. Ezenkívül a humor elvesz valamennyit a kritika éléből, és elviselhetőbbé teszi az önmagunkról alkotott képet is. A nevetés az individuális ember olyan különleges képessége, ami segít feldolgozni azt, ami vele történik. A különböző lelkiállapotokat, így az együttérzést, a részvétet, a sírást, a nevetést valamin vagy valakivel együtt, szintén meg lehet szociális és pszichológiai szempontból is vizsgálni. Ha ezeket a lelki minőségeket az esztétikum segítségével hívjuk életre, a kilencedikesek átélhetik a világ ellentétei közt szüntelenül fennálló feszültséget, de felcsillanhatnak számukra a feloldás lehetőségei.

Ahhoz, hogy a diákok megtalálják saját hangjukat – csakúgy, mint az íráskészség esetében – gyakorlásra van szükségük. Megkönnyíti a nyelvvél való új, tudatos kapcsolat kialakulását, ha különböző stílusokat gyakorolnak írásban és szóban, esszéket, tanulmányokat írnak,

könyvbeszámolókat készítenek. Az a folyamat, amelyen a kamasz keresztül megy, melynek során az egyén eltávolodik saját kulturális környezetéről, kiterjed az anyanyelvre is. Ez vezet ahhoz, hogy a fiatalok egy saját „belső” használatú nyelvet dolgoznak ki, melyben azokat a kifejezéseket alkalmazzák előszeretettel, melyek a legkevésbé magától értetődők. A meghökkentés, melyet e nyelv a felnőttekből kivált, a folyamat lényegéhez tartozik.

Az a tendencia, melynek során az egyén elidegenedik saját örökül kapott nyelvétől, előnnyé válik az idegen nyelvek tanulásánál. A tanulók olyan gondolkodásmódokkal és kifejezésekkel ismerkednek meg, amelyek anyanyelvükön szokatlanok, s élvezik az ebből adódó lehetőségeket. Olvasmányként olyan kutatók, mérnökök és más jelentős személyiségek életrajzát választhatjuk, akik a történelemórán tanult korszakok meghatározó személyiségei voltak. Érleli a fiatalok eszményeit és céljait, ha olyan emberek életével ismerkednek meg, akik embertársaik előtt jártak a Föld meghódításában. Más kultúrákban való elmélyülés szintén szélesíti a kamaszok látókörét. A mai időkben különös jelentőséget kap az idegennyelv-oktatásban az, hogy a tanulók megértsenek másokat, legyenek azok 'idegenek' vagy 'menekültek'.

Újra áttekintjük és rendszerezzük mindazt, amit nyelvtanból tanultak, s ezáltal az eddig gyakorlás által megtanult dolgok számára új megértési lehetőségek nyílnak. Az idegennyelv-tanítás mostanra már nem utánzásra és a nyelvben való megmerítkezésre épül, hanem a szövegek kívülről való megtanulásán és alkalmazásán keresztül eljutott oda, hogy a diákok most már érteni akarják a nyelvet. Ennélfogva különösen fontos a kilencedik osztályban az egész nyelvtani rendszer szisztematikus összefoglalása, mely szabályok, rendszerek tudatosításán, és idiomatikus szókapcsolatok összehasonlításán kell, hogy alapuljon. Ez az az életkor, amikor a nyelvtankönyv a tanítás hasznos eszközévé válik. Korábban a tankönyveket referenciaként használhattuk, vagy azoknak a dolgoknak az ismétlésekor váltak hasznossá, amiket már tanítottunk. Most elérkezett az ideje az olyan szisztematikus tankönyvek alkalmazásának, melyek absztrakt struktúrák és táblázatok segítségével építkeznek. Csakúgy, mint az irodalomtanításnál, a nyelvtan tanításánál is szükség van egyfelől humorra, életrajzok olvasására, és köznyelvi fordulatok alkalmazására, másfelől a kifejezések használatának pontosságára. Mind az olvasott szövegek, mind a nyelvtan elsősorban annak az egyensúlynak az elérését szolgálja, aminek az eredménye lehet, hogy a tanulók jobban tudjanak idegen nyelven kommunikálni.

A zene tanítása hasonló nézőpontból indul ki. Nagy zenészek életrajzán keresztül érdeklődés ébredhet a diákokban ezek halhatatlan művei iránt. Hasznos lehet, ha „szembesítünk” egymással két jelentős művészt: a bécsi klasszikus zenében Mozartot és Beethont, vagy a barokkban Händelt és Bachot. A barokk és a klasszika közötti különbséget a művészek műveiből vett példákon keresztül dolgozhatjuk ki. A diákokat arra kell rávezetnünk, hogy a művek vokális vagy hangszeres követése során ne csak az érzések újabb mélységeit fedezzék fel, hanem a „zenei nyelv grammatikáját” is kihallják, és képesek legyenek visszaadni a hangsorok változását, és ezáltal a barokk és a klasszika közötti stílusbeli metamorfózist is megértsék. Minden, aminek köze van a változásokhoz, befogadásra talál, és a művészet támogatásával segíteni tudja a fiatalokat abban, hogy világosabban lássanak saját „átépítési folyamatukban”. Kilencedik osztálytól kezdve a tanulók a felső tagozatos kórusban énekelhetnek, illetve a felsős zenekarban muzsikálhatnak.

Euritmiaiban a kilencedikesek számára 20. századi és kortárs verseket, zeneműveket átgondoltan és szakszerűen alakítjuk át mozgássá és formává. A tanulóknak tisztában kell lenniük az euritmia formális elemeivel, meg kell tanulniuk, hogy miként kell megfelelő formát koreografálni különböző stílusú zenére vagy költeményre, nyelvi vagy nyelvtani elemekre, különböző hangnemekre. Lehetőséget kell teremteni arra is, hogy a tanulók más táncformákkal is megismerkedjenek a társastáncoktól kezdve a legkülönfélébb modern táncokig. Mindeközben a fiataloknak tisztában kell lenniük a művészi elemekkel. Mint téma és eszköz nem hiányozhat a humor sem az órákról. Ahhoz, hogy az euritmiaoktatásban igazán magával tudjuk ragadni a fiatalok érdeklődését,

alkalmat kell teremteni arra, hogy rendszeresen láthassanak (a 11. és a 12. osztály előadásain kívül is) professzionális előadásokat. Ösztönzően hat rájuk, ha elmélyült művészi munka eredményeként találkoznak az euritmiával.

Kertművelésre ebben az osztályban vagy egy hosszabb ideig tartó epocha (tájépítés, útépítés, lépcsőépítés, kerítésépítés), vagy egy mezőgazdasági gyakorlat keretében nyílhat mód. Egy vagy két hétig kell biztosítanunk, hogy a tanulók részt vehessenek az adott kerti és szántóföldi munkában. A fiataloknak a sok újdonság mellett alkalmuk van megtapasztalni, hogy a természet miként alakítja a hétköznapjainkat, sőt az egész emberi életet. A feladat természetesen az iskola és a helyi közösség lehetőségeitől függ. A gyakorlat során az a legfontosabb, hogy a tanulók igazi kemény fizikai munkával, szerszámok használatával, munkafolyamatok és biztonsági eljárások elsajátításával, valamint az ilyen munkával együtt járó csapatmunkával ismerkedjenek meg. Maga a gazdálkodás sem kevésbé fontos téma. Leginkább az, hogy megismerkedjenek a munka értékével, a környezet gondozásának lehetőségeivel.

Fafaragásórán egyszerű illesztéseket tanulnak meg és használnak fel. A textilmunka során egyénileg kialakított szabásminták alapján dolgoznak (például szoknyát, zakót készítenek). Rézművesség (először esetleg csak a 10. osztályban) és kosárfonás órán igencsak elütő módszerekkel hasonló tárgyakat készítenek: például tálakat, serlegeket, különbözőfajta kosarakat – a belső tér ilyenkor mindig a kívülről jövő kemény munka árán alakul ki. Mindezekben a tevékenységekben az anyag természetét tapasztalják meg a tanulók. A gyakorlati munkába mindig bele kell építenünk az adott kézművesség gazdasági és ökológiai vonatkozásait is, különösen azokat, melyek a tájhoz, a nyersanyaghoz és a munkafolyamathoz kapcsolódnak. Olyan tárgyakat kell előállítaniuk, melyek hasznosak a való világban, s nem csupán demonstrációs célokat szolgálnak.

Az előbbiek vonatkoznak az informatikára is. Minden tanulónak bele kell látnia egészen a „kézművességtől” elindulva a számítógép születésébe: miként is lehet az „átláthatatlan dobozba” zárt tárgyat, az elvontan létező kártyákból, alaplapokból használati eszközzé építeni.

Azon tanulók számára, akik valamilyen oknál fogva nem vesznek részt a teljes oktatási folyamatban, gyakorlati és szociális természetű egyéb órákat kínál a Waldorf-iskola. Ezeknek a tanulóknak lehetőséget kell adni arra, hogy egy-egy speciális területen fejleszthessék magukat, ami az iskolán belül egyedi-egyéni felelősséget jelent a számukra: segítenek az óvodában, a konyhában, az iskola körüli munkákban, vagy az iskola színháza körül. Bármilyen feladattal bízza is meg az iskola a tanulót, fontos, hogy azt tapasztalja, hogy munkáját elismerés övezi, és így egyre jobban átérzi cselekedeteinek súlyát.

Pedagógiai célkitűzések a 9. évfolyamban

Törekedni kell arra, hogy a 9. évfolyam végére a tanulók már: érdeklődést tanúsítsanak az őket körülvevő világ iránt; az őket érdeklődő témákban a tudást fokozatosan önálló adatgyűjtés és kutatás útján szerezzék meg, strukturáltan gondolkozzanak és egyszerű logikai, ok-okozati következtetéseket tudjanak hozni, elmozduljanak az érzéseken alapuló ítéletalkotástól (8. osztály) a megértésből fakadó és megfigyelésen alapuló ítéletek irányába; tudjanak analitikus folyamatokat alkalmazni, és felismerjék az ezeket alátámasztó elveket, tudják, hogyan juthatnak a gondolattól az eszméig, az eszmétől a gyakorlatig, a felfedezéstől (7-8. osztály) a megvalósításig és a feltalálásig, tudják akarataikat eszméik szolgálatába állítani, ismerjék a technikát, mint „ötödik királyságot”, a kultúra birodalmát, melyet az emberi lény hozott létre, és fedezzék fel a technikában a „földivé lett gondolatot”, ismerjék fel az élet különböző területein, különösen a művészetben, a szélsőségek közötti átmenetet,

értsék, hogy a művészet és a tudomány a kulturális tudat történelmi változásaira reflektál: a művészek és tudósok világlátása műveikben jut kifejezésre, tanuljanak meg dolgozni, és váljanak képessé arra, hogy a munka segítségével tanuljanak; szerezzenek a tanulók annyi kézzelfogható gyakorlati tapasztalatot, amennyit csak lehetséges, tudjanak csoportmunkában dolgozni, és problémákat közösen megoldani.

10. évfolyam

Fejlődési jellegzetességek

Miben különbözik a tizedik osztály a kilencedik osztálytól? A közös munka során egyre inkább önálló személyiségek alakulnak ki. A cél az – s ilyen irányú lépéseket kell foganatosítanunk – hogy a tanulók öntevékenyséjük révén önmagukra találjanak. A gondolkodás tisztasága és növekvő ítélőképességük kell, hogy segítsen a diákoknak abban, hogy a szimpátia-antipátia bizonytalan érzelmi világtól egyre jobban eloldják magukat. Erre szolgálhatnak azok a viták, melyeken a világ törvényszerűségeit analizálják, s ismerik meg gondolkodás révén.

A biológiával kapcsolatban Rudolf Steiner tantervi ajánlása a következőképpen hangzik: „Érthetővé kell tenni az embert, mint egyedi lényt (...) A fizikai embert a szervekkel és a szervi funkciókkal, ezek lelki és szellemi összefüggéseivel.” Kiindulópontként a morfológiai megközelítést választjuk, amelyre fokozatosan az élettani és a pszichoszomatikus szervvizsgálatot építjük. Ezenközben nyílik lehetőség arra, hogy összehasonlítsuk egymással az agyat és az idegrendszert. A szív és a keringési rendszer kapcsolatának feltárása rendkívül fontos érzelmi tapasztalat a tanulók számára. A fiatalok számára önmaguk egy olyan területe nyílik meg, ahol minden fejlődési folyamat kölcsönhatásokkal bír, s erre rendkívül fogékonyak ebben az életkorban. A földrajzepochában a holisztikus vizsgálat a víz- és levegőburokra, a klímazónákra és további szférákra (a Föld belseje, külső burkok) is kiterjed, valamint tárgyaljuk ezek sokrétű összefüggéseit és mozgásait is. Ezzel a bioszféra és az ökológia alapjainak megértését is továbbépítjük. A cél az, hogy a Földet egy olyan élő organizmusként fogjuk fel, amely a ritmusaiba és körforgásaiba való beavatkozásokra rendkívül érzékenyen reagál.

A kertépítésben a művelés és a kultúrateremtés kerül előtérbe. Amennyiben a tizedik osztályban kertépítést is beiktatunk, akkor abban az esetben az oltás misztériumával foglalkozunk. Ahogyan a kilencedik osztályban a mezőgazdasági gyakorlat helyettesítheti a kertművelést, úgy a tizedikben kertépítés helyett erdészeti gyakorlatot iktathatunk be. Ez nem feltétlenül helyettesíti a kertépítést, lehet kiegészítése és elmélyítése a fentieknek. Fontos ebben az életkorban, hogy a tanulók közvetlen élettapasztalatokra tegyenek szert a legkülönbözőbb foglalkozások által. Az erdészeti gyakorlatot helyettesíthetjük valamely más munkagyakorlattal is.

A történelemepocha keretében egy olyan nézőpont kerül előtérbe, amely érezhető összefüggésben áll a földrajzzal: az emberi és kulturális evolúció hátterében a föld és a földrajzi környezet változásai állnak. Lehetőség nyílik az emberi őstörténet megismerésére a homo sapiens megjelenésétől, és a mintegy 40 000 évvel ezelőtti paleolitikus forradalomtól kezdve. Ennek során alkalmunk van a jégkorszaki magaskultúra művészetének tanulmányozására, amit az utolsó jégkorszak végén a mezolitikus átmeneti időszak követ. A mezőgazdaság kialakulása és az első állandó települések alapítása nemcsak a prehisztorikus ember gazdaságában számít nagy előrelépésnek, hanem az emberi tudat fejlődését is alapvetően befolyásolta. Ennek köszönhető a városi civilizációk kialakulása: vallásállamaikkal, templomaikkal, az írásbeliség kialakulásával, bürokráciájukkal, törvényeikkel, és hierarchikus szociális rendjükkel. Ugyanitt tárgyalhatjuk a jelentős technikai újításokat, és a városiasodás egyéb következményeit, mint például azokat a betegségeket, melyek állatokról kerültek át az emberre. Ezen kultúrák tanításakor arra kell leginkább törekednünk, hogy összehasonlításokat végezzünk abból a szempontból, hogy a

különböző földrajzi adottságú kultúrák hogyan birkóztak meg természeti adottságaikkal, és milyen társadalmi formációkat hoztak létre. A tanulók megtapasztalhatják az ember és a Föld kapcsolatának alakulását, miközben végigkövetik az egyéniség fokozatos kiemelkedését a csoportból, legyen az klán, törzs, vagy nemzet.

A magyarepocha hasonló dolgokat közvetít, mint a történelem, amennyiben figyelmét a mítosztól az irodalom kialakulásáig vezető útra irányítja, és végigköveti azt a változást, ahogyan kiválik a kezdeti közösségi, rituális-vallási művészetből az egyén hangja. Egy másik epochában módot teremthetünk arra, hogy egyszerre foglalkozzunk nyelvészettel, a költészet dikciójával és esztétikájával, melynek során feltárhatjuk az emberi nyelv eredetét és struktúráját.

Művészettörténetben ez ideig elsősorban képzőművészettel foglalkoztunk. Most a költészet, mint a nyelv művészete kerül az érdeklődés homlokterébe, s ezáltal a hangsúly a térben kifejeződő művészetéről az időben kifejeződő művészetre tolódik. A költészet formai törvényeit – ritmus, hangzás, kép – epikus, lírikus és dramatikus példákon tanulmányozzuk, és saját próbálkozásokon keresztül gyakoroljuk.

Festészet órán újra előkerülnek a színek, melynek során a tanulók először a színek kifejezőerejét gyakorolhatják, majd olyan motívumokat alakíthatnak ki, melyek segítségével hangulatokat, lelkiállapotokat tudnak kifejezni. Hasznos lehet ebben az életkorban még a metszetkészítés: megmozgatja a tanulók gondolkodását, ugyanakkor precíz munkára készíti őket, melynek során a kép tükörképét kell először megrajzolniuk.

Az euritmia tanítása megfelelő példákon keresztül segítheti a költészettan-epochát, a nyelvhasználati gyakorlatokat. Csoport dolgozva (mint egy karkórus) közös mozgással mutathatják be munkájukat: ehhez a diákoknak önálló formákat is ki kell dolgozniuk.

Az idegen nyelvek tanulásában fontos szerepet játszik, nagy élvezetet jelenthet, a humor érzékelése a közvetlen megértésben (fordítás nélkül). Humoros szövegek, viccek, idiomatikus kifejezések tanulmányozása szélesítheti a tanulók szociális, lelki és kulturális horizontját. Egyre növekvő mértékben használhatunk eredeti (rövidítetlen) irodalmat. A tiszta gondolkodás gyakorlása fölött érzett öröm mellé társulhat az eszközként használt nyelvtan megértésével járó öröm. Összehasonlító nyelvészeti vizsgálatokkal (például a magyar és egy idegen nyelv összevetésével) megmutathatjuk a tanulóknak, hogy a nyelv szelleme miként képes kifejezésre jutni a különböző népszellemek kreativitásán keresztül. A különböző nyelvek fejlődésének tanulmányozása segíthet még jobban feltárni a nyelv evolúciója mögött az emberi tudat alakulását. Az idegen nyelven lezajló vita – például egy tényállás bemutatása és ugyanennek megcáfolása – is elősegíti az ezen a nyelven történő gondolkodást.

A zeneórákon azon fáradozunk, hogy a gyermekek alapokat kapjanak a valódi zeneértéshez. Ehhez kórusműveket és kamarazenei darabokat gyakorolnak. Az összhangzattant a megtanult példákon keresztül fejlesztjük tovább.

A matematika-, a fizika-, a kémia-, az ábrázoló geometria epochák és a földmérési gyakorlat kiindulási pontja is hasonló. A fizika tantárgy tartalmában különösen tiszta formában jelennek meg a földi (fizikai) világ képződési-keletkezési elvei: sehol másutt nem ennyire áttekinthetőek a természeti törvények, levezetésük sehol nem ragadható meg olyan világosan, mint a klasszikus mechanikában. A tanulók úgy képesek a kísérlettől a megfigyelésen át a törvényszerűségig, a képletekig, és a számításokig eljutni, hogy közben soha nem vesznek el tisztánlátásukat. A tiszta megfigyelést, a logikus következtetést, az ok-okozati viszonyok észlelésének mikéntjét és az analitikus gondolkodást iskolázzuk ekkor.

A tizedikes számára az egyik legfőbb célkitűzés, hogy utat találjon az élet gyakorlati oldala felé. A függőlegesnek a vízszinteshez való viszonya határozza meg a gyakorlati feladatok fogalmi keretét, legyen szó pontos megfigyelésről vagy józan ítéletalkotásról. Földméréskor, csakúgy, mint a műszaki rajznál a derékszög alkotja a keretet az elméleti számítások elvégzéséhez. Fafaragáskor,

mint minden szerkesztéskor ez adja az elméleti háttérrel a pontos méréshez. Ruhavarráskor vagy szabáskor minden egyéni minta az anyag szövésének derékszögű mintájához viszonyul. Ha agyagozunk, akkor is úgy kell az agyagot elhelyeznünk a korongon, hogy ügyelünk az edény függőleges és vízszintes síkjára. Fémmunkák készítésekor a vas kovácsolása és megformálása az állón a kalapács ritmikus ütögetésével a megmunkálás erejének pontos felmérését, valamint az anyag ismeretét követeli meg a diákoktól.

A földmérés-epocha kitűnő alkalmat kínál arra, hogy – azáltal, hogy a Föld egy kis részét (fel)mérik, lerajzolják – a tanulók kiismerjék magukat a Földön. Az egy- vagy kéthetes gyakorlat után az adott részt úgy ismeri már, mint a tenyerét. A földméréshez a mérésnek három szintjét kell elsajátítani: a becslést, a talaj mérését rudakkal, láncokkal és mérőszalaggal, és az elméleti számításokat, melyek a teodolit mérésein alapulnak. E három mérésből kapott eredményt kell integrálniuk ahhoz, hogy háromdimenziós rajzot tudjanak készíteni. Ha ezeket a műszaki képességeket földrajz tanulmányaikban használják fel, megtanulnak pontosan dolgozni és eligazodni a térben. Ezen gyakorlattal szoros kapcsolatban állnak a mértani tanulmányaik: az első matematikaepocha fő részét képezi a trigonometria, amelyet aztán a földmérésben felhasználunk. A koszinusztétel a fizikában is segít a statikai számítások elvégzésében.

A ritmikus számolási eljárások területén, a százalékszámításban és a logaritmuszámításban dolgozhatunk további matematikai törvényszerűségeken. A matematikának ebben az osztályban mindenhol a gyakorlati felhasználásról kell szólnia. Az irracionális számok és az összemérhetetlenség elve, melyekből az arany metszés törvényszerűségeit levezethetjük, már az emberre vonatkozó képzőelvek másfajta minőségére, és egyúttal már a 11. osztályban tárgyalandókra mutat előre.

Kémiában a tanulók a savak és bázisok polaritásán, és a sók kristályképzésén dolgoznak. Ez az epocha közvetlen összefüggésben áll a geometriával, ahol nagyrészt a szabályos és a félszabályos testekkel, és ezek szimmetria-törvényszerűségeinek rajzos feldolgozásával foglalkoznak.

A földméréshez és más praktikus tárgyakhoz hasonlóan a munkadarab maga fogja kijavítani a tanulót a maga kikezdehetetlen objektivitásával. A súlypont itt a mintadarab használati értéke lehet. Emellett a gyakorlati élet olyan egyéb technikai problémáit is megtárgyalhatjuk, mint például a kerékpár sebességváltója vagy a WC-öblítési mechanizmusa. A 10. osztály a legalkalmasabb arra, hogy a használt anyagok újrahasznosításáról beszéljünk, melynek során a nyersanyagtól a kész produktumig vezető körforgás újratekődik.

Az informatika tanítása során felelősségteljesen meg kell vitatni, hogy ennek a technológiának a változása miként befolyásolja az ember életét. Ez azt jelenti, hogy meg kell tanítanunk, mi az információ, hogyan tárolták eddig, és hogyan tároljuk ma, és meg kell tárgyalnunk a kérdés szociális vonatkozásait is. Ehhez az epochához tartozik a rögzített hang és a matematikai számítások rövid történetének felvázolása is. Ezeken az órákon kell a számítógép használatának alapjait is megtárgyalni, és működési alapelvét megértetni. Ettől az osztálytól kínálkozik annak lehetősége is, hogy a fizikai alapokkal és a matematikai ismeretekkel összefüggésben, a gyakorlatban is kivitelezék az automatikus parancsfuttatás legegyszerűbb technikai megoldásait, és például kis számológépeket hozzanak létre, aminek segítségével könnyen megtanulható a számítógép működésének alapelve.

A tanulók gyakorlati és az életben alkalmazható dolgok iránti igényét egy elsősegély gyakorlattal elégíthetjük ki. Növeli a diákok belső biztonságérzetét, ha képessé válnak arra, hogy azt tegyék, amit egy adott helyzet adott pillanata megkíván.

Pedagógiai célkitűzések a 10. évfolyamban

Törekedni kell arra, hogy 10. évfolyam végére a tanulók már:

tudjanak objektíven és tisztán gondolkodni, logikai, kauzális következtetéseket hozni, tudjanak józan ítéleteket és fogalmakat alkotni, ismerjék fel a világ természeti törvényszerűségeit analitikus gondolkodás segítségével, és gyakorlati helyzetekhez fogalmi eszközöket tudjanak hozzárendelni, értsék, hogy összetett folyamatok miként jönnek létre, honnan erednek, és milyen alapelveken nyugszanak, pontos munkát végezzenek, és tudják mindazt a gyakorlatban alkalmazni, amit elméletben tanultak, vállaljanak felelősséget munkájukért és viselkedésükért, képesek legyenek döntéseikben, választásaikban belső meglátásukat követni, és tudjanak önálló véleményt alkotni, s ezt meg is tudják indokolni.

11. évfolyam

Fejlődési jellegzetességek

Ha közelebbről megnézzük a 11. osztályos tanterv javasolt tantárgyait, láthatjuk, hogy a javasolt témák a legkülönbözőbb tárgyak esetében igyekeznek a jelenségek mögé hatolva a végletek közötti belső egyensúlyt megtalálni, törekszenek a folyamatszerűségekre és megújulásra. Míg a 9. osztályt a horizont tágítása jellemezte, a tizediket pedig a dolgok lényegének megértésére való törekvés. Ez mutatkozik meg a matematikában például az analitikus geometria, a határérték fogalmának bevezetésekor, illetve akkor, amikor a geometriát integráljuk az algebrával, az aritmetikával, vagy az euklideszi geometria törvényeit integráljuk a projektív geometriába. A „végtelenül távoli” elemekkel (pont a végtelenben, egyenes a végtelenben, sík a végtelenben) azért foglalkozunk, hogy a tanulókkal gondolatilag megértessük a végtelent. A rezgés tanulmányozásakor a 10. osztályos trigonometria anyagát hozzuk mozgásba, ezzel alapozzuk meg a hullámelmélet megértését, ami elengedhetetlen a tizenegyedikes fizikaepocha anyagát képező drót nélküli adatátvitel bármelyikének vizsgálatához. A gömb trigonometriáját kiterjesztjük, és a sík trigonometriája kerül előtérbe. Mint ahogy számos egyéb tárggyal is történni fog: kezdenek összekapcsolódni 11. osztályban azok az ismeretek, amelyeket egymástól függetlenül tanultak a diákok.

Hasonló összefüggésekre bukkanhatunk a biológiánál, ahol a sejttan és a mikroszkóp tanulmányozása az anyag, csakúgy, mint az ökológiai gyakorlatban. Ez utóbbi esetében a mikroszkopikus elemek vizsgálatát mindig a makroszkopikus bioszféra tanulmányozásával együtt végezzük. A tanulóknak bizonyára már nem újdonság ez a „kifordítom-befordítom” folyamat, hiszen találkoztak már vele a projektív geometriánál.

A kémia tanításnak az a feladata, hogy átfogó képet vázoljunk fel, amelyben kidolgozhatjuk az elemek egyéni karakterét a kémiai szubsztanciákkal való reakcióik szerint. Ezzel összefüggésben tárgyalhatjuk a periódusos rendszert, amit azonban nem eleve adott rendező elvként mutatunk be, hanem mint különleges elvi modellt, aminek segítségével bizonyos törvényszerűségeket és folyamatokat tudunk leírni.

Hasonló megfigyeléseket tehetünk a fizikában is. Amennyiben a 10. osztályos fizika a megfigyelhető mechanikai erők hatásának vizsgálatára irányult, úgy a 11. osztályban az elektromágneses mezők hatásának, egészen a rádióaktivitásig terjedő sugárzások, és az anyag felépítésére vonatkozó elméletek megértése a feladat. Ha ezek bármelyikét – a logika törvényszerűségeit követve – független rendszerként szemléljük, akkor ellentmondásokba ütközünk, de ezzel ugyanakkor a valóság egy elképzelhetetlen szegmensére bukkanunk rá. Fizikát és kémiát ily módon összefüggő egységként lehet szemlélni.

Ciklusok, a haladás folyamatai és megújulás a témája történelem tanításnak is, amely ebben az

évben az antikvitás örökségével, valamint a kereszténység és az iszlám terjedésében játszott szerepével foglalkozik. Az élet és a szenvedés értelmének keresését találhatják a tanulók a Parzival-eposzban és a középkor kultúratörténetében (mely szintén 11. osztályos anyag); olyan kérdéseket, melyek a tanulók lelkének legmélyéről fakadnak ebben az időben. Ennek a történelmi kornak a lényeges momentuma a bipolaritás, illetve lényegi a diákok számára a folyamatszerűség felismerése a pólusok között folyó küzdelemben. Ilyen ellentétpárokat figyelhetünk meg a pápa és császár, egyház és állam, kereszténység és iszlám, monarchia és bárói liga, úr és paraszt, falu és város konfliktusában.

Az irodalom gyakran oly módon tesz fel az egyénre és a társadalomra vonatkozó kérdéseket, hogy azok megkérdőjelezzék a fennálló társadalom szemléletmódját. A jelentős irodalom arról ismerszik meg, hogy mindig van benne valami profetikus és eredeti, ugyanakkor csak ritkán szolgál kész válaszokkal. Inkább arra ösztönzi az olvasót, hogy túllépjen önmagán. Megnyitja a lelket a különleges, nem-hétköznapi tapasztalatok befogadására. A 11. osztályos tanulónak éppen erre van szüksége.

Wolfram von Eschenbach későközépkori Parzivalja – még ha csupán csak fordításon keresztül hozzáférhető szöveg is –, olyan utazásra invitálja az olvasót, amely a tévedéstől, a fájdalomtól, súlyos sebeket és elvesztett lehetőségeket, bűnön és kirekesztésen keresztül vezet a vezekléshez és megváltáshoz. Az önazonosság keresésének egy különlegesen szép története, mely nagyon közel áll ahhoz a belső úthoz, ami a kamaszok előtt áll ebben az időszakban. A benne ábrázolt lelki archetípusok csak még jobban kimagaslanak azáltal, hogy a történet egy kulturális ismeretlen közegben játszódik.

A Parzival-mítosz motívumait nyomom követhetjük a 19-20. századi irodalomban. A romantika irodalma vetette fel azokat a kérdéseket, mint a képzelőerő forrásának keresése, a természet és a nevelés közé szorult ember problémája, a művészi és a fenséges eredete, vagy a materializmus veszélye. A romantikus művészet és irodalom megszólítja a 11. osztályos tanulókat. Vörösmarty, Kölcsey, Arany, Petőfi életrajza nagy érdeklődésre tarthat náluk számot. De ugyanígy a 20. században: „feltárukozó” műveik olvasása által „belehatolni” Kosztolányi vagy Babits életébe szintén izgalmas feladat.

Előtérbe kerülhetnek a nagy költők és drámaírók az idegennyelv-oktatásban is. Az irodalomórák témáit itt is lehet megfelelő formában folytatni, s talán az osztály el is játszhat egy darabot idegen nyelven.

A 11. osztály földrajzepocháját két szempont határozza meg: egyrészt a bevezetés a térképészetbe, melynek során a Föld különböző vetületeit kell kiszámolniuk és ábrázolniuk, másrészt az, hogy a 11. osztályos fiatal egyre határozottabban kezdi keresni lelki és szociális helyét, „belső otthonát”. Ennek felel meg a Föld gazdaságföldrajzi szemlélete, mert itt egy további, az ember által teremtett „burkot” lehet a tudatukba emelni. Kultúrahordozó és gazdálkodó lényként az ember elfoglalja és átalakítja a teret, ezzel egyre átfogóbb tértudatot fejleszt ki. A globális gazdasági kapcsolatok, s az ezek mögött meghúzódó elvek, csakúgy, mint a kölcsönösség, együttműködés és ökológiai éberség eszméje legyőzhetik a vak, önző és kizsákmányoló erőket. Az energiatermelés különböző lehetőségeit (szilárd tüzelő meghajtású erőművek, atom-, vízi és szélerőművek, napenergia-termelés) kell átgondolni egészen a technikai részletekig, úgy, hogy közben tudatosítjuk a meggondolatlan energiamanipulációk következményeit is. Sehol másutt nem mutatkozik meg világosabban a világ folytonosságába vetett elidegeníthetetlen hit, mint az energiafelhasználás kérdéseinek területén. A fizikához, kémiához, és az ökológiához maguktól adódnak kapcsolódási pontok.

Az informatika tanításában abban kell előrelépni a 10. osztályhoz képest, hogy a diákok képesek legyenek megérteni felfoghatatlannak tűnő folyamatokat is. Ok és okozat közötti összefüggések helyett, amit 10. osztályban lépésről-lépésre, munkafolyamatok egymásutánjában követtek a

tanulók, most olyan feladatokat kapnak, melyeket csak gondolatban lehet megérteni. De például az elektrosztatikai megfigyelések olyan területen zajlanak, melyek érzékszervvel nem észlelhetők, csak elképzelni lehet őket. Mindehhez a félvezetők és azok feldolgozási technológiai képezik a fizikai-technikai hátteret.

A művészettanításban is az összefüggések keresése kerül előtérbe. Különböző művészeti ágak hasonlóságai és különbségei vezetnek ahhoz, hogy a szobrászatot a festészettel, a zenét pedig a költészettel vessük össze. Olyan szemben álló szemléletek összevetése, mint az apollói és a dionüszoszi, vagy az impresszionista és az expresszionista stílus, alkalmasak arra, hogy bemutassák a művészetben az emberi tudat és az igazság vívódását. Ezeket a felfedezéseket interdiszciplináris úton is megközelíthetjük, úgy hogy összehasonlíttjuk az irodalom, a képzőművészet és a zene vívmányait.

Szobrászatban, formázásban csakúgy, mint euritmiában a tanulók lelkiállapotokat, lelki minőségeket próbálnak kifejezni az emberi test gesztusain keresztül (kérést, választ, beszélgetést, örömet, bánatot, szorongást). Ezeket a gesztusokon keresztül fedezhetik fel, hogy a test a lélek tükré. A feladat az, hogy megpróbálják felismerni az objektívét a szubjektív birodalmában.

Euritmiaórán ezek a felfedezések a költészetben és a zenén keresztül az apollói és dionüszoszi hangulat közvetlen megtapasztalásával egészülnek ki, ezenkívül tárgyaljuk a különböző stílusokat, és arra biztatjuk a tanulókat, hogy önálló véleményt alkossanak. Költészetnek és zenének egy elemében kell egyesülnie. Az egyéni mozgás magától értetődő átélése, ami elveszett a pubertásban, most magasabb szinten újjáéled, és a gesztusokban, a mozgásban a fiatalok saját identitása jut kifejezésre.

Az egész tanévben az egyik legjelentősebb esemény a 11. évet lezáró szociális gyakorlat. Két-három héten keresztül kórházakban, klinikákon, fogyatékos-otthonokban és -iskolákban dolgoznak a diákok. Ez lehetőséget teremt arra, hogy megismerkedjenek olyanokkal, akik sokkal kiszolgáltatottabb helyzetben vannak, mint ők. Azt is megtapasztalhatják, hogy az egyén képes egy kis fénysugarat vinni egy másik ember életének szomorúságába – bár gyakran a helyzet fordított: azok tudnak valójában több erőt adni, akik elfogadják a segítséget. A szociális empátia egy új szintjét lehet ezáltal kifejleszteni. A tolerancia az egyik legfontosabb dolog, amit egy ilyen munka során megtanulhatnak: mind a mások gyengesége és esendősége iránt, mind saját határaik megtapasztalásában. Ezek a tapasztalatok hosszú távú fejlődési lehetőségeket rejtenek magukban.

Pedagógiai célkitűzések a 11. évfolyamban

Törekedni kell arra, hogy 11. évfolyam végére a tanulók már:

objektivitásra tegyenek szert érzéseikben, egyre inkább tudjanak véleményt alkotni ízlés, stílus és szociális viselkedés dolgában,

legyen rugalmas gondolkodásuk, ami eddigre túl kell, hogy lépjen a 10. osztályos gondolkodás ok-okozati összefüggésekre épülő logikáján, és egy holisztikus szemlélet jegyében képesek legyenek különböző tényezők között összefüggéseket teremteni és ezeket szintetizálni; ez azt is magában foglalja, hogy képesek a végtelenről és nem közvetlenül érzékelhető jelenségekről gondolkodni,

rendelkeznek önmaguk által irányított szociális felelősségérzettel,

képesek arra, hogy egy holisztikus megértés jegyében integráljanak és korreláljanak egymással kapcsolódó jelenségeket.

12. évfolyam

Fejlődési jellegzetességek

Egy 18-19 éves fiatal másfajta kérdéseket tesz fel, mint egy 17 éves. Azt akarja tudni, hogy ő, mint egyedi ember, milyen hatással tud lenni a világ szociális, gazdasági, technikai vagy politikai menetére. Azt akarja tudni, hogy hol az ő helye a világban.

A 12. osztály tantervében összefoglaljuk mindazt, amit a tizenkét év folyamán tanultunk. A cél az, hogy egy átfogó kép megrajzolásával integráljuk a Waldorf-pedagógia sarkkövét, mely az emberi lény természetének alakulását és a világban elfoglalt helyét tekinti vizsgálata tárgyának.

A biológiatanítás feladata az elmúlt évek során tanultak összefoglaló áttekintése. A szerves tudományokkal szemben a biológia ebből a szempontból különös helyet foglal el. Az utolsó tanévben általában két biológiaepocha van: egyik a magasabb növények botanikája, másik az egész állatvilágot átfogó zoológia, mely az embertanban tetőződik be. Az általános iskolában a gyerekek egy olyan utat járnak be, mely az „ismerős” embertől fokozatosan jut el a természet birodalmain keresztül az ásványtanig. A középiskola utolsó negyedében fordított utat járnak be a tanulók, s a legegyszerűbb életformáktól kiindulva az egész állatvilágot végigtekintve jutnak el az emberig. Ezáltal követik végig és ismerik fel az élet hajtóerejeként működő fejlődésgondolatot.

Ebben az évben a földrajz oktatásban is egy átfogó kép megrajzolására törekszünk. A diákok a felnőttkor küszöbén állnak, figyelmüket az aktuális világhelyzetre és személyes jövőjükre irányítják. Érettek már arra, hogy – az elmúlt években más tantárgyak során is felmerült – néhány jogi kérdést újragondoljanak. A tanítás középpontjában az emberiség kulturális megosztottsága állhatna, a különböző fajok, kultúrák és társadalompolitikai képződmények. Ennek tárgyalásával a 7. és 8. osztály témáját visszük tovább, most azonban azzal a céllal, hogy megértessük a Föld kulturális és szellemi arculatát alakító erők működését, a Föld „kulturális burkának” hatását.

Hasonló célból a 12. osztályban az idegen nyelv tanításában is a beszéd és gondolkodás egyéni stílusait kell bemutatnunk, hogy ezeken keresztül ismerkedjenek meg a tanulók az adott nyelv kulturális hatásával, ami különösen eredeti irodalom olvasásán keresztül érvényesül. Ez vezet ahhoz, hogy lényegében értsék meg az egyes kultúrák közreműködését a világtörténelemben, és végső soron saját kultúrájuk és nyelvük helyét a világban.

A zenetanítás egyik képzési célja a 20. század sajátos zenei nyelvének felismerése, megértése és leírása. Ennek során a diákok tudatosulnia kell annak, hogy a jelenkor zenei kérdéseinek ő is részese. Korunk kompozíciós irányzatain keresztül az emberiség jelenlegi helyzete válik érthetővé számára, amely különféle egyéniségekben és kulturális áramlatokban jut kifejeződésre.

Magyarórákon nyílik mód arra, hogy kortárs irodalmi alkotásokkal ismerkedjenek meg, mind anyanyelvi, mind pedig fordításon keresztül elérhető világirodalmi művekkel. Fontos, hogy ennek taglalása során kitérjünk arra, hogy az irodalmi művek hogyan reflektálnak az egyéni és kulturális tudat változásaira. Olyan klasszikus világirodalmi alkotásokat vehetünk, melyek jól példázzák korunk egyetemes és személyes kulturális tapasztalatait is.

A történelem- és a földrajz tanítás között megfeleléseket fedezhetünk fel. A tanulók arra töreksenek, hogy a kultúrák periodikus fejlődését és belső felépítését értsék meg. Ez olyan kérdések felvetését vonja maga után, mint például: Mi jellemezte a görög-római időszakot? Miben különbözött a középkor a modern korszaktól? Hogyan lehet történelmi korszakokat meghatározni? Ugyanazokkal a fejlődési szakaszokkal találkozunk-e különböző földrajzi területeken is: például a Távol-Keleten és Európában? Fontos, hogy megmutassuk ebben az epochában, hogy a történelmi események a fejlődés belső folyamatainak külső megnyilvánulásai. Ez a tanításban az egyéni álláspont tudatos kialakításához vezet, illetve annak belátásához, hogy az egyén jó és rossz cselekedeteivel alakítja a történelmet, hat környezetére, és ez felelősséggel jár. A 12. osztályos történelemtanításban, amely társadalomismerettel egészül ki, szemléletváltás figyelhető meg: a kronológiai tagolást a tematikai összefüggések, folyamatok és keresztmetszetek szerinti építkezés váltja föl. Az álláspont megváltoztatásával a tanulók bepillantást nyerhetnek a történettudomány filozófiájába és módszertanába.

Ezek után a társadalomismeretnek úgy kell politikai képzést nyújtania, hogy az ne legyen tisztán elméleti jellegű. Mivel manapság a fiatalok között általános ellenszenv mutatkozik a politika világával szemben, fontos hangsúlyoznunk, hogy milyen fontos, hogy fel tudjuk kelteni a tanulók aktív érdeklődését politikai folyamatok iránt. Egyik kiindulási pontunk az lehet, hogy csoportosan dolgozunk fel eseteket: például legfelsőbb-bírósi eljárást, kollektív szerződéssel kapcsolatos tárgyalást, aktuális törvényjavaslatot az országgyűlésen; vagy olyan látogatásokat szervezünk, melyek során valamilyen politikai intézményt látogatunk meg, lehetőséget kapva arra, hogy politikusokkal beszéljünk munkájukról, eszményeikről. A tananyag Európa állami, jogi és gazdasági fejlődése a francia forradalomtól a 20. század végi modern jóléti államig. Tanulmányozhatjuk többek között az emberi és polgári jogok kibontakozását, vagy a kelet-nyugati vagy észak-déli konfliktus alakulását. A példák alapos vizsgálatán keresztül a tanulók átfogó képet nyernek az emberi civilizációról és kultúráról. (Ezek azonban kilencedik osztálytól az epochától függetlenül, a szakóra témáját is képezhetik.)

A kémiaepochán túllépve a hagyományos, kauzális-analitikus szemléleten – amelyben a különböző kémiai modelleket vezetjük be és vitatjuk meg – a „folyamatorientált” kémia világába lépünk be, ahol átalakulási folyamatok állnak a középpontban: például a fehérjék különböző fajtáinak fenomenológiai vizsgálata. Ily módon a tanuló, életkorának megfelelően, kvalitatív összefüggések szemléletét és megértését tanulja meg. Különösen fontos szerepet kap a biokémia, mivel lehetőséget teremt arra, hogy olyan kémiát tanítsunk, ami nem mérgezi, hanem gyógyítja a környezetet és az embert. Súlyozott téma lehet a kémiai technológia tárgyalása: választhatjuk például a műanyaggyártás és -ipar területeit, vagy ennek nyomán laborban modellezhetjük a környezetkárosítás, szennyeződéscsökkentés, újrafelhasználás problémáit. Ha van ezen az évfolyamon az iskolában ipari gyakorlat, akkor ehhez kapcsolódhatnak a munkahelyi egészségkárosodás kérdéseinek megvitatása is. Ennek kapcsán új technológiákat vizsgálhatunk meg, hogy alkalmasak-e gyakorlati problémák megoldására. Ha súlypontként a számítógépes technológiát választjuk, akkor a tanulókkal olyan programokat kell íratnunk, amelyek ipari hasznosításra alkalmasak. Ennek révén megtapasztalhatják, hogy az ember nem rabszolgája a gépnek, hanem szellemi alkotója.

A kémiához hasonlóan a fizikát is a fenomenológiai megközelítés jellemzi. Miután a tanulók 11. osztályban megismerkedtek a fizika érzékelés mögötti világgal, 12. osztályban a fizika az optika területén új, gyakorlati utakra lép. A mikrokozmosz kvantumelmélete és a makrokozmosz relativitáselmélete összegződik az emberi tapasztalaton keresztül. A látásból és a tények gondolati átvilágításából kiindulva próbálunk utat találni a „fény lényegéhez”. Ezzel párhuzamosan lehet kidolgozni a művészeti oktatásban a goethei színtant festésórakon. Az alkotó kiindulási pontja válik központi kérdéssé. Ebből következik az a kérdésselvetés, ami az ember világban elfoglalt különleges helyzetére irányul.

A művészeti oktatás ezenkívül azt a lehetőséget kínálja, hogy a festés és a formázás keretében az ember legegységesebb, legkifejezőbb testrészével foglalkozzunk: a fejjel. A festés, a formázás, a kő megmunkálása során a tanulók a fejnek összetéveszthetetlen koponyaformát és arckifejezést kölcsönöznek. Ezekkel a munkákkal hasonló kérdések bukkanhatnak fel: Az emberi testben valóban kifejezésre jut-e a lélek és a szellem?

Hasonló irányt követ az euritmiaoktatás is. Ebben egy zenei darab vagy költemény ritmusának megfelelő forma kialakítása a feladat úgy, hogy az ábrázolás megjelenítse a műalkotás sajátosságait, belső minőségét. A tizenkettedikeseknek meg kell tudniuk mutatni az euritmia záróelőadásán, hogy személyiségüket mozgáson és gesztusokon keresztül is ki tudják fejezni.

Amennyiben 11. osztályban az út az analitikus geometriában még a szemléltetett geometriától vezetett a számolásos algebra világába, addig a 12. osztály matematika tanításában ez éppen fordítva van. Az analízisben a tanulók a „puszta” számolással kezdik, majd ezeken keresztül

találnak utat az integrál- és differenciálszámításig. A differenciálkvóciens fogalmának kidolgozásával a tanulóknak új dimenziót kell felfogniuk a matematikában. Ezt nemcsak alkalmazni kell tudniuk, hanem érteniük is kell, és meg kell tapasztalniuk, mint jelenséget. Csak ezután tegyük hozzá a számolható ábrázolásaként az érzékelhető, grafikus jelet. Az egyenletből megtalálni a formát, a formából megismerni az egyenletet – így próbáljuk meg a tanulóknak a belső aktivitást felébreszteni, és ösztönözni a mennyiségi megértését a matematikában, ami végül is elkerülhetetlen, ha igazán fel akarjuk fogni az alkalmazott fizikát. Ezzel összefüggésben mutassuk be, hogy ugyanolyan típusú egyenleteket az alkalmazott fizika milyen különböző módon használ: az optika, az elektromosság, a mechanika vagy az űrhajózás területén. Az integrálszámítás alapjainak kidolgozásakor a tanulók felismerhetik, hogy a magasabb matematika világában egy matematikai folyamatnak egy azzal poláris folyamat is megfeleltethető, s ezzel a világ matematikai megértésének is új dimenziója tárulhat föl előttük.

Attól függően, hogy az osztály mit tanult előző évben, egy második projektív geometriaepochát is felépíthetünk, ahol a perspektívát vagy a gömbgeometriát vehetjük tananyagként. A projektív geometria, így tanítva azt eredményezi, hogy a tanulók megértik majd a perspektivikus rajz lényegét építészeti és művészeti tanulmányaik során. A gömbgeometria a csillagászat felé nyitja meg az utat, illetve tovább a Föld tanulmányozása felé.

Egy második matematikaepocha keretében kísérletet tehetünk arra, hogy egy nagy összékben kapcsoljuk össze a matematikát, a botanikát, a csillagászatot, az embriológiát és a geometriát, s így tanulmányozzuk a formaelvet. Ez azonban erősen függ az osztály érettségi fokától.

Az előző évfolyam szociális gyakorlata után ennek az évnek a lezárultával egy esetleges nyári ipari gyakorlat során a „tolerancia” egészen más fogalma foglalkoztatja a tanulókat. Például egy fémfeldolgozó-ipari vállalat termelési folyamatában a szerszámok pontosságával szembeni „toleranciáról” lehet szó. A diákok ebben a többhetes gyakorlatban – ahol a gazdasági életet „alulról” ismerik meg – tapasztalatot szereznek a munkáról, a dolgozó emberekről, és így önmagukról is. Ennek során átélhetik, mit jelent más emberekkel együtt dolgozni egy közös gazdasági cél érdekében. Megismerkednek a modern, munkamegosztó társadalmunk problémáival és megélhetési esélyeivel. A munkában megfigyelhetik, hogy egy ponton elkövetett hiba hogyan hat ki az egész termelési folyamatra. Természetesen megtanulják azt is, miként kell pontosan kezelni egy gépet, hogyan kell anyagot vizsgálni, és más ellenőrzéseket végrehajtani. Közvetlenül megtapasztalják, mennyi személyes energiát igényel, hogy a munka-szabadidő polaritásába egy harmadik, szellemi-alkotó elemet is tudatosan be lehessen építeni. Ez az ipari gyakorlat számos különböző pedagógiai feladat szolgálatában áll. Ezt esetleg (egyre inkább) kiválthatja az üzleti életben vagy a szolgáltató iparban végzett hasonló gyakorlat. Az a lényeges ezekben a gyakorlatokban, hogy a munka morális vetületét ismerjék meg, és megtapasztalják azt a helyzetet, amikor ők szolgálgják mások szükségleteit.

A 12. osztály drámaelőadása jó példa az egyén felelősségvállalására a közösségért, valamint arra, hogy a közös célért való fáradozásból több keletkezhet, mint amennyit az egyéni képességek egyszerű összegzése révén az osztályról képzelnénk. Egy színdarab, egy opera, egy musical, vagy például egy kabaré előadásában az osztály megtapasztalja önmaga együttes erejét. Szöveg, taglejtés, zene, ének (esetleg euritmia), rendezés, színpadkép, világítás, programismertető, plakát – ezt mind el kell készíteniük a néhány előadás (gyakran kettős szereposztásban való) eljátszása mellett.

A magyarországi Waldorf-iskolákban a 12. évet egy jelentős egyéni munkával zárják le. Minden tanulónak egy gyakorlati-művészi témát és egy elméleti (szaktárgyak fölötti) témát kell kidolgoznia éves munka címén. A diákoknak egész éven át készülniük kell választott témájukra, amiben egy tutor vagy szakmai tanácsadó segíti munkájukat. A gyakorlati zárómunkákat egy kiállításra állítják ki, vagy egy délutáni/esti előadás keretében nyilvánosan mutatják be. Az elméleti munkához

minden tanulónak nyilvános referátumot, ahhoz kapcsolódóan pedig vitát kell rendeznie. A 12. osztály feladatai közé tartozik az is, hogy ennek méltó formát adjon.

A 12. osztály vezérfonalát követve (egyetemes, átfogó szempontok érvényesítése) a művészeti oktatás egyik fő témájaként jelenik meg az építészet, mint egyetemes művészet, amelyben minden művészet összehatása az összművészet ideájában csúcsozhat ki. Fontos ezenkívül a 12. osztályban a művészetről és az esztétikáról való filozofálás. A filozófiatörténet és a világ vallásainak összehasonlító tanulmányozása pedig áttekintést adhat az ember szellemi törekvéseiről.

A 12. osztályban folyó munkának, képviselve a Waldorf-pedagógia tizenkét évét, hozzá kell járulnia az ember jobb megismeréséhez, ahhoz a célhoz, amit Rudolf Steiner 1920-ban így fogalmazott: „Az ember a világot megismerve önmagára talál, és magát megismerve feltárul számára a világ.”

Pedagógiai célkitűzések a 12. évfolyamban

Törekedjünk arra, hogy a 12. évfolyam végére a tanulók már:

átfogó képpel rendelkezzenek az ember, az emberi társadalom és a természet jellegzetességeiről, tudjanak önálló véleményt formálni, és azt meg is tudják védeni az őket érintő témák széles skáláján,

jó szociális érzéssel rendelkezzenek,

mutassanak érdeklődést az emberi sors kérdései iránt,

érzéki megfigyelésen alapuló minőségeket tudjanak felismerni, tudják ezeket jellemezni, és tudjanak beszámolni megfigyeléseikről,

gyakorlati, szociális és fogalmi téren tudjanak elmozdulni a részekről az egész érzékelésének irányába,

tanúsítsanak belső mobilitást a gondolkodásban, tudjanak előre és hátrafelé „közlekedni” egy adott folyamatban, bizonyítva ezáltal, hogy értik az egész folyamatot, és tudják megfogalmazni a folyamat háttérében álló eszmét.

tudjanak már belső kapcsolatokat találni azok között a jelenségek között, melyek a világot formáló és létrehozó alapelvek kifejezői, minek során feltárul a szellem, a látható forma és az anyag összjátéka, értsék a különbséget az ok-okozati, analitikus és a teleologikus megfigyelések között, ismerjék a kapcsolatot törvény, szükségszerűség, szabadság és felelősség között,

tudják önmagukat képviselni, meg tudják valósítani saját meglátásaikat, miközben képesek felelősséget vállalni tetteikért.

A Waldorf-iskolák kerettanterve az 1-13. évfolyamokon - vertikális tanterv

Magyar nyelv és irodalom

Bevezetés

A nyelv az emberi kapcsolatteremtés alapvető eszköze és éppen ezért a tanítás egészét behálózza és meghatározza. A gyermeki tudat az iskoláskor kezdetén válik éretté arra, hogy a szóbeliségből továbblépjen az írásbeliségre. Ez nem egyszerűen kézügyesség és technika kérdése, mint ahogy az írás sem csupán a beszéd jelekkel történő lejegyzése. Sokkal inkább két különböző gondolkodási formáról van szó, melyeket könnyen összehasonlíthatunk, ha az emberiség kultúrtörténetében vizsgáljuk az szóbeliségből az írásbeliségbe történő átmenetet. A

szóbeliségre jellemző, hogy mögötte álló tudat mitikus jellegű, konkrét képekben gondolkodik és erősen él a helyzethez és rítushoz kapcsolódó közösségi emlékekben. Az írásbeli tudat racionális és a történelmi érzékenység jellemzi. Törekszik az elvont összefüggéses feltárására, alapja a meghatározás és a logikus kategóriákban történő gondolkodás. Természetesen mindkét tudatforma megjelenhet szóban és írásban is. Az eposzok, a mítoszok, a lírai alkotások és a drámák olvashatók ugyan, de elsősorban a szóbeliség verselő hagyományából táplálkozó kifejezési formák; a tudományos és történelmi írások és egyéb próza művek inkább az írásos hagyományhoz tartoznak.

Az iskola több évezredes intézménye elsősorban az írásos hagyományt képviseli, háttérbe szorítva a szóbeliségben megőrzött értékeket. Magyar nyelv és irodalom tantárgy tanításában, arra kell törekedni, hogy a szóbeliség kultúrája megmaradjon és úgy fejlődjön, hogy erre erős írásos kultúra épülhessen. A gyermeki fejlődés első szakaszában, a járás tanulásában, a beszéd és a gondolkodás elsajátításában a nyelvnek közvetítő szerepe van. Tulajdonképpen a nyelv és a beszéd segítségével a gyermekben az elsajátított mozgás új minőségében tükröződik. A megtanult mozgások, az ügyesség így hat a gondolkodás képességére. Kezdetben maga a beszéd alakítja a beszédhez és halláshoz használt szerkezetet, amelyek a szavakat és mondatszerkezeteket észlelik, rendszerezik és megértik. Ez az anyanyelv tanulása közben történik. Ezt követően, a nyelv válik a gyermek lelki életének egyik közvetítőjévé.

Egyfelől a nyelv lehetővé teszi, hogy a gyermek kifejezze önmagát és kapcsolatot hozzon létre a világgal, másfelől segít rendezni és rendszerezni a gondolkodást, hogy a gyermek tapasztalatai jelentést kapjanak. A nyelv az elsődleges megjelenítési módunk és az elsődleges közegünk, aminek segítségével a világról és különösen a benne lévő viszonyokról képet alkotunk. A nyelv egyetemes jellege képessé teszi az embert, hogy hozzáférjen bárki által, bármilyen nyelven közölt gondolatokhoz. A nyelv elősegíti, hogy a földrajz és kulturális környezetből, ahova a gyermek született, tovább lehessen lépni oda, ahol az egyén saját gondolatait képes kifejezni saját hangjának megtalálásával.

A szoros köteléket, amely a beszélt nyelv valamint a földrajzi közeg között létezik, szintén különös figyelemmel kell ápolni. A magyar nyelv mint szerves jelrendszer, szintén a világ teljességét képezi le; mind szerkezetében, mind pedig működési rendjében a valóságot ragadja meg, azzal egylényegű, a világ isteni-teremtő-rendjét nem csupán tükrözi, hanem újra is alkotja.

A gyermekdalok és versek, kiszámolójátékok az egész köznyelvi hagyomány, fontos a gyermek számára. Ezt a beszélt elemet a helységnevek, legendák, mondák és a néphagyomány gazdag szóincse egészíti ki. Pubertással a gyermekben lezajló testi folyamatok ellensúlyozására, a nyelvnek a köznyelvi szinten túl kell terjednie, egyetemesebb minőségeket kell kutatnia az eszmék világában. Ebben az időszakban veszíti el a fiatalember természetes kapcsolatát a nyelv szellemével és immár tudatos munkával kell visszaszerezni azt.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A Waldorf-iskolákban ugyanolyan fontos a verbális nyelvi készség művelése és jelentőségének hangsúlyozása, mint az írástudás művelése. A szóbeliség közvetlensége felébreszti a gyermek figyelmét, érdeklődését és képzeletét. Ez alakít ki fogékonyságot a későbbiekben az irodalom olvasásához és értékeléséhez – ennek a képességnek a megléte attól (is) függ, hogy az olvasók mennyire képesek a szövegtartalmat a saját képzeletükben folyékonyan és gátak nélkül újraalkotni. Ezért nagyon fontos a mesélés, hiszen a mese hallgatása közben a gyermek belső képeket készít – különösen, ha a tanító „fejből”, szabadon mesél – átéli a szellemi mozgást, az érzelmi azonosulást. Olyan meséket és történeteket kell a gyermek számára választani, amelyekből akár erkölcsileg, akár a világban való helytállása érdekében biztos alapokat meríthet. Biztonságot ad a gyermeknek az, hogy a történetek egységben tartják a megismerhető világot.

Ez a megközelítés folytatódik a további években a korosztálynak megfelelő változtatásokkal.

Az első osztályban nyelvtant még nem tanulnak a gyerekek.

Az írás fejlődése összhangban van az emberiség fejlődésével. Az írás eredete a képírásig (piktográfia) nyúlik vissza. A magdaléni kultúra barlangrajzait még a feltűnően természethű

ábrázolás jellemzi, az ezt követő korok barlangfestményei egyre stilizáltabb formában, a lényegre szorítkozva, csak pár vonással utalnak az ábrázolt tárgyra. Később ez az élethűségtől eltávolodott, jelképes ábrázolás vezetett a képírás apró jeleinek kialakulásához. Ezt követte aztán a fogalomírás (ideográfia), a szó- és szótagírás, majd a betűírás.

A képírás kialakulásával megszülettek az első absztrakt jelek, de a kapcsolat a fogalom és az eredeti kép között megmaradt. A kép a teljes emberhez szól, a teljes embert ragadja meg, akaratában, érzésében, gondolkodásában.

A gyermeknél is fontos, hogy a jeleket tudják kötni a külvilághoz, legyen belső élményük róla, ne csupán az intellektus útján kelljen felfogni, amit tanulnak. A betűtanítást is mesével vezetjük be, és mesék kísérnek végig minden egyes hangot, amelyek betűkké formálódnak.

A gyerekek így természetes kapcsolatot találnak a betűk és a külvilág között, amely segítségükre van abban, hogy a már jelként használt, a világtól elszakított betűket az érzéseiken keresztül megragadják és összekapcsolják azzal, ahonnan ezek a szimbólumok eredetileg származnak.

A gyerekek olvasni az általuk vagy a tanár által táblára írt szöveget tanulnak.

Órakeret 240 óra

Előzetes tudás

Az anyanyelv ápolásának színhelye eddig leginkább az otthon és az óvoda volt, ahol élete első éveiben élő tapasztalatokat szerzett. Ezekre az alapokra lehet építkezni az első osztályban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mindennapi élmények tartalmának felidézése, elmesélése. Az órázáró történet részben vagy egészében emlékezetből történő felidézése.

Figyelem a társaira és a felnőtt beszélgetőtársakra.

Törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre.

Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A nyomtatott nagybetűk bevezetése, fokozatosan. Teljes mondatok másolása és hallás utáni leírása, melyek a már megismert, elhangzott történetekből emelkednek ki. Ezekben a megoldozott és leírt mondatokon kezdenek el olvasni a gyerekek.

A tanár által választott rövid szövegeket is illusztrálják.

A reggeli kör mondókáinak, verseinek kórusban szavalása.

Ajánlott szépirodalom:

Grimm legszebb meséi

Benedek Elek meséi

Illyés Gyula: 77 magyar népmese

Fésűs Éva: Ezüsthedű, más népek meséi

Török Sándor: Falatka királysága

Weöres Sándor, Károlyi Amy, Kányádi Sándor, Zelk Zoltán, Tarbay Ede, Szilágyi Domonkos versei

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Különösen kiemелendő, hogy a formarajz tantárgyhoz, az írás előkészítése szintjén is kapcsolódik az anyanyelvi nevelés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

beszédhallás, hallás utáni értés, beszédfejlettség, az írás jelrendszere, nyomtatott nagybetűk, nyelvi mintakövetés beszédben, játékosság, zeneiség, ritmusélmény

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek képesek az osztály egészével verseket, mondókákat kórusban szavalni. Megtanulják

követni a tanár által adott utasításokat. Képesek egyszerű beszédgyakorlatokat és nyelvtörőket az osztály egészével együtt mondani. Megtanulják a tanárok által mesélt történetek, számukra lényeges pontjait felidézni. Kisebb szerepek eljátszására is vállalkoznak. Megtanulják a nyomtatott nagybetűk írását. A gyakorlat során képessé válnak hosszabb, összefüggő szöveg másolásának leírására.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A második osztályban tovább folytatódik a mondókák, körjátékok, nyelvtörők gyakorlása, amelybe bekapcsolódik a helyese ejtés tanítása is: „a hanggyakorlatokon, a kiejtés-gyakorlatokon (a magánhangzók, mássalhangzók helyes ejtésén), a hangsúly gyakorlatokon és a ritmus gyakorlatokon” (Montágh Imre: A beszéd művészete) keresztül. A különböző nyelvi nehézségekkel küzdő gyermekek esetében elkezdődik a támogató munka, melyre a szakirányú (pl. logopédiai) segítségük között az euritmia bizonyos ága, a gyógyeuritmia is alkalmas.

Második osztály irodalmi anyaga: a szentek élete, a fabulák és a természeti mesék. A mesélőnek az egész embert meg kell ragadnia. Fontos, hogy a gyermek egész testében érezzen valamit az elmeséltekből. Csupán az átértett dolgokból, az indulatokból, amelyet keltünk kell következnie az elmondott dolgok megértésének. Amikor mesét vagy legendát mond a tanító vagy festéses rajzolásos feladatot végeztet a gyermekekkel, nem magyarázza, hanem hagyja, hogy az megragadja a teljes embert. A gyermek csak utólag, önmagából kiindulva jut el a dolgok megértéséhez.

Az állatmesékben az egyoldalú emberi tulajdonságok és érzések (pl. kapzsiság, ravaszság, irigység, nagyravágyás) jelennek meg. Míg a legendák világa a tiszta érzéseket és emberi értékeket hordozzák (pl. Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent Kristóf történetet).

Hangsúlyos helyet kapnak a memoriterek (Weöres Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Zelk Zoltán, Kányádi Sándor versei), és a dramatikus játékok, melyek szituatív jellegüknél fogva, több irányban is ápolják és fejlesztik a gyermekek nyelvi készségeit, képességeit: a nem verbális kommunikációs eszközöket (gesztus, tekintet, szövegfonetikai, mondatfonetikai eszközök alkalmazása, testünkkel való kommunikálás lehetőségeit), a produktív és a reprodukív beszédet stb., a szókincs bővítését. Szervesen kapcsolódva az előző évben már elkezdett munkához a nagy nyomtatott betűk után megismerkednek nyomtatott kisbetűkkel. Megszülethet az első olvasókönyv is, amely a tanár által kiválasztott szövegek, a reggeli körből ismert versek, mesék, természeti történetek gyűjteménye, s melyhez a gyermekek aktív részvételükkel erőteljesen kötődnek.

Az év második felében bevezetésre kerülhet a folyóírás, de ez harmadik év elejére is tehető.

Az írás, egyben az olvasás tanulása is. A leírt szövegeket az óra végén mindig elolvassa az osztály.

Először a gyermekek által leírt verseket, mondókákat olvassák, a nyomtatott szöveg olvasása csak ezután következhet. Kisebb versek és mondókák csak akkor kerülnek a füzetbe, ha azokat a gyermek már ismerték és többszöri mondás után elsajátították (interiorizálták).

Nagyon fontos a kórusban történő olvasás, először a tanítóval együtt. Tőle veszik át a gyerekek a vers zeneiségét, az értelmi hangsúlyokat, a hangszín változásait stb. Azután a tanító nélkül az osztály egyedül, majd egy-egy gyerek olvas.

A nyelvtan előkészítése a verbális kifejezőkészség alapozásával történik. A hosszú magán- és mássalhangzók helyes ejtésével tudatos munka folyik a nyelvhasználat terén, mely lassan megalapozza a magyar helyesírást. A verseken és ritmusokon keresztül képet kaphatnak a szó és mondat egységéről.

Órakeret 240 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban megszerzett tudásra építünk, a nyomtatott nagybetűk ismeretére, a tanár által adott, a gyermekek által ismert rövid szövegek leírásának képességére.

Tantárgyi fejlesztési célok

Felkészülés az olvasásra - figyelem, megfigyelés, ritmus, emlékezet, képzelet fejlesztése
Tájékozódás síkban és térben.
Hang és betű, szótag, szó felismerése.
Nyomatott nagybetű és nyomatott kisbetű/folyóírás betűinek ismerete.
Mondatok összekapcsolása.
Kérdések és válaszok megfogalmazása.
Nyelvi mintakövetés beszédben és írásban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- önálló versmondás (erős ritmusú és sok ismétlést tartalmazó versek, természetversek)
 - nyelvtörők, ritmusjátékok
 - szóbeli kifejezésmódok eltérő minőségeinek megjelenése (cselekvést kifejező igék hangsúlyozása, a leíró elemek és nevek felfedezése, a tulajdonságok kifejezése)
 - tanmesék, elsősorban állatokról szóló mesék: Ezópus, Heltai Gáspár, Leonardo da Vinci, La Fontaine, Lessing meséi, az amerikai indián hagyomány állatmeséi, szentek élete és legendái
 - nyomatott kisbetűk/folyóírás írása, vastag színes ceruzával
 - folyóírás bevezetése
 - a másolt szövegeket a tanár a táblára írja, melyek tartalma a főtanítás témájához kapcsolódik
 - a tanár által adott ismert szövegek közös és egyéni olvasása
 - olvasókönyv készítése
 - a magas és mély magánhangzók megkülönböztetése hallás alapján,
 - hosszú és rövid mássalhangzók hallás utáni megkülönböztetése
- A gyakorlás eszközei: játékos gyakorlatok egy szó első és utolsó hangjának, a szóban szereplő magánhangzók, mássalhangzók megtalálására és meghatározására. Rímjátékok és ábécéjátékok (ábécérenddel együtt).
- betűk behelyettesítése új szavak képzéséhez, szólánc, adott hangokból szavak alkotása, találós kérdések

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van.
Különösen kiemelendő, hogy a formarajz tantárgyhoz, az írás előkészítése szintjén is kapcsolódik az anyanyelvi nevelés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Hallott szöveg megértése, tartalmának felidézése.
Mindennapi élmények tartalmának felidézése, elmondása.
Hangos olvasás gyakorlása.
Az aktív szókinccs gazdagítása.
Rövid szövegek alkotásának gyakorlása.
Kiejtési gyakorlatok, szótagolás.
Gondolatok, érzelmek, vélemények kifejezése.
Játékosság, zeneiség, ritmusélmény.

A fejlesztés várt eredményei

Az első osztályban elsajátított képességek további ápolása mellett, az önálló versmondásban is jártasságot szereznek (bizonyítványversek elmondása). Gyakorlatot szereznek általuk ismert szövegek kórusban történő szótagolására. Jártasságot szereznek a találós kérdések megértésében és megfejtésében. Képesek egyszerű nyelvi játékokban való részvételre pl. szólánc. Részleteiben képesek a tanárok által elmesélt történetek felidezésére. Megtanulják és gyakorolják a nyomatott kisbetűk írását. Elsajátítják a folyóírást, megtanulják a betűk ábécés rendjét. Képesek hosszabb szövegek pontos másolására. Jártasságot szereznek néhány gyakori szó helyes betűzésében és elválasztásában.

Az írási és olvasási nehézségekkel küzdő gyermekek támogatása:

A második osztály végére az osztálytanítónak látnia kell, melyik gyermeknél jelentkezik tanulási nehézség az írás-olvasás terén. A legaszténia megelőzésére a Waldorf-pedagógia különös gondot fordít: az olvasás és írástanítás során a következő szempontokat tartja szem előtt:

- nem a lehető leggyorsabban,
- nem a lehető legkorábban,
- de átfogóan, a gyermek egészét - az akarat és érzésképességeit egyaránt megszólítva egyengeti az íráshoz és az olvasáshoz szükséges gondolkodási utat.

A kialakult írás- és olvasászavart elsősorban hallás- és beszédgyakorlatok útján enyhítjük.

Mindezek mellett a

- mozgáskoordinációs gyakorlatok,
- egyensúlygyakorlatok (testföldrajz)
- térorientációs gyakorlatok,
- szimmetriagyakorlatok (pl. formarajz)

is jelentős támogatást nyújthatnak az előrehaladásban.

Ha van gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus az iskolában, ajánlott a második osztály végén minden gyermek nyelvi, motorikus, koordinációs, látási- és hallási képességeit felmérni, és megvizsgálni. Ha nincs, akkor az osztálytanítónak érdemes különleges figyelmet fordítania azokra a gyermekekre, akiknél a következő jelenségek közül, több egyidejűleg fordul elő és szakember segítségét kérni.

A következő lista támpontot nyújthat ehhez:

- gyenge egyensúly
- gyenge koordináció
- szaggatott mozgás
- nehezen dob és kap el labdát
- nehezen tud egyenesen ülni vagy állni
- helytelen ceruzatartás
- helytelen betűformálás
- képtelen egyenesen írni előre vonalazott lapon
- összekeveri a kis- és nagybetűket
- felcseréli vagy megfordítja a betűket, számokat (pl. b/d, p/q, u/n, s/z, 2/5, 6/9, 3/E, 7)
- túl sok vagy kevés lábat rajzol a betűknek (m, n)
- nem tiszta beszéd
- rossz emlékezőképesség

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A reggeli ritmikus részben az első két évben elkezdett munka folyik tovább.

Különösen hangsúlyos helyre kerül a beszédartikuláció, a légzéstechnika, a hangsúlyozás, a beszéd ritmusának és dallamának érzékeltetése.

A nyelvtörök, mondókák, versek gyakorlása, közös csoportos és egyéni mondása kellő lehetőséget nyújt a nyelvi készségek fejlesztésére. Fő téma az Ótestamentum történetei, illetve magyar írók versei (Weöres Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Kányádi Sándor, Zelk Zoltán).

Az év második felétől egy kiválasztott olvasmányt is feldolgozhatnak a tanár vezetésével (pl. Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön).

Ennek az évnek feladatai közé tartozik az olvasási készség és képesség fejlesztése.

A gyermekek a már második osztályban elkezdett módon a rövidebb szövegekről lassan áttérnek a hosszabb szövegek olvasására. Az előző évi olvasókönyv alapján a tanító vezetésével ebben az évben is közösen megformálható egy olvasókönyv, mely hűen és egyénien követi az osztály arculatát, figyelembe véve az év aktuális témáit (ószövegségi történetek, mesterségek, házépítés). Ez a könyv is év végén kerül bekötésre, s a gyermekek munkái illusztrálják, mely megfelelő visszajelzést adhat a tanítónak, tekintetbe véve az elsődleges megértés ellenőrzését.

A mindenkori cél az olvasás fejlesztése, a megfelelő olvasási sebesség kialakítása és törekvés a

hangsúlyos, kifejező olvasásra.

Az írás-olvasástanítás nem különül el egymástól, de az íráskészség kialakításának érdekében bizonyos részterületek nagyobb hangsúlyt kapnak. Fontos, hogy az első, illetve a második osztályban használt viaszkrétáról és vastag színes ceruzáról fokozatosan térjenek át a gyerekek a töltőtollra. Gyakorlatot szereznek az előttük lévő üres papír arányos kitöltésére (a térhasználatra) és a betűk pontos nagyságának megformálására, a sorkihagyásokra, bekezdések elhelyezésére.

Továbbfejlesztjük a gyermekek azon képességeit, hogy önállóan is kezdjék leírni az élményeiket, rövidebb-hosszabb olvasmányukat. Ezáltal megteszik az első lépéseiket is az írásbeli fogalmazás felé.

Lehetséges, hogy a folyóírás bevezetésére a harmadik osztály első félévében kerül sor.

Meseszerűen szövődik bele az oktatásba a nyelvtan. Megismerkednek a mondatfajtákkal a tartamuk és a hangsúlyuk szerint. A gyakorlásokból és az élethelyzetekből kinőve megfogalmazódnak a szabályok, amelyek memorizálása még nem kötelező. Fontos, hogy alkalmazás és felismerés szinten legyenek tisztában a különböző mondatfajtákkal. A szófajok közül az igével kezdődik a nyelvtan tanítása, a főnevekkel folytatjuk és végül a melléknevek kerülnek bevezetésre. A szófajok elsajátítása sok cselekvéssel, játékkal, tapasztalatszerzéssel történik. A főnév kimondása által az ember elkülöníti magát a környezettől, a melléknév kimondása által összekapcsolja magát vele, az ige kimondása által pedig tevékenyen beleoldódik a környezetbe, együtt mozdul vele.

Órakeret 160 óra

Előzetes tudás

Az első és a második osztályban megtanított betűismeretre, szövegfelismerésre, írás és olvasás készsége és képessége építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mindenkori cél az olvasás fejlesztése, a megfelelő olvasási tempó kialakítása és törekvés a kifejező olvasásra. A rendszerbe foglalás helyett a nyelvtan tanításának célja a harmadik osztályban, hogy az eltérő minőségeken keresztül ismerjék fel a gyermekek a különböző fajtájú mondatokat és szófajokat.

Szövegalkotás fejlesztése; önálló fogalmazás készítése, lényegkiemelés.

Rendszeresen vezetett füzetek készítése.

Önálló feladatmegoldás.

Szövegértés fejlesztése hallott szöveg utáni pontos felidézéssel és írott szövegből lényegkiemeléssel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- leíró és humoros költemények, hosszabb versek a házépítés, kézműves munkák, mezőgazdaság témájából (elő is lehet adni ezeket).

- az Ótestamentum: a világ és az ember teremtése, a Paradicsomból való kiűzetés, nagy ótestamentumi alakok tetteinek bemutatása.

- Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön

- a folyóírás használata: jól formált, esztétikus, olvasható írás, helyes kéz- és testtartás.

- töltőtoll használata

- fogalmazások írása a főoktatás témáival kapcsolatban.

- rendszeres hangos olvasás.

- az olvasókönyv készítése tananyaghoz kapcsolódó témakörökből (házépítés, mesterségek, bibliai történetek).

- beszéd fő részeinek különleges jellemzői: az óhajtó és a felkiáltó mondat, intonáció, hangsúly, dallam.

- a három fő szófaj és eltérő tulajdonságaik: ige („cselekvő szó”), főnév („megnevező szó”), melléknév („tulajdonság szó”).

- az igekötők helyesírását is gyakoroljuk.

- az írásjelek, pontok, vesszők, nagybetűk, kisbetűk, felkiáltójelek és kérdőjelek használata elsősorban azt vizsgálva, hogy milyen beszédbeli tartalmat jelölnek az írásjelek.
- kis színdarabok előadása a főoktatás témáinak köréből.

Ajánlott szépirodalom:

Az 1. és 2. osztályban felsorolt magyar költők gyermekversei, Lázár Ervin regényei (Berzsián és Dideki, A hétfejű tündér, Szegény Dzsoni és Árnika, Bab Berci kalandjai, A kisiú meg az oroszlánok); Csukás István: A téli tücsök meséi; Selma Lagerlöf: Krisztus-legendák; Jacob Streit: És lőn világosság, 365 történet gyerekeknek a Bibliából

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Kiemelendő az eurytmia- és a zeneóra, ahol a nyelv ritmusával, szövegek megformálásával, átalakításával a használt nyelvet más szempontokból közelítjük meg.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése.

Mindennapi élmények, olvasmányok tartalmának felidézése, elmondása.

A mindennapi élet szókincsének bővítése.

Önálló olvasás, szövegértés.

Szövegalkotás.

Tanult szövegek szöveghű és kifejező tolmácsolása.

Törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre.

A fejlesztés várt eredményei

Az első és második osztályban elsajátított képességek további ápolása mellett a gyerekek képessé válnak összetettebb történetek és események pontos visszaadására.

Az epochák témájához kapcsolódó színdarabokban önálló szerepet is vállalnak.

Második osztálytól kezdve egyre nagyobb jártasságot szereznek az általuk ismert szövegek nagyobb egységekre tagolásában.

Ebben az évben szövegek hallás utáni mondatra tagolásában is gyakorlatot szereznek.

Megismerkednek a leggyakrabban előforduló írásjelek használatával (mondatvégi írásjelek, vessző). Gyakorolják az ige, a főnév és a melléknév példákon keresztül történő felismerését, jellemzését, a mondatalkotást. Képessé válnak saját élményük egyszerű formában történő önálló megfogalmazására.

Jártasságot szereznek ismert szavak írásban történő elválasztásában, ismert szöveg szótagolás utáni olvasásában.

Képesek lesznek az órán leírtak, és elhangzottak megértésére és felidézésére a lényeg kiemelésére.

Gyakorlatot szereznek az ismert szavakat tartalmazó szövegek hangos értőolvasásában.

Egyszerű nyelvezetű könyvek önálló és hangos olvasását egyaránt elsajátítják ebben az évben.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 4. osztálytól kezdve egyre jobban szétválik az írás és az olvasás képességének gyakorlása.

Fontos, hogy a beszélt nyelv művelése is folytatódjon szavalással, beszédgyakorlatokkal, beszámolókkal, leírásokkal, megbeszélésekkel és megfigyelésekkel.

Igazán jól olvasni a jól beszélő, artikuláló ember tud, ezért megfigyelendő és kezelendő a gyerekek beszédtechnikája. Hangsúlyosnak tekinthető a beszédleghzés, a beszédritmus tagolása, a mondatok dallamának játékos gyakoroltatása, a nem verbális kommunikáció eszközeinek mélyítése, szerep- és drámajátékok használata.

A szóbeli fogalmazás felől kell törekedni az írásbeli fogalmazás tanítása felé.

Kívánatos mind az írás, mind az olvasás terén a képesség szintjére jutni, hogy az önálló tanulás lehetőségét mélyíteni tudjuk a gyermekeknél.

Ennek az évnél az irodalmi anyaga a germán mitológia, illetve a magyar mondavilág a honfoglalásig. A mitológia nagy képei elbeszélései közvetítik azt a lelki tartalmat, amelyre szüksége van a gyermeknek ebben az életkorban. A lelki kötődéssel megélt szövegek nagy lendületet adnak az olvasás technikájának is.

Természetesen más népek teremtéstörténeteit és mitológiáját is feldolgozhatjuk (pl. Kalevala).

A feltételezhetően készülő olvasókönyv továbbra is az osztály arcukat követi. Anyagát a mondák és mitológiai történetek, illetve magyar költők versei, meséi alkotják.

Az írás képessége feltételezi a már tanultak alkalmazását. A tollbamondás jelentőségét a rendszeres gyakorlás által hangsúlyozzuk. Memoriterek is tanulnak a gyerekek, ezek kiválasztásában formailag az alliteráció a legfontosabb, a mozgással végzett versmondás mélyíti el igazán a mondanivalót.

A közösen feldolgozott irodalmi művek mellett házi olvasmányt is kaphatnak a gyerekek, melynek témája kapcsolódik az év hangulatához, a fókusz témáihoz. Erről olvasónaplót készítenek sok illusztrációval a gyerekek.

Az év témái az ige, főnév és melléknév csoportosítása és felismerése mellett ismeretek átadása a névelőről a személyes névmásról és egyéb képszerűen megragadható szófajokról (pl. számnevek, igekötők). Mindezek a harmadik osztályos témakörök kibővítését jelentik.

A 4. osztály fő nyelvtani témája az igeidők. Fontos, hogy a gyerekek megélik a három időnek – jelen, múlt, jövő – az állandóan változó minőségét, „folyó” jellegét. Ebben az életkorban hangsúlyt kap a szavak elválasztása, a magyar ábécé pontos ismerete, a szótövek felismerése.

A főnevek toldalékolhatósága, a térbeli viszonyok és elhelyezkedések szintén a 4. osztály témái.

A középpontozásban a kérdő és a felkiáltójelek használatát lehet továbbmélyíteni és kitérni a vessző szerepére a mondatban. A magyar nyelv szórendjével is foglalkozunk. A párhuzamokban való gondolkodás áthatja nyelvünk, műveltségünk és gondolkodásunk egészét. A mondat feletti szinteken is hasonlatokban és párhuzamokban szerveződnek szövegeink, lehetőleg kerülve az alárendeléseket és meghatározásokat.

A helyesírás fejlesztésében döntő szerepet játszhat a már előző években elkezdett munka: a hangos olvasás gyakorlása, a beszédművelési gyakorlatok, a figyelem koncentrációjának fejlesztése, a szó emlékezet fejlesztése s annak az igénynek kialakítása, mely a gyermeket ebben az életévben ösztönözheti arra, hogy írásbeli munkája igényes, pontos, szép legyen.

Törekedni kell nehezebb helyesírási helyzetek gyakorlására: az emlékezetből írásra, illetve önálló gondolatok leírására, megfogalmazására. Ebben segítenek azok a versek, mondókák, találós kérdések, melyeket a gyerekek ismernek, és az emlékezetükből könnyedén előhívhatnak.

Hangsúlyt kap a pontos „j” és az „ly” gyakoroltatása a leggyakrabban előforduló szavakon.

Órakeret 160 óra

Előzetes tudás

Az első három osztályban tanítottakra építünk. A kialakuló szövegértési, írásbeli és olvasási készségekre alapozzuk a negyedik osztályos tananyagot. A gyerekeknek kialakult anyanyelvi és irodalmi fogalmai vannak, ezeket bővítjük.

Tantárgyi fejlesztési célok

Legfőbb cél mind az olvasás, mind az írás terén a képességek fejlesztése olyan szintre, hogy az önálló tanulás lehetővé váljék.

A hallás utáni tollbamondás eredményeként a helyesírás elmélyítése.

A pontos „j” és az „ly” megkülönböztetése a leggyakoribb szavakban.

A kommunikáció fejlesztése szókinccs bővítéssel és szituációs játékokkal.

Az új nyelvtani ismeretek összekapcsolása a már megismertekkel.

A figyelem koncentrációjának fejlesztése.

A szóemlékezet fejlesztése.

Annak az igénynek a kialakítása, mely a gyermeket ösztönözheti arra, hogy az írásbeli munkája igényes legyen.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Beszéd és figyelem

- az évszakhoz kötődő természet versek a józan észről és az emberi bölcsességről szóló versek, a főoktatás témájához kapcsolódó költemények – állatok, a helyi földrajz és történelem
- az Edda részletei, az alliteratív költészet, a Kalevala
- az Edda, az északi istenek és hősök legendái
- a magyar mondák és mítoszok és a Kalevala részletei
- beszámolók írása az iskolai és napi történetekről és eseményekről
- leírások állatokról, történelmi jelenetekről, a helybeli tájakról szerzett benyomásokról, utazásokról
- hosszabb szövegek másolása
- tollbamondás különféle módon
- gyakori, de nehéz szavak helyesírása
- ismeretlen szavak kiejtésének és helyesírásának gyakorlása
- ismerkedés az értelmező kéziszótárral
- az igeidők (a fő igeidők: múlt, jelen, jövő idő jellemzői, képzésük)
- a főnevek toldalékolhatósága, a térbeli viszonyok és elhelyezkedések
- a kérdő és felkiáltójelek, a vessző
- számnév meghatározása és alkalmazása, az igeidők szerepe és helyesírásuk
- osztálydarab a tanult mitológiai történetekből vagy az eposzokból.

Ajánlott szépirodalom

Negyedik osztálytól a gyerekek egy-egy irodalmi művet közösen dolgoznak fel.

Az alább felsorolt javaslatok közül/mellett az osztálytanító választja ki ezt a művet.

A kiválasztásnál fontos szempont, hogy a mű nyelve az osztály számára könnyen befogadható legyen, a könyv egységes irodalmi alkotás legyen, és témájában kapcsolódjon az év fő témáihoz (pl. az állattanhoz Fekete István regényei, Kipling: A dzsungel könyve stb.).

Edda; Germán-kelta regék és mondák; Tolkien: A Babó; Beke Margit: Északi hősök; Komjáthy: Mondák könyve; Lengyel Dénes: Régi magyar mondák; Fekete István: Vuk, Kele, Bogánecs stb.; Rudyard Kipling: A dzsungel könyve; Selma Lagerlöf: Nils Holgersson; Baum: Óz, a nagy varázsló; Lewis Carroll: Alice Csodaországban, Alice Tükörországban; Carlo Collodi: Pinocchio; Travers: A csudálatos Mary sorozat; Eric Knight: Lassie-regények.

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Kiemelendők a magyarságismeret és az állattan tantárgyak, mert ezeken az epochákon nagyon sokat fogalmaznak a gyerekek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Beszédfejlesztés, beszédtechnika.

A nem verbális kommunikáció eszközei.

Az ige, igeidők, főnév, melléknév.

Szövegértési gyakorlatok.

Szövegalkotási gyakorlatok, leíró fogalmazások, szereplők jellemzése.

Önálló folyamatos, értő olvasás némán és hangosan.

Saját vélemény megfogalmazása, gondolatok, érzelmek kifejezése.

Az olvasott szövegekkel összefüggésben az aktív szókinccs gazdagítása.

Lényeg kiemelés, szerkezeti egységek összefogása, vázlatkészítés.

Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése gyakorlati tapasztalatok alapján.

Néhány alapvető helyesírási szabály megismerése és alkalmazása.

Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének felismerése.

Az irodalmi mű közvetlenül adódó jelentésének felismerése és megfogalmazása.

A fejlesztés várt eredményei

A beszéd gyakorlatokban figyelni tudnak a helyes légzésre és a szavak helyes ejtésére.

Megtanulnak különböző ritmusú verseket kórusban szavalni.
Az önálló versmondásban is egyre nagyobb gyakorlatot szereznek.
Képessé válnak szóban történő közös történet alkotásra.
Az osztálydarabban önálló szerepeket játszanak el.
Képesek az aktuális témához kapcsolódó történetek pontos elbeszélésére.
Magabiztos és önálló olvasásra képesek a központozás figyelembevételével.
Gyakorlatot szereznek gyakori nehéz szavak helyesírásában (pl. j-ly).
Olvasónaplót készítenek a házi olvasmányokból.
Jártasságot szereznek megtanult szövegek emlékezetből való – elfogadható pontossággal történő – leírásában.
Megtanulják az ige a főnév és melléknév definiálása mellett a leggyakoribb szófajok jellemzőit.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az 5. osztályos diákok nyitottsága lehetővé teszi, hogy a tanárok különböző szövegeket választhassanak a közös és egyéni versmondáshoz, beszédgyakorlatokhoz. Ezenkívül a történelemepochákon az ókori kultúrákból származó szövegrészletek mondása is lehetővé teszi a nyelvi készségek fejlesztését, mint például a Bhagavad-gítá, a Mahabharata, a sumér, akkád, egyiptomi himnuszok, imák. A távoli időkből és helyekről származó irodalom segíti a diákokat, hogy tisztelettel nézzenek és nyitottá váljanak más népek és kultúrák felé.

A gyerekek egyre objektívebb, sokoldalúbb leírást készítenek. Egy növény leírása vagy egy táj hangulatának lefestése lehet egy önálló munka témája.

A történetek és az olvasmányanyag az ókori keleti kultúrákból származnak (Krisna és Arjuna hindu legendái, Gilgames története, egyiptomi és görög mitológia).

A görög mitológia történetei a tanév elbeszélésanyagának hangsúlyos részét teszik ki. A görög kultúra harmóniája a himnuszokban és a hősköltemények nyelvében is megnyilvánul.

Memoriterként olyan irodalmi műveket választunk, melyek képeikben, ritmusukban fejlesztően hatnak a gyermekekre. A hexameter segíti harmonizálni a szív és a légzés ritmusát.

Ebben az osztályban az irodalom mint önálló epocha jelenik meg. Javasolt témakör Petőfi Sándor János vitéz című műve, a költő életrajza, kiegészítve a korosztálynak megfelelő költeményekkel (pl. az Alföld, Tisza, Szeptember végén, Pató Pál úr, Falu végén kurta kocsmá, Szülőföldemen, Anyám tyúkja).

Az 5. osztálytól a gyermekek olvasási szokásaira ajánlott olvasmányokkal igyekszünk hatni. Nyárra a gyermekek kaphatnak egy könyvlistát, amely segíti őket olvasmányaik kiválasztásában. Az általuk kiválasztott könyvet önállóan fel is dolgozhatják: vázlatot készíthetnek, kérdéseket fogalmazhatnak meg, ajánlást írhatnak mások számára, életrajzi kutatásokat végezhetnek. Ebben az évben egyre gyakrabban írnak önálló fogalmazásokat is, amelyek szorosan kapcsolódnak a főoktatás témáihoz (pl. földrajz, növénytan, geometria).

Elsősorban olyan témákról készítenek fogalmazást, amelyek világos leírást és jellemzést igényelnek.

Az osztálykirándulásokhoz hasonló események információgyűjtésre, különböző stílusú levelek megírására biztosítanak alkalmat. Ennek elsődleges célja, hogy a gyerekek megtanulják világosan kifejezni szándékaikat és kívánságaikat.

Ebben az évben az anyanyelvi nevelésben a hangsúly a nyelv szépségére helyeződik.

Nyelvi játékokon keresztül a nyelv gazdagságát érzékeltetjük.

A nyelv szóbeli és írásbeli használata során elsősorban nem a szabályok megfogalmazása a legfontosabb, mert előbb a gyermekeknek fel kell fedezniük a jelenséget, mielőtt azokat megneveznék, minősítenék és jellemeznék. A főoktatás során a másolást felváltja a tananyag hallás utáni leírása. Ez nagy mértékben elősegíti a helyesírás készségének fejlődését.

Ebben az életkorban a gyerekeknek különbséget kell tenniük saját és mások véleménye között.

Ezt a különbségtételt gyakorolják írásban is az idézőjelek helyes használatával. Figyelniük kell arra, hogy pontosan megfigyeljék és megismételjék mások mondanivalóját. Eközben a gyerekek

egyértelmű különbséget fedeznek fel között, amit saját maguk láttak vagy gondolnak, és között, amit mástól hallottak. Ezen a területen lehet elmélyíteni mindazt, amit a központosításról idáig elsajátítottak (a vessző, az idézőjel, a kettőspont, a pontos vessző, a kötőjel és a zárójel használatát).

Az 5. osztály nyelvtani témája még az igeidők és igemódok rendszerének átlátása és helyes használata; a névmások és a kötőszavakat tartalmazó mondatok minőségének megvizsgálása és a melléknév fokozás is. A névelők és a névutók helyének és szerepének meghatározása is ebben az évben történik. Az egyszerű mondat elemzésének tanítása is megkezdődik. A magyar nyelv szókészletével, a hangalak és jelentés kapcsolatával is foglalkozunk.

Órakeret 126 óra

Előzetes tudás

Az alsó tagozaton a gyerekek megtanultak olvasni és írni. Önállóan alkotnak rövidebb szövegeket több műfajban (pl. levél, leíró és elbeszélő fogalmazás), megalapozták a vázlatkészítés és a lényegkiemelés képességét. A legfontosabb szófajokkal megismerkedtek. Alapismereteket szereztek a mondatról, ezeket a gyakorlatban is alkalmazni kezdték. Képesek a közös történetalkotásra. Megtanultak különböző ritmusú verseket kórusban szavalni és az önálló versmondásban is egyre nagyobb gyakorlatot szereztek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jól formált, érthető beszéd kialakítása. Hallott és olvasott szöveg teljes összefoglalása, vázlat készítése. Tanult szövegek szöveghű tolmácsolása, önálló szerep választása, eljátszása. Az aktív szókincs gazdagítása. Szövegek műfaji különbségének érzékelése. Jellemzések készítése az olvasottak alapján. A kreatív szövegalkotási készség továbbfejlesztése. Alapvető nyelvtani tudásuk alkalmazása. Rövidebb beszámoló készítése. Önálló feladatvégzés. Memóriafejlesztés mozgásos gyakorlatokkal, kívülről megtanulandó szövegekkel. A helyesírás további szabályainak megismerése és alkalmazása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- versek és szövegrészek az ókori Kelet irodalmából (Bhagavad-gítá, Mahabharata, védák, sumér, akkád és egyiptomi himnuszok és imák, időmértékes versek
- történetek és olvasmányanyag az ókori keleti kultúrákból: Krisna és Arjuna hindu legendái, Gilgames sumér legendái
- görög mitológia
- Petőfi Sándor versei, a költő életrajza, a János vitéz közös feldolgozása, kiegészítése ennek az életkornak megfelelő versekkel
- szóbeli leírás, egy növény bemutatása vagy egy táj hangulatának megfogalmazása
- leírás és jellemzés írása a főoktatás témáiban
- ajánlott olvasmányok olvasása és bemutatása, a szereplők jellemzése, annak megfogalmazása, hogy miért tetszett a könyv, miért ajánlják olvasásra másoknak
- a helyesírás fejlesztése tollbamondással
- idézés, az idézőjel és a gondolatjel használata
- a névmások, a kötőszavak, a fokozott melléknév, a névelő és a névutó használata
- az igeidők és igemódok rendszere és helyes használata, az alany és az állítmány és a tárgy bevezetése
- a vesszők használata, az idézőjel, a kettőspont, pontosvessző, kötőjel és zárójel a központosításban
- színdarab az osztály számára a keleti vagy a görög mítoszok vagy a görög történelem kapcsán
- színdarab Petőfi Sándor műveiből

Ajánlott szépirodalom

Indiai regék; Rámájana; Mahábhárata, Védikus himnuszok; Pancsatantra; Bain: A hajnal leánya

(hindu elbeszélés); Buddha élete; Egyiptomi teremtésmítoszok; Görög regék, Homérosz: Iliász, Odüsszeia (eredeti és próza is), Fekete István: Tüskevár, Hegedűs Géza: Az írnok és a fáraó, A milétoszi hajós, Burnett: A titkos kert; Verne-regények; Mark Twain regényei, Ifj. Gaál Mózes: A nyár szigetén, Ransome: Fecskék és fruskák, Galambposta, Téli szünet, Fecskevölgy; Cooper: Nagy indiánkönyv

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

mitológia, védák, himnusz, görög istenek, teremtéstörténet, elbeszélő költemény, rím és ritmus, leíró kép, alany, állítmány, tárgy, a központozás fogalmai, névmás, kötőszó, névelő, névutó

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek ebben az évben is szerepelnek az osztályszíndarabban.

A korábbi években tanultakat folytatva összetett koncentrációs gyakorlatokat végeznek.

Beszédben, versmondásban tudatosan alkalmazzák a helyes légzés, helyes ejtés szabályait.

A ritmusnak megfelelően tudnak időmértékes és ütemhangsúlyos verseket szavalni.

Képesek választékosan kifejezni magukat szóban, a téma stílusához illő szókinccsel.

Verseket, szövegeket mondásában különböző érzelmi állapotokat tudnak érzékeltetni. Megtanulják az ige, a főnév, a melléknév jellemzése mellett a leggyakoribb szófajok jellemzőit.

A gyermekek jártasságot szereznek a magán és hivatalos levél írásában.

Elemi fokon szabatos kifejezésre képesek többféle írásbeli műfajban (elbeszélés, leírás, jellemzés).

Különböző stílusú könyveket olvasnak önállóan és tartalmukat szóban össze tudják foglalni.

Egy-egy ismeretlen szó jelentését ki tudják találni a szövegösszefüggésből.

Több rendhagyó helyesírású szót ismernek és használnak.

Felismerik az egyszerű mondatban az alanyt, az állítmányt és a tárgyat.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztály irodalmi anyagának fókuszában Arany János költészete áll, különös tekintettel a Toldira. Toldi Miklós személyében a fejlődésre, növekedésre képes hős lép a gyermekek elé. Egy olyan személyiség sorstörténetét ismerik meg, aki küzd indulataival, szenvedélyeivel, ösztöneivel, vágyaival és a próbák során igazi lovaggá válik.

Egy epocha keretében foglalkozhatunk a költővel és művével. A tanév sorára gyerekek több verset is megtanulhatnak, megismerkedhetnek a balladával. Dramatizálhatják a Toldi első két énekét vagy a költemény más részeit. A gyerekek legyenek képesek mondanivalójuk tömörítésére, ismerjék meg a mottó fogalmát, tegyenek különbséget a költői nyelv és próza nyelvre és eszközei között. Beszélgessenek a nagyobb lélegzetű irodalmi mű szerkezeti sajátosságairól, a bonyodalom, tetőpont és a megoldás szerepéről.

Ezen felül jó, ha a gyerekek továbbra is természetéről szóló költeményeket szavalnak az évszaknak megfelelően, klasszikus és modern, XX. századi műveket egyaránt.

A nyilvánosság előtti beszédet és alapvető retorikát rövid beszámoló tartásával, lelkesítő beszédek, utasítások készítésével és tartásával (a gyerekek az ókori Róma történelmét tanulják) lehet tanítani.

Az ókori római birodalomban játszódik Móra Ferenc Aranykoporsó című regénye, a honfoglalástól az Árpád-házi királyokig tartó történelmi időszakról szól Hegedűs Géza Az egyetlen út és Gárdonyi Géza A láthatatlan ember és az Isten rabjai című műve.

Hatodik osztályban a cél, hogy a nyelv belső mobilitása iránti erős érzék a gyerekek nyelvérzékének részévé váljon.

Ebben segít, ha a szófajok rendszerét teljessé egészítjük, azt vizsgáljuk például, miként változik meg az ige; az ige tárgyias és tárgyatlan ragozásának árnyalatbeli különbségeit érzékeltetjük, vagy

azt, a szófajok hogyan alakulnak át mondatbeli szerepükben (melléknév-jelző, ragozott főnév-határozó stb.).

Ezért is foglalkoznak a 6. osztályban a gyerekek a tárgyias és tárgyatlan igékkel és az igenevekkel. Hivatkozva az igemódokra, remek lehetőség kínálkozik a közvetlen erkölcsi tanításra a szükségesség, lehetőség, kötelesség és törvényesség, képesség, óhaj és kívánság kapcsán.

A 6. osztályban folytatódik a mondatelemzés tanítása, az alany, az állítmány, a tárgy, a határozók és a jelzők fogalmának és mondatbeli szerepének megismertetésével.

A magyar történelem tanítása kapcsán (honfoglalás) meg lehet beszélni a magyar nyelv szókincsét. Lehet keresni olyan szavakat, melyek az ősi alapnyelvi készletbe tartoznak, lehet beszélni a jövevényszavak eredetéről (török, szláv, latin, német jövevényszavak) esetleg lehet beszélni a gyerekekkel arról, hogy mi is az a nyelvcsalád, s hogyan alakult ki belőle a mi nyelvünk. Ebben az évben folytatódik az esszéírás gyakorlásában 5. osztályban megkezdett munka. Több hangsúlyt fektetnek a kísérletek pontos leírására, a történelmi események gazdag, képszerű és drámai elbeszélésére. A gyerekek a természet tanulmányozásával és földrajzzal kapcsolatban leírásokat is készítenek és természetesen továbbra is gyakorolják a helyesírást.

Órakeret 96 óra

Előzetes tudás

A gyerekek már ismernek irodalomelméleti fogalmakat, jártasak a szövegértésben, vázlatok készítésében, a lényeg kiemelésében. Olvasónaplóikban össze tudják foglalni az olvasottakat, jellemezni tuják a szereplőket. Szövegalkotásban néhány műfajban már kipróbálták fogalmazásbeli tudásukat, felismerik a legfontosabb műfajokat is. Megismerkedtek a szófajok rendszerével, az egyszerű mondat részeivel, és a mondatelemzéssel is. Szókincsük bővebbé vált, képesek választékosan kifejezni magukat. A memoriterek tanulásában gyakorlatuk van. Képesek az önálló munkára.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érthető, jól artikulált beszéd. Szó szerinti olvasás. Folyékony, olvasható, a saját jegyeket hordozó írást tükröző íráskép kialakítása. Kreatív szövegek alkotása különböző műfajokban. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések felismerése.

Saját vélemény megfogalmazása és megvédése, mások véleményének meghallgatása, megértése. Az aktív szókincs gazdagítása. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása. Önálló kiselőadás készítése.

Ismerkedés helyesírási kézikönyvek használatával. A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése. Az irodalmi művek értelmezése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arany János költészete, néhány versének megtanulása
- Arany János: Toldi - a mű feldolgozása
- a mondanivaló tömöríteni tudása
- a költői nyelv és a próza nyelve és eszközei közötti különbségek
- az irodalmi mű szerkezeti sajátosságai
- alapvető retorika, rövid beszámolók
- a szófajok rendszerének teljessé egészítése: az igenevek
- az igemódok
- a jelzők és határozók mondatban betöltött szerepe
- mondatelemzés és ágrajz készítése
- a magyar nyelv szókincsé, az ősi alapnyelvi szavak, a jövevényszavak eredete (török, latin, német jövevényszavak)
- a nyelvcsaládok
- természeti jelenségek pontos leírása
- a történelmi események gazdag képszerű és drámai elbeszélése
- a Toldi első két énekének, vagy más részleteinek dramatizálása

- osztálydarab a történelmi tanulmányokhoz kapcsolódva, vagy zenés színdarab részlet előadása (pl. Mozart: Varázsfuvola)

Ajánlott szépirodalom

Móra Ferenc: Aranykoporsó; Hegedűs Géza: Az egyetlen út; Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember, Isten rabjai; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Kodolányi János: Julianus barát; Fazekas Mihály: Lúdas Matyi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Cervantes: Don Quijote

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben a tanévben kiemelten a honfoglalást tárgyaló történelem epochához a nyelvtörténet szempontjából.

Kulcsfogalmak / fogalmak

lovagi értékek, költői kifejező eszközök, leíró képek, párbeszéd, drámai fordulat, nyelvtörténet, szókincsbővülés, határozók, jelzők, igenevek, igemódok, mondatelemzés, mondatrészek, ágrajz

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek képesek mondanivalójuk tömörítésére.

Különbséget tudnak tenni a költői nyelv és a próza nyelvének eszközei között.

Felismerik az irodalmi mű szerkezetét alkotó elemek (epizód, párbeszéd stb.) sajátosságait.

Rövid beszámolókat tartanak meghatározott szövegek alapján való felkészülés alapján.

A memoritereket szöveghűen tudják előadni, a hallgatóság figyelmének felkeltésével és fenntartásával.

Különböző műfajban és stílusban képesek a szövegalkotásra: tudományos kísérlet leírása, napló, meghatározott hangulat bemutatása, élménybeszámoló, rövid vers.

Szövegeiket tudatosan szerkesztik (bevezetés, tárgyalás, befejezés).

Önálló munkához referenciakönyveket használnak.

Használni tudják a nagyszótárt és az etimológiai szótárt.

Rendszeresen olvasnak egyénileg választott házi olvasmányokat.

A különböző stílusú könyvek tartalmát írásban is szabatosan tudják összefoglalni.

Felismerik és szóban és írásban is meg tudják fogalmazni a hétköznapi helyzetek törvényszerűségeit.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban, az év karakterének megfelelően nagy reneszánsz történetekkel ismerkednek meg a gyerekek. A reneszánsz embereszmény áll előttük. Azt kutatjuk, arra keresünk választ, miért alakul ki egy új irodalom. Szóba kerülhet Shakespeare életének és műveinek tükrében a színház belső világának taglalása, amely már előkészítheti a jövő évi színdarabot is. Egy epocha keretében foglalkozhatunk a nyelvtani összefüggések taglalásával vagy akár a reneszánsz irodalom stílus eszközeivel, műfaji (szonett, óda, himnusz, dal, elégia) karakterizálásával.

A diákok kedvenc versei megjelenhetnek az órákon, bátoríthatjuk őket ezek bemutatására.

Olyan szövegeket érdemes választani, amelyek a diákoknak más népekhez és kultúrákhoz való kapcsolatát elmélyítik. A történelemtanítás témakörei adják a szövegválasztáshoz az anyagot a főoktatásban, ezek elsősorban a nagy földrajzi felfedezésekhez, a feltalálók életéhez és a reneszánszhoz kapcsolódnak. A gyermekeket ezeken a szövegeken, olvasmányokon keresztül arra ösztönözzük, hogy önállóan is olvassanak és kutassanak olyan területeken, amelyek az órai munkából merítve megérintették őket. Önálló munkáik eredményeit különböző módon ismertethetik: tanulmányt készíthetnek belőle, kiselőadást tarthatnak, írásban vagy szóban könyvismertetéseket végezhetnek.

Alternatívaként ebben az évben megismerkedhetnek a diákok a ballada műfajával is. Ezekben az irodalmi művekben a bűn és bűnhődés, igazság és hamisság, elhallgatás és szókimondás fogalmi – melyek a kamaszokat ebben az életkorban foglalkoztatják – a műfaj jellegéből adódóan

tömören, drámaian jelennek meg. A népballadák mellett a középpontban Arany János balladái állnak.

A leíró nyelvtan keretében eljutnak az összetett mondatok elemzéséig. A gyerekeknek érezniük kell a minőségi különbséget az alárendelés és mellérendelés között.

A nyelv vizsgálatának másik előnye, hogy alkalmat ad a metaforák és költői képek világának felfedezésére. A költészet különböző módjainak feltárása is izgalmas terület a fiatalok számára.

Itt nem az irodalmi művek esztétikai elemzéséről van szó, hanem a nyelvek, mint jelenségnek a megtapasztalásáról.

Az önálló fogalmazások, tanulmányok, esszék írása tovább folytatódik ebben az osztályban.

A reneszánsz világa, felfedezők és feltalálók élete, távoli országok földrajzi sajátosságai, a csillagok világa számos önálló munkára buzdító témával szolgál.

A diákoknak azon kell dolgozniuk, hogy miként figyeljenek meg természeti vagy kultúrtörténeti jelenségeket, hogy mit érdemes ezekkel kapcsolatban elmondani, úgy, mondandójuk közvetlenül a tényekre vonatkozzanak. Írásban és szóban egyaránt pontos leírásokat kell adniuk folyamatokról, jelenségekről, eseményekről és más megfigyelésekről.

Órakeret 106 óra

Előzetes tudás

A gyerekek az előző évben behatóan tanulmányozták a nyelvi rendszert és az egyszerű mondat elemzését és ábrázolását is megtanulták. Foglalkoztak retorikával és vitáztak egymással. A magyar nyelv történetével ismerkedtek. Feldolgozták Arany János életútját, néhány versét és balladáit. A szövegalkotás alapjain tovább építkeztek kreatív szövegek írásával. Olvasmányaikat egyre jobban értik, tömöríteni tudják, egymásnak ajánlani.

Tantárgyi fejlesztési célok

Empatikus együttműködés a beszélgető társakkal. Saját vélemény megfogalmazása adott témákban, adott szempontok szerint. Az aktív és passzív szókincs bővítése önálló munkával.

Rövidebb, a mai nyelvhasználatól eltérő szövegek megértése (útleírások, útinaplók) Az önálló jegyzetelés alapjainak elsajátítása. A helyesírási szabályok alkalmazása. Kiselőadások tartása, anyaggyűjtés, könyvtárhasználattal. Összefoglalás készítése megadott szempont alapján. A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani megfigyelése.

Az empátia fejlesztése dramatikus formák, játékok során.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arany János balladái
- modern költészet
- reneszánsz költészet és drámarészletek
- a reneszánsz irodalom stílus eszközei (szonett, epigramma, óda, himnusz, dal, elégia)
- Shakespeare élete és művei
- a színház belső világa
- életrajzok ismertetése és beszámolók a felfedezések korából
- a stílus és nyelvi kifejezőeszközei szóban és írásban
- a költői képek és alakzatok
- mondat szerkezet
- mondatfajták
- az összetett mondat, alárendelés és mellérendelés
- a központosítás helyes alkalmazása
- a témához megfelelő műfaj és stílus kiválasztása
- a történelmi vagy társadalmi kérdések ellentétes irányokból való megközelítése
- írásban és szóban egyaránt pontos leírások készítése folyamatokról, eseményekről és más megfigyelésekről
- reneszánsz színdarab jeleneteinek, vagy részletének előadása
- a főoktatás témájához kapcsolódó színdarab előadása.

Ajánlott szépirodalom

Marco Polo életrajza, Bodo Kühn: Guttenberg mester élete; Barabás Tibor: Mágiák Firenzében; Baktay Ervin: Kőrösi Csoma Sándor élete; Leonardo da Vinci írásai; Erdődi Sándor: Így élt Magellán; Sasoknál magasabban, Így élt Husz János, Rónaszegi Miklós: Hínáros tenger; Karliczky Margit: Janus Pannonius; Eve Curie: Madame Curie; Hegedűs Géza: Megkondulnak a harangok, A menekülő herceg, Csingiz Ajmatov: A fehér hajó; Gerarld Durrell: Madarak, állatok és rokonok; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője, A két koldusdiák, Jókai Mór: Az utolsó budai pasa, Törökvilág Magyarországon, Lamb: Shakespeare-mesék, Irwing Stone: Michelangelo, Majtényi Zoltán: Az utolsó ítélet, Gárdonyi Géza: Egri csillagok, Aszlányi Károly: Kalandos vakáció, Tarkovszkij: Az én nagy barátom, Mark Twain: Tom Sawyer

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben az évben a nagy földrajzi felfedezéseket feldolgozó epocha a legfontosabb kapcsolódási pont.

Kulcsfogalmak / fogalmak

reneszánsz világkép, himnusz, szonett, óda, dal, elégia, epigramma, ballada; költői képek: metafora, megszemélyesítés, alárendelő és mellérendelő összetett mondat, stílus

A fejlesztés várt eredményei

Adott témában különböző nézőpontokat és véleményeket tudnak védeni és cáfolni.

Rövid beszédet tudnak tartani meghatározott témában.

Saját jegyzeteik alapján be tudnak számolni az olvasott szövegekről, saját szavaikkal, szabadon.

Az olvasott vers és próza befogadói élményét árnyaltan tudják megfogalmazni, egyéni színezettel.

Olvasható, jó tempójú egyéni írásmóddal bírnak. Előadás utáni beszélgetést követően önállóan tudnak összefoglaló jegyzeteket készíteni.

Olaszott szövegekből jegyzeteket tudnak készíteni.

A gyerekek felismerik az alárendelt és mellérendelt mondatok fajtáit.

Ismerik a költői stílus sajátosságait.

Össze tudják hasonlítani a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani rendszerének bizonyos elemeit.

Az egyszerű mondat részeit gyakorlottan tudják ábrázolni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elsősorban az életrajzok, a történelmi eseményekről és a modern történelemről szóló regények tartoznak ennek az évnek a legfontosabb olvasmányai közé.

A XIX. század magas minőségű irodalmából érdemes meríteni: világirodalomban a világtörténelemhez kapcsolódva Dickens regényeiből; vagy akár nem elbeszélői jellegű munkákból, mint Jefferson Függetlenségi Nyilatkozatának nyitó sorai, Martin Luther King beszédei, Voltaire, Rousseau, Diderot felvilágosult gondolatai. A magyar történelemhez kapcsolódva Kossuth Lajos és Széchenyi István beszédeiből ismerjenek meg részleteket, Kölcsey Parainesisének részleteit, a Himnuszt, Vörösmarty Szózatát.

Ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy fedezzék fel saját érdeklődési körüket, ez egy egész éves munkájuk lehet, amelyet egy írásbeli dolgozat elkészítésével, egy szóbeli előadás megtartásával és egy hozzá kapcsolódó művészi munkával zárnak le. Az irodalomepocha kiemelkedő témája lehet a romantika, a romantikus látásmód, mely mintegy ellenpólusává válik a forradalmakban megfáradt európai polgárosodásnak. Választhatjuk például Vörösmarty életrajzát, költészetét, középpontba állítva a Csongor és Tünde című művét, Maeterlinck Kék madár című mesejátékát. Választhatunk azonban a XX. század irodalmából életrajzokat és műveket: pl. Kosztolányi Dezső vagy József Attila életrajzát.

A 8. osztály először ismerkedik meg egy jelentősebb drámai művel. Természetesen osztályként már adtak elő színdarabokat az osztálytanítói évek során. Körültekintően kell a munkát

előkészíteni, ha a cél egy teljes színházi alkotás.

Ebben a korban még mindig lehetséges, hogy az osztálytanító maga írja meg vagy adaptál egy színdarabot az osztály szükségleteire és képességeire szabott részekkel és témákkal.

Ami a szereposztást illeti, még mindig előnyös, ha a szerep pozitív kihívást jelent a diákok képességeinek fejlesztéséhez.

Nyolcadik osztályban összefoglalják az eddig tanult nyelvtani ismereteket, és a tanárnak törekednie kell arra, hogy a gyerekek előtt egységében jelenjen meg a magyar nyelv rendszere, a különböző nyelvi szintek (hangok, szavak, szófajok, mondatok). Új módszer a tanításban a szöveg felőli megközelítés: mind írott formában, mind az élőbeszédben. Egy-egy mondat megismerése egyszerre több nyelvi szinten történhet, sőt egy-egy szépirodalmi idézet esetében a hangtani, szófajtani, mondattani megközelítés mellé hozzátehetik a stilisztikai ismérveket is.

Órakeret 142 óra

Előzetes tudás

Nyolcadik osztályban összefoglaljuk mindazt, amit már tanultak a gyerekek a leíró magyar nyelvtanból, kommunikáció témájából, szövegértésből és szövegalkotásból.

Irodalomból is a meglévő elméleti és gyakorlati képességekre építünk. A gyerekek adott témában különböző nézőpontokat és véleményeket tudnak védeni és cáfolni.

Rövid beszédet tudnak tartani meghatározott témában.

Saját jegyzeteik alapján be tudnak számolni az olvasott szövegekről, saját szavaikkal, szabadon.

Az olvasott vers és próza befogadói élményét árnyaltan tudják megfogalmazni, egyéni színezettel.

Olvasható, jó tempójú egyéni írásmóddal rendelkeznek. Előadás utáni beszélgetést követően önállóan tudnak összefoglaló jegyzeteket készíteni.

Olasz szövegekből jegyzeteket tudnak készíteni.

A gyerekek felismerik az alárendelt és mellérendelt mondatok fajtáit.

Ismerik a költői stílus sajátosságait.

Össze tudják hasonlítani a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani rendszerének bizonyos elemeit.

Az egyszerű mondat részeit gyakorlottan tudják ábrázolni.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érvelési technikák elmélyítése. Kommunikációs technikák alkalmazása a helyzetnek megfelelő módon. Szókincsfejlesztés. Nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi és egyéb szövegek önálló feldolgozása. A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása. Különböző vélemények összevetése. A memória fejlesztése. A nyelvi egységek szövegbeli szerepének megfigyelése. A különféle irodalmi műfajok felismerése és megkülönböztetése. Kreatív történet és elbeszélési és történet átírási gyakorlatok. Szituációk és instrukciók értelmezése. Az önálló műbefogadás teljesebb és minél gyakoribb élménye.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- versek, idézetek a modern történelemhez kapcsolódva: Kossuth Lajos és Széchenyi István beszédeinek részletei, a Himnusz, Vörösmarty Szózata

- erős életrajzi és érzelmi töltésű költemények (pl. Juhász Gyula: Párizsi elégia; József Attila: A Dunánál, Levegőt, Elégia; Radnóti Miklós: Nem tudhatom; Ady Endre: Föl-földobott kő)

- éves munka készítése szabadon választott témából, és előadása az osztály előtt

- életrajzok, történelmi események és a modern történelemről szóló regények - a XIX. század világirodalmából: Dickens regényei, Martin Luther King beszédei, Voltaire, Rousseau, Diderot felvilágosult gondolatai

- a magyar irodalomból az irodalomepocha témája lehet a romantika, a romantikus látásmód: például Vörösmarty életrajza, költészete, a Csongor és Tünde, Maeterlinck Kék madár című mesejátéka

- életrajzok és művek a XX. század irodalmából (pl. Kosztolányi Dezső vagy József Attila életrajza)

- a tanult nyelvtani ismeretek összefoglalása és gyakorlása
- a nyelv egységes, egész rendszerének vizsgálata a különböző nyelvi szinteken (hangok, szavak, szófajok, mondatok)
- a szöveg tanulmányozása mind írott formában, mind az élőbeszédben
- egy-egy mondat megismerése egyszerre több nyelvi szinten, sőt egy-egy szépirodalmi idézet esetében a hangtani, szófajtani, mondattani megközelítés mellett stilisztikai ismérvek keresése is
- egy teljes színházi előadás létrehozása: választható reneszánsz, klasszicista vagy akár romantikus darab is.

Ajánlott szépirodalom

Jókai Mór: A kőszívű ember fiai, És mégis mozog a föld, Fekete gyémántok, Egy magyar nábob; Mikszáth Kálmán: A gavallérok; Dumas: Három testőr, Monte-Christo grófja; Jules Verne regényei; Dickens: Twist Oliver, Karácsonyi ének; Harriet Beecher Stowe: Tamás bátya kunyhója; Kertész Erzsébet: Harriet regénye; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig, Pipacsok a tengeren; életrajzi regények

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben az évben az év végi drámafeldolgozáshoz kapcsolódik leginkább a tantárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

modern líra, életrajz, útkeresés, szöveg felőli megközelítés, szintézis

A fejlesztés várt eredményei

Önálló előadást tartanak – egyéni kutatás és forrásfeldolgozás után – szabadon választott témakörben.

Tájékozódni tudnak alapvető tömegkommunikációs műfajokban.

A gyerekek szerepelnek egy teljes színdarabban.

Fogalmazást tudnak írni egy, az órán megbeszélt témáról a fő pontok összefoglalásával vagy egy bizonyos szempont kiemelésével.

A gyerekek jártasakká válnak a különféle érvelő műfajokban: ismertetés, magyarázat, tudósítás.

Ismerik a fő költői képek és alakzatok jelentését és használatát: hasonlat, metafora, megszemélyesítés, párhuzam, ellentét, ismétlés, fokozás.

Elemezni tudják az összetett mondatokat és szavakat.

A szavakat tagolni tudják szóelemekre.

Tudatosan használják a szókinccs különböző rétegeit (köznyelv, szaknyelv, irodalmi nyelv).

Biztos helyesírással rendelkeznek a közkeletű idegen szavak és tulajdonnevek írásában.

Bevezetés 9-12. évfolyam

Évente két magyarepocha van 9–12. osztályban.

Az alábbiakban leírt epochák tartalma nem kötelezően tanítandó. Fontosabb, hogy megfigyeljük az adott osztályba járó gyerekeket, és erre alapozzuk egy-egy témaválasztást, mint hogy ragaszkodjunk már esetleg jól bevált epochatartalmakhoz.

A néhány irodalmi javaslatot csak példaként kezeljük. Szándékosan nem állítottunk össze javasolt irodalomjegyzéket, hogy elkerüljünk minden esetleges „félre-értést” – nem lehet és nem is szabad, hogy legyen olyan megközelítés, amihez a tanárnak igazodni kell!

Egyébként is minden irodalmi megközelítésnek olyan változatosnak kell lennie, hogy a különféle kulturális közegeknek megfeleljen. Az alább felsorolt epochaminták több évtizedes nyugat-európai tapasztalat alapján és a Magyarországon megformálódott felső tagozatos gyakorlaton alapulnak.

A felső tagozatos magyartanterv szellemiségével és struktúrájával olyan – már már alsóbb évfolyamokon megkezdett – folyamatokat kíván továbbvinni, amelyek a magyar irodalmi és anyanyelvi nevelésben is a legkorszerűbb nézetekkel egyeznek. Egy olyan országos változási folyamat része lehet egyben, amelyet már a nagy magyar pedagógiai gondolkodó, Karácsony Sándor Az irodalmi nevelés című művében így igenelt: az „irodalomra tanítani akarják a

növendéket nem nevelni. Ebbe a hibába csak az eshetik bele, aki azt hiszi, hogy a növendék egyéni-lelkének tartalmává válhat az irodalom (holott az társas lelki viszonyulás)... ...Irodalmi nevelés pedig csak irodalommal lehetséges, egyébbel nem.” Ezért is van az, hogy bár antropozófiai megfontolásokon alapuló megbizonyosodások tükröződnek a felső tagozatos tananyag javasolt tartalmaiban, mégis fenntartjuk annak lehetőségét, hogy a szaktanár „teljes szabadsági fokkal” kezelhesse az irodalmat és a magyar nyelvet mint anyagot.

Szeretnénk kitérni arra is, hogy mint alsóbb osztályokban, a felső tagozatokon is szükségesnek tartjuk a heti rendszerességű két-két gyakorló órát. Ennek strukturálását a helyi tantervben szabályozandónak gondoljuk. Irányelvként azonban fontosnak tartjuk, hogy az irodalom- és nyelvtanszakorák a gyermekek megszerzett, illetve az epochák közötti időszakban készségeiket nagyrészt gyakorlati munkával fejlesszük tovább.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kilencedik osztályos diák nagy elvárásokkal, az újdonságok iránti lelkesedéssel lép a felső tagozatba.

A tanítás egyre inkább a gondolkodás és az ítéletalkotás ébredő erőihez igazodik. Ez az intellektus fejlesztését és a gondolkodás egyre tisztább használatát teszi szükségessé. A gyerekek tudatosabban élik meg a szépség, igazság és jószág iránti bizalmatlanságukat .

Az ebből fakadó nevelési feladat, hogy erősítsük a világgal szembeni morális elvárásaikban a fiatalokat s ugyanakkor segítsünk nekik elfogadni a valóságot.

A gondolkodás-érzés-akarát még nincs összhangban bennük, ezért a gyerekeket a bizonytalanság jellemzi. A szétesni látszó világ rendezéséhez ad segítséget az, hogy a kilencedikes magyar epochák a polarításra épülnek. Olyan anyaggal, témákkal foglalkoznak, amelyek fejlesztik ifjú erőiket, és egyben lehetővé teszik, hogy az őket foglalkoztató kérdésekről beszélhessenek. Az emberi világ létező és látszólag áthidalhatatlan ellentéteit feloldani „tragikus és komikus módon” egyaránt lehet.

A nyelvvel való tudatos munka, írás és olvasás útján egyaránt eszközt ad a gyerekek számára: hogy „rendet vigyenek” impulzív érzéseikbe, hogy elvezesse őket saját benső világukból a külvilág objektivitásába. Az irodalmi témákkal való munka mellett a gyerekek lehetőséget kapnak arra, hogy nyelvkészségüket szóban és írásban egyaránt fejleszthessék.

Órakeret 173 óra

Előzetes tudás

A diákok már számos ismerettel rendelkeznek az irodalommal és a nyelvtannal kapcsolatban. Magabiztosan fogalmazznak, az alsó- és középtagozaton sok irodalmi művel és alkotóval találkoztak. Megismerték a magyar nyelv nyelvtani rendszerét, különféle szövegeket alkottak és olvastak. Szövegértési készségük kialakult, képesek az írott és hallott szöveg lényegének kiemelésére, összefoglalására. A felső tagozaton ezeket az ismereteket bővítjük és elmélyülünk az irodalomelmélet és a magyar nyelvészet tudományában.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanított irodalmi műveken keresztül a kamaszokat nyugtalanító alapvető létkérdésekre keressük közös munkával a válaszokat. A szereplők jellemzésével, tetteik, kapcsolataik elemzésével önismeretre és a másik ember cselekedeteinek mozgatórugóira irányul a figyelem. Kreatív szövegek alkotásával fejezik ki a gyerekek a gondolataikat. Megtanulják a bemutatott jelenségek több szempontú megközelítését.

A műfaji sajátságok tanításával irodalomelméleti ismeretekre tesznek szert. A szóbeli kifejező eszközük, a nyelv szókincse bővül. A gyakorlatban is kipróbálják az adott műfajt: jeleneteket játszanak el a drámából, továbbírnak egy szöveget, naplóban beszélgetnek egy szereplőt.

Fontos, hogy megértsék, a világ látszólag feloldhatatlan ellentétei feloldhatók: ahogy már említettük, objektívan tudjanak a világ felé fordulni. Felébredjen bennük az alkotók életrajzának és

művek szereplőinek megismerése nyomán az empátia érzése mások iránt, s rácsodálkoznak a világ sokszínűségére.

Tudatosan figyeljenek beszédtechnikájukra, a beszédük minőségére és a helyesírásra. Átismételve a leíró magyar nyelvtant, tudatosabban használják a nyelvüket gondolataik kifejezésére.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első epocha

Ezt az időszakot nevezik Idealizmus epochának is. Goethe életrajza és barátsága Schillerrel, s a Don Carlos kiváló lehetőséget adnak, hogy a nemzeti és történelmi karakterében maga a történelmi kor szólítsa meg a tizenöt éves diákot. Arany János életpályája, barátsága Petőfi Sándorral, vagy akár a Toldi – mint a magyar nyelvből fakadó legtisztább forrás – kiváló alternatívát jelentenek.

Ugyanígy, ha a dráma történetét tanulják az ókori rituálé eredetétől a modern színház kialakulásáig, nagyszerű fordításokban állnak rendelkezésünkre világirodalmi alkotások. Akár a Don Carlos, de például a Rómeó és Júlia is, vagy még sok más alkotás is szóba jöhet): olyan művek, melyek megszólíthatják a kamaszok „idealizmus igényét”. Így lehet az epocha esetleges csúcspontja az Erzsébet-kori (vagy klasszicista) színház és színjátszás virágzása. Például egy-egy konkrét darabot tanulmányozhatnak a diákok: több jelenettípussal ismerkedhetnek meg más-más darabokból. De ha a klasszikus görög színházhoz találunk vissza Szophoklész műveiben – az Antigonében, az Oidipusz királyban, vagy az Elektrában is – az emberi lét alapvető kérdései a legtisztább formában vetődnek fel. Nagy lehetőség a társadalmi és vallási aspektusok felvillantásával egybevetni a görög színház történetét: az Elektra-történet felbukkanásai a Kr.e. V. század Görögországában. A görög színház valóságának szembesítése a későbbi korok, illetve a jelen színjátszásával nagyon tanulságos lehet. Általában jó egy teljes színdarabra építeni a közös munkát. Az időszakot egy modern színdarabbal is lehet zárni. Természetesen egy darab színházi megtekintése a téma fontos kiegészítője lehet.

Bár a dráma műfajiságában hordozza azt a lehetőséget, hogy a világra sokszor szélsőségesen reagáló kamaszt megszólítsa és egyszersemind észrevétlenül tükröt állítson neki, a drámaiság felé hajló, vagy a drámai léthelyzeteket feldolgozó epikus művek is adhatják az epocha anyagát: Leonhard Frank: Jézus tanítványai; William Golding : A legyen ura; Tamási Áron: Ábel a rengetegben. Így összességében az „alapkérdés” is többféleképpen tehető fel: Rend és szabadság; Az ember drámája – a dráma embere...

Második epocha

Az előző „drámaibb” Sírás-epochának a Nevetés-epocha lehet ellenpontja. A humoros munkák oldó-elengedő, távolságépítő hatással lehetnek a gyerekekre. Epikus, drámai, és lírai művek is adnak lehetőséget a humor közvetlen megélésére. Akár a már az előző epochában tárgyalt két nagy költőnk, Arany és Petőfi is szinte műfaji határok nélkül a humoros művek széles palettáját kínálják életművükkel. De akár ha a „párhuzamos életrajzoknál” akarunk maradni, Karinthy és Kosztolányi ifjúkori barátsága és annak emlékei még novellák szintjén is kitűnő lehetőséget jelentenek a humor mibenlétének érzékeltetésére. Különösen Karinthy Frigyes életműve alkalmas arra is, hogy akár egy ember életútján belül is érezhetővé váljon az a feszültség, ami egy idealista ember sorsa és a huszadik század valósága között áll(t) fenn. Melynek feloldása nagyon sokszor csak a humor lehet. Gondosan (!) válogatva Nagy Lajos: Képtelen természetrajza, Örkény István Egypercesei is hitelesen, mégis „elengedően” szólhatnak a diákokhoz. Nem záránk ki a szemelvényes válogatás lehetőségét sem a régi magyar irodalomtól korunkig (akár Csokonai Vitéz Mihály, akár Romhányi József, akár Varró Dániel; vagy Tóth Béla anekdotagyűjteménye, Mikszáth humora). A világirodalomból Shakespeare, és Moliere vagy Morgenstern sem elvetendő. Beszélgetésre, az életnedvek (‘humour’) megindítására a vígjátékok, novellák, viccek mind-mind alkalmasak. Vagy be lehet mutatni egy humorista (gyakran fájdalmas) életrajzát. A végcél (ha van ilyen) nem annyira a „komikusság esztétikai értékelése”: sokkal inkább az, hogy bemutassuk, a humor élménye miként válhat az ember személyiségfejlesztésének újabb dimenziójává, karakterének erejévé. A humor gyakran közelít a tragikumhoz, és így a komédia és tragédia közelsége is lehet vizsgálatunk tárgya. A nevetéssel és sírással, a komédiával és tragédiával mint „esztétikai nézőponttal” dolgozva a kilencedik osztályos diákok mindkét epochában megélik, hogy

a világ jelenségei miként léteznek e két ellentétet egyesítő feszültségének a terében. Ez lehetőséget kínál számukra, hogy formálják saját, néha igencsak kizáró(lagos) (élet)szemléletüket.

Esszék és nyelv

Az irodalmi munkák tartalmával való munkán kívül a kilencedik osztály tanulói tovább művelik és fejlesztik nyelvhasználatukat. A leíró magyar nyelvtant átismétlik, tudásukat mélyítik: ha lehetséges idegen nyelv (részben grammatika) tanulmányozásával is kombinálva. A helyesírásukat, a központozás használatát, a szóhasználat és szintaxis által lehetővé tett különféle kifejezőmódokkal együtt erősítik. Egyformán gyakorolják a szubjektív leíró esszék írását (tartalomjegyzékkel, szöveg-összefoglalásokkal, osztálybeszélgetésekkel, beszámolókkal, képek és kísérletek leírásával, felolvasott szövegek elmesélésével, hangulatleírással). Lehet újra írniuk irodalmi részleteket. A hangsúly mindig a kreatív munkára helyezendő: stíluskészséget a csak diákok által írt szövegek által lehet fejleszteni. A világ felé irányuló intenzív érdeklődésüket, egyszerre használva és kielégítve bátran lehet közelíteni a XX. század végi magyar költészethez. A szóbeli munka meghatározó témákkal kapcsolatos beszélgetéseket, párbeszédet, az érvelést, logikus következtetést figyelembe vevő értekezéseket és a diákok egyéni beszámolóit tartalmazza. Számos klasszikus és humoros darab létezik, ami előadásra alkalmas, s illeszkedik a gyerekek lelkiségéhez, illetve mindkét epocha témájához.

Az ajánlott szépirodalomból olvasónaplót is készíthetnek a diákok.

Ajánlott szépirodalom

Szophoklész: Oidipusz király, Antigoné; Shakespeare: Rómeó és Júlia, A vihar, Macbeth; Goethe: Az ifjú Werther szenvedése és halála; Schiller: Don Carlos; Katona József: Bánk bán; Arany János: Toldi, Toldi estéje, balladák, Őszikék (Kapcsoló könyv).

A XX. századi költészete: Pilinszky János, Nemes Nagy Ágnes, Nagy László költészete; kortárs költészet; Mikszáth Kálmán, Szent Péter esernyője, Jókai Mór: A tengerszemű hölgy, Egy tizenhetedik századi kalandor, Arany János és Petőfi Sándor összes verse

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Külön kiemelő a dráma, a beszédfejlesztés és az érthető beszéd technika gyakorlása miatt; és a hangtan kapcsolata az euritmiával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Dráma, tragédia, komédia, tragikomédia, humor, anekdota, vicc, adoma, jelenetelés, drámai elemek, jellemek, konfliktusok

A leíró magyar nyelvtan fogalmai.

Szövegalkotás, szövegértés.

A fejlesztés várt eredményei

A magyar nyelv grammatikai rendszeréről legyen a diáknak áttekintése.

Tudja átélni a hangok képzését (kapcsolódva az euritmiaórákhoz).

A szó és jelentés kapcsolatára tudjon rátekinteni.

Értője és alkalmazója is legyen a mondatok elemzésének.

Olvasmányait alapvetően érzelmi úton tudja befogadni. Erről tudjon szóban és írásban megnyilvánulni. Az epochákon szülessen meg a készség az irodalmi mű közös befogadására: ez feltételezi a szöveg értő olvasását.

Tudjon gondolkodni a diák az irodalmi művekben szereplők jellemeinek csoportosításában: tudjon azonosulni a hősökkel, illetve az általuk képviselt különböző emberi nézeteket tudja ütköztetni önmagában, de másokban is.

Ismerjen fel folyamatok az irodalmi alkotásokban.

Memoriter: 5-10 vers, drámarészlet(ek) ismerete.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 10. osztály 16 éves diákjai megtapasztalják a függetlenséget, de annak árát is: a magányt. Fő kérdés számukra: „ki vagyok én?”; érdeklődésük önmaguk felé fordul, szeretnék megérteni milyen erők vezérik a világot, mitől egyedi valami, honnan származnak a dolgok, mik a fejlődés irányai, ok-okozati összefüggéseket keresnek, a saját útjukat szeretnék megtalálni. A nyelv krízisállapotban van bennük: a diákok már nem és még nem képesek kifejezni belső tapasztalásukat megfelelő módon.

Órakeret 173 óra

Előzetes tudás

A diákok már számos irodalomelméleti és nyelvtani fogalommal találkoztak. Bő szókinccsel változatosan és kreatívan fogalmaznak. Gyakorlatot szereztek irodalmi művek elemzésében, a jellemek, események megítélésében, önálló véleményformálásban. Ezekre az ismeretekre lehet építeni.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szöveg tartalmát és a beszélő szándékot tükröző kifejezésmód eszközeinek biztonságos alkalmazása. Kommunikációs folyamat összetevőinek azonosítása, értelmezése. Elmélyülés az érvelés technikáiban, módszereinek használatában. Saját vélemény kialakítása, mások véleményének elfogadása. Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat, stílusrétegeket reprezentáló szövegek megismerése. Sajátosságai felismerése, értelmezése. Olvasható egyéni írásmód, lényegkiemelő önálló jegyzetelési technikai kialakítása. Szövegalkotás minden műfajban. Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek írására. Önálló vázlatkészítés különféle eljárásokkal. Szövegek pontos, értelmező felidézése és önálló reprodukálása a célnak megfelelően. A nyelvtani ismeretek önálló alkalmazása, a nyelvi-, nyelvhasználati jelenségek megközelítésében. Nyelvhelyességi problémák önálló megoldása. Dramatizált formák, dialógusok önálló olvasása, kidolgozása. Konfliktuskezelési eljárások tanulása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Első epocha:

A tanterv az északi mitológiát jelöli meg tananyagként. Többek között részleteket az Eddából, a Völsunga sagából, az Izlandi sagából, a Hildebrandslied részleteit. Ezek a fiataloknak olyan képeket nyújtanak, amik segítenek helyettesíteni saját, önmagukkal szembeni felelősségüket az ősi vérrokonsággal. A Nibelung-ének szerepel a tananyagban, részben olvasva, részben a tanár által mesélve. Az ezzel való munka során a diákok többek között felfedezik, hogyan alakul át a mitológiai kép, kép-tudat irodalmi képekké, majd epikus költészetté. A Nibelung-ének mint sajátos európai tudatkövetítő mű emelendő ki. Kereszténység előtti „tudatfolyamokban” azonban talán közvetlenebbül visszavezet mind képileg, mind az ösztönös költői nyelvhasználat által a Kalevala. S ez már mély áramaiban összeérhet az egyik történelemepocha eredetkereső impulzusával. Mindezeket túl átfogó téma lehet a művek tényleges tartalmán kívül – a mítoszból az irodalomba való átmenet vizsgálata. Mihelyt a tanár ókori mitológiát tanul a diákokkal – mint a Gilgames eposz, az Ótestamentum, az Iliász vagy az Odüsszeia vagy Ovidius Metamorphosesa – lehetséges olyan modern művekből is meríteni, melyekben mitológikus témák vagy formák szerepelnek.

Második epocha:

A második irodalomepocha foglalkozhat a modern irodalomban tovább élő Nibelung-motívumokkal. Ez kiváló lehetőség annak megfigyelésére, hogy miként alakult az európai történelemben az emberi tudat fejlődése, az elmúlt 7-800 évben. Másrészt a diákoknak kicsit fentebbről pillantva a „kérdésre” érdemes az összeurópaiságban vizsgálni ezt a tudatfejlődési vonulatot: jó lehetőség az Iliász-Odüsszeia, Iliász-Aeneis, Iliász-Nibelung-ének, illetve Nibelung-ének-Buda halála, sőt az „általános eposzforma” és Kalevala (esetleg Szigeti veszedelem) összevetéseket elvégezni. Hátránya ennek a tárgyalásnak, hogy kereteiben a magyar költészet háttérbe szorul. Éppen ezért

ajánlatos a diákok ösztönös eredetkereső vágyát esetleg elvezethetjük a magyar-latin nyelvű legendák irányába (Szent László, Szent István, Szent Margit legendái). Az is nemzetünk belső szellemi-kulturális folyamatainak izgalmas vizsgálati tárgya lehet, hogy miként él népköltészetünkben, illetve a képzőművészetünkben már a szkíta ábrázolásoktól eredeztethetően Szent László alakja, vagy miként hat el a Csodafiú szarvas és Szent István közös képe Nagy László költészetébe.

Esszék és nyelv (lehetséges gyakorló órák is).

A dialektikus témákkal való munkával a diákok gyakorolhatják az ellentétes vélemények megtárgyalását és képviselését. Ez írásban és szóban egyaránt végezhető. Bármelyik irodalmi mű szereplőjéről jellemzést, jellemek, konfliktusok összevetését írni szintén kívánatos feladat, már ebben az életkorban. A két magyar epochában – illetve azt kiegészítendő – fontos vizsgálódási anyag a Halotti beszéd és könyörgés és az Ómagyar Mária-siralom. Mind a két mű mint szövegemlékek alapvető élményeket nyújtanak a diákoknak: saját olvasatuk készítése közben ráébrednek 7-8 évszázad döntő nyelvi változásaira. Eközben alkalmazhatják előző évben elmélyített hangtani ismereteiket és történeti változási folyamatokba pillanthatnak a grammatika, de a magyar írásrendszer és helyesírás formálódásának megfigyelése révén is. A magyar irodalom területén az eredetkeresés útként (s így, a Buda halála párhuzamaként is), de jelenünk nemzeti kérdéseire válaszként is szolgálhat a XIX. századi költészetünkkel való foglalkozás. A reformkorral és főleg az antik történelmi tanulmányokkal ideális kapcsolatban lehetnek retorikai foglalkozások a nyelvtanórákon: természetesen a tiszta gyakorlati megvalósulásuk a kívánatos.

Ajánlott szépirodalom

Moliere: A fősvény, Tartuffe; W. Shakespeare: Macbeth, A velencei kalmár; E.T.A. Hoffmann: Az arany virágcserep, Kleist: A chilei földrengés, Balzac: Goriot apó, Az elveszett illúziók, A számbőr; Brecht: Kurázs mama, Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Gyergyai (Gergei) Albert: Árgyélus históriája, (nép)mese: Tündér Ilona, Petőfi Sándor: Az apostol, Útiképek, Arany János: Buda halála, Széchényi István naplója, Németh László: Irgalom, Kertész Imre: Sorstalanság, Örkény István: Tóthék, Franz Kafka: A per, Hermann Hesse: A pusztai farkas, Salinger: Zabhegyező, Mauriac: A szerelem sivataga

A felvilágosodás és reformkor költészete: Berzsenyi, Csokonai, Kölcsey, Vörösmarty; Ady-, Babits-, Kosztolányi-kötetek, Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem; Homérosz: Iliász, Odüsszeia; Dante: Isteni színjáték

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Külön kiemelendő a dráma, a beszédfejlesztés és az érthető beszédtechnika gyakorlása miatt.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Beszédhallás, hallás utáni értés, érthető jól artikulált összefüggő beszéd, nyelvi és nem nyelvi kódok, kulturális és magatartásbeli jellemzők, monológok értelmező tolmácsolása, eltérő kommunikációs célú szövegtípusok nyelvi, szöveghasználati jellemzői, logikai kapcsolatok.

Koherenciateremtő elemek, szövegek kommunikációs és műfaji jellemzői, kreatív írás.

A szófaji, a mondattani alapszintű nyelvtörténeti ismeretek alkalmazása.

Szépirodalmi művek részletes szöveghű felidézése.

Szókincs, frazeológia.

A magyar nyelv rokonsága, története.

A főbb nyelvtörténeti korszakok és a legfontosabb nyelvemlékek, nyelvváltozatok.

A magyar nyelv a világ nyelvei között.

Eposz, példázatos történet, legenda, elbeszélő nézőpont, narráció, jellemzés, hőstípus.

Az irodalmi és kulturális hagyomány – helyi kötődés, nemzeti identitás, regionális kultúra, toposzok, motívumok, esztétikai minőségek.

A fejlesztés várt eredményei

A szó és jelentés viszonyát értő módon tudja feldolgozni a diák: lásson a mélyére a nyelvünk történeti változásainak.

Tudja elhelyezni anyanyelvét a világ (pl. az általa tanult) nyelvei között.

Szótárhasználat, jegyzetkészítés, készség szinten legyen meg a diáknál.

Tudjon egybefüggő szöveget-beszédet írni, illetve azt szabatosan elő is adni.

Jusson el a diák az egyéni olvasás kultúrájáig: saját olvasmányok kiválasztása, a kötelező olvasmányok értő feldolgozása.

Legyen képes az irodalmi alkotások szerkezetének, cselekményének áttekintésére; a vizsgált művet összetettségében látni: témák, szereplők, események.

Műnemeket, műfajokat ismerjen fel.

Memoriter: öt-tíz vers, dráma, illetve prózarészlet(ek) ismerete

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 11. osztályos diákok elérkeznek abba a korba, amikor a társadalom átfogó valóságában keresik szerepüket. Érdeklük őket az összetettebb lelki folyamatok, szociális érzékenységük növekszik, amint abbahagyják a világ eseményei felett való puszta ítélkezést és fokozatosan rájönnek, hogy részt vállalhatnak a világ ügyeinek formálásában. Egyre inkább a saját tapasztalataikon nyugszanak ítéleteik. Saját életútjukkal kezdenek el foglalkozni. Most már megnő a fontossága annak, hogy a személyiségük fejlesztését szolgáló utat kövessék. Már kezdik érzékelni a világhatárokat: s szeretnék is meghódítani azokat. Ebben a már világ felé forduló időszakban fontos a kreativitás, hogy mindenki rátaláljon az önkifejezés számára lehetséges legalkalmasabb formájára. A magyarórák azt az igényt igyekeznek kielégíteni, hogy a nyelv különféle szintjeit differenciáltabban és pontosabban érzékelhessék és segíti, hogy a diákok egyénibb módon közelíthessék meg a nyelvet. Az órák célja, hogy a diákok intenzívebben konfrontálódjanak az ember belső világával és a folyamattal, melynek során megtalálja én-tudatát. A diákok fokozatosan ráébrednek a mások iránti felelősségükre.

Órakeret 173 óra

Előzetes tudás

Az előző osztályokban már a gyerekek elsajátították a szövegértés és a szövegalkotás összes képességét. Tudnak egybefüggő szöveget-beszédet írni, képesek az irodalmi alkotások szerkezetének, cselekményének áttekintésére; a vizsgált műveket összetettségében látni, felismerik a műfajokat, műnemeket. El tudják helyezni anyanyelvüket a világ más nyelvei között. Ezekre a kialakult képességekre építünk a 11. osztályban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kommunikációs folyamat összetevőinek azonosítása és értelmezése. A nonverbális kommunikáció alkalmazása különféle kommunikációs helyzetekben. Az értő figyelem alkalmazása. Az érvelés továbbfejlesztése, logikus gondolatmenet kialakítása. A kommunikációs zavarok, konfliktusok feloldásának eljárásai. Improvizációs, színpadi munka. A szókincs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően. Különböző stílusok és stílusrétegek szövegalkotási gyakorlása. A művek műfaji természetének megfelelő eljárások, megközelítési módok gyakorlása. Különböző olvasott vélemények összevetése, értelmezése és kritikája. Különböző korstílusokat, stílusirányzatokat reprezentáló szövegek megismerése. Felkészülés a nagyobb anyaggyűjtést, önálló munkát igénylő szövegek megismerésére, írására. Adott feladathoz témához vázlat alapján különféle műfajú szövegek alkotása. Szövegek pontos értelmező felidézése és új helyzetben való alkalmazása. Kommunikációs események és szövegek önálló elemzése. Nézőpontok és a nézőpontváltások funkciójának értelmezése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Első epocha:

Wolfram von Eschenbach Parzivalja az epocha középponti témája. A középkori irodalom e meghatározott művével való foglalatosságunknak a „tudat evolúciója” címet is adhatnánk. A 11. osztályos diákok belső igénye hasonló szellemi irányokba tereli. Ehhez a Parzival-ban több fontos aspektust is megtalálhat: a találkozást a középkori udvari világgal, találkozást egy olyan társadalom korlátaival (és lehetőségeivel), amelyet külső elvek, rajta kívül álló erők irányítanak; a Gawan-mellékcselkményt, ami az emberi sötét mélységeket és a „te meg én” kapcsolattal összefüggő feladatok egész kozmoszát tárja fel. Magát a Parzival-történetet, ami a befeléfordulásra és az egyénnek a bukás, bűn, vezeklés és kegyelem állomásain áthaladó útjára összpontosul. A Parzival-történet önmagában nevelési eszköz lehet: a történelmet az általánossal és az egyénnel kombinálja, a fejlemények sora könnyebben áttekinthető, mint egy modern novellában. Így fontos (az átléphetetlen nyelvi-esztétikai-határok ellenére [vagy talán annál inkább] is), hogy a középkori ember szigorúan formált és befelé forduló lényével való találkozást a történetet élőbeszédben, közvetlen képiséggel élhessék meg a diákok: saját útkeresésükhöz merítenek erőt ebből a műből. Fontos, hogy a tanári bemutatás által ismerkedjenek meg a történettel, egy-egy részét a történetnek a megismerkedés után kapják kézhez és otthon olvassák el. Ez az udvari mű számos lehetőséget kínál esszéírásra, gyakorlatra a nyelv és nyelvi struktúra megalkotása terén. Történelmi tanulmányok és az irodalmi formák összefüggéseinek vizsgálatára.

Második epocha:

A második, avagy „alternatív” epocha tárgya igen sokféle lehet. Ha folytatjuk a nagy magyar költők életútjának és költészetének vizsgálatát Ady Endre és Arany János után József Attila önmaga kutató magányos sorsa, magasságaival és mélységeivel egyedülálló lehetőség arra, hogy „komplementere” legyen a Parzival-történetnek. A magyarepocha címét nem sokkal a költő halála előtt kiadott gyűjteményes kötetének, a Medvetáncnak a mottója eleve sugallja: „Pokolra kell annak menni...”

Foglalkozhat az időszak a Parzival-motívumok megjelenésével a XIX–XX. századi irodalomban. Számos archetipikus téma jelenik meg, újra és újra az irodalomban, ahol új szempontokból kezelik őket és más megoldásokhoz vezethetnek (az önálló személyiséggé válás folyamata, istenkeresése, a fájdalom elszenvedése és okozása; „te meg én”, a szeretet/szerelem minősége, a bűn és vezeklés, tetteink következményeire való felelősség, tolerancia). A tanár választásától függ, hogy az irodalomtörténetre koncentrálnak vagy inkább úgy tanulmányozzák szisztematikusan témákat, ahogyan azok megjelennek néhány kiválasztott műben.

Folytatható lehetne az előző évben gyakorló órákon megkezdett „ismerkedés” a XIX. századi magyar romantika irodalmának költészetével (Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi, Arany). Ez kitekintéssel járhat az európai romantikus irodalomra is: angol, német, orosz romantika. Mindez a társadalmi, politikai, művészi és filozófiai háttérrel egyetemben. Ide lehetne venni tematikus megközelítéseket is: pl. a képzelet szerepe a művészi szemléletben; a romantikus hős szerepe az irodalmi művekben, avagy a zsenikultusz megjelenési formái. De elképzelhető a történelmi tanulmányok párhuzamaként egy „teljes” áttekintése a magyar költészetnek Arany Jánosig. Tudatfejlesztésünk követése az is, ha egy-egy magyar feudális kori (századunk nagy költőjében kikristályosodó szellemi magatartást és „működést” figyeljük és hasonlítjuk az őt megelőzőkkel, illetve követőkkel. Például az alábbi „nyomvonalon”: Janus Pannonius – Balassi – Zrínyi – Csokonai - Kölcsey.

Szintén kézenfekvő módon kínálkozik az előző epocha ellenpólusának a XIX. századi epikus irodalommal való foglalkozás Puskitól Csehovig olyan „tükrömszetét” vehetjük így a kelet-európaiságnak, melyben mindannyian hitelesen látjuk meg még jelenünket is. Az osztály lelki minőségétől függően az epocha középponti tárgyába választható Puskin Anyeginje, Lermontov Korunk hőse. De talán legtanácsosabb ebben az életkorban az Ivan Iljics halálával és/vagy a Bűn és bűnhődéssel foglalkozni. Gogol és Csehov novellái sem elkerülendők. Olyan alakok jelennek meg ezekben a művekben, akiknek a „megismerésével” a jelenkori emberi problémákig is – így önmagához – a lehető legközvetlenebbül és egyszersmind legközelebb juthat az olvasó. A diákok ezekben a művekben sorsokat követhetnek nyomon. Megismerik a szláv kultúra egy szeletét, a kelet-európaiság fogalmát, ezáltal közelebb juthatnak saját gyökereikhez.

A magyar regényirodalomban talán a Midász-motívum tárgyalása jelenthet valamiféle párhuzamot (Jókai Mór: Az aranyember, Ambrus Zoltán: Midász király)

Esszék és nyelv(a lehetséges gyakorló órák is)

Ezen az évfolyamon már megfelelő formájában jelenhet meg az elemzés mint írásbeli gyakorlat: önállóan végzett, módszeres analizálásból születhetnek meg a diákok vitalitásával és kreativitásával áthatott szintézis értékű esszék. Ez korábban nem lehetett csak távlati cél, mostanra viszont már elvárásként jelenhet meg, hiszen az utolsó év írásbeli éves munkájának elkezdéséhez ennek már, elengedhetetlen alapként meg kell lennie. Ugyanígy nagyon fontos az elsajátítása (felismerési és alkalmazási készség felismerése) a különböző nyelvi stílusoknak: a hangsúlyt itt is a gyakorlati feladatokra kell helyezni. A diákok már-már készen állnak eljövő felnőtt életük felé megtenni az első lépéseket: alapvető segítség számukra a kommunikációs tájékozódási módok ismerete – akár a közéleti, akár a tudományos nyelvhasználatról van szó. Az esszéírás, a történelmi tanulmányok és a magyar regényirodalom összekapcsolására gyakorló órák kihasználásaként kiváló lehetőség a XIX. századi nagy regényíróink műveivel való foglalatosság: Eötvös József: Magyarország 1514-ben, Kemény Zsigmond: Rajongók; Mikszáth Kálmán: Fekete város.

Ajánlott irodalom

Puskin: Anyegin, Stendhal: Vörös és fekete, Lev Nyikolajevics Tolsztoj: Ivan Iljics halála, Anna Karenina, Mihail Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés, Anton Pavlovics Csehov: 6-os számú kórterem, Három nővér, Platonov, Cseresnyés kert, Jókai Mór: Az aranyember, Mikszáth Kálmán: Beszterce ostroma, Tót atyafiak, Jó palócok, Móricz Zsigmond: Rokonok, Úri muri, Novellák, Karinthy Frigyes: Utazás a koponyám körül, novellák, Déry Tibor: Szerelem, Örkény István: Egypercesek, Sánta Ferenc: Novellák, Húsz óra, Szabó István: Novellák, Fejes Endre: Rozsdatemető, Sinka István: A fekete bojtár vallomásai, Szabó Dezső: Az elsodort falu, XX. századi magyar költészet, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, József Attila összes versei.

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Külön kiemelő a dráma, a beszédfejlesztés és az érthető beszédtechnika gyakorlása miatt. Az esszéírás technikáinak elmélyítése a történelemtanítás szempontjából is fontos.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Romantika, realizmus, nagyregény, regény szerkesztési módok, novella, lovagregény, lovagi epika, narráció, elbeszélő költemény, verses regény, krimi, stilisztikai alapfogalmak, stílusrétegek részletes szókészletének fogalmai, analizálás és szintetizálás, esszé, kritika, a sajtónyelv kifejezési formái, nyelvművelés, nyelvromlás, nyelvi változások alapfogalmai, zsenikultusz, spleen-életérzés, önismeret, empátia, együttérzés, elfogadás.

A fejlesztés várt eredményei

A különböző hangnemeket, stílusokat ismerje fel a diák, s tudjon megszólalni az általa választottakban. Szövegalkotási készségében helyesírásában jusson el az önellenőrzésig. Összefüggésrendszerében teljes, tudatosan felépített szöveget tudjon írni, illetve ehhez hasonlóan előszóbeli előadást alkotni. Tudjon a diák egyszerre analizálóan és szintetizálóan közelíteni irodalmi kérdésekhez. Az irodalmi művekben felbukkanó és emberi életet érintő kérdéseket mérjék saját világlátásukhoz. Memoriter: öt-tíz vers, dráma-, illetve prózarészlet(ek), ismerete.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok 18. életévük körül tudatosan keresik azt a társadalmat és világot, ami minden embert megillet, s aminek építésében részt kívánnak venni. Ezt a lépést meglehet élni úgy is mint hatalmas előrelépést, óriási lehetőséget, és úgy is, mint hatalmas egzisztenciális krízist. Két egymással ellentétes erőt kell összeegyeztetniük az erősödő individualitást és a növekvő, mindenre kiterjedő figyelmet. Kérdésük az, hogyan befolyásolhatják ők a világ alakulását, mit kell tenniük annak formálásáért. Mit jelent a mai világban élni? Készen állok-e erre? Mire akarom

energiáimat fordítani? Számptalan kérdés merül fel a hivatással, párkapcsolattal, életvitellel és életcélokkal kapcsolatos reményeik és félelmeik kifejezéseként. Ezek mögött van egy mélyebb, esetleg rejtett kérdés: melyek az emberi tudás korlátai? Mi az ember morális cselekedeteinek alapja? Mi a gonosz? Mi az emberi élet értelme? A magyaróráknak figyelembe kell vennie az ezekből fakadó impulzusokat. A modern problémákat a világirodalom tükrén keresztül lehet megvitatni. Irodalmi áttekintés következik, ennek célja, hogy szintézist tudjanak teremteni az eddig tanultak és a saját életük között.

Órakeret 177 óra

Előzetes tudás

Az ebben az évben végzett munka már lefektetett alapokra épül, leírások, dialektikus esszék, költészeti és egyéb szövegek elemzése, stílusgyakorlata. Ezekre a diákok teljes tudatossággal készülnek. Szintetizáló és analizáló képességeik fejlesztése elmélyül.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs folyamatos gazdagítása a nyelv minden rétegére kiterjedően. Felkészülés az élethosszig tartó tanulás feladataira. Különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárása és értelmezése. Az információs, kommunikációs társadalom műfajainak megfelelő olvasási szokások gyakorlása. Az ezekhez kapcsolódó világ felismerése, kiküszöbölése. Szövegalkotás a társadalmi élet minden fontos területén a papíralapú és az elektronikus műfajokban (levél, önéletrajz, kérvény, pályázat stb.). Nyelvi elemek különböző stílusértékéről tapasztaltak tudatos alkalmazása a szövegértésben és szövegalkotásban. A verbális és nem verbális információk együttes kezelése, megértése (illusztrációk, ábrák, tipográfia, grafikonok értelmezése szövegösszefüggésben). Tájékozódás a nyelvközösség és a nyelvi rendszer történetének főbb szakaszaira vonatkozóan. A nyelvi állandóság és változás okainak kutatása. Napjaink nyelvi változásainak felismerése. A magyar nyelv eredetének vizsgálata. Igény a társadalmi közösségi és egyéni konfliktusok megértésére, a morális gondolkodásra és ítéletalkotásra. Konfliktuskezelési eljárások alkalmazása. Különböféle műfajok más művészeti ághoz tartozó művek összehasonlítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Első epocha:

Az eredeti német tanterv szerint Goethe Faustjával foglalkoznak: a német irodalomban ez a mű fejezi ki legösszetettebben a modern ember tudáskeresését. Számptalan téma bukkanhat fel a szöveg tanulmányozásakor. Az osztály beszélgethet a tudományos kutatások morális és etikai korlátairól, a gonoszságról, a szabadságról és a felelősségről, szerelemről, egoizmusról, bűnről, transzcendenciáról. Magyarországon Madách Imre Az ember tragédiája című drámakölteménye immár évszázadosnak mondható tanítási tapasztalatként állítható, hogy kérdésfeltevésének minőségében, a téma tartalmi és formai keretében mindig inspirálóan hat a diákokra. Konceptiójában, egyetemes kitekintésében, a nyilvánvalóan ihlető Fausttól nem marad el, gondolati letisztultságában pedig már nyelvi unikumnak számít jelen korunkban, a szintézis teremtésére a lehető legjobb alkalmat kínálja. Bármelyik tematikát is választjuk mellettük vagy őket kiváltva érdemes a XX. századi magyar költészetünket tovább kutatva a diákokkal ebben az évben is költői életutakat vizsgálnunk. Hiszen, ha Pilinszky Jánosra vagy Weöres Sándorra gondolunk újra olyan életprogramokkal – igazi költőkkel – találkozhatnak a diákok, amelyekben emberi életek, művészlétben való maradéktalan feloldódását láthatják meg: mindketten a harmadik évezredre „készültek”, egy korszak lezárulását jelezték életművükkel – s így példázták: a XX. század második felében költőnek lenni nem póz, nem szerep, még csak nem is tehetség, hanem sokkal inkább életminőség, emberi minőség kérdése.

Második epocha:

Ha az egyik epocha egyetlen művel, költői életművel foglalkozik, a második áttekintést adhat vagy a magyar, vagy a világirodalomról. Esetleg több remekművet is be lehet mutatni önmagukban vagy összehasonlítva egymással. Logikusnak tűnik modern alkotásokra koncentrálni, de nem feledjünk

el régebbi műveket, amik megmutatnak valamit abból, amire az embernek szüksége van az életben. Így hát, egyetlen dolgot érdemes elérni a diákoknál: maradjanak nyitottak bármilyen irodalmi irányzat iránt. Ahelyett, hogy kész véleményt adnánk költészetről vagy irodalomról, inkább a különféle irodalmi minőségek iránti érzékenységüket erősítsük továbbra is. Engedjük őket, hogy elgondolkozzanak és a nagy művekről saját véleményét formáljanak, ehhez már megkapták a megfelelő alapokat.

Esszék és nyelv

A diákokat az eddig alkalmazott különféle gyakorlatokkal lehet, az írott nyelv jobb értéséhez, azok feldolgozásához, általuk teremtett szövegek megírásához hozzásegíteni. Szövegelemzéseket már autonóm módon alkotnak maguk is. A különböző korok műveiről, de a világról általában önálló véleménnyel rendelkeznek. Elvárható teljesítmény már tőlük ekkor, hogy felismerjék a különböző irodalmi korok jellemzőit, műfajait. Megbeszélhetik gondolataikat, írhatnak esszét bizonyos kérdések felvetésére, mindez azt jelenti, hogy az irányukba megjelenő követelményekkel szemben, megnövekedett igényességgel kell bírniuk. Jól kiegészítheti ezt, s mintegy eddigi nyelvi tanulmányaik rendszerezését is adhatja, ha valamelyest textológiai ismereteket szereznek. Emellett nyelvtani tanulmányaikban is megjelenik az áttekintő jelleg. A tematikus/szintetizáló megközelítések itt is célszerűek: pl. nyelvtörténeti változások; a magyar helyesírás kialakulása; a nyelvújítás, a magyar nyelv szinkronvizsgálata. Az előző évben elkezdett módszeresebb foglalkozást a regényekkel – nagyregényekkel, a szakorák kereteiben tovább lehet folytatni: vannak olyan XX. századi magyar írások, melyek közvetlenül kapcsolják irodalmunkat – talán mondható – „világirodalom vérkeringésébe”: Krúdy Gyula, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Ottlik Géza prózájára gondolhatunk itt elsősorban.

Ajánlott szépirodalom

Goethe: Faust, William Shakespeare: Hamlet, A vihar, Szent Iván éji álom, Mihail Bulgakov: Mester és Margarita, Samuel Beckett: Godot-ra várva, Franz Kafka: Átváltozás, A kastély, Thomas Mann: Mórió és a varázsló, Tonio Kröger, Varázshegy, Hermann Hesse: Az üveggyöngyjáték, A. Huxley: Szép új világ, G. Orwell: 1984, Dürrenmatt: Fizikusok, Nagy Romulus, Az öreg hölgy látogatása, G. Garcia Márquez: Száz év magány, Szolzsenyicin: Ivan Gyenyiszovics egy napja, Semprun: Nagy utazás, Madách Imre: Az ember tragédiája, Ottlik Géza: Iskola a határon, Spíró György: Az imposztor, Csurka István: Házmastersírató ; XX. századi magyar költészet: Nagy László, Nemes Nagy Ágnes és Pilinszky János és Weöres Sándor összegyűjtött versei

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Az esszéírás technikáinak elmélyítése a történelemtanítás szempontjából is fontos. Külön kiemelendő a dráma a 12. osztály színdarabjának megtanulása és bemutatása miatt.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Nyelvtörténet, nyelvfejlődés, nyelvcsalád, nyelvrokonság, nyelvi gondolkodás, szinkron és diakron vizsgálat, nyelvi jel és jelrendszer, posztmodern irodalom, archaikus nyelvhasználat, drámai nyelv, jelenetezés.

A fejlesztés várt eredményei

A 12. osztály színdarabja: a 12 . osztály kiemelkedő pontja a maguk által választott, alaposan elemzett és művészien kivitelezett színdarab. A diákok azon túl, hogy szerepelnek az előadásban a színpadra állítás valamennyi területén részt vesznek: plakátok, díszletek, kosztümök készítése, zene, színpadi rendezés. Nem lehet kellő mértékben hangoztatni annak jelentőségét, hogy a szereposztás mennyire fontos valamennyi diáknak saját életútja, de az osztály közösségi életének végső „lekerekítése” szempontjából is. A színdarab a beszéd/nyelv erejének átélésére ad alkalmat. A retorika kérdéseivel való foglalatosság által a diákok megtapasztalhatják, miként lehet emberekre hatni. Ez hasznos tapasztalatokhoz juttathatja őket bármilyen művészi produkció megközelítésekor, de segít abban is, hogy felismerjék, ha esetleg manipulálni akarják őket.

Számтан és matematika

Bevezetés 1-4. évfolyam

A matematikában is, mint minden más tárgyban, a gyerekek természetét figyelembe kell venni. A matematikatanítás három szakaszra tagolódik a Waldorf-iskolában. Az első három osztályt felölelő első szakaszban a számtant a gyermekek életfunkcióival közvetlenül kapcsolódó tevékenységi területről hívjuk elő, itt a ritmusra és művészi képzelőerőre építünk, a számokkal végzett munkát ritmikus mozgással is segítjük, legyen az futás, tapsolás vagy ugrás. A kisgyermek a 9. életév tájáig a világot egységben látja. A számolástanításban kezdetben az egészből indulunk ki, és az egésztől haladunk a részek felé. A harmadik osztály végén a gyerekek biztonsággal mozognak a természetes számok világában. Mikor 10 éves korban az egységes világ töredezni kezd, eljön az ideje, hogy a törtekkel foglalkozzunk. A gyerekek egyre tudatosabban élnek a világban, így a számtanfeladatoknak is közelebb kell kerülniük a mindennapi élethez, valódi, praktikus, gyakorlati példákkal kell foglalkoznunk. Így a 4-8. osztályt felölelő második szakaszban a fő hangsúly teljes mértékben áttolódik a gyakorlatra. A 9. osztállyal kezdődő harmadik szakaszba való átmenetre a racionális szempontok belépése jellemző.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az akaratos tevékenység dinamikájának bensővé kell válnia a megszámlálhatóság megtapasztalása által. A képszerű ábrázolásban megnyilvánuló számminőség kell hogy motiválja a gyermekek tevékenységét. Fontos szempont a test-orientált értelem iskolázása a mozgási tapasztalatok, a mozgáslehetőségek (nagy és finom motorikus mozgások) kihasználása, valamint a koordinációs gyakorlatok által. Emellett lényeges elem a számolástanulás első időszakában a képek alkalmazása.

Eleinte fontosnak látszik a tulajdonképpen számolás lehető legkonkrétabb, legszemléletesebb megközelítése, valamint „az egésztől a részek felé” vezérmotívum szem előtt tartása. Ez azt jelenti, hogy ki kell alakítani az analitikus és a szintetikus gondolkodás helyes kapcsolatát.

A számolás tanításában kezdetben analitikusan kell eljárni. Az 1-ből, mint egységből kiindulva kvalitatív módon mutatjuk meg a többi számot 1-től 10-ig. A számok írása a szemléletesebb római számokkal kezdődik, amelyek az arab számoknál kevésbé absztraktak. Ezt követi az arab számok használata. A számfogalom kialakítását történetekkel segítjük, hogy a gyerekek érzelmi kapcsolatot tudjanak kialakítani a számokkal, így ne csupán egy absztrakt szimbólum-rendszert lássanak a számokban. A számok bevezetését követi a négy alapművelet bevezetése. Az első években a fejszámolás képességének kialakítása kap nagyobb hangsúlyt és csak bemutató jelleggel ismerik meg a négy alapműveletet leíró matematikai jelrendszert. Tehát a szóbeliség kap nagyobb hangsúlyt a feladatok elvégzésénél. A matematikai műveleteket kezdetben analitikus módon - az egészből, az eredményből kiindulva - részekre bontással vezetjük be. Ezzel a módszerrel a gyerekek a matematika válaszok lehetőségének sokszínűségét is megtapasztalhatják. A négy alapművelet egyszerre kerül bevezetése. A számsorok ritmikus, mozgásos tanulása is elkezdődik.

A feladatokat általában közösen vagy kisebb-nagyobb csoportban oldják meg, az egyéni feladatmegoldások még ritkán jelennek meg.

Órakeret 120 óra

Előzetes tudás

A gyerekek számlálási képessége, eddigi számélményeik.

Tantárgyi fejlesztési célok

Elsődlegesen a számfogalom kialakítása a tanulóknál. Számjegyek írásának elsajátítása. A négy alapművelet segítségével a fejszámolás képességének fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Számlálás és egyszerű fejszámolás 1-től 100-ig tartó számkörben. A számjegyek elsajátítása, kiindulva római/székely számjegyekből, amelyet az arab számjegyek bevezetése követ. Négy alapművelet bevezetése és alkalmazása a természetese számok körében 1-20-ig terjedő számkörben. Fejszámolás gyakorlása a megadott számkörben. Az alapműveletekhez kapcsolódó alapvető matematikai műveleti jelek megismerése. Számsoros mozgásos bevezetése.

Kapcsolódási pontok

A számlálás az egész életünket átszövi. Minden első osztályban tanított tantárgy lehetőséget biztosít a számlálásra, a négy alapművelet gyakorlására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Számlálás. Minőségi számfogalom. Összeadás, kivonás, szorzás, osztás.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók eligazodnak az 1-től 100-ig tartó számkörben. A számjegyeket ebben a tartományban felismerik. Fejben képesek egyszerű fejszámolásokat elvégezni a 100-as számkörben. Biztonsággal számolnak fejben és írásban a 1-20-ig terjedő számkörben.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A második osztályban folytatódik az első osztály tanulási folyamata. A feladatok még mindig szóban hangoznak el, és fejszámolás segítségével oldják meg a tanulók. A mozgásgyakorlatok továbbkísérik a számolástanulást. Tapssal, lépéssel és egyéb ügyességet fejlesztő gyakorlatokkal: ujjgyakorlatokkal, fonaljáték segítségével fejlesztjük a koncentrációs és memória képességet és a finom motorikus készséget. Az írásos feladatok egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a szóbeli megoldások mellett. Gyakoroljuk az analitikus és szintetikus formában megfogalmazott számolási feladatok leírását. A számsorok gyakorlásával egyidejűleg bevezetésre kerül a szorzótábla. A szorzótáblák elsajátítását segítik a számsorok grafikus megjelenítése.

Órakeret **120 óra**

Előzetes tudás

Az első osztályban kialakult számfogalom és a négy alapművelet ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók koncentrációs képességének fejlesztése. A számolás iránti érdeklődés fenntartása. A természetes számok fogalmának bővítése. A négy alapművelet számkörének bővítése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A számkör kibővítése. A négy alpművelet gyakorlása 100-as számkörben. Fejszámolás gyakorlása. A négy alpművelet gyakorlása (a feladatmegoldás alapja még mindig a fejszámolás). Több különböző számtani műveletet tartalmazó feladatok bevezetése és leírása. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Az oszthatóság szabályszerűségeinek vizsgálata a páros és páratlan számok megismerésével. Számsorok rendszeres gyakorlása, ismerete. A szorzótáblák bevezetése 1-től 10-ig.

Kapcsolódási pontok

Idegen nyelveken folytatódhat a számlálás és számolás. A formarajz szimmetria-formáiban is megjelenik a számolás, de a második osztály más tevékenységeiben is megvan a lehetőség a matematikai feladatok gyakorlására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Számtani sorok vizsgálata, páros és páratlan számok, alpműveletek.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók képesek 100-as számkörben biztonsággal a négy alpműveletet elvégezni fejben és leírt formában. Ismerik a több műveletet tartalmazó feladatokat. Ismerik a páros és a páratlan számokat. Emlékezetből tudják a számsorokat és a szorzótábla egyszerűbb sorait.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Amíg a korábbi évfolyamokon a számlálást és számolási feladatokat konkrét feladatokhoz kötöttük, addig a harmadik osztályban a számfogalmat a különböző mérésekkel és a mértékegységek bevezetésével általánosítjuk. A méréseket kezdetben alkalmilag választott, később szabvány egységekkel végezzük. A mérés-korszakban a gyerekek által a mindennapokban használt és „belakott” tereket vizsgáljuk. A mérés eszköze, a mérték az emberhez kötődik, ezzel szembesülnek a tanulók. A mértékegységek kialakulásának szociális szerepét és az egységes mértékegységek használatának fontosságát tapasztalják meg ezáltal. A mérés során a számegyenes bevezetésére is sor kerül.

Ebben az osztályban megismertetjük az írásbeli alpműveletekhez kapcsolódó feladatmegoldások módszereit, amelyek elsajátítása nagy hangsúlyt kap. Az „írásbeliség” a matematikában a helyi-és alak értékek megértésében nyújt segítséget. A fejszámolás továbbra is lényeges eleme a matematika-tanulásnak. Ehhez kapcsolódóan a szorzótábla egyéni, emlékezetből való ismerete a tanév végéig megtörténik.

Órakeret **110 óra**

Előzetes tudás

A négy alpművelet használata fejben és írásban a százas számtartományon belül. Számsorok és a szorzótábla kezdeti ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A számfogalom általánosabb fogalommá válik. Megismerik a tér, tömeg, űrtartalom és idő meghatározását, a tanult mértékegységeket alkalmazzák. Ezzel párhuzamosan megismerkednek az írásbeli számolás technikai eljárásaival. A közös feladatmegoldást egyre többször az egyéni feladat megoldások váltják fel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Fejlesztés. Többjegyű számok összeadása és kivonása fejben. Számítási műveletek számkörének bővítése 1000 fölé. A számok helyi-és alaki értékének bevezetése. A négy írásbeli alapművelet bevezetése és gyakorlása. Kétjegyű számok szorzása írásban. Osztás egyjegyű számokkal írásban. Számok kapcsolatainak vizsgálata, osztó és többszörös fogalma. Mértékegységek ismerete, mérés választott és kialakított egységekkel. Tömeg, hosszúság, űrtartalom, idő fogalmának kialakítása.

Kapcsolódási pontok

Idegen nyelveken való számolás, tervek készítése a házépítés korszakban, mérések a kézimunkában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mértékegységek. Becslés. Pontosság. Számegyenes. Írásbeli alapműveletek.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók biztonsággal számolnak az 1000 számkörben. Emlékezetből tudják a szorzótáblát. Ismerik a számok helyi- és alaki értékét. A négy alapműveletet képesek írásban is elvégezni. Ismerik a tömeg, a hosszúság, az űrtartalom és az idő mértékegységeit.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekek fejlődésében a 9. életévük elérése körül lényeges változások mennek végbe. A környező világ és belső világuk harmóniája „darabokra törik”. A lelkükben végbemenő változásokhoz igazodik a számolás és matematika tanterve, amikor is a 4. osztályban a gyermekeket bevezetjük a törtszámok világába. Arra kell törekednünk, hogy a gyerekek megtapasztalják és megértsék a törtek lényegét. Ezután gyakorolják a törtekkel a négy alapműveletet, valamint az egyszerűsítést, bővítést, a közös nevezőre hozást és a törtek összehasonlítását.

A harmadik évfolyamban a mérés és az írásbeli alapműveletek során felmerült a maradék fogalma. A pozitív egész számok halmaza már nem elégséges, hogy ezt a problémát kezelni tudjuk. A közös törtek bevezetésével lehetőség nyílik a pozitív egész számok rendszeréből kilépni és új szempont szerint vizsgálni a világot. Az egész és a rész vizsgálata a gyermekben zajló változásokhoz is kapaszkodót biztosít.

Órakeret **110 óra**

Előzetes tudás

A szorzótábla ismerte, a korábbi fejtszámolási gyakorlatok és a négy alapművelet alkalmazása megfelelő alapot nyújtanak a törtek bevezetéséhez és a törtszámokkal való műveletek elsajátításához.

Tantárgyi fejlesztési célok

A megfigyelőképesség, az önálló, fegyelmezett, logikus, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. A matematikai tartalom képi, szóbeli és írásbeli kifejezőképességének fejlesztése.

A matematikatanulással kapcsolatos tevékenységformák, szokások bővítése, erősítése.

A bővülő matematikai tartalomnak megfelelően a matematikai fogalomalkotás képességeinek

fejlesztése. A szám- és műveletfogalom elmélyítése, tartalmi bővítése. A számolási rutin fejlesztése. Az önállóság növelése a feladatok értelmezésében és megoldásában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Fejszámolás gyakorlása. Számítási műveletek kiterjesztése 10 000-es számkörre. Írásbeli szorzás és osztás többjegyű számokkal. A műveletek közötti kapcsolat vizsgálata, műveleti sorrend és zárójel használata.

A közönséges tört fogalmának bevezetése. Azonos és különböző nevezőjű törtek összehasonlítása, átalakítása. Négy alpművelet a közönséges törtekkel.

Becslés, közelítő érték megkeresése. A kerekített értékek fogalmának kialakítása. A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös fogalmának megértése és használata.

Kapcsolódási pontok

Kézimunka-tervkészítés (keresztzemes hímzés), zenetanulás, anyanyelvi beszédképzés (különböző ütemű dalok, versek éneklése, mondása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Bennfoglalás. Egyenlő részekre osztás. Közönséges tört. Áltört, vegyes tört. Számláló, nevező. Reciprok fogalma. Egyszerűsítés, bővítés. Közös nevező. Összevonás. Tört szorzása és osztása egész számmal. Alpműveletek törtszámokkal.

A fejlesztés várt eredményei

Elsajátítják az írásbeli szorzás és osztás műveletét többjegyű számokkal. Ismerik a törtszámokat és a hozzájuk kapcsolódó fogalmak jelentéseit. Elsajátítják a négy alpműveletet a közönséges törtekkel. A tanulók ismerik a közös osztó és közös többszörös fogalmát. Képesek összehasonlítani a törteket.

Bevezetés 5-8. évfolyam

A 11-12. életévüket betöltött gyermekek gondolkodási-logikai képessége lehetővé teszi, hogy a már meglévő tudásukat rendszerezni tudják. Ez a lépés, amely 7. osztálytól megjelenik az algebrában, elvezet a számolási folyamatok megfigyelésén át az általános érvényű összefüggések felismeréséhez. Ha a diákok gyakorlatot és biztonságot szereznek a matematikai törvények megismerése és a műveletek végzése során, magabiztossá válnak a matematikai feladatmegoldásokban. Ebben az életkorban felbreszthetjük a diákokban a világ iránti érdeklődést, ha a gondolkodást praktikus életszükségletekre, követelményekre irányítjuk. A számolás a gondolkodás területén végzett aktív akaratnevelés.

A geometria a legalapvetőbb fogalmak megismerésén át elvezet a világban lévő törvényszerűségek felismeréséhez. Ez a folyamat sokkal könnyebben sikerül, ha a diákok megismerik a geometriai törvényszerűségek mellett a szerkesztett formák szépségét is. Amit csodálkozással tapasztalnak meg az 5. osztályos szabadkézi geometriában, azt gondolati úton tanulmányozzák a 6-7. és a 8. osztályokban. A diákoknak meg kell ismerniük a matematika tanulásához szükséges nyelvi-logikai szerkezeteket, a köznyelvi és a matematikai nyelv különbözőségét és a szaknyelv szoros kötődését a tantárgyhoz.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A négy alpművelet összekapcsolása, műveletek sorrendje. Számelméleti alapok. Műveletek közönséges törtekkel. A tizedes törtek bevezetése. Műveletek tizedes törtekkel. Szabadkézi geometria.

Órakeret 116 óra

Előzetes tudás

A négy alpművelet az egész számok körében (írásban és fejben). A tört fogalma, műveletek közönséges törtekkel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 4. osztályban bevezetett törtszámítást gyakorolják. Az egyszerűsítést, bővítést a nevezők prímtényezőkre bontásával végzik. Ezt követik a tizedes törtek, mint a tört számok használata a mindennapokban. A maradékos osztás bevezetése után a diákok az 5. osztályban fedezhetik fel a tizedes törtekkel való számolás praktikusságát. Kifejlesztjük a gyermekekben azt a képességet, hogy az egész és törtszámokkal, valamint a tizedes törtekkel biztosan számoljanak. Az 5. osztályos szabadkézi geometriát a kör és az egyenes kettősségével kezdjük. Ahhoz, hogy a diákok számára ez a két mértani alakzat a lehető legintenzívebb élménnyé váljon, ajánlatos először körző és vonalzó nélkül, szabad kézzel rajzolni. A történelem órákon mesélt ó-egyiptomi történetekkel összefüggésben lehet tárgyalni Pitagorasz zsinóriját (a derékszög kifeszítéséhez) és így a diákok először találkozhatnak Pitagorasz nevével.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fejszámolás állandó gyakorlása.

A négy alpművelet összekapcsolása, műveletek sorrendje.

Prím- és összetett számok.

Két szám közös osztói, közös többszörösei, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös meghatározása (a nevezők prímtényezőkre bontása).

Számolás törtekkel.

Törtek ábrázolása számegyenesen.

A tizedes törtek bevezetése.

A helyi érték táblázat ritmikusan, mozgásszerűen és minőségileg bevezetve.

A tizedes tört és a helyi érték kapcsolata.

Számolás tizedes törtekkel, a tört számítás begyakorlása.

Kerekítés.

Mértékegységek, mint tizedes törtek.

A szabadkézi geometria elvezet a mértani alakzatokhoz.

Kör, négyzet, háromszög (egyenlő oldalú-, egyenlő szárú-, derékszögű háromszög).

Színezéssel és fantáziával különféle minták érhetők el. A gyermekek kiszínezik ezeket a virágszerű formákat és ezáltal új geometriai formákat fedeznek fel.

Kapcsolódási pontok

Növénytan epocha (virágszerű geometriai formák, szimmetriák vizsgálata).

Történelem epocha (egyiptomi törzs törtek, Pitagorasz zsinór).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Prím- és összetett szám fogalma. Közös osztó, közös többszörös fogalma, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös fogalma. Tizedes tört.

Kör, négyzet, háromszög szemléletes fogalma.

A fejlesztés várt eredményei

Az írásbeli szorzást, osztást a többjegyű természetes számokkal megbízhatóan végzik. A gyermekek ismerik a prím- és összetett számokat, a prímtenyezős felbontást, a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös meghatározását. Ismerik a számok tizedestört alakját. Képesek összehasonlítani a tizedes törteket. A négy alpműveletet tizedes törtekkel képesek elvégezni. Felismerik a szabadkézi geometria során megismert alapvető síkbeli geometriai alakzatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulók megismerkednek a racionális számokkal és a négy alpműveletet is ebben a számkörben végzik. A százalékszámítást elsajátítják és alkalmazzák feladatokban. Az euklidészi szerkesztés elemeinek segítségével szabályos sokszögeket, háromszögeket szerkesztenek. Megismerik a háromszögek és négyszögek fajtáit és tulajdonságait.

Órakeret 136 óra

Előzetes tudás

Közönséges és tizedes törtekkel végzett műveletek ismerete.
A geometria elemeinek és alakzatainak tapasztalati úton szerzett ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megismerkednek a százalékszámítással, mint a matematika gyakorlati alkalmazásával. Körzővel és vonalzóval pontos szerkesztések végeznek, képesek a szerkesztés menetének leírására. A geometriai törvényszerűségeket és összefüggéseket felismerik, bizonyítják a háromszögek egyszerű tételeit.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Összetett aritmetikai feladatok végzése a nem negatív racionális számok körében.

Egyenes és fordított arányosság. Arányos osztás.

Százalékszámítás, az alap, a százalékláb és a százalékkérték kiszámítása arányos következtetéssel.

A százalékszámítás alkalmazása a kereskedelmi számításokban: kamat-, árengedmény-, átváltás-, nyereség- és veszteség-, áfa-számítás valamint a képletek használatának általános bevezetése az egyszerű kamatszámítás segítségével.

A negatív egész számok bevezetése

A négy alpművelet a negatív számokkal.

Szabályos sokszögek szerkesztése a kör egyenlő részekre történő osztásával.

Háromszögek szerkesztésének alapesetei speciális (egyenlő szárú, egyenlő oldalú, derékszögű) és általános háromszögre.

A háromszögek belső szögeinek összege.

A szögek fajtái, nevezetes szögparok és tulajdonságaik.

Négyszögek fajtái és elemi tulajdonságaik.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés, földrajz (tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján, arányos becslés)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az egyenes és fordított arányosság definíciója. A százalék, alap , százalékláb, százalékérték fogalma. Számok ellentettje, abszolút értéke. Hegyesszög, tompaszög, homorú szög, egyenesszög és a teljesszög fogalma. Egyállású-, váltó-, mellékszögek. Háromszögek egybevágósága. A négyszögek fajtái (négyzet, téglalap, paralelogramma, rombusz, trapéz, deltoid)

A fejlesztés várt eredményei

A diákok készségszinten végzik a műveleteket a nem negatív racionális számok körében. Az egyenes és fordított arányosságot felismerik és alkalmazzák egyszerű, konkrét feladatokban. Ismerik a százalékszámítás fogalmait (alap, százalékérték, százalékláb), és ezek kiszámításának módját. Képesek körzővel és vonalzóval pontos szerkesztések elvégzésére. Szerkesztési feladatokban önállóan tudják alkalmazni a szakasz- és szögfelezést, szögmásolást, képesek adott egyenessel párhuzamos és adott egyenesre merőleges egyenesek szerkesztésére. Ismerik a háromszögek és négyszögek fajtáit és tulajdonságait. A nevezetes szögpárokat, a háromszögek és a négyszögek belső szögeinek összegét alkalmazzák egyszerű feladatokban.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Bevezetés az algebraba. Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása. Pozitív egész kitevőjű hatványozás az egész számok körében. Egybevágósági transzformációk. Kerület- és területszámítás.

Órakeret 126 óra

Előzetes tudás

A négy alpművelet végzése a racionális számok körében.
Tételek, síkbeli alakzatok ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az algebra bevezetésével a műveletfogalmat mélyítjük el és terjesztjük ki. Az egyenletek megoldása során a mérlegelv tudatos alkalmazására törekszünk, az eredmény ellenőrzése során a diákok megtanulják saját gondolkodásuk kontrollját és fejlődik az önellenőrző képességük. A geometriában a tanulók rendszerező képességét és a helyes kommunikációs képességet fejlesztjük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A négy alpművelet végzése racionális számokkal több zárójeles feladatokban, a műveletek tulajdonságainak alkalmazásával.

A végtelen szakaszos tizedes törtek vizsgálata, a maradékos osztástétel.

A pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalma és műveleti tulajdonságai.

2, 3, 5 hatványai, négyzet- és köbszámok.

Négyzetre emelés és gyökvonás teljes négyzetből.

Összefüggések a szorzótáblában.

Grafikus formában megadott egyszerű statisztikai adatok vizsgálata és belőlük következtetések levonása.

Algebrai kifejezések fogalma, értéke, összevonása és szorzása.

Elsőfokú egyenletek zárójelekkel, törtekkel és gyakorlati alkalmazásuk feladatok megoldásában.

Arányok és aránypárok.

A négyszögek fajtái és szimmetriájuk, származtatásuk.

Logaritmikus spirál és archimédeszi - spirál, levélformák szerkesztése.

Egybevágósági geometriai transzformációk: tengelyes- és középpontos tükrözés, pont körüli elforgatás, párhuzamos eltolás fogalma, tulajdonságai.

Pitagorasz- tétel, a tétel bizonyítása. és alkalmazása.

Szimmetrikus alakzatok vizsgálata.

A kör és egyenes kölcsönös helyzete.

A kerület és terület fogalma, a háromszög és a négyszögek kerület- illetve terület képletei.

Egyszerű perspektíva vázlatok.

Kapcsolódási pontok

Történelem (a reneszánsz), rajzolás (perspektivikus ábrázolás), fizika (az emelőtörvény alkalmazásának matematikai alapjai).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Véges és végtelen szakaszos tizedes törtek fogalma. Az egész számok pozitív egész kitevőjű hatványának fogalma. Algebrai kifejezés, egynemű és különemű algebrai kifejezés, egy- illetve többtagú algebrai kifejezés fogalma. Mérlegelv. Tengelyes- és középpontos tükrözés, pont körüli elforgatás, párhuzamos eltolás fogalma. Szelő és érintő. A tengelyes -, középpontos és forgás szimmetria. A kerület és a terület fogalma.

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek tudatosan alkalmazzák a mérlegelvet elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldásában. Képesek szóveges feladatokat egyenlettel, illetve következtetéssel megoldani. Ismerik a pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalmát és műveleti tulajdonságait. Az egybevágósági transzformációkat (tengelyes- és középpontos tükrözés, elforgatás, párhuzamos eltolás) képesek végrehajtani. Felismerik a szimmetriákat és tulajdonságaikat alkalmazzák háromszögek és négyszögek vizsgálatában. Képesek a tanult kerület-, s terület- képletek alkalmazására. Ismerik a Pitagorasz-tételt, és alkalmazzák alakzatok egyes hiányzó adatainak meghatározására.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek, elsőfokú egyenlőtlenségek. Szóveges feladatok megoldása egyenlettel, illetve egyenletrendszerrel. Négyzetgyökvonás. A háromszögek nevezetes vonalai, a kör és érintői. Térgometria, felszín és térfogatszámítás. Bevezetés a valószínűségszámításba.

Órakeret 126 óra

Előzetes tudás

Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása. Algebrai kifejezés fogalma, összevonása. Pozitív

egész kitevőjű hatványozás az egész számok körében. Geometriai alakzatok felismerése, tulajdonságaik, kerület és terület képleteik.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mérlegelvé tudatos alkalmazása, értő, elemző olvasás, az összefüggések felismerése, modellezése. A következtetési képesség fejlesztése és az eredmények realitásának megítélése. Tájékozottság a koordináta-rendszerben. Függvényszemlélet kialakítása az algebrában és a számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés események megfigyelésben, relatív gyakoriság meghatározásában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az algebrában a műveletek tulajdonságai (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás).

Többtagú algebrai kifejezések szorzása és szorzattá alakítása.

Elsőfokú, kétismeretlenes egyenletrendszerek és elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása.

Szöveges feladatok megoldása egyenlettel, egyenletrendszerrel.

Négyzetgyök fogalma, négyzetgyökvonás.

Számrendszerek. Bináris aritmetikai (számolás kettes alapú számrendszerben).

Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság, az átlag kiszámítása néhány elem esetén.

Descartes-féle derékszögű koordináta - rendszer, egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata, grafikonja. Lineáris függvények.

Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet, illetve elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek grafikus megoldása.

A kör kerülete, területe.

Thalész-tétel, a kör és érintői, az érintősokszög fogalma.

A háromszögek nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre.

Hasonlósági transzformációk (nagyítás, kicsinyítés).

Platóni testek (tetraéder, oktaéder, hexaéder, dodekaéder, ikozaéder), Euler-tétel.

Testek felszíne és térfogata (kocka, téglatest, gúla, hasáb, henger és kúp).

A sokszögek kerülete és területe, a szabályos sokszögek szögei, tulajdonságai.

Feladatok a Pitagorasz-tétel alkalmazásával.

Kapcsolódási pontok

Fizika (Folyadékok törvényeinek vizsgálatában, optikai számítási feladatokban)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Magasságvonal, középvonal, súlyvonal, szögfelező, oldalfelező merőleges. Háromszögek beírt és körülírt köre. Gyakoriság, relatív gyakoriság, átlag. Descartes-féle derékszögű koordináta-rendszer, koordináták (abszcissza, ordináta). hasonlósági transzformáció

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek biztosan dolgoznak elsőfokú egyismeretlenes egyenletekkel, egyenletrendszerekkel és alkalmazzák azokat egyszerű szöveges feladatok megoldására. Ismerik a műveletek tulajdonságait (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás). Készség szinten tudnak pontot ábrázolni a derékszögű koordináta-rendszerben. Képesek elsőfokú függvények ábrázolására. Tudnak algebrai kifejezéseket összevonni, többtagú kifejezéseket szorozni és szorzattá alakítani. Képesek háromszögekkel és négyszögekkel kapcsolatos feladatokat elvégezni. Ismerik a Thalész- és Pitagorasz-tételt és képesek háromszögek és négyszögek ismeretlen adatainak kiszámítására. Képesek a tanult kerület-, terület-, felszín-, és térfogat-számítási képletek alkalmazására egyszerű

gyakorlati feladatokban.

Bevezetés 9-12. évfolyam

A matematika tanításának a középpontjában a feladatmegoldás áll. A feladatok megoldása során az indukció (fantázia) majd a dedukció (logikai következtetés) követi egymást. A legfontosabb az, hogy a diákok gondolkodási képességét a logikai következtetések bevonásáig fejlesszük, és ezen túlmenően elérjük, hogy bennük önbizalom és a saját gondolkodásuk iránti bizalom ébredjen. További cél, hogy a diákok képessé váljanak mindennapi teendőik során a számítási módszerek alkalmazására és megfelelő alapismeretekkel lássuk el őket a továbbtanulásukhoz. A tanulók gyakorolhatják a találgatási, próbálkozási, vizsgálat-variálási, és elmélet-felállítási képességüket. A megoldás kulcsának megtalálása érdekében, egyszerűsíthetjük a feladatot, analógiákat állíthatunk vagy általánosíthatjuk a kérdést, hogy megsejtsük, melyik ötlet vezet eredményre. A matematikában előforduló kreatív problémamegoldások nagy aránya miatt, a tantárgy óriási jelentőséggel bír a diákok fejlődésében. Lehetőséget biztosít, hogy saját gondolkodásmódjukra különböző nézőpontokból tekintsenek, kiindulópontokat keressenek, példákat illetve ellenpéldákat válasszanak, szisztematikus kutatást folytassanak és az eredményeket bizonyítsák. Megtanulnak analizálni, valamint feltételeket és feltevéseket értékelni. Fontos, hogy a diákok átélhessék az egyetemes érvényű törvényszerűségeket. Akkor örülnek legjobban az eredményeknek, ha azt előbb megsejítették, majd azután be is tudták bizonyítani. A diákoknak meg kell tanulniuk folyamatokban gondolkodni, át kell törniük, és fel kell oldaniuk a gondolkodási és érzékelési korlátjaikat, ezáltal gondolkodásuk mozgékonyabbá és nyitottabbá válik.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Valós számok. Műveletek algebrai kifejezésekkel és algebrai törtekkel. Elsőfokú egyenletek és egyenletrendszerek. Szöveges feladatok. Kombinatorika. Mértani helyek. Kúpszeletek. Háromszögek tételei. Algoritmikus eljárások.

Órakeret 128 óra

Előzetes tudás

Négyzetre emelés és négyzetgyökvonás. A négy alpművelet végzése polinomokkal. Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek és lineáris egyenletrendszerek megoldása. Egyenes és fordított arányosság és alkalmazása. Háromszögek egybevágósága, speciális négyszögek és tulajdonságaik. Kerület és területszámítás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok számukra új területen (a kombinatorikában, esetleg a valószínűségszámítás kezdeti alapjaiban) megtapasztalhatják, hogy a gondolkodás a konkrétól az általánosításhoz vezet. Az egyenletek tanulmányozása, amelyet tovább folytatunk és elmélyítünk világos megoldási módjai által jó gyakorlóteret kínál a növekvő logikai képességnek. A periodikus számítási eljárások a diákokat fokozott gyakorlásra készíteti. A háromszög tanulmányozása során, egyszerű bizonyítási eljárások segítségével, új törvényszerűségeket lehet felfedezni. A megközelítési mód analitikus, a konkrétól az általános felé, a mértani szerkesztésektől annak bizonyítása felé halad. A geometriában a kúpszeletek szerkesztése lehetőségek biztosít arra, hogy a szerkesztési módok nagy száma által "koncentrált" fogalmakat találjanak, mozgékony elképzeléseket alkossanak, melyeket ugyanakkor szigorú törvényszerűség irányít. A vezérgör segítségével végzett

szerkesztésekben (ellipszis, hiperbola) vagy az vezéregyenes segítségével végzett szerkesztésekben (parabola) először jelenik meg érthetőbben a végtelenség fogalma. Az irracionalitással és az összemérhetetlenséggel kapcsolatos periodikus számítási eljárások polaritásukban előkészítik az aritmetika és a geometria egyesítését. (Ez tárgyalható esetleg a 10. osztályban is.) Ebben az időszakban a matematika órákon bevezethetjük a zsebszámológép használatát.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Számhalmazok (természetes-, egész-, racionális-, irracionális és valós számok).

A végtelen lánc-törtek, vagy Newton iterációs módszerének használata a négyzetgyökvonás közelítő eljárásaként.

A $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$ és az $\sqrt{5}$ közelítő értékének kiszámítása.

Algebrai törtekkel végzett műveletek.

Elsőfokú egyenletek, kétismeretlenes lineáris egyenletrendszerek.

Elsőfokú paraméteres egyenletek (lehetőség szerint)

Szöveges feladatok.

Számsorozatok (Fibonacci-sorozat).

Közelítő törtek az aranymetszéshez (lehetőség szerint).

Kombinatorika (permutáció, variáció, kombináció).

Binomiális tétel, (lehetőség szerint) a Pascal-háromszög.

Gráfelméleti alapfogalmak.(Tárgyalható 12. osztályban is.)

Esetleg a valószínűségszámítás alapelemei a kombinatorikai kérdésfelvetésből kiindulva.

Területszámítások ismételése és elmélyítése (háromszög, négyzet, téglalap, paralelogramma, rombusz, trapéz, deltoid, valamint terület-átalakítások).

A másodrendű görbék (parabola, ellipszis, hiperbola) és tulajdonságaik, érintői és egyéb görbék (pl.: Cassini-féle görbék, Apollonius-körök, lehetőség szerint).

Két kör közös érintői.

A háromszögek nevezetes vonalaira és pontjaira vonatkozó tételek és alkalmazásuk.

Kapcsolódási pontok

Fizika (képletek átalakítása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Valós számok. A négyzetgyök fogalma. Számsorozat, rekurzív sorozat, Fibonacci-sorozat. Permutáció(ismétlés nélküli, ismétléses), variáció(ismétlés nélküli,ismétléses), kombináció(ismétlés nélküli). Parabola, ellipszis, hiperbola. Vezéregyenes, vezérgör.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok biztonsággal számolnak a valós számok körében. Képesek algebrai törtekkel a négy alapművelet elvégzésére. Az egyenletek és egyenlőtlenségek megoldásában eljutnak a paraméteres egyenletekig, tudnak megoldani elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszereket. Képesek általánosítani, törvényszerűségeket felismerni. A kombinatorika körében (permutáció, variáció, kombináció) tudnak önállóan feladatokat megoldani. Ismerik a háromszögek nevezetes vonalaira és pontjaira vonatkozó tételeket bizonyításukkal együtt, és azokat alkalmazzák feladatok megoldásában. Ismerik a kúpszeleteket (parabola, ellipszis, hiperbola), mint mértani helyeket és képesek azokat megszerkeszteni. Tudják részekre darabolással különböző mértani alakzatok területét kiszámítani. Képesek az egybevágósági transzformációkat és tulajdonságaikat geometriai szerkesztési feladatokban alkalmazni.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Másodfokú egyenletek, egyenletrendszerek és egyenlőtlenségek. Lineáris és másodfokú függvények ábrázolása, függvénytranszformációk. Halmazelmélet. Számelmélet. Hasonlósági transzformáció, háromszögek hasonlóságának alapesetei. Magasság- és befogótétel. Trigonometria.

Órakeret 128 óra

Előzetes tudás

Algebrai kifejezések szorzattá alakítása, teljes négyzetté alakítás. Pont ábrázolása a derékszögű koordináta rendszerben. Egybevágósági transzformációk. Háromszögek nevezetes vonalai.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákokat az "ismeretektől a felismerésig" (R. Steiner) kell elvezetni. Ehhez széles gyakorlási területet kínál a trigonometria. A szögfüggvényekben a diák teljesen új kapcsolatszerkezeteket, és az abból eredő gyakorlati hasznosságot fedezi fel. A matematikai számítások alkalmazása gyakorlatias és életszerű. Az egyenleteknél most foglalkozunk a másodfokú egyenletekkel, valamint kifejtsük a megoldási módszereket és képleteket. A halmazelméletben gyakorolják a rendszerezést és a különböző szempontok szerinti osztályozást. A diákoknak lehetőségük nyílik a direkt és indirekt bizonyítási módok megismerésére.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Másodfokú egyenletek megoldása.

Viète-formulák (lehetőség szerint), a másodfokú egyenlet gyöktényezős alakja, a diszkrimináns jelentősége.

Másodfokú egyenletrendszerek és egyenlőtlenségek.

Lineáris-, abszolútérték-, másodfokú-, racionális törtfüggvények.

Halmazok megadása, ábrázolása. Részhalmaz.

Halmazműveletek (metszet, unió, különbség, komplementer).

Véges halmazok elemeinek száma.

Számelméleti ismeretek (oszthatósági szabályok és tulajdonságok, prím- és összetett számok, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös).

A számelmélet alaptétele.

Bizonyítás teljes indukcióval (lehetőség szerint, emelt szinten)

Különböző alapú számrendszerek (különös tekintettel a kettes számrendszerre). (Ez tárgyalható a 9. osztályban is.)

Párhuzamos szelők tétele (lehetőség szerint)

Középpontos hasonlósági transzformáció. Háromszögek hasonlóságának alapesetei.

A magasság-, a befogótétel.

Szögmértékrendszerek (fok, radián)

Szögfüggvények a derékszögű háromszögben és alkalmazásuk számítási feladatokban.

Szögfüggvények alkalmazása általános háromszögben, az általános háromszög két derékszögű háromszögre bontásával.

A szinusztétel és a koszinusztétel.

Kapcsolódási pontok

Fizika (szögfüggvények alkalmazása a statikában, másodfokú egyenletek megoldása az egyenletesen gyorsuló mozgási feladatokban, parabola a hajításnál).
Földmérés (szinusztétel, koszinusztétel alkalmazása)
Művészettörténet (aranymetszés), rajz és vizuális kultúra(kúpszeletek).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Másodfokú egyenlet megoldóképlete, diszkrimináns.
Prím- és összetett számok, relatív prímelek, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös.
Hegyesszögek szinusa, koszinusa, tangense. Részhalmaz, halmazok uniója, metszete, különbsége, komplementere. Véges halmaz számossága. A függvény fogalma. Lineáris-, másodfokú függvények. Számítási és mértani közép.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok biztonsággal oldanak meg másodfokú egyenleteket, egyenletrendszereket és egyenlőtlenségeket. Tudják ábrázolni a lineáris-, a másodfokú függvényeket. Ismerik a függvénytranszformációkat. Ismerik a háromszögek hasonlóságának alapeseteit, a magasság- és befogótételt, s azok alkalmazását. Biztonsággal használják a szögfüggvényeket derékszögű háromszögben. Ismerik a szinusz-és koszinusztételt, s azok alkalmazását földmérési feladatokban. Tudnak halmazokat ábrázolni és velük műveleteket végezni. Képesek oszthatósági problémákat megoldani.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Hatvány, gyök, logaritmus. Exponenciális-, logaritmikus-, trigonometrikus egyenletek. Függvények ábrázolása és elemzése. Vektorgeometria. Koordinátageometria.

Órakeret 128 óra

Előzetes tudás

A hatványozás és műveleti tulajdonságai egész kitevőjű hatványokra. A négyzetgyök fogalma. Első és másodfokú egyenletek és egyenletrendszerek megoldási módjai. Szögfüggvények a derékszögű háromszögben. Szinusz-és koszinusztétel. Függvények ábrázolása, függvénytranszformációk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok a hatványozás fogalmának kiterjesztésével az egész, a racionális és a valós kitevőjű hatványokra átélnek a matematika permanencia-elvét. A geometria és az algebra külön tárgyalási területeit most összekapcsoljuk az analitikus geometriában. Itt válik világossá a diákok számára, hogyan felelnek meg geometriai alakzatok egyenleteknek és hogyan lehet új geometriai alakzatokat egyenletekkel kifejezni. A vektor fogalmát - miután a 10. osztály fizika epochájában már bevezettük - formálisan is megerősítjük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egész, racionális és valós szám kitevőjű hatványok, műveleti tulajdonságaik.
A négyzetgyök és műveleti tulajdonságai. Az n-edik gyök fogalma.
A logaritmus fogalma és műveleti tulajdonságai.
Exponenciális egyenletek megoldása.

Logaritmus egyenletek megoldása.

A hatvány-, gyök-, logaritmus-, és az exponenciális függvény.

A szögfüggvények értelmezésének kiterjesztése.

Összefüggések a szögfüggvények között.

Trigonometrikus függvények.

Trigonometrikus egyenletek.

Függvény általános fogalma, a korábban tanultak mellett: abszolútérték-, racionális törtfüggvények (esetleg 12. osztályban). Függvényjellemzés, exponenciális és logaritmusfüggvény szinusz és koszinuszfüggvény, inverz függvények (lehetőség szerint, a logaritmus tárgyalásánál).

Vektorgeometria.

Pont, szakasz, egyenes a Descartes-féle koordináta-rendszerben.

Számítási ismeretek alkalmazása mértani feladatokban (két egyenes metszése, hajlásszöge, háromszögek nevezetes pontjainak kiszámítása).

A kör egyenletének levezetése.

Kör és egyenes kölcsönös helyzetének vizsgálata (szelő, érintő, kitérő).

Az érintési feltételek és az érintő egyenletének levezetése és a diszkrimináns jelentőségének felismerése.

Az ellipszis, a hiperbola és a parabola egyenlete, érintői (kötelezően csak emelt szinten, a 12. osztályban is tanítható).

Kapcsolódási pontok

Fizika (a rezgésben alkalmazzák a megszerzett trigonometriai ismereteiket és felhasználják a vezeték nélküli információ átvitel hullámelméleti hátterének matematikai alapjait).

Ének-zene(a logaritmus hangskálák)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Racionális kitevőjű hatvány, n-edik gyök, logaritmus fogalma. Hatvány- és gyökfüggvények. Exponenciális függvény, logaritmusfüggvény és trigonometrikus függvények. Értelmezési tartomány, értékészlet, zérushely, szélsőérték, korlátosság, paritás, szigorúan monoton növekvő illetve csökkenő függvény, periodikus függvény fogalma. Vektor fogalma, vektor műveletek, vektorok skaláris szorzata. A szögfüggvények fogalmának kiterjesztése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok kiterjesztik a hatványozás fogalmát az egész, a racionális és a valós kitevőjű hatványokra. Ismerik az n-edik gyök, a logaritmus fogalmát és műveleti tulajdonságait. Képesek exponenciális és logaritmus egyenletek megoldására. Tudják a vektorgeometria alapjait. Analitikus geometriából ismerik a pontra, az egyenesre és a körre vonatkozó tételeket. Önállóan képesek megoldani feladatokat e témakörökben. A tanult függvényeket ábrázolni és elemezni is tudják. Elmélyítik tudásukat a trigonometriában, képesek összetett feladatok és trigonometrikus egyenletek megoldására.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Számsorozatok, a számtani és a mértani sorozat. Térgeometria. Felszín- és térfogatszámítás. Boole-féle algebra elemei, matematikai logika. Statisztika. Valószínűségszámítás. Differenciál- és

integrálszámítás az emelt szinten.

Órakeret 132 óra

Előzetes tudás

Számok számtani és mértani közepe. Egyenletrendszerek megoldási módjai. Százalékszámítás. Területszámítási képletek. Kombinatorika (permutáció, variáció, kombináció). Függvények ábrázolása és függvénytulajdonságok vizsgálata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Míg a 11. osztályban az analitikus geometriában a szemléletes geometriától haladnak az algebrai számítások felé, addig a 12. osztályban ennek épp fordítottja történik. A térgeometriában fejlesztik térlátásukat és szemléletüket, a felszín és térfogatszámítás során megszerzett ismereteiket a gyakorlati élet feladataiban alkalmazzák. Fontos a diákok statisztikai- és valószínűségi gondolkodásának fejlesztése. A matematikai logika nyelvének megismerése, tudatosítása során a diákok elmélyítik a használt kifejezések jelentéstartalmát és nyelvi sajátosságait. Az eddig tanultak szintézise által a világ matematikán keresztül történő megértésének egy újabb szintjéhez érkeznek el ebben a korban a diákok.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Számsorozatok, a számtani és a mértani sorozat fogalma.

A tag- és összegképletek kifejtése, alkalmazásuk természettudományos és gazdasági területeken.

A kamatos kamatszámítás képletének a mértani sorozatok különleges eseteként történő levezetése és alkalmazása a természetből és az üzleti élet területéről vett feladatokban.

Tételek kölcsönös helyzete, távolsága, szöge.

Egyszerű poliéderek.

A terület- és kerületszámítással kapcsolatos ismeretek összefoglalása.

A poliéderek felszíne, térfogata.

A hengszerű testek, a henger felszíne és térfogata.

Kúpszerű testek, felszíne és térfogata.

A csonka gúla, a csonka kúp felszíne és térfogata.

A gömb felszíne és térfogata.

Monoton sorozatok vizsgálata.

Határérték a végtelenben, konvergens és divergens sorozatok – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

Függvények határértéke a végesben, folytonosság – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

A differenciáhányados értelmezése, a differenciáhányados fogalma – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

Deriválási szabályok – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

Függvény menetének vizsgálata, szélsőérték feladatok megoldása – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

Az integrál függvény, mint az alsó és felső közelítő összegek sorozatának a határértéke – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

A primitív függvény fogalma – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

Alapintegrálok, az integrálszámítás tételei – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

A határozott integrál fogalma, tételei és alkalmazásuk terület- illetve térfogat-számítási feladatokban – ajánlott, kötelezően csak emelt szinten.

Statisztikai adatok rendszerezése, ábrázolása.

Statisztikai mutatók számítása (módusz, medián, átlag, szórás).

Állítás logikai értéke és tagadása. Az "ÉS" és a "VAGY" kapcsolat és tulajdonságai.

Eseményalgebra.

Valószínűségi modellek (Klasszikus-, visszatevés nélküli és visszatevéses mintavétel)

Valószínűségi változó, várható érték - csak emelt szinten.

Kapcsolódási pontok

Fizika (felezési idő kiszámítása, szélsőérték feladatok az optikában, pl. Fermat-elv).

Kulcsfogalmak / fogalmak

A számtani és a mértani sorozat fogalma. Kitérő egyenesek távolsága és hajlásszöge. Csonka gúla, csonka kúp definíciója. Monoton növekvő illetve csökkenő sorozatok definíciója. Módusz, medián, számított középértékek, szórás fogalma. Az eseményalgebra fogalmi. A Laplace-modell (klasszikus valószínűségi mezők).

A fejlesztés várt eredményei

A diákok elmélyítik tudásukat a számtani és mértani sorozatokban. Ismerik a tag- és összegképleteket és azokat alkalmazni is tudják. Képesek a kamatos kamat kiszámítására az üzleti élet területéről vett feladatokban. Elmélyítik tudásukat a tér elemi geometriájában. Ismerik az egyszerű poliéderek, a hengerszerű és kúpszerű testek felszín- és térfogatszámítását. Képesek statisztikai adatokat táblázatba rendezni, ábrázolni és a statisztikai mutatók alapján értékelni. Ismerik a valószínűségi számítás alapjait. Képesek eseményalgebrai és mintavételes feladatok megoldására.

Történelem

Bevezetés

A történelemtanítás alapvető célja az, hogy segítsen megérteni a világot, amelyben élünk. A történelem – mint az emberiség múltjának ismerete – az emberi tudat fejlődésének folyamatára világít rá. A múlt tanulmányozása során felfedezzük a különböző történelmi korokat és kultúrákat, hogy azokat összehasonlíthassuk saját korunkkal. A történelem megismerése segít megérteni és feltárni a jelenkor összefüggéseit is. A történelem tanítása a jelenkorból, az adott helyzetből indul ki. Ez nem csak azt jelenti, hogy a jelenkorra vonatkozó, történelemmel kapcsolatos témakörökkel és azok hátterével foglalkozunk, hanem azt is, hogy a kiindulási pont megválasztásában a gyermekek életkorát, fejlettségét és érdeklődését is figyelembe vesszük. A történelemtanterv vezérmotívuma az emberiség tudatfejlődési folyamata és az egyes gyermek tudatfejlődése között meglévő párhuzam. Ez a tantervi anyag kiválasztásának szempontjait is meghatározza. A tanár példákban, a történelmi személyek és események képszerű megjelenítésén keresztül mutatja be a történelmi fejlődést előidéző erők meghatározó jellemzőit. A történelmi tanulmányokhoz nemcsak a múlt, hanem a jövő is szorosan hozzátartozik. A minden egyes emberben benne rejlő lehetőségek jelentik azt a forrást, melyet a tanulás során fel kell tárunk. A tanulók várhatóan felismerik, hogy a különböző történelmi kultúráknak, vallásoknak, az egyes népek és nemzetek történelmi küldetésének mind megvolt a maga fontos szerepe az emberiség fejlődésében. Tisztelet ébred bennük az egymástól eltérő kultúrák, vallások, népek iránt, tisztelet és felelősségérzet a saját kultúrájuk iránt. Felismerik, hogy az emberi faj fogalma magába foglal minden népet, és az egyes népek kölcsönös függőségben, egymásra utalva élnek. Minden nemzetnek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. Az emberi szabadság alapjainak lerakásához a történelemtanítás úgy járulhat hozzá, ha nem szabja meg a jövő generációjának gondolkodását,

nem kész ideológiákat kíván átörökíteni, hanem segíti az önálló ítéletalkotás és gondolkodás, az erkölcsi értékek és a szociális érzékenység kialakulását. A mi felelősségünk, hogy olyan képességek kialakulását segítsük, amelyek által a felnövő fiatalok lelkesen és bátran lépnek az életbe és formálják jövőjüket.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulók ebben az életkorban figyelmesebbé, érdeklődőbbé válnak a világ iránt, egyre jobban behelyezkednek az őket körülvevő valóságba. A gyermekeket megismertetjük az első valóságos történelmi fogalmakkal. Az évfolyam témája alapvetően az ókor: az ősi India, Perzsia, Mezopotámia és Egyiptom kultúrája (lehetséges még: ókori Kína, Közép- és Dél-Amerika kultúrája), történetek a görög mitológiából, görög történelem Homérosz idejétől Nagy Sándor koráig. A tanulók élményszerűen, a tanár képszerű elbeszélése alapján tapasztalják meg, mennyire eltérőek az ókori nagy kultúrkorszakok. Megfigyelhetik, hogy a földrajzi környezet és az akkori éghajlat mennyiben befolyásolta egy adott társadalmi kultúra kialakulását. Példákon keresztül a tanár bemutatja, hogyan alapozták meg a régmúlt idők a mai kultúránkat. Felébresztjük bennük azt az érzést, hogy a Föld népei együtt bontják ki az emberi civilizáció virágát, melyben minden kultúrának megvan a maga sajátossága, szerepe, ugyanakkor mindegyik hozzátartozik a történelem folyamatához, és szorosan kapcsolódik a jelen kultúrához is. Így a gyermekek látóköre nem zárul le saját földrajzi határaiknál, megélik az emberiség egyes kultúráinak egymással való kapcsolatát.

Órakeret 80 óra

Előzetes tudás

Előzetes szaktárgyi ismeretek nem szükségesek. Ebben az életkorban minden egészséges gyermekben megjelennek olyan képességek, melyek lehetővé teszik a történelmi múlt jelenségeinek megértését. Értelmi fejlődésüket az jellemzi, hogy jobban felfogják a kérdések, jelenségek reális, racionális vonatkozásait. A képi elem a gondolkodás folyamatában továbbra is fontos szerepet játszik a gyermekek tudatában, de kezdetét veszi az a folyamat, amikor a fogalmak alkotása és megértése már nem annyira az egyes képek és gondolatképek alkotásán alapul, hanem azon, hogy képesek tiszta, tényszerű, érzésektől mentes fogalmakat felfogni. Azáltal, hogy növekszik az emlékezőtehetségük, kialakul az időérzékük is. Emlékeztük fejlődésével egyre inkább képesek visszatekinteni a múltba.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megismerik az első valóságos történelmi fogalmakat és a tér- és időbeli tájékozódás alapelemeit. A tanári elbeszélés alapján megfigyelhetik a földrajzi környezet és éghajlat és egy adott társadalmi kultúra kialakulása közötti alapvető összefüggéseket. Felismerik az ókori nagy kultúrkorszakok közötti különbségeket. Példákon keresztül megfigyelik a múlt és jelen életviszonyai közötti különbségeket és párhuzamokat. A történelmi események elbeszélése és leírása által fejlődik a szóbeli és írásbeli kifejezőkészségük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Az ókori India:

A Védák, az indiai mitológia (Upanishad és Bhagavad-gítá), a kasztrendszer kialakulása, a kasztok

élete, Krisna gyermekkor, Krisna és Arjuna, a hindu vallás fejlődésének bemutatásához Buddha élete

Az ókori Kelet világa:

Az ősi perzsa kultúra (a letelepülő közösségek fejlődése, a földművelés és az állattenyésztés kezdetei, Zarathustra élete, szövegek az Avestából)

Mezopotámia városi kultúrái (a Gilgames eposz, az ékírás fejlődése, zikkurátok, Hammurabi törvényei)

Az ősi egyiptomi mitológia motívumai, a Nílus völgyének földrajza hogyan hatott az egyiptomiak életről és halálról kialakult elképzeléseire, példák az egyiptomi kultúra nagy vívmányaira (piramisok, királýsírok, hieroglifák, öntözrendszerek), az állam kialakulása, a Nílus völgyének földrajza hogyan hatott az egyiptomiak életről és halálról kialakult elképzeléseire

Az ókori görögök:

Történetek az Iliászból és az Odüsszeiából

A görög poliszok felemelkedése (Athén, Spárta - különbségek)

A görög-perzsa háborúk eseményei és hősei

Periklész kora (művészetek, tudományok, hétköznapi élet)

Nagy Sándor és a görög kultúra elterjedése

További lehetőségek:

Közép- és Dél-Amerika ősi indián kultúrái

Az ókori Kína

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés hallott elbeszélő szövegekből

Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése

Történelmi jelenetek eljátszása különböző szereplők nézőpontjából

A különbségek felismerése (pl. Athén-Spárta), és a változások nyomon követése (pl. letelepedés, városok kialakulása) egy-egy történelmi jelenség kapcsán

Események, történetek elbeszélése élőszóban és írásban

Történelmi események helyszínének megkeresése térképen

Egyszerű történelmi térkép készítése

Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. A görög-perzsa háborúk után, Nagy Sándor uralkodása idején), Krisztus előtt, Krisztus után

Események, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása

Kiegészítő anyag gyűjtése gyermekek számára készült ismeretterjesztő könyvekből

A helyi gyermekkönyvtár használatának megismerése

Kapcsolódási pontok

Euritmia (kultúrkorszakok), Földrajz (tájékozódás történelmi térképeken), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (mitológiai történetek, Homérosz művei, fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témához kapcsolódó festmények készítése), Testnevelés (Waldorf-olimpia)

Kulcsfogalmak / fogalmak

időszámítás, kasztrendszer, földművelés, ékírás, hieroglifa, törvény, uralkodó, városállam, háború, ókor

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek kezdi megkülönböztetni a régmúltat, a múltat és a jelent

A tanult történelmi eseményeket időrendbe tudja állítani

Képes megnevezni az események helyszíneit és azokat térképen megkeresni
Képes társaival történelmi szituációk eljátszására, megjelenítésére
A történelmi anyagot meg tudja jegyezni a tanár elbeszélése alapján, a történelmi személyiségeket röviden jellemezni tudja
A megismert történelmi fogalmakat alkalmazza
Rajzot, festményt, modellt tud készíteni történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről, tárgyokról
Tanult történelmi eseményekre jellemző vonásokat ki tud emelni képben
A tanultakat képes kiegészíteni a gyermekirodalomból származó információkkal
Tájékozódni tud a gyermekkönyvtárban

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tananyag kb. 2000 évet fog át, az ókori római történelmet és a középkort egészen Kr. u. 1400-ig. Ebben az életkorban a gyermek kezdi megérteni az ok-okozati összefüggéseket, fontossá válik számára, hogy a tanult történelmi eseményeknek, jelenségeknek milyen előzményei és következményei vannak. Egyre inkább előtérbe kerül a letisztult, tárgyilagos gondolkodás. A tanulók látóköre kiszélesedik, személyiségük egyre erősebben, karakteresebben nyilvánul meg. Különösen érzékennyé válnak az igazságosság és a jogosság kérdésében. Pontosan ismerniük kell kötelességeiket és a szabályokat. Önmaguktól és másoktól is elvárják ezek következetes betartását. Hasonló folyamatokat élhetnek meg a római történelem tanulmányozása kapcsán az emberiség fejlődésére vonatkozóan. A korai középkor tanítása során a rómaiak világához képest új lehetőség nyílik meg a béke és a keresztényi szeretet átélésével. Korunkban is erős vágyat tapasztalunk az erőszakmentes világ megszületése iránt. A gyermek megérti, hogy a görög-római és a középkor történelmének egészen a mai napig tartó hatásai vannak (pl. köztársaság, városi polgár, polgári jog, kereszties hadjáratok, arab kultúra hatásai a tudományokra, kereskedelemre).

Órakeret 70 óra

Előzetes tudás

Az 5. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Ebben az életkorban a gyermek már képes arra, hogy a történelmi okság fogalmát megértse.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók világosan megkülönböztetik a jelen, múlt és régmúlt fogalmát. A megadott történelmi témákhoz kapcsolódó fogalmakat élőbeszédben is használják. Egyszerű kronológiai számításokat végeznek. A szóbeli beszédek és viták megismerése során az érvekkel alátámasztott kulturált vita technikáját és szabályait gyakorolják. Tanári segítséggel megértik az egyszerű írásos források szövegét.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Az ókori Róma:

Az ókori Róma alapítása (Romulus és Remus, a királyság kora, patríciusok és plebejusok harca, a római vallás)

A Római Birodalom felemelkedése (államszervezet, a köztársaság megszilárdulása, római jog)

Hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában (pun háborúk, Scipio és Hannibál, Julius Caesar)

és hadserege, császárság, Augustus kora)

Hétköznapi élet, műveltség az ókori Rómában (híres szónokok, Róma, az ókori nagyváros, élet Pannónia provinciában)

A középkori Európa:

A kereszténység elterjedése a Római Birodalomban (Szent Pál élete, keresztényüldözések, korai keresztény közösségek, a keresztény egyház kialakulása, Nagy Constantinus)

A népvándorlások kora (Róma hanyatlása, gótok, hunok)

Nagy Károly és a frank birodalom

Az iszlám vallás, az arab hódítás és kulturális hagyatéka

A középkori élet színterei és szereplői (uradalmak, kolostorok, városok, egyházi műveltség, katedrálisok)

A lovagi életmód és a kereszties hadjáratok, a templomos rend

A pápaság és császárság harca

A középkor technikai újításai (vízimalom, szélmalom, lovagi páncél)

A magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába:

Történetek a magyarság vándorlásáról és a honfoglalásról, a kalandozások

Az államalapítás (Géza és Szent István, pogánylázadások, Szent Gellért legendája)

Az Árpád-ház uralkodói, szentjei (Szent László legendák, IV. Béla és a tatárjárás, élet a várakban)

Városfejlődés Károly Róbert és Luxemburgi Zsigmond idején

Hunyadi János a török ellenes küzdelmek élén

Fejlesztési követelmények:

Gyermekkönyvek, lexikonok, térképek segítségével a tananyag önálló kiegészítése

Ismeretszerzés olvasott elbeszélő szövegekből

Ismeretszerzés tárgyak, épületek közvetlen megfigyeléséből

Történetek kapcsán néhány mondatos összefüggő szöveg írása

A műveltségi területhez kapcsolódó rövid szövegek olvasása

Információgyűjtés adott témához segítséggel könyvtárban, múzeumokban

Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban

Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról

A történelmi térképeken a változások nyomon követése

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Európa), Angol nyelv, Német nyelv (a korszakhoz kapcsolódóan az adott nép mondáinak olvasása), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

középkor, város, polgár, kereszténység, vallás, hadjárat, csata, egyház, pápa, császár, népvándorlás, szerzetes, lovag, honfoglalás, államalapítás, Kr. e., Kr. u., évtized, évszázad, évezred

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes a megismert történelmi élethelyzetek, események és mai életünk közötti párhuzamok felismerésére

Képes a képi és szöveges információkat együtt kezelni

Történelmi személyek vagy csoportok konkrét tetteit képes megindokolni

Képes a különböző léptékű térképeken tájékozódni

A történelmi és földrajzi atlaszt össze tudja hasonlítani az egyes időszakokra és helyszínekre

vonatkozóan

Korabeli használati tárgyak funkcióit képes felismerni

Egyszerűbb korabeli szöveget tanári segítséggel fel tud dolgozni

Egyszerű mennyiségi mutatókat (lakosság, terület) össze tud hasonlítani és értelmezni

A képek közötti összefüggéseket felismeri, rendszerezi

Tárgyi és építészeti emlékeket megfigyelve kérdéseket tud megfogalmazni

Képes összefüggően beszélni megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával

Tanári segítséggel felismeri a történetek alapján elkülöníthető korszakok jellegzetességeit

A történelmi térképek segítségével országok területi változásait nyomon tudja követni

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanári tekintély új, megváltozott szerepben jelenik meg. Ennek megfelelően a tanítás módja is megváltozik, egyre inkább helyet kap a tanuló önálló véleményalkotásának fejlesztése. A serdülőkor kezdetén állunk, amikor a gyermek szeretné felfedezni a világot, hasonlóan ahhoz, ahogy az emberiség történetében a XV. századtól az új világ felfedezése elkezdődött. Ezzel a korszakkal indul a 7. osztályos történelemtanítás. A tanuló előtt most a reneszánsz embere áll, aki egyre inkább saját megfigyeléseinek adott hitelt. Felfedezési vágya megnyilvánult a tudományok, a művészetek, a gazdasági- és a hétköznapi élet területein, és tükrözte világképének emberközpontúságát. Ez a korszak egyben a tudományok megszületésének kezdete is. A történelemórák anyagának megértését segíti, ha a tanuló látja a történelmi események tágabb összefüggéseit, s ezt saját felfedezéseivel, következtetéseivel is összekötheti. Ezáltal világossá válik számára, hogy a történelmi események nem véletlenszerűen következnek be, előzményeik és következményeik egyformán szerteágazóak. A tananyag a kulturális és a technikai fejlődés szemszögén át, a nagy földrajzi felfedezések korától a modern kor kezdetéig tartó mintegy 300 évet öleli fel. A felfedezések, találmányok (iránytű, távcső, óra, lőpor) és a kereskedelem, illetve a vallási élet új formáinak bemutatása során a tanuló ráébredhet, hogy egy új, eddig még nem létező dolog milyen forradalmi változást képes előidézni.

Órakeret 60 óra

Előzetes tudás

Az 5–6. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Minden területen sokkal nagyobb önállósággal képes dolgozni. A világ jelenségei iránti tudásvágy mellett megjelennek az egymás iránti figyelem és az önreflexió képességének első megnyilvánulásai. Megjelenik az absztrakt gondolkodás képessége.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az életrajzokról, az életképekről szóló önálló könyvtári kutatómunkák és kiselőadások nagyobb teret kapnak. A tanulók tájékozódnak a korosztályuknak készült lexikonok, ismeretterjesztő könyvek körében. Jártasságot szereznek a csoportmunkában. A vázlatkészítésen keresztül gyakorolják a lényegkiemelés képességét. Szerepjátékokban és színdarabokban jelenítik meg a tanult korszak történelmi alakjait, élethelyzeteit. A történelmi eseményekről kronologikus táblázatot készítenek. A különböző léptékű történelmi térképeken összehasonlító munkát végeznek.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Háborús konfliktusok és hatalmi törekvések Európában (a százéves háború, Jeanne d'Arc)
A nagy földrajzi felfedezések (az előzmények: a hajózás technikai fejlődése, csillagászat, Tengerész Henrik szerepe, Kolumbusz utazásai, spanyol hódítás, Magellán, Vasco de Gama, az Újvilág kulturális és gazdasági hatásai, a gyarmatosítás, rabszolga-kereskedelem)
A humanizmus és a reneszánsz (Firenze felemelkedése, a Mediciek, Leonardo da Vinci, Michelangelo, művészetek és tudomány)
Hunyadi Mátyás portréja, a reneszánsz Magyarországon
Magyarország társadalmi és gazdasági helyzete a XV–XVI. században (bárók, nemesek, jobbágyok, parasztfelkelések, bányászat)
A tudományos világkép átalakulása a XV–XVII. században (könyvnyomtatás, Galilei, Kepler, Kopernikusz)
Vallási újítók (Husz János, Luther Márton)
Az Oszmán Birodalom terjeszkedése
Végvári küzdelmek, hétköznapok a három részre szakadt Magyarországon
A gazdasági és kereskedelmi élet fejlődése a XVI–XVII. században (manufaktúrák, itáliai bankok, Fuggerek, Hanza-városok)
VIII. Henrik kora Angliában (anglikán egyház, küzdelem a tengerekért, William Shakespeare világa)
Az Erdélyi Fejedelemség virágkora Bethlen Gábor idején
A török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc
Fejlesztési követelmények:
Különböző emberi magatartás-típusok, élethelyzetek megfigyelése
Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben
Önálló információgyűjtés adott témához, rövid szöveges tartalmi ismertető készítése
Segédkönyvek, kézikönyvek, lexikonok, atlaszok használata
Az olvasmányokról lényegyet kiemelő jegyzetek készítése
A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben
Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása
Az emberi (történelmi) cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása
Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, személyekről
A különbségek felismerése és a változások nyomán követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán
Szóbeli beszámoló önálló gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről
Rajzos vázlat készítése
Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete
A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Afrika, csillagászat), Fizika (tudománytörténet), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témához kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

felfedezés, hódító, konkvisztádor, rabszolga, gyarmat, kereskedelem, nemesfém, reneszánsz, építészet, könyvnyomtatás, újkor, manufaktúra, reformáció, végvár, szultán, ostrom, janicsár, szabadságharc, kuruc, labanc, fejedelem, országgyűlés

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek tájékozódni tud a korosztálynak készült történelmi tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek körében

Kiselőadást, rövid szöveges összefoglalást tud készíteni

A tanult korok vívmányainak a mai napig érezhető hatására példákat tud felsorolni, felismeri jelentőségüket (pl. könyvnyomtatás)

Képes vázlatot készíteni tanári segítséggel

Képes önállóan kérdést és választ megfogalmazni egy-egy történelmi témáról

Élőbeszédben felhasználja a megismert történelmi fogalmakat

Adott korban, szituációban élt, ellentétes nézeteket képviselő történelmi személyiségeket és a közöttük lévő különbségeket felismeri, jellemzi

Életképeket tud megjeleníteni tanári segítséggel, előzetes kutatómunka alapján

Képes adott témához képi információk gyűjtésére

Be tudja mutatni egy-egy történelmi korszak jellemző alakját, jelenségét az adott korban élők szemszögéből

Valamely témát fel tud dolgozni megadott szempontok alapján csoportmunkában

Térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeit tanári segítséggel időben és térben elhelyezi, ezek hasonlóságait, különbségeit felismeri

Önállóan képes kronológiai táblázat készítésére

Képes történelmi eseményeket időben elrendezni, és az események egyidejűségét megállapítani

Önállóan össze tudja hasonlítani országok területi változásait különböző történelmi térképeken

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 8. évfolyamon fontos az ipari forradalom vívmányainak és a kulturális fejlődés társadalomra gyakorolt hatásainak felismertetése. A tanulók hallanak arról, miként változtatta meg a gőzgép és a szövőgép feltalálása a világot. Az oksági összefüggések és a céltudatos emberi tevékenység kölcsönhatása jól megfigyelhető az ipari forradalomban. A gazdasági és technikai változásokat a társadalmi összefüggéseikkel együtt vizsgálva láthatjuk, milyen életforma- és tudati változások következtek be a XVIII. század végén (pl. hírközlés fejlődése), melyeknek máig ható következményei vannak. A tanulókkal feltérképezzük a pozitív fejlődési folyamatokat (orvostudomány, közlekedés, kereskedelmi és szociális szervezetek fejlődése), de áttekintjük a negatív jelenségeket is (munkások elszegényedése, gyermekmunka, gyarmatosítás, rabszolga-kereskedelem, haláltáborok, a meg nem újuló energiaforrások intenzív kihasználása, a nagyhatalmak közötti konfliktusok). A hangsúly a gyorsan változó világban élő személyiség megtapasztalásán van. A XVIII–XX. századi történelem fő eszmei, társadalmi és politikai irányvonalait, a történelmi eseményeket részletesebben csak a felső tagozaton (9–12. osztály) tárgyaljuk. A tanulók 8. osztályban a történelmi jelenségeket a rövid, de színes egyéniségrajzokon keresztül tudják jól megragadni. A történelmet a jelenkorig követjük, de ebben nem a szigorú időrend és a tények mennyisége a meghatározó, hanem egy-egy kiválasztott szempont, századokon átívelő folyamat nyomon követése.

Órakeret 60 óra

Előzetes tudás

Az 5–7. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Még inkább előtérbe kerül a racionális gondolkodás és az ok-okozati összefüggések felismerésének képessége.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók tanári segítséggel összehasonlítják a történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélését. Még gyakrabban teret kap a csoportmunka, melynek során a XIX. és XX. század történelmi eseményeiről szóló leírások, elbeszélések, korabeli tudósítások kerülnek feldolgozásra. Összefüggéseket keresnek a technikai-gazdasági fejlődés legfontosabb állomásai és a történelmi események között. Áttekintenek több korszakon átívelő fejlődési folyamatokat (pl. céhek–manufaktúrák–gyárak). A felismert összefüggéseket szóban és írásban önállóan fogalmazzák meg. Az ökológiai problémák összetevőit, azok okait, az ipari forradalomig visszanyúló történelmi gyökereit tanári segítséggel felismerik. Családjuk vagy lakóhelyük közelmúltját újszerű megközelítésben: pl. riport formájában is feldolgozhatják.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ipari forradalom előtti időszak jellemzése (a földrajzi felfedezések korának következményei az új energiaforrások felhasználásának szempontjából)

Az alkotmányos királyság létrejötte Angliában

Az ipari forradalom és hatásai (a textilipar fejlődése Angliában, a gőzgép, a közlekedés és a szállítás fejlődése, a vasút jelentősége, a mezőgazdaság gépesítésének következményei, az ipar munkaerő-elszívó hatása, a gyermekmunka, a munkások életkörülményei, a középkori kézművesipar, manufaktúrák és a gyárak közötti különbségek)

Az Egyesült Államok létrejötte (pl. Benjamin Franklin életrajza, rabszolga-kereskedelem, az amerikai őslakosok sorsa)

Az európai hatalmak és a gyarmatok

Napóleon fölemelkedése és bukása

A magyar reformkor képviselői (az életrajzokban kiemelt hangsúlyt kap e történelmi személyek gyakorlati tevékenysége: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós)

Életképek a forradalom és szabadságharc történetéből

Az Oszták-Magyar Monarchia (Budapest világvárossá fejlődése, ipari fejlődés - pl. malomipar, hétköznapi élet a századfordulón)

Tudományos, technikai felfedezések, újítások és következményeik (távíró, telefon, elektromosság; feltalálók életrajza, a motorizáció fejlődése; Henry Ford, az orvostudomány fejlődése; Pasteur, Semmelweis Ignác)

Az első világháború jellemzői (a technikai fejlődés hatásainak megnyilvánulása a háborúban, élet a fronton, élet a hátszágban)

A második világháború jellemzői

Az információs forradalom, a környezetvédelem mai kérdései, hatása hétköznapijainkra

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből

Emberi élethelyzetek megfigyeléséből következtetések levonása

A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben

Önálló vélemény megfogalmazása történelmi jelenségekről

Mások véleményének türelmes meghallgatása

Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi, erkölcsi témáról

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Amerika), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása, március 15.), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

gyár, termelés, környezet, munkás, gépesítés, alkotmányos királyság, parlament, ipar, mezőgazdaság, reformkor, sajtószabadság, nagyhatalom, szövetség, villámháború, állóháború, lövészárók

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes korabeli írásos forrásokat összevetni megadott és saját szempontok alapján

Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélését tanári segítséggel képes összevetni

A történelmi jelenségek jelentőségét megérti, és nyomon tudja követni napjainkig

A XIX–XX. századi eseményekhez kapcsolódó dalokat, mondákat, elbeszéléseket képes feldolgozni

Olvasmányokból önállóan tud vázlatot készíteni

Egyszerűbb statisztikai adatokat tartalmazó táblázatokat, grafikonokat tud értelmezni

Riportot tud készíteni közösen gyűjtött kérdések alapján szemtanúkkal

Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásának, fejlődésének folyamatát képes tanári segítséggel felismerni és megfogalmazni

Adott témát meg tud jeleníteni társaival szerepjátékban, színdarabban

Adott történelmi vagy jelenkori témát képes társaival megvitatni

A kulturált vita szabályait elemi szinten betartja

Bevezetés a 9-12. évfolyamon

Az eddigi történelemórák az emberiség fejlődését írták le a mitikus, prehisztorikus korszaktól egészen a materialista civilizációig, és felvázolták a fejlődéssel járó vallási, szociális, politikai és gazdasági következményeket. A gyermekek így időben is közelebb kerültek a jelenhez. Ez a folyamat most megismétlődik és egy újabb szintre lép, összhangban a gyermek képességeinek fejlődésével. A 8. és 9. osztály között lezajló tudatváltás a történelem vonatkozásában hasonló a középkor és az újkor közötti változáshoz. Az órák tartalmi és módszertani szempontból a fiatalok kiteljesedőben lévő képességeire épülnek. Ebben az életkorban már átfogó képet tudnak alkotni, és képesek az eszméket a történelem mozgatórugóiként értelmezni. Kész képek megformálása helyett már inkább saját ítéletalkotó képességük kialakítása a cél. A tanár azt segíti, hogy a fiatal saját személyiségéből áradó erőből tudás szülessen. A történelemóráknak támogatniuk kell őket azon az úton, ami az átadott ítéletektől, a saját maguk által kialakított ítéletig vezet. Ez tulajdonképpen személyiségük és a világ közötti új kapcsolat kiépítését jelenti. A diákok megtanulják önmagukat az emberiség fejlődésének aktív részeseiként értelmezni, megpróbálják megérteni saját korukat, történelmi szerepüket. Egyre inkább úgy látják magukat, mint a múlt örököseit, ugyanakkor azt is érzik, hogy sorsuk a jövő fejlődésének csíráját hordozza, és saját, személyes sorsuk is összekapcsolódik az emberiség jövőjével. Felismerik, hogy minden egyénnek kötelessége erkölcsi intuícióból fakadóan cselekedni, mely sokkal inkább belső, semmint bármilyen külső autoritáson alapul. A felső tagozaton a diákok új szempontokat kapnak a történelem tanulmányozásához. Szükségük van a kísérletezésre, mely alatt a történelmi kutatás különböző módszereivel való megismerkedés értendő. Ez elsősorban a történész kérdező szerepének hangsúlyozásában nyilvánul meg. A tananyagot lehet úgy újszerűen bemutatni, hogy ne pusztán ténybeli információként, hanem olyan forrásként szerepeljen, mely értelmezést kíván. A kérdezés és kísérletezés szükségszerű velejárója, hogy a kamaszok igénylik a biztonságot, bizonyosságot is. Ezért a tanításnak el kell kerülnie azt, hogy túlzottan intellektuális vagy absztrakt legyen. A tananyagot, amennyire csak lehet, konkrétan és tényszerűnek kell lennie, bizonyos értelemben „önmagáért kell hogy beszéljen”. Bár a felső tagozaton sokkal nagyobb szerepet kap a diákok önállósága, továbbra is meghatározó az órákon a tanár képszerű elbeszélése, mely mindig az adott évfolyam igényeinek, életkori sajátosságainak megfelelően mutatja be a tananyagot. A

feldolgozás módjának ugyanakkor egyfajta kritikai, kérdező attitűdöt kell kifejlesztenie. A diáknak el kell jutnia a tények értelmezésétől, a jelenségek milyenségének felismerésén és a miértek megfogalmazásán keresztül a történelmet mozgató erők, fejlődési tendenciák eszenciális megértéséig.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 9. osztályban újra felidézünk a modern kortól a jelenig tartó időszakot. Míg 8. osztályban a gyermekekre akkor jellemző reális érdeklődés szabja meg az epochák vezérfonalát, most a hangsúly a történelmi fejlődést kiváltó és irányító eszméken, egy bizonyos történelmi helyzetet megélő ember cselekvésének belső indítékain van. Ebben az életkorban a kamaszok szembesülnek azzal, hogy az őket körülvevő világ nem teljesen felel meg azoknak az ideáloknak, amelyek bennük élnek, s ez különösen kritikussá teszi őket a felnőttekkel szemben. A tananyagunk össze kell találkoznia azzal a mélyről jövő igényekkel, hogy megértsék, átéljék a szabadság, igazságosság, egyenlőség, emberiesség és más hasonló fogalmak mibenlétét, ezek jelenlétét egyes konkrét történelmi-társadalmi helyzetekben. Különösen fontos lelki-szellemi táplálékul szolgál számukra a forradalmak története, hiszen ezeken keresztül olyan emberi sorsokkal ismerkedhetnek meg, amelyek megmutatják, hogyan válhatnak ezek az ideák az emberek tetteit irányító pozitív vagy negatív erővé. Megértik, mi a különbség a pusztán valami ellen való lázadás, és a valamiért való cselekvés között. Ezek a jelenségek hasonlítanak azokhoz a belső változásokhoz, amely bennük zajlik, és segítenek azok egészséges megélésében. A modern történelem megfigyelése elvezethet az igazságtalanságok, az elnyomott és megsértett emberi- és polgári jogok, a feltartóztatathatatlanság és kezelhetetlen történelmi erők kórképéhez. Ugyanakkor, ha a történelemórák felkeltik a diákok érdeklődését, és belső aktivitásra készítik őket, akkor nem csak az értelmezés kulcsát kell, hogy megadják, hanem a jobbítás lehetőségével is foglalkozniuk kell. A történelemnek meg kell mutatnia belső fejlődését tükröző természetét, mely az embereknek megadja a lehetőséget a társadalom egészségének megteremtésére csakúgy, mint annak megbetegítésére. A korszakot felölelő kulcstémák mindegyikének van sötét és világos oldala, még akkor is, ha a történelmi események tükrében a sötét oldal a hangsúlyos. Az ideológia és propaganda mindig szembeállítható a gondolatszabadság lehetőségével, az állami kontroll az egyéni kezdeményezéssel, a félelem a bátorsággal, az igazságtalanság az igazsággal, a hatalom az ellenőrzés és szabadság egyensúlyával. Különösen fontos, hogy életrajzokkal is foglalkozzunk, segítve a kamasz ébredő énjét. Amikor a diákok felfedezik, hogy minden egyoldalú erő a történelemben szembeállítható egy másikkal, és végső soron az egyén kezében van a döntés, és ő a szociális megújulás egyetlen forrása, akkor érthető meg a jelen a jövővel való összefüggésben. A történelemtanításnak 9. osztályban jövőorientáltnak kell lennie!

Órakeret 60 óra

Előzetes tudás

Érti és használja az 5–8. osztályban tanult alapvető történelmi fogalmakat. Fel tudja idézni az előző évben tanult, az adott korszakra vonatkozó fontosabb eseményeket. Konkrét példákon keresztül képes absztrakt történelmi-társadalmi fogalmak (pl. szabadság, egyenlőség) megértésére. Képes a korabeli történelmi források megadott szempontok szerinti feldolgozására.

Tantárgyi fejlesztési célok

A felső tagozaton előtérbe kerül az önálló ítéletalkotó erő kialakulásának segítése. Bár a 9.

osztályosoknak többnyire fontosabb saját – ekkor még általában inkább a környezetükből felvett – véleményük, sokszor elhamarkodottan megformált gondolataik hangoztatása, mint társaik meghallgatása, ezt a képességet a gyakorlásán keresztül sajátítják el fokozatosan. Jó, ha a diákok azt a tapasztalják a tanítás során, hogy a tanár, bár lelkes, elkötelezett, és semmiképpen nem semleges, de tudja uralni saját érzéseit. A fiatalokban felébred az érdeklődés a jelenkor folyamatban lévő eseményei iránt, ezt segítő adhatunk olyan feladatokat, melyek ezek feldolgozására irányulnak (pl. újságok, napi hírek stb.). Fontos, hogy párhuzamokat találjanak a régebbi korok és az éppen zajló, „alakuló történelem” jelenségei között. Különböző feladathelyzetekben meg kell ismerkedniük egy konkrét esemény, életrajz stb. feldolgozásához szükséges forráslehetőségek összegyűjtésének, felkutatásának módjával, ezek önálló használatával (szakirodalom, filmek, múzeumok). Tanári segítséggel elkezdik használni a nagyobb, felnőtt könyvtárak (pl. FSzEK) adatbázisát. Kiváló lehetőség a történelmi közelmúlt eseményeinek megismerésére az ún. oral history módszer. Az osztályban így indirekt módon megjelenhet egy-egy történelmi esemény több szempontú megközelítése, egyúttal az interjúk és beszámolók elkészítése számos képesség (pl. jegyzetelés, anyag megszürése, megválogatása megadott szempontok alapján, előadás) gyakorlását lehetővé teszi. Az életrajzok és különböző történelmi események részletes, életszerű ábrázolása alapján a diákoknak alkalma van pontos megfigyeléseket tenni és abból következtetéseket levonni, a korabeli források olvasása során a tények és vélemények közötti különbség felismerését sajátítják el.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

A megadott lehetőségek közül az adott osztály érdeklődéséhez, az előző évben szerzett ismereteihez alkalmazkodva válogathatjuk össze az epochák konkrét tananyagát. A modern kor megértését segíti, ha a XV–XX. században lezajló változásokat egy-egy kulcsmotívumon keresztül mutatjuk be: a XV–XVI. században az emberiség kiszélesedő horizontja és annak jellemzői, a XVII. században a régi társadalmi rend felbomlása, és az új politikai struktúrák kialakulása, a XVIII. században a felvilágosodás hatása a történelemre, a XIX. században a különböző népek történelmének összefonódása, a XX. században az eddigi folyamatok egész világra érvényesülő, globális hatása.

Az újkorban bekövetkezett európai szemléletváltozás bemutatása más kultúrákkal való találkozások alapján (pl. konkvisztádorok, Afrika gyarmatosítása, az arany szerepének megváltozása, tudomány fejlődése)

Az abszolutizmus Franciaországban (cél egy értelmén, szaktudáson alapuló állam kialakítása, erre példák: hadseregreform, merkantilizmus, hivatalnokrendszer, Versailles)

A felvilágosodás és hatásai a politikai életben (röviden, vázlatosan és inkább életrajzokon, konkrét eseményeken keresztül figyeljük meg az eszmék érvényesülését)

A Függetlenségi Nyilatkozat és az Egyesült Államok alkotmánya (Benjamin Franklin, Tom Paine, Thomas Jefferson alakja, hatalommegosztás elve)

A felvilágosult abszolutizmus (II. József)

A francia forradalom eszméi, irányzatai, fordulópontjai, vezetői és árnyoldalai (Mirabeau gróf életrajzán keresztül a szabadság eszméjének megjelenése az első szakaszban, az alapvető emberi jogok megfogalmazása, a második szakaszban a szabadság és egyenlőség eszméinek keveredése a terror légkörében Robespierre diktatúrája idején)

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc (amennyiben ennek feldolgozása nem történt meg 8. osztályban, részletes leírás ott található, de 9. osztályban inkább az akkori magyar politika vezető alakjait mozgó eszméken legyen a hangsúly)

A kommunista ideológia és a bolsevik hatalomátvétel Oroszországban (oroszországi szociális

mozgalmak – pl. narodnyikok – a forradalom előzményeként, ezek kapcsán a testvériség eszméjének problémaköre, Lenin életrajza, eseménytörténet)

Kommunista diktatúra a Szovjetunióban (Sztálin életrajza, hétköznapiak)

Nemzetállamok, gyarmatbirodalmak, Európa és a világ az első világháború előtt (imperializmus, a Brit Birodalom felemelkedése – pl. Cecil Rhodes életrajzán keresztül, az egységes Németország létrejötte, USA gazdasági előretörése, „boldog békeidők”, Osztrák-Magyar Monarchia)

Az első világháború és a háborút lezáró békék (lásd 8.o.)

Az első Waldorf-iskola megalakulásának története, történelmi háttere

A nemzetiszocialista ideológia és a náci diktatúra (a versailles-i béke és a gazdasági válság hatása Németországra, Hitler életrajza, a rendszer jellemzői, az ellenállás lehetőségei, pl. Scholl testvérek, a propaganda szerepe)

A II. világháború (amennyiben ezt a témát feldolgozták 8. osztályban, akkor az eseményeket csak vázlatosan felelevenítjük, de akkor is érdemes bizonyos – inkább erkölcsi, eszmei mondanivalót hordozó – kérdések kapcsán újra elővenni a témát: pl. felelősség kérdése - háborús bűnösök, illetve a németek kollektív bűnössége, holokauszt, atombomba, Magyarország részvételének kérdése)

A Rákosi-korszak jellemzői (amennyiben részletesen vettük a sztálini diktatúrát, elég feleleveníteni az ott tanultakat, ebben segíthet pl. A tanú c. film)

Az 1956-os forradalom és szabadságharc Magyarországon

Hétköznapiak a Kádár-rendszerben

Az emberi jogok eszméje és a megvalósításáért folytatott harc napjainkig (a témát elsősorban életrajzok alapján dolgozzuk fel, és mindenképpen kerüljön sor az Európán kívüli világ bemutatására is, pl. Gandhi, Che Guevara, Nelson Mandela, 1968-as diákmozgalmak, női emancipációs mozgalmak, Martin Luther King, rendszerváltozás, afrikai gyerekkatonák stb.)

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés különböző médiumok anyagából

Ismeretszerzés felnőtt ismeretterjesztő irodalomból

Különböző emberi magatartás-típusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása

Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, egyszerű statisztikai táblázatokból

Önálló információgyűjtés adott témához könyvtárban

Előadás jegyzetelése – a lényeges és lényegtelen kiszűrése, rövidítés

Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása

Szöveg átfogalmazása adott szempont szerint

Feltevések megfogalmazása a történelmi személyek vagy csoportok cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról

Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása

Önálló vélemény megfogalmazása történelmi jelenségekről

Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése

Különböző értékrendek összehasonlítása,

Szóbeli beszámoló történelmi forrásokból származó szövegek, illetve szemtanúkkal készített interjú alapján

Időmeghatározás konkrét kronológiai adatokkal

Viszonyítások használata konkrét történelmi időszakokhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

Dráma (pl. október 23-ai iskolai megemlékezés), Rajz-festés (füzet illusztrálása, plakáttérvek), Irodalom (fogalmazások írása, a témákhoz kapcsolódó versek, novellák olvasása), Idegen nyelv (a

korszakhoz kapcsolódó életrajzok olvasása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

abszolutizmus, alkotmányos monarchia, köztársaság, terror, emberi jogok, forradalom, kommunizmus, gyarmatbirodalom, antant, központi hatalmak, versailles-i békerendszer, holokauszt, koncentrációs tábor, demokrácia, diktatúra, egypártrendszer, személyi kultusz, kulák, termelőszövetkezet, koncepció per

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a tanult korok főbb történelmi eseményeit és az ezekhez kapcsolódó alapfogalmakat
Felismeri egyes történelmi helyzetekben a szociális életet meghatározó eszmék (szabadság, egyenlőség, testvériség) érvényesülését, ezek hatását a különböző területeken (szellemi élet, jogi terület, gazdasági élet)

Párhuzamokat talál a tanult korok élethelyzetei, jelenségei és a mai kor között

Képes életszerűen, ugyanakkor történelmi hitelességgel leírni egy történelmi eseményt, helyzetet a szereplők szemszögéből

A jelenkor problémáival kapcsolatban tud érdeklődésének megfelelő kérdéseket megfogalmazni

Képes különböző típusú információforrásokból önállóan ismereteket szerezni

Korabeli történelmi források szövegét képes önállóan értelmezni megadott szempontok alapján

Véleményét képes kulturáltan, mások megsértése nélkül megfogalmazni

A tanult történelmi jelenségekhez, eseményekhez kapcsolódó erkölcsi, társadalmi kérdésekben állást tud foglalni

Önállóan gyűjtött anyagok alapján, segítség nélkül előkészített 10-12 perces szabad előadást tart csak rövid jegyzetre támaszkodva

A füzetét önállóan vezeti a megadott tartalmi és formai követelményeket figyelembe véve

A tanári előadásból a lényegyet kiszűrő, a fontosabb adatokat tartalmazó jegyzetet készít

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 10. osztályos diákok számára elsődleges kérdésnek számít az okság és az eredet. Hogyan lettek a dolgok olyanná, amilyenek most? – ezt a kérdést teszik fel a fiatalok a világnak. Megérik, hogy a felnőttkor kapujának küszöbére érkeztek. Hirtelen ráébrednek, hogy a felnőtt-lét, melyre eddig a senki által nem korlátozott szabadság világaként tekintettek, és ezért minél hamarabb el akartak jutni oda, egyúttal sokkal több felelősséggel is jár. Ettől elbizonytalanodnak, hajlamosak megkérdőjelezni saját képességeiket, ugyanakkor sokkal nyitottabbá válnak a sajátjuktól eltérő nézőpontok befogadására. Így mélyebbre mehetünk a történelemben, megismertethetjük a diákokkal a korábbi, a miénktől radikálisan eltérő tudatállapotokat. Széles körben látniuk kell a változást a vadászó-gyűjtögető életmódtól a magasan szervezett városi civilizációkig, és reflektálniuk a változó emberi tudatra, mely végigkísérte ezt az átalakulást. Ahelyett, hogy egy leegyszerűsített képet adnánk a technikai és politikai fejlődés menetéről, a diákoknak meg kell tanulniuk a különböző társadalmi-gazdasági szervezeteket úgy látni, mint az egymástól eltérő mentalitások és tudatformák tükröződését. Mindezeket túl az ilyen váltás az embernek a természethez fűződő kapcsolatában is megjelenik. Az emberi tudatfejlődés, melyet ez a történelem előtti és korai történelmi kor kifejez, minőségileg tükrözi azt a tudatváltást, melyen minden egyén is keresztülmegegy élete során. Ebből adódóan az emberi társadalom eredetének vizsgálata egyben önmegismerési folyamat is. A tudatosság vonatkozásában ez a korszak átfogja a váltást a résztvevő tudatosságtól a megfigyelő tudatosságig, melyben a külvilág élettelen, tanulmányozandó

tárggyá, maga a gondolkodás pedig belső üggyé válik. Itt az ideje másodszor is áttekinteni az emberiség kultúrtörténetét a prehisztórikus kortól a neolitik forradalmon keresztül a magas kultúrákig, lezárva a görög városállamok hanyatlásával és a görög kultúra Nagy Sándor idejében való elterjedésével. Ha a tanár a következő évek tananyagát figyelembe véve szükségesnek látja, megjelenhet a római történelem első szakasza is. Az epochák központi témája az emberi társadalmak és a környezet közötti kapcsolat. Az eszmék és technológiák, a vallások és a társadalmi struktúrák mind a környezet, a föld, az ég, az évszakok váltakozása, az életet adó folyó emelkedése és süllyedése, az éjszaka, a halál és a mennyei összefüggések mély emberi megtapasztalásában gyökereznek. A modern tudat számára nehéz ezt felfogni, hiszen mi már annyira elszakadtunk ezektől a realitásoktól. A tizedikes diák belső fejlődését tekintve erős összhangban él a föld erőivel, mégis rá kell ébreszteni az eszmék világára, mely képes kifejezni ezeket a kapcsolatokat. Az emberi képzelőerő elsősorban a természeti alkotóerőket tudja megragadni ebben a korszakban. A természet formáló erői az emberi tudatossággal átalakítva elképesztő nagyságú város- és templomépítést eredményeztek, kiterjedt öntözőrendszert és összetett vallási életet. A korszak végén ezek az erők egyre inkább individualizáltak és belsőleg jelentkeztek. Ezek az átalakulások tükröződnek a 16-17 éves kamaszok lelkében.

Órakeret 60 óra

Előzetes tudás

Érti és használja az eddig tanult történelmi fogalmakat. Fel tudja idézni az 5–6. osztályban tanult, az adott korszakra vonatkozó fontosabb eseményeket. Konkrét példákon keresztül képes absztrakt történelmi-társadalmi fogalmak (pl. állam) megértésére, és nyomon tudja követni azok kialakulásának folyamatát. Önállóan is felismer bizonyos jelenségekhez, eseményekhez vezető okokat és ezek következményeit. Képes a korabeli történelmi források megadott szempontok szerinti feldolgozására.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megtapasztalhatják az ember és a Föld kapcsolatának alakulását, miközben végigkövetik az egyéniség fokozatos kiemelkedését a csoportból. Azok a régészeti technikák, melyeket a régi történelmi korokról való tudásgyűjtéshez használnak, mind a deduktív, mind az induktív gondolkodásra szolgálnak példát, csakúgy, mint a tevékenységen keresztüli felfedezésre. A diákoknak meg kell tanulniuk különbséget tenni az általános és egyedi között. Fontos, hogy saját gondolkodásukat használják, és így valódi tapasztalatokat is szereznek azokról a témákról, amelyeket megértenek. Mivel igen hosszú időszakot tekintünk át a tanév során, alkalmunk van folyamatokat nyomon követni, alapvető emberi életformák (pl. vándorlás–letelepedés) ki- és átalakulását, ezek okát és hatását megfigyelni. Bemutatjuk bizonyos, a mai korban is emberi létünk természetes velejárójaként megélt fogalmak (pl. művészet, vallás, ház, gazdaság) megjelenési formáit az ősi időktől a klasszikus görög-római civilizációig. (pl. A jégkorszak művészete, mint egy magas kulturális szint megnyilvánulása, ahol világosan megjelenik a szertartás, a vallás, a szent hely eszméje. A képekre úgy is lehet tekinteni, mint amelyek tartalmazzák a fogalmi és szimbolikus gondolkodás alapjait.) Különböző feladathelyzetekben a diákok sokat gyakorolják az ok-okozati összefüggések önálló felismerését. Megértik, hogy összetett folyamatok miként jönnek létre, honnan erednek. Megtanulnak megadott szempontok alapján összehasonlítani két jelenséget, rendszert (pl. a környezeti hatások társadalmi, szellemi, gazdasági életben való megnyilvánulása Egyiptomban és az ókori Görögországban). Ahhoz, hogy a fiatalok valóban megértsék e régi történelmi korok világát, meg kell tanulniuk egyensúlyt teremteni a képzelőerő és a logikus gondolkodás között. Fontos, hogy ezekkel a témákkal

foglalkozva körüljárjuk a fejlődés fogalmának értelmezését. (pl. Számos vívmány, melyet hagyományosan a civilizációkhoz kötünk, sokkal korábbi. A földművelésen alapuló letelepedésre való átállás kezdetben az életszínvonal és a várható élettartam csökkenéséhez, betegségek elterjedéséhez, több emberi konfliktushoz vezetett.) Megfelelőbb úgy tekinteni ezekre a lépésekre, mint a tudatváltással együtt járó küzdelmekre, semmint egy materiális fejlődés eredményére.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

A felső paleolitikum emberi forradalma (jégkorszaki társadalmak, kultúra és művészet, új technológiák, példaként lehet a mai korban még hasonló életmódot folytató törzsek életmódját megfigyelni)

Mezolitikumi társadalmak (a jégkorszak vége, a tengerszint emelkedése, a kulturális és gazdasági élet változatossága, az íj feltalálásának jelentősége)

Neolitikum (a termékeny félhold mezőgazdasági gyökerei, a letelepedés és élelemtermelés kialakulásának folyamata, korai földműves kultúrák)

Az ősi perzsa kultúra, Zarathusztra mitikus alakja (változások a szellemi életben a földművelés kultúrájával összefüggésben)

Anyagi és szellemi kultúra az ókori Kelet civilizációiban – városi civilizációk jellemzői (a letelepedéstől a városig, a hatalom központosítása, társadalmi hierarchia, az írás, törvények, a bürokrácia, a kereskedelem megjelenése, a környezet kihívásai és az államok kialakulása közötti összefüggések – a példákat mind Mezopotámia, mind Egyiptom kultúrájából vagy más folyamvölgyi civilizációkból is hozhatjuk)

Az ősi héber civilizáció és átalakulása írásos kultúrává

Európai megalit kultúrák

A bronzkori kultúrák (pl. a hallstatti és a kelta kultúra Európában, Közép- és Dél-Amerika – maják, toltékok, krétai civilizáció)

Hellász (a poliszok kialakulása, az athéni demokrácia működése, Nagy Sándor)

Róma a köztársaság kialakulásától a császárságig

A magyarság történetének kezdetei (a magyarság eredete, vándorlása, ősmagyar hitvilág, honfoglalás és államalapítás)

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés és önálló következtetések levonása tárgyak, épületek, képek közvetlen megfigyeléséből

Ismeretszerzés szaktudományi munkákból

Különböző emberi magatartás-típusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása

Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, ábrákból

Önálló információgyűjtés adott témához könyvtárban, információk önálló rendszerezése

Előadás jegyzetelése – a lényeges és lényegtelen kiszűrése, rövidítés

Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása

Szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint

Feltevés megfogalmazása a történelmi személyek vagy csoportok cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról

Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása

Önálló vélemény megfogalmazása történelmi jelenségekről

Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására

A tárgyilagos érvelés és a személyeskedés megkülönböztetése

Különböző társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása

Különböző értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása

Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságaira vonatkozóan

Szóbeli beszámoló népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek alapján

Primer történelmi források elemzése, különféle társadalmi-történelmi összefüggések felderítése

Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi és erkölcsi témáról

Jegyzet alapján szakszerű esszé készítése

Történelmi korszakok, periódusok nevének használata

Időmeghatározás konkrét kronológiai adatokkal

Viszonyítások használata konkrét történelmi időszakokhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

Dráma (pl. ókori mítoszok feldolgozása), Rajz-festés (füzet illusztrálása), Irodalom (fogalmazások írása, a témákhoz kapcsolódó irodalmi művek olvasása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

állam, társadalom, gazdaság, vallás, mitológia, teremtés, öntözéses földművelés, fáraó, hieroglifa, civilizáció, szokásjog, írott törvények, életmód, birodalom, élelemtermelés, letelepedés, nomád, városállam, alkotmány, népgyűlés, tisztség, démosz, demokrácia, arisztokrácia, egyeduradalom, cserépszavazás, állampolgár, rabszolga, hellenizmus

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a tanult korok főbb történelmi eseményeit és az ezekhez kapcsolódó alapfogalmakat
Párhuzamokat talál a tanult korok élethelyzetei, jelenségei és a mai kor között

Képes életszerűen, ugyanakkor történelmi hitelességgel leírni egy történelmi eseményt, helyzetet a szereplők szemszögéből

A fejlődés témakörében a tanult jelenségekkel kapcsolatban tud érdeklődésének megfelelő kérdéseket megfogalmazni

Képes különböző típusú információforrásokból önállóan ismereteket szerezni

Korabeli történelmi források szövegét képes önállóan értelmezni és abból következtetéseket levonni megadott szempontok alapján

Véleményét képes kulturáltan, árnyaltan, mások megsértése nélkül megfogalmazni

A tanult történelmi jelenségekhez, eseményekhez kapcsolódó erkölcsi, társadalmi kérdésekben állást tud foglalni

Önállóan gyűjtött anyagok alapján, segítség nélkül előkészített 15-20 perces szabad előadást tart csak rövid jegyzetre támaszkodva

A füzetét önállóan vezeti a megadott tartalmi és formai követelményeket figyelembe véve

A tanári előadásból a lényegét kiszűrő, a fontosabb adatokat tartalmazó jegyzetet készít

Felismeri a felmerülő jogi, társadalmi fogalmak mai vonatkozásait

Adott szempontok alapján képes összehasonlításokat végezni

Tud tájékozódni ókori államformák között és példát hoz rá a jelenkorból

Főlismeri az európai kultúra ókori keleti és antik gyökereit

A diák történelemszemléletében megjelenik a nagyobb távlat, az ember élettörténetét összefüggésbe tudja hozni az emberiség történelmével

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 11. osztályban a tanulók általában jelentős lépést tesznek belső fejlettség és érettség tekintetében. Elkezdnek rövid- és hosszútávú célokat kitűzni maguk elé, és sok megnyilvánulásuk a saját útjuk, világnézetük, egyéniségük keresésére irányul. Ítéloképességük differenciáltabbá, gondolkodásuk árnyaltabbá válik, képesek több szemszögből megvizsgálni egy-egy jelenséget, és az ellenérveket is alaposan mérlegelve kialakítani és megvédeni saját álláspontjukat. Sok diáknál ugrásszerű változást tapasztalhatunk a logikus, bonyolult összefüggéseket felismerő, elemző gondolkodás területén, és a kamaszkor eddigi viharos évei után képesek összhangot teremteni érzéseik, és az őket mozgató gondolati-akarati ösztönző erők között. Ennek a fejlődési folyamatnak része az is, hogy a többi emberrel való kapcsolatukban a megértés, elfogadás új szintje jelenik meg. Az ebben az életkorban felébredő szociális érzékenység, erős bensőségesség és reflektálási képesség, a szeretetre, az önfeláldozásra és a szolgálatra való hajlam összecseng a középkor egyes áramlataival (pl. szerzetesrendek, templomos lovagok, katedrálisépítő mesterek). Ugyanakkor a középkorban kifejeződik az akarat ereje is a népvándorlásokban, az iszlám előre törésében, a kibontakozó kelet-nyugati konfliktusban, az állam és egyház közötti hatalmi küzdelmekben. A tárgyalt események jó része az ókortól a középkor felé tartó átalakulást kíséri végig. Ezek közül a témák közül számos művészien fonódik egybe Wolfram von Eschenbach Parzivaljában, melyet irodalomból tanulnak. A történelemórák ebben az osztályban megmutatják azt az utat, ahogy a középkor világa létrejött a görög-római, a germán és a zsidó-keresztény kultúra hagyatékaként. Ezt követően a középkori történelemben az állam és egyház, a Nyugat és Kelet közötti feszültség jelenti az elmozdulást a modern individualizmus irányába, amely még határozottabban megjelenik a városi kultúrában. Itt jelennek meg e közösségek alkotó erejét és a korábbi századok tudását magukban hordozó gótikus katedrálisok.

Órakeret 128 óra

Előzetes tudás

Érti és használja az eddig tanult történelmi fogalmakat. Fel tudja idézni a 6. osztályban tanult, az adott korszakra vonatkozó fontosabb eseményeket. Képes absztrakt történelmi-társadalmi fogalmak (pl. hatalom, vallás) mibenlétének árnyalt, erkölcsi-filozófiai szempontokat figyelembe vevő megközelítésére. Önállóan felismer és elemez bizonyos jelenségekhez, eseményekhez kapcsolódó összefüggéseket. Képes a korabeli történelmi források megadott szempontok szerinti elemzésére.

Tantárgyi fejlesztési célok

Kiemelten fontos ebben a tanévben, hogy a diákoknak minél gyakrabban adjunk az önálló ítélőerő következő szintre lépését segítő feladatokat. Ebbe beletartozik, hogy legyen alkalmuk egymásnak és a tanárnak a tanultak hátterét megvilágító kérdéseket feltenni, ezekről saját véleményüket több szempontot megvizsgálva kialakítani, és azt másokéval ütköztetni. Jó, ha visszajelzést kapnak arról, hogyan vannak jelen egy vitában, érveik mennyire megalapozottak, határozottan képviselik-e saját álláspontjukat, ugyanakkor elég nyitottak-e az ellenérvek felé. A folyamatok megfigyelése során meg kell tanulniuk felismerni a tendenciákat, a bonyolultabb összefüggéseket. Fontos felismertetni a diákokkal, hogy a jelenkor bizonyos eseményeinek, jelenségeinek magyarázatát csak a középkori történelmi gyökerek alapos tanulmányozásával találhatjuk meg. Ezt segíti, ha a tanultak aktuális és általános emberi vonatkozásait is tárgyaljuk (pl. az iszlám vallás kapcsán a nő képe, a nők helyzete iszlám országokban, és általánosan a férfi és női szerepek). Azáltal, hogy visszamegyünk az eredethez, sok ma általánosan elterjedt vélemény előítéletes, sztereotípiákkal jellegetve szembesülnek a fiatalok. A források feldolgozása során bonyolult összefüggéseket feltáró, elemző feladatokat adhatunk. Gyakoroljuk az összehasonlító elemzést, melyhez a diáknak

önállóan kell szempontokat választania.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az antik kultúra öröksége, a filozófiai gondolkodás kezdetei (Szókratész, Platón, Arisztotelész)

A kereszténység kezdetei és tanításai (pl. Szent Pál tevékenysége)

A népvándorlás és az antik civilizáció felbomlása

Az iszlám vallás, az arab hódítás és kulturális hagyatéka

A bizánci és a frank birodalmak (helyi politika, egyházszakadás)

A hatalomgyakorlás, a társadalmi és gazdasági élet jellemzői (keresztény királykép, feudalizmus, középkori városok, kereskedelem)

A vallás és az egyház szerepe a középkori Európában (bencés és ír szerzetesség, a kolostorok jellemzői és hatása a gazdasági és kulturális életre, eretnekmozgalmak)

Háborús konfliktusok és hatalmi törekvések Európában (invesztitúra-harc, keresztes hadjáratok, templomos rend)

A gótikus katedrális

A középkor világképe (pl. Szt. Ágoston, Aquinói Szt. Tamás, a középkori világkép átalakulása – pl. a térképek fejlődésének megfigyelésével)

Hatalomgyakorlás, államszervezet, a társadalmi és gazdasági élet jellemzői az Árpád-házi királyok idején

A Magyar Királyság mint európai középhatalom az Anjouk, Luxemburgi Zsigmond és Hunyadi Mátyás korában

A középkori magyar művelődés és kultúra feltárt emlékei

A török elleni harcok, a középkori magyar állam bukása

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés szaktudományi munkákból önállóan választott szempontok szerint

Különböző emberi magatartás-típusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása

Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, ábrákból

Önálló információgyűjtés adott témához könyvtárban, információk önálló rendszerezése, értelmezése

Az internet kritikus és tudatos felhasználása ismeretek szerzésére

A tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése

Előadás jegyzetelése élőbeszéd tempójában, a lényeges és lényegtelen kiszűrése, rövidítés

Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása

Írott és hallott szövegekből tételmondat meghatározása, szövegtömörítés, szöveg átfogalmazása adott szempont szerint

Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása

Feltevés megfogalmazása a történelmi személyek vagy csoportok cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról

Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása

Önálló vélemény megfogalmazása filozófiai kérdésekről

Érvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására, az érvek kritikai értékelése

Mások érvelésének összefoglalása és figyelembe vétele, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése

Különböző társadalmi-történelmi jelenségek összehasonlítása önállóan választott szempontok alapján

Különböző értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása, társadalmi-történelmi jelenségek értékelése a saját értékrendnek megfelelő szempontok alapján

Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságaira

vonatkozóan

Szóbeli beszámoló népszerű tudományos irodalomból, történelmi forrásokból származó szövegek alapján

Primer történelmi források elemzése, különféle társadalmi-történelmi összefüggések felderítése

Esszé írása történelmi-társadalmi témákról, filozófiai kérdésekről, ennek kapcsán a kérdés világos megfogalmazása, bizonyítékok és cáfolatok kifejtése, következtetések levonása

Az egyes történelmi jelenségek kölcsönhatásainak elemzése

Jegyzet alapján szakszerű esszé készítése

Történelmi fogalmakról szabatos definíciók megfogalmazása

Történelmi korszakok, periódusok nevének használata

Időmeghatározás konkrét kronológiai adatokkal

Viszonyítások használata konkrét történelmi időszakokhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

Rajz-festés (füzet illusztrálása), Irodalom (retorika, Parzival), Művészettörténet (középkori művészet)

Kulcsfogalmak / fogalmak

monoteizmus, politeizmus, apostol, evangélium, messiás, egyház, pápa, zsinat, eretnek, szerzetesrend, kolostor, népvándorlás, két- és háromnyomásos gazdálkodás, nehézeke, szügyhám, hűbériség, jobbágy, földesúr, kiváltság, robot, iszlám, kalifa, mecset, Korán, céh, önkormányzat, városi kiváltságok, polgár, patrícus, plebejus, árutermelés, lovag, skolasztika, , investitúra, gótika, vármegye, tized, ispán, nádor, várjobbágy, várnép, tatárjárás, Aranybulla, kamarahaszna, báró, szabad királyi város, mezőváros, bányaváros, kapuadó, harmincadvám, kancellária, zsoldos, végvár

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a tanult korok főbb történelmi eseményeit és az ezekhez kapcsolódó alapfogalmakat

Képet alkot Európa fogalmáról

Eligazodik a középkori társadalom függőségi viszonyi között

Látja a későbbi történelmi korok eseményeinek, jelenségeinek középkori gyökereit

Párhuzamokat talál a tanult korok élethelyzetei, jelenségei és a mai kor között

A tanult jelenségekkel kapcsolatban tud azok hátterére, összefüggéseire vonatkozó kérdéseket megfogalmazni

Képes különböző típusú információforrásokból önállóan ismereteket szerezni, azokat rendszerezni

Korabeli történelmi források szövegét képes önállóan elemezni

Véleményét képes kulturáltan, árnyaltan, megalapozott érvekkel alátámasztva, mások megsértése nélkül megfogalmazni

A tanult történelmi jelenségekhez, eseményekhez kapcsolódó erkölcsi, társadalmi kérdésekben állást tud foglalni

Önállóan gyűjtött anyagok alapján, saját gondolatmenet mentén felépített 20-25 perces szabad előadást tart csak rövid jegyzetre támaszkodva

A füzetét önállóan vezeti a megadott tartalmi és formai követelményeket figyelembe véve

A tanári előadásból a lényegyet kiszűrő, a fontosabb adatokat tartalmazó jegyzetet készít

Felismeri a felmerülő jogi, társadalmi fogalmak mai vonatkozásait

Önállóan választott szempontok alapján képes összehasonlításokat végezni

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok 12. osztályban készen állnak arra, hogy a történelem célját, az azt alakító erők mibenlétét kutató kérdésekre keressék a választ. Ebben az életkorban saját életükre vonatkozóan is előtérbe kerül a jövő tervezése, hogy megtalálják helyüket a felnőttek világában. A történelemtanítás három fő motívumra épül ebben az osztályban. Az első az a törekvés, hogy a diákok áttekintést kapjanak a világtörténelemről. A második, hogy speciálisan egyes kultúrák vagy egyének példáján keresztül mutassuk meg a „kultúra életrajzát” (ami lehet olyan, mely eléri a csúcspontját, vagy hanyatlik, befejezetlen, vagy megragadt bizonyos szinten). Harmadszor pedig el kell jutnunk annak megértéséhez, hogy a történelmi változás folyamán az egyének egyre korábban válnak függetlenné, és későbbi fejlődésük egyre kevésbé függ külső normáktól vagy társadalmi konvencióktól, más szavakkal az egyének egyre fokozottabban élhetnek a szabadság lehetőségével. Így a fiatalok megtapasztalják, hogy ők is tagjai az emberiségnek, és látják a fejlődés eszméjének valóságát. Megélhetik, hogy a világban – bármennyire kaotikusnak is tűnik – jelen van az értelem, mint összetartó erő. A második szempont érzékelhetővé teszi számukra a saját sorsukhoz való kötődést. A harmadik aspektus pedig a saját, egyéni jövőbe vezető útjukra irányul. A témakörök kiválasztása a tanár feladata az osztály igényeinek mérlegelésével, a fent megjelölt szempontok figyelembe vételével. Fontos, hogy a diákok az epocha során találkozzanak a jelenkor égető kérdéseivel, és ebből kiindulva tárjuk fel a múlttal való összefüggéseket. A cél az, hogy a fiatalok a múlt tanulmányozásából kiindulva találják meg saját feladataikat a jövőben. Azzal a tudattal kell befejezniük történelmi tanulmányaikat, hogy minden egyén – saját szükségletei által meghatározott módon – a történelem részese és alakítója.

Órakeret **132 óra**

Előzetes tudás

Érti és használja az eddig tanult történelmi fogalmakat. Fel tudja idézni az 5–11. osztályban tanult, az adott korszakokra vonatkozó fontosabb eseményeket. Képes hosszabb történelmi korszakok áttekintésére, a fordulópontok, meghatározó események felismerésére. Érdeklődik a jelenkori politikai, társadalmi kérdések iránt. Megérti ezek történelmi gyökereit. Összetett problémák önálló elemzésére képes.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákokat belső mozgásra, valódi gondolkodásra készítjük, ha az áttekintés szempontjával nem pusztán a kronologikus sorrendet, hanem más irányító elveket választunk. Fontos, hogy a vizsgált kultúrát időben és térben is kiterjesztve mindig más korokkal, vagy az adott korszakban más területekkel hasonlítsuk össze. Az áttekintés során meg kell érteniük az egyes ciklusok belső törvényszerűségeit. Az összefüggés a fejlődés összefüggése, amit az összehasonlítások tesznek leginkább érthetővé: például, ha érzékeltetjük, mennyire különbözőképpen szemlélik, élik át az emberek a világot, mennyire eltérőek az együttélés módjai. Ebben az osztályban már nem annyira a részletekbe menő, képszerű ábrázolás módszerével viszi közel a tanár a fiatalokhoz a tanult korszakot, hanem a folyamatok, összefüggések, nagy fordulópontok drámai megjelenítésével. Fokozottan támaszkodjunk a diákok önállóságára a témák feldolgozásában. Mindenképpen adjunk olyan feladatokat, melyek figyelmüket az aktuális politikai, társadalmi kérdésekre irányítják. Bármilyen szempontot is választunk a világtörténelem áttekintéséhez, mindenképpen találkozunk az emberi gondolkodás változásával az egyes korszakokban. Ez jó alkalom arra, hogy a diákok objektíven megfigyeljék saját gondolkodásuk jellemzőit, folyamatát, azt, hogyan jutnak el egy-egy felismerésig, ítéletig. Így segíthetünk az előítéletektől, általánosítástól mentes, árnyalt, önálló gondolkodás kialakításában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

A világtörténelem fő korszakainak vázlatos áttekintése a kezdetektől a modern korig, meghatározott szempontok alapján (pl. egyén és közösség viszonya, emberi jogok, törvények, az ember és a természet viszonya, a politika változásai, a politikai-társadalmi-gazdasági életet meghatározó eszmék egyes korokban, erkölcsi kérdések, a világkép változása, az emberről alkotott kép változása, különböző nemzetek, kultúrák történelme saját fejlődési dinamikájuk szemszögéből, Nyugat és Kelet viszonya, jellemzői, a szabadság kérdése, politikai filozófia az egyes korokban, politikai rendszerváltások az ókortól napjainkig, a jövőről alkotott kép változása a történelem folyamán, stb.)

A posztimperialista korszak problémái: a nemzeti, etnikai, vallási konfliktusok számos régióban, és ezek történelmi gyökerei

A jelenkori politikai, társadalmi, gazdasági élet jelenségeinek és ezek történelmi gyökereinek áttekintése (államok, kormányok, mai demokráciák működése, hatalmi ágak, a média szerepe, civil szervezetek, a nemzetek közötti együttműködés lehetőségei, jelenkori európai változások)

A magyar történelem áttekintése (korszakolás, korszakok jellemzői, súlypontok, sorsfordulók, nemzettudat, nemzetiségi kérdés különböző korszakokban)

Európa történelmi régiói, Európa szerepe, helye a történelemben

Fejlesztési követelmények:

Az előző években megszerzett képességek gyakorlása komplex feladathelyzetekben

Kapcsolódási pontok

Dráma (záró színdarabhoz kapcsolódó történelmi háttér), Művészettörténet (építészet), Földrajz (globalizáció), Biológia (evolúció), Irodalom (a témákhoz kapcsolódó irodalmi művek olvasása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

A választott témáktól függően az adott témákhoz kapcsolódó érettségi követelményként szereplő fogalmak

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a tanult korok főbb történelmi eseményeit és az ezekhez kapcsolódó alapfogalmakat Párhuzamokat talál az egyes korok jelenségei között

A tanult jelenségekkel kapcsolatban tud azok hátterére, összefüggéseire vonatkozó kérdéseket megfogalmazni, ezekről saját véleményét kialakítani

Képes különböző típusú információforrásokból önállóan ismereteket szerezni, azokat saját szempontok alapján rendszerezni, ebből összegzést készíteni

Különböző korokból származó történelmi források szövegét képes önállóan, saját szempontok alapján elemezni

Képes nyomon követni saját és mások véleményének alakulását, meg tudja ítélni az érvek megalapozottságát

A tanult történelmi jelenségekhez, eseményekhez kapcsolódó erkölcsi, társadalmi kérdésekben állást tud foglalni

Önállóan gyűjtött anyagok alapján, saját gondolatmenet mentén felépített 30-40 perces szabad előadást tart csak rövid jegyzetre támaszkodva

A füzetét önállóan vezeti a megadott tartalmi és formai követelményeket figyelembe véve

A tanári előadásból a lényegyet kiszűrő, a fontosabb adatokat tartalmazó jegyzetet készít

Felismeri a felmerülő jogi, társadalmi, gazdasági stb. fogalmak mai vonatkozásait

Ismereteit képes elmélyíteni a XX. század második felének problémáival kapcsolatban

Adott témában önálló kutatást tud végezni (könyvtár, levéltár, szakkönyvtár)

Kiigazodik, tájékozódik a napi politika világában

Ismeri a modern demokráciák működését, tisztában van állampolgári jogaival és kötelességeivel

Önállóan választott szempontok alapján képes összehasonlításokat végezni

A diák képet tud alkotni egyes történelmi korokról, rálátással rendelkezik a történelem egészére

Felismer a múltból a jelenbe vezető jelenségeket, és ezáltal önállóan képet tud alkotni a jövőről

Filozófia

Bevezetés

A kamaszkor előrehaladtával a különböző közismereti tárgyak témáiban egyre gyakrabban lép előtérbe eszmei, történelmi, gondolkodásbeli, erkölcsi, vallási kérdések taglalása közben a filozofálás erősödő életkori készítése. Így a 9., 10., 11. osztályokban a szaktanárok figyelmet kell fordítsanak az ébredő gondolkodóerő ápolására az egyes filozófiai rendszerek, egy-egy jelentős gondolkodó avagy eszme történelmi, művészi, társadalmi hatásait taglalva. Ezek a kérdések segítenek megtalálni a kapcsolatot a tantárgyak, a tudományok, végső soron az emberismeret és világismeret végső kérdései közt.

A filozófia tantárgy a megfelelő feldolgozás segítségével alkalmas a gondolkodóerő csiszolására: más, sokszor nagyon nehéz gondolatok megértése, fogalmainak tisztázása árnyalja a saját gondolkodást.

Az alapvető emberi kérdésekre a különböző filozófiai irányzatok eltérő válaszokat adnak. Az egyes eredeti szövegrészletek tanulmányozása során megtanulják ezeket rendszerezni, értékelni, összevetni. Az emberiség hatalmas tudástárába belelátva tisztelet ébred az emberi bölcsesség felé, és erősödik más gondolkodásmódok felé a nyitottság. Ugyanakkor formálódik saját véleményük és kritikai gondolkodásuk.

A filozófia tantárgy alkalmas az olvasott szövegek egyéni megértése és feldolgozása technikáinak elsajátítására; a szövegvázlat, a tanulási jegyzet, az összefoglaló fogalomtár készítésére, mely segítheti az érettségire való készülést a metodikáját. Az órákon a feldolgozás módja gyakran a filozófiai eszmecsere, az elmélyült, improvizatív tematikájú beszélgetés formáját öltheti. Am egyes témáknál javallott a peripatetikus, tehát „sétálva tanító”, vagy akár művészi feldolgozású értelmezése is a tanultaknak.

A filozófia tanulmányok valódi érettséget igényelnek, és méltán zárhatók a 12. év tanulmányai a bölcsesség szeretetében való elmélyüléssel.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 12. osztály során a filozófia külön tantárgyként belépve a korábbi években tanultak magasabb szempontú, árfogó összegzésére nyújt lehetőséget. A fiatalok szemlélete kitágul, nyitottabbak az összefüggésekre, ezáltal formálódik saját eszmeviláguk, önálló világképük. Személyes ideáikat összevetik az emberiség történelmének nagy eszméivel. A saját megélt gyermekkorukra, fejlődésük ívére egyéb tantárgyak keretében (művészetek, mozgásórák) van mód rátekinteniük, de a filozófiatörténetben is fellelik a tudatfejlődés ívét.

Órakeret **30** **óra**

Előzetes tudás

történelmi, művelődéstörténeti ismeretek, a természet és a tudomány különböző területeinek eddig

vizsgált jelenségeinek és összefüggéseinek megértése, az ok-okozati és ítéletalkotó gondolkodás fejlődése

Tantárgyi fejlesztési célok

Interdiszciplináris áttekintés

Önálló anyagfeldolgozás

Gondolatok, gondolatrendszerek átlátása, felidézése

Fogalmak ismerete

Problémaérzékeny, kritikus gondolkodás

A kulturált eszmecsere képessége

A szabad gondolatalkotás képessége

Személyes és emberiségkérdések összekapcsolása

Gondolatok szabatos, alkotó nyelvhasználattal való kifejtése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Bevezetés

A filozófia alapkérdése

A filozófia a tudományok közt

A mítoszok és a filozófia

Filozófiatörténet

Természetfilozófusok

A három nagy ókori bölcs. Szókratész, Platón, Arisztotelész

A hellenizmus kora: cinikusok, sztoikusok, epikureusok, újplatonisták, misztikusok

A középkortól a felvilágosodásig: Szent Tamás, Augustinus, Descartes, Locke, Hume, Berkeley

Kanttól Freudig /Hegel, Kirkegaard, Marx, Darwin/

Korunk filozófiája / egzisztencializmus, materializmus, antropozófia, öko-filozófia/

Vallás, művészet, filozófia

Az emberiség nagy kérdései a filozófusoknál (lét, tudás, erkölcs, esztétika, politika, gazdaság, vallás)

Kapcsolódási pontok

A 12. év irodalmi, dráma, történelmi és természettudományos anyagához kapcsolódva a 18-19 évesek a nagy emberiségkérdések személyes átélése révén képesek az élet céljáról, a jó és rossz kérdéséről is fogalmakkal, ugyanakkor elevenen beszélni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

filozófiai alapkérdések és rendszerek, nagy egzisztenciális kérdések: lét, tudás, erkölcs, esztétika, politika, gazdaság, vallás, kritikai gondolkodás

A fejlesztés várt eredményei

Megismerik a különböző filozófiai irányzatokat; megtanulják ezeket rendszerezni, értékelni, összevetni.

Megértik más gondolkodásmódok logikáját és rendszerét, ugyanakkor formálódik saját véleményük és kritikai gondolkodásuk is.

Képesek az olvasott szövegek egyéni megértésére és a feldolgozás technikáinak elsajátítására.

Képesek a tartalomnak megfelelő szövegvázatot, tanulási jegyzetet és összefoglaló fogalomtárat készíteni.

Honismeret és földrajz

Bevezetés

„A gyermekek érdeklődnek a világ iránt, töreksenek arra, hogy kimenjenek a természetbe, hogy saját identitásuk eléréséhez kialakítsák önálló világképüket. Ez része az ember individualizálódási készségének. Minden gyermeknek egyesítenie kell világképét a testi tudatosságával, annak érdekében, hogy tudja hol a helye és ki is ő.” (D. L. Brierley)

A földrajz tanítását úgy építjük föl, hogy fölkeltsse a diák világ iránti érdeklődését, és egyben életbátorságot is közvetítsen. Ehhez tartozik a Földnek, mint természeti környezetnek egyre jobb megértése, annak életritmusával, sajátosságaival. A természeti környezet alapvetően meghatározza az ott élő emberek életét, de egyúttal az emberek gazdasági és kulturális tevékenysége meg is változtatja azt. Az ember környezete iránti felelősség tudatát és az ökológiai tudatosságot a gyermekkorban kell megalapozni.

Az emberi lény térbeli tájékozódása, léte a térben, jellegzetes fejlődési fokokon halad át. A földrajz tantárgynak az egyik feladata a gyermek térbeli tudatosságának erősítése. Ahogy a földrajz a kifelé forduló tájékozódást segíti, „testvér” tantárgya, a geometria a belső térbeli tájékozódást fejleszti. A földrajz tantárgy másik feladata a tér és az idő összekapcsolása, amely főleg a történelmi tanulmányokban jelenik majd meg.

A földrajz minden aspektusában, a tanterv összességén belül integráló tárgy szerepét tölti be.

A földrajz tanítás természetes, indirekt lehetőséget kínál a morális erők fejlesztésére is. Ha a gyermek megismeri az egymásmellettséget a térben, szeretetteljesebben fordul majd a „mellette lévő” ember (embertársa) felé is. Ezért a Waldorf-iskola módszertanában a földrajz tanítás sarkalatos témái a következők:

- fizikai vagy természeti földrajz,
- társadalomföldrajz,
- belső vagy fejlődésföldrajz.

A fizikai vagy természeti földrajz szisztematikusan ismerteti a föld jelenségeit, felszínét, belső szerkezetét, valamint atmoszféráját. A társadalomföldrajz az ember környezetre gyakorolt hatásával, gazdasági következményeivel, valamint a földrajzi környezet sajátosságainak és az ott élő emberek társadalmi és kulturális fejlődésének viszonyával foglalkozik. A belső vagy fejlődésföldrajz azt elemzi, hogy az egyének környezetük iránti tudatossága miként tükröződik abban, ahogyan a világot látják. Célunk integrálni ezt a háromféle megközelítést.

Az első három osztály során a tanuló megismerkedik saját környezetével, az ott élő emberek által végzett munkákkal (pl. mesterségek – 3. osztály). Ezekben az években nagy szerepet kap a formarajz, a későbbi geometria előfutáraként, amely többek közt a gyermek saját testi viszonyainak megismerését is szolgálja. Az adott helynek és a környezetének a megértése két fontos lépés, amelyre ekkor válnak képessé a gyermekek, vagyis „én én vagyok, itt és ebben a családban, te meg te vagy, hozzám képest ott”. Miután ez kialakult, csak akkor képesek kilépni, és a körülöttük levő világot felfedezni. Ezért kezdődik a földrajz tanítás – a külső világról való tudatos tanulás értelmében – a 4. osztályban, amikor új módon ébred fel a gyermekben a kíváncsiság a környezete iránt. Az első évek földrajzzal kapcsolatos témáit is ide gyűjtöttük, jóllehet ezek nem sorolhatók a tudományos értelemben vett földrajzhoz, a későbbi földrajzi tanulmányokat azonban jól előkészítik.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekek magától értetődőnek veszik környezetüket, vagyis az embereket, az állatokat, a

növényeket, a köveket, a csillagokat, a Napot és a Holdat, valamint az évszakokat. Ha folytonosan meg tudjuk újítani a különböző területek és a gyermek lelki világának ezen egységét, ezzel erősítjük a gyermekek bizalmát, elfogadását és magabiztosságát. A gyermekek élete első hétéves periódusának alapvető lelkiállapotát azzal az érzéssel tudjuk kifejezni, hogy 'a világ jó'.

Órakeret integráltan a magyar nyelv és irodalomban

Előzetes tudás

Az első hét év alatt szerzett tapasztalatok a természettel, környezettel, azok jelenségeivel, anyagaival kapcsolatban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket történetekkel, a természet megfigyelésével, az évszakok váltakozásának követésével, tapasztalataik lerajzolásával ösztönözzük arra, hogy elgondolkodjanak olyan dolgokon, melyek kihangsúlyozzák, hogy mi a különleges abban, amit látnak. Mi végtelenül nagy és mi parányi, mi törékeny és mi végtelenül erős a természetben. Az ilyen történetek és megfigyelések csak akkor válnak világossá a gyermekek számára, ha azokat szívvel-lélekkel mondjuk el nekik, azaz ha megszemélyesítés által, képekben gazdagon az érzelmekhez szólnak. Ezáltal felfogják, hogy semmi sem értelmetlen vagy jelentéktelen a természetben. Ezek a tapasztalatok különösen fontosak, mivel felkészítenek arra a valóságos helyzetre, amelyben manapság nap, mint nap találjuk magunkat. Ezzel nemcsak megalapozzák a jövőt, hanem mintát is állítanak neki.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A természet birodalmait, az elemeket, az évszakokat, a csillagokat úgy kell érzékeltetni, mintha saját maguk beszélnének. Ezen nem absztrakt történeteket értünk, hanem természetes meséket, melyek a dolgok lényegéről szólnak. Formájukat tekintve lehetnek példázatok, vagy természetről szóló legendák.

Kapcsolódási pontok

Mesék, rajzok, a tájékozódást szolgáló nagytesti mozgások, mozgási memóriát fejlesztő gyakorlatok

Kulcsfogalmak / fogalmak

irányok, évszakok, ismert égitestek (Nap, Hold), időjárás tényezői, csapadékfajták, települések alapszavai (utca, város, falu stb.)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben alakuljon ki egy fokozott odafigyelés a természet dolgai iránt, melynek során megérthetik, hogy a természetben minden lénynek és folyamatnak jelentősége van.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban a gyermekek megtanultak „más” szemmel tekinteni környezetükre, és elkezdtek meghallani azt, amit a környezetük mond nekik. Most, a második osztályban megtapasztalják, miként kapcsolódik az emberi lény a természet birodalmához. A természet átélése, a benne való tevékenység, munkálkodás fontossá válik.

Órakeret integráltan a magyar nyelv és irodalomban

Előzetes tudás

Természetismereti alapok, egy-egy növény, állat. Eligazodás a testtájak között.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az állatmesék, mint például Ezópus meséi, antropomorfsztikus formában szólnak az emberek egymáshoz és környezetükhöz fűződő viszonyáról. A szentekről szóló legendák, de elsősorban Assisi Szent Ferenc személyéről elhangzó történetek a teremtett világ iránti alázat, odaadás és szeretet érzését erősítik meg a gyermekben. Erkölcsi érzékük fejlődik, anélkül, hogy tudatos megfogalmazást nyernének a tanulóknak felkeltett érzések.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek környezetének egyre tudatosabb bejárása és felfedezése. Az ember viszonya a természethez történeteken, legendákon keresztül. Tájékozódás a külső világ tárgyai szerint, tájékozódás a síkban (pl. tájékozódás a síkon ábrázolt térben; tájékozódás szavakban megfogalmazott információk szerint).

Kapcsolódási pontok

A gyermekek elmesélik, hogy mi történik körülöttük a természetben, például mit láttak iskolába menet, vagy mit fedeztek fel egy kiránduláson. Azok a dolgok, amelyeket magukkal hoznak az iskolába (pl. madárfészkek, levelek, vadgesztenyék, gyümölcsök, kövek, agancsok, csigák) kiindulópontul szolgálhatnak a bennünket körülvevő világról szóló beszélgetéseknek.

A „szabadtéri tantermet” minden évszakban és többféle időjárási viszonyok között rendszeresen kell látogatni, és megtapasztalni. A tanteremben berendezett ún. évszakasztal a külső természetet, az évjárás fordulópontjait, az ünnepeket reprezentálja.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A tájékozódást segítő viszonyok (pl. mellett, alatt, fölött, között, előtt, mögött).

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben alakuljon ki egy ős tisztelet a természet dolgai iránt, amelynek az emberi tevékenységeket is át kell hatnia, mivel mi is a természet elválaszthatatlan részei vagyunk. Tudjon tájékozódni a saját környezetében.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Kilencéves koruk táján a gyermekek világhoz való viszonya döntő változáson megy keresztül: a világ, amely eddig az ő részük volt, átváltozik az őket körülvevő világgá. A gyermekek képesek megérteni a hosszú ideig végzett komplex munkafolyamatokat (például a házépítés-, a mesterségek- vagy a földművelés-epochán), amely végigvezeti őket az ásástól és vetéstől a végeredményig, vagyis a kenyérsütésig tartó teljes folyamaton. A konkrét realitások iskolázzák intelligenciájukat. A gyerekek a legtöbbet a valóságos helyzetekből tanulnak. Lényeges, hogy munka közben a tárggyal való kapcsolatuk ne törjön meg, ne forduljon át merő racionális és tárgyias absztrakcióba, hanem saját tevékenységeik vezessék őket önálló következtetésekhez.

Órakeret 60 óra

Előzetes tudás

Térbeli tájékozódás nagytesti mozgással. Természeti körfolyamatok felismerése, megfigyelése, sorba rendezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lehetőségekhez képest a gyermekeknek saját kezű, közvetlen élményeket kell szerezniük a különböző foglalkozásokról, mesterségekről.

A lehetséges témák közül az iskola földrajzi elhelyezkedése figyelembe vételével kell választani.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ember és a föld: a földműves és a termőföldön végzett munka, a szántás (a ló, a lószerszámok, a patkolás), a boronálás, a vetés (különféle gabonafajták), a különféle talajok (vízelvezetés a vizes szántóföldeken), a betakarítás, a cséplés, az őrlés, a kenyérsütés, a vetésforgó. A hagyományos földművelés megismerése után a gyermekek megértik, hogy milyen munkát végeznek a traktorok, a kombájnok stb.

A házépítés munkafolyamatainak alkalmazása: téglagyártás (szárítás, égetés), malterkészítés, falrakás, ácsolás, tetőfedés.

„Ősi” foglalkozások, mint például pásztor, vadász, halász, favágó, faszénégető, pék, szabó, suszter, fazekas, ács, tímár, szíjgyártó, fonó, takács vagy kovács.

Kapcsolódási pontok

Ószövetségi történetek. Mozgássor ismétlése visszafelé. Mértékegységek (hosszmérték). Tájékozódás az időben.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Földműveléssel kapcsolatos fogalmak, szerszámok nevei, a házépítés fogalmai, mesterségek fogalmai, a kenyér készíttéssel kapcsolatos fogalmak. A hosszúság mértékegységei.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes az ember természetbeni tevékenységeinek megfigyelése révén az ember természetformáló szerepét felismerni.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Korábban általános szempontokra irányult a tanítás (kapcsolatok a természettel, munkafolyamatok megismerése), de mostantól a gyermekek figyelmét a térre és az időre irányítjuk. Jelentős fordulatot jelent a 10 évesek számára az oldalnézetből a felülnézetbe való átállás. Ennek a képzeletbeli felemelkedésnek a „tornáztatása” minél gyakrabban, minél többféle formában, erősíti a térérzékelést. A térképábrázolás elemeit is ekkor tudjuk megalapozni.

Az első hat évben művészeti módon tanítunk, a képek élő, eleven megteremtésével. A „vizualizáló szem” időszaka ez, amelyben a hallás alapján belső képteremtés zajlik a gyermekben. Fontos, hogy eközben hozzájáruljunk az otthon megismeréséhez, megszeretéséhez. A gyermek számára a lakóhelye valóban a világ közepe, a legfontosabb viszonyítási pont. Ettől a kötődéstől függ, hogy mennyire tud majd elrugaszkodni, és megismerni más tájakat, mennyire tud otthonná válni számára a nagyvilág.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Az életről szóló általános ismeretek: kapcsolatok a természettel, a munkafolyamatok megismerése. Tájékozódás az irányokban. A felszínformák felismerése, megnevezése. A múlt, jelen, jövő mint folytonosan változó fogalmak, például az előtte, utána, korábban, később megértése, használata; egy folyamat mozzanatainak időbeli elrendezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az iskola, a környék, a városka vagy nagyváros közvetlen környezetét mutatjuk meg a gyermekeknek a földrajzi, vagyis térbeli, és a történelmi, vagyis időbeli fejlődésében, egészen a jelenig. Célunk: az otthon megismerése, tudatosítani a szülőföld karakterét. A gyermekeket a világgal összekötő általánosabb kapcsolat átalakul a társadalmi és térbeli hova-tartozás érzésévé. Igen hasznos az első félévbe beépíteni az égtájak megismerését és begyakorlását. A gyermekekben ez a képesség különböző pillanatban ébred fel, ezért elegendő időt kell hagyni ennek. A honismeret epocha eredményességét viszont nagymértékben segíti, ha ekkorra már mindenki jártassá válik az égtájak felismerésében és alkalmazásában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A nap mozgásának megfigyelése, felismerve a négy fő égtájat.

Néhány jellemző csillagkép mozgásának megfigyelése, ahogy a sarkcsillag körül felkel és lenyugszik, valamint a Hold mozgása.

A gyermekek különböző tárgyakkal (vagy építő kockával) megjeleníthetik a közvetlen környezetet vagy egy képzeletbeli falut. Fehér porral leszórva, majd a tárgyakat elvéve, könnyű meglátni a felülnézeti képet.

Az eddigi tapasztalatok tudatosításaként lerajzolni felülnézetben a saját szobát, házat, tantermet, iskolát.

Rajz készítése az iskoláról (vagy a gyermek lakóhelyéről,) és városáról madártávlatból.

Magas nézőpontról (hegyről, toronyból) valódi felülnézet megtapasztalása, a lefelé ereszkedés közben annak a változásnak a megfigyelése, hogy különböző szintekről hogyan látható a környező táj.

Az egyes gyerekek iskolába vezető útjának elmondása, lerajzolása.

A környező táj megformázása homokból terepasztalon.

Az első egyszerű térképek megrajzolása.

A közeli víz (patak, folyó, tó stb.) meglátogatása.

A földfelszín formakincsének elemei (domborzat, vízrajz).

A szárazföld és a légkör arányának megvizsgálása (hegy/völgy/síkság).

A természetes növényzet tudatosítása az adott helyen (hogy majd más tájakat megismerve, viszonyítani tudjon).

A művelt területek aránya a környéken.

Az ember jelenléte a tájban.

A település, illetve közeli városok megismerése, feltérképezése.

A környék fejlődéséről szóló történelmi események és legendák elmondása.

A táj domborzata és az ott élő emberek életének összefüggései (hegyvidék — erdőgazdálkodás, vízpart — halászat stb.).

A helyi földművelési módok, a helyi ipar, munkahelyek és infrastruktúra vizsgálata.

A helyi vasútállomásra, vagy buszpályaudvarra tett látogatás érzékeltetheti a gyermekekkel, miként kapcsolódik lakóhelyük más városokhoz, miért utaznak más emberek a lakóhelyükre, milyen árucikkeket szállítanak városukba, illetve onnan máshová.

Kapcsolódási pontok

A negyedikes formarajzban a négyes szimmetriával is dolgozunk (+), ez szintén szolgálhatja az irányok megerősödését. A kereszt a tükrözéses forma mellett egy hely szimbóluma is. A bújtatott formáknál a centrum és a periféria közti folyamatos mozgás feltételezi a térbeli tájékozódás rugalmasságát.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A Nap járása és az égtájak, a térkép, alapvető térképjelek. Iránymérés, helymeghatározás eszközei, lehetőségei (az iránytű).

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes – otthona és iskolája környezetében – térben és időben tájékozódni, azaz irányokat, távolságokat, hosszúságokat, nagyságrendeket megnevezni, megbecsülni.

Tudjon egyszerűbb térképeket (útvonalrajzot) készíteni, iránytűt használni.

Bevezetés

9-10 éves kor táján a gyermeknek „egocentrikus világképe” van, vagyis a világ középpontjaként éli meg önmagát. A helyet ismeri, ahol él és mozog, „honismerete” van. A világot ebből a középpontból kiindulva fedezi fel, egyre messzebb és messzebb merészkedve, a világ egyre nagyobbá válik, koncentrikus módon tágulva, „koncentrikus világképpé”. A helyi polgárrá és a világpolgárrá válás párhuzamosan történik. Az ismert világból indulva az ismeretlen felé halad, majd visszatér az ismertbe. Ez a felfedezés útja. A földrajz tanításnak a 7. osztályban van a középpontja. Itt következik be az a változás, amely az adott környezetünkön túljutni akaró vágyakozást ébreszti fel. Az ismeretlen iránti vonzódás az emberben élő mély érzés, ez fontos hajtóereje az új dolgok felfedezésének. A terjeszkedés kiterjed az egész földre, valamennyi kontinensre, és ez által egy újabb rálátás születik meg a fiatalban. A „honismeret” átalakul „föld ismeretté”.

A gyermekek szellemi-lelki változásainak megfelelően ebben az időszakban áthelyeződik a földrajz tanítás súlypontja is. A „gyermekkor közepén” – 10-12 éves korban – még semmiféle egoizmust nem fejlesztenek ki, ezért a Föld gazdasági hasznát és kihasználását még a nélkül, – a később természetes módon meglévő egoizmus nélkül – tudja szemlélni, átélni és befogadni. Fontosak lesznek azok a témák, amelyek a közvetlen környezetünkből kiindulva bemutatják, hogy miként használja – gazdaságföldrajzi értelemben – az ember a különböző földrajzi és éghajlati adottságokkal rendelkező területeket.

Ahogy a külvilágban egyre otthonosabban érzi magát a gyermek, egyúttal belső magabiztossága is erősödik. Ezért előnyös olyan időszakra tenni a földrajz epochát, amikor változás van a természetben (ősszel vagy tavasszal), mert a figyelmünk ilyenkor kint is, bent is jelen van.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Minden félelem nélkül kellene belehelyezkednie a világba a gyermeknek, ezért nem beszélünk ebben az időszakban semmilyen környezeti problémáról. Jó szokásokat lehet kialakítani (pl. szelektív hulladékgyűjtés), a pozitív folyamatok megerősítésének szándékával, nem pedig a felhalmozódott környezeti ártalmak tudatosításának törekvésével. Ha meg tudja élni „a világ jó és szép” oldalát, kialakul benne a bizalom és az elkötelezettség, akkor lesz elég ereje és bátorsága, hogy az igazságérzetének felébredésével a felelősségérzete tenni akarással párosuljon. Összegezve elmondhatjuk, hogy 12 éves korig a földrajz tanítás feladata, hogy közelebb hozza a

Földhöz a gyermekeket, megszerettesse és tudatosítsa bennük a környező világot.

Órakeret 40 óra

Előzetes tudás

A magyar mondákkal és a honfoglalással kapcsolatos földrajzi ismeretek. A Kárpát-medence teremtésmondája. Környezettudatos jó szokások (pl. szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás). Térképészeti alapismeretek, a térkép legfontosabb alapelemeinek felismerése (vizek, domborzati jelölések, települések stb).

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerni, megérezni a hon nagyobb egységének (pl. Dunakanyarnak, a Bükknek) a sajátosságát. A kép táguljon addig, hogy az egész ország legyen benne a választott egységben. Mivel hazánk földrajzilag és kulturálisan is nagyobb egységhez tartozik, ezért a teljes Kárpát-medencét fontos érinteni. Az ismert földrajzi egységekből kiindulva építsük fel a nagyobb tájegységet. A térkép bevezetésére nagy gondot fordítsunk, mert a térkép egy absztrakt, elvont ábrázolás, amelynek az átlátását lépésről-lépésre tudja megszerezni a gyermek. A térkép mélyebb megértése hasonló a betűk megismeréséhez az olvasásig és az önálló írásig tartó folyamathoz.

A gyermekkoruk középső periódusában lévő gyermekek számára szóló földrajz tanítás megkívánja, hogy tapasztalatokon és élményeken alapuló tényekkel ismertessük meg őket. A gyermekeknek meg kell ismerniük a világ egy darabkáját, de oly módon, hogy az ismeretekhez átélhető érzések is kapcsolódjanak. Ennek során az oksági összefüggéseknek még a háttérben kell maradniuk. A 4. osztályban a környezetismeret tanítása során megkezdett gazdasági és infrastrukturális ismeretanyagot más vidékekre is ki kell terjeszteni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Magyarország domborzati térképén az alapvető térképjelek megnevezése (államhatárok, felszínformák, vizek, főváros, települések, útvonalak)

A gyerekeket „felfedező utakra” lehet vinni közvetlen lakóhelyük közelében lévő folyók mentén.

Élet és gazdaság a hegységben, a dombvidéken és az alföldön.

Bányászat és más iparágak.

A térképraajzolás folytatása.

A térképek bevezetése, falitérképek, atlaszok használata.

Gazdasági és földrajzi kapcsolatok hazánk és a környező országok között, kiemelve a kölcsönös egymásrautaltságot.

Hazánk területi és fizikai földrajza.

Kapcsolódási pontok

Szabadkézi geometria, tájékozódás a másik ember nézőpontja szerint, a történelem epochában tanult területek térképeinek elkészítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Táj és ember kapcsolata a Kárpát-medencében. A Kárpát-medence és hazánk nagy tájai, vizei és felszínformái, éghajlati sajátosságai, példák a legjellegzetesebb növényekre, állatokra. Domborzati formák, felszíni és felszín alatti vizek. Hungarikumok. Magyarországon élő nemzetiségek és a szomszédos országokban élő magyarság.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje hazánk és a Kárpát-medence főbb tájait és azok jellegzetességeit. Tudjon kapcsolatot teremteni a táj adottságai, az ottani mezőgazdaság, ipar és kultúra között. Ismerje és használja Földrajzi Atlaszát.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ahogy tovább tágul a koncentrikus világkép, a nagyobb földrajzi egységgel, a kontinensünkkel foglalkozunk, a mi esetünkben Európával. Mielőtt azonban belemélyednénk Európa megismerésébe egy kis világföldrajzot is tanulunk. Itt tárgyaljuk a csillagászat Földdel és évszakokkal kapcsolatos vonatkozásait. A pubertás kor kezdete szükségessé teszi, hogy egy kicsit eltávolodjunk a saját otthonunktól, hogy majd más szemmel tudjunk újra ránézni arra. Az éghajlati földrajz alapjaival ismerkedünk meg, az életető nappal és vízzel, illetve ezek megjelenésével attól függően, hol vagyunk a Földön. Ebből jól látható, hogy Európa nem trópusi, nem sarki terület, hanem a kettő között van. Jól kirajzolódnak a tendenciák (pl. nedves – száraz, hideg – meleg) attól függően merre megyünk, de nem szélsőségesen. Ez után könnyebb vizsgálni, hogy hazánk vagy bármely más terület milyen kapcsolatban áll az európai kontinens többi részével.

Órakeret **60 óra**

Előzetes tudás

A Nappal kapcsolatos alapvető csillagászati ismeretek. Egymástól eltérő tájak, életmódok megkülönböztetése, ismerete a Kárpát-medencében. A növény- és állatvilág alapjainak ismerete. Görög korszak földrajzi háttere. A felszínváltozások főbb folyamatainak leírása, példák bemutatása, a változási folyamatok eredményeinek felismerése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A földművelésen, az ipari viszonyokon, a települések szerkezetén, a közlekedésen keresztül – a gyerekek – még a 12. életévük előtt – megtanulják összekötni magukat a külvilággal, úgy, ahogy az emberek összekapcsolják a gazdasági életet a természettel. A 12. életév körül bekövetkező tudati változások eredményeként a gyerekek képessé válnak a törvényszerűségek megértésére; ez a szemlélet földrajztanításban a topográfia és a morfológia tanulmányozásában tükröződik.

A geológia (ásványtan- és kőzettan epocha) és a növénytan (földrajzi övezetesség) szintén kapcsolódik a földrajz epochához. A kőzeteknek és az ásványoknak a megfigyelésével jutunk a természetnek az embertől legmesszebb eső területére. A kőzetek legfontosabb csoportjai, azok jellemzői és a gyakorlati előfordulásuk, illetve az ásványok csodálatos világa a lényeges tartalom a kőzettan epochában, a Föld keletkezése és a kontinensvándorlás elmélete, illetve gyakorlata majd a 9. osztály megértési feladata lesz! Az általános iskolai években kiemelten fontosak az érzéki benyomások. Ez teszi lehetővé, hogy a fiatalok mélyen összekapcsolódjanak a Földdel, szimpátia ébredjen bennük és harmonikus viszonyuk legyen térhez és időhöz.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A Föld, mint egységes egész, tágabb áttekintésével kapcsolatosan:

A kontinensek és az óceánok formája, elhelyezkedése. Az árapály és a Hold közötti összefüggés. Hogyan függnek a vegetációs övek a nap állásától és a klimatikus viszonyoktól. Az évszakok kapcsolata a Föld Nap körüli keringésével.

Európa:

A polaritás szemszögéből vizsgáljuk, például elemezzük a víznek, a levegőnek, a fénynek, a

hőmérsékletnek, a hegyeknek, és a talajfajtáknak az egyes régiók tájaira és gazdaságára gyakorolt különféle hatásait. Össze lehet hasonlítani egymással egy mélyföldi országot (például Hollandiát) egy hegyvidéki országgal (például Svájc), vagy egy tengerparti, hagyományos gazdaságú régiót (például Norvégiát) egy szárazföldi országgal (például Csehországgal).

Gyűrt, lánchegységek (pl. Alpok, Himalája, Andok), és törési formák (pl. a Rhone völgye).

A nagy folyók és jellemzőik, pl. Rajna, Duna, Dnyeper.

Ásvány és kőzet

A kőzetek keletkezése és csoportosítása, a jellemző hegyformák

Vulkanizmus, jellegzetes kőzetei, ásványai, hazai megjelenései

Az üledékes kőzetek, jellegzetes fajtái, felhasználásuk (mész, és rokonai)

Átalakult kőzetek, jellegzetes fajtái, felhasználásuk (gránit, márvány, palák).

Ásványok, drágakövek, gyűjtésük, megmunkálásuk

Kövületek, élőlények a kőzetekben, energiahordozók

Kapcsolódási pontok

Történelem: római birodalom földrajzi háttere. Fizika: hőtan, halmazállapot-változások. Biológia: növényzet, állatvilág. Geometria. Kertművelés: a talaj, talajtípusok.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Föld alakja, mozgásai, a tengelyforgás és a keringés következményei: napszakok, évszakok, éghajlati övezetek és övek jellemzői, éghajlati elemek. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti megnyilvánulásai. Az övezetesség elemeinek kapcsolatai regionális példák. Az európai kulturális sokszínűség földrajzi alapjai. A kontinensrészek földrajzi jellemzői, különböző életterek közös és egyedi földrajzi-környezeti jellemzői, a kontinensrészek összehasonlítása. Ásványok és kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek tudja elhelyezni Magyarországot és a Kárpát-medencét Európa tájai és országai között. Rendelkezzon egy általános képpel Európa földrajzi, gazdasági és kulturális viszonyairól.

Tudja megkülönböztetni a magmás, üledékes és metamorf kőzeteket főbb képviselők alapján.

Ismerje e kőzetek mindennapi jelentőségét.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ettől az évtől kezdve a tudományos módon, a jelenségeken keresztül megközelítésen, a megfigyeléseken van a fő hangsúly. A „racionalizáló szem” időszaka ez. A látás, a megfigyelés, és az ebből való következtetés zajlik. Nemcsak leírunk egy-egy helyszínt, jelenséget, hanem összehasonlítjuk a már ismerttel, kiválasztott szempontok szerint. Az összehasonlító módszertani érzékenységet fejlesztjük. Például egy új terület megismerésénél érvényesülő szempontok: a partvonal lefutása, a szárazföld alakja, szigetek, félszigetek, a vízhalózat (folyók, tavak), a domborzat (hegységek, magasföldek, medencék, alföldek), a természetes növénytakaró (erdők, sivatagok), az élővilág, a települések, az emberi kultúra. Ezen a módon felfedezve egy új területet, a diák magáénak érezheti, mert az ő megfigyeléseiből indultunk ki, aktívan vett részt a folyamatban. A belső és a külső kép együtt mozog benne. Az egy helyhez való kötődéstől így eljuthatunk a bármely helyhez való kapcsolódási képességhez, a lényeg meglátásához.

A felfedezések témaköréhez kapcsolódva csillagászat is foglalkozunk ebben az évben.

Előzetes tudás

5. osztály történelem epochájának földrajzi alapjai (India, Perzsia, Egyiptom). Összefüggések megfogalmazása a Nap járása, az időjárás és az éghajlat között, a Föld alakjának és tengelyforgásának következményei az éghajlati övezetekre. A Hold fázisainak megfigyelése, lerajzolása. Egy-egy jellegzetes csillagkép megfigyelése, lerajzolása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diák a reneszánsz tudatosság idejét éli. Eltávolodunk Európától és újabb kontinenseket ismerünk meg. Közben azonban újra és újra visszanezünk a már megismert területekre és az újat összehasonlítjuk az ismerőssel, a hozzánk közelivel. A kontinensek földrajzának megismerésénél az összehasonlító módszertant használjuk, míg az adott környezetben élő emberekről a korábban alkalmazott művészi módon alkotunk képet (a kultúrák megismerése rajzzal, festménnyel vagy más művészi gyakorlati munkán keresztül). A legalapvetőbb földrajzi nevek ismerete fontos feladata az általános iskolai éveknek, az könnyebben bővíthető a későbbiekben, viszont az alapok hiányát nehezebb pótolni.

A csillagászat témakörében a látható égbolt csillagzatát tanulmányozzuk. Megismerjük a ptolemaioszitól a kopernikuszi világképhez való átmenetet is. Ez érzékelteti a gyermekekkel, hogy a Földről és az Univerzumról kialakított mai kép fokozatos változáson ment és megy át, és egyáltalán nem örök időkre kőbe vésett, megváltoztathatatlan rendszer.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kontinensek megismerési sorrendjének javasolt szempontja a történelmi megismerési sorrend, tehát a 7. osztályban az Óvilág, a 8. osztályban az Újvilág kontinensei. Kiemelhetjük az európai gyarmati rendszerhez kötődő történelmi helyzetek (a mezőgazdasági nyersanyagok - gyapot, rizs, búza, kávé, tea stb. – származása) és a gyáripár közötti kapcsolatot. Ezeket sorjában összefüggésbe hozzuk a klimatikus zónákkal: például: Dél- kelet-Ázsia – rizs, gumi, keményfák, majd az észak-amerikai préri – búza, Karib-szigetek – banán, Dél-Amerika – marhahús, Ausztrália – gyapjú és bányászat stb.

A 7. osztályos csillagászat epocha során megfigyeljük az éjszakai látható égboltot és a látható csillagképeket, illetve ezeket ábrázoló csillagtérképeket tanulmányozunk. Leírjuk a bolygók megjelenését és útját, és megfigyeljük és megértjük a Hold ciklusait.

ÁZSIA:

A kontinens természetföldrajzi megismerése, "felépítése", összehasonlítása a már megismert kontinensekkel.

A "legek" kontinense (legősibb, legmagasabb-legmélyebb pontok helye, legnagyobb területű stb.)

A fő földrajzi régiók, úgymint a Himalája, illetve Hindukus, az Indiai szubkontinens, Tibet, illetve a Mongol fennsík, Észak- és Dél-Kína, Délkelet-Ázsia, Thaiföld, Fülöp-szigetek, Indonézia, Japán, Korea, Szibéria.

Nagy tájegységek kulturális és földrajzi polaritása (a buddhizmus, hinduizmus, iszlám és kereszténység Ázsiában). A délkelet-ázsiai szigetvilág, Kelet-Ázsia óriási népessége, a csendes-óceáni partvidék gyorsan fejlődő régiója, valamint az ázsiai kistigrisek gazdasági sikerei.

Miként változik az ázsiai emberek szerepe a mai világban?

AFRIKA:

A kontinens természetföldrajzi megismerése, "felépítése", összehasonlítása a már megismert kontinensekkel.

Afrika fő földrajzi régióit jellemezzük a klimatikus, a topográfiai és a vegetációs zónák

szempontjából.

Különböző életformák a fekete-afrikai és az iszlám-afrikai különféle vegetációs zónákban (pl. pigmeusok és esőerdei emberek, nomád pásztorok, szamburuk, maszajok, farmerek és ültetvényen dolgozók, oázislakók, bányászok).

A különféle vallások és tradicionális afrikai társadalmak továbbélése.

Franciaország, Anglia, Hollandia és Németország mint gyarmatosító Afrikában. Afrika a gyarmatosítás után. Világnézeti különbözőségek. Példák a fejlődő országok és a fejlett világ gazdasági kapcsolataira. Az éhínség és a polgárháború problematikája Afrikában, feszültségek a törzsi rendszer és a modern kereskedelmi érdekeltségek között Nyugat-Afrikában. Multikulturális társadalmak Dél-Afrikában stb.

Kapcsolódási pontok

Történelem: reneszánsz kor, nagy földrajzi felfedezések, földrajzi kutatók, kopernikuszi fordulat a világszemléletben. Geometria: térbeli testek ábrázolása síkban, térbeli testek készítése, egybevágósági geometriai transzformációk. Képzőművészetek: perspektívikus ábrázolás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Nap, Naprendszer. A Nap, a Föld és a Hold egymáshoz viszonyított helyzete, mozgásai (holdfázisok, fogyatkozások). A Nap energiájának kapcsolata a földi élettel. Világegyetem. A csillagok és a Nap hasonlósága. A távolságok viszonyítása. Csillagképek (néhány jellegzetes példa). Az égitestek látszólagos mozgása. A távoli kontinensek meghatározó jelentőségű országainak, országcsoportjainak földrajzi jellemzői és világgazdasági szerepe.

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje a gyermek a tanult kontinensek természeti adottságait, a földrajzi neveket, az ott élő emberek gazdasági viszonyait és kultúráját.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Mivel egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a világgal, a 8. osztályos magáénak érzi a világ problémáit. Ez fordítva is igaz, hiszen saját problémáját a „világ” problémájaként éli meg. Így különösen a földrajz tanításban kell ügyelni az „én és a világ” kölcsönhatására. A 8. osztályos földrajz tanítás másik megközelítése az, hogy hol fordulnak elő metamorfózisok, polarítások és megerősítések a földrajzi jelenségekben. 8. osztályban a Föld különböző területeinek kulturális viszonyai jobban előtérbe kerülnek. A 13-14 éves gyerekek (7-8. osztály) fizikai fejlődésében leginkább a csontrendszer változása dominál, és ezzel párhuzamosan a korábbinál sokkal erőteljesebben jelen a fizikai világban. Ennek ellensúlyozásaként foglalkozunk a népek sajátosságait adó lelki karakterrel, kulturális viszonyokkal. Hasonló célt szolgál az időjárás és változásainak törvényszerűségei témája is.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján (pl. térkép olvasása, készítése; térbeli mérési adatok felhasználása számításokban, arányérzék; a valóságos viszonyok becslése térkép alapján, koordináta-módszer). Az anyag- és energiatakarékos szemlélet (pl. közlekedés, fűtés, csomagolás, étkezés, szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás terén).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig nem tárgyalt kontinensek megismerésével teljes képe alakul ki a Földről a diákoknak. A testükben érvényesülő nehézség mellett, az időjárásra, a felhőkre felfelé tekintő könnyűség is teret kap. A környezettudatos magatartás kialakításának fontos lépése, hogy megismerkednek a fenntarthatóság egyre több szempontjával, gyakorlati kérdésével. Eljött az ideje, amikor már szembe tudnak nézni a környezetet károsító hatások tényével. A 9-12. évfolyamok alatt egyre többet értenek majd meg a környezeti problémák hatásairól és okairól. Ezek alatt az évek alatt kell kialakuljon és megerősödjön bennük a változtatás igénye.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

É- és D-AMERIKA:

A kontinensek természetföldrajzi megismerése, "felépítése", összehasonlítása a már megismert kontinensekkel.

Jellegzetes észak- és dél-amerikai tájak bemutatása, pl. elképzelt utazás közben, megnevezve az egyes helyeket a kulturális behatások bemutatására.

A kettős kontinens szerkezete, az egymástól eltérő állat- és növényviláguk.

Az indiánok bevándorlása, és alkalmazkodásuk a különféle földrajzi adottságú életterekhez.

A spanyol-portugál és az angol-francia hódítások és következményeik (ásványkincs bőség, technika, a természet tönkretétele).

A különféle társadalmi és etnikai csoportok lelki beállítottsága.

Rövid rátekintés Ausztráliára, Óceániára és az Antarktiszra.

Meteorológia:

A felhőképződmények megfigyelése és lefestése. Meteorológiai adatok leolvasása különböző eszközökről (barométer, szélszák stb.) és táblázatba foglalása: csapadékmennyiség, páratartalom, légnyomás, szélsébség stb.

A felhőképződés és felhőfajták.

Magas és alacsony légnyomás, időjárási frontok. Különleges szelek (miztrál, fön, passzátszél, monszun, és tájfun)

A klíma és a nappal-éjszaka hosszának hatásai az egyes népek kultúrájára és életvitelére (sarkvidéki, északi, mediterrán, sivatagi stb.).

Globális kitekintési lehetőségek:

Az összes megismert kontinens ismétlése, összehasonlítások, kapcsolatok felfedezése.

Kína és a csendes-óceáni partvidék országainak kapcsolata Amerikával. Európa, mint közép szerepe a mai globális gazdaság viszonylatában, polarizálódási veszélyek. Az Európai Unió fejlődése.

Kapcsolódási pontok

Történelem: Amerika történelme, gyarmatosítás. Fizika: a légkör fizikája.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gazdaság természeti feltételei, a természeti erőforrások hasznosításának változása. A gazdasági ágazatok szerepe a földrészek, térségek, országok gazdasági életében. Földrészek, országok szerepe a világgazdaságban. Fogyasztási szokások változása; környezettudatosság, energiatakarékosság, hulladékkeletkezés, szelektív hulladékgyűjtés, biotermékek; személyes és közösségi cselekvési lehetőségek; tudatos vásárlói magatartás. Az életminőség különbségeinek példái, urbanizálódás, környezeti és gazdasági problémák. Harmatpont, felhőfajták, időjárási frontok.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje a Föld természeti adottságait, a különböző területen élő emberek természet adta lehetőségeit, életviszonyait és kultúráját. Érezze otthonosan magát a Földön. Tudjon tájékozódni a világtárazson, ismerje a főbb földrajzi neveket.

Bevezetés

Az ember fejlődése továbblép a földfelszín horizontális megismerésén, és 16-17 éves korra eljut odáig, hogy a földtől elrugaskodva, már az egész bolygóra képes rátekinteni. A „saját helyét” már egy egészen más dimenzióban tudja értelmezni. Ez a „világ tudatosság”. Ezen a szinten az ember olyan könnyedséggel és rugalmassággal tud a térben tájékozódni, ami lehetővé teszi, hogy a saját és mások identitását érzékelje, viszonyítsa egymáshoz, megfogalmazza és alakítsa. Messze kell mennie, hogy igazán megismerje a hazáját, új szemmel tudjon ránézni az addigi saját világára. A világ szerves egységgé válik. Ezzel párhuzamosan tovább kell fejlesztenünk a térbeli tudatosságot is. A térbeli tájékozódás képessége már nem csak horizontálisan működik, hanem a geoid formát is képes figyelembe venni.

Ha nyomon kísérjük az emberiség történelmében a Föld megismerésének, felfedezésének szakaszait, akkor láthatjuk, hogy először a szárazföldet, elsősorban a saját kontinensét járta be, majd a nagy földrajzi felfedezések idején látott rá a teljes földre, és csak a második világháború alatt, illetve után hódította meg az ember a légkört, majd a világűrt. Szépen kirajzolódik, ahogy párhuzamosan halad az ember megismerési folyamata, illetve a földi, térbeli magabiztosságának fejlődése befelé és kifelé. Amikor a Földről, a természetről tanulunk, önmagunkról is megtudhatunk valamit. Ez a kifelé és befelé tartó mozgás fontos egyensúlyban tartó folyamat, amely biztonságérzetet ad a gyermeknek, a fiatalnak, és egyben a szabadságérzés alapja.

A felső tagozatba való átmenet együtt jár a tanár tevékenységének megváltozásával. Míg az osztálytanítói időszakban a gyermek lelke igényelte a legtöbb odafigyelést, felső tagozaton a gondolkodó szellemet kell felébreszteni benne. A tanuló olyan eszméket keres ebben az időszakban, melyek saját tevékenységén keresztül az ideálok megtalálásához vezetnek őt. A felső tagozatos tanuló nemcsak azt várja el tanáraitól, hogy szakember legyen, hanem azt is, hogy hiteles személyiség, akinek ideálja munkájában, sőt, saját életében gyökerezik. A nevelés központi feladata mindazonáltal, hogy megerősítse az 'Én'-t, minden egyes tanuló szellemi magját, illetve hozzásegítse a fiatalot ahhoz, hogy szociálisan érzékeny viszonyt alakítson ki a világgal és a többi emberrel (szociális individualizmus).

A felső tagozatban a földrajz tanítás feladata, mint minden más tantárgyban is, hogy figyelemmel kísérje a tanuló fizikai, lelki és szellemi fejlődését. Ebben az időszakban egységes egészenként tekinti a Földet. Kezdve a kőzetek fizikai sűrűségével, valamint a Föld életfolyamataival (vegetációs zónák; a Föld belsejében, illetve víz- és levegőburkában lejátszódó ritmikus folyamatok), befejezésül az emberi beavatkozás hatása a Földre (humán földrajz). Kerülni kell a teljesen absztrakt ismeretek átadását és a fizikai-matematikai oksági láncolatok túlhangsúlyozását. Nem a körülmények, hanem a folyamatok leírása a fontos, melyek a különböző régiók népességének kulturális helyzetére vonatkoznak.

A felső tagozatban a földrajz tanításnak öko-földrajzzá kell továbbfejlődnie. Példákkal kell bemutatni az emberi tevékenységnek a különböző életfeltételekre gyakorolt ökológiai hatásait (esős és száraz évszakok, sztyeppék, esőerdők, monszun, és Golf-áramlat klímahatásai stb.), valamint a különféle társadalmak nagymértékben adaptált életstílusait és ipari gyakorlatát (a gyarmatosítás és újragyarmatosítás hatásai az ökoszisztémákban, a társadalmi és kulturális rendszerekben). A felső tagozat vége felé a földrajz 'a Föld fejlődésének tanává' változik át. A természet iránti felelős szemlélet első magjait vetjük el. Egy fenntartható és élhető társadalmi rend szempontjai a jövő perspektíváját tárják a diákok elé.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elérkeznek a diákok a "földi érettség" állapotába, a gravitáció jobban hat a testükre. A földrajzban ekkor foglalkozunk a „Föld vázszerkezetével” (a Föld szilárd kérgével), vagyis a kőzetek világával, valamint a kontinensek kialakulásával, mozgásával. Ahogy a csontosodás kiteljesedik a diákok szervezetében, a merevség, szilárdság és az élettelen dolgok iránti vonzódás megnő. Ezzel jól egyensúlyt tart a szembesülés, hogy a Föld szilárd kérgé mozgékony, sokoldalú, egy egységes rendszer egészébe bekapcsolódó folyamatban vesz részt. Ezért fontos, hogy ne csak egy leegyszerűsített modellel találkozzanak, hanem egy eleven kép alakuljon ki bennük a lemeztectonikáról.

Órakeret 40 óra

Előzetes tudás

A Föld, a Naprendszer és a Világegyetem. A napi és évi időszámítás csillagászati alapjai.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kontinentális mozgásoknak, a hegyek kialakulásának, a vulkáni tevékenységnek, a vetődéseknek és földrengéseknek makrociklusait dinamikus folyamatokként kell felfogni, nem szabad redukálni absztrakt és emiatt megfoghatatlan diagramokká, grafikonokká. A tanuló legyen képes átérezni például a vetődési árok kialakulásának háromdimenziós erőit, amit egész testükkel kell átélniük, nem pusztán értelmükkel felfogniuk. Ezt nevezzük életteli, résztvevő tanításnak, amely finomítja a természet erőiről alkotott élő és plasztikus elképzelést. Bár nélkülözhetetlen a képanyag használata, a tanulónak először ki kell alakítania a szóban forgó folyamatról a saját belső képét.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kontinensek és az óceánok formája, elhelyezkedése és felosztása.

A Föld mozgásai és annak következményei.

A gyűrthegységek képződésének folyamata.

A Föld „hegységkeresztjei”.

A kontinensek mozgásai a lemeztectonika elméletének alapján.

A kémiai elemek szerepe az ásványok keletkezésében, főbb kristály típusok.

A vulkanikus, üledékes, átalakult kőzetek főbb jellemzői, kőzetek körforgása.

A vulkánok keletkezései, formakincsei, a mélységi magmás ércképződés.

A Föld fejlődése, földrajzi-környezeti folyamatok, a földtörténet főbb eseményei és azok időrendje Földünk egészére kiterjedő példák alapján (lehet 12. osztályban is tanítani, más szempontok alapján).

A geológiai rétegek, mint a Föld története.

A külső és belső erők harca a felszínformálásban.

Kapcsolódási pontok

Biológia: csontváz, érzékszervek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lemeztectonika, vulkanizmus, hegységképződés, földrengés, hegységrendszerek. Endogén és exogén erők.

A fejlesztés várt eredményei

A diák legyen képes megérteni a Naprendszer kialakulását, és a Föld, sajátosságait a bolygók rendszerében. Ismerje meg a lemeztektonika alapjait, valamint a kőzetlemezek mozgásainak típusait, következményeit. Tudja bemutatni a hegység-képződés folyamatát, és szerepét a Föld domborzati viszonyainak kialakításában. Tudja értelmezni a kőzetek körforgásának folyamatát.

A tanuló ismerje meg a vulkáni tevékenység főbb típusait és szerepét.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 9. osztályos tanuló viszonylag homogénnek látja a Földet. A 10. osztályban megkezdődik ennek a széthullása, néha egymásnak ellentmondó képekké. A tanuló elveszthet valamennyit a magabiztosságából, és elkezd kételkedni dolgokban. Egyidejűleg elkezd felfedezni saját belső lelki világát, és fokozódó éleselméjűséggel közeledik a világ jelenségeihez. Célunk, hogy ezt a belső fejlődési folyamatot támogathatni tudjuk a földrajz tananyaggal, hozzásegítsük a diákot ahhoz, hogy meg tudjon állni önállóan a világban.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

A víz körforgása, a légkör fizikai tulajdonságainak jellemzése, felhőfajták, a Föld szilárd kérgé és a benne lejátszódó folyamatok. Üvegházhatás. Az emberi test felépítése, működése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A földrajz epochában a Földet magát élő szervezetnek tekintjük, melynek folyamatai a Föld mélyében, a szilárd kéregben, a víz- és levegőburokban, sőt a világűrben mennek végbe, melyek közül a legritmikusabbakat érdemes tanulmányozni. A Föld az ember külső képét mutatja. A Föld három eleme egységet alkot, hasonló arányban, mint az emberben. A szilárd kéreg (litoszféra) felszíni megjelenése – 28%, a vízburok (hidroszféra) – 72 %, s mindezt teljesen beburkolja a légkör (atmoszféra) – 100%. A víz ritmusa, globális karaktere, a kezdet és vég kérdése mindig visszatérő téma az adott életkornak megfelelően. A levegő „láthatatlansága”, változékonysága és meghódítása izgalmas kihívást jelent a megismerés során.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A Föld burkai.

A Föld belső felépítése.

A Föld mágneses erőtere és hatásai.

A földön található víz főbb típusai: felszíni vizek, óceánok.

Az tengervíz kémiai és fizikai tulajdonságai.

A tengeri hullám keletkezése.

Az óceáni áramlások és az éghajlat közötti összefüggések, a felszíni és a mélytengeri áramlások (pl. Golf-áramlat, El Niño).

A légkör összetétele, kémiai és fizikai tulajdonságai.

A ciklonok, anticiklonok keletkezése és hatása az időjárásra.

A Föld szélrendszerei és azok éghajlat módosító hatása.

A klíma és a vegetáció kölcsönhatása a Föld ökoszisztémájában.

Kapcsolódási pontok

Élő szervezetek biológiája. A levegő és a víz fizikája és kémiája.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A geoszférák. A víz összekapcsoló hatása elemek és területek között. Világméretű anyagcsere-folyamat. Anyag- és energiaforgalom.

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismerje a vízburok, légkör összetételét, és szerepét a mindennapi életünkben. Tudja alkalmazni az időjárási fogalmakat. Ismerje fel a vízburok fontosságát, és hatásait a víz körforgásában. Ismerje a globális felmelegedés jelenségét, és legyen képe arról, mi válthatja ki, milyen következményei vannak. Tudja bemutatni, hogyan működik a Föld, mint élő organizmus.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 11. osztályban a tanuló jelentős lépést tesz önmaga megtalálása felé. Saját belső gondolkodási-, érzelmi- és akaraterije iránti bizalma erősödik. Kezdi megérteni a finom összefüggéseket az ok és okozat szövedékében, valamint azt a gondolkodásmódot, amely a komplex jelenségek, mint pl. az ökoszisztémák megragadásához szükséges. Ez teszi lehetővé a tanuló elvezetését azon túlra, amit eddig csak elképzelni tudott.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

Térképészeti alapismeretek. A térbeli ábrázolás eddig tanult formái, annak fejlődése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A térképészeti ismeretek és gyakorlat alkalmas a tanuló új absztrakciós képességének fejlesztésére azzal, hogy a háromdimenziós földet egy kétdimenziós lapon kell ábrázolni.

A térképészet mellett téma lehet az öko-földrajz, amely a kozmosz, a földfelszín domborzata, az éghajlat, a vegetáció, és az ember kölcsönhatásait vizsgálja. Ekkor már főleg a gazdaság- és társadalomföldrajzra tegyük a hangsúlyt. Minél nagyobb egységben, összefüggésben vizsgáljuk a felmerülő kérdéseket, az egészséges és a károsító hatásokat meglátva. Ezzel tudjuk segíteni az önálló ítéletalkotás kialakulását, és az akarati impulzusok felébredését.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Műholdas képek elemzése különböző tematika alapján az egész Földről, illetve kisebb-nagyobb területekről. Térképészeti ismeretek fejlesztése és gyakorlat. A fókusz története.

Csillagászzal is lehet foglalkozni (csillagok biográfiája, az univerzum élete).

Kapcsolódási pontok

Földmérés gyakorlat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Topográfia. Fókusz. Különböző vetületek. Azimut. Iránymérés, helymeghatározás lehetőségei, eszközei (GPS).

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló térbeli szemléletében képes elvonatkoztatni a síktól. Könnyen mozog a látható és a láthatatlan térben.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulók látóhatára kitér a 12. osztályban. Jobban látószögükbe kerül saját életfeladatuk, de a világ problémáira is nagyobb felelősségtudattal tekintenek. Bárhonnan közelítünk a globális folyamatokhoz, egészen közeli, kicsi dologból induljunk ki, ami közel áll a fiatalhoz. Ha jól tettük eddig a dolgunkat, nincs szükség meggyőződések közlésére, maguk bontakoztatják ki a saját ítéletüket. Kérdéseket vessünk fel, vezessük a beszélgetést, és hagyjuk míg kibontakozik a saját álláspontjuk. A tudatosság, felelősség felébresztése a cél, hogy nyilvánvaló legyen a tetteink hatása a világra. ("Egyetlen ismeret van, a többi csak toldás: Alattad a föld, fölötted az ég, benned a létra." - ahogy Weöres Sándor mondja.)

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Természet- és társadalomföldrajzi alapok.

Tantárgyi fejlesztési célok

A felnőtté érlelődő fiatal gondolkodásának fejlődését több témán keresztül segíthetjük. A választott kérdéshez jó figyelembe venni az adott osztály körülményeit, érdeklődési körét, a körülöttük zajló aktuális eseményeket stb. A fő szempont, hogy a természeti és társadalmi törvényszerűségek, illetve a jelenleg adott sajátosságok figyelembe vétele mellett önálló vélemény és jövőkép kialakítására legyen lehetősége a diákoknak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Globális kérdések. A munka, a termék és a pénz viszonya. Az Amerikai Egyesült Államok és Kína összehasonlítása, a két ország viszonya. A társadalmi-gazdasági élet térszerveződése. A világgazdaság szerveződése és működése.

Kapcsolódási pontok

Evolúció.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Globalizáció. Fenntartható növekedés. Fejlődő országok. Migráció. Világgazdaság. Világkereskedelem. Multinacionális konszernek. Nemzetközi munkamegosztás. Centrumtérsegek, perifériák.

A fejlesztés várt eredményei

Képes a természet és a társadalom bármely területének folyamatait, összefüggéseit, kihatásait meglátni. Felismeri a világgazdaságban játszódó folyamatok egymásrataltságát és ellentmondásosságát.

Természetrjz és biológia

Bevezetés

A Waldorf-iskolák egész tantervében felfedezhetjük az ökológiai gondolkodást. Az egésztől a

részek felé haladó módszer önmagában is segíti azt, hogy a gyerekek fejlődésük és tanulásaik során mindig képesek legyenek egy szélesebb, nagyobb összefüggéseket figyelő hozzáállást kialakítani.

A különböző osztályokban biológiából tárgyalt témák szervesen beleillenek az egész iskolán végigvezető tantervbe, így módon táplálva az egészen belüli egységérzetet.

Az első három évfolyamban az osztályt átható hangulat hordozza magában a biológiához tartozó témákat. A gyermekek fejlődésének e szakaszai során az osztályban elhangzó történetek tükrözik a kisgyermekek és az élővilág folyamatosan változó kapcsolatát.

Az 1. és a 2. osztályban a történetek az átváltozás témakörével foglalkoznak, a béka királyfivá változik, a nádszázból királykisasszony pattan elő. Ezek a történetek lehetővé teszik, hogy a gyermekek megértsék az állatok nyelvét, és megismerjenek más lényeket - manókat, tündéreket -, akik titkokat őriznek és védik az életet. Az ilyen fantáziaelemek nem holmi szeszélyes hóbort szüleményei, ezek alapozzák meg ugyanis azt az egészséges érzelmi kapcsolatot, melyet az állatok és a növények komplex viszonyával, összefüggéseivel szemben ki szeretnének alakítani a gyerekekben. Ezek az érzések és gondolatok a bioszféra azon rejtett tulajdonságaihoz is közelebb visznek, amiket majd később, a felső tagozatban, a világos gondolkodás segítségével tanulmányoznak.

A 3. osztályban a teremtés története a maga teljességében ábrázolja a Föld, a növények, az állatok és az ember eredetét. A mezőgazdasági epochában a gyermekek megismerik, miként dolgozik a paraszt a természet erőivel. A szántáson, a vetésen és a betakarításon túl még rengeteg feladat van: élő sövényeket telepíteni, kerítéseket állítani, bányákat gondozni, víztől mentesíteni földterületeket és gyomtalanítani a terményt.

Mindezek bevezetőül szolgálnak az élővilág következő évekbeli tudatosabb tanulmányozásához, valamint annak tudatalatti megerősítéséhez, hogy a Földet óvó ökológia etikai alapja nem más, mint az emberek erkölcsi fejlődése.

A gyermek fejlődésében a kilencedik életév körül határozottan érzékelhető határvonal mutatkozik: a 4. osztálytól a gyermekek nagyobb távolságot érzékelnek saját maguk és más emberek, valamint a környező világ között. A képzelőerőt még mindig nagyon megmozgatja egy-egy történet, de annak tartalma már pontosabb leírást igényel. Az állattan megjelenése ebben az osztályban jó lehetőséget teremt az önálló megfigyelések kezdő lépéseire.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az állattani epocha gondolati középpontjában az a sajátosan emberi tulajdonság áll, hogy a mi viselkedésünk nem csak ösztönös elemeket hordoz, hanem a gondolkodás, az emberi kultúra hatásai is befolyásolják. Az ember testi felépítésében sem találunk olyan specializációt, mint amilyen az állatokat segíti a természeti környezetben való tökéletes boldogulásban. Az állatok vizsgálatakor tehát mindig figyeljük az adott élőlény és az ember viselkedésbeli, testi felépítésbeli különbségét. Az emberi minőség megjelenését elsősorban a felegyenesedett testtartásban, a kéz szabadválasztásában, a beszéd komplexitásában és az öntudat erőteljes megjelenésében hangsúlyozzuk.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség konkrét tárgyi ismeretekre az állattan területéről.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az állatok és az ember összehasonlításával olyan szempontokat adunk a gyermekeknek, melyek segítségével értően tudják a környezetükben előforduló állatokat, azok életét megfigyelni. A testi jegyek, a viselkedés és a környezethez fűződő viszony alapos megismerése ebben az életkorban még jobban meg tudja erősíteni a gyerekek és az állatok amúgy is szeretetteljes kapcsolatát.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ember testi felépítésének rövid formái és funkcionális vizsgálata, mely alapul szolgál az állatokkal történő összehasonlításhoz.

Ismert, vagy kevésbé ismert állatokból alakíthatunk ki olyan csoportokat, melyek vizsgálata során jól megmutathatók az ember felépítésétől való eltérések különböző irányú formái, tendenciái. A testfelépítés, a fogazat stb. különböző formáit mutathatja be például az emlősök között a tehén, az egér és az oroszlán egymást követő tárgyalása, de hasonló módon sorba vehetjük a vízi világ olyan különböző formáit, mint a nyolckarú polip, a csiga és a tengeri sün. Az állatok végtagjait az emberével összehasonlítva jól megmutathatjuk a hasonlóságokat és a különbségeket. Az állati végtagok hatékonyságát (pl. ásóláb, szárny) az ember különböző technikai megoldásokkal (ásó, repülőgép) tudja utánozni, ez megmutatja, hogy nem testi módosulások, hanem szellemi tevékenység lesz jellemző az emberre.

Az állati viselkedésben megmutatkozó jellegzetességek is tanulsággal szolgálhatnak az ember megismeréséhez (pl. kitartás, agresszív viselkedés vagy önfeláldozó utódgondozás).

Kapcsolódási pontok

Mesterségek a 3. osztályban

Honismeret: a környéken élő állatok és a környezet kapcsolata

Kulcsfogalmak / fogalmak

A test részei, táplálkozás, utódnevelés, környezet, viselkedés, emlősök, madarak, hüllők, kétéltűek, halak, gerinctelenek

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes az órán tárgyalt állatok karakteres jellemzésére.

Jól használja az újonnan megtanult kifejezéseket.

Képes összehasonlítást végezni a különböző állatok között, rámutatva a hasonlóságokra és a különbségekre.

Össze tudja hasonlítani az állat és az ember testfelépítését.

Bevezetés

A középtagozaton a biológia fokozatosan bontja ki a földi élet különböző rétegeit. Míg a negyedik osztályban az emberéhez hasonló testi és viselkedésbeli tulajdonságok jól érthető kapcsolatot mutattak az ember és az állat között, ez a kapcsolat az ötödik osztály növényteni megfigyeléseinél már jóval áttételesebb, kevésbé kézzelfogható. A hatodikosok az ásványok, a növények és az állatok összetett kölcsönhatásait gyakorlatban is megtapasztalhatják a kertművelés belépésével.

Az emberből kiindulva ismerték meg az élő természetet, s immár alkalmassá válnak arra, hogy a hetedik osztálytól kezdve újból az emberi test felé forduljon a biológiai érdeklődésük.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az ötödikes növénytan megjelenése fontos lépés a megfigyelés és a gondolkodás fejlődésében. A kamaszkor viharai előtt ez egy olyan nyugalmi időszak, ami alkalmas a higgadt megfigyelésekre, a növényi formák sokaságának és szépségének elmélyült átélésére. Ebből a lelki hangulatból táplálkozva megerősödhet a Föld, mint élő organizmus iránti tisztelet.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

Mezőgazdasági epocha a 3. osztályban

Tantárgyi fejlesztési célok

A növényeket a tájjal, a talajjal és az éghajlattal összefüggésben kell vizsgálni. A cserepes, de

főként a földből kiemelt és lepréselt növények vizsgálatát nem tartjuk helyesnek, mert ebben az életkorban pontosan a növény világgal való összekapcsoltságán van a hangsúly, nem pedig az analitikus, precíz összehasonlításokon, rendszerezésen. A növényre jellemző folyamatok ebből az összekapcsoltságból – a Nappal, a levegővel, a talajjal, a rovarokkal - érthetőek meg igazán, így juthatunk a formák sokféleségének érző megértéséhez és tiszteléséhez. A környékbeli növények nevének ismerete megerősíti a kapcsolatot, de óvakodnunk kell a növényhatározás sablonos menetétől, ami elidegeníthet a vizsgált élőlénytől. A növény részeinek elnevezéseit is megtanítjuk, de itt is óvakodni kell a túlzott szisztematizálástól, inkább a minőségi jellemzéseket igyekezzünk kialakítani a növény felépítése kapcsán (méretbeli arányok megfigyelése és leírása, hangsúlyosabb formák észrevétele, polarítások és kontrasztok felfedezése a formák világában). A növényi formák metamorfózisának megfigyelése nem pusztán érzékszervi megfigyelés, hanem belső nyitottságot is fejleszt a folyamatok érzékelése irányában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Ismerős helyi tájak és az ott honos növényfajták bemutatása. Lényeges, hogy a gyermekek megtanulják a környéken fellelhető növények és fák közkeletű elnevezéseit.

A Föld különböző régióinak kontrasztja: sivatagi, erdei és tundra növényzet. A sarkvidéktől az egyenlítő felé, illetve a trópusokon a hegy tetejétől lefelé történő haladási irány növénytani hasonlóságai.

A gombákat, a zuzmókat, a mohákat és a páfrányokat a virágos növényekhez viszonyítva vizsgáljuk, a formák változékony hangsúlyaira koncentrálna, és még nem előtérbe helyezve az evolúciós szempontokat.

Magok csírázásának és a növény növekedésének megfigyelése, most is nagy súlyt helyezve a formák alakulására és a növekedési mozgásokra.

A gyökér, a szár, a levél és a virág eleven fogalmait a különböző növényeknél fellépő polarítások megfigyelésén keresztül alkotjuk meg, stabilizáljuk.

A fák, mint a növények és állatok együttélésének helye; kapcsolatuk az időjárással, a talajjal és a tájjal. Esetleg faiskola telepítése, amelyet a következő iskolaévekben is gondozni kell, és amely a facsemeték megfelelő helyre történő kiültetésében csúcspontot ér el.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés a következő osztályfoktól kezdve

Földművelés korszak a harmadik osztályban

Földrajz: éghajlat, növénytakaró a különböző övekben

Kulcsfogalmak / fogalmak

növekedési formák, gomba, moszat, zuzmó, moha, haraszt, virágos növény, egyszikű, kétszikű, gyökér, szár, levél, virág, termés, mag, gyümölcs, lágyszárú, fás szárú

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje a környéken élő növények közkeletű elnevezéseit.

Képes egy megfigyelt növényt karakterizálni, a növény részeit megnevezni.

Képes mind szóban, mind rajzban a növények fejlődésének fontos szakaszait megjeleníteni.

Ismeri a növényvilág és az éghajlat közötti összefüggéseket, az évszakok váltakozásának hatását a növényvilágra.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben összekapcsolódik mindaz, amit korábban az állatokról és a növényekről tanultak azzal, amit ebben az évben az ásványokról tanulnak. Ez a legintenzívebben a kertművelés tanulásával erősödik meg. Ebben az évben minden téren az oksági viszonyok feltárása lesz hangsúlyos a biológián belül is.

Előzetes tudás

Növénytan az 5. osztályban, állattan a 4. osztályban, fafaragás az 5. osztályban

Tantárgyi fejlesztési célok

A növénytan területén a növény felépítése, környezete és az életciklusok közötti oksági összefüggéseket hangsúlyozzuk ki. A geológia megismerteti velünk a különböző talajtípusokat, a flóra és fauna felépülésének fizikai alapját. A földrajzzal együttműködésben egyre jobban kirajzolódnak a különböző területek klímájának, vegetációjának és gazdaságának összefüggései, a biológiai szemlélet tehát kapcsolatokra lel a gazdasági gondolkodással is. A fafaragás kapcsán a gyerekeknek már gyakorlati élményeik is vannak a különböző fafajok tulajdonságairól is, melyet így az éghajlati igényekkel is összefüggésbe tudnak hozni.

Az állattan területén különös figyelmet szentelhetünk a rovaroknak, ezen belül is az államalkotó rovarok tanulmányozásának. Ez a téma az állatok közötti viszonyok új szintjét világítja meg a gyerekek számára. A gerinctelenek közül olyan élőlényeket vizsgálhatunk, melyeknek fontos szerepe van a mezőgazdasági viszonyok megértésében.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egyszikű virágok – liliomok, a hagyma és a gyöktörzs

Keresztes virágúak.

Fűfélék, ernyővirágzatúak, pillangósvirágúak, katángfélék, és fészkesvirágúak.

Ajakos virágúak, és más fészkesvirágúak, a virágzatok példái.

Szarkalábfélék és rózsafélék, ezek változatai.

Ezeknek a virágos növényeknek a fejlődése követhető egész éven át. Az évszakonkénti ciklus is megtárgyalandó.

A növénytan és az állattan kapcsolata a lepkék életciklusában.

A kertészkedéssel kapcsolatban – kártevő bogarak, fatetű stb.

A talajlakó férgek.

A rovarok formai jellemzése: a bogarak, a lepkék és a méhek formai és élettani sajátosságai.

A méhek életciklusa - beleértve a méhek gondozását, a méhészetet - méz, méhviasz stb.

A hangyák és a hangyaállam.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés

Földrajz: övezetesség, klíma, növényzet és gazdasági viszonyok

Történelem: Róma, mint állam és az államalkotó rovarok összehasonlítása

Fafaragás: különböző fafajok igényei, tulajdonságai

Kulcsfogalmak / fogalmak

rovarok testfelépítése, virágtípusok, fafajok, férgek, gerinctelenek,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek minden témakör esetén mutasson egyre fokozódó pontosságot a megfigyelések terén, a leírások árnyaltságában.

Tudjon összefüggéseket találni a kertben végzett tevékenységek és az élővilág általános törvényszerűségei között.

Ismerje fel a különböző állatok helyét az ember által művelt természeti világban.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Míg az előző években az emberi test felépítése és működése az állatvilággal és a növényvilággal

összefüggésben jelent csak meg, addig ebben az évben újból a tanulmányok középpontjába kerül. Ebben az életkorban úgy lehet az egészséggel kapcsolatos ismereteket megtárgyalni a gyerekekkel, hogy már objektív, illetve még objektív módon tudnak ezekhez a témákhoz viszonyulni. Míg korábban sokkal egyszerűbben, ösztönösebben, józanabban viselkedtek a táplálkozás, a tisztálkodás, az öltözködés, az egészséges életmód terén, később pedig hajlamosak nagyon egocentrikusan illetve trendeket követve foglalkozni ezekkel a dolgokkal, ebben az időszakban tényleg lehet velük tárgyyszerűen beszélgetni, akármelyik témában. Ez a témakör olyan területet érint, melyek kultúráját főleg a családi környezetből hozzák a gyerekek, de ezt a szokásrendszert most tanári segítséggel tudatosan átvizsgálhatjuk. A tanulmányokat át kell járnia az „egészség több, mint a betegség hiánya” érzésének.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

A korábbi évek biológiai tanulmányai

Tantárgyi fejlesztési célok

Ez a tanév a biológia egy sajátos fejezetét nyitja meg azzal, hogy az emberi test működését kezdi vizsgálni. Ezek a vizsgálatok a korábbi természettudományos szemléletet folytatják, ugyanis nem önmagában kiragadva próbálják az egyes szervrendszereket és funkciókat megtárgyalni, hanem a környezettel és a többi szerv működésével való kapcsolatukban. Ez a komplex megközelítés segítheti a diákokat abban, hogy felelős módon viszonyuljanak saját testükhöz, értékeljék annak nagyszerűségét.

Ez a felelősség manapság nagyon fontos az ebben az életkorban kibontakozóféltben szexualitás miatt is. A szerelem, az anyaság-apaság kérdése, a szexuális kapcsolatok, a fogamzásgátlás, mind olyan témák, ahol a biológia és a lelki higiéne szorosan összekapcsolódik, nem pusztán élettani jelenségeket tisztázunk tehát ezek megtárgyalásakor.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az érzékek ápolása: gyakorlati ismeretek a látással a hallással, az ízleléssel és a szaglással és érintéssel kapcsolatban.

A tüdő felépítése és szerepe, alapvető ismeretek a szívről és a keringésről, elég részletesen ahhoz, hogy gyakorlatias legyen (pl. a légcső védelme (csillós hám); a levegő és a vér közötti szoros kapcsolat a légóhólyagok vékony membránjain keresztül) - de itt nem cél a részletes anatómiai tanulmányozás.

Az étkezés fontossága: alapvető ismeretek az emésztőrendszerről, de az előbbieket szerint a hangsúly azon legyen, hogy milyen tényezőkre kell ügyelni az egészség tartós megőrzése érdekében (pl. növényi rostok szükségessége a belek stimulálására, a táplálkozási ritmus szükségessége, nehéz ételek után a testmozgás és a fürdőzés elkerülésének szükségessége). Fehérjék, szénhidrátok, zsírok, ásványi anyagok és vitaminok. Különböző táplálkozási meggyőződések tárgyalása, anélkül, hogy bármelyik módszer mellett kardoskodnánk. A gyorsétkeztetés jellemzői, veszélyei, a "fogyókúrák" eredményei, a rendszeres mozgás szerepe a testsúly kialakításában. Az egészséges testkép kialakítása.

Az alvás szükségessége és a napi tevékenységek (szellemi-fizikai) kiegyensúlyozása.

A fenti témákkal kapcsolatos betegségek (pl. tüdőrák, tüdőtágulás, elhízottság, anorexia, cukorbetegség).

Szenvedélybetegséget előidéző anyagok: alkohol, nikotin, drogok (pl. ópiumszármazékok, hallucinogének); a függőség alapvető természete (akár a koffeinhez, a csokoládéhoz, a cukorhoz, akár rossz szokásokhoz, mint a körömrágáshoz hasonlítva), valamint a felismerés és a változtatás lépései, a segítségkérés fontossága.

Gyógynövények (pl. kamilla, körömvirág) és alkalmazásuk különböző módokon.

Személyes egészség és higiénia: izzadás, a fogak, a bőr, a hajás fejbőr ápolása, a kézmosás, az ételek érintése, és ezek kapcsolata az egészséggel (pl. baktériumok, fejtetű, orsógiliszta fertőzések).

Minden egyes témával kapcsolatban fontos a modern média hatásainak megtárgyalása.

Kapcsolódási pontok

Kémia a 8. osztályban

Kulcsfogalmak / fogalmak

Érvékszervek, tápcsatorna, légzés, keringés, kiválasztás, nemi szervek, bőr, drogok,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel a mindennapi tevékenységek és az emberi test biológiai funkcióinak összefüggését.

Tudja elemezni az olyan hétköznapi jelenségeket, mint a légzés, a táplálkozás folyamata.

Ismeri a tápcsatorna részeit, az egyes részekben történő folyamatokról tudjon általánosságokban beszélni.

Érti az ember légzésének folyamatát, képes összefüggések keresésére a ruházkodással és a dohányzással kapcsolatban.

Az érvékszervek jelentőségével tisztában van, ismeri ezek ápolásának módjait.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korosztályban nagy testi változások zajlanak, a végtagok növekedése nagyon intenzívvé válik. A nemi érés is nagy hatással van a diákok mindennapjaira. Ezen fontos átalakulásokat jól kíséri az emberi test idei két nagy témája: a mozgásrendszer és az érvékszervek. A felegyenesedett testtartás szellemi-lelki vonatkozásai túlmutatnak a biológiai tényeken, jó beszélgetések táptalaja lehet ez a téma.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Az előző évek biológia epochája, különösen a hetedikes epocha, a hetedikes fizika mechanikai témaköre, a fénytán és a hangtan a hatodikos fizikából.

Tantárgyi fejlesztési célok

A csontrendszer felépítése rávilágít az emberi szervezet és a minket körülvevő ásványi világ szoros kapcsolatára az anyagösszetétel területén valamint a gravitáció és az ember viszonyára a csontgerendák formálódásában. A mechanikai viszonyok, melyek a csontrendszer felépítésében és működésében jól tetten érhetők, érdekesek lehetnek ebben az életkorban. Az érvékszervek tárgyalásakor jó megmutatható, hogy a külvilágban érvényes fizikai (optikai, akusztikai) törvényszerűségek miképp érvényesülnek az emberi szervezet működésében. Ezeket az érvékszerveket nem csak ábrák, hanem kísérletek segítségével is vizsgáljuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A csontváz összességében és részeiben. Az arany metszés, mint arányossági elv a csontvázban. A gerincoszlop formája és funkciója, a csigolyák felépítése, formagazdagsága, szerepük a felegyenesedett testtartás kialakításában. A gerincoszlop, a mellkas felépítése, a koponya és a végtagváz polaritása. Az egyes csontok formájának tanulmányozása, pl. a hátgerinc és a combcsont kontrasztja.

A végtagok felépítése és mechanikája, az emelőelv: az erőkar és a teherkar viszonya.

A láb formája, a láb boltozata és viszonya a felegyenesedett testtartáshoz.

Az alkar pronatioja és supinatioja.

Az izmok általános felépítése és működése.

A csontok és izmok kapcsolódása, az ízületek felépítése és működése.

Hajlító és feszítő izmok elhelyezkedése, az egymással együttműködő és az ellentétes működésű izmok elhelyezkedése, a mozgás és az izomrendszer komplex kapcsolata. Az izomgörcs. Az emberi szem, illetve fül felépítése és funkciója.

Kapcsolódási pontok

Fizika: mechanika, erő fogalma, optika, akusztika. Művészetek: kupola és boltív, mint építészeti megoldás és mint élettani forma a csontváz különböző területein, csontok ábrázolása szénnel, agyagból való megformálás

Kulcsfogalmak / fogalmak

Csontrendszer, izmok, inak, ízületek, a szem részei, a fül részei,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismeri a gerincoszlop részeit, annak jelentőségét az ember testtartásában.

Tisztában van a végtagok és a függesztőövek felépítésével, az ízületek típusaival

Képes felismerni a fizikai törvényszerűségeket a csontváz felépítésében.

Érti a csontok és az izomrendszer együttműködését az emberi mozgásban

Ismeri a tanult érzékszervek felépítését, jelentőségét az ember és a külvilág közötti viszonyban.

A tanult szakkifejezéseket képes megfelelően használni.

Bevezetés

A középiskolai szakaszban a diákok új gondolkodási szintre fejlődnek, így mindazt, amit eddig már tanultak, újból elővehetjük, hogy egy újabb megközelítésből újabb ismeretekhez juthassunk. A 9-10. osztályban a hangsúly az emberi test felépítésén és az élettani folyamatokon van. Jó, ha ezek mellett az epochák mellett meg tud jelenni a mezőgazdasági gyakorlat is, ami a növényekkel és állatokkal való foglalkozás új szintjét tudja megmutatni a diákok számára, hiszen immár az élettani tulajdonságok mellett a gazdálkodói szemléletet is megtapasztalhatják. A 11-12. osztályban már olyan diákokat tanítunk, akiknek gondolkodási képessége megérett az elméletek, eszmék mélyebb befogadására, megtárgyalására. Ezt az intellektuálisabb hozzáállást a növénytan és az állattan újbóli felfedezése támogatja, immár olyan elméletibb megközelítésekkel, mint a sejttan, a genetika, a darwini evolúciós elmélet. Az elméletek megtárgyalása összecseng a csillagászat, a fizika és a kémia tantervének hangsúlyos elemeivel is. Az elméletek megtárgyalásakor fontos azt hangsúlyozni, hogy az embernek az újabb kutatások eredményeinek fényében újból és újból rendeznie illetve módosítania kell elméleteit. A Waldorf-iskolák biológia tanterve azt szolgálja, hogy a fiatalok eljussanak a jelenkori tudományos elméletek megértéséhez, amivel párhuzamosan állandóan figyelembe kell tudniuk venni a technológiák és a környezet dinamikusan változó kapcsolatát. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy felelősen gondolkodó, a jövő kihívásaival szemben tettekész, a problémákra érzékeny fiatalok lépjenek ki az iskola kapuján.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Míg a középtagozaton nem a részletek pontos kidolgozása, a tények precíz ismerete volt a legfontosabb a biológia témaköreiben, hanem sokkal inkább az általános összkép, az összefüggések felismerése és megértése, addig a felső tagozatos osztályokban már nagyon fontos ez a fajta szakmai precizitás, a fogalmak kitisztítása, a szabatosabbá váló szóhasználat. A megközelítésbeli és a módszertani váltás élesen kirajzolódik a diákok számára is, aki ebben az évben az előzőhöz hasonló témákat tárgyalnak az órákon, de immár a lehető legpontosabb morfológiai leírásokkal, az élettani folyamatok alapos kitérővel és az egészségügyi vonatkozások ok-okozati összefüggéseinek hangsúlyozásával.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Biológiai epochák az előző évekből, különös tekintettel a nyolcadikos témákra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A csontrendszer vizsgálata részletekbe menően vizsgálja a csontok szerkezetét, kialakulásuk módjait, élettani szerepüket. Az izomtan az izmok működésének élettanát, az izomrendszer idegrendszeri kapcsolatát és a keringéssel való összefüggéseit is részletesen tárgyalja. Az érzékszervek élettani működésének vizsgálata átvezet az idegrendszer felépítésének és működésének alapszintű vizsgálatához.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az érzékszervek felépítése és működése:

A látás: a szem részletes felépítése és működése. A camera obscura és a fényképezőgép összehasonlítása a szemmel. Fény–árnyék–, szín– és képlátás, akkomodáció. Lencsetörvények és szemüveglencsék. Az életkorral járó változások az érzékszervek területén. A látóideg és a látókéreg szerepe. A szem embriológiájának főbb vonásai.

A hallás és az egyensúly érzékelése. A fül embriológiájának főbb vonásai. A fül felépítésének hármas tagolódása. A Corti–szerv.

Kémiai érzékek, tapintás, fájdalom– és helyzetérzékelés, hő– és mozgásérzékelés

Az agy, mint a központi idegrendszer fontos alkotója. Alapismeretek, morfológiai felépítés. A gerincvelő morfológiai felépítése és működése.

Összehasonlító anatómia: arányok összehasonlítása állati csontvázakon, pl. emlős koponyákon. Csontképződés, csontgerendák, a használat és terhelés szerinti átépülés pl. gravitációs térben vagy az asztronautáknál.

Az emberi fogazat sajátosságai, (univerzális táplálkozási és a beszédet lehetővé tevő fogazat).

Az izomzat felépítése és működése, a három izomtípus (harántcsíkolt, sima, szívizom), akaratos és akaratosuktól független izmok

Az emberi gége: anatómiai felépítés, hangszalagok mozgása, elvi kapcsolatok különböző hangszerekkel (húros, fúvós). A madarak éneklő gégejével való összehasonlítás. A mutálás. Az arcüreg és a homloküreg, jelentőségük a hangszín kialakításában.

Kapcsolódási pontok

Fizika: mechanika, akusztika, optika. Zene: a hangképzés lehetőségei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Érzékszervek, központi idegrendszer, perifériás idegrendszer, az idegek típusai. Struktúra és funkció egysége. Fogtípusok. Harántcsíkolt izmok, sima izmok. Gége, hangszalag, hangrés, gégeporcok.

A fejlesztés várt eredményei

A diák részleteiben is ismeri az emberi csont- és izomrendszert.

Érti a gerincoszlop jelentőségét a mozgásban, a törzs tömegének viselésében és a központi idegrendszer védelmében.

Ismeri a különböző típusú izmok jelentőségét az ember életműködéseiben.

Részletesen ismeri a csontok közötti összeköttetések fajtáit, az itt kialakuló sérüléseket.

Képes az emberi és az állati csontvázak összehasonlító elemzésére, az állati és az emberi jellegek árnyalt megragadására.

Részletesen ismeri a tanult érzékszervek felépítését, működését, tisztában van az érzékszervek szerepével az emberi gondolkodás kialakulásában.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a fiatalok egyre jobban képesek arra, hogy a lelki folyamatokat, változásokat

tudatosabban megfigyeljék és megfogalmazzák. Ennek következtében tisztábban tudják megfigyelni a saját lelki és testi folyamataik összefüggéseit. A kiindulópont továbbra is a morfológia és az élettan, de ehhez fokozatosan hozzákapcsoljuk a lelki vonatkozásokat is, a psziché és a test kapcsolatát.

Órakeret 40 óra

Előzetes tudás

Biológia epochák az előző évfolyamokban

Tantárgyi fejlesztési célok

Az epocha középpontjában a zsigeri szervek állnak, a mellüreg és a hasüreg szervrendszerei. Ezek morfológiáját és élettanát először önmagukban, majd fokozatosan a többi szervrendszerrel összefüggésben tárgyaljuk. A hangsúly ezúttal fokozottan az egészséges működésen van, a betegségek tárgyalása során figyelniük kell arra, hogy a diákok ebben a korban hajlamosak a betegségekkel kapcsolatos szorongások kialakítására. Az iskolaorvos bevonása jó segítség lehet abban, hogy képesek legyenek eldönteni, mikor szabad önmagunkat kezelni és mikor kell tüneteinkkel már orvoshoz fordulni. Az elsősegélynyújtás nagyon jó praktikus kiegészítője lehet az elméleti tananyagoknak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A szív és a vérkeringés, embrionális ér- és szívképződés körvonalakban, az artériák és a vénák polaritása a felépítésben és a funkcióban. A vér alkotó elemei. Az artéria és véna fogalma, a két minőség pontos kifejtése.

Nagy és kis vérkör, kapillárisok és anasztomózisok.

A szív felépítése és működése. A szív nemcsak izom, az érzékelő és hormonális működések megtárgyalása. A szív működésének szabályozása, az ingerképzés és az ingerületvezetés, a szív és a perifériás keringés együttműködése. A szervátültetések problematikája.

Légzőszervek felépítése, funkciója. A pulzus és a légzési ritmus összefüggései.

Az emésztőcsatorna, a máj, az epehólyag, a hasnyálmirigy, a lép.

A kiválasztás, a vese felépítése és működése.

Idegrendszer felépítése és tagolása: a központi és a perifériás idegrendszer jellemzői. Az agyvelő funkcionális felépítése, a különböző területek működése.

A hátgerinc, a reflexív, a mozgással és testtartással kapcsolatos reflexek. Kapcsolatok és összefüggések az agyvelővel. Vegetatív reflexek, vegetatív szabályozás.

A szimpatikus és paraszimpatikus rendszer antagonizmusa és együttműködése.

Belső elválasztású mirigyek és kapcsolataik, a hormonális szabályozás alapjai.

Kapcsolódási pontok

Kémia: az élettani folyamatok kémiai alapjai. Fizika: az idegrendszer és az elektromos vezetés kapcsolata

Kulcsfogalmak / fogalmak

Idegrendszer, ingerületátvitel, reflexív, hormonok, szabályozás,

A fejlesztés várt eredményei

A diák részletesen ismeri a tanult zsigeri szervek anatómiai felépítését, élettani funkcióját.

Képes saját tapasztalatai alapján általános élettani következtetéseket levonni.

Képes összefüggések felismerésére az emberben lezajló élettani és lélektani folyamatok között.

Ismeri az életműködésekkel kapcsolatos idegi és hormonális folyamatok természetét.

Érti az élettani folyamatok és az ember belső egyensúlyának összefüggéseit.

Képes az elhangzottak elemzésére, kérdések megfogalmazására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A pubertás korban fellépő nehézségek enyhülésével, a valódi serdülésbe történő átmenettel a fiatalok gondolkodása differenciáltabbá válik. Ez a minőségi változás megerősítésre talál a szociális érzékenység kibontakozásában is, így tehát új lehetőségek nyílnak a tanár számára is újszerű problémák felvetésére. A szülői házhoz, a társakhoz, az iskolához, a társadalmi és természeti környezethez fűződő viszony átalakul, képlékenyebbé és egyénibbé válik. A biológiában ez jó lehetőség az élet alapjainak megtárgyalására, újra felismerésére, új szintre helyezésére. Ez a téma segíti a diákokat az egyre jobban kialakuló önálló világmépük letisztításában.

Órakeret **40 óra**

Előzetes tudás

Növénytani és állattani epochák az előző tanévekből.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az élő szervezetek életjelenségeinek ideai alapos megtárgyalása a biológia általános alapkérdéseit feszegeti. Az élettani folyamatok sejtszintű tárgyalása segíti egyrészt az analitikus gondolkodás megerősödését, másrészt az általános törvényszerűségek felállításának igényét. A tartalmi kérdésekről szóló eszmecsereket és a vizsgálati módszertan változatosságának ismertetését érdemes váltogatva programra tűzni. Jó, ha a sejtekkel kapcsolatos munkát csoportmunkában végzett mikroszkópos gyakorlatok is megerősítik. Az elméleti kérdésekhez nagyon fontos adalék, hogy az elméleteket megalkotó tudósok életrajza, motivációja is megjelenik a fiatalok előtt

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az általános embriológia alapjai.

Az ember ivari működése. Fogamzásgátlás...

Az ember embriológiája, természetes születés, csecsemőápolás és a kisgyermeknevelés nézőpontjai.

A biológiai és orvosi etika kérdései.

Szervezet és sejt: a sejtek általános felépítése, funkciói. A mikroszkóp története és felépítése

A sejtalkotók. A kromoszómaszám állandósága, az öröklődés kromoszóma-elmélete, mitózis és a meiózis.

Egysejtűek és többsejtűek: a legfontosabb egysejtűcsoportokat könnyen megfigyelhető képviselőik által mutatjuk be.

Növények és állatok jellegzetes sejtalkotói

Mikrobiológia: felépítő és lebontó szervezetek, ezek ökológiai jelentősége a jelenben és a múltban (közvetképződés).

Ivarsejtek képződése: a sejt szervecskéik polarizációja az ivarsejtképzés során; meiózis és megtermékenyítés; a haploid és diploid szakaszok váltakozása; poliploidia és aneuploidia a természetben.

Az individualitás problémája a természetben: oszthatóság és oszthatatlanság, potenciális halhatatlanság és biológiailag meghatározott halál, a ráksejtek kiválása a szervezet egészének harmonikus működéséből.

Fertőzések és daganatok, különböző vélekedések a betegségek kiváltó tényezőiről, kortan az elmúlt évszázadban és ma.

Alacsonyabbrendű növények: prokarióták (baktériumok, kéalgák, vírusok,).

Eukarióták: algák, gombák, zuzmószimbiózisok, máj- és lombosmohák, páfrányfélék (karbon-kori flóra); a generációváltkozás alapjai.

Kapcsolódási pontok

Történelem: az elméletek kialakulásának történelmi körülményei

Földrajz: vizsgálatok teleszkóppal, a makrokozmosz és a mikrokozmosz párhuzamos felfedezése a tudománytörténetben

Kulcsfogalmak / fogalmak

Eukarióta, prokarióta, mitózis, meiózis, sejtalkotók, ontogenezis, filogenezis

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a mikroszkóp felépítését, használatának alapjait.

Ismeri a sejtek felépítését, a sejtalkotókat.

Érti a szervezet, szerv, szövet, sejt fogalmait, azokat képes szakszerűen használni.

Képes felismerni a korábban tanult élettani működéseket a sejtek szintjén, összefüggéseket találni a rész és az egész között.

Képes tanári irányítással mikroszkópos kísérletek kivitelezésére, a tapasztalatok elemzésére és pontos rögzítésére.

Ismeri és érti a sejtosztódás jelenségeit, folyamatát, fajtáit.

Képes a felismert ill. megtanult biológiai törvényszerűségek kiterjedt alkalmazására.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben az lesz a feladat, hogy a diákok az eddig megismert tartalmakat és elméleteket egységben lássák, hogy tudásuk koherens legyen és az új ismeretekre nyitott maradjon. A lezárás természetesen nem azt jelenti, hogy ne tanulnának új anyagot, de minden témának ezt az összefoglaló-lezáró attitűdöt kell szolgálnia. A szintézis szándéka jól tetten érhető a tanterv 12. osztálynak szóló részében, mely az ember helyét is keresi a természetben.

Órakeret 40 óra

Előzetes tudás

Állattani és növényteni ismeretek az előző évekből.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utolsó évben a növénytan és az állattan is sorra kerül, a növényeknél a magasabb rendű növényekkel foglalkozunk, az állattan témakörei pedig az ember származásában és az evolúció elméletében csúcsosodnak ki.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Növénytan

Nyitvatermők és zárvatermők. Kétszikű virágos növények, tárgyalásuk során használjuk fel a goethei metamorfózis tanát is.

Válogatott növényi családok széles formaspektrummal: boglárkafélék, rózsafélék, ajakosak, fészkesek stb.

Egyszikű virágos növények; a vegetatív részek és a virág polaritása a fűféléktől a liliomféléken át az orchideafélékig.

A hazai vegetáció aszpektusai, növényföldrajzi összehasonlítások más éghajlati területekkel.

Növényföldrajzi alaptörvény és ennek ökológiai jelentősége.

Állattan

Bevezetés az állatok országának fő törzseibe: egysejtűek (11. osztály), szivacsok, csalánozók, férgek, ízeltlábúak, puhatestűek; az újszájúak és az ósszájúak szerveződésében megmutatkozó polaritás. Tüskésbőrűek, zsákállatok, gerincesek.

A gerincesek, mint a növekvő evolúciós internalizáció fokozatai: halak (központi idegrendszer), kételtűek (tüdőlégzés), hüllők (folyadék-homeosztázis), madarak (állandó testhőmérséklet), emlősök (belső embriológia); ennek a motívumnak a továbbvitele vezet az emberhez.

Öröklött és tanult magatartásformák, társas viselkedés, agresszió, territórium, kommunikáció.
Az élet kialakulásának különböző elméletei, az ezzel kapcsolatos kutatások. Az ontogenezis és a filogenezis egymással való összefüggése, evolúciós kérdések.
Leletek, elméletek az ember evolúciójával kapcsolatban.
Az egyed feletti szerveződési szintek, tűrőképesség, életterek, környezeti tényezők.
Populációk, társulások, biocönózisok, biomok, a bioszféra.
Anyagforgalom és energiaforgalom a bioszférában.

Kapcsolódási pontok

Földrajz: földrajz, geológiai korszakok,

Kulcsfogalmak / fogalmak

Nyitvatermők, zárvatermők, egyszikű, kétszikű, rendszertani kategóriák, földtörténeti korok.

A fejlesztés várt eredményei

A diák képes az eddig tanultak átfogó értelmezésére, az elméletek rendszerbe foglalására.
A tanult élőlényeket önmagukban és a környezetükkel való együttműködésükben is tudja elemezni, a gondolkodásmódját képes önállóan új, eddig nem ismert területekre is kiterjeszteni.
Képes a földi élővilág különböző szempontú rendszerezésére.
Ismeri az evolúciós elmélet alapjait.
Tisztában van az emberré válás legfontosabb állomásaival, ennek jelentőségével.
Képes megítélni az ember szerepét a földi élővilág jelenében és jövőjében.

Fizika

Bevezetés

A tudományos ismeretek tanításának fő célja az, hogy kifejezze azt, hogy a tudomány az emberi létezés része, valamint az, hogy fantáziadúsan, az érzelmekre ható módon adja át azokat. Ez a természet valóságos jelenségeinek megfigyelésére, a jelenségek megfogalmazására és a modellalkotásra vonatkozó képesség kifejlesztését jelenti. A tényleges tudományos ismeretek oktatása a gyermek olyan életkorában kezdődik, amikorra szert tesz arra a képességre, hogy oksági összefüggéseiben szemlélje a világot, és amikor ezek az ismeretek a gondolkodási képesség fejlesztésére szolgálnak. A cél az, hogy olyan minőségi gondolkodás fejlődjön ki, amely folyamatában képes szemlélni az emberi lény és a való világ változó kapcsolatát.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kísérleti úton nem vizsgálható modellek helyett valóságos érzékelésen, megfigyelésen alapuló gondolkodási módszert javasolt alkalmazni. Kezdetben a jelenséggel összefüggő érzelmi kapcsolatot kell kialakítani a tanulóknál. Később ezt meg kell szabadítani a szubjektív elemektől azzal a céllal, hogy a belső értékek megragadhatók legyenek a megértési tevékenység során. Emiatt a tudományos ismeretek tanítása a Waldorf-iskolában az érzékelés minőségéből indul ki. Ez a tanítási módszer különösen érzékelés-orientáltnak írható le. Ez fontos szerepet játszik, és higiéniai-pedagógiai jelentősége is van.

Órakeret 40 óra

Előzetes tudás

A gyerekek a hangszeres zenélés során már megismerkedtek a hangok világával, a festésen keresztül pedig a színek világával

Tantárgyi fejlesztési célok

A fizikaoktatás a megtapasztalt és megfigyelt jelenségekből indul ki, nem pedig elméletekből vagy modellekből. Minden kínálkozó lehetőséget ki kell használni az ellentmondások bemutatására, a tények szembeállítása érdekében. A fizika szabályait sem szabad iszigitelten tárgyalni, hanem az egyéb tantárgyakkal való összefüggésben. Ezért a tanított gyermekek életkorának megfelelő időben be kell mutatni a művészethez és a technológiához való kapcsolódásokat. A középtagozat igyekszik gazdag tapasztalatokat nyújtani a fizikai jelenségekről, amelyekre ráépülhet a felső tagozat ismeretanyaga.

Kiemelt cél a pontos megfigyelés képességének fejlesztése és a megfigyelések írásbeli rögzítésének elsajátítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A jelenségek egyszerű, teljesen érthető kísérletekkel történő megtapasztalása vezeti be a tanulókat a fizika világába.

A hangtan erre nagyon alkalmas. A különböző megközelítések közül álljon itt kettő:

- a) bevezetés az alapvető hangjelenségekbe (rezgés, hangmagasság, hangerő, hangszín).
- b) hangszerek vizsgálata, melynek során a tanulóknak módjukban áll felismerni a rezgést, mint a hang fizikai megfelelőjét:

- a hangforrás, valamint a hangerő, a hangmagasság, és a hangszín közötti kapcsolat bemutatása, hangközök a monochordon, hangterjedés.
- Állóhullámok megfigyelése (Kladni-lemezen, húron, kötélén stb.), rezonancia hétköznapi példái (hinta, hangszer, lengő faág, billegő vizesztál stb.)
- A tanulóknak mindenképpen meg kell ismerniük a gége fizikai-élettani tulajdonságait

A festés során szerzett tapasztalatokra építve továbblépnek a következő témákra:

Színelmélet.

- Egyszerű színtan (azaz elmélet nélküli ismertetés).
- A kiindulási pont a világosság, illetve sötétség ellentéte.
- Megvilágított színes felületek figyelésének abbahagyása után a szemben utóképpé képződik, ez vezetett a kiegészítő színek elméletéhez (Goethe „megidézett” színei).
- A színpompás és színes árnyékok szemléltetése, valamint keletkezésük feltételeinek bemutatása.
- Átlátszatlan közeg hátulról vagy oldalról történő megvilágításakor megjelenő színjelenség megmutatása.
- A színelméletben cél a sötét/világos határokon megjelenő idegen színcsíkok tanulmányozása prizmán keresztül.
- A színeken túl az árnyékok is tanulmányozhatók.
- A mágnesség bemutatása a természetben előforduló magnetit (mágnesvasérc) segítségével. A mágnesezhetőség vizsgálata.
- A közönséges mágnesek, és a (burkolat nélküli) iránytű bemutatása. Ez a következő témák megvitatásához vezet:
 - az északi és a déli pólus fogalma,
 - a mágneses vonzás és taszítás fogalma,
 - a Föld mágneses mezeje.

Elektrosztatikában a vonzás és a taszítás jelenségének vizsgálata. Különbözőség a mágnességtől. A *hőtani* elméletek a következő ellentétekkel foglalkoznak:

- meleg és hideg, hő- és hidegforrások, a hőáramlás irányának bemutatása, megvitatása a hűtés megvalósítási lehetőségével együtt (de még technikai részletek nélkül),
- az égés és a sűrlődés, mint hőforrás tanulmányozása.

Kapcsolódási pontok

gége működése (biológia), hangskálák (zene), iránytű (földrajz)

Kulcsfogalmak / fogalmak

rezgés, hangmagasság, hangerő, hangszín, hangterjedés, rezonancia.

sötét/világos határokon megjelenő színek és azok minősége

az északi és a déli pólus fogalma, a mágneses vonzás és taszítás fogalma,

a Föld mágneses mezeje

elektrosztatikus vonzás és taszítás

hő- és hidegforrások

sűrlődés, mint hőforrás

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek megtanulják a kísérletek megfigyelésének folyamatát, módját.

A látott, tapasztalt jelenségeket saját szavaikkal el tudják mondani.

Ismerik a fizika különböző területeinek alapjelenségeit: világosság-sötétség, színek, alapvető hangjelenségek, mágneses illetve elektrosztatikai vonzás-taszítás, meleg-hideg.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben a mechanika a tanítás középponti témája, majd utána következik a hangtan, a fénytán, a termodinamika, a mágnesség és az elektromosság további részeinek ismertetése, megvitatása.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

Előző év alapjelenségeinek az ismerete. Egyenes és fordított arányosság és az azzal történő számolás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kísérletezés megismerése, felvetett problémákra válaszok keresése kísérleteken keresztül. (tanulókísérletek) A természettudományos gondolkodás elsajátításának első lépései.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A mechanikában az emelő tanulmányozására kerül sor. Ennek során az elméletalkotásnak kell dominálnia. A témakörök kulcsszavakban a következők:

- Az emelők különböző fajtái, az erőkar, és a teherkar.
- Kétkarú mérleg (amely decimális beosztású és érzékeny).
- Lejtő. Állócsiga. Mozgócsiga, csigasor. Ék, csavar, csuklók, fogaskerék és szíjtárcsa, áttételek.

- Ezeknek az „egyszerű gépeknek” a kombinációit meg kell vitatni, és az a cél, hogy a tanulók megértsék a súlyhajtású óra vagy kerékpárváltó vagy daráló vagy stb. működési elvét. Az emelő és a lejtő képleteinek levezetése (erő szorozva elmozdulással).
- Sebesség, munka, teljesítmény fogalma. Fonálinga lengésidejének tanulmányozása.

Összegzésként megbeszéljük a diákokkal, hogy egyszerű gépekkel munkát nem takarítunk meg, mert kisebb erőt hosszabb úton fejtünk ki. Energia megmaradás törvénye.

HANGTAN

Lyuksziréna. Lemezjátszó. A hang irányítása (hangszóró, hangfal). Hangsebesség és annak mérése. Visszhang, sztereo hatás (a 8. osztályban is tanítható).

FÉNYTAN

A következők megfigyelése:

- Tükörképek és tükrözések (a rajzolással kombinálva, fénysugár pattogása a tükrök között).
- Fényvisszaverődés sík- és gömbtükrőről a gyakorlatban.
- Lencse nélküli kamera (az emberi szemmel összehasonlítva) [a 8. osztályban is tanítható]. Camera obscura.

HŐTAN

Hővezetés. Hőmérők.

MÁGNESESSÉG

- A föld mágneses mezejének deklinációja és inklinációja.
- A mágnesesség alapjelensége.
- Az elektromosság új témái összesűrítve:
- Áramforrások (galvánelem, dinamó).
- Elektromos áram, áramkör, kapcsoló
- Elektromos készülékek az elektromos áram hatásai.
- Mágneses effektusok, elektromágnes.
- Műszaki alkalmazások: elektromos tűzhely, bojler, vasaló, biztosíték.

Fel kell hívni a figyelmet az elektromos áram és a villámlás veszélyeire.

Kapcsolódási pontok

mágnesség-hajózás-felfedezések (földrajz, történelem)

munkavégzés-táplálkozás, áramütés-szívmegállás (biológia)

elektrolit-vezető (kémia)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kétkarú mérleg. Lejtő. Állócsiga. Mozgócsiga, csigasor. Ék, csavar, csuklók, fogaskerék áttételek.

Forgatónyomaték. Mechanikai munka. Sebesség.

Hangsebesség.

Beesési szög, beesési merőleges, törési szög, visszaverődési szög, fókuszpont.

Hővezetés

Áramforrások, egyenáram és hatásai, elektromágnes

A fejlesztés várt eredményei

A kísérletek pontos megfigyelése mellett a gyerekek önállóan meg tudják fogalmazni és leírni a látott jelenségeket.

Képesek ok-okozati következtetések levonására, magyarázatok adására, amik közös megbeszélésre kerülnek.

Ismerik a kétkarú mérleg, az emelők, a csigák működését, gyakorlati alkalmazását.

Egyszerű áramkört tudnak építeni.
Egyszerű számolási feladatokat el tudnak végezni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elsősorban a hidrosztatika, a hidrodinamika, az aerosztatika és az aerodinamika erősen gyakorlatiasan előadott új területei állnak ebben a korban a tanulók érdeklődésének középpontjában, de folytatódnak az előző évek témakörei is.

Órakeret **40 óra**

Előzetes tudás

Az előző években tanultak ismerete. Számolás elsőfokú egyismeretlenes egyenletekkel.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az embert körülvevő technikai világ működésének megértése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arkhimédész törvénye (vízre és levegőre).
- Hidrosztatikus felhajtóerő a hidrosztatikai nyomás.
- Közlekedőedények (hidraulikus mérleg).
- Cartesius-féle bűvár.
- Szilárd anyagok, folyadékok és gázok fajsúlya.
- Stabilitás (pl. hajók stabilitása).
- Statikus nyomás (összehasonlítva a vízben és a levegőben).
- Szivattyúk elve (főképp a hidraulikus kos felé haladva).
- Lamináris és turbulens áramlás.
- Örvények és ellenállás (vízben és levegőben, a hozzájuk tartozó ellenállási formákkal összefüggésben).

A *HANGTAN*ban például az alábbiak kifejtésére kerülhet sor:

- A hang sebessége (a levegőn kívül más anyagokban is)
- A hang irányítása: visszaverődése (visszhang) és elnyelődése [a 7. és 9. osztályban is tanítható].
- Kundt-féle cső.
- Épületek akusztikája, különböző hangszerek akusztikája.

A *TERMODINAMIKÁ*ban az alábbiak lehetnek a témakörök:

- Folyadékok, szilárd anyagok, és gázok állapotváltozása, párolgás.
- A víz nevezetes pontjai, és jelentőségük a természetben (a 9. osztályban is tanítható).
- Meleg- és hidegvíz vezeték rendszerek, hőközlés légáramlás útján, hőszigetelés és hőszigetelés különböző anyagokban [a 7. osztályban is tanítható].

AZ *ELEKTROMOSSÁG* hatásai és törvényei

- Az elektromos áram hőhatása és vegyi hatása.
- Különböző anyagok vezetési tulajdonságai, valamint a földelés.
- Az áram mágneses hatása és alkalmazásai: elektromotor, dinamó (lehetőleg a generátor is; mindenképpen mélyebben kell foglalkozni ezzel a témával a felsőbb osztályokban), mérések

- (Ohm törvénye).

Kapcsolódási pontok

Meteorológia (földrajz)

Ipari forradalom (történelem)

Kulcsfogalmak / fogalmak

nyomás, felhajtóerő, Arkhimédész törvénye, fajsúly

állapotváltozások

Ohm törvény

A fejlesztés várt eredményei

A kísérletek megfigyelésével szerzett tapasztalatokból egyre pontosabb következtetéseket képesek levonni.

Ismerik a hidrosztatikai alapjelenségeket és törvényszerűségeit.

Tudják az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását

Bevezetés

A 6 - 8. osztályban a tanítás általában a kísérletekből indult ki, a gyermekek a kísérletek döntő hányadát otthon meg tudták ismételni. Mindezek fizikai jelenségek megfigyelésére ösztönözték a gyermekeket. A jelenségek bemutatása és a kísérletek elvégzése után a tanulók önállóan, írásban összegezték tapasztalataikat. A felső tagozatban a tudományos ismeretek tanítása a középtagozatban szerzett tapasztalatokból származó benyomásokra alapul, melyeket gondolati úton rendszereznek, célzott kísérletekkel vizsgálnak, végül szabályokká, törvényekké formálnak. Ez a világról alkotott képük kialakítása során megvédi a gyermekeket attól, hogy saját tapasztalataiknál és ítéletüknél fontosabbnak értékeljék a készen kapott, sokszor csak félig érthető törvényeket. A tanításban megjelenő elméleteket az adott jelenségről szóló, minden részletre kiterjedően kidolgozott gondolatkörként kell ismertetni, így például az atomelméletet a kémia kvantitatív szabályaiból, a fényelnyelésből stb. kell levezetni. A felső tagozatban a fizikaoktatás célkitűzései:

A KÖVETKEZŐK MEGISMERÉSE ÉS MEGÉRTÉSE

Fizikai alapjelenségek, és a folyamataik leírására irányuló próbálkozások.

Fizikai mértékegységek és fogalmak definiálása - különös tekintettel az emberrel kapcsolatos aspektusokra - valamint a fő mérési szabályok ismertetése és az egyenletek levezetése; a fizikai eredmények nagyságrendjének megbecslése.

A mindennapi élet bizonyos jelenségeinek a fizikai folyamatok segítségével való megértése.

A műszaki berendezések fizikai működési elveinek megértése.

A fizika fejlődéstörténetének megismerése, a fő irányvonalak bemutatása jelentős tudósok életútján keresztül.

A fizikai modellek alapötleteinek megismerése, és hatékonyságuk megbecslése.

KÉPESSÉGEK ÉS KÉSZSÉGEK

Precíz megfigyelés, és a tapasztaltak szabatos leírása.

Egyszerű kísérletek elvégzése és eredményeinek bemutatása.

Megfigyelésekből származó önálló levezetések felvázolása.

Önálló kísérletek összeállítása megfigyelések végzése céljából.

A mérési hibák felismerése, hatásuk értékelése.

A mérési eredmények grafikus ábrázolása és kiértékelése.

Fizikai folyamatok megértése a tanult szabályok, törvények segítségével.

A fizika lehetőségeinek és korlátainak felismerése a valóság leírása során.

Képesség a modellek valóságtartalmának megítélésére.

A tanult anyagból önálló beszámoló készítése.

ÉRZÉKELÉSEK, ÉRTÉKELÉSEK ÉS ÁLLÁSFOGLALÁSOK

Kommunikációs és együttműködési készség a megfigyelésben, kutatásban és kísérletezésben.

A kvantitatív és a kvalitatív kutatás közötti különbség és eredményeik felismerése.

Betekintés a dinamikus és visszacsatolásos folyamatok (ok-okozati viszonyok) jelentésébe, és az ebből eredő, az emberi gondolkodással szemben támasztott követelmények.

A környezeti és energetikai következmények felismerése saját észleléseik alapján.

Annak felismerése, hogy a fizikai gondolkodásmódnak folyamatosan változnia kell.

Annak felismerése, hogy a természettudomány, és azon belül a fizika az emberi kultúra fontos része.

Készség a tömegkommunikációs eszközök által szállított információk és ismertetések körültekintő mérlegelésére.

Különböző tudományos kutatási módszerek megismerése

A természet bölcsességének értékelése, úgy is, mint az emberi törekvések példája.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulókat úgy kell irányítani a tapasztalatszerzésben, hogy megértsék a környező világ folyamatait, különösen pedig a technológiában megismert folyamatokat.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

hőtani és elektromos alapjelenségek, alapfogalmak

Tantárgyi fejlesztési célok

Gyakorolni kell a kétkedő gondolkodást és ítéletalkotást, főként a technológia birodalmában megismert gyakorlati dolgokkal kapcsolatosan. Az anyagok feldolgozására különösen a kísérletek leírásai jellemzőek. A szabályokat általában csak bizonyos példák esetén kell matematikai formulákkal is kifejezni, például olyan esetekben, amikor értelmes számítást lehet végezni, és ahol a tanulók tapasztalatot szerezhetnek a mennyiségek nagyságáról. El kell mélyíteni a fizika és módszereinek megértését, s bepillantást kell nyújtani mindennapi tárgyaink és technológiáink fizikai tartalmába.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Transzformátor.

A feszültségkülönbség, az áram, és az ellenállás bemutatása.

Morze jelátvitel (távíró).• Csengők, relék. Mosógép.

HŐTAN ÉS MECHANIKA

- Otto von Guericke levegőnyomással kapcsolatos kutatásai.
- A gőzgép fejlődéstörténete, és annak jelentősége Európa történelmi fejlődésében.
- A gőzkazán működése.
- Különböző üzemanyagok fűtőértékének összehasonlítása (ideális égési viszonyok között).
- Az alaptörvények tekintetében el lehet jutni a termodinamika 1. és 2. törvényéig.

- Gáztörvények, Kelvin-skála.

A technológia új területei terén a következő témákkal lehet továbbhaladni:

- Gőzturbina.
- Hűtőgép, és a hőszivattyú fordított működése.
- Belsőégésű motorok - 4-ütemű, 2-ütemű, dízelmotor, esetleg a Stirling-motor, Ottó-motor.
- Sugár- és rakétahajtás.
- Rakétahajtás.

ELEKTROMOSSÁG ÉS HANGTAN

- A feszültségkülönbség, az áram, és az ellenállás fogalmának ismertetése vagy átisméltése (I.a 8. osztályos tananyagot).
- Ohm törvénye példákkal és számításokkal.
- Az elektromos munka és elektromos teljesítmény fogalmának és mértékegységeinek ismertetése.
- Az áram árának kiszámítása.
- A telefon működése hangtani és elektromossági szempontból.
- Hangszóróból és mikrofonból telefon építése.
- A különböző kommunikációs technológiák üzleti jelentősége.
- Fax.
- Fénymásoló.

A hangtanban megemlíthető a kettős csillagok relatív mozgásának ismertetése a Doppler effektus segítségével (ez a földrajz epochában is ismertetésre kerülhet).

További oktatási témák:

- Az elektromotor működési elve.
- Különböző gépek hatásfokának összehasonlítása.
- Jelentős fizikatudósok életútjának ismertetése, vagy Watt, Guericke, Papin, Morse stb. életútjának önálló feldolgoztatása a diákokkal.
- Az energiaszükséglet, vagy az energiatakarékosság lehetőségeinek fakultatív feldolgozása.
- A készen elérhető energiaforrások összehasonlítása.
- A napenergia, és lehetséges jövőbeli jelentősége (esetleg ismertetésre kerülhet a 10. vagy a 11. osztályban a technológia tantárgy keretében).
- A hidrogén, mint lehetséges energiahordozó.

Kapcsolódási pontok

történelem- ipari forradalom

Kulcsfogalmak / fogalmak

termodinamika főtételei, gáztörvények

elektromos munka és teljesítmény

Doppler-effektus

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek eljutni a konkrét kísérletekből, jelenségekből az általános következtetésekig, magyarázatokig.

A fizikai mértékegységeket biztonsággal használják.

Ismerik a hőtani alapjelenségeket (kalorimetria, halmazállapot-változások, ideális gázok állapotjelzői, Boyle-Mariotte-törvény, Gay-Lussac-törvények)

A tanult fizikai ismeretekhez kapcsolódva tudja, hogy mely történelmi korban történtek és kiknek a nevéhez köthetők a legfontosabb találmányok, felfedezések (gőzgépek, motorok).

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulók egyre növekvő tudatossággal tapasztalják meg a környezettel való kapcsolatukat, és ennek következtében a képzeletbeli tökéletesség és a bizonytalanság egymáshoz való viszonyát. Ezen az évfolyamon sok tantárgyban vissza kell menni a kezdetekhez. A mechanikában világosan érthető és megalapozott fogalmakkal lehet elérni azt, hogy az ismeretek áttekinthetőek legyenek, ami biztosságot adhat a diákok számára. Ennek érdekében a fizika matematikai formulákkal ellátása példák segítségével történjen. A tanulók elégedettséggel tapasztalhatják meg a matematikai állítások, valamint a megfigyelések, mérések eredményeinek egyezőségét (pl. az eldobott tárgy parabolikus röppályája esetén).

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

mechanikai alapfogalmak

Tantárgyi fejlesztési célok

Az elvek, az arányok és a feltételek felismerését mennyiségi összehasonlítással kell gyakorolni. A tanulók eleven, ismeretekben gazdag képet kapnak a késő-reneszánsz nagy szellemi és tudományos fordulópontjáról, valamint a fizika születéséről és a jelentős személyiségek (Galilei, Bruno, Kepler, Tycho Brahe) életrajzainak összevetéséből. Megtudhatják, hogyan ragadja meg a megfigyelő, szemlélődő ember a fizikai világ tényeit és törvényeit kívülről, valamint a logika törvényszerűségeit a gondolkodás által belülről. A diákok saját tudatuk fejlődéséből, valamint saját hibáik felismeréséből tanulják meg a kutatás szabályait, és a megfelelő megvilágításban látják a régi idők „nagy elméit”. Ugyancsak felismerik az összes kutatás és fejlesztés során elkövetett hibákból való tanulás fontosságát.

Ezáltal a diákok átélik a tudásból eredő biztonság élményét, és megtanulják, hogy új módon kapcsolódjanak a Földhöz és annak törvényszerűségeihez.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

KLASSZIKUS MECHANIKA

- Kinematika (egyenletes mozgás). Sebességmérés. Az átlagsebesség fogalma.
- Sebességábrázolás vektorokkal. Sebesség paralelogramma. A gyorsulás fogalma.
- A lejtőn bekövetkező állandó gyorsulás mozgástörvényeinek kidolgozása, $v=a \times t$, $s=a/2 \times t^2$.
- Szabadesés, nehézségi gyorsulás, az erő mértékegységei.
- Függőleges és vízszintes hajítás, esetleg ferde hajítás.
- A mozgás függetlenségének elve (függőleges hajításnál).

STATIKA

- Hooke törvénye, alkalmazása rugós erőmérőre.
- Az erő mérése, az erők egyensúlya. Az erők ábrázolása vektorokkal.
- Rugalmas és képlékeny alakváltozás, hajítás, nyomás, húzás.
- Testek súlypontja. A lejtőn a testre ható erő és ellenerő.

DINAMIKA

- A tömeg és az erő fogalma. Newton mozgástörvényei.
- Ezen elvek történelmi fejlődésének, valamint Newton élettörténetének ismertetése.
- Az energia-megmaradás törvénye. A mechanika arany szabályának átisméltése.
- A mechanikai munka ismételése. Az energia fogalmának ismételése. Súrlódás, tapadási és mozgási súrlódás.
- Forgómozgás.
- A Föld forgása.
- Centrifugális és centripetális erő.
- Esetleg a coriolis-erő (ld. a 10. osztályban a földrajz keretében).
- Forgatónyomatékok és nyomaték-kiegyenlítés.
- Impulzus, impulzusnyomaték, rugalmasság.
- Newton gravitációs törvénye.
- Kepler törvénye.
- Esetleg Kepler „Világharmóniá”-ja (vagy a csillagászat epocha keretében).
- Ingák.
- A Naprendszer szabályos mozgásai. A mechanikai hullámmozgás. A mechanikai rezgések és hullámok. Hullámok találkozásának speciális esetei (erősítő és gyengítő interferencia, ha nem a 11. osztályban oktatják).

Kapcsolódási pontok

csillagászat

Kulcsfogalmak / fogalmak

pálya, út, elmozdulás, sebesség, átlagsebesség, gyorsulás

egyenesvonalú egyenletes és egyenletesen változó mozgások kinematikai mozgástörvényei

tömeg, erő fogalma, Newton törvények, lendület, megmaradási törvények

szögsebesség, kerületi sebesség, centripetális erő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok jártasságot szereznek a vizsgáldás szempontjából lényeges és lényegtelen jellemzők, tényezők megkülönböztetésében a kísérletek során.

Ismerik a kinematikai és dinamikai alapfogalmakat (út, idő, sebesség, gyorsulás, szabadesés, erő, Newton-törvények)

A tanult összefüggéseket, képleteket alkalmazzák feladatok megoldásában.

Ismerik és használják a tanult fizikai mennyiségek mértékegységeit.

Ismerik a mechanika történelmi fejlődését, neves tudósok elgondolásait (Arisztotelész, Galilei).

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A fizika modern felfedezéseire való eléréshez végig kell haladni az elektromosság elméletén, az elektromágnesesség elméletén, és a rádióaktivitás alapjelenségén, valamint a fizikai alapfogalmak 19. és 20. századi fejlődésén.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

elektromos alapfogalmak

Tantárgyi fejlesztési célok

Különös gonddal vizsgálandók az elektromos és a mágneses mezők. Ennek következtében a diákok megfigyelésekkel és mérésekkel kifejlesztett intelligenciája a matematikai gondolkodást igénylő területek felé fordul. Az alapelv, hogy a kiindulási pont mindig egy kísérlet, a korábbi osztályokban megszokottak alapján változatlan marad.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

MECHANIKA

mechanikai rezgések (rugóra akasztott tömeg, inga,). Körmozgás és rezgőmozgás kapcsolata. Hullámmozgás. Az amplitúdó, periódusidő, frekvencia, hullámhossz fogalma.

ELEKTROMOSSÁG

- Az elektromosság története. Esetleg: az elektrosztatika (ismétlése).
- Az elektromos mező fogalma. Kondenzátorok.
- Van de Graaf generátor (mint az elektrosztatika példája).
- Áram által keltett mágneses mezők.
- Az elektromos feszültség, töltés, áram és ellenállás fogalmainak általánosabb szinten történő átismétlése. A feszültség, az áramerősség, az ellenállás és a teljesítmény kapcsolata.
- Az elektromos áram hőhatása. Különböző anyagok áramvezetési szabályai.
- Indukció: induktív ellenállás, Lenz törvénye, a Lorenz-erő.
- Szupravezetés.
- Energia, mint kalkulációs alapegység (a 10. osztályban tanult energiatörvények kiterjesztése).
- A fordítottan ható áramok induktivitása; az elektromos és mágneses mezők polaritása.
- Az áramerősség és a feszültség időbeli lefolyása kondenzátor töltése és kisütése során.
- Kondenzátorok szabályai, mértékegységei, kapacitászámítás, dielektrikumok.
- Elektromos rezgőkör.
- Áramerősség (kvantitatív).
- Csillapított elektromos rezgések feszültség- és áramerősség diagramjai.
- Elektromos rezgőkörök rezgési fázisai.
- Csillapítatlan elektromos rezgőkörök, szintetizátor.
- Rezgéshossz és frekvencia; Thomson hullámformulája.
- Jelgenerátor, a hallható tartomány határai
- Adók és vevők; többek között rezonancia, triódák, elektroncsövek (katódsugárcső), emissziós színekép (folyamatos, hődrótos színekép); az elektron fogalmának fejlődése, valamint a Millikan kísérlet, tranzisztorok.
- Adódipól, dipólszabályok, elektromágneses rezgésmezők, elektromágneses hullámhosszak.
- A jelátvitel története.
- Rádiósugárzás, működő rádióvevő építése lehetséges.

ATOMFIZIKA

- Nagyfeszültségű szikrainduktorok; gázemisszió (emissziós csövek).
- Katódsugarak, röntgensugarak (az atomméret alatti mozgó pozitív és negatív töltéshordozó

részecskék - ionok és elektronok tulajdonságai), valamint ezek megfelelői az alfa-, béta- és gamma-sugarakban, oszcilloszkóp.

- Radioaktivitás, a radioaktivitás előfordulásai a természetben, radioaktív bomlás; atommaghasadás, atomreaktorok, mesterséges radioaktív izotópok, észlelőeszközök (Geiger-Müller csövek, ködkamrák).
- Az atombomba technológiai fejlesztésének története (veszélyek, sugárvédelem).
- Atomfúzió.

Kapcsolódási pontok

kémia: anyagszerkezet

Kulcsfogalmak / fogalmak

elektromos töltés, elektromos mező, Coulomb törvény

kapacitás, potenciál, feszültség, áramerősség, ellenállás

A feszültség, az áramerősség, az ellenállás és a teljesítmény kapcsolata.

indukció, Lenz törvénye

alfa-, béta- és gamma-sugarak

A fejlesztés várt eredményei

A diákok pontosan megértik az elektrosztatikai jelenségeket (Coulomb-törvény, elektromos mező fogalma).

Ismerik az elektromosság és a mágnesesség tulajdonságait (feszültség, áramerősség, ellenállás, Ohm-törvénye, áram hatásai), és a közöttük lévő kapcsolatot (Lenz-törvénye).

A történeti áttekintés során megismert eszközök működésének alapelveit megértik (Van de Graaf-generátor, leideni-palack, kondenzátor, transzformátor).

Képesek egyszerű feladatok megoldására az ismert összefüggések segítségével. Ismerik az alapvető atomfizikai jelenségeket, a radioaktivitás előfordulását, felhasználását.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Mostanra a fiatalok érettek lettek arra, hogy megfelelő tudatossággal sajátítsanak el elméleteket.

Most már van értelme olyan tudomány elméleti kérdések megtárgyalásának is, mint például az induktív és deduktív gondolkodás fizikai modelljének jelentősége. Törekedni kell arra, hogy a diákok a tudomány egyszerűsített és általánosított állításait ne kezeljék evidenciának, hanem a modern tudományos tapasztalatokra ítéleteik meghozatala során szabadon támaszkodjanak. Ez döntő jelentőségű segítség lehet személyiségük fejlődésében. Fontos alapismeretek közlése mellett áttekintést kell adni a modern tudományos ismeretekre jellemző jelenségekről és eszmékről is.

A fény és az anyag találkozásának különböző megközelítési módjai határozzák meg az oktatás útját.

Az *OPTIKA* tárgykörében az alábbiak gyakorolhatók:

- Kiindulás a környezetükből származó jelenségektől.
- Analitikus gondolkodás a megfigyelés komplett módjának témakörében.
- Szimptomatikus megközelítés.
- Álláspontok megvitatása - az ítélőképesség fejlesztésére.
- Színtan a festészetben.

Előzetes tudás

optikai ismeretek a korábbi évfolyamokról

Tantárgyi fejlesztési célok

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

OPTIKA (I. a 8. osztályos tantervben)

- A geometriai optika aspektusai. Az árnyék, a teljes árnyék és a félárnyék fogalma.
- A megvilágítás erőssége. A kontraszt fogalma és jelentősége a látásban.
- Összehasonlítás: szem - fotocella, minőségek, mennyiségek, objektivitás a kvalitatív kutatások területén is.
- Utóképek és színes árnyékok (szukcesszív /egymást követő/ és szimultán /egyidejű/ kontraszt) és fiziológiai alapjaik.
- Az emberi szem és műszaki megfelelői (pl. a fényképezőgép lencségei, blendéje); rövidlátás, távollátás, szemüvegek.
- A Weber-Fechner törvény (fénnel való ingerkeltés sajátosságai, észlelőképesség, geometriai és aritmetikai sor).
- Az érzékszervi érzékelés és a tudat, érzékcsalódás.
- Goethe színelmélete (szivárványszínek); színminőségek.
- A zöld és a vörös spektrum polaritása, ezek megfelelői a növényekben és az emberben.
- Esetleg: klorofill, hemoglobinné kémiai szerkezete.
- A kromatográfia alapjelensége Goethe szerint, a goethei természettudományos módszer. A fény és a sötétség polaritása Goethe szerint, és ennek jelentősége az alkonyati színalkotásban (Rayleigh-féle fényoszóródás). Síktükör. Domború és homorú tükrök.
- A tükrözés szabályai: képsík (műszaki alkalmazások).
- Mikroszkóp - elektronmikroszkóp (felbontóképességük).
- Fénytörés, teljes visszaverődés (törvényei) (határszög), Newton alapkísérletei prizmákkal.
- Fényelhajlás (pontoszerű fényforrás, lézer; lézerfény - napfény).
- A fény hullámhossza, spektroszkóp, spektrométer.
- Színfelbontás prizmával,
- Lencsék, fókuszpontok,
- Virtuális és valódi képek,
- Napfény fókuszálása gyűjtőlencsével vagy homorú tükörrel.
- Polarizáció - kettős fénytörés (műszaki alkalmazása a feszültségoptikában), aszimmetrikus térszerkezet - az izotrópia fogalma.
- Légköri természeti fényjelenségek és ezek keletkezésének fényelhajlási, interferenciai, fénytörési és polarizációs okai.
- A szivárvány és keletkezése; esetleges utalás az aranymetszésre a szivárványban.
- A fényelektromos hatás (és műszaki alkalmazása).
- Elektronvolt, Planck-féle állandó.
- A fény kettős természete (hullám - részecske elmélet), és hatása a 20. századi fizikai felismerésekre (a természettudományos modellek fejlődésére) vonatkozóan, a fizika határaival foglalkozó metodikát illetően; hipotézisek felállítása.
- A fény három modellje: hullám-, részecske-, és sugárzási modell, valamint ezek

- jelentősége és a rájuk vonatkozó bizonyítékok.
- Relativitáselmélet, kvantumelmélet.
 - 20. századi jelentős kutatók életrajza (pl. Einstein, Planck, Hahn, Schrödinger, Bohr, Heisenberg).
 - A diákok példákon keresztül ismerik meg itt a modern ismeretelméleti kérdéseket, valamint a tudomány és az etika problémáit.
 - A fizika matematizálása és a kételkedés szabadsága.
 - Képletszerkezetek, a tömeg energia ekvivalencia; a fény és az anyag.
 - Emissziós és abszorpciós színekép, színeképelemzés, színeképvonalak jelentése.
 - Feszültségkülönbségek mérése fotocellával, és a hullámhosszak hozzárendelése.
 - Millikan kísérlete (ha nem tanították a 11. osztályban az elektronnal kapcsolatban),
 - Rutherford szóródási kísérlete, az anyag hullám - részecske kettős természete.

Kapcsolódási pontok

filozófia

Kulcsfogalmak / fogalmak

fókuszpont, valódi és látszólagos kép, képtávolság, tárgytávolság, geometriai optika képszerkesztés (sík, domború és homorú tükör és lencse)

relativitáselmélet alapjai

kvantummechanika alapjai

A fejlesztés várt eredményei

Ismerik a geometriai optika szerkesztési eljárásait, az optikai tárgy és kép fogalmát, összefüggéseit, a leképezési törvényeket, és azok feladatokban való alkalmazását.

Ismerik a fénytörés jelenségét és törvényét, a fényvisszaverődést, prizmat.

Tudják a természetben előforduló optikai jelenségek magyarázatát (fénytörés, délibáb), ismerik az optikai eszközök működését (nagyító, távcső, szemüveg).

Betekintést nyernek a fizikai modellalkotásról és ennek jelentőségéről konkrét példákon keresztül (fény természete, modelljei).

Kémia

Bevezetés

A Waldorf-iskolákban a kémia tanításának módszertana nagyban eltér a hagyományosan megszokottól. Fontos megjegyezni, hogy a Waldorf-iskolák kémia tanítását nem a hagyományos módszerrel szembeni bizalmatlanság, az azzal egyet nem értés alakította és alakítja ki, tehát nem valaminek a tagadására alapoz. A tartalmat és a módszert a gyermek lényének (a korábbi fejezetekben részletesebben tárgyalt) fejlődéséhez igazítja, nem pedig az általánosan elterjedt szaklogikához. A kémia tanításának itt tehát nem szakmai, hanem pedagógiai célja van. Ez természetesen nem zárja ki, hogy a tudomány ezen ága iránt érdeklődők a számukra megfelelő mélységben tájékozottak legyenek a világ kémiai oldaláról, de igyekszik kizárni azt, hogy a kémia nevében elidegenedjenek magától a kémiától.

Annak érdekében tehát, hogy a tárgy tanítása ne öncélú legyen, hanem annak segítségével a tanulók az egész világ szemléléséhez nyerjenek új szempontokat (melyek szervesen beépülnek gondolkodásukba), nem szabad a kémia tanítását a legmodernebb elméletek leegyszerűsített változataival kezdeni. Ha a kezdés a gyermekek által jól ismert anyagokkal és változásokkal

történik, ahol az újdonság a csak a szempontokban és a vizsgálat módszereiben rejlik, akkor biztos tapasztalati alapot adhatunk a későbbiekben egyre bonyolultabbá váló ismeretanyagunknak. A jelenségekből indulunk ki, nem pedig a modellekből. Az elméleteket, modelleket a jelenségekből, tapasztalatokból vezetjük majd le, abban az életkorban, amikor a tanulók már pontosan meg tudják különböztetni a valóságot a valóságot leírni próbáló elmélettől. E két dolog különválasztása rendkívül fontos a modern tudományos gondolkodás kialakításában, de ehhez már megfelelően érett gondolkodás és elegendő tapasztalat szükséges.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kémia tanításának kezdetén nem lehet cél az atomelmélet bevezetése és a kémiai elemek rendszerezése. Ez utóbbiak nagyrészt nincsenek is jelen elemi állapotban a természetben, így tárgyalásuk — kevés kivételtől eltekintve — nem hozza közelebb a diákot a körülötte lévő világhoz. A kémia tanításának első évében azokat az alapokat kell letenni, melyekre a továbbiakban építeni lehet. Ez vonatkozik a fogalmak kialakítására, a megfigyelés folyamatára, a kísérletezés módszertanára egyaránt. Az égés, a sav-bázis ellentétpár, a különböző sók, az indikátorok használata, a fémek tulajdonságai mind-mind előkerülnek a későbbi évek során is, de ezek alapszintű tárgyalása jó lehetőséget ad a kémiai szemlélet kialakítására.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

Hőtani ismeretek a hatodik osztályból

Tantárgyi fejlesztési célok

A metodika alapja a kémiai folyamatokba történő bevezetés. A folyamatokat nem mennyiségi szempontból kezdjük el vizsgálni, hanem minőségi megközelítést alkalmazunk. Ez segítheti a diákokat abban, hogy újfajta megértés fejlődjön ki bennük az eddig is ismert világ irányában. Ennek érdekében a hétköznapi életben is rendszeresen használt, természetes anyagokkal kezdjük a vizsgálatokat. Nem az új anyagok szokatlan viselkedésével ébresztünk fel érdeklődést, hanem új szempontokat nyitunk, újfajta kérdéseket vetünk fel a jól ismert folyamatok kapcsán. A kémia ilyenkor úgy jelenik meg, mint az ember és az ismert környezet frissen felfedezett viszonya, nem pedig a gyorsan múló szenzáció eszköze.

Ebben az évben a kémia még nem szigorúan analitikus, sokkal inkább az összefüggéseket tanulmányozza, mintsem az alkotó elemeket. A vizsgálatok közben elsősorban a tanulók megfigyeléseire, élményeire támaszkodva építkezünk, nem pedig a mérésekre.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A tűz különböző megjelenési formáinak minőségi vizsgálata (a szén másképp ég, mint a szalma és a fa; a gyertya másképp, mint az alkohol és a kőolaj, a kén másképp mint a foszfor)

Az égés termékeinek és maradványainak vizsgálata (hamu, szén, szén-dioxid)

Indikátorok (növényi eredetű indikátorok, pl. vörös káposztalé)

A levegő áramlása a tűz környezetében: az égést tápláló oxigén

az O₂ és a CO₂ szerepe a vérkeringésben és az égésben

A mész és a mészégetés. A savakat képző gázok (szén-dioxid, kén-dioxid) és a bázis megjelenése (mészlúg, hamulúg). További savak (pl.: sósav, foszforsav, kénessav)

Fémek (arany, réz, ón, bronz, vas)

Kultúrtörténeti és technikai vonatkozások:
A gyertya vizsgálata (M. Faraday) és gyertyakészítés
A tűzhelyek és a kémény fejlődése
A savak és lúgok vizsgálata, semlegesítés, sóképződés
Néhány gondolat az arany bányászatáról és feldolgozásáról
Sóbányászat

Kapcsolódási pontok

Fizika, ásványtan, földrajz 6. osztály, rajz-festés,

Kulcsfogalmak / fogalmak

Égés, savak, lúgok, indikátor, levegő, szén-dioxid, oxigén, fémek, oldódás

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes pontos megfigyeléseket végezni.
Egyszerű kísérleteket biztonságosan végre tud hajtani.
Tisztában van az égés feltételeivel.
Megérti a mészégetés, a mészoltás és a mész megkötésének kémiai hátterét.
Képes egyszerű következtetések levonására.
Le tudja írni az órán látottakat, jellemző rajzokat tud a jelenségekről készíteni.
Tisztában vannak a sav-bázis indikátorok felhasználásával.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 8. osztály kémiája a kiindulási pontba a táplálékot készítő embert helyezi. A környezet és az ember viszonya itt egyértelmű. Az ember a táplálkozása érdekében különböző élőlények életfolyamatait szakítja meg, szétválaszt, feldolgoz, átalakít, tisztít, finomít. Az egyes tápanyagokban mindezek után is tükröződik mindaz a folyamat, amely létrejöttükkor lejátszódott. A vizsgált anyagokban tehát az életfolyamatok pillanatképeit tapasztalhatjuk, ezen folyamatoktól nem elválaszthatóak anyagi tulajdonságaik sem. A tanítás egyik fontos célja ezen karakterisztikus tulajdonságok megragadása, megértése. A tanulói kísérletek ezt a folyamatot még elevenebbé tehetik

Órakeret **40 óra**

Előzetes tudás

Táplálkozástani ismeretek 7. osztályban, kémiai alapismeretek a 7. osztályból

Tantárgyi fejlesztési célok

A táplálékok és a tápanyagok kémiai vizsgálati módszerei. Olyan szemléletmód kialakítása, ami az élőlényekből származó anyagok minőségére érzékenyvé teszi a diákokat. Az alapvető tápanyagok kémiai megismerése alapot ad a későbbi szerves kémiai tanulmányoknak. A vaskohászat a fémekkel történő kémiai ismerkedést bővíti az előző évhez képest.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A magtól a lisztig — különböző gabonátípusok, az őrlés technikai (az őrlőkötőtől a vízi- és szélmalmon át a hengermalomig). Kísérletek a liszttel: a tészta, a síkér

Keményítő előállítása lisztből, burgonyából, a keményítő jellegzetességei, jód–keményítő reakció
A siker, mint a liszt fehérjekomponense (elszenesítési próba)
A fehérje: tej, tojás, hús, toll, szőr, „állati eredetű termékek”
A fehérje denaturációja, xantoprotein-reakció
A cukor (a hozzá tartozó kultúrtörténettel): cukor a természetben. A keményítő cukorrá való átalakítása sav segítségével (hidrolízis) , a keményítő vízhez és a tűzhez való viszonya. Fehling-oldat és felhasználása, ezüsttükör-próba, redukáló cukrok, nem redukáló cukrok
Zsírok és olajok: növényi olajforrások, állati zsiradékok A zsír, a meleghez és a tűzhez való viszonya, vízzel szembeni viselkedése
A szappan-előállítás folyamata
Cellulóz, papír-előállítás
Cukor-előállítás répából
Cukorfogyasztás, mint civilizációs probléma / a cukortúlfogyasztás következményei a fogazatra / vércukor és cukorbetegség
A bőr és a cserzés folyamata
Sajtkészítés
A fémfeldolgozás folytatása, a kohóban zajló folyamatok.

Kapcsolódási pontok

Táplálkozás és egészség a 7. osztályban, hőtan és mechanika a fizikában, különböző élelmiszerek megjelenése a történelem során, az ipari forradalom jelentősége (kohászat), növénytan, állattan a korábbi osztályokban,

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lugol-oldat, xantoprotein-próba, Trommer/Fehling-próba, különböző cukrok lenevezése, redukáló cukrok, szappan, denaturáció, hidrolízis

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló képes egyszerű próbák segítségével a keményítő, a cukor, a fehérje kimutatására.
A látott kísérletek alapján önálló kísérleteket is meg tud tervezni, képes ezek kivitelezésére.
A tanult anyagok legfontosabb tulajdonságait képes ismertetni.
Képes felismerni az összefüggéseket a különböző élelmiszerek összetétele és tulajdonságai között.
A tanult ipari folyamatokat képes lépésekre tagolni és az egyes lépéseket karakterizálni is tudja.
Ismeri a tanult savak és lúgok előállítási módját.

Bevezetés

A felső tagozat kémia tanításának fontos célja, hogy a környezetével tudatos, felelős viszonyt kialakító emberekké váljanak a diákok. Az előző években megszerzett alapismereteket további négy éven át bővítjük, hogy a technikai civilizációba érkező diákok otthonosan mozogjanak az anyagok és folyamatok világában. Látniuk kell a modern kémia helyét a társadalomban, az iparban, a környezettudományban. Célunk, hogy az emberi tevékenység és a környezet kapcsolatát az életből bemutatott példákon keresztül értessük meg a diákokkal. A kémiai szaknyelvet fokozatosan alakítjuk ki és mindig megköveteljük annak megfelelő szintű használatát. Az analitikus és a szintetikus gondolkodás közötti különbség, illetve azok egymásra épülése jól megmutatkozik a magasabb évfolyamok kémia tanításában.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A szerves kémia azon területe kerül megtárgyalásra, amelynek még valóban nagyon sok köze van az élő szervezetekhez, az életfolyamatokhoz. A folyamatokban történő gondolkodás ápolása fontos cél, ezt olyan kémiai anyagok kapcsán igyekszünk megmutatni, melyek komoly érdeklődésre tartanak számot ebben az életkorban (alkohol, illatanyagok, kőolajszármazékok).

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

A nyolcadikos kémia szerves kémiai ismeretei, a hetedikes táplálkozás és egészségtan, a fosszilis energiahordozók bányászata földrajzból.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákoknak meg kell ismerniük a hétköznapi élet és a technika fontos szerves alapanyagait, valamint az ezekhez kapcsolódó kémiai folyamatokat. Az ezek kapcsán tárgyalt törvényszerűségeket még képletek nélkül, szavakkal leírt egyenletekkel rögzítjük. A tárgyalt kémiai anyagok kapcsán nagyon fontos azok hétköznapi életben játszott szerepének kihangsúlyozása, az ökológiai és társadalmi vonatkozások számbavétele.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az égés és az oxidációs folyamat. A redukció, mint az oxidáció visszafordítása

A levegő összetétele. A légzés mint oxidációs, a fotoszintézis mint redukciós folyamat. Az anyagok körforgása a levegőben. Gyors és lassú oxidáció. A szén-dioxid képződése és tulajdonságai, a levegőszennyezés fajtái

A kémia történetéből: Az oxigén felfedezése és tulajdonságai (I. Priestley). Oxidáció, mint oxigénfelvétel (A. Lavoisier)

Szerves kémiai ismeretek: a különböző cukrok, a keményítő és a cellulóz tulajdonságai, előfordulásuk, egymásba történő átalakulásuk, az ipari feldolgozás módjai.

A szénhidrátok kimutatása a növényekben (jód-keményítő próba, Fehling-reakció, ezüsttükör-próba). A fa anyagi összetétele, a papír-előállítás kémiai folyamatai, izzítás (száraz lepárlás). A faszén előállítása. Az elszénesezés: tőzeg, barnaszén, feketeszén, a grafit kialakulása. Kőolajképződés. A kőolajszármazékok.

Erjedés: alkoholos erjedés, ecetsavas erjedés, aerob és anaerob erjedési folyamatok. A desztilláció folyamata. Az alkoholok tulajdonságai és fajtái. Az alkohol túlfogyasztás veszélyei. A metanol mérgező hatása. Drogok kémiai tulajdonságai.

Az éterek előállítása és tulajdonságai. Az éterrel való munka veszélyei.

Az aldehidek és a karbonsavak (előállítás, felhasználás).

Észterek és aromaanyagok: természetes források és mesterséges előállítás

A zsírok, mint észterek, elszappanosítás

Tűzoltási eljárások összehasonlítása, kitékintés a klórozott szénhidrogénekre (halon).

Az altatásra használt anyagok története.

Kapcsolódási pontok

Biológia élettani fejezetei 7. osztályban, 10. osztályban, földrajz a fosszilis energiahordozók kapcsán, rajz és festés a rajzszen előállítása kapcsán

Kulcsfogalmak / fogalmak

Alkohol, aldehid, karbonsav, éter, észter, oxigén, szén-dioxid, fotoszintézis, glicerin, oxidáció,

redukció, desztilláció, szénhidrogének, frakcionált desztilláció

A fejlesztés várt eredményei

Ismeri az alkoholos erjedés folyamatát, annak termékeit.

Pontosan meg tudja határozni a reakciók lezajlásának körülményeit.

Ismeri a fotoszintézis jelentőségét a földi életben.

Tudja használni az oxidáció és a redukció fogalmát, ismeri az ezek közötti összefüggést

Képes jellemezni a tanult szerves anyagokat fizikai tulajdonságaik és kémiai reakcióik alapján.

Ismeri az észterek tulajdonságait, kinyerésük ill. ipari előállításuk módját.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gondolkodási rendszer alakításának fontos lépése a kvantitatív gondolkodás megerősítése, az ebben történő magabiztos tájékozódás. A sók témaköréhez kapcsolódó sztöchiometria alkalmas ennek kigyakorlására. A sók sokféleségében működő azonos logika átlátása rendet teremthet a látszólagos összevisszaságban, s ennek kigyakorlása fontos alapját adhatja a világ értő szemlélésének.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

A hetedik osztályos kémiai alapismeretekből a savak, sók, lúgok, kémhatás részek, egyenletrendezés, elektromos áram,

Tantárgyi fejlesztési célok

Az elektromosság és a kémia kapcsolatának kidolgozása. A sztöchiometria alapjainak lerakása jól átlátható semlegesítési reakciókon keresztül. Az oldatok kialakulása és az ezekkel kapcsolatos számítási feladatok bevezetése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A só keletkezése és kinyerése, sólerakódási helyek, a sók jelentősége a kémiai iparban (nagyipar, amalgámeljárások)

Sóképződés a kémiai semlegesítés folyamatában, a sók közönséges nevei és a nemzetközi nevezéktan

Kristályosítás és oldás, a kristálynövekedés és a növényi növekedés összehasonlítása, a kristallográfia alapjai, fagyáspont-csökkenés, forráspont-emelkedés, kísérletek a különböző sókkal.

Diffúzió és ozmózis, az ozmotikus nyomás mérése, biológiai jelentősége.

A sók kémiai analízise, savak, bázisok, anhidridek, termikus sóbontás, savak és bázisok sóból való előállítása, elektrolitikus sóbontás.

Savak és lúgok előállítása fémes és nemfémes elemekből, az előállítás nagyipari eljárásai, ennek történelmi jelentősége, a kémiai technika fejlődése, fontos savak és bázisok tulajdonságai, indikátorok, pH-érték, vízkeménység, lágyítás, mosószerek, savas eső.

Bevezetés a reakcióegyenletek egyszerű formájába (lehetőleg még képletek nélkül)

Egyszerű sztöchiometriai mérések, számítások. Oldatok töménysége, számítások.

Savak és lúgok az emberi szervezetben

Kiegészíthető mindez a kristályrendszerek áttekintésével és a Mohs-féle keménységi skálával.

Kapcsolódási pontok

földrajz: geológia és gazdasági földrajz, közlekedésföldrajz

történelem: a só történelmi jelentősége, sóutak

fizika: elektrolízis, iontörvény az elektrolízissel összefüggésben

biológia: ozmózis

Kulcsfogalmak / fogalmak

savak, lúgok, sók, elektrolízis, anód, katód, pH-érték, vízkeménység, oldódás, diffúzió, ozmózis, fagyáspont-csökkenés, forráspont-emelkedés, kristályrendszer

A fejlesztés várt eredményei

Ismeri az elektromosság és a kémia tanult összefüggéseit.

Meg tud oldani egyszerű számolási feladatokat az oldhatóság, a semlegesítés, valamint a koncentráció témaköreiben.

Ismeri az ozmózis jelenségét és természetben betöltött szerepét.

Ismeri a sók nevezéktanát, a tanult sók közönséges neveit.

Fel tud írni egyszerű, szavakkal leírt kémiai egyenleteket.

Ismeri a vízkeménység fogalmát, a vízlágyítás módszereit.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az előző tanév nagy polarításokon alapult, a savak és bázisok, a fémek és nemfémek világában. Ez az év ezeket a polarításokat feloldja, s a kémiai elemek rendszerének tanulmányozásával újból a teljesség, az egységes rendező elv kerül előtérbe. Ez nem jelenti a sablonos gondolkodásra ösztönzést, az egyes elemeket ugyanis egyéni karakterükben igyekszünk megismerni. Az elemek vizsgálata nagyon jó lehetőség az analitikus gondolkodás megerősítésére és gyakorlására. A konkrét tapasztalatoktól elvonatkoztató absztrakciót is ápolja az anyag szerkezetét vizsgáló elméletek tárgyalása.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

Az előző tanévek szervesen kémiai ismeretei, egyenletek rendezése

Tantárgyi fejlesztési célok

A kémiai elemek karaktereit legjobban a kémiai anyagok egymással történő reakcióiból ismerhetjük meg. Fontos lesz megvizsgálni, hogy hogyan jelenik meg egy elem önmagában, illetve hogyan nyilvánul meg reakcióiban, másokkal való kölcsönhatásában. A kémiai képletek bevezetéséhez a kémia mennyiségi törvényszerűségeit használjuk fel. A kémiai elemek rendszerét, mint egy nagy felfedezést tárgyaljuk, mely új lehetőségeket, irányvonalat teremtett a tudomány és a technika fejlődése szempontjából. Az analitikus szemlélet mellett mindig szem előtt kell tartani a változások teljességét (egy folyamat melléktermékei éppúgy figyelmet érdemelnek, mint a fő reakció, lásd környezetszennyezési problémák kialakulása). Az elméleti gondolkodás olyan szintje van jelen ebben a korosztályban, hogy esetleg az atomszerkezetet tárgyalását is elkezdhetjük ebben a tanévben.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az atomszerkezet alapjai.

Az elemek periódusos rendszere: a felfedezés története, törvényszerűségek, a legfontosabb fő- és mellékcsoportok, periódusok és értékűség, bázis és savképzők, amfoterek. A periódusos rendszer értelmezései.

A legfontosabb elemek kiválasztásakor a természetes előfordulásukat vehetjük tekintetbe: kén és vegyületei, nitrogén és vegyületei, foszfor és vegyületei, oxigén és vegyületei, (nascensz és közönséges oxigén, ózon), hidrogén és vegyületei, szén és vegyületei, szilícium és vegyületei, különböző fémek és vegyületeik.

Képletírás és a reakcióegyenletek felállítása

Sztöchiometrikus számítások

Az elemfogalom története

Térfogattörvény

Kapcsolódási pontok

Informatika: szilícium

fizika: atomszerkezet,

biológia: kormeghatározási módszerek kémiai alapjai

filozófia: az elem fogalma

Kulcsfogalmak / fogalmak

Elem, kötés, keverék, analízis és szintézis, a kémiai kötések alaptörvényei:

az anyagmegmaradás törvénye (Lavoisier)

az állandó és sokszoros részek törvénye (Proust, Dalton)

tömegviszonyszámok

gázreakciók törvényszerűségei

vízszintézis és analízis

a gázok térfogattörvénye, moltömeg, moltérfogat

Avogadro-tétel

az elemek periódusos rendszere

A fejlesztés várt eredményei

A tanulóknak tiszta fogalmat kell alkotnia a kémiai elemről.

Képes a tanult elemek árnyalt jellemzésére.

Pontos jegyzőkönyvet tud vezetni az elvégzett kísérletekről.

Képletek segítségével reakcióegyenleteket képes értelmezni és felírni, tudja azokat rendezni.

Meg tud oldani egyszerű sztöchiometriai feladatokat.

Ismeri az elemek periódusos rendszerét, annak felépítési elvét.

Érti a kovalens, az ionos és a fémes kötés kialakulásának elméletét.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az előző év analitikus szemléletét nagyon jól kiegészíti a döntően szintetikus szemléletű lezáró év. Olyan modern gondolkodást kell kialakítani a diákokban, amely segítségével az élőlények, az ember élettani folyamatait egységben tudja látni a környezetben zajló kémiai folyamatokkal. Ez az összetartozás intellektuális szintem is megerősítheti mindazt a környezettel és az élő természettel szembeni az erkölcsi felelősséget, amit gyermekkorban még érzelmi alapokon építettek fel a diákok.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Szerves kémiai ismeretek a 8. és a 9. osztályból.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákoknak betekintést kell nyerniük a legmodernebb kémiai technológiák világába, különös tekintettel ezen technológiáknak a természet és az ember változó viszonyában betöltött szerepére. A modern kémiában a szerves kötéseknek kiemelkedő szerepük van, az epocha vezérfonala a biokémia lesz. A biokémiai folyamatok vizsgálatakor külön hangsúlyozzuk az emberi szervezetben lezajló eseményeket, az ember belső világa és a külvilág közötti biokémiai kapcsolatokat. Enzimeket, hormonokat és a szabályozó mechanizmusokat is tanulunk kémiai szempontok alapján.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Részletes atomszerkezet.

Izotópok, radioaktivitás.

Modern atommodellek.

A szén és a szénkötések különlegessége, jelentősége az élőlényekben. Izoméria.

Tudománytörténeti mérföldkő: Wöhler karbamid szintézise

A szénhidrogének kémiája: a kőolaj és földgáz előfordulása, keletkezése és összetétele, jelentősége, mint nyersanyag és energiahordozó, a benzin előállítása (finomítás), krakkolás, oktánszám, ökológiai hatások.

Alkánok: a homológ sor fogalma, a szerves szerkezeti képletek fejlődése (összegképlet és szerkezeti képlet), az izoméria fogalma, térbeli modellek, láncképződés és gyűrűképzés.

Alkének, alkadiének, alkinok: szerkezetük, gazdasági jelentőségük

Aromás szénhidrogének

A szénhidrogének származékai: a halogén-származékok és környezeti hatásaik

Alkoholok: primer, szekunder és terciér alkoholok, egy és többértékű alkoholok (glikol, glicerin) és ezek jelentősége, aldehidek, ketonok, karbonsavak, észterképződés és elszappanosítás.

A biokémia alapjai:

fehérjék, aminosavak, peptid-kötés, esszenciális aminosavak, enzimek, a növényi és állati fehérje élettani jelentősége, kémiai felépítése

nukleinsavak, DNS, RNS felépítése

szénhidrátok, felépítési és lebontási folyamatok

zsírok lebontása

Műanyagkémia: poliészter és poliamid, vegyi szálak, pl.: nylon, duroplaszt, thermoplaszt és elasztomerek tulajdonságai és szerkezete; a műanyagok feldolgozása, felhasználása és megsemmisítése.

A hulladékkezelés problémája, újrahasznosítás

Esetleg a modern elválasztás-technológia, kromatográfia, is sorra kerülhet.

Kapcsolódási pontok

földrajz: ózon-problematika

biológia: az élettani folyamatok biokémiája,

Kulcsfogalmak / fogalmak

atommag, proton, neutron, elektron, pályák, héjak,

Alifás és aromás kötések, polimerizáció és poliaddíció, funkciós csoportok. nukleinsavak, DNS, RNS, peptid-kötés, aminosavak.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló ismeri az élő szervezetben leggyakrabban előforduló elemeket.

Tudja a biogén elemek kimutatási reakcióit.

Ismeri a szerves anyagokban leggyakrabban előforduló kémiai kötések.

Ismeri a tanult funkciós csoportokat.

Tisztában van a kőolaj-feldolgozás alapvető lépéseivel és termékeivel.

Felismeri a kőolajalapú termékek és technológiák jelentőségét a hétköznapi életben, annak környezeti hatásait.

Ismeri az izoméria fogalmát.

Tudja alkalmazni a tanult nevezéktani elveket.

Idegen nyelvek

Általános bevezető

A nyelvtanítás fontos eszköz a népek közötti kölcsönös megértés, a kulturális különbségek iránti fogékonyság kialakításában, a sztereotípiákat elutasító magatartás fejlődésében. Így a nyelvtanítás a kisiskolás korban az empátia iskolázása az érzékek fejlődésén és fejlesztésén keresztül. Fontos feladat az érdeklődés és kíváncsiság felkeltése a nyelvek iránt, valamint a kultúrák közötti kommunikáció iránt általában.

Az idegennyelv-oktatás elsődleges célja továbbá a mindennapi életben jól alkalmazható idegennyelv-tudás biztosítása. Ezért a Waldorf-iskolai nyelvoktatás egyrészt praktikus, hasznos célként törekszik arra, hogy a tanuló hallás és olvasás útján idegen nyelven megértsen másokat, és folyékonyan fejezze ki magát az adott idegen nyelven szóban és írásban egyaránt. Továbbá célja bemutatni a diákoknak az adott nyelven beszélő népek karakterét, szokásait, kultúráját, földrajzát, történelmét. Az idegen nyelvek tanításának pedagógiai célja, hogy segítse a gyermek fejlődését az életkori sajátosságainak megfelelő tematikával, és hogy betekintést nyújtson a világ árnyalt szemlélési módjaiba, ezzel tágítva perspektíváját. A nyelvtanításon keresztül szeretnénk segíteni a diákokat abban, hogy pozitívan forduljanak más kultúrájú és nyelvű népekhez, valamint abban, hogy közelebb kerüljenek a különböző gondolkodású emberek megértéséhez, jártasságot szerezzenek a kommunikációban, hogy empátiát alakítsanak ki magukban mások szemlélete és világlátása iránt. Az idegen nyelvek tanulása új perspektívát kínál az egyén számára saját nyelvéhez, kultúrájához, szemléletéhez, mentalitásához, ily módon segítve a diákokat, hogy a világot árnyaltabban láthassák.

Az idegen nyelv verbális tanulása a diáknak azt a képességét fejleszti, hogy egy másik emberre figyeljen, hogy követni tudja a másik ember kimondott és ki nem mondott szándékait. Az idegen nyelvek ismerete ösztönzi a rugalmas és mozgékony gondolkodást, mivel a különböző nyelvek kaput nyitnak a tapasztalás különböző birodalmaiba, így növekszik bennünk a világ és a más emberek iránti érdeklődés is.

A pedagógus a nyelvtanítás első éveiben az érző figyelem nevelésével nyújt alapot a későbbi életkorban ma már nélkülözhetetlen képességhez, a más kultúrájú és nyelvű népekhez való odaforduláshoz, mások szemlélete és világlátása iránti érzékenység, empátia kialakításához. A kisiskolás korú gyermek még érzékein keresztül fogadja be, így gyakorlatilag nem tanulja, hanem elsajátítja a nyelvet, belső képalkotása az idegen nyelv megértését is segíti. A nyelvtanításnak ebben a fázisában fontos, hogy a gyermek merüljön bele teljes intenzitással az élő nyelvtanítás folyamatába. Ebben az életkorban az érzékszervi benyomásoknak erősen kitett gyermek rendkívül

fogékony az élősóra. Ekkor alakul ki benne az idegen nyelv intonációs mintái iránti fogékonyság, amit sokkal nehezebb később, 10 éves kor után kifejleszteni, amikor már a beszédszervek plaszticitása csökken. Fontos, hogy a tanulók megszeressék a nyelvet, hozzászokjanak intonációjához, dallamához és nyelvi biztonságot szerezzenek. A tanítás során fontos szerepet kap a költői nyelv. A gyermekek, mondókákkal, dalokkal, játékokkal, rövid mesékkel, párbeszédekkel és olyan tevékenységekkel ismerkednek meg, melyek közvetlenül vezetik be őket az idegen nyelv világába. Nem absztrakt vagy sematikus módon sajátítanak el egyszerű nyelvtani szerkezeteket, szókinccset, hanem életkoruknak megfelelően, játékosan tanulva a gyakorlatban teszik meg az első lépéseket a nyelvtanulás terén.

A tanulók lépésről lépésre megértik, amit hallanak és ismételnék. A szókinccs tanulását a gyermeket körülölelő környezet alapozza meg, életkorának megfelelő érdeklődésre és a gyermek képzeletvilágára épül. A jelentés ilyenkor még gyakran helyhez és tárgyhoz kötött. Mivel a tanítás írott szöveg nélkül, nagyrészt idegen nyelven történik, így a beszéd nem-verbális formái mindvégig fontosak maradnak. A történeteket nem kell szó szerint érteniük. A megértést gesztusok, mozdulatok, a történeteknél pedig képek, bábok segítik.

Az órák és a tanév anyaga lépcsőzetes, ismétlésre és bővítésre épít, az új anyagot a tanár mindig a meglévő tudásra alapozza. Az első három évben döntően együtt szólal meg az osztály, az egyéni megnyilatkozások kevésbé hangsúlyosak, de a bátrabb tanulókat is biztatjuk és segítjük egyéni fejlődésükben.

3. osztály végére a gyermekek ismerik a testrészek, a ruhák neveit, az osztályterem tárgyait, a színeket, a hét napjait, a hónapokat, az évszakokat, az időjáráshoz, természethez kapcsolódó kifejezéseket, foglalkozások neveit, a mindennapi élethez kapcsolódó egyszerű tárgyakat és cselekvéseket.

Képesek egyszerű kérdéseket feltenni és megválaszolni a fent felsorolt szókinccs segítségével. Az írásbeli munka még nem jelenik meg, de első osztálytól lehet olyan füzetük, amelybe a tanult dalokat, verseket lerajzolják. Mivel a Waldorf iskolában az írás-olvasáskészség megerősítése magyar nyelven a 3. osztályban történik, ezt nem előzheti meg az idegen nyelven történő írás-olvasás, de megjelenhet az ABC, elkezdődhet egy képes szótár bevezetése is.

4. osztálytól a gyermeki fejlődés új szakasza kezdődik, melynek egy tudatosabb nyelvtanulás felel meg, elkezdődik az önállósodási folyamat. A kilencedik életév környékén a gyermek már a világra és önmagára is tárgyilagosabban tud nézni. Már nem benne él a nyelvben, hanem kívülről tud rátekinteni, így már képes felismerni törvényszerűségeket az idegen nyelvben. Mindez a gondolkodás ébredését jelenti.

A kilencedik évtől kezdve, a gyermekkor közepén, előtérbe kerül az írás-olvasás. Az olvasás képessége az ismert szöveg felolvasásától a helyes hangsúlyok kialakításán át a maximális érthetőségig fejlődik. Az íráskészség fejlesztése a már tanult versek, dalok, ismert rövid szövegek leírásával és feldolgozásával, sok másolási feladattal kezdődik, majd egyszerűbb gondolatok kifejezését szolgálja. A tanulók saját szótáruk vezetésének segítségével folyamatosan ismerkednek a szótárhasználattal. A szóról szóra fordítást e szakasz végéig lehetőleg elkerüljük. Amennyiben szükséges, megjelenhet a kétnyelvűség, a tanulók idegen nyelvű szövegek tartalmát foglalják össze az anyanyelvükön, és egyszerű szövegeket alkotnak idegen nyelven.

A nyelvtani szabályokon keresztül tudatosá váló nyelvhelyesség élményéhez hozzájárul a nyelv szépségének átélése. A mondatok, versek, történetek helyes ritmusban való előadása, a karakterisztikus hanglejtés, a pontosabb kiejtés ennek az esztétikai igénynek a kielégítését szolgálja. A kiejtési szabályokat nem absztrakt módon tanulják meg a tanulók, hanem a tanár példái alapján.

Elkezdődhet az idegen nyelven történő írás, megjelennek az olvasmányok. Az emlékezést, a felidézést nagyban segíti, hogy a diákok a már ismert, feldolgozott szövegekből a nyelvtani szabályokat kezdik felfedezni, megfogalmazni. Mivel a két tanult idegen nyelv témái sokszor megegyeznek, illetve átfedik egymást, a két nyelvből - lehetőség szerint egyeztetve - nem ugyanabban a sorrendben tanítjuk az egyes témaköröket.

Angol

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szöveggörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret **72 óra**

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok (up, down, right, left, behind, in front of), testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,
- nem idegenkednek az angol nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket értik, emlékezetből fel tudják idézni, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt angol nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre megfelelően reagálnak, válaszolnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az angol írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések szókincsé. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.: Where do you live? How old are you? Have you got a pet...? What is your mother's/father's name...?),
- az órákon használt angol nyelvű utasításokat könnyedén megérti,
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen”).

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok angolul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszéd és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókinccs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókinccs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszéd, rövid történet, hozzájuk kapcsolódó szókinccs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám,
- spelling, ABC ismerete
- személyes és mutató névmások.
- felszólító mód szóban és írásban (szövegkörnyezetben),
- mondatszerkezet, igék, főnevek, melléknevek gyűjtése, gyakorlása,
- to be és to have igék ragozása,
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok,
- egyszerű kérdőszavak használata,
- folyamatos jelen idő.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
 - pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
 - önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
 - otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
 - eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
 - alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben

gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
- képes alapszintű szinten történetek lényegének megértésére,
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés), képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenebbé válnak a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédet, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókinccset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret 72 óra,

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókinccs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókinccs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani

szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgáldás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék),
- szórendek,
- újabb kérdőszavak,
- egyszerű jelen idő, kijelentő mondatok,
- egyszerű és folyamatos jelen idő felismerése kérdésben, tagadásban,
- birtoklás kifejezése,
- melléknévfokozás,
- elöljárószók körének bővítése,
- óra, idő kifejezése, dátum.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek,
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókincset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegek környezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegek környezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- egyszerű és folyamatos jelen idő gyakorlása,
- birtokos névmások,
- egyszerű, összetett mondatok,
- egyszerű múlt idő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról,
- ismernek brit vonatkozású kulturális értékeket,
- használják a kibővült szókincsset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszerezsek a tudáspróbák, szöveggyűjtemények. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszéd-készség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret **108 óra**

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- folyamatos múlt idő,
- jelen idők további használatai,
- egyszerű jövő idő
- rendhagyó többes számok,
- rendhagyó igék rendszerezése,
- melléknevek fokozása,

- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek,
- jelzős szerkezetek
- időhatározók.

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókinccset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. A brit kultúra mellett az amerikai, ausztrál és egyéb angol nyelvű kultúrák is szóba kerülhetnek. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédhez kapcsolódó szókinccs.

Nyelvtan:

- idiómák,
- segédigék,
- határozók és határozószók,
- Perfect igeidők,

- kijelentő-kérdő-tagadó mondatok a tanult igeidőkben.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkornak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókincs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szókincsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcsere, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvél való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményt formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben - akár csak a társalgásban és a nyelvi játékokban - összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókincssel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőképesség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- tanult igeidők, rendhagyó többes számok, igék, névelők, névmások ismétlése, rendszerezése,
- folyamatos jövő idő,
- feltételes mód 1., 2. típusai,
- szenvedő szerkezet egyszerű jelen és múlt időben,
- jelen idők jövő idejű használata,
- határozók és határozószók,
- melléknév fokozása, hasonlító szerkezet.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból,
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni.
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására,
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak,
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka

továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtantudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- előidejűség,
- befejezett jelen és jövő idő,
- segédigék, módbeli segédigék rendszerezése,
- szenvedő szerkezet az összes egyszerű igeidőben, segédigékkel is,
- műveltető szerkezet,
- feltételes mód 3.,
- függő kérdés.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást,
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé,
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejtetni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőkészségüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan. Kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- függő beszéd,
- a befejezett jelen idő folyamatos alakja,
- befejezett jövő idő,
- igeidők összehasonlítása, használatának tudatosítása.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni,
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására,
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában,
- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Nincs.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanult nyelvtani szabályok mélyebb ismerete, a szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismétlése, bővítése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni angol nyelvből.

Német

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevésődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szöveggörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok, testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, mondókák, dalok, játékok szavai, kifejezései is beépülnek emlékezetükbe.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,
- nem idegenkednek a német nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek,

ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100 (20 fölött tízesével), bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönések és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt német nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az német írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: abc, családtagok, testrészek, tőszámok (1-100), gyümölcsök, állatok, évszakok, hónapok, napszakok, ételek, ruhák, tárgyak, esetleg foglalkozások nevei. Nyelvtani fogalmak tudatosítva még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.:Wo wohnst du? Wie alt bist du? Hast du einen Bruder? Wie heisst deine Mutter?),
- az órákon használt német nyelvű utasításokat könnyedén megérti,
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- ismeri az abc-t (szóban, „versszerűen”).

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok németül írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb

módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédék és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédék, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- főnevek neme, többesszáma,
- tőszámnevek,
- sein és haben igék ragozása,
- alany- és tárgyeset,
- kijelentő, kérdő, tagadó mondatok,
- egyszerű kérdőszavak használata,
- jelen idejű igeragozás.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
 - képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
 - képes alapfokú szinten történetek lényegének megértésére,
 - képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés),
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédet, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idioma jellegű szókinccset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret 72 óra,

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknévek, igék),
- újabb kérdőszavak,
- személyes névmások alany- és tárgyesete,
- mein, dein,
- birtoklás kifejezése,
- melléknévfokozás,
- egyenes szórend

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni,
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni,

- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókinccset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókinccset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókinccs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegek környezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegek környezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókinccsbővítés az olvasmányokra, párbeszédre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- névelőragozás (határozott, határozatlan) alany- és tárgyesetben,
- birtokos névmások,

- egyszerű összetett mondatok (und, oder, aber, denn),
- melléknévfokozás,
- múlt idő felismerése (Imperfekt),
- gyakori előjárószavak,
- módbeli segédigék (können, mögen),
- időhatározók.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- ismernek német vonatkozású kulturális értékeket,
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szövegalkotások. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejből fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédalkotás fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek, párbeszédok fontos szavai.

Nyelvtan:

- Perfekt,
- felszólító mód,
- módbeli segédigék (dürfen, können, müssen),
- fordított szórend (dann),
- részes eset,
- személyes névmások részes esete,
- elöljárószók (tárgy- és részes esettel).

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszzerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédhez kapcsolódó szókinccs.

Nyelvtan:

- helyhatározók (tárgy- és részes esettel),
- általános alany (es, man),
- módbeli segédige (sollen)
- mellékmondati szórend bevezetése (weil, dass),
- jövő idő bevezetése időkbén.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkornak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókinccs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szókinccsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcserék, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvel való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményét formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben - akár csak a társalgásban és a nyelvi játékokban - összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókinccsel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőképesség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- mellékmondati szórend (wenn, als),
- gyakori vonzatos igék,
- további elöljárószók,
- vonatkozó névmás alany és tárgyesete,
- zu + Infinitives szerkezetek,
- melléknévragozás: gyenge ragozás.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból,

- képesek hosszabb szöveget (akár könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni.
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására,
- hétköznapi tanult szituációkban könnyen megszólalnak.
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret **104 óra**

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtantudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- feltételes mód jelen idő,
- szenvedő szerkezet (jelen idő és Imperfekt),
- melléknévragozás (vegyes és gyenge ragozás),
- um... zu...
- függő kérdés,
- további vonzatos igék.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőkészsége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást,
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé,
- képesek rövidebb irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejteni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőkészségüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- feltételes mód múlt idő,
- előidejűség,
- műveltetés,
- Perfekt segédigével,
- kötőszavak: damit, als, als ob,
- vonatkozó névmás részes és birtokos esetben,
- erős melléknévragozás
- szenvedő szerkezet az összes igeidőben, segédigével is.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni,
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására,
- képesek bármilyen hétköznapi társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret **108 óra**

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Művészettörténet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanult nyelvtani szabályok mélyebb ismerete, a szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismétlése, bővítése. Valamint:

- gyenge főnevek,
- melléknévi igenevek,
- melléknévből képzett főnevek,
- ohne dass, ohne zu, anstatt dass, anstatt zu.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni német nyelvből.

Francia

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevésődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklnek az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, testrészek, a tanterem tárgyai, színek, gyümölcsök, állatok, családtagok, szokások és utasítások az osztályban, számok 1-20-ig. A tanult versek, dalok tematikája is nagyrészt ezekhez a témakörökhöz kapcsolható, így ezek szókinckese is beépül a memóriájukba.

Egyszerű kérdések: pl. Qu'est-ce que c'est? Comment tu t'appelles?

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek tudnak

- reagálni köszönésre, egyszerű utasításokat megértenek, végrehajtanak.
- Az óra vezetéséhez kapcsolódó kifejezéseket értelmezni tudják
- a tanult szavakat megértik
- segítséggel tudnak követni egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből elmondani verseket, mondókákat, dalokat
- a francia nyelv intonációja, hangzókészlete nem idegen számukra

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret **72 óra**

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs bővítése elsősorban a természethez kapcsolható, gyümölcsök, zöldségek, állatok

- a hét napjai, hónapok, évszakok
- ruhadarabok
- egyszerű melléknevek (színek, petit, grand, rond...)
- egyszerű helyhatározók
- számok 1-60-ig
- c'est un/c'est une, ce n'est pas un/c'est n'est pas une...használat

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek:

- könnyedén megértik az órán elhangzó francia nyelvű utasításokat és képesek reagálni rájuk
- az ismert történeteket, meséket megértik, képesek felidézni őket, együtt mondják
- egyszerű találós kérdéseket megértene
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel vesznek részt
- egyszerű begyakorolt kérdéseket megértene, azokra válaszolni képesek

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az francia írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az előző években tanultak megszilárdítása, bővítése. (állatok, növények, tárgyak, napok, hónapok, évszakok, színek, ruhadarabok, család)

- mesterségek, foglalkozások
- gyakori cselekvések
- ház, lakás szókincs
- helyhatározók
- néhány kérdőszó (qui, qu'est-ce que c'est, combien, comment)

- időjárással kapcsolatos kifejezések
- alapvető ételek
- ABC
- számok 0-100-ig

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek:

- megért egyszerű, önmagára vonatkozó kérdéseket, és képes azokra válaszolni (Comment tu t'appelles? Ou habites-tu?...)
- több verset és dalt fejből tud és egyedül is képes elmondani
- az órákon használt francia nyelvű utasításokat könnyedén megérti
- képes követni egy egyszerű, mozdulatokkal kísért történetet
- a tanult szavakat hallás után felismeri és képes megnevezni hétköznapi tárgyakat
- nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre, de képesek használni néhány személyes névmást és igeformát (je, tu, il, elle) észreveszik a különbséget "le" és "la" között

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok franciául írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszéd és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókinccs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz - környezetismeret.I

Kulcsfogalmak / fogalmak

- ABC ismerete, a franciára jellemző fonetikus elemek gyakorlása
- Egyes szám, többes szám
- C'est-ce sont, il y a
- határozott és határozatlan névelő
- egyszerű mondatok szórendje
- személyes névmások használata
- "er" végű igék és az être ragozása szóban
- melléknév egyeztetés kezdetei

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
 - pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
 - önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
 - otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
 - eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
 - alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az

olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
 - képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
 - képes alapszintű szinten történetek lényegének megértésére,
 - képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés),
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókincssel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret **72 óra,**

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A tanult olvasmányok, párbeszédok szókincse

Határozott és határozatlan névelők egyes és többes száma

Alany és állítmány egyeztetése

Szófajok megkülönböztetése

Birtokviszony kifejezése "de"-vel, adjectifs possessifs

"er" végű igék ragozása, être, avoir, aller, faire, prendre

Melléknév egyeztetés nemben és számban

Melléknév fokozás

Kijelentő mondat szórendje

Felszólítás

Tagadás (ne...pas)

Kérdő mondatok est-ce que-vel, néhány kérdőszó (Quand, Combien, OÙ, Qui, Que)

óra, dátum kifejezése

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek,
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókincset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több

idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókinccset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókinccs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókinccsbővítés az olvasmányokra alapozva

“ir” és “re” végű igék, gyakoribb rendhagyó igék (pouvoir, vouloir, devoir, savoir)

Visszaható igék

Tagadás (ne...rien, ne...personne)

Egyszerű, összetett mondatok

Fordított szórend

Néhány vonzatos ige

Az “à” és a “de” alakjai

Futur proche

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,

- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról,
- ismernek francia vonatkozású kulturális értékeket,
- használják a kibővült szókinccset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódogozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédképesség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókinccsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Személyes névmások tárgyias és részes esete (me, te, le, la, les, lui, leur, stb.)

Múlt idő: passé composé, imparfait
további rendhagyó igék
Anyagnévelő
Fordított szórend gyakorlása
Időhatározók
Határozók képzése

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókinccset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

További névmások (y, en)

Vonatkozó mellékmondatok qui-vel és que-vel

Múlt idő gyakorlása, a passé composé és az imparfait használata

Participe passé egyeztetése

Futur simple

Passif

A névmások sorrendje a felszólító módban

Visszaható igék felszólító alakjai

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkornak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókincs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szókincsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólalnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcserék, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvel való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményét formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben - akár csak a társalgásban és a nyelvi játékokban - összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókinccsel. A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőképesség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az előző nyolc évben tanult szókincs és nyelvtan rendszerezése, tudatosítása

- conditonnel
- mellékmondatok, kötőszavak
- vonatkozó névmások (dont,lequel, laquelle stb.
- múlt és jövő idők gyakorlása

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból,
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni.
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására,
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak,
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka

továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtantudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

si-vel kezdődő feltételes mondatok
subjunctif
igeidő egyeztetések(plus que parfait, stb.)
gérondif
műveltető szerkezet
Személytelen szerkezetek tudatosítása

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást,
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé,
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejteni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőképességüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal. Művészettörténet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Passé simple

Függő beszéd

Kiemelő szerkezetek

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni,
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására,
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában,
- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Művészettörténet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanult nyelvtani szabályok mélyebb ismerete, a szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismételése, bővítése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni francia nyelvből.

Spanyol

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szöveggörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok, testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt kívülről tudnak mondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,
- nem idegenkednek a spanyol nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történetek fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt spanyol nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az spanyol írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések szókincsé. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre ,
- az órákon használt spanyol nyelvű utasításokat könnyedén megérti,
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen”).

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok spanyolul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédok és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókinccs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókinccs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédok, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókinccs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám,
- főnevek neme,
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok,
- egyszerű kérdőszavak használata.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról,

napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés),
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtöröket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókincssel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret **72 óra,**

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék),
- kérdőszavak,
- személyes névmások alanyesete,
- birtoklás kifejezése,
- melléknév egyeztetése,
- elöljárószók (en, con, a, de),
- szabályos igék ragozása jelen időben,
- rendhagyó igék ragozása jelen időben (ser, tener),
- névelők alakjai.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni,
- az ismert szavakat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és egyszerű nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókinccset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókinccset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókinccs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasmányok, párbeszéd fontosabb szavai.

Nyelvtan:

- tőhangváltós igék ragozása jelen időben,
- további rendhagyó igék ragozása jelen időben,
- visszaható igék,
- melléknévfokozás,
- egyszerű összetett mondatok (y, o, pero, porque),
- további előjárószavak,
- létigék,
- hely- és időhatározók,
- óra, idő kifejezése, dátum.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- használják a kibővült szókinccset,
- ismernek spanyol vonatkozású kulturális értékeket,
- diktálásra le tudják írni, amit hallanak.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódogozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókinccsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek, párbeszédok fontos szavai.

Nyelvtan:

- mutató névmások,
- felszólító mód,
- estar+gerundio,
- gustar típusú igék,
- személyes névmások részes esete,
- további előjárósók,
- elbeszélő múlt.

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókinccset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret **108 óra**

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszzerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegek, olvasmányok, párbeszédok szóincse.

Nyelvtan:

- személyes névmások tárgyesete,
- közelmúlt,
- folyamatos múlt,
- kötőszavak,
- jövő idő bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkornak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szóincse bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szóincseiket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcserék, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvél való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményt formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben - akár csak a társalgásban és a nyelvi játékokban - összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókinccsel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőkészség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- tanult igeidők ismétlése, rendszerezése,
- régmúlt,
- feltételes mód jelen ideje,
- függő beszéd,
- határozatlan névmások,
- hasonlító szerkezetek.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból,
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni.
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására,
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak,
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtan tudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- vonatkozó névmások,
- műveltető szerkezet,
- befejezett jövő,
- feltételes mód múlt ideje,
- igeidő-egyeztetés kijelentő módban,
- kötőmód.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást,
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé,
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret **104 óra**

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejezni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőképességüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan. Kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- igeidő-egyeztetés kötőmódban,
- igei körülírások,
- mondatrövidítések:
- felkiáltó mondatok,
- feltételes mondatok,
- szenvedő szerkezet,
- igeidők összehasonlítása, használatának tudatosítása.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni,
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására,
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában,

- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Művészettörténet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanult nyelvtani szabályok mélyebb ismerete, a szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismétlése, bővítése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni spanyol nyelvből.

Orosz

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,
- nem idegenkednek az orosz nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket értik, emlékezetből fel tudják idézni, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt orosz nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre megfelelően reagálnak, válaszolnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az orosz írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb,

változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörök, versek jelennek meg az órákon. Cirill és Metód története, a cirill ábécé legendája, az ábécé ritmikus elsajátítása a harmadik osztály egyik fő feladata. Az írásbeliség megjelenése is fontos szerepet kap ebben az életkorban. A nagy nyomtatott cirill betűk formavilágát sok-sok gyakorlással az anyanyelvhez hasonlóan sajátítják el a gyerekek. A füzetben a képes ábécé megjelenése jelzi és előrevetíti a fordulópontot, amely a nyelvtanulásban is bekövetkezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: az orosz ábécé ritmikus ismerete, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések szókincs. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre,
- az órákon használt orosz nyelvű utasításokat könnyedén megérti,
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen”).

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Ebben a tanévben kezdenek a gyerekek oroszul írni nagy nyomtatott cirill betűkkel. Az első három év szóbeli anyagát, immár tudatosítva, írásban is rögzítjük. Rövidebb mondókáktól haladunk a hosszabb meséig, történetekig. Az ismert szövegektől indulva ismerkednek újabb orosz nyelvű versekkel, dalokkal, mesékkel. Az írástól haladunk az olvasás készségszintű elsajátításához, rengeteg gyakorlással és türelemmel.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszéd és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövidebb és hosszabb történetek, párbeszéd, az ezekhez kapcsolódó szókincs

Nyelvtan:

- Cirill ábécé ismerete szóban és írásban
- betűzés
- ismert szövegek folyékony olvasása, helyes intonációval
- új, eddig nem ismert orosz szövegek olvasása
- az orosz főnév sajátosságai : nemek és végződések
- a többes számú orosz főnevek (gyakori végződések)
- orosz nyelvű kérdések és válaszok nyelvtanilag is helyes használata (egyeztetés)
- bemutatkozás orosz nyelven szóban és írásban egyaránt

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
 - pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
 - önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
 - otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
 - eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
 - alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
 - képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
 - képes alapszintű történetek lényegének megértésére,
 - képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés),
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon

fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédet, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idioma jellegű szókinccset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret 72 óra,

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókinccs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az orosz nyelvű írás és olvasás készségi szintre emelése a legfőbb cél. Ebben az évben bevezetésre kerül a cirill betűs folyó írás is. Így immár mind a „négy” ábécével (nagy nyomtatott, kis nyomtatott, nagy és kis írott betűvel) megismerkednek a gyerekek. A nyomtatott betűkről fokozatosan térnek át az írott betűk használatára. Ez a folyamat az egész tanévet átöleli. Az írás gyakorlásnál az orosz költői nyelvet előnyben részesíthetjük, miközben teret engedünk az önálló mondat- és szöveg alkotásnak is.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek. Waldorf-olimpia és sportágak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókinccs

Nyelvtan:

- az orosz főnév neme (kérdőszavak)
- az orosz melléknév (kérdőszavak)
- főnév és melléknév egyeztetés
- személyes névmások
- az ige 1. és 2. ragozása jelenidőben

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek,
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókinccset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókinccset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókinccs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegek környezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegek környezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Igeragozás, múlt, jelen és jövő idő
- a főnév és melléknév egyeztetése
- az idő kifejezése, dátum, óra
- sorszámnevek
- birtokos névmások

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról,
- ismernek orosz vonatkozású kulturális értékeket,
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresebb a tudáspróbák, szövegalkotások. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejből fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplórészlet, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédalkotás fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni. Megjelenik a műfordítás, Bulat Akudzsa verseivel, Oroszország kulturális adottságaival való

találkozás, Moszkva és Szentpétervár nevezetességei, az orosz kultúra: irodalom, festészet, zene, balett és a konyhaművészet alapjaival való ismerkedés.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szöveget szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanultak áttekintése, rendszerezése és fokozatos bővítése az osztály képességeit figyelembe véve

- az igeszemlélet alakjai
- feltételes mód.

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- főnév ragozás táblázata
- tagadás, tagadó szerkezetek
- rendhagyó esetek az orosz nyelvben
- az eddig tanultak összefoglaló áttekintése

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkornak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókincs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szókincsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcsere, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvel való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményt formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben - akár csak a társalgásban és a nyelvi játékokban - összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókinccsel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret **104 óra**

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőképesség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, valamint az eddig tanultak teljes áttekintése.

Nyelvtan:

- Alaktan
- Főnév -és melléknév ragozás teljes paradigma
- Melléknév rövid alakja
- Melléknév fokozása
- Számnevek: tőszámnév, sorszámnév
- Névmások (személyes és birtokos)
- Igeragozás E/I -soros (jelen, múlt, jövő)

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból,
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni.

- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására,
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak,
- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtantudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- Igenevek: melléknévi igenév, határozói igenév
- Mozgást jelentő igék

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást,
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé,
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret **104 óra**

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejezni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőképességüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan. Kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- Határozószók
- Elöljárószók
- Köötőszók
- Számnév ragozása

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni,
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására,
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában,
- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret **108 óra**

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Nincs.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismétlése, bővítése.

Nyelvtan:

- Hangsúly, hangtan, alaktan összefoglalása, a tanultak finomítása. Ragozások ismétlése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni orosz nyelvből.

Szlovák

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánpótlás- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkozhatnak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: osztályterem, színek, család, főbb irányok (hore, dole, vpredu, vzadu) testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba. Továbbá: köszönések, számok 1-20.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt kívülről tudnak mondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,
- nem idegenkednek a szlovák nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek,

ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, napszakok, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönet és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt szlovák nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az szlovák írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörök, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: abc, tőszámok (1-100), gyümölcsök, állatok, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napszakok, napi cselekvések szókincsé. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.:Hol laksz? Hány éves vagy? Van-e állatod? Hogy hívják anyukádat, apukádat?),
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- ismeri az abc-t (szóban, „versszerűen”).

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok szlovákul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek,

mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédok és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókinccs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókinccs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédok, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókinccs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám,
- személyes és mutató névmások.
- felszólító mód szóban és írásban (szövegkörnyezetben),
- mondszerkezet, igék, főnevek, melléknevek gyűjtése, gyakorlása,
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok,
- egyszerű kérdőszavak használata,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
 - képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
 - képes alapszintű szinten történetek lényegének megértésére,
 - képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés),
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédet, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Órakeret 72 óra,

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknévek, igék),
- szórendek,
- újabb kérdőszavak,
- kijelentő mondatok jelen időben,
- jelen idő felismerése kérdésben, tagadásban,
- birtoklás kifejezése,
- melléknévfokozás,
- elöljárószók folytatása,
- óra, idő kifejezése, dátum.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,

- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni,
- az ismert szavakat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókinccset fel tudják idézni : ház, helységek, foglalkozások.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókinccset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókinccs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegek környezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegek környezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókinccsbővítés az olvasmányokra, párbeszédre alapozva. A gyakoribb igék három alakja. Nyelvtan:

- jelen idő (kérdés, tagadás),
- személyes névmások birtokos esete,
- egyszerű, összetett mondatok,
- múlt idő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról,
- ismernek szlovák vonatkozású kulturális értékeket,
- használják a kibővült szókinccset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédképesség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- múlt idő,
- jelen idő,
- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek,
- jelzős szerkezetek.

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak az egyszerű szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- kijelentő-kérdő-tagadó mondatok a tanult igeidőkben.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Bevezetés 9-12. osztály

A kilencedik osztálytól kezdve a nyelvtanár fokozatosan segíti a diákot a számára legmegfelelőbb tanulási módszerek megtalálásában. Továbbra is lényeges, hogy a nyelvtanár a tananyag összeállításánál figyeljen az életkori sajátosságokra. Ettől az osztályfoktól már támogató lehet az életkornak megfelelő, szakszerűen felépített tankönyv rendszeres használata. A tanár maga dönti el, hogy csoportjának, osztályának, tudásuknak megfelelően melyik tankönyvcsaládot részesíti előnyben. A kizárólagosan tankönyvre épített tanítás azonban kerülendő.

A kilencedik osztály középpontjában elsősorban a nyelvtani ismeretek rendszerezése, elmélyítése, a szókincs bővítése, a kommunikációs készségek fejlesztése áll. A nyelvtani témák, szerkezetek tanításának sorrendje a felső tagozatban felcserélhető, egyes tankönyvekhez, a csoport tempójához, igényeihez is igazodhat.

Ettől az osztályfoktól kezdve a diákok egyre hosszabb szövegeket, könnyített olvasmányokat, később irodalmi szövegeket, újságcikkeket, interjúkat olvasnak, feldolgozhatnak dalszövegeket. Folyamatosan bővítik szókincsüket, nyelvtani tudásukat, közben egyre többet, egyre önállóbban szólalnak meg az adott nyelven. Kezdetben rövidebb, később hosszabb fogalmazások írásával gyakorolják az írásbeli kifejezést. A rendszeres csoport- és pármunka, az egyéni megnyilvánulások egyre nagyobb szerepet kapnak. Olvasnak és beszélnek a tanult idegen nyelvet anyanyelvként használó országok, népek kultúrájáról, irodalmáról, történelméről, földrajzáról, művészeti életéről, szokásairól. Változatosan és folyamatosan gyakorolják az olvasott és hallott szövegek értését, az egyéni beszédmegnyilvánulást, az íráskészséget, így a diákok egyre közelebb kerülnek a középszintű nyelvtudáshoz. A tizenkettedik osztály végén a tanulók egy része elérheti a B1 szintet legalább az egyik nyelvből, számukra a tizenharmadik osztály célja lehet a B2 szint vagy a másik nyelvből a B1 szint elérése.

Ebben az időszakban nagyon jó, ha az osztály kapcsolatot vesz fel más országbeli Waldorf-iskolák azonos korú diákjaival (levelezés, diákcserek, osztálykirándulások, közös projektek). Az élő nyelvvél való találkozás minden formája rendkívül fontos ebben az életkorban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt az osztályfokot éber intellektus jellemzi, a diákok igénylik a tudatosabb tanulást. Az eddig tanult nyelvtani ismeretek egy magasabb, tudatosabb szintre helyezése az egyik cél. Az ismétléseknek továbbra is nagy szerepe van a megszerzett tudás folyamatos bővítése mellett.

Az olvasandó szövegek között szerepelhetnek újságcikkek, tudósítások közeli, őket is foglalkoztató eseményekről. Ezekről a diákok véleményt formálnak. Foglalkozhatunk rövidebb irodalmi szövegekkel, jelenetekkel, melyekben - akár csak a társalgásban és a nyelvi játékokban - összekapcsolódik a feldolgozott nyelvtan használata a gyakorolni kívánt szókinccsel.

A társalgás az órák egyre fontosabb eleme. Sokszor aktuális témákról beszélgetünk idegen nyelven.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző nyolc évben tanultak ismerete (szókincs, nyelvtan).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az írásbeli és szóbeli kifejezőképesség bátorítása, nyelvtani és szókincsbeli ismeretek ismétlése, bővítése kerül előtérbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kommunikációs készségek fejlesztése mind írásban, mind szóban nagy hangsúlyt kap. Az olvasmányok önálló feldolgozása, az alapvető beszédhelyzetekben való jártasság, az íráskészség fejlesztése kiemelten fontossá válnak.

Kapcsolódási pontok

Egyes olvasott szövegek témája továbbra is kapcsolódhat egyes epochákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan.

Nyelvtan:

- tanult igeidők, igék, névelők, névmások ismétlése, rendszerezése,
- befejezett, folyamatos igék
- visszaható igék
- feltételes mód, felszólító mód
- jelen idők jövő idejű használata,
- határozók és határozószók,
- melléknév fokozása,
- határozói igenév.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- tudnak mind szóban, mind írásban rövid összefoglalókat adni a feldolgozott szövegrészekből, témákból,
- képesek hosszabb szöveget (könnyített olvasmányt) önállóan feldolgozni.
- ismerik és alkalmazzák az egyszerűbb levélformát, képesek rövid levelek, fogalmazások megírására,
- hétköznapi szituációkban könnyen megszólalnak,

- szókincsük, nyelvtani tudásuk, beszédképességük közelíti, és várhatóan a 10. osztály végére eléri az A2 szintet

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvi csoport szintjének, tudásának megfelelően tovább tágítjuk nyelvtani ismereteiket, bővítjük szókincsüket. Írásban és szóban egyaránt a kommunikációs feladatok kerülnek előtérbe. Egyre több az írásbeli és szóbeli szövegértést gyakoroltató feladat. Az önálló, a páros és a csoportmunka továbbra is váltják egymást. A tizedik évfolyamon a magyartanárral együttműködve el lehet merülni nyelvészeti témákban. A társalgásban megjelennek a viták, közösen tanulmányozott irodalmi mű alapján egyéni gondolatok jelenhetnek meg. Szerepet kaphatnak újra a versek, színpadi művek, jelenetek, drámarészletek.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző kilenc év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok nyelvi ismeretei tovább bővülnek: szókincsük, nyelvtantudásuk, beszédképességük, szövegértésük és írásképességük erősödik. Közben szövegeken keresztül tovább ismerkednek a tanult nyelv hazájának kultúrájával, az ott élők szokásaival, nyelvészeti alapkérdésekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az önállóság kap nagy hangsúlyt: a témákról önálló vélemények megfogalmazása, egyre hosszabb önálló fogalmazások írása, nyelvtani szabályok önálló alkalmazása kerül előtérbe.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan, kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- összetett igealakok,
- határozott, határozatlan igealakok,
- segédigék, módbeli segédigék rendszerezése,
- nem ragozható szavak,
- egyszerű, összetett mondatok,
- bővítmények.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- társalgási szintje, szóbeli kifejezőképessége tovább fejlődik, a 10. osztály végére a többség várhatóan eléri az A2 szintű nyelvtudást,
- tudatosabb, magasabb szintű megértéssel és figyelemmel fordulnak a nyelvtani kérdések felé,
- képesek irodalmi szövegek vagy újságcikkek önálló feldolgozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a nyelvtani jelenségek tanulmányozása és gyakorlása; tudatosabb, magasabb szintre emelése, árnyalása.

A felsős osztályokban igen hangsúlyos az önálló tanulás, az önálló munka: ebben a folyamatban a tanár segít megtalálni a diákoknak az egyéni utakat és eszközöket a kitűzött célok elérése érdekében. Sor kerülhet egyéni projektmunkákra, kiselőadásokra is.

Újra előtérbe kerül a nyelv szépsége. A diákok esztétikai véleményalkotási képességét gyakorolhatják klasszikus és modern szövegek feldolgozásával. Az irodalmi szövegek olvasása részben az órán, részben otthon történik.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

Az előző 10 év tananyaga.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyes nyelvtani formák, kifejezések tudatos gyakorlása szóban és írásban egyaránt előtérbe kerül. A diákok egyre többet beszélnek egyre több témáról idegen nyelven. Hosszabb szövegek, írások önálló feldolgozása sem jelent gondot számukra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden diák egyre céltudatosabban tanul. Az írásbeli és szóbeli rendszeres számonkérések segítséget nyújtanak ebben. Képesek egy-egy témáról önállóan kifejteni véleményüket, a társalgásban egyre választékosabban vesznek részt. Írásban a hosszabb levelek, fogalmazások írása erősíti kifejezőkészségüket. Figyelmet fordítunk a nyelvi kifejezőeszközökre, a stilisztikára.

Kapcsolódási pontok

Az egyes epochák témájához megfelelő időzítéssel lehet kapcsolódni. az életkori sajátosságok figyelembevételével, vitaindító kérdésekkel, interjúkkal, egyéb szövegfeldolgozásokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs bővítése a feldolgozott témákhoz kapcsolódóan. Kommunikációs készségek fejlesztése.

Nyelvtan:

- jelen idejű cselekvő melléknévi igenév,
- múlt idejű cselekvő melléknévi igenév,
- mellérendelő, alárendelő összetett mondatok,
- igeidők összehasonlítása, használatának tudatosítása.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- képesek hosszabb szövegek, olvasmányok önálló feldolgozása után azokról véleményt alkotni,
- ismerik és alkalmazzák a különböző levélformákat, képesek hosszabb levelek, fogalmazások megírására,
- képesek bármilyen társalgási témához hozzászólni, állást foglalni, esetleg vitatkozni, magabiztosan dolgoznak pármunkában,
- tarthatnak órákat, órarészleteket, kiselőadásokat meghatározott témákban.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A beszédgyakorlatok témái az érettségi témaköröket készítik elő, az írásbeli feladatok a levélírás, a fogalmazás területén mélyítik, pontosítják a diákok tudását. A 12. osztály második felében összefoglaljuk és lezárjuk az eddig tanultakat, optimális esetben B1 szintű nyelvtudásra tehetnek szert az ügyesebb, motiváltabb diákok.

Órakeret **108 óra**

Előzetes tudás

Az előző évek tananyaga (szókincs, nyelvtan, készségek).

Tantárgyi fejlesztési célok

A B1 szinthez közeli nyelvtudás megszerzése a cél.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A középszintű érettségi elvárásaihoz hasonló írásbeli és szóbeli feladatok önálló megoldása.

Kapcsolódási pontok

Művészettörténet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanult nyelvtani szabályok mélyebb ismerete, a szókincs középszintű érettséginek megfelelő ismétlése, bővítése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok egy része már ennek az évnek a végén képes előrehozott középszintű érettségit tenni szlovák nyelvből.

Mozgás és testnevelés

Bevezetés

A mozgástanterv általános célkitűzése annak az alapvető folyamatnak a támogatása, melynek során a gyermek lelki-szellemi lényé a mozgáson keresztül összekapcsolódik testi organizmusával.

Így a tanmenet hozzájárul a mozgásérzék, a térbeli tudatosság, az egyensúlyérzék, a belső kiegyensúlyozottság, valamint a testi jólét érzésének fejlődéséhez a finom- és nagymotoros mozgások által.

A mozgástanterv célja, hogy segítse a gyermeket mozgásrendszere fölötti kontrolljának és tudatosságának formálásában és differenciálásában, hogy energiáit a megfelelő helyen és időben mozgósíthassa, és értelmesen irányíthassa.

A tanterv igyekszik a gyermek segítségére lenni mozgásrendszere átalakításában, hogy belső mozgékonytápot hozhasson gondolkozásába, érzésébe és akaratába, ezáltal is lehetővé téve az egyéni szándék teljesebb kifejeződését.

A tanterv a gyermek fejlődési útját korának megfelelő módon támogatja.

A gyermek fejlődő mozgásrendszerének támogatása során kialakul a közösségi élet alapja, és azon keresztül, hogy a gyermek ráébred az önmaga és az őt körülvevők között fennálló kapcsolatra, valós szociális rátermettség fejlődhet ki.

A mozgás tanterve igyekszik támogatni és kiegészíteni az átfogó tanterv egészét.

A mozgás tanterve azzal a középpontban álló fejlődési folyamattal foglalkozik, melynek minden ember részese: a fizikai testbe való megérkezés, a test irányítása és a test által történő önkifejezés. A mozgáson keresztül az individuum fizikailag lép a világba, ennek pedig elsődleges eszköze a fizikai test.

A mozgástanterv az ember mozgásrendszerével dolgozik, és segít az ahhoz vezető egyéni út megformálásában. Így az individuum megtalálhatja azt a biztonságos középpontot, ahonnan el tud indulni a világ felé.

Ezt a folyamatot támogatja a következő három tényező:

1. a gyermekfejlődés archetipikus természetének bensőséges ismerete,
2. magának a mozgás természetének bensőséges ismerete,
3. a külső körülmények, erőforrások és lehetőségek.

A következőkben a tanterv elemei és kulcsfontosságú gyakorlatai körvonalazódnak. A példaként említett gyakorlatok, játékok és azok variációinak részletes leírása megtalálható az ajánlott irodalomban. Ahol külön nem említjük, az általános szempontokat és célokat kifejtő részben az idézőjelek között szereplő szövegrészek, és a tartalomra vonatkozó részben szereplő játékok Kim Payne: *Gyermekeink játéka* c. könyvében található meg. A Bothmer-gimnasztikai gyakorlatok Gróf Fritz von Bothmer, az első Waldorf-iskola testnevelője által kidolgozott gyakorlatokra utalnak. Ezeket Bothmer *Gymnastische Erziehung* című könyvében írja le.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A legfontosabb célkitűzés, hogy a gyermekek lelkesen vegyenek részt az órai tevékenységekben, szívesen mozogjanak. Figyelmeseleg legyenek a tanár utasításai felé. Az osztályteremnél nagyobb térben képesek legyenek a tanár köré gyűlni, őt figyelmesen meghallgatni, a játék hevéből lecsendesedni. Elfogadják egymás különbözőségeit, a megbeszélte szabályokat betartsák. A számukra kínált képekbe, történetekbe bele tudjanak helyezkedni, ez által megértsék a feladatokat, szabályokat, utasításokat.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Dalok, mondókák ismerete. Az óvodai foglalkozások alkalmával elsajátított tevékenységek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletben tartása, játékszabályok betartása.

A finommozgások minél szélesebb körű ismerete. A mozgás könnyedségének megőrzése, dalokkal, mondókákkal kísért mozdulatsorok elsajátítása. A koordináció, a mozgékonyág, a térbeli orientáció fejlesztése, a ritmus, az utasítások követésének képessége és a növekvő magabiztosság erősítése. Testkép és a tanulás testi alapjainak (saját mozgás érzék, tapintó és egyensúly érzék) erősítése, megszilárdítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények.

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletbentartása, játékszabályok betartása. Ujj- és fonaljátékok, tapsos játékok, szökkenések, hosszú ugrókötél és babzsák használata, tárgyakkal végzett manipuláció. Dalokkal, mondókákkal kísért körjátékok, népi játékok. A tevékenységek kapcsolódnak a Főoktatás tevékenységeihez.

Kapcsolódási pontok

Az finommotorikus tevékenységek, a szem-kéz koordinációt segítő gyakorlatok az írás előkészítését segítik, valamint kapcsolódnak a kézimunka órák tevékenységeihez. A nagymotoros tevékenységek a tanítás-tanulási folyamat egészét támogatják. A játékok, tevékenységek bevezetéséhez használt képek, történetek a korosztályra jellemző mesevilág hangulatához, a dalokkal kísért körjátékok az ének-zene órákhoz kapcsolódnak. Öltözködési és higiénias szokások kialakítása az egészséges életmódra való nevelés részeként.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonságérzet, elfogadás, tapintat, örömteli játék, szökkenések, ujj-, kézkoordináció, sok mozgást, futást kívánó körjátékok, dalok, mondókák. Szokások, szabályok kialakítása.

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek örömmel vesznek részt a játékokban, tevékenységekben.

Kialakulnak a közösség szabályai, melyek lehetővé teszik, a sok mozgásos játékok, feladatok biztonságos végre hajtását.

Képesek a képi megközelítésben való tájékozódásra, értik a képekbe, történetekbe ágyazott feladatokat, játékokat, fejlődik képzelőerejük.

Javulnak a nagy- és finom - motorikus képességek, a mozgás-koordináció, az egyensúly és ritmusérzék.

Ujj-, tapsos-, és fonaljátékokat ismernek meg.

Képességeik szerint futnak, szökdelnek az ugrálókötél alatt, felett.

Ismerik a dalokkal, mondókákkal kísért mozgássorokat, körjátékokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Célkitűzésünk az első évek során a játékokban lehetőséget nyújtani a gyermeknek, hogy a csoport biztonságát fokozatosan elhagyhassa, hogy kergethessék, és elválaszthassa magát a többiektől. Az izgalom és a megnyugvás megfelelő aránya. A játékszabályok elegendő segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy kereteiken belül a gyermekek annyit kockáztassanak, amennyire készen állnak és vállalkoznak. Mindezek a tevékenységek szoros kapcsolatot alkotnak mindazzal, ami a Főoktatások alatt történik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az előző év tevékenységeinek ismerete. A játékokban való lelkes részvétel, szabályaik ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek veleszületett mozgásszeretetének megőrzése a számukra kínált csoportos játékok, feladatok (pl. dzsungeljátékok, állatok mozgásait utánozó játékok) által. Korábbi képességek (kis-és nagymotoros mozgások, mozgás-koordináció, téri orientáció, testséma, egyensúly, ritmusérzék) további fejlesztése.

Önállóságuk növekedjen. Utasításokat képesek legyenek követni, tartsák be a játékszabályokat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Fokozódjon a gyermek biztonságérzete a csoportban. Önállósága növekedjen. Utasításokat képes

legyen követni, tartsa be a játékszabályokat. Fejlődjön a gyermekek koordinációja, mozgékonyasága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. További ujj- és fonaljátékok és szökdelésszerű játékok. Korának megfelelő fogók, állatokat utánozó mozgássorok. Dalokkal, versekkel kísért játékok, mozgások.

Kapcsolódási pontok

A mozgás a tanítás-tanulás minden elemét áthatja a kisisikolás korban. A játékok során megélt minőségek (pl.: kitartás, igazságosság, tappintat, együttműködés) közvetve hatással vannak más órákon folytatott tevékenységekre is. Az állatok mozgásait utánozó mozdulatok a Főoktatás történelméhez is kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonság, önállóság, szabálykövetés, ritmus, koordináció, mozgékonyaság, térbeli orientáció.

A fejlesztés várt eredményei

A mozgások által fejleszthető képességek javulása. A csoport nyújtotta biztonság által az önbizalom erősödése. Szociális érzékenység fejlődése. Önállósága növekszik. Utasításokat képes követni, betartja szabályokat. Fejlődik a gyermekek koordinációja, mozgékonyasága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. Újabb fonaljátékokat, fogókat, dalokkal, versekkel kísért mozgássorokat tanulnak meg. Mindazoknak a testi alapoknak a további fejlesztése amik az első osztályban elkezdődtek.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mozgás tanítása kötöttebb formát kap, fokozatosan elválik a beszédétől és az énekléstől. A tornaterem új eszközöket biztosít a gyerekek számára, ismerkednek a speciális eszközökkel, a biztonsági szempontokkal, a viselkedés közösségi szabályaival, valamint a megfelelő öltözéssel és higiéniaiával. A foglalkoztatási módok kialakítása, a szabályok elmélyítése, betartása, változtatásuk lehetősége. A játékok és különböző mozgásformák bevezetésében továbbra is támaszkodunk a gyermek képzelő erejére, ezeket képekben közvetítjük feléjük. Fontos a szabályok pontos ismerete és betartatása, ezek alakítása a csoport és a tárgyi feltételek figyelembe vételével. A kritikai érzék, a rálátó képesség megjelenésével elengedhetetlen az egymás iránti türelem és elfogadás fejlesztése.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az előző években tanult körjátékok, ritmusok, mondókák.

Tantárgyi fejlesztési célok

Tornatermi, öltözői rend kialakítása. Öltözék tisztázása, tanórai fegyelem kialakítása. Tornatermi felszerelések gyermek közeli bevezetése (torna zsámoly, szőnyeg, ugródeszka, svédsekrény...) Alapelve, hogy minden mozgást a hó hasson át, minden mozgásformát történet, kép készítsen elő. Ünnepkörnek, időszaknak, évszagnak megfelelő játékok választása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer első körjátéka. A gyerekek körben futnak, és a mondóka szerint

galoppoznak, dobognak, ritmusra lépnek és egyhelyben állnak. Különböző tevékenységeket utánzó, imitáló mozdulatokat végeznek.

- A tanár köré gyűlni a feladat meghallgatására, bemutatására, majd annak elvégzése után újra egybegyűlni.
- Fogók, ahol egy gyermek áll szemben a csoporttal, pl.: *Sárkányfogócska, Elefántfogó, Bolhás fogó, Madárijesztők.*
- „Dzsungel”-jellegű játékok, tornaeszközökből és a torna mozgáselemeiből épített akadálypályák.
- Ugrókötél használata: átfutások, ugrások, egyéni és páros gyakorlatok.
- Állatok mozgását utánzó járások, szökdelések, mászások.
- Fonaljátékok.
- Egyszerű, végtelenített fogójátékok. Egyensúlyozós játékok. Torna: gurulóátfordulás előre – hátra. Korcsolyázás.

Kapcsolódási pontok

A megfelelő autoritás felismerése, az együttműködés fontos eleme a harmadik osztály sok epochájának. A különböző mesterségekhez kapcsolódva utánzó mozdulatokkal, versekkel mélyítjük el ezeket az élményeket.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Állóképesség; fegyelem; egyensúly; koordináció; képi gondolkodás. Őszinteség, tapintat, elkötelezettség, autoritás. Bátorítás, nagyvonalúság, szimpátia.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek egyre inkább képesek csak a mozgásra koncentrálni.
- Elsajátítják a tornatermi viselkedés szabályait.
- Megtanulnak csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda.
- A mozgásformák által nyújtott kihívások révén javulnak képességeik, növekszik önbizalmuk.
- A tornaeszközökön biztonsággal mozognak.
- Képesek szabályok szerint együtt játszani.
- A játékokban örömmel vesznek részt.

4 . évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A „mi”-ről az „én”-re helyeződik át a hangsúly: *Itt vagyok én, ott vagytok ti.* Ezen belül a gyerekek olyan polarításokat tapasztalnak meg, mint álom és ébrenlét, gyengeség és erő, biztonság és veszély, vagy alkotás és rombolás. Megerősödik a különválás elve az olyan játékokban, ahol egy ember áll az egész csoporttal szemben. Egyre több feszültség és izgalom és kihívás jelenik meg azokban a játékokban, ahol a gyerekeknek fel kell ébredniük a képekből, melyekbe a tanár a játékot ágyazta, és azokat, akik még mindig álmodoznak, elkapják. “Levegő”, ritmus hatja át a mozgásokat, tevékenységeket.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

A gyerekek már megszokták a tanórai rendet, az eszközöket biztonságosan, képességeik szerint használják, a játékszabályokat betartják, tisztelettel, tapintattal fordulnak egymás és a tanár felé.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak elmélyítése. Egyre összetettebb játékok elsajátítása, egyének szembenállása egy csoporttal. Gyors szerepcserén, váltáson alapuló fogójátékok segítségével az éberség, a jelenlét iskolázása. A tornatermi eszközök egyre biztonságosabb használata.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer második körjátéka (*Állok, sétálok, futok...*)
- A gimnasztikában, a tornában a gyermekek nehezebb, formáltabb elemekkel találkoznak. A tanár bemutatja a gyakorlatot, például a guruló átfordulást előre és hátra, melyet (le)utánoznak, de részlemeit a gyakorlás során továbbra is képeken keresztül írja le.
- Fogók, amelyekben a szerepek gyorsan cserélődnek. Átfutós fogójátékok, a fogójátékokban tudatosan megjelenik az egyenes és görbe minőség.
- Olyan játékok, amelyekben valamilyen negatív erővel kell szembeszállni, például *Folyami banditák* és *Cápaszáj*.
- Figyelemre és figyelmes hallgatásra épülő játékok, mint például az *Iromba*, mely egyéni bátorságot, kiállást, csoport előtti végrehajtást igényel.
- Egyszerű, elkapásra és dobásra épülő játékok egyre bonyolultabb helyzetekben, pl. padon egyensúlyozva.
- Tevékenységek, melyek az ütős (Méta-jellegű) labdajátékokra és alapelveire felkészítő játékok felé vezetnek, pl. *Óra; Vasútvonal; Kisiklatós*.
- Játszóteri játékokkal is megismertethetjük a gyermekeket, ha nem ismernék azokat, például a faltenisszel, tengóval, ugróiskolával, a golyózással és különféle reflex játékokkal, például *Öklözös; Krokodilszáj; Jancsika; Amóba; Bakugrás*.
- Bonyolultabb dzsungel játékok (akadálypályák).
- Talajon és tornapadon végrehajtott támaszgyakorlatok a későbbi tornaelemek megalapozására. Új talajgyakorlati elem: Fejállás
- Sor – és váltóversenyek, kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok. Korcsolyázás.

Kapcsolódási pontok

A gyermekek fizikai testének ügyesebbé válása lelki, szociális, gondolkodási képességeik finomodását is magával hozza. Éberségük, felelősség vállalásuk, összedolgozásuk az iskolai tevékenységeiket általánosságban támogatja. A játékokat bevezető történetek, a tevékenységeket kísérő képek mind a korosztály kultúrtörténeti tartalmaihoz kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rálátás, éberség-álmódosítás, egyéni felelősség vállalás, összedolgozás.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek képesek egyéni feladatokat végrehajtani, akár a csoporttal szemben állva is.
- Egyaránt megtanulják elfogadni a vesztes és a győztes szerepét.
- Egyre inkább képesek végtagjaikat egymástól függetlenül használni.
- Egyre nagyobb biztonsággal mozognak a tornaszereken.
- A gyors szerepcseréket követelő játékokban szívesen vesznek részt.

- Egyre több játszótéri játékkal ismerkednek meg.
- A tanult játékokban és tornamozgásokban aktívan vesznek részt.

Bevezetés

Az 5-8. osztályokban folytatódik az a munka, amelyet az alsó négy osztályban megkezdünk. Jól elkülöníthetően két részre bontható az elkövetkező négy iskolai év.

Az 5. és 6. osztályokba az órai tevékenységek azt az átmeneti időszakot támogatják, amely a gyermekkort a serdülőkor felé vezeti. A játékoság, könnyedség mellett az egyéni erejüket, felelősségüket, lehetőségeiket élik át a gyerekek egyre inkább. A 7. és 8. osztályokban egyre szembetűnőbbek lesznek az egyéni különbségek testi, lelki, gondolkodásbeli területeken egyaránt. A másik fejlődésének segítése, másságának elfogadása egyenlő súllyal esik latba a gyerekek egyéni képességeinek fejlesztése közben. Önmaguk határainak folyamatos szélesítéséhez, képességeik folyamatos kimunkálásához próbálunk segítséget adni.

Az a célunk, hogy az órákon megjelenő feladatokkal, gimnasztikai és más mozgásformákkal, játékokkal, sportokkal is segítsük a felnövekvő gyermek világ- és önmegismerő képességét.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez a fizikai serdülést megelőző utolsó év; a gyermekkori szíve. A gyermek erőteljesen él a vér folyamataiban, a szívdobogás és a lélegzés üteme közti dinamikában. Szeretnek zabolátlanul szaladgálni, ám ugyanakkor keresik a ritmusos mozgás kimért fegyelmét is. Vágynak a kihívásra. Ebben az életkorban nagyra értékelik a bátorságot és az óvatosságot is, a kockázatot és a körütekintést. Ilyenkor különösen fontos a mozgásban a ritmus. Legyen egyensúly a könnyűség és a nehézkedés, a képzelet és az intellektus, valamint az egyéni és csapat kihívások között. A gyermek öntevékenysége erősödik azzal, hogy a ritmusok gyors váltakozása közepette is képes a középpontot megtartani. Ez egy fontos átmeneti lépcsőfok a csapatjátékok bevezetése előtt.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

A foglalkoztatási formák alapos ismerete. Az alsóbb osztályok játékaiknak, tevékenységeinek biztos ismerete, jártasság elsajátítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A Bothmer-gimnasztika gyakorlatain keresztül a harmonikus mozgásra törekvés. A torna mozgásanyagán keresztül az önálló, szép, erőteljes feladat végzés. A játékokon keresztül az éberség, a körütekintő, becsületes játék megteremtése. Az állóképesség továbbfejlesztése, az igazság-szépség-erő ideáljának megélése a mozdulatokban, mozgássorokban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: a Könnyű ütem - Nehéz ütem gyakorlatok, melyekben a könnyűség és nehézség ritmikusan váltakoznak egymással.
- Torna: haladás az egyéni gyakorlatok felé; egyszerűbb szekrényugrások: guggoló felugrás különböző leugrási fajtákkal; repülő gurulóátfordulás (tigrisbukfenc); cigánykerék; egyensúlyozás, lengés és ugrás egyre nagyobb kihívásokkal (pl. csukott szemmel). Az öt klasszikus görög gyakorlat.
- Résztétel a korosztályuknak megfelelő sportprogramban. Például: magyarországi

Waldorf-iskolák „ókori görög olimpiáján”.

- Játékok: Ez az életkor átmenet a játék és a sportok között. *Macska-egér ház; Hajók, cápák, part, Színek háborúja, Várostrom. Stratégiai fogójátékok. Üstökös. Kéztenisz.*
- Atlétika: Tartós futás, sprint futás, váltó futás, magas – távol ugrás, diszkoszvetés, gerelyhajítás.
- “Görög” birkózás; Ugrós fogójátékok; Kötélhajítás: egyéni és páros gyakorlatok; Dobások-elkapások; Korcsolyázás; Úszás; Lazító-nyújtó gyakorlatok.
- Gúlatorna alapjai.

Kapcsolódási pontok

A görög kultúrkorszakhoz kapcsolódunk a görög gyakorlatokkal, az ókori ideált idéző Olimpiai játékokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Könnyűség-nehézség közti váltakozás, harmónia, vérkeringés, görög gyakorlatok, állóképesség, kitartás, igazság-szépség-erő ideálja.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek a ritmusok gyors váltakozása közepette is képesek a középpontot megtartani.
- Arra törekszenek, hogy mozgásuk tükrözze az ókori görög olimpia igazság-szépség-erő ideálját.
- Ismerik az öt klasszikus görög gyakorlatot, és részt vesznek az Olimpián.
- A korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek.
- Képesek a tanult tornamozgások végrehajtására.
- Aktívan bekapcsolódnak a tanult játékokba.
- Különböző labdákat képesek biztosan és pontosan dobni és elkapni

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Míg az előző év az ógörög kultúrához, a 6. osztály kultúrtörténetileg a római korhoz és annak értékeihez kapcsolódik. Jellemző fogalmai: a rend, a forma, a pontosság. A gyermekek ebben az életkorban lelkükben azt az egyensúlyt tapasztalják meg, amelynek fizikai képe a folyékony és a szilárd közti egyensúlyt megtartó izomrendszer.

Az egyenesség fontos minőség ilyenkor, és ez megkívánja a belső erők egyensúlyát.

A gyakorlatok végzésekor a játékosság mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a pontosság és a formák tisztasága, a rendre való törekvés.

Méréseken és a játékok pontozásán keresztül, valamint a tanár bíróként, vezetőként való elfogadásával a tárgyilagosság alapelve kerül előtérbe.

A gyakorlatok végzésekor a tanulók magasság szerint állnak sorba, a legmagasabb leghátul.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A rend, a következetesség, a pontosság kialakítása az órai tevékenységekben. Az állóképesség, az izomzat fejlesztése. Csoportmunka. Mérések (alapképességek, ügyesség). Kevés bevezetés a feladatok előtt és nagyon sok munka. Eltűnnek a történetek, helyettük szabályok lesznek. Edzés jellegű órák megalapozása, kialakítása. Szigorú szabályokhoz való alkalmazkodás képességének kialakítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: *Könnyű, Nehéz, Nagyon nehéz háromszög*; Fő elemük a függőlegesből való kizuhanás a vízszintesen keresztül és az éber egyenességbe való átváltozás. A botgyakorlatok: a gördülő bot, a négyszög, a háromszög gyakorlat bottal, a rendgyakorlatok, vívások, egyensúlygyakorlatok, mind az egyenesség élményét és a határok megélését erősítik. Felfelé nyújtózás közben is biztosan meg kell állni a földön.
- Testnevelés: Jól meghatározható fokozatok a gyakorlatok felépítésében: kézállás, kézállásból átfordulás, fejállás, egyszerűbb elemek (statikus és dinamikus) a korlátokon a gyűrűn és a gerendán, az egészségre és a biztonságra mind több figyelmet fordítva. Kötél- és rúdmaszás. Ugrókötél gyakorlatok nagyobb ismétlésszámmal. Szekrényugrás: kismacska, guruló átfordulás ugrószekrényen, terpeszfelugrás, zsugorkanyar, huszárugrás. Nyújtógyakorlatok (stretching).
- Atlétika: rövid és hosszú távú futások (60 m, 600 m, 12 perces futás), magasugrás, távolugrás, kislabdahajítás, sprint- és rajtgyakorlatok, váltófutás, hosszútávfutás akadályokkal. Év végén felmérés keretében az elért eredményeket rögzítjük.
- Cirkuszművészetek: Akrobatikus elemek, gúlaépítés. Zsonglörködés: diaboló, zsonglörlabda, buzogány stb.
- Játékok: Átmenet a sportjátékok felé. Ez a következők előkészítését igényli: pontozás, vannak győztesek és vesztesek, az ellenfelet ki lehet cselezni, előfordulhat fizikai kontaktus. A kidobós játékok jó felkészülést jelentenek. Jellemző játékok: *Fal labda, Ütős (méta jellegű) labdajátékok, Röplabdára előkészítő labdajátékok Kidobósok*. Tollaslabda. Saját súllyal dolgozó fogólyajátékok. (pl.: *Elsősegély, Testvér segíts!*) Légiós játékok. Labdás ügyességfejlesztés - sportjáték előkészítő játékok.
- Menet-, rend- és formagyakorlatok.
- Életkoruknak megfelelő csapatversenyeken való részvétel. Például: Waldorf Partizán Bajnokság.
- Általános erő, állóképesség és koordinációt fejlesztő gyakorlatok saját test-, vagy minimális (Edzetségi állapottól függően 1-5 kg.) túlsúllyal.

Kapcsolódási pontok

Kultúrtörténetileg a római korhoz kapcsolódunk. Ezen kívül a geometriához a pontossággal, a történelemhez az ok-okozat megtapasztalásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rend, forma, pontosság, következetesség, mérés, pontozás, tárgyilagosság, erő, izommunka, állóképesség, labdás ügyesség, stratégia.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek az órai munka során a pontosságra, a formák tisztaságára és a rendre törekszenek.
- Ismerik a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat, és azok pontos végrehajtására törekszenek.
- A tanult akrobatikai, atlétikai és tornagyakorlatokat biztonságosan, összerendezetten végzik.
- A tanult csapatjátékok technikai alapelemeit ismerik, szabályukat alkalmazzák.

- Életkoruknak megfelelő csapatversenyeken vesznek részt.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákokban most már megvan az a fajta erő és finom mozgékonyosság, amely képessé teszi őket az egyik tevékenységből a másikba való gyors áttérésre. Ez a mobilitás annak kifejeződése, hogy a gyermekek izomrendszere szépen fejlődik, ám a csontváz statikus tulajdonságai még nem kötik meg őket. A gyermekek mozgásfejlődésüket ebben az életkorban az ínszalagokon és az inakon keresztül fejezik ki.

Képesek önmagukat a csoporttól elválasztani, és egyenként is elég erősek ahhoz, hogy megállják helyüket a versenysportok kihívásaival szemben. Egyéni álláspontot tudnak formálni, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy képesek legyenek helyezkedni, és helyüket megtartani a játék ideje alatt, hanem lassan az egész játszma és taktikájának átlátása is lehetővé válik.

Ahhoz, hogy a csapat sportokban valóban részt tudjanak venni, a tanulóknak világos képet kell alkotniuk saját helyükről a környezetükkel szemben, és tisztában kell lenniük a pálya dimenzióival és határaival. Ez az érzékszervek jó összehangoltságát igényli.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete. A megismert foglalkoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Vidám, jó hangulat kialakítása kemény munka közben. Egyéni kihívást jelentő feladatok.

A különböző lendülő mozdulatokkal a középpont és a periféria megtapasztalásához vezetni a tanulókat. A lendülő és inga gyakorlatokon keresztül megtanulják, hogyan lehet a súlyt, a súlyosságot élvezni, pl. a korlátról lógva a lendület segítségével tapasztalják meg a gravitáció új középpontját (új, a serdüléssel járó nyúlás, növekedés miatt). A játékokat a sportok bemelegítőiként használjuk. Az óra fele edzéssel telik, az új technika megtanulásával és begyakorlásával. A különböző képességekre egyenként is figyelmet fordítunk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: A *Ritmus* gyakorlat kiegészíti a *Zuhanás* gyakorlatát, amely kimondottan arra hivatott, hogy megragadja a serdülőkor térbeli térélményét. Bothmer eredetileg azt javasolta, hogy az *Ugrás a középpontba* előzze meg a *Zuhanás* gyakorlatot. Ennek mérlegelése és a döntés az érintett tanárok feladata. *Oldalsó körzés, Egyensúly, Galopp, Álló és Mozgó ritmus*. Megtalálják saját ritmusukat és felfedezik a mozdulásra készítő impulzus pillanatát.
- Testnevelés: Kézállás, fejállás, tarkóbillenés, kézenátfordulás, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalra és 180 fokos fordulattal. Szaltó, zuhanások, dőlések szekrényről matracokra. Szekrényugrások: guggoló átugrás, átterpesztés, repülő guruló átfordulás. Trambulín és ugródeszka használata. A birkózások és reflexjátékok különböző fajtái: *Görög, Római, Indián, Pingvinharc, Csoportos, Öklözös, Krorkodilszáj*. Egyensúlyozás, botgyakorlatok. Ugrókötel gyakorlatok az állóképesség fejlesztésére. Kötélmászás, rúdmászás.
- Atlétika: Az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem: Állórajt, mezei futás, sokszor a tájékozódási futáshoz kapcsolódva, térképhasználattal és előre jelölt utakkal. Gyakorlás után év eleji és év végi felméréseken vetjük össze a tanulók fejlődésének eredményeit.
- Játékok és sportok: Sportjátékokat előkészítő játékok. A főbb sportágak között található: kosárlabda: tempó dobás, fektetett dobás, sarkazás, „létrázás”, ismerkedés a szabályokkal, játék egy palánkra; röplabda: alkarérintés, kosárérintés, röplabdára előkészítő játékok (rabrópi, dupla labda, vakrópi, stb.); kézilabda: egykezes felső átadás, kitámasztásos,

beugrások és felugrások lövés, indítások, ismerkedés a szabályokkal, játék; softball (Méta jellegű ütős játékok): egyre bonyolultabb szabályokkal; tollaslabda: alsó és felső ütés, szerva; floorball: ütéstechnikák és szabályok, játék; tenisz; asztalitenisz, Ultimate (Freesbee); úszás; teke; korcsolyázás.

- Akrobatikus és zsonglőr elemek továbbfejlesztése.
- Sportágválasztás elősegítése.
- Versenyzés életkoruknak megfelelő bajnokságokon.

Kapcsolódási pontok

Felfedezések kora, tájékozódás, térképismeret. A reneszánsz ember sokszínűsége, polihisztor-jellege.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Inszalagok, inak, versenysportok, egyéni álláspont, taktika, tájékozódás, technikai elemek, labdás ügyesség, sokszínűség.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek képesek a tevékenységek közötti gyors váltásokra.
- Újabb, életkoruknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el.
- Képesek a tanult atlétikai és tornamozgások megközelítően helyes technikai végrehajtására.
- Megismerik néhány sportág alapvető mozgásanyagát és szabályait.
- A játékokban, sportokban képesek helyezkedni, és pozíciójukat megtartani; képesek az egyszerű taktikai elemek alkalmazására.
- Életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt.
- Délutáni elfoglaltságként sportolnak.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanulók szembetalálják magukat fizikai testük teljes súlyával. Mozgásérzékük a csontváz szerkezetéig hatol. Testük új súlya lefelé húzza őket, ám fel is töltődnek ettől az új fizikai erőttől. Sok olyan lehetőségre van szükségük, ahol kipróbálhatják, és tapasztalatot szerezhetnek a súly és az erő ezen új kombinációjáról, vagyis több hangsúlyt kell, hogy fektessünk a nagy motoros tevékenységekre, mint a finom technikai fogásokra.

Sokfajta szabadtéri tevékenységet vezethetünk be ilyenkor, többek között a sziklamászást, kenuzást és kajakozást, túrázást, hegymászást, síelést stb. Az itt példaként említett tevékenységek mindegyikének megvan a saját nehézsége, alkalmazásuk az iskola helyi lehetőségeitől függ.

A nemek közti különbséget különösen tisztelnünk kell. A fizikai erőben és méretekben megjelenő különbségeket tudomásul kell venni a kontaktus igénylő sportokban, mint ahogyan a két nem egészen különböző energiaforrásait is. Legyenek az együttes és a külön választott tevékenységek egyensúlyban.

Órakeret **108 óra**

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok, sportjátékok alapos ismerete. A

megismert foglalkoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az erőnlét és állóképesség folyamatos fejlesztése a gyermekek egyéni képességeihez mérten. Erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítják. A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismertetni velük, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez. Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatok elsajátítása, a már ismertek gyakorlása. Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyag elmélyítése, továbbfejlesztése. A tanult sportágak technikai alapelemeinek pontosítása, a különböző játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. Életkoruknak megfelelő bajnokságokon való részvétel. A versenyzést mértéktartóan fokozzuk, és ezt fontos pedagógiai eszközként kezeljük. A versenyzés olyan, a tanár által használt és felügyelt elem, amellyel nevelheti a csapatmunkát, ösztönözheti a részvételt, egyes embereket teljesítményük újabb fokaira segíthet és előhívhatja legjobb tulajdonságaikat a bennük rejlő lehetőségekhez intézett kihívással. A pontozás egészséges marad mindaddig, míg alapvetően biztonságos, megbízható légkörben zajlik.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Az *Ugrás a középpontba* gyakorlat.
- Testnevelés: A hetedik osztály folytatása, bár a gyakorlatok más minőséget kapnak a tanulók fejlődéséből adódóan. Folytatódnak a szekrényugrások, a kézenátfordulás, a szaltó. A legfőbb különbség a nyolcadik osztályban az, hogy a diákok sokszor húzódozóbbak, és tudatosabban kell, hogy összegyűjtsék erőiket a szekrényhez futás előtt. Kerülő utakon helyes és életkoruknak megfelelő módszereket taníthatunk nekik.
Hangsúlyossá válik az állóképesség és az erőnlét fejlesztése (erősítő gyakorlatok, köredzés).
- Torna: repülő guruló átfordulás 4-5 részes szekrény fölött, trambulín használata, szaltó, páros akrobatikus elemek, egyensúlyelemek és lépések a gerendán, gyűrűgyakorlatok.
- Atlétika: az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem a súlylökés és a térdelőrajt.
- Játékok és sportok: A hetedikben játszott játékok folytatódnak: kosárlabda (büntető dobás, dobások gyakorlása, támadási és védekezési taktikák, játék.), röplabda (alsó és felső nyitások, nyitás fogadás, feladás, játék könnyített szabályokkal), kézilabda (kapura lövések gyakorlása, büntető dobás, gyors indítások, támadás és védekezés, támadó szerepekkel való ismerkedés, szabályok alkalmazása játékban), floorball (ütéstechnikák és szabályok, játék), softball (Méta jellegű ütős játékok), tollaslabda, tenisz, asztalitenisz, úszás, ha lehet bevezetjük a rögbit (dobások-kapások, biztonsági és egyéb szabályok, játék). Egyre többet használjuk a medicinlabdát.

Kapcsolódási pontok

A környezet megóvása, kitartó, tudatos munkavégzés, tervezés, elmélyülés, csont-tan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Folyamatos fejlődés, tudatos összpontosítás, környezetvédelem, tervezés, csont, középpont, periféria, általános taktikai rendszerek, állóképesség, erőnlét, elmélyült munka, nagy motoros tevékenységek.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére.

- Képesek erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítani.
- A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismerik, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez.
- Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat tanulnak, a már ismerteket gyakorolják.
- Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni, és ezekben továbbfejlődni.
- Pontosítják a tanult sportágak technikai alapelemeit, alkalmazkodnak a különböző játékhelyzetekhez.
- Életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt.
- Délutáni elfoglaltságként sportolnak.

Bevezetés

9-12. évfolyam

A mozgás a fejlődés közege, amely lehetővé teszi a továbbhaladást a teljesítmény fokozását. Kisgyermekkoról kezdődően a motorikán keresztül lehetséges a tiszta beszéd megtanulása, a téri orientáció elsajátítása, az időérzék kialakítása, ezek a tények egyértelművé teszik, hogy a mozgás, a testnevelés egy minden tantárgyon keresztül ható princípiumot alkot. A Bothmer-gimnasztika, az euritmiával együtt, az általános műveltség, az esztétikai nevelés fontos alapját képezi, valamint erőteljesen hozzájárul a sokoldalú és teljes egyéniség kialakításának lehetőségéhez. Ebben a korban már megjelenik az életmódra való hatás fontossága, mely segítheti az egészséges életvezetés kialakítását a jövőre nézve. Kiemelt szempont a tartáshibák kijavítása, a szervezet teherbíró és ellenálló képességének határozott fokozása, az elsajátított képességekkel a különböző sportágakban való jártasság megszerzése, a szabályok közötti eligazodás. Elvárás a testnevelésnek, mint az általános kultúrának a szerves részeként

való értelmezése. A fizikai teljesítőképesség növelésén keresztül a pszichikai teherbíró képesség fokozásához is hozzájárul. Szociális aspektusból nézve hangsúlyos, hogy a diákok képesek legyenek tekintettel lenni egymásra, tolerálni a képességek közötti különbségeket, megtalálni a közösség számára előremutató egyéni szerepeket. Megtanulják a felelősség vállalását, kiállni a gyengébbek érdekeiért. Önálló döntéseket hozni, melyek a közösségi érdekeket képviselik és figyelemmel lenni általában a közösség egészére.

A felső tagozatban a tanórai mozgáson kívül nagyon fontos, hogy egyéb délutáni lehetőséget is biztosítsunk a közösségi mozgásokra, bajnokságokra, küzdelmekre, kihívásokra. Meg kell ismerkedniük a tömegsport, a rekreáció fogalmával, lehetőségeivel illetve a szabadidős sporttevékenységek széles tárházával is.

Az újkori olimpiák mintájára szervezett Waldorf-középiszkolai Olimpia biztosítja a méltó küzdelem lehetőségét ennek a korosztálynak.

A felső tagozat négy éve alkalmat ad egy új minőségen keresztül bevezetni a tanulókat a mozgás élményébe. A négy elem és a négy dimenzió adja azt a lehetőséget, hogy a testnevelés órák valós tudatosságból fakadó tervszerű beavatást biztosíthassanak a 14-18 (19) éves korosztálynak. Ezt a folyamatot támogatják az alábbi tényezők.

- 15. év – föld minőség; frontális sík – elülső és hátsó tér polaritása; akarati tett - következmény
- 16. év – víz minőség; horizontális sík – fent-lent hullámmása; érzelmi labilitás
- 17. év – levegő minőség; szaggitális sík – jó és a rossz minőség különválasztása; szellemi útkeresés, szociális impulzus
- 18. év – tűz minőség; a három síkról és az időről szerzett tapasztalatok harmonikus egységgé való formálása, mely a szabadság érzésének és a döntés képességének új minőségében jelenik meg

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mozgás iskolázásával a cél a lelki erők növelése. Az akarati tényező előtérbe kerül. Kiemelt hangsúlyt kap a holtponthoz legyőzése, a nehézségek cipelése, a nyugalomból való gyors robbanásszerű tevékenységek egyéni gyakorlása, átélése. Az egyéni küzdelmek, az egyéni szembesülések a saját akarat megélését teszik lehetővé. Fontos az erő demonstratív megjelenése a fiúknál és a formálás, a forma alkotás lehetőség a lányoknál.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

- A tanulók már képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére.
- Az eddig megtanult Bothmer-gimnasztikai gyakorlatokban való jártasság.
- Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni.
- A tanult sportágak technikai és taktikai alapelemeit ismerik, azokat játékhelyzetekben képesek alkalmazni.
- Az elsajátított sportjátékok szabályait ismerik.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben a korban a tanulóknak meg kell tanulniuk felelősséget vállalni tetteik következményeiért. Tapasztalatot kell, hogy szerezzenek akaratuk megnyilvánulásáról, amely az elülső, frontális térben történik, és valóságosan szembe kell találkozniuk a világgal. Ehhez bátornak kell lenniük és a tudatosságnak egy új szintjére kell, hogy lépjenek. Az elsajátított képességeik sokrétű egyéni fejlesztése. A különleges adottságokkal rendelkezőknek is lehetőségük nyílik adottságaik fejlesztésére, ami az egész osztály jelenlétében differenciálással lehetséges és a közösség számára is példaértékű lehet egy-egy kiváló egyéni képesség megnyilatkozása, természetesen a közösség összetartására irányuló törekvés mindig elsőbbséget élvez.

További délutáni mozgási lehetőség biztosítása. Végeredményben azzal, hogy értelmes tevékenységeket teszünk lehetővé a számukra a szabadidejükben, választási lehetőséget kínálunk fel más, kevésbé hasznos tevékenységekkel szemben, amelyek egyébként vonzanák a fiatalságot. Fontos, hogy más iskolákkal rendszeresen szerveződjenek meccsek és versenyek.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: A *Plunge* gyakorlat (angol, ejtsd: plándzs). Maga a gyakorlat és neve is, mely belevetődést, alámerülést, teljes megmártózást jelent, igen jól kifejezi mindazt, amit egy 9. osztályos tanulóknak meg kell tapasztalnia a világgal való szembenézést, a vetődést vagy ugrást az előtte lévő térbe, a zuhanást a gravitációba, és az áttörést, amely egy határozott, tudatos lépésen keresztül vezet a jelenbel/jövőbe. Ezen kívül megjelenhet még a *Zuhanás egy pontba (Négy elem)*, *Frontális séta (Két keresztezés ritmusa)*, *Egyiptomi (Kettős nyolcas)*, *Tavaszi galopp*, *Függőleges séta* (előre és hátra dőlés nélkül)
- Testnevelés: A hangsúlyt az akadályok bátorsággal és belső összpontosítással történő leküzdésére fektetjük. Erőfejlesztés egyéni edzéstervvel. Születésgyakorlatok, botdobások.
- Torna: Folytatódik az előre és a hátra szaltó, legyenek nehezebb szekrényugrások egyre távolabbról történő elugrással, dolgozhatunk ismert talajgyakorlati elemek erőlemmé alakításával. Kiszúrás kézállásba. Különböző tornaszerekre való felugrások, a szereken végzett erőelemek bevezetése.

Lányoknál: Ritmikus Gimnasztika – buzogány és ugrókötéll gyakorlatok.

Cirkuszművészetek: akrobatika, egyéni képességek fejlesztése.

• Sportjátékok: A már ismert játékok új hangsúlyokkal, az időméréssel, játékvezetéssel és a tudatosabb játékkal, folytatódnak. Kerüljön előtérbe az emberfogásos védekezés gyakorlása, kivitelezése. Kézilabda: beállójáték, betörések, bevetődések, mint egyéni megnyilvánulások, gyorsindítások, lerohanások, ellentámadások szervezése. A röplabda egyre fontosabb szerepet tölt be a felső tagozatban: hangsúly a nyitás fogadásán és a labda saját térfélen való megtartásán van. Alsó nyitás tökéletesítése, a labda tudatos irányítása, helyezése. Kosárlabda: emberfogásos védekezés szabályos kivitelezése, betörések, indítások, egyéni vállalások.

Floorball, Softball.

Atlétika: súlylökés különböző technikákkal, gerelyhajítás nekifutással. Térdelőrajt rajtgépből, vágta, sprint számok időméréssel, erőállóképesség, gyorsasági állóképesség, intervall, Lépcsőzés és emelkedő futások, terepfutások. Magasugrás, távolugrás – az elugrás dinamikája, nehezített körülmények között.

Kiegészítő sportok lehetnek: íjászat, küzdősportok, falmászás, aerobik, erősítés.

Beavatás: túrázás, kerékpározás, sziklamászás, barlangászat, akadálypályák

Kapcsolódási pontok

Általános szempont a korosztálynál A HORIZONT TÁGÍTÁSA, tehát az ismeretek széleskörű tárházába való betekintés minden területen és tapasztalatszerzés a saját helyükről a világban, a világ és önmaguk kapcsolatáról. Ezt az általános folyamatot remekül egészíti ki és erősíti meg a testnevelés órákon megélhető realitás; hogy saját bőrükön tapasztalják meg a valóságot, sőt, szembesülnek vele; hogy magukon is érezzék, hogy az ideától a megvalósulásig vezető úton szükség van a valóság érzékelésére; hogy a morális merevség a fanatikus idealizmus következménye erőszak és akár történelmi kudarc is lehet. A mozgásos órákon tetteik következményével azonnal szembesülnek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Erő, dinamika, robbanékonyság, akarat, lelki erő, állóképesség, akadályok, nehézségek, holtpontra leküzdése, szembesülés a valósággal, következmények viselése. Föld minőség, vertikális sík, elülső-hátsó tér.

A fejlesztés várt eredményei

- A diákok képesek az eléjük állított akadályok bátorsággal és belső összpontosítással történő leküzdésére.
- Vállalják a küzdelmeket, egyéni képességeiket a csapat érdekében tudják mozgósítani.
- A korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek.
- Kondicionális képességeik és állóképességük, monotónia tűrésük szintje javul.
- Az elsajátított sportágakban növekvő tudatossággal vesznek részt

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a diákoknak egy másfajta tudatosságot is ki kell alakítaniuk a környezetükkel szemben. Sok olyan minőséget kell kifejlesztelniük önmagukban, melyek egyre inkább azt segítik elő, hogy önálló személyiségekké válhassanak. Például találkozást, ismerkedést egy tárggyal, a társakkal, a környezettel, beszélgetésbe elegyedést a világgal, azt, hogy a magunkba fordulás

kihhasználására, a variálhatóságra építve. Kerüljön előtérbe a szervezett és tudatosan begyakorolt formák éles helyzetben való alkalmazása. A védekezésben a terület és a zóna védekezés bevezetésére kerüljön sor. Hangsúly a közösségi játék, az együttjátszás öröme a csoport dinamika és harmónia.

- Atlétika: Diszkoszvetés lendületszerzéssel, forgással. Váltófutás rövid és hosszútávon egyaránt, gátfutás. Magasugrás, távolugrás – különböző technikák tanulása, csiszolása.
- Kiegészítő sportok lehetnek: úszás, lovaglás, evezés, ultimate, thai-chi, korcsolyázás, triatlon
- Beavatás: bűvárkodás, vizes barlangászat, sárkányhajózás, surf

Kapcsolódási pontok

Általános követelmény A DOLGOK LÉNYEGÉNEK MEGÉRTÉSE ebben a korosztályban. A cél, hogy lassan, egyre inkább önálló személyiségekké váljanak a közös munka során. Öntevékeny munkálkodásaikkal mindinkább találjanak önmagukra és egyben találják meg helyüket a kisebb közösségükben. Lássák meg szerepüket, fedezzék fel a különböző kapcsolataik és viszonyaik minőségét. Növekvő ítéliképességükkel és gondolkodásuk tisztaságával kell, hogy képesek legyenek a nagy, érzelmi hullámzásoktól eloldani magukat. Ezt szolgálják azok a mozgások és sportágak melyek bevezetésre kerülnek 10. osztályban. A testi funkciók érzelmi tapasztaláson keresztül nyilatkoznak meg a tanulók számára, az akció-reakció és a kölcsönhatások törvényszerűségeit saját testükön tapasztalhatják meg.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Forgás, lendületszerzés, billenés, érzelmi hullámozás, esztétika, harmónia, áramlás, a környezet és a társak felfedezése, kapcsolatépítés, lényeglátás, vízszintes, csapatjáték, taktika, technika. Víz minőség, horizontális sík, lent-fent.

A fejlesztés várt eredményei

- A diákok törekszenek a mozgás áramában a ritmus és a harmónia átélésére.
- Képesek felfedezni a mozgás szépségét, a mozdulatok egymásra épülését, összefüggését.
- Újabb, életkoruknak megfelelő, Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el.
- Törekszenek az önzetlen csapatjátékra.
- Gyakorolják és továbbfejlesztik az eddigi megalapozott atlétikai, torna- és sportmozgásokat.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az egymástól függetlenül megtanult dolgok lassan kapcsolódjanak össze. A végtelenül távoli elemekkel történő foglalatosság gondolatilag megérteti ezzel a korosztállyal a végtelen fogalmát. Ha az ifjú a súlyt már legyúrta, a környezetét tapasztalja, társait érzékeli, akkor képes már saját célt állítani. Az elérni kívánt ideálok magvalósítása felé haladva világossá válik számára a mozgás és a gondolkodás közötti kapcsolatot. A mozgásfolyamatok átlátása, céljainak felismerése lehetővé teszi, hogy lassan átvegye a test irányításának és a sporttevékenységek használatának saját felelősségét.

Órakeret 104 óra

Előzetes tudás

- A diákok képesek a mozgás áramában a ritmus és a harmónia kivitelezésére, az esztétika megjelenítésére
- Képesek örömet érezni a mozdulat, a mozgás szépségében, a mozdulatok egymásra

épülésében és összefüggésében értelmet látni

- Életkoruknak megfelelő, Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban jártasak, azokból összefüggő gyakorlatsorokat tudnak alkotni, képesek a ritmus és a harmónia megőrzésével kánonban mozogni csoportokban
- Képesek a csapatérdekeknek alárendelődni, megbeszélte taktikát alkalmazni
- Az eddig megalapozott atlétikai, torna- és sportmozgásokat megfelelő lendülettel szabályszerűen kivitelezni

Tantárgyi fejlesztési célok

Tizenhét éves korukban a fiataloknak, célokat és ideálokat kell maguk elé állítaniuk, amelyek felé törekedniük lehet. Ez a választani tudás és a döntéshozatal képességét feltételezi. A gerelyhajítás gesztusa jól kifejezi ezt. A szimmetria, a jobb és baloldal egyensúlyban tartásának gyakorlása alapvető ebben az életkorban. Sok sportág kínál lehetőséget olyan képességek fejlesztésére, amelyek erős szimmetria érzéket kívánnak; mint például általában az ütős játékok többsége: tenisz, tollaslabda. Ezekben sportágakban kiemelt jelentőségű, hogy az egyoldalúságot biztosan kell fenntartani az általános egyensúllyal együtt. Az alaposságot és a pontosságot tudatosan gyakorolhatják. Gyors reflexek, éleslátás, helyzetfelismerés, taktikai érzék és általános jelenlét – ezek a minőségek alapvető képességekként kell, hogy megjelenjenek a legtöbb sportágban. Ebben az életkorban a diákok elég érettek ahhoz, hogy mindezeket figyelembe vegyék és, hogy egyre nagyobb felelősséget vállaljanak az űzött sportokban, például a szabályok alapos ismerete és az egészséges és biztonságos játék által. Mostanra igazán fontos, hogy meg tudják ragadni egy játék lényegi minőségét és közben képesek legyenek egyéni képességeik maximális kamatoztatására. Az irányerő tudatos uralása, a cél kitűzése és szem előtt tartása, állhatatos figyelemmel, a folyamatok kontrollálása, a mozgások tervezése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: *Séta a szimmetria síkban (Dr Prömm gyakorlata), Mérleg (Nagy vízszintes), Sas (Eltűzött magasság), Gerely, Három kör, Egyiptomi (Kettős nyolcas)*
- Testnevelés: A korábbiak folytatódnak azzal az új hangsúllyal, hogy a diákoknak meg kell találniuk a sportágra jellemző általános mozgásformákon belül a saját karakterüket, a mozgásformáknak sajátjukká kell válni, melyben az egyéniségük megmutatkozik. Fontos ebben az életkorban a letisztult sallangoktól mentes forma.
- Torna: A „cigánykerék” minden változatban és az oldalszálltók talajon, szekrényről le. Az ismert szereken összeállított folyamatos, összekötő elemekkel ellátott gyakorlatsorok.

Lányoknál: Felemás-korlát

Fiúknál: Korlát, Nyújtó

Cirkuszművészetek: kötélánc, trapéz

- Sportjátékok: A már ismert játékok új hangsúlyokkal tovább folytatódnak, főleg a levegő elem megjelenése, a könnyedség, a kifinomult elegancia jelenik meg, ezt elősegítjük a trambulín bevezetésével és kihasználásával kreatívan minden lehetséges körülmény között. Hangsúly az egyéni képességek kiemelése. Minden sportágban hangsúly a felugrás közben végzett mozgások pl.: röplabda: leütés, felugrások nyitása, sánc stb.
- Atlétika: Gerelyhajítás. Magasugrás, távolugrás – az elugrás magasságának növelése, a légmunka csiszolása
- Kiegészítő sportok lehetnek: asztalitenisz, baseball, tenisz, korfball, műugrás, rúdugrás, jégheki, sportlövészet
- Beavatás: repülés, ejtőernyőzés, kötélpálya, vitorlázás, windsurf
- Szabadidős sporttevékenységek: teke, biliárd, csocsó, darts, bowling

Kapcsolódási pontok

A VÉGLETEK KÖZÖTTI BELSŐ EGYENSÚLY MEGTALÁLÁSA, mint tanítási elv a testnevelés tantárgyon keresztül nagyon jól érzékelhetően átadható. A térérzékelés vonatkozásában a bal és a jobb oldal külön választása, a kettő közötti függőleges síkra vetített szimmetria vagy aszimmetria érzékelése hasonló ahhoz a folyamathoz, amelyben a 17 éves fiatal a lényegest a lényegtelenről különválasztja, ahogy ezen a lényeg- és útkereső folyamaton keresztül megy. Tudatossá kell válni: a bal és a jobb kiegyensúlyozásával megtalálják a szélsőségek közötti belső nyugalmat. Összhangba és szimmetriába kerülnek önmagukkal és a világgal és végre határozottan meg tudják állapítani, hogy mi a függőleges.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szimmetria, egyensúly, közép, egyenesség, célra irányultság, alaposság, pontosság, általános jelenlét, éleslátás, biztonságos, önálló játék, helyzetfelismerés, választás, döntés. Levegő minőség, szaggitális sík, jobb-bal oldal, szociális érzékenység.

A fejlesztés várt eredményei

- A diákok egyre inkább képesek saját mozgásuk megfigyelésére, pontosítására.
- Gyorsaságuk, szimmetria érzékük, reflexeik kifinomítására törekszenek az atlétikai mozgásokban és a tornagyakorlatokban egyaránt.
- Fejlődik éleslátásuk, helyzetfelismerésük, taktikai érzékük.
- Megragadják egy-egy játék lényegét, kifejezik egyéniségüket.
- Egyre nagyobb felelősséget vállalnak az űzött sportágakban, szabályukat alaposan ismerik.
- Képesek bíró nélküli egészséges és biztonságos játéokra.
- Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elérhető a teljes kiképzett individuális mozgásélmény. Ezt aláhúzhatja minden, már ismert minőség, forma, mozgás ismételt gyakorlása. Minden területen lehetőséget és impulzust kell adni, ahhoz, hogy az egyéni tudást és a teljesítőképeséget javítsuk. Az eddig elért sokoldalúságot most már bátran felválthatja egy bizonyos individuális specializálódás. A mozgásélet önálló felelősségének teljes körű átvétele.

Órakeret 108 óra

Előzetes tudás

- A diákok képesek a saját mozgásuk megfigyelésére, pontosítására.
- Gyorsaság, éleslátás, helyzetfelismerés, taktikai képesség birtokában vannak.
- Az ismert játékok lényegét ismerik, képesek megmutatni egyéni képességeiket.
- A tanult sportágak szabályrendszerét ismerik, képesek a felelősségteljes, sorszerű küzdelemre.
- Képesek bíró nélküli egészséges és biztonságos játéokra.
- A gyengébb képességű társaikat bevonják a játékokba.
- Bothmer-gimnasztikai koreográfiát tudnak létrehozni, egyénileg és csoportosan is.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az életkorban az ifjú el kell, hogy érjen egy bizonyos fokú szabadságot a tér különböző síkjaiban, és ezen keresztül össze kell tudni hangolnia gondolkodását, érzéseit és akaratát.

Ismernie kell a tevékenységek egész sorát, melyek a térben való tájékozódását és éberségét segítik. Feleleveníteni a gyermekkori játékokat azokban érett személyiségként új minőségeket felfedezni. Mind az iskolában, mind tanórán kívül lehetőséget biztosítani az egyéni, kiváló teljesítmény eléréséhez. Biztatni őket arra, hogy megszerzett ismereteiket bátran adják át a fiatalabb korosztálynak, amikor csak lehetőségük van rá. Elismerve a fiatal felnőtt érettségét további fejlődésre ösztönözni őket, és arra sarkallni, hogy mások segítése által készségeit elmélyítse. Az eddig elsajátított ismeretek álljanak egy egységes egészévé össze.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Az emberi forma hármasság térbeli minőségéről szerzett tapasztalatok a *Kereszt (Hosszú záró)* gyakorlatban érik el csúcspontjukat. További gyakorlatok: *Fordulás a döntött síkon (Forgás döntött tengely körül), Dóm*. Tematikus ismétlése az eddig megismert gyakorlatoknak.
- Testnevelés és sport: Az eddig megismert tevékenységekben és sportokban, a gyakorlások során, a magas szintű képességek kifejlesztéséig kell, hogy eljussanak a diákok. Különösen érdekes lehet a fiatalok számára, ha végigvesszük őket iskolai pályafutásuk testnevelés tantervének egészen az alsó tagozattól kezdődően. Újra játszhatjuk a játékokat és elvégezhetjük a gyakorlatok teljes sorozatát. Mindez lehetőséget ad a fejlődési folyamat egyes állomásainak alaposabb megfigyelésére és azok egymáshoz való viszonyainak feltárására, az összefüggések feltárására.
- Egyéni, önálló gyakorlás képessége
- Beavatás: tűzzsonglőrködés
- Szabadidős sporttevékenység: golf, strandröplabda, squash

Kapcsolódási pontok

A TISZTELET BEÉRÉSE AZ EMBER ÉS A VILÁG IRÁNT. A 18-19. éves fiatal azt akarja tudni, hogy ő, mint egyedi ember, milyen hatással tud lenni a világ gazdasági, szociális, technikai, politikai menetére. Akarja tudni, hogy, hol az ő helye a világ egészében. Minden tantárgyban összefoglalásra kerül mindaz, amit a tizenkét év során tanultak. Filozófiai, pedagógiai kérdések során átfogó kép megrajzolása a Waldorf-pedagógia sarokpontjairól, mely az emberi lény természetének alakulását és a világban elfoglalt helyét tekinti vizsgálata tárgyának.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az emberi fejlődés útja, idő, filozófia, összegzés, átlátás, megértés, összefüggések keresése, egyéni képességek, tudás átadása, tűz minőség, érettség, térirányok és síkok.

A fejlesztés várt eredményei

- A diákok a tevékenységek egész sorát ismerik, amelyek a térben való tájékozódásukat és éberségüket segítik.
- Alapvető ismereteket szereznek a tanulmányaik során megismert tevékenységek (játékok, torna- és Bothmer-gimnasztika gyakorlatok, atlétikai és sportmozgások) egymáshoz való viszonyáról, a gyermek illetve az ifjú fejlődésének kapcsolódási pontjairól a mozgásfejlődéshez.
- Megszerzett ismereteiket fiatalabb társaiknak különböző és egyéni módokon képesek átadni
- Képesek a Bothmer-gimnasztika gyakorlataiból egy meghatározott tartalomhoz koreográfiát készíteni.

Kertművelés

Bevezetés

A Waldorf-pedagógia elsődleges feladata, hogy minden gyermek egészséges fejlődéséhez megteremtse a szükséges feltételeket. Az iskolakert, mint szabad tér az iskola szerves része. A heti rendszerességgel végzett tevékenységek során az évjárás nagy ritmusait élhetjük át. Ez kihívást és örömet jelent a gyermekek számára.

Ahhoz, hogy a gyermekek képessé váljanak saját lehetőségeik felismerésére, a kertművelés tantárgy bevezetésére és művelésére van szükség. Az élővel (az élő környezettel) való találkozás és tapasztalatszerzés elengedhetetlenül fontos a felelősségre nevelés szempontjából.

A kertművelés során a gyermekek elsajátítják az alapvető kerti munkákat, megtanulnak balesetmentesen bánni a szerszámokkal. Megtanulják és tapasztalják, hogy a komposztálással hogyan növelhető a talaj termékenysége - ez a környezetvédelem alapja. Megismerik a kert élővilágát, miközben saját maguk termelnek zöldséget, gyümölcsöt, virágot.

Mindezek olyan képességek kibontakozását segítik elő, amelyek az ember által kialakított természeti világhoz való kapcsolódásukban szükségesek.

Természetesen fontosak az előzmények, amikre építhetünk. Mire a 6. osztályban a kertművelés tantárgy bevezetésre kerül, a gyerekek túl vannak a földművelés-gabona epochán és lehetőségük volt valamely közeli állatot tartó gazdához, vagy akár egy lovardába ellátogatni, ahol az állatokkal (ló, szarvasmarha, juh, kecske, szamár...) való találkozás, az állatápolás személyes élményét megtapasztalhatták. Erre az óvodáskor és az 5. osztály között kellett sort keríteni.

A kertészet nem csupán egy különálló tantárgy a többi között, hanem sok szállal kapcsolódik a történelemből, földrajzból, irodalomból tanultakhoz. Az igényes kertervezésnél felhasználhatók a geometriában tanultak. Az ásványtani ismeretek jó alapot szolgáltatnak a talajvizsgálathoz, biológiából a szaporodás, növekedés, fejlődés fázisai, valamint az elfogyasztható növények táplálkozás-élettani szerepe játszik fontos szerepet.

Ez a fajta „egybeszőttég” segít a gyerekeknek kapcsolódási pontokat találni, illetve egyre nagyobb tájékoztatást nyújt a kertben végzett tevékenység sokrétű összefüggéseivel.

A kertművelés oktatásának súlypontja elsősorban a gyakorlati munka, ezen keresztül válik érthetővé a gyerekek számára, hogy mit is kell és lehet tennünk a növények jó és kiegyensúlyozott fejlődéséért.

- A növények egészséges fejlődésének feltételei.
- Mi a különbség az élettelen közet és a termőtalaj között, a termőtalaj kialakulása.
- A humusz, mint a talajtermékenység hordozója.
- A komposztálás jelentősége.
- A komposzt hatékonyságának fokozása a biodinamikus preparátumok segítségével.
- Az egyes növények talaj- és tápanyagigénye.
- A talajmegtanulás eszközei.
- Mi a különbség a természetes táj és a kultúrtáj között.
- A kultúrtáj életének támogatása a biodinamikus preparátumokkal.
- Hogyan alkothat életközösséget a növény, az állat és az ember?
- Az egészséges táplálkozás kérdése.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban jelentős fizikai, lelki és értelmi változáson megy keresztül a gyermek. A külvilág iránti érdeklődésük jelentősen megnövekszik. A meghosszabbodott végtagok és a megnövekedett fizikai erőnlétük képessé teszi őket arra, hogy megtanuljanak helyesen bánni a kerti szerszámokkal, ami mozgáskoordinációjuk fejlődését is segíti. A tudati változások eredményeképp képessé válnak a törvényszerűségek megértésére. Az oksági összefüggéseket

működés közben értik meg, így a talaj- táj- klíma kapcsolatot a heti rendszeres munka során élhetik meg. Növekvő érdeklődésük a szociális kapcsolatok iránt jó alapot adhat a felelősségérzet kialakulásához, amit az élő környezettel való munka erősít. A gyerekek megismerik a kert talaját, rovar- és madárvilágát.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Első osztálytól kezdődően az őszi időszakban a gyerekek az osztálytanítóval tavaszi hagymás növényeket ültetnek az iskolakertbe.

A 3. osztályban a földművelés epochán megélt kétkezi élmények a gabona vetésétől a betakarításon át a kenyérsütésig.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 11-12. életévben a kitartást igénylő munka a nevelési cél, amelyre a földdel való munka a legalkalmasabb (ásás, földhordás, ültetés). A földdel, a talajjal való munka hangsúlyos az egész év során. Ehhez javasolt egyes munkákhoz (pl. gyomlálás) a rövid nyelű szerszámok használata. Elvárás a pontos és folyamatos munkavégzés.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- a kéziszerszámok szakszerű használatának bevezetése
- a talajművelés alapjai
- az ágyások megtervezése és kialakítása
- vetés, növényápolás (öntözés, gyomlálás, kártevők elleni védekezés) bio módszerekkel
- egyéves zöldségfélék és dísznövények termesztése

Téli hónapokra:

- szerszámok, kerti eszközök karbantartása
- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez
- talajminták vizsgálata
- a téli természet megfigyelése: Magyarország főbb erdőalkotó fái (tölgy, gyertyán, bükk), a fák felismerése, habitusuk, kérgük és rügyeik alapján
- az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások természetes anyagok felhasználásával.

Kapcsolódási pontok

Történelem: az ősi folyó menti kultúrák felidézése, különös tekintettel gazdálkodásukra, az ehhez kapcsolódó hiedelemvilágukra, matematikai, csillagászati tudásukra, naptárjaikra, valamint az ókori görög és római kor birodalmat megalapozó gazdálkodására.

Szent Columbán élete kapcsán tanultak a gyerekek a közösségek önellátó mezőgazdálkodásának kialakulásáról.

Növénytan: a növény részei (gyökér, szár, levél, virág, termés), a növények életciklusai.

Ásványtani ismeretek: jó alapot szolgáltatnak a talajvizsgálathoz, alapközetek típusai.

Fafaragás: a felhasznált fafajták tulajdonságainak felismerése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Alapközetek, talaj, talajművelés, trágyázás, komposzt, humusz, egyszikű, kétszikű, egyéves, kétéves, évelő növény, kultúrnövények, gyomok, vetőmag, vetés, ültetés, palántázás, környezetvédelem, madárvédelem.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók a kert talajának főbb tulajdonságait ismerik.

Tudnak helyes testtartásban ásni, kapálni és gereblyézni, a szerszámokkal balesetmentesen dolgoznak.

Ismerik a vetés, palántázás alapvető szabályait.

Ismerik a kert rovar- és madárvilágát.

Megismerkednek a környezetvédelem alapjaival.

Tudnak komposztot készíteni.

Összefüggéseket találnak a kertben végzett tevékenység és az élővilág összefüggései között.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ennek az életkornak a jellemzője a külső aktivitás és a dinamikus belső állapot. A fizikai változások általában megelőzik a lelki fejlődést. Figyelmüket a világ felé kell terelni és arra ösztönözni őket, hogy merjenek kezdeményezni, ugyanakkor az egyéni szociális felelősségnek is fontos szerep jut. Ennek kapcsán hangsúlyosabb válik a környezetvédelmi oktatás. Az ökológiai gazdálkodásban nagy szerepe van a sokszínűségnek. A gazdálkodás során úgy kell kialakítani a gazdaságot, iskolakertet, hogy az adott tájba beleilleszkedjék.

Az egészséges táplálkozás előfeltétele az egészséges talaj- növény- állat kapcsolata. Az egyes növények táplálkozásban betöltött szerepe megbeszélésre kerül. Hangsúlyosabb szerepet kap a gyógynövények ápolása és felhasználása. A komposzt készítés, trágyakezelés a talaj tápanyag utánpótlása szempontjából elengedhetetlen. A téli órákon a gyerekek megtervezik a zöldséges kertet a vetésforgó és a növénytársítás fogalmát figyelembe véve.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

A 6. osztályban a talajművelésről, a komposztálásról, a vetésről, az ültetésről. és a környezetvédelem alapjairól tanultak.

Tantárgyi fejlesztési célok

A pubertás elérkeztevel a gyerekek érdeklődővé válnak önmaguk változásaival szemben és nyitottá a külvilág iránt. Ebben az életkorban motiválja őket, ha a kapott feladatok „erőpróba-jellegűek” és végrehajtásuk kitartást igényel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden alapvető fogás átisméltésre kerül, és innen léphetünk tovább:

- kétéves zöldségnövények termesztése
- málna, ribizli, szőlő művelésének megismerése
- szaporítás dugványozással
- növénytársítások
- talajvédelmi eljárások (teraszozás, mulcsozás stb.)
- komposztálás, komposzt oltása biodinamikus preparátumokkal és a komposzt felhasználása
- trágyázás szerves trágyával: fontos, hogy egy, az iskola körzetében található állattartó telepre a tanulók ellátogassanak és lehetőség szerint dolgozhassanak is
- a szüretelt termények tárolása
- új eszközök szakszerű és balesetmentes használata (metszőolló, vasvilla, ásóvilla, talicska,

aprítógép)

Téli hónapokra:

- szárított gyógynövények csomagolása és felcímkézése
- az eszközök karbantartása
- erdészeti alapfogalmak, honos növények, adventív fajok. A különböző társulások (erdők, rétek stb., szerepe a tájban)
- az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások, természetes anyagok felhasználásával.
- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez
- kertterv készítése a növénytársítások figyelembe vételével és a vetésforgó alkalmazásával

Kapcsolódási pontok

Történelem: a középkori Európa jellegzetes gazdálkodási formái.

Földrajz: a nagy földrajzi felfedezések miként változtatták meg a kontinensünkön és hazánkban termesztett növénykultúrákat, ennek milyen társadalmi következményei lettek.

Csillagászat: ennek kapcsán a vetési naptár bemutatása.

Biológia: a növekedés, fejlődés szakaszai. Táplálkozásban.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajvédelem, komposztoltás, honos növények, fotoszintézis, egészséges táplálkozás, talaj tápanyag-utánpótlás, dugványozás.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek balesetmentesen és szakszerűen használják a metszőollót, a vasvillát, az ásóvillát. Ismerik a komposztálás folyamatát, jártasak a trágya és növényi komposzt készítésében. Alapszintűen elsajátítják a fásszárú növények gondozását, ápolását. Ökológiai tanulmányaik új fogalmakkal bővülnek. Ismerik egyes növények táplálkozásban betöltött szerepét.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyerekek egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a világgal, érzelmekkel telített kritikai hajlamuk mellett nagyobb szerepet kap a racionalitás. A végtagok nagyon megnyúlnak, mozgásukban robosztusabbak lesznek, ezért nagyobb hangsúlyt kell fektetni a nagyobb erőbedobást igénylő munkákra, amivel erőnlétüket és állóképességüket is folyamatosan fejleszthetik. Megjelennek az ún. projekt munkák, amelyek során utak, kerítések, sziklakertek, szőlőültetvény stb. létesülnek. Folytatódik az ökológiai tanulmányok elmélyítése a helytelen gazdálkodás környezetterhelő szerepéről.

A metszés szerepe, fontossága. Az egyes koronaformák szerkezete.

Órakeret **36 óra**

Előzetes tudás

A komposzt és a szerves trágya oltása, kezelése, növénytársítások, dugványozás, kétéves növények, gyümölcstermő bokrok, az egészséges táplálkozás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 8. osztályban fontossá válik, hogy kinek milyen egyéni képességei vannak, de ugyanilyen hangsúlyos az is, hogy csoportmunkában ki mit tud elérni. A kertészetben mindkét aspektust tisztán elkülönülve ki tudják próbálni a diákok, mert sok egyéni feladatot ad a kert, ugyanakkor a munkamegosztással hatékonyabban elvégezhető feladatok száma is nagy.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- gyógy- és fűszernövények ismerete, gondozása
- gyümölcsfák ápolása, metszése
- új eszközök: fűrész, balta, fejsze használatának bevezetése
- növényvédő biolevek készítése, permetezőpreparátumok használata
- dombágyás készítése (csoportnak)
- terménytárolás, feldolgozás (pl. aszalás), gyógyteák készítése

Téli hónapokra:

- a növénynemesítés alapelvei, a géntechnológia veszélyei
- a közép-kelet európai kultúrtáj kialakulása
- a mezőgazdálkodás szerepe a környezetkialakítás szempontjából
- az adventi időszak: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások, természetes anyagok felhasználásával
- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez
- kertterv készítése a növénytársítások figyelembe vételével és a vetésforgó alkalmazásával
- favágás, gallyak aprítása
- gyűjtött és szárított gyógynövények feldolgozása

Kapcsolódási pontok

Történelem: az ipari mezőgazdaság hatása a talaj termékenységére és az élelmiszer minőségére, az ökológiai problémák összetevői.

Földrajz: az időjárás változásának törvényszerűségei, meteorológiai alapismeretek, felhőképződés.

Kémia: különböző gabonafajták, kísérletek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajszelvény, talajbiológia, növénynemesítés, biolevek, allelopátia, közép-európai kultúrtáj, a GMO és veszélyei, génbank, koronaszervezet.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek felismerik a legfontosabb gyógy- és fűszernövényeket, megtanulják gondozásuk főbb tudnivalóit. A metszést elsajátítják. Ismerik a terménytárolás módszereit és eszközeit.

Megtanulják a fák metszését, a metszés során megismerik a különböző koronaformák szerkezetét.

Jól bánnak a fűrészszel, baltával, fejszével. Megtanulnak zöldeges- és virágoskertet tervezni.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Rudolf Steiner javaslata alapján a diákok az oltás, a szemzés és a megporzás témakörökkel foglalkoznak.

Javasoltan egy háromnapos terepgyakorlat alkalmával elsajátíthatják a szőlő és a gyümölcsfák oltásának és szemzésének művészetét. A gyakorlati munka mellett a tanulók előadásokat is hallgatnak a fenti témakörökben

Órakeret 24 óra

Előzetes tudás

A diákok a kertművelés órákon megismerik a különböző gyümölcsfajtaikat, azok környezeti igényeit, termesztésük feltételeit.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a felső tagozaton a környezetvédelmi és ökológiai tanulmányok összefonása a kertműveléssel

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- a diákok megismerkednek az oltással és a szemzéssel
- környezetvédelmi és ökológiai tanulmányaikat képesek felhasználni a gyakorlati munkában.

Kapcsolódási pontok

A 6., 7. és 8.osztályos kertművelés órákon és a 9. osztályos biodinamikus mezőgazdasági gyakorlaton elsajátított gyümölcstermesztési és ökológiai alapismeretekre építünk

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajigény, környezeti igény, ivartalan és ivaros szaporodás, oltás, szemzés, sebkallusz,oltókés, szemzőkés, alany, nemes.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók terepgyakorlaton elsajátítják az oltás és szemzés művészetét.

Informatika

Bevezetés

Az egyre gyorsuló technikai fejlődés majdhogynem naponta egyre újabb eszközökkel áraszt el bennünket. Ezek egyrészt a munkánkat hivatottak megkönnyíteni, másrészt a szabadidő eltöltését változatosabbá tenni. Az új eszközök szinte az élet minden területén elterjedtek, következésképpen helyet követeltek maguknak az iskola falai között is.

A gyerekek általában igen könnyen megbarátkoznak az új informatikai eszközökkel, használatukkal szemben nem, vagy csak igen csekély mértékben mutatkozik kommunikációs gátlás. Az oktatás során feltétlenül építhetünk erre a gyermeki kíváncsiságra, ugyanakkor fontos, hogy ezt a kíváncsiságot a helyes irányba tereljük. Nevelni kell a tanulókat az információs termékek és szolgáltatások kritikus, etikus és értő befogadására, hogy az IKT használatával tudjanak tanulni, alkotni, dolgozni, művelődni, kapcsolatot, közösséget teremteni és szórakozni.

Az oktatásban nagyon fontos, hogy a következő kérdések vezéreljék gyermekekkel együtt végzett kutatómunkánkat: milyen emberi igény, vágy vezetett az informatika kifejlődéséhez? Mennyire sikerült ezt a vágyat kielégíteni? Milyen problémákkal, előnyökkel jár a mai helyzet?

Az informatika gyakorlatorientált tantárgy, ami nem csak azt jelenti, hogy jelentős a számítógépes gyakorlati tevékenység, hanem azt is, hogy a feladatok zöme a hétköznapi élettel, a közösségi, iskolai és családi életvitellel, a munkával, alkotással és tanulással kapcsolatos. De jelenti ez azt is, hogy ismereteit, tudnivalóit gyakorolva, kísérletezve lehet elsajátítani. A diákoknak a számítógépet információforrásként, információ-feldolgozóként kell alkalmazniuk.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok ezen az évfolyamon kezdenek foglalkozni az informatikával. Döntő többségük már korábban találkozott a számítógéppel. Vannak, akik elég tapasztalat felhasználók, de akadnak

olyanok is, akik csak ezután tesznek szert első tapasztalataikra. Az év során az operációs rendszer használatával, szövegszerkesztéssel, a prezentáció-készítéssel, a levelezéssel és az internetes kereséssel ismerkednek meg, elsősorban tapasztalati úton. Ugyanakkor fontos, hogy egyre nagyobb hangsúlyt kapjon az elméleti háttér és a tudatos számítógép-használat is.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A tanulók által megszerzett meglehetősen heterogén felhasználói tapasztalat.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok megismerkednek az operációs rendszer használatával és képesek lesznek a szükséges tárolási szerkezet kialakítására. Megismerik a szöveg és a prezentáció felépítését és képesek lesznek azokat tudatosan kialakítani. A szövegekben és a prezentációkban képesek lesznek táblázatokat, képeket, videókat elhelyezni és beállítani az egyes elemek időbeni viselkedését, ahol az szükséges. Megismerkednek a levelezés alapszolgáltatásaival és képesek lesznek a kiválasztott témában keresést végrehajtani.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A számítógép fő részei. Számítástechnikai eszközök kezelése. Billentyűzet, egér, lemez meghajtók, nyomtató, szkener (mikrofon, hangszóró, fülhallgató), digitális fényképezőgép. Hordozható számítógép. Mobil kommunikációs eszközök.

Az operációs rendszer alapszolgáltatásainak használata. Könyvtárszerkezet kialakítása háttértáron és adathordozón. Kiválasztott állományok másolása, mozgatása, átnevezése, törlése. Tömörítés és kibontás. hálózat használatának alapszabályai. A hálózatok felépítése. A helyi számítógépes hálózat kezelése és szolgáltatásai.

Szöveg begépelése, javítása, módosítása. Karakterek formázása: a betűtípus, a betűméret beállítása, dőlt, aláhúzott, félkövér betűstílus. Mentés és nyomtatás. Szövegek, képek másolása, beillesztése a dokumentumba. A szövegegységek. Karakter-, bekezdés- és oldalformázás. Műveletek vágólappal. Ábrák, rajzok, képek, szimbólumok, objektumok beszúrása. Kisebb méretű dokumentum tervezése, szerkesztése (például levél, újságoldal készítése). Tabulátorok használata. Szövegátrendeze, keresés, csere, helyesírás. Táblázat beszúrása szöveges dokumentumba.

Prezentációs dokumentumok felépítése, sablonok. Szövegbevitel. Képek, mozgóképek. Rajzok. Animációk. Táblázatok, diagramok. Vetítés, interaktivitás.

Az elektronikus levelezés szolgáltatásai. Levelezőlisták. Közhasznú adatbázisok az interneten. Hasznos webhelyek. Céltudatos információkeresés az interneten, részletes keresés logikai kapcsolatokkal, kereső kifejezések, szűrők. Térképek az interneten. Multimédiás anyagok keresése és alkalmazása. Csoportos kommunikációs formák az interneten.

A jelek sokfélesége. Az információ és az adat fogalma. Titkosítás és a kód. Kettes számrendszer. Számok és karakterek kódolása. Kép- és hangkódolás. Logikai műveletek. Információátvitel (telefon).

Az informatikai eszközhasználat veszélyei. Az IKT eszközhasználat és az emberi kapcsolatok, viselkedési szabályok.

Kapcsolódási pontok

A megismert szövegszerkesztési és prezentációs technikák jól alkalmazhatók egyéni kiselőadások készítésekor bármelyik tantárgy tanulása során. Ugyanez vonatkozik az internetes

keresőszolgáltatások alkalmazására. A számrendszerek alkalmazása a matematikához, a kép- és hangkódolás a biológiához és a fizikához kapcsolódik szervesen.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A számítógép részei, felhasználói azonosítás, hálózati meghajtó, mappák, fájlok, mentés, megnyitás, keresés.

Szövegegységek, karakter- és bekezdésformázás, táblázatok, képek, keresés, csere.

Prezentáció, animáció, interaktivitás.

Levelezés, levelezési lista.

Keresés, kereső-kifejezések, szűrők.

Jelek, információ, adat, kódolás, számrendszerek.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- legyenek képesek az operációs rendszer alapszolgáltatásainak használatára, az adataik rendszerezett tárolását segítő mappaszerkezet kialakítására;
- Ismerjék a szövegszerkesztő szolgáltatásait és legyenek képesek jól formázott, szöveget, táblázatot, képeket tartalmazó dokumentumok létrehozására;
- Ismerjék a prezentációkészítés alapjait és legyenek képesek legyenek azt tetszőleges témájú előadás során alkalmazni;
- Legyenek képesek használni az elektronikus levelezés és az internetes keresés szolgáltatásait;
- Ismerjék a számok, karakterek, képek, hangok digitalizálásának alapjait és ezek kapcsolatát az ember kép- és hangérzékelésével.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok a 9. évfolyamban tanultakat megismételve, rendszerezve és általánosítva megismerkednek a szövegszerkesztő emelt szintű szolgáltatásaival. A tapasztalattól az a fizikai és matematikai háttér megismerésének irányában folytatjuk a számítógép felépítésének és működésének tanulmányozását. A szövegszerkesztés és a böngészés során szerzett tapasztalatokra alapozva megismerkednek a HTML dokumentumok felépítésével. Megszerzik első tapasztalataikat a táblázatkezelésben, majd erre támaszkodva megismerkednek az adatbáziskezelés alapjaival.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Az előző év során megszerzett hálózatalkalmazási tudás és tapasztalat, szövegszerkesztési és elméleti alapismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 10. évfolyam a tapasztalatok rendszerezésének és általánosításának éve. Az egyik fontos cél annak megtapasztalása, hogy az ismereteink rendszerezése és általánosítása hogyan vezethet új meglátásokhoz, új ismeretek megszerzéséhez. Ezt elsősorban a szövegszerkesztés emelt szintű szolgáltatásainak megismerése során tapasztalják meg, ami megérthetetlen és használhatatlan az előző év tapasztalati anyaga nélkül. A dokumentumok szerkezetére vonatkozó tapasztalatokat

később a HTML dokumentumok felépítése során is hasznosítjuk. Ebben az évfolyamban ismerkednek meg a táblázatkezelő alapszolgáltatásaival, majd erre alapozva az adatbáziskezelés alapjaival is.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A Neumann-elvű és más számítógépek felépítése. A számítógép és különféle perifériái. Egyes informatikai eszközök működésének fizikai, elektronikai alapjai. A TCP/IP hálózat működése. IP cím, alhálózati maszk. DNS és névfeloldás.

Stílusok, sablonok, körlevél. Tartalomjegyzék, ábrajegyzék, lábjegyzet, végjegyzet.

Hipertext dokumentumok létrehozása és használata. Weblapok tulajdonságai. Szövegformázás. Képek tulajdonságai és formázásuk. Abszolút és relatív hivatkozások létrehozása. Táblázatok tulajdonságai. Táblázatok készítése, formázása. Rétegek tulajdonságai és szerkesztése. Adatbevitel. Dinamikus információk. Adatok, dokumentumok elhelyezése megfelelő formátumban az interneten.

Táblázatok használata a hétköznapi és az iskolai életben. Cella, sor, oszlop, hivatkozás, képlet. Adatok formátuma, típusai (szöveg, szám, pénznem). Az adatok szemléltetését segítőeszközök megismerése. Az adatok csoportosítása értelmezése, azok grafikus ábrázolása, következtetések levonása. Diagramok, grafikonok készítése táblázatból.

Adatbázismodellek, alapfogalmak. Adatbázis tervezése. Adattáblák közötti kapcsolatok Adattípusok, táblák létrehozása. Űrlapok, interaktív adatkezelés. Egyszerű lekérdezések. Jelentés készítése, nyomtatása. Többtáblás lekérdezések. Szűrés, keresés, rendezés, összesítés. Az SQL használata.

A számítástechnika történetéből. Magyar tudósok szerepe az informatikai kultúra fejlődésében. A hálózati szolgáltatások kialakulásának rövid története. A számítógépek alkalmazási területei a társadalomban. Különféle számítógéppel ellátott eszközök, rendszerek (például gépkocsi, lakás, robot). Az informatika fejlődési irányai. Az információ hitelessége. Szerzői jog. Szabad felhasználás körébe tartozó adatok, dokumentumok bemutatása példákkal. Felhasználói etika.

Kapcsolódási pontok

A számítógép felépítésének és működésének alapja a fizika és az elektrotechnika.

A stílusok és a sablonok nagyobb terjedelmű írott munkák (éves munkák, iskolaújság, stb.) készítése során alkalmazhatók.

A táblázatkezelő szolgáltatásai táblázatok és diagramok készítése és feldolgozása során alkalmazhatók gazdasági jellegű tárgyak (földrajz) tanulása során.

Az adatbáziskezelés alapja a matematika, azon belül a halmazelmélet. A tanultak jól alkalmazhatók az internetes ügyintézés (vásárlás, jegyrendelés, stb.) során.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Hálózat, hálózati eszköz, TCP/IP hálózat, DNS.

Stílus, sablon, körlevél.

HTML nyelv, dokumentum.

Adattípus, adatformátum, csoportosítás, szűrés, diagram.

Relációs adatbázis, táblák, adatok, kapcsolatok, kulcs. lekérdezések, űrlapok. Szűrés, keresés, összesítés. SQL.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- Ismerjék a számítógép felépítésének és működésének alapjait;

- Ismerjék a számítógép-hálózatok és az Internet működésének alapjait;
- Ismerjék a HTML dokumentumok felépítését és működését;
- Ismerjék a stílus és a sablon fogalmát és legyenek képesek a körlevél, tartalomjegyzék, láb- és végjegyzetek létrehozására;
- Ismerjék és alkalmazzák a táblázatkezelő alapszolgáltatásait;
- Ismerjék az adatbázisok alkalmazását, legyenek képesek táblák, lekérdezések, űrlapok és jelentések létrehozására.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 11. évfolyamban folytatódik a táblázatkezelő tanulmányozása, az előző év tapasztalatait ismételve, összegezve erre ráépülnek a táblázatkezelő függvényei. Ez szorosan kapcsolódik az évfolyam matematika-epocháihoz is.

Erre az évfolyamra esik az informatika-oktatás egyik csúcspontja, az algoritmizálás és a programozás. A diákok az előző két évfolyamban is rengeteg algoritmust hajtanak végre, de ennek tudatosítása erre az évfolyamra esik.

Az évfolyam harmadik egysége a képszerkesztés. Itt a képek elkészítésére, különböző célú feldolgozására, manipulálására kerül a hangsúly.

Órakeret **54 óra**

Előzetes tudás

Az előző két év során megszerzett felhasználói tapasztalat és a számítógép felépítésére és működésére vonatkozó alapismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok megismerkednek az adatok rendezésével, csoportosításával, a táblázatkezelő függvényeivel. Megismerkednek az algoritmus fogalmával és leírásának módjával, megtanulnak elemi algoritmusokat programozni valamely programozási nyelven. Megismerik a digitális képek formátumait, azok rendeltetését, megismerkednek a legfontosabb képszerkesztési műveletekkel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A táblázatkezelők szolgáltatásai. A táblázatok felépítése, alapfogalmak (ismétlés). Adattípusok és formátumok. Hivatkozások, műveletek, képletek. Képletek és adatok másolása. Hivatkozás más munkalapra. Rendezés. Függvények használata. Logikai műveletek és függvények. Keresőfüggvények.

Algoritmusok leírása általános eszközökkel. Programozási nyelvek és a programok. Egy fejlesztő rendszer használata. Elemi adattípusok. Konstansok és változók. Adatok bevitele, tárolása és megjelenítése, közlése. Képletek és függvények használata. Feltételes elágazások. Ciklusok típusai. Összetett adattípusok, tömbök. Típusalgoritmusok. Rekurzió. A programkészítés lépései.

Képszerkesztők fontosabb szolgáltatásai. A digitális színes képek felépítése és formátumai, típusai. A rajzolás eszközei. Képek vágása és retusálása. Fények és színek módosítása. Rétegek használata. Transzformálás. Feliratok. Képek nyomtatása.

Kapcsolódási pontok

A táblázatkezelő emelt szintű szolgáltatásai jól beépíthetők a matematika tanításába (függvények, grafikonok, grafikus egyenletmegoldás).

A képszerkesztés szervesen kapcsolódik a színérzékelés biológiájához és fizikájához. Az algoritmuskészítés és programozás lényegében az emberi szellemi tevékenység számítógépes modellje.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Képletek, függvények, statisztika, keresés.

Algoritmus, program. Adatbevitel, manipuláció, kivitel. Összetett adattípus.

Rajzeszközök, vágás, retusálás, színmódosítás. Réteg, rétegmaszk.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- Ismerjék és alkalmazzák a táblázatkezelő emelt szintű szolgáltatásait;
- Ismerjék és alkalmazzák a képszerkesztők szolgáltatásait, valamint ezek fizikai és biológiai alapjait;
- Ismerjék az algoritmus és a program fogalmát, legyenek képesek alapszintű programok kódolására egy programozási nyelven.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 12. évfolyamban az előző három évfolyamban tanultak összegző ismétlése történik. A diákok az előző évfolyamban megismert szoftvereket ismétlik és alkalmazzák tantárgyi, iskolai feladatok elvégzése során. A hangsúly a szoftverek tudatos kiválasztására és alkalmazására kerül. Amennyiben lehetséges, a szoftverek köre kibővíthető hangszerkesztő, videóvágó, látványtervező programokkal. Az éves munkákkal kapcsolatban célszerű visszatérni az internetes keresésre, az elektronikus könyvtári szolgáltatásokra. Ugyanezzel kapcsolatban kitérünk a szellemi termékek felhasználására, védelmére, a szerzői jogra, valamint az adatvédelem kérdéseire.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Az előző évek során megszerzett felhasználói tapasztalat.

Tantárgyi fejlesztési célok

Visszatekintve és kibővítve az előző három évben tanultakat el kell érni, hogy a diákok az adott feladathoz kiválasszák a megfelelő szoftvereszközöket és azok segítségével meg tudják valósítani elképzeléseiket. Tudatosan és célszerűen használják a különböző információforrásokat, kritikusan viszonyulnak a megtalált információkhoz. Tisztában vannak a szerzői jog alapfogalmaival, munkáikban korrektül hivatkoznak az információforrásokra. Tisztában vannak a szoftverjog és az adatvédelem alapfogalmaival.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Informatikai eszközök és módszerek kiválasztása és komplex alkalmazása. Tantárgyi és iskolai problémák, feladatok megoldása. Számítógéppel irányított és/vagy intelligens rendszerek.

Könyvtárak típusai és szolgáltatásaik. A könyvtári médiumok, dokumentumok csoportosítása. Katalógusok és tájékoztató eszközök. Forrás- és információkeresés. Könyvtári médiumok használata a tanulásban.

Az elektronikus könyvtár lehetőségei és alkalmazása a tanulási folyamatban, a közhasznú

tájékozódásban.

A szoftverek csoportosítása a felhasználói jog szerint. A szellemi termékek védelme, felhasználása és a szerzői jog. Alapvető viselkedési, publikálási szabályok. A szabad felhasználás köre.

Adataink védelme. Az adatok hitelessége. Az információ és a tudás megbízhatósága. Az internetes források megbízhatósága.

Vásárlás, rendelés, ügyintézés az interneten és/vagy mobilon, telefonon banki ügyintézés. Hivatalos ügyek intézése.

Kapcsolódási pontok

A szoftverek jogállás szerinti csoportosítása és az adatvédelem a XXI. században az alapvető jogi kultúra része.

Az internetes vásárlás és ügyintézés lassan napi rutintevékenységeknek számít.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Könyvtári szolgáltatások, elektronikus könyvtárak.

Szellemi termékek védelme, adatvédelem, megbízhatóság.

Internetes ügyintézés.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- Legyenek képesek a tanulás során a megfelelő szoftver- és hardvereszköz kiválasztására, annak alkalmazására;
- Ismerje a szerzői jog alapfogalmait;
- Ismerjék az adatvédelem alapfogalmait, ezek alkalmazását a mindennapi tevékenységeik során.

Gyakorlatok

Bevezetés 9 - 12. évfolyam

A Waldorf-iskolák gyakorlata azt mutatja, hogy a diákok világ iránti érdeklődését nem lehet pusztán az iskolapadban kielégíteni. Az elmúlt évtizedekben ugyanakkor olyan jelentős életmódbeli változások álltak be a társadalomban, amelyek fokozatosan elszigetelik a fiatalokat az élet olyan fontos területeitől, mint pl. az élelmiszerek előállítás, az idősek, betegek ápolása, a használati tárgyak készítése. Nagyon fontos tehát, hogy ezeken a területeken ne elméleti, hanem gyakorlati módon legyenek jelen a diákok.

A felső tagozatban végzett gyakorlatoknak emellett fontos jellemzője, hogy nem szakmai jellegű képzést adnak, erre a rendelkezésre álló idő nem is lenne elegendő. A gyakorlatok megtartását tehát elsősorban a pedagógiai célok indokolják. Az itt következő gyakorlatok a megfelelő években egymás mellett is elvégezhetőek, de ki is válthatják egymást. Összességében tanácsos lenne minden tanévben 4-5 hét gyakorlatot tartani, ezek elosztása függ az iskola helyi lehetőségeitől.

Mezőgazdasági gyakorlat

9. évfolyam

Célok és feladatok:

A 9. évfolyam alapvető, legfontosabb gyakorlata a mezőgazdasági gyakorlat egy biodinamikus gazdaságban. A 15 éves korosztály a felső tagozatba lépett. Az intellektuális nevelés az alternatív iskolákban ekkor már egyre intenzívebbé válik. A testi-lelki egyensúly megteremtése érdekében a

mezőgazdasági gyakorlat egyik legfontosabb feladata az ehhez való segítség nyújtása. A kamaszok a rájuk jellemző, megnyúlt végtagjaikkal sokszor nehezen tudnak koordináltan bánni. A kertben és a mezőgazdaságban végzett napi nagy fizikai erőt igénylő sokféle tevékenység segíti őket abban, hogy otthon érezzék magukat a saját testükben. Meg kell tanulniuk a bennük ébredő új erővel is bánni. A gyakorlat napi rendszeres ritmusa pedig a lelki egyensúly megtalálásához ad segítséget. Mindezekhez társul, hogy a munkájuk eredménye látványos lesz: megismerik és átélik a hasznos tevékenység örömeit.

A 9. osztályos gyakorlat szempontjai:

- környezeti nevelés;
- gyakorlati tevékenység életszerű oktatása, ami jól kiegészíti az elméleti tárgyak oktatását;
- az élő és élettelen természeti környezettel való közvetlen találkozás helyszínének megteremtése;
- az alkotó tevékenység és az ápoló felelősség gyakorlásához lehetőség biztosítása;
- észlelési gyakorlat a közvetlen természeti élmények hiányának kiegyenlítésére;
- az üzem és a gépesítettség: a lóval és a géppel való munkavégzés kérdése;
- az általános ismeretek fejlesztése a kertművelésről, valamint az élelmiszerek származásáról;
- az együttesen végzett munka révén megtapasztalhatják a szociális élet alapjait;
- párhuzamosan élhetik át a gazdálkodásban rejlő egyensúlyt és harmóniát a közösen végzett, összehangolt munka harmóniájával;
- motiváció fejlesztése a más tantárgyakkal való kapcsolatok révén (biológia, történelem, matematika stb.).

A cél egy belső „kép” létrehozása, amit a tanulók, kísérő tanárok és szülők a biodinamikus üzemi gyakorlat során kapnak - mezőgazdasági, kertészeti, és nem utolsósorban: a szociális alapokon történő működés körvonalainak megismerése során. Egyúttal felismerik, hogy a kert- és mezőgazdálkodás egy termelő tevékenység, ahol költségek és bevételek vannak, ahol a gazdálkodás eredményessége biztosítja az ott dolgozók megélhetését – miközben az értékesítésen keresztül mások ételmezéséről is gondoskodik. Hasznos, ha a gazdaság vezetője a gazdaság és a közgazdasági környezet reális gondjairól beszél, úgymint a termelési költségekről, a termékek áráról, új berendezések beszerzésének szükségességéről, az európai-uniós és a hazai kifizetések helyzetéről stb.

A gyakorlat során a gazdaságról, annak földrajzi, gazdasági, és szociális adottságairól, valamint a napi munkamenetről naplót kell vezetetni a diákokkal, amely elősegíti a saját tapasztalatok, élmények tudatos feldolgozását. Hasznos a gyakorlatot követő általános megbeszélés az osztállyal. Az előadásokról is jegyzetet kell készíteniük. Művészi munkaként a környező tájról, annak elemeiről és a legelő állatokról végeznek megfigyelést, készítenek rajzokat.

A kertészeti és mezőgazdasági gyakorlat nehezen képzelhető el a kertművelés oktatása nélkül. Ez tulajdonképpen előfeltétele a gyakorlatoknak. Ugyanakkor a mezőgazdasági gyakorlat egy komplex képet alakít ki az emberi létezés alapvető feltételeiről. Ez a fajta komplexitás segít a gyerekeknek kapcsolódási pontokat találni, illetve egyre nagyobb rálátást biztosítani a kertben, a gyümölcsösben, a szántókon, az istállóban, a konyhában és a ház körüli munkákban végzett tevékenységek sokrétű összefüggéseivel.

A történelmi gyökerekre visszatekintve: a Benedek-rendi szerzetesek a keresztény tanok mellett a faluközösségeknek a hosszútávon önellátást biztosító, új mezőgazdálkodási kultúrát is tanították. Az önellátó közösségek rendezésében ezek az „alapképletek” a mai napig fellelhetők. Az évszázados szerzetesi inspirációt követően az európai mezőgazdálkodási gyakorlatban – Észak-Európától a Balkánig - mindezek nyomai odafigyeléssel felismerhetők. Ez az örökség az elmúlt években - és nem csak Európában - minden korábbinál nagyobb támadásnak lett kitéve. A támadás közvetítői egyik oldalról a globalizált élelmiszer-ellátó rendszerek, másik oldalról pedig az ezekkel szorosan összekapcsolódó génmódosított növények termesztésében, az ún. GMO élelmiszerek előállításában érdekeltté tett vállalatok. Ma elsősorban az ökológiai gazdaságok, azon belül a teljes körű gazdálkodást folytató biodinamikus üzemek azok, ahol a hagyományosnak tekinthető, hosszútávon is fenntartható mezőgazdálkodás, élelmiszer előállítás és feldolgozás a piacon is megjelenni képes késztermékek előállításával kapcsolódik.

A Rudolf Steiner, a Waldorf-pedagógia és a biodinamikus mezőgazdálkodás alapjainak megteremtője által több előadásban körvonalazott egységes ember- és világkép megismeréséhez a teljes körű mezőgazdasági üzem lényegének és napi életének megismerése is hozzásegíthet. A

biodinamikus gazdaságban az egymással szervesen összekapcsolódó munkafolyamatok - az értékesítést is beleértve - erős és stabil képét adják a környező világban is meglévő szerves összefüggéseknek. Egy ilyen gazdaság a takarmány- és élelmiszernövény termesztés, az állattenyésztés, a vízgazdálkodás, a gyógynövény és zöldségkertészet valamint a gyümölcsstermesztés egyensúlyát mutatja egy adott földrajzi, szociális és közgazdasági környezetben. A mezőgazdasági gyakorlatnak szervesen kell kapcsolódnia az iskolákban zajló kertművelés tantárgy oktatásához. A mezőgazdasági gyakorlatok elsődleges feladata, hogy hozzájáruljon a gyerekek egészséges fejlődéséhez. Az elmúlt években Közép-Kelet-Európában sajnálatos módon csökkent a mezőgazdaság jelentősége. Ennek egyik oka a jelentősen megnőtt élelmiszer behozatal, elsősorban a feldolgozott termékek terén, de oka a mezőgazdálkodás jövedelmezőségének csökkenése is. Ezzel együtt jár a veszélye annak, hogy az iskolákban is háttérbe kerülhet környezetünk, a kert- és mezőgazdálkodás, valamint a mezőgazdálkodással párhuzamosan történő tájgazdálkodás fogalmának és gyakorlatának megismertetése is.

A mezőgazdasági gyakorlat sikere érdekében a gyerekek fogadására mind a gazdaságnak, mind a kísérő pedagógusoknak felkészülniük kell lennie.

A 9. osztályos mezőgazdasági gyakorlat kiegészülhet erdészeti gyakorlattal, de lehetséges a 10. osztályban történő megisméltése is, ahol Rudolf Steiner javaslata alapján a diákok az oltás, a szemzés és a megporzás témakörökkel foglalkoznak. Ekkor egy háromnapos terepgyakorlat alkalmával elsajátíthatják a szőlő és a gyümölcsfák oltásának és szemzésének technikáját. A gyakorlati munka mellett a tanulók előadásokat is hallgatnak a fenti témakörökben.

Javasolt témakörök:

Az alábbi összeállítás körvonalazza azon témaköröket, amelyekkel mezőgazdasági gyakorlatokon a résztvevők az elméleti és gyakorlati oktatás keretében találkozhatnak. Egy-egy gyakorlat során természetesen minden témakör nem kerülhet elő, ez a gyakorlat hosszától, időpontjától (az évszaktól) és a meghívott előadótól is függ.

- a mezőgazdálkodás lényege

- a mezőgazdasági üzem egységei:

szántóföldi növénytermesztés,

takarmánynövény termesztés,

étkezési és ipari növények termesztése,

állattenyésztés és állattartás, ezen belül: a szarvasmarha jelentősége,

zöldségtermesztés,

gyümölcsstermesztés,

gyógynövény termesztési alapismeretek,

erdőgazdálkodási alapismeretek,

tájgazdálkodás,

a gazdaságban dolgozók kapcsolata az üzemmel és ezen keresztül az oktatási feladatokkal,

szociális vetület: a gazdaság dolgozói – a gazdaság támogatói – a fogyasztói kör.

- a növények egészséges fejlődésének feltételei.

- mi a különbség az élettelen közet és a termőtalaj között (geológiai és talajtani alapismeretek).

- a vegyszeres mezőgazdálkodás kialakulásának körülményei; a vegyszerhasználat hatása a termőföldre és a környezetre, környezetvédelmi és humán egészségügyi veszélyek.

- a levegő nitrogénjének megkötése (pillangós növények, szántásos talajművelés)

- a komposztálás és a talajmunka: mit jelent a megfelelő talajélet a növények számára.

- a komposztálás hatékonyságának fokozása pl. biodinamikus preparátumok segítségével.

- a növényzaporítás módjai.

- mi a különbség a természetes táj és a kultúrtáj között.

- a kultúrtáj megőrzésének és ápolásának alapeszköze: az ökológiai mezőgazdálkodás, ezen belül a biodinamikus gazdálkodás, mint a növénytermesztés, takarmánytermesztés, állattenyésztés és trágyagazdálkodás egyensúlyára törekvő mezőgazdálkodási mód.

- hogyan alkothat „életközösséget” a talaj, a növény, az állat és az ember

- az egészséges táplálkozás kérdései.

- a GMO és az emberi felelősség kérdései.

- a GMO növények termesztésének veszélyei. (Alapelv: ökológiai gazdálkodás nem lehetséges GMO növényekkel és azok környezetében sem.)

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok:

A megfelelő szakmai (mezőgazdasági, kertészeti és pedagógiai) felkészültséggel vezetett foglalkozások során a mezőgazdálkodáson keresztül a tanulók az évszakok változásának tudatos figyelemmel kísérésével átélhetik az év nagy ritmusait. Erre ma különösen fontos figyelni, mivel a nagyfokú gépesítettség és ez elektronikus információáramlás özönében könnyen megtörténhet az elszakadás a természeti folyamatoktól.

A szakmai ismeretekkel párhuzamosan szempontként tűztük ki, hogy a gyerekek a kertészeti és mezőgazdasági tevékenységeken keresztül képessé váljanak saját lehetőségeik felismerésére. Az élővel (az élő környezettel, növényekkel, állatokkal) való munka elengedhetetlenül fontos a felelősségre nevelés szempontjából is.

Az 5-10 napos mezőgazdasági gyakorlatokon végzett aktív tevékenység során a gyerekek alapvető ismereteket sajátíthatnak el: mindenekelőtt megtanulnak balesetmentesen bánni az alapvető kézi szerszámokkal (kapa, ásó, gereblye, kasza, sarló, fűrés, kalapács...).

Megismerik a növénytermesztés legfőbb célját, az élelmiszer-termelés alapjait.

Megismerik és tapasztalják a vetőmag fogalmát, a vetést és ültetést, a növényápolást, a betakarítást, a terményfeldolgozás és tárolás alapjait.

Megismerkedhetnek a humusz fogalmával és annak a Föld termőképességében betöltött szerepével.

„Kétkezi” tapasztalatot szereznek arról, hogy a komposztálással hogyan növelhető a talaj termékenysége – ez egyben a környezetvédelem egyik alappillére.

Megismerik a mezőgazdasági üzem és a kert környezetének élővilágát, miközben részt vesznek magában a zöldség-, gyümölcs-, gyógynövény- és virágtermesztési folyamatokban. Mindezek olyan képességek kibontakozását segítik elő, amelyek a tevékeny ember által a mezőgazdálkodás során alakított kultúrtájhoz való kapcsolatuk formálásához szükséges. A foglalkozások során megjelenik a felelős tájgazdálkodás fogalma és gyakorlata is.

Földmérési gyakorlat

10. évfolyam

Célok és feladatok:

A diákoknak a gyakorlat kapcsán meg kell tapasztalniuk, hogy a matematika nemcsak az összefüggések megértéséről szól, hanem arról is, hogyan tud valaki pontos számításokat végezni, és azt megbízhatóan ellenőrizni. A hozzátartozó matematikai tartalom a logaritmusszámítás, a szinusz- és koszinusztétel, valamint az ezeken alapuló számítási eljárások.

A 16 évesek, akiket nemcsak az összefüggések megértése érdekel, hanem konkrét tapasztalatokat akarnak szerezni, szakmailag megalapozott önállósághoz jutnak, amely próbára teszi úgy értelmi képességeiket, mint fizikai akarataik latba vetését.

Javasolt témakörök:

A gyakorlat felöleli a térképkészítés alapvető lépéseit a földméréstől egészen a térkép megrajzolásáig. A diákok benyomást szerezhetnek arról, hogyan hozzák létre a mindennapos használati tárgyat, vagyis a térképet, és megismerik az építési munkákhoz szükséges tervezés alapját képező földmérés jelentőségét. A mérések rábírják a diákokat, hogy alávessék magukat a munka céljából, az alkalmazott mérési módszerből és a mérőberendezésből adódó objektív követelményeknek. Gondosságuk, türelmük és önbecsülésük szükséges ehhez a munkához. Megismerik a lehetséges hibaforrásokat, és gyakorlati fogalmat alkothatnak a pontos

munkavégzésről.

- A legtöbb mérés csoportmunka eredménye.
- Meg kell állapodni a munkamegosztásról, és azt be kell tartani.
- Sok mérési folyamatban az idő is és a hely is szerepet játszik.
- Az egyes diákoknak figyelemmel kell kísérniük a teljes folyamatot, nehogy elmulasszák azt a pillanatot, amikor a rájuk eső munkát el kell végezniük.
- A térkép megrajzolása gondosságot és pontosságot követel.
- Képzelőerejük és absztrakciós képességük erősödik.
- A pontosság fogalma kitágul, mivel a mérést is és a rajzolást is pontosan kell végezni.
- Meg kell beszélni, és tisztázni kell a hibákat, azok okait, és kijavításuk lehetséges módjait.

Különbéle ezzel kapcsolatos témákat is érinteni kell, éspedig az országos földmérési alaphálózatot, a térképészetet és a földgömb ábrázolását sík lapon, a földrajzot és a csillagászatot.

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok:

A diákok megismerik a pontos térképek előállításának módját.

Azok a diákok, akiknek a komplikált összefüggések megértése nehézséget okoz, új módon közelíthetik meg a matematikát ezen a gyakorlati aspektuson keresztül, ami inkább a biztonságra és a bizonyosságra helyezi a hangsúlyt.

A gyakorlat függ egyrészt a tervezéstől, másrészt attól, hogy milyen súlyt fektetnek rá, illetve az iskola helyétől és lehetőségeitől. Időtartama 1-2 hét közötti. Ha csak 1 hét áll rendelkezésre, akkor a gyakorlatot a megelőző órákon elő kell készíteni, és a térképet nem a helyszínen, hanem a gyakorlatot követő szakórákon kell az iskolaév során megrajzolni.

Néprajzi gyűjtőmunka Erdélyben

10. évfolyam

Célok és feladatok:

A fiatalok figyelmét ebben az életkorban az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezet életformája felé fordítjuk, így kerül sor egy erdélyi, 2 hetes néprajzi gyűjtőmunkára. A gyűjtőmunka során konkrét adatokra, az életformára jellemző pontos megfigyelésekre van szükségük, és ez jótékonyan segíti őket abban, hogy az életkorukból adódó nehézségeiken felülemelkedjenek.

Ennek a gyakorlati munkának nem titkolt célja az is, hogy a tanulóknak előhívjuk a sokban sajátos viselkedés-és életformát képviselő emberek iránti érzékeny, befogadó figyelmet, megértést, valamint, hogy a megélt tapasztalatokon keresztül elmélyítsük történelmi, geopolitikai ismereteiket. A gyakorlati munka sokban segítheti a fiatalok egymás iránti felelősségérzetének erősítését is, hiszen a meglátogatott falu életét csoportokban dolgozzák majd fel.

Ennek a gyakorlatnak fontos jellemzője még annak komplex jellegében rejlik; a tanulók tapasztalatot szerezhetnek arról, miként függenek össze egymással az életforma egyes elemei, pl. a földrajzi adottságok a történelmi folyamatokkal, a kialakult életterekkel, a tárgyi világgal, a hétköznapi és ünnepi szokásrendszerrel, stb.

A terepgyakorlatra az osztályfőnöki vagy más órák keretében az iskolában illetve otthoni feladatok formájában készülnek fel a diákok. Az osztály tanulóiból ekkor több témának ún. „szakértői” csoportjait szervezzük meg, melyek saját témájukban mélyednek el az előkészítő hetek során.

Javasolt témakörök:

hétköznapi életforma,
ünnepi szokások,
a lakóhely és környezete,

népművészet (beleértve a népzeneét, táncot),
nyelvjárások.

A terepmunka során újabb csoportok alakulnak, melyekben minden témának a „szakértője” jelen van, hogy az előre megszerzett tudását a csoportjának átadja.

A tanulók egy pontos feladatsorral érkeznek a faluba, melyet a csoportjukkal együtt teljesíteniük kell. Némely feladatot már otthon elvégezhetnek. Ebben a feladatsorban fontos elemek:

- A falu földrajzi elhelyezkedése;
- A falu lakosságának, intézményeinek bemutatása;
- Erdély rövid történelme;
- A falu történelme; (pl. Orbán Balázs alapján)
- Egy – lehetőleg három generációs – család összetételének pontos ismertetése;
- Egy idős emberrel készített életútinterjú;
- A család hétköznapi életének bemutatása, szokások, ételek, tárgyi világ, munka(hely), öltözködés, állattartás, stb.;
- A család ünnepnapjainak bemutatása, szokások, ételek, öltözet, stb.;
- A ház, az udvar alaprajza;
- Művészi igényvel készült rajzok, festmények;
- Népművészeti motívumok, jellegzetes tárgyak, díszítő elemek;
- Lehetőség szerint népdal, mondókák, mesék, stb. gyűjtése;
- A köznyelvtől eltérő nyelvi elemek a hangrendszer, szókészlet, nyelvtani rendszer terén;

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok:

A fiatalok a terepen megszervezik a fogadó családdal való ismerkedésüket, és felelnek a jó kapcsolat kialakításáért.

Részt vesznek a családok életében – pl. kerti, mezei munkájukban.

Tapasztalatokat szereznek a település történelmi, földrajzi, gazdasági adottságainak és a kialakult életformának összefüggéseiről.

Fejlődik szociális érzékenységük: megtapasztalják és megtanulják megbecsülni a kialakult kultúra gazdagságát és egzszeremind egyszerűségét.

A néprajzi gyűjtőmunka egyben szociális gyakorlattá is alakulhat, amennyiben az osztály olyan közösségi munkát is végez a meglátogatott falu számára, mely maradandó értéként maradhat ott hazajövele után.

Szociális gyakorlat

11. évfolyam

Célok és feladatok:

A fiatalok most először lépnek ki önállóan osztályközösségükből, és vesznek részt egy többhetes szociális gyakorlaton. Életkorukból adódóan a felelősséget már személyesen is vállalni tudó énjüket szólítjuk meg ezzel a munkával, és ezáltal kapcsolódunk az évfolyam más tantárgyaihoz – irodalom, társadalomismeret - mintegy betetőzve az eddigi folyamatokat. Sokszor megrázó élményeket szereznek, hiszen gyakorlatuk során súlyos betegségekkel, helyzetekkel küszködő emberekkel találkoznak, ezáltal saját életüket, élethelyzetüket reálisabb megvilágításban képesek látni.

A szociális gyakorlat önkéntes munkát jelent, melynek során a fiatal egy csoportban egyedül, azaz osztálytársának támasza nélkül áll helyt a rábízott feladatban. (Egy intézménybe, amennyiben több munkaterülete van, több tanulót is küldhetünk.) A színterei lehetnek: csecsemőotthon, vakok

intézete, öregek otthona, baleseti sebészet, Pető Intézet, más fogyatékkal élők otthona/intézete, stb.

A gyakorlat végén az osztály egészével több órán át feldolgozzuk a tapasztalatokat, ekkor a fiatalok kicserélhetik élményeiket, megoszthatják érzéseiket a többiekkel és a tanárokkal.

A fiatalok a gyakorlat végén egy munkájukat értékelő jellemzést kapnak, melyet az iskolának bemutatnak.

(Egy intézménybe, amennyiben több munkaterülete van, több tanulót is küldhetünk.) A szinterei lehetnek: csecsemőotthon, vakok intézete, öregek otthona, baleseti sebészet, Pető Intézet, más fogyatékkal élők otthona/intézete, kórházak, speciális gondozást igénylő embereket ápoló és foglalkoztató intézetek, pl. iskolák, műhelyek, otthonok, óvodák, gyermekotthonok stb.

Javasolt témakörök:

- Szociális peremcsoportokkal végzett munkából származó tapasztalatok észlelése
- Speciális gondozást igénylő, illetve szociálisan hátrányos helyzetben lévő emberek életrajzainak megismerése
- A napi rutinfeladatok megtapasztalása a szociális intézményekben.
- Speciális gondozást igénylő, vagy rokkant emberek gondozási munkái.
- Felelősségérzet mások iránt.
- Pánikmentes, a helyzetnek megfelelő ténykedés.
- Az ápoló- és oktatószemélyzet szakmai problémáinak megismerése.
- Különböző szociális felelősségmodellek és beilleszkedés megtapasztalása.

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok:

- Az intézet napi munkafolyamatának átélése és végzése.
- Egyszerű gondozási és ápolási feladatok elvégzése, mint pl. mosdatás, kötözés, etetés, öltöztetés, sétáltatás, játszás.
- Nehéz élethelyzetekkel való megismerkedés.
- Az intézmény történetének megismerése.
- Az intézmény szervezeti felépítésének és más intézetekkel való kapcsolatainak megismerése.

Ipari gyakorlat

11. vagy 12. évfolyam

Célok és feladatok:

A legújabb technológiák tanulmányozása, a velük végzett munka, valamint ezeknek a földre és az emberekre gyakorolt hatása által a diákok megtanulják értékelni azt a kort, amelyben élnek, és amelyért felelősséget akarnak vállalni. Ez az ipari gyakorlat bepillantást enged számukra az emberek nagy csoportjai által végzett olyan léptékű munkába, amelyet egyedülálló emberek soha nem tudnak elérni. Másrészt viszont megtapasztalják, hogy a koordináció segítségével az egyes emberek hogyan működnek közre az ilyen nagy léptékű eredmények elérésében, amelyek nélkül a mai emberek szinte nem tudnának létezni. Ugyanakkor láthatják az egyes emberek önmegvalósítási gondjaiból ébredő szociális problémákat. Ezeket a tényeket, valamint az ezen problémák megoldására irányuló kísérleteket egyszerre tapasztalják meg a diákok. Az ipari gyakorlatot követő megbeszéléseken kell kidolgozni, hogy az egyének kulturális és szellemi törekvéseinek csak rájuk tartozóknak kell lenniük (szabadság), hogy a jogi szabályozásnak mindenkire egyformán kell érvényesnek lennie (egyenlőség), és hogy felebarátaink fizikai és

szellemi szükségleteire vonatkozó gazdasági gondjainak testvéri alapokon kell állnia (testvériség). Ez az emberi élet hármasszemes, amelyet a diákok az iskoláskoruk alatt újra és újra átélnek, és amelyeknek a társadalom iránti megértéshez és a munka motivációjának kialakulásához kell vezetniük.

Sok iskola, főként Svájcban, kidolgozott a 10-12. osztályosoknak felső tagozatos programot, amelyben pl. heti két napot - gyakorlatszerzés céljából - munkahelyen töltenek. Ezáltal az iskolai órarend némileg rövidebb, ugyanakkor viszont hosszú munkával töltött időt nyernek. A munka világával így kialakított érintkező felület által keltett motiváció igen hasznosnak bizonyult. Más iskolákban, főként Németországban, javasolt a hosszabb ideig tartó tanonckodás a gyakorlati tárgyakkal az iskola keretein belül, pl. gyermekgondozás, élelmezés, fafaragás, fémmunkák vagy textil munkák. Ezek a programok az iskolai órarend keretében zajlanak.

Egyes országokban, például Nagy-Britanniában, az állami vizsgarendszer által támasztott követelmények teljesítése teszi ki az órarend csaknem felét, ezzel csökkentve a gyakorlati munkatapasztalatokra jutó időt. Pedig az ilyen tapasztalatok iránti igény egyre sürgetőbben növekszik.

Lehetséges, hogy nagy ipari üzemek nem elérhetőek, vagy nehezen megközelíthetőek a diákok számára. Ekkor a gyakorlat lefolytatható kisebb, lehetőleg termelő vállalkozásoknál is. Szolgáltatóipari (üzleti, éttermi, klubbeli) munkatapasztalatok is sorra kerülhetnek. Sok diák már ismeri ezt a munkaterületet részidős, kiegészítő pénzkereseti forrásként.

Az ipari gyakorlat során a diákok az illetékes, őértük felelős munkahelyi vezető, valamint az iskolai szaktanár speciális felügyelete alatt végzik munkájukat. A gyakorlat ideje alatt a diákok a munkahelyi munkaidő-beosztásnak megfelelően dolgoznak.

Javasolt témakörök:

A következő tapasztalatokból tanulnak:

- ipari termelés,
- a foglalkoztatottak szociális helyzete,
- az egyoldalú munkavégzésből (por, zaj, hőmérséklet stb.) eredő megterhelés,
- bepillantás a nagyobb összefüggésekbe,
- üzemvezetési és gazdálkodási kérdések,
- segítség a személyes orientálódásban.

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok:

Megismerkednek a munka világával: az adott üzem vagy gyár termelési folyamataival, a gyártási vagy termelési folyamatban résztvevő emberek munkájával, együttműködésével és felelősség-területeivel.

Rálátást nyernek a gazdálkodás szélesebb összefüggéseire: az üzemvezetési és kereskedelmi területekre.

Személyes motivációt és orientációt kapnak.

Éves munka

12. osztály

Célok és feladatok

A diákoknak témát kell választaniuk, amely lehet egy tantárgyból merített, vagy több tantárgyat átfogó is. Ebből a tanultak, illetve önálló kutatás során szerzett új ismeretek felhasználásával össze kell állítaniuk egy írásos beszámolót, melyet nyilvánosan elő kell adniuk. Az éves munka, záró munkaként egy írásbeli, egy szóbeli, és egy gyakorlati-művészeti részből állhat, és össze kell kapcsolnia a szellemi, a művészi és a gyakorlati munkákat.

A téma kiválasztása egyéni, de a felső tagozatos tanári konferencia egyetértésével történik. Amennyiben a választott terület speciális ismereteket kíván, úgy a diáknak külső kísérőt is kell találnia, aki szakmailag vezeti a témát. Egzakt megfigyelések és észlelések, véleménykérések, kísérletek, megbeszélések stb. formájában végzett önálló kutatómunka képezi az éves munka alapját, amelyet irodalomkutatás és más információforrások felkutatása és használata egészít ki. A diákoknak fontossági sorrendben össze kell foglalniuk a szakmai tartalmat, fel kell ismerniük az okokat, a következményeket és az összefüggéseket, valamint meg kell válaszolniuk a beszámolójuk, illetve előadásuk által a hallgatóságban ébresztett kérdéseket. Formai követelmény, hogy szakirodalmi hivatkozásokat (idézetek, források stb.) is kell tartalmaznia. Metodikailag a hangsúlyt a saját tapasztalatokra, valamint a téma feldolgozása során feltárt anyagok, tények önálló értékelésére kell helyezni.

Javasolt témakörök:

Minden témakör javasolható, melyek a fiatalok saját tapasztalataira épülnek, és melyekhez gyakorlati ill. művészeti munka kapcsolható.

A fiatalok által választott téma legyen egy egész tanévre szóló, nagyszabású kihívás.

Általában nem helyes támogatni a nagy anyagi ráfordítást igénylő témákat.

Órakeret: 72 óra

Szerezhető tapasztalatok

Terjedelmes, hosszú ideig tartó, személyre szóló munkájuk megtervezését és megszervezését végzik el és élük át.

A diákok megtapasztalják saját munkabírásukat.

Választott témájukban mélyrehatóan elmélyülnek, a téma szakavatott ismerőjévé válnak.

Az iskolás évek lezárásaként a saját, egyéni érdeklődésük és képességeik megtapasztalása érleli önbecsülésüket és önismeretüket, formálja személyiségüket, és az első kitekintést nyújtja az előttük álló életútra.

A feldolgozott anyag előadása közben a tanárok értékeléseiből, valamint a hallgatóság reakcióiból, kérdéseiből objektív képet kapnak választott témájuk feldolgozásának sikerességéről.

Szabad vallás

Bevezetés

A Waldorf-iskolákban is dönthet a szülő arról, hogy kívánja-e gyermekét vallásoktatásban részesíteni. Amennyiben igen, a tanulók abban a vallásoktatásban vesznek részt, amelyet szüleik választanak. Ha az iskola helyet tud adni és időt biztosítani saját épületében és órarendjében, akkor a tanítás az iskola épületében történik. Ha erre nincs mód, akkor a tanulók a különböző felekezetek által felajánlott helyen és időpontokban részesülnek vallás oktatásban.

A Waldorf-iskola elsősorban a felekezeti vallásoktatásban nem részesülő gyermekek számára szabadvallás-oktatást tart. A részvétel fakultatív. E tantárgy megjelenésének oka, hogy a Waldorf-iskola fontosnak tartja, hogy a tanuló valamilyen vallás oktatásban részesüljön. A tanítás a Waldorf-pedagógia módszerei és embertani megfontolásai alapján történik, az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva, a tanterv részeként. Ugyanúgy, ahogy az emberiség fejlődésének kezdetekor a tudomány, a művészet és a vallás együtt, egymással összefonódva jelent meg, ma sem jut érvényre az ember továbbhaladásának lehetősége vallásos érzések és az ehhez fűződő akarat nélkül.

A szabadvallás-oktatás a gyermek természetéből adódó spontán vallásosság lépésenkénti tudatosulásához nyújt támaszt.

1–2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A természet és a környezet jelenségei, melyek a teremtett világ értelmét megérező tiszteletet és érdeklődést váltanak ki a gyermekből – a vallásórák és a szülői ház bizalmat sugárzó légköre biztosságot ad a tanulók érzésvilágának és akaratának: ezáltal elkerülhetővé válik Istenre vagy a Gondviselésre vonatkozó bizonyítás szükségessége.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat az évkör nagy ünnepeihez kapcsolva ápoljuk.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A vallásos érzület, az áhítat és a csodálkozás, a tisztelet és az odaadás, az iskoláskor előtti időszakban már erőteljesen kifejlődhetnek egy egészséges lelkületű családi és óvodai környezetben, amely pedagógiai tudatossággal teremt légkört a gyermek számára. Ezekre a magukkal hozott „erényekre” építjük fel a vallásoktatás kezdeteit, felekezeti színezet nélkül, egyformán, minden résztvevőre vonatkozóan.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az isteni, emberi és természeti világ szentsége iránti érzékenység, és a világ jelenségei iránti tisztelet továbbápolása, illetve felébresztése meséken és a keresztény hitvilág legendáin át történik.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Mindegyik olyan mese, történet, amelyben közvetlenül szólal meg egy természeti jelenség: a felhő, a patak, az erdő, magában rejtje a teremtett világ szépsége és nagyszerűsége iránti hálaérzet elmélyítését. A szentek életéről szóló legendák a lélek megnevelésének, megtisztításának lehetőségére mutatnak példát. Az elhangzott mesék, történetek, legendák átélése és az ehhez kapcsolódva szabadon történő megnyilatkozás szóban és rajzban

Kapcsolódási pontok

A szabad vallás tantárgy az életkori sajátosságoknak megfelelő mesék, történetek és az ezekhez kapcsolódó beszélgetés, éneklés, megjelenítés, rajzolás és más képzőművészeti tevékenység által közvetlenül kapcsolódik az alsó tagozatos műveltségterületekhez.

Kulcsfogalmak / fogalmak

természetről szóló mesék

legendák, történetek: Szent Mihály, Szent Márton, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez kapcsolódva

Jeles napok

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A természetben működő élet, a teremtett világ szépsége, és annak teremtője iránti hálaérzet és tisztelet ápolása, illetve felébresztése az elhangzott mesék, legendák és azok megbeszélése során.

3–4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az embert Isten képmásaként állítjuk a gyermekek elé. A világra és önmagukra vonatkozó, a

korosztályra jellemző kérdésekre, kételyekre az Ószövetségből merített történetekkel növeljük biztonságérzetüket és hitüket. A történetek által mutatunk rá a **test** és a **lélek** mindig továbbfejlődő kapcsolataira a világgal és az embertársakkal.

A régi korok mítoszaiban, a legendákban átélhetjük a népek sorsát, kapcsolatukat égi és földi vezetőikkel, örömeiket, vesződéseiket, ünnepeiket, mindennapi életüket, szokásaikat és a közösségüket összetartó törvényeiket.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Szettek életéről szóló legendák és az évkör ünnepeihez kapcsolódó korábbi történetek

Tantárgyi fejlesztési célok

Átélik a fájdalom és az öröm megjelenését, és annak fontosságát az emberi kapcsolatokban. A cél, hogy tudatosuljon bennük, hogy milyen módon okozhatjuk az egyiket és a másikat. Ezzel a szociális élet természetes gyökereit erősítjük. Az engedelmesség szerepe a világejlődésben és az ember életében az Ószövetség példáin kerül a látószögükbe. Ezeknek a történeteknek gondolat- és érzésköréből kiindulva alapozzuk meg a keresztény értékrendet: A tízparancsolat, Dávidban élő kegyelem Saul iránt, Dániel próféta hűsége Istenéhez, az irgalmas szamaritánus, a hit általi gyógyulások és más példák, melyek az említett reális folyamat részei a Bibliában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Ótestamentum történetei, a kereszténység történetének előkészítése a héber nép sorsában megerősítik bennünk, hogy az ember az isteni világból a földre helyeztetett, a léleknek helyet adó, testet öltött isteni teremtmény. Ezt közvetítik az elhangzó történetek.

A történetek elmondása és a beszélgetések során példák adódnak az isteni világ bölcs vezetése és az egyes emberi sorsok közti kapcsolatra (magyar mitológia, a magyarok őstörténetének részletei, a kereszténység felvétele, más népek mitológiájának ismertetése: például az északi-germán mitológiáé).

A Messiásról szóló jövendölés és a Máté evangéliumának néhány részletének feldolgozásával zárul az alsó tagozatos szabad vallás órák témája.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat, Szent Mihály, Szent Márton, Szent Lucia, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szettek ünnepeéhez, az évkör nagy ünnepeihez és a jeles napokhoz kapcsolhatjuk. (Betlehemes játék, Pünkösdi királyválasztás...)

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és rajz-festés órákon mitológiai történetek képeinek megjelenítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ószövetségi történetek

A tízparancsolat

Mitológiai történetek

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

Olyan értékrend felé vezető ösvények közös felfedezése a cél, mely majd az 5–8. osztályban hivatkozási alapként szolgálhat az Újszövetség tanításakor, mint minden emberre vonatkozó értékrend.

Bevezetés

Az alsó tagozatban megalapozott területek az életkori sajátosságok változásával újabb nézőpontból kerülnek megvilágításba, az emberi értelem fejlődésére, az érzelmi élet és az akarat megnemesítésére szolgáló világirodalmi, történelmi és újtestamentumi példákon keresztül.

5-6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az emberi **sors** iránti érzékenységet ápoljuk a **család, a barátság, az emberi kapcsolatokkal** foglalkozó történetekben, és az ehhez kapcsolódó beszélgetésekben. Az **erkölcsösség** alapját képező **hálaérzés** ápolásával fejlődik ki az emberek iránti szeretet és a **kötelességtudat**, mely a későbbiekben nem erkölcsi előírásoknak, hanem belső meggyőződésnek **engedelmeskedik**. A tanulók számára kiderül (ha magukba néznek), hogy él bennük a **szeretet** érzése. Ezt az érzést az újtestamentumi példák alapján tágítani kezdjük, olyan emberek, természeti lények irányába, akik felé esetleg eddig nem fordultak szeretettel.

Az órák meghitt légkörében a tanulókkal őszinte, mély beszélgetésekre nyílik lehetőség.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az alsó tagozatban a mesék, a történetek és a hozzáfűződő beszélgetések, tevékenységek által megalapozott vallásos érzület, mely a 4. osztályban a mitológiai történetek és a Messiásról szóló jövendölésekkel zárul. Jártasság az ünnepekhez kapcsolódó ismeretekben és szokásokban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jó és rossz, a bűn és erény megjelenésére a mitológiai történetek, életrajzok bőséges példát adnak. A lovagkor nemes érzelmeihez, az akarat jó irányba történő edzéséhez a lovagkori erények megismerésével juthatunk közelebb. Az ösztönök néha életet mentenek, néha tönkreteszik azt. Történetek kapcsán megbeszéljük, hogyan tanuljunk meg bánni velük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Arthur királyról és Parzivalról szóló történetekben a betegség, a gyógyulás és a megbocsátás kérdéseivel találkozunk. Jézus Krisztus élete, a példázatok, Jézus gyógyításai, a gyógyulások, melyek elsősorban a lélek gyógyulására vonatkoztak, minden évfolyamnál egyre magasabb szinten részei az órának. Szent Pálról, Tarsiciusról vagy Milonról, a kereszténnyé vált árva rabszolga fiúról szóló történeteken keresztül a kereszténység korai időszakára világítunk rá.

Milon sorsának követése során a **családról, a barátságról a sors** kérdéseiről, a **Gondviseléről** szóló beszélgetésekre adódik jó lehetőség.

Kapcsolódási pontok

A történelem tantárgyhoz kapcsolódva az ősi kultúrákkal és vallásokkal ismerkednek meg. Zarathusztra tanításaiban a jó és rossz, Buddha tanításaiban az **együttérzés** és a **lélek megnemesítése**, megtisztulása, melyek a szabadvallás-órákon közvetlenül kapcsolódnak a történelmi ismereteikhez.

Az ókorról és a korai középkorról tanultak a szabadvallás-órákon elmélyítésre kerülnek.

Az évkör ünnepeinek, és az ezekhez fűződő szokásoknak, hagyományoknak ápolása a tanévben.

Kulcsfogalmak / fogalmak

sors, család, barátság, emberi kapcsolatok, életút, együttérzés ,megbocsátás, gyógyulás
ókori kultúrák, vallások, Jézus tanításai, Szent Pál, korai kereszténység ,lovagi erények

A fejlesztés várt eredményei

Az elhangzottakhoz kapcsolódva szabadon nyilatkoznak meg az órán folyó beszélgetésekben.

A tárgyalt témakörökben a sors, a Gondviselés, az emberi kapcsolatok, a szeretet megnyilatkozásainak átélése.

7-8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nagy földrajzi felfedezések, feltalálások hátterére, nagyjaink az emberiség továbbhaladása érdekében vívott küzdelmeire világítunk rá életrajzok segítségével . A **meggyőződés, kitartás** , a **közösségért hozott áldozatok** átélése a történelmi hősök életútjának követésében domborodik ki.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az 5-6. osztályban megalapozott ismeretek, a sors, az emberi kapcsolatok, az együttérzés megbocsátás, az eddig tárgyalt kereszténységgel kapcsolatos és más vallásokról szóló tanítások, az évkör ünnepei és az ezekhez kapcsolódó szokások ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

A tárgyalt életrajzokban finom összefüggéseket fedezhetünk fel a **gyermekkorban átéltek**, az **ifjúkori évek** és a **felnőttkor** kapcsán. A **szerelemről, párkapcsolatokról, a házasságról, a gyermekáldásról, az anyaságról** emberi sorsok bemutatásával és ezekhez kapcsolódó beszélgetésekkel alapozzuk meg a 9-12. évfolyamokban a családi életről szóló témaköröket. Példaképpé akkor válik igazán az életrajzokban tárgyalt kiváló személy, ha egész emberi lényé ragadja meg a gyermekeket, s az erényei, nagyszerűsége mellett a hibáit sem kendőzzük el. Ez a lelki folyamat csendesen, a lelkük mélyén játszódik le, nem feltétlenül szükséges szavakba önteni. A szegények világának javításán segítők munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete **együttérzést** vált ki a gyerekekből.

Az **egyén** és a **közösség**, a **szabadság** és **korlátozottság**, a **felelősség- és áldozatvállalás** kérdéseinek átélése életrajzokon keresztül .

Az Apostolok cselekedeteihez, vagy egy-egy evangéliumi részlet ismertetéséhez a jelenkor etikai kérdései is kapcsolódnak. Gandhi, Albert Schweitzer vagy Teréz anya munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete iránti együttérzés erősödik a tanulóknál. A szegénység, az elhanyagoltság, a felemelkedésre vágyódó emberekről szerzett közeli tapasztalatok, olvasmányok, hírek közvetlenül kapcsolódnak a témához.

A fogyatékkal élők elfogadására és megértésére szép példa Helen Keller „Csöndes, sötét világom” című naplója. A naplóból részleteket dolgozunk fel önállóan és csoportosan.

A székelyek középkori szervezete, az ősi indián társadalmak berendezkedése, a szerzetesrendek közössége, a szabad királyi városok élete és más történelmi példák alkalmasak arra, hogy a szabadság és a korlátozottság, a felelősségvállalás, az egyén és a közösség életének változásait nyomon kövessék és beszélgessenek róla.

A keresztény és nem keresztény vallások megértése, az ókori vallások, a zsidó vallás, a pogány magyarok hitvilága, az iszlám vallás, a buddhizmus és ezek gyakorlásáról szóló ismeretekben való elmélyülés lehetőséget ad arra, hogy nyitottá váljanak a tanulók más vallások előítélet nélküli

elfogadására.

Kapcsolódási pontok

a 7–8. osztályban a szabadvallás-órák témáiban való eligazodáshoz a történelem- és földrajzóra ismeretei hozzásegítik a tanulókat a térben és időben való jobb tájékozódáshoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

emberi kapcsolatok, szerelem, család, párkapcsolatok, anyaság, egyén, közösség, felelősségvállalás, hazaszeretet, szabadság és korlátok, együttérzés, Apostolok cselekedetei, Szent Johanna, Albert Schweitzer, Teréz anya, Gandhi
Aktuális etikai kérdések

A fejlesztés várt eredményei

A példaképek, a közösségért tevékenykedő személyek életén keresztül a családi élet, az ifjúkori elhatározások, áldozatok vállalása, a kitartás, a hazaszeretet, az együttérzés, a segíteni akarás, a nemes célokért való munkálkodás, az egyén felelőssége a közösségért, a közösségek élete, a másokkal való együttélés, együttérzés és elfogadás példáinak átélése, a jelenkori etikai kérdéseinek összekapcsolása a megbeszélésre kerülő témákkal, más vallások ismerete, és ezek iránti nyitottság és elfogadás.

Bevezetés a 9-12 osztályban

Az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva, a 9–12. osztályban a tudomány, a vallás, és a művészetek együttes megjelenésére törekedve az őket körülvevő világ iránti érdeklődést szélesítjük ki, önálló ítéletalkotási képességüket, szociális felelősségérzetüket fejlesztve elmélyítjük erkölcsi és vallásos érzületüket.

9-10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a szabadvallás-órákon az Isten képére és hasonlatosságára teremtett embert szólítjuk meg, aki az emberi Ént hordozza magában. Erről a tanulónak tudnia kell. Így jutunk el Isten hangjának tapasztalásához, a lelkiismerethez. A megszólítást lehetőleg olyan életrajzokon keresztül tesszük, amelyekben a Gondviselés megérinti a főhős vagy más szereplő lelkét, és ezáltal a tanulók lelkét is.

Órakeret 68 óra

Előzetes tudás

Az 5-8. osztályban megismert életrajzokon keresztül az emberi életutak jelentős eseményeinek, fordulópontjainak a felismerése, az egyén és a közösség kapcsolatainak sokszínűsége.

Tantárgyi fejlesztési célok

Felolvasással, beszélgetésekkel, a tanulók kiselőadásaival, művészeti munkákkal tesszük lehetővé, hogy a körvonalazott tantervi tartalmakba a tanulókat bevonva, aktívan formálják személyiségüket és ízlésüket. A lelkiismeret, az egyes ember felelőssége a közösség és a világ fejlődése irányában jól megragadhatóvá váljon az életrajzokon keresztül.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Antigoné és Oresztész mitológiai története segítségével, közös beszélgetések formájában ragadjuk meg a tanulókkal azt a pontot, ahol az emberiség történetében megjelenik a **lelkiismeret**. Rávilágítunk arra, hogy a népi, helyi tradíciók, az uralkodók parancsai felett már megszólal az

egyéni, még halk belső hang. Ez a motívum az irodalomórákon is felmerül a 9. osztályban. Századok telnek el Antigoné és Oresztész balsorsú élete után, amikor Szókratész beszélni kezd az emberben megszólaló belső hangról. A Máté evangélium szavai a törvény betöltését már nemcsak a törvény kötelességből tett végrehajtásában, hanem a lélekben való megszólalásában hirdeti. A tanulókkal közösen tesszük fel kérdéseinket: Belenőtünk-e a Máté evangéliumban megszólaló új követelményekbe, meg tudjuk-e valósítani?; Mely területen kellene ezeknek megvalósulniuk?; Milyen tettek születhetnének a megvalósítás következtében az osztályban, a családban, a munkahelyeken, hazánkban, a világban? Az **érzés az önnevelésben** az Én által irányítható, sokszínűvé, árnyalttá és alakíthatóvá válhat. Beszélgetés korunk érzelmi elsivárosodásának okairól és lehető jövőbeli helyreigazításáról.

Az ember képességeinek kibontakozásában a kitartás, a kudarcok elviselése, a szenvedés, mindig is nagy szerepet játszottak, de ugyanakkor hit és a remény is.

Megmutatjuk tudósok, feltalálók, híres emberek életrajzain keresztül, hogy az ember kiteljesedéséért, saját képességeinek az emberiség szolgálatába állításáért folyt és folyik a küzdelem. (Pl. Bolyaiak, Madame Curie, Szentgyörgyi Albert élete)

Sokirányú irodalmi példákon csiszoljuk a tanulókkal a lelkiismeret gondolkörét: pl. Marlo Morgan: Vidd hírét az igazaknak, George Ritchie: Visszatekintés a holnapból című művek alapján.

A barátság, szerelem, sexualitás kérdéseiről folytatunk beszélgetéseket A jó és a rossz megítélése, és eredete a fenti témákhoz is kapcsolódhat, és alkalmas kiindulópontja lehet a tanulókkal való további beszélgetéseknek. Megvizsgáljuk, hogy az erények és az ember jellemének kialakulásában és formálásában az önnevelésnek milyen nagy szerepe van.

Az egyes ember felelőssége a család, a nagyobb közösségek, a világ fejlődése irányában történelmi és jelenkori életrajzok, közös beszélgetések alapján. (Pl. Nelson Mandela élete)

Kapcsolódási pontok

Magyar irodalom és drámaórákon az ókori görög színházról tanult ismeretek, történelemórákon az ipari forradalom következtében végbement társadalmi változásokról, a forradalmak és szabadságharcok koráról tanultak a szabadvallás-órán tárgyalt témakörök időbeli és térbeli elhelyezését segítik. A természettudományokban szerzett ismereteik hozzájárulnak az órákon szóba kerülő tudósok életrajzának megértéséhez.

Kulcsfogalmak / fogalmak

barátság, szerelem, család, lelkiismeret, önnevelés, kitartás, érzelmi elsivárosodás és remény XIX-XX. századi tudósok, közéleti emberek életrajza

A fejlesztés várt eredményei

A tárgyalt életrajzokon és ehhez kapcsolódó beszélgetéseken keresztül a lelkiismeret megszólítása, a közösségért való felelősségvállalás elmélyítése, az önnevelés célkitűzéseiről szóló beszélgetések. Saját használatra esetleg ilyen tartalmú feladatok megfogalmazása.

11-12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A felsőbb évfolyamokon fokozatosan bővítjük a 9-10. osztály témaköreit, a lelkiismeretes együttélés rendjéről és buktatóiról, a gazdasági földrajzhoz kapcsolódva, a **munka és a pénz** témaköréből vett gondolatokat összekapcsoljuk a **lelkiismeret** kérdéseivel. Elengedhetetlen, hogy a *jelenkor morális kérdéseivel* is találkozzon a tanuló: A mai gazdasági helyzet nehézségeiben, az ebből fakadó gondokban hogyan lehet megőrizni az **önzetlenséget**, a lelkiismeretes viselkedést?

Órakeret 68 óra

Előzetes tudás

Az emberi képességek kibontakozásához szükséges erkölcsi tulajdonságok, a kitartás, a kudarcok elviselése, a lelkiismeretesség és a remény a korábban tárgyalt életrajzokban. Az evangéliumokból megismert példabeszédek, a kereszténység tanításai

Tantárgyi fejlesztési célok

Párhuzamokat keresünk a buddhista, a keresztény, a zsidó, a hindu, és az iszlám vallás között, a kereszténység tanításainak, erkölcsi gondolkodásának fejlődése szempontjából. A buddhizmus tanulmányozása, a „nyolctagú ösvény” gyakorlatainak kipróbálása. Ennek kapcsán megtörténik a gondolkodásnak mint erőnek és a figyelemnek mint „isten ajándékának” a felfedezése. Ezt az ajándékot az ember működteti felelősséggel. Erre, mint a minden tanuló által megélt belső szellemi tapasztalatra épül a János evangéliummal való foglalkozás. A gondolkodás ereje és a figyelem megélt tapasztalata olyan alapélmény, amelyre az iskolai éveken túli fejlődésre vágyó belső életet alapozhatják a fiatalok, és amely egyben az erkölcsi és szociális élet alapja, a jövő záloga.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A **lelkiismereti szabadság**, a **magánérdek** és **közérdek** kérdései. Vallási, világnézeti, társadalmi különbségek megismerése vihet másokat elfogadó, megértő gondolkodási útra, mely szintén a lelkiismerettel áll összefüggésben. **Szolidaritás**, **kölcsönös segítség** kérdéseinek közös vizsgálata irodalmi, történelmi példákon és a tanulók saját tapasztalatain keresztül. Az etnikai-, vallási- és fogyatékkal élő **kisebbségek** életéről beszámoló, kiselőadások megtartására vállalkozhatnak a tanulók, melyet lehetőség szerint egyéni vagy csoportos tereplátogatással is összekapcsolhatunk.

A felnőtté válás során bővülnek az emberi kapcsolatok. Iskolatársakkal, az iskolán kívüli ismerősökkel, majd később munkatársakkal, a barátsággal és a szerelemmel kapcsolatban a lelkiismeret kérdése minduntalan felvetődik. A korábbi ismeretek vizsgálódási szempontjait bővítjük, Thomas Mann: Tonio Kröger

A profit-orientált életben hogyan viszonyuljunk a lelkiismeretünkhöz? Beszélgetések a szegénység kérdéséről és az egyén felelősségéről a globalizáció világában.

Az öt nagy világvallás sokszínűségének megismertetése, személyes kapcsolatok által meghívott előadókkal bővítve a sokszínűséget. Felismertetjük a lényegi eltéréseket, különbségeket és hasonlóságokat a vallások emberképe és erkölcsi tanításai alapján. Megmutatjuk, hogy az evangéliumok nem pusztán történelmi dokumentumokat jelenítenek meg, hanem az emberiség olyan közös kulturális örökségét hordozzák, melyek üzenete az emberről szól – felekezeti hovatartozástól függetlenül, – a maguk mélységében való megértésük évezredek feladata volt eddig is. A János evangélium közös olvasására és feldolgozására teszünk kísérletet.

Az emberi figyelem tulajdonságai közül kiemeljük, hogy a figyelem szabad, bármerre irányítható, fejleszthető, tanulható. Rámutatunk egy-egy jelentős filozófus műveivel való foglalkozás során a saját gondolkodási készség erejére. Egy-egy kiemelkedő filozófus életművével hosszabb ideig foglalkozunk (pl. Szent Ágoston).

A Biblia tükrében áttekintjük a zsidó és a keresztény vallásokról szóló eddigi ismereteinket. A vallási intézményekről és vallási közösségekről önállóan végzett kutatómunkával kiselőadásokra vállalkozhatnak a tanulók.

Az emberi Énről alkotott képet bővítjük, az állatvilágtól való megkülönböztető jegyek és a hasonlóságok közös megfogalmazására is sor kerül. Az ember, mint biológiai lény, mint morális, szellemi lény és ebből kifolyólag kulturális és társas lény.

Honnan erednek a viselkedésminták, honnan ered az ember szabad cselekvése?

Csak erkölcsi tökéletességre vágyó ember lehet szabad, különben szolgájává válik belső, át nem dolgozott alacsonyrendűségeknek. E belső szabadság a külső szabadság előfeltételei, mert a

legszebb eszme is áldozatul esik emberi gyarlóságoknak, ha nincs, aki kivitelezze azt a gyakorlatban morális magatartással szabott mérce segítségével. A cselekedet erkölcsi megítélése, értéke a különböző történelmi korszakokban és napjainkban. Az európai kereszténység történetében gyakran került sor igazságok megkérdőjelezésére, bátor, szabad tettekre. Ennek következtében új dolgok indultak el, bontakozhattak ki, olykor azonban a bátorságért nagy árat fizettek. Mit jelent a másokért önzetlenül véghezvitt cselekvő szeretet? Beszélgetések élethelyzetekről, személyes élményekről és tapasztalatokról. Példákon keresztül mutatjuk meg, hogy a jóra való törekvés visszhangra talál, és segítséget kaphat az ember, amiről a 130. Zsoltár alaphangja „A mélységekből kiáltok” és a Miatyánkban felhangzó kérések is beszélnek.

Kapcsolódási pontok:

Történelem és gazdasági földrajzi ismeretek, a szociális gyakorlat tapasztalatai, a mai kor aktuális kérdései, melyekről közvetlenül vagy a médián keresztül szereznek tudomást a tanulók.

Kulcsfogalmak / fogalmak

önzetlenség, szolidaritás, a világvallások sokszínűsége, a János evangélium, cselekvő szeretet, Szent Ágoston, a gondolkodás iskolázása, a jóra való törekvés visszhangra talál

A fejlesztés várt eredményei

Érzékenység és önálló ítélet kialakítása a mai kor társadalmi kihívásaival kapcsolatban, az egyén és a közösség szemlélete, a kereszténység helye a világvallások közt. A figyelem és a gondolkodás önálló fejlesztése a saját és mások érdekében történjen.

Társadalomismeret

Bevezetés

A társadalomismeret tantárgy bevezetésére abban az életkorban kerülhet sor, amikor a fiatalok figyelmét, érdeklődését szándékaink szerint egyre inkább az őket körülvevő szűkebb majd tágabb környezet felé irányítjuk. A nemi éréssel ugyanis hajlamossá válnak arra, hogy túlzottan önmaguk felé forduljanak, saját megváltozott érzéseiket, gondolataikat helyezik figyelmük középpontjába, nekünk azonban életérzésüket ellensúlyozandó éppen az a dolgunk ekkor, hogy felmutassuk számukra a világ érdekességeit, összefüggéseit, logikus felépítettségét.

A tantárgy nagy segítséget nyújthat a fiataloknak e téren.

A tanított területekkel tudatosítjuk bennük a család és a társadalom szerkezetének, összetételének jellegzetességeit, a gazdasági folyamatok tartalmait és hatásukat a mindennapi életünkre, a munka világának kihívásait, a pénz szerepét, mozgását, a pénzzel való kapcsolatunk kultúráját. A családot ebben a vonatkozásban az emberi szerveződések legkisebb egységeként tárgyaljuk, és megmutatjuk, hogy milyen messzemenő következményei vannak egyes családi helyzeteknek, bizonyos életformáknak. Ennek kapcsán természetesen lehetőség nyílik az egyes évfolyamokon bizonyos nagyon fontos személyes döntési szituációk kibontására, megbeszélésére, és ezeken keresztül a fiatalokat érintő morális kérdések megvitatására is.

Célunk tehát egyfelől annak megmutatása, hogy életünkkel számtalan szálon kapcsolódunk a társadalom egészéhez, másfelől a leendő felnőttekben a személyes felelősség felébresztése. (A 11. évfolyam végi szociális gyakorlat nagyon fontos tapasztalatot jelent számukra e téren.) Ugyanakkor a fiataloknak látniuk kell, hogy a helyes életvezetés, a jól megválasztott élethelyzetek, döntések végső soron saját boldogulásukat segítik majd elő. Pedagógiánkban hiszünk abban, hogy az iskolát elhagyó tanítványainknak ideákra, a vágyaik megfogalmazására és a realitás, a lehetőségeik világos felismerésére egyaránt szükségük van. Olyan emberek nevelését tűztük ki tehát célul, akik a bennük megfogalmazódott elképzelések megvalósításának bátran nekifognak,

és akik ugyanakkor nem rettennek vissza a valóságban eléjük kerülő nehézségektől sem, hiszen már ismereteket szereztek róluk, és jó esetben meg is tanultak azokkal bánni.

A tantárgy foglalkozni szeretne az állam felépítésével, és ezen keresztül fontos állampolgári ismeretekre is kitér. Célunk ezáltal, hogy tudatos állampolgárokat neveljünk, akik tisztában vannak jogaikkal és kötelességeikkel egyaránt. Itt is szeretnénk a fiatalokban tudatosítani, hogy az állam működése nagyban az állampolgárok felelős döntésén múlik, másfelől szeretnénk megmutatni, hogy miként hatnak a politikai döntések a mindennapjainkra.

A tantárgy témáit úgy állítottuk össze, hogy többnyire a kisebb társadalmi egységek felől közeledünk a nagyobb, átfogóbb társadalmi kérdések felé. Néhány téma, pl. a pénz, többször is szerepel az évek alatt, hiszen először megjelenik mint a családi költségvetés szereplője, majd később mint a társadalmi különbségek előidézője, majd még később a munka után járó bérként és annak költségeiként. Azt gondoljuk, hogy a mai világban ez az a téma, amivel kiemelten kell foglalkoznunk, hiszen köztudottan nekünk, magyaroknak nagy elmaradásaink vannak a pénz kultúrájának terén. Azonban miközben tehát szinte minden évfolyamon beleütközünk a pénz, pénztelenség súlyos kérdéseibe, nem szeretnénk mégsem túlhangsúlyozni a pénz szerepét. Kettős szemlélettel nyúlunk a témához. Szinte minden évfolyamon ápoljuk azt a gondolatot a maga reális valóságában, miszerint „a pénz nem boldogít”, de ezzel párhuzamosan arra is módunk nyílik, hogy megmutassuk, hogyan tehet tönkre családokat a szegénység, máskor meg éppen a gazdagság, vagy a rossz gazdálkodás, stb.. A társadalmi felelősség megéreztetése e téren is döntő, vagyis hogy a fiatalok megértsék, milyen fontos a jó módúak szolidaritása a szegényekkel. Másrészt az egyén szintjén meg felelős, okos pénzügyi gazdálkodást tanítunk a fiataloknak.

A társadalomismeret tantárgyat gyakorlatiasan tanítjuk, feladatunk, hogy minél konkrétan nyúljunk az egyes területekhez. A fiatalokat az élő példák megmutatása juttatja majd valódi élményekhez, felismerésekhez. Ez az a tantárgy, melyben nagy jelentősége van a tapasztalatoknak: bátran hagyatkozhatunk a diákok élményeire, és azokból fakadó kérdéseikre.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Család, a család szerkezete, családi gazdaság;

A szülői felelősség kérdése; A szülők jogai és kötelességei; A gyermekjogok;

Mikro- és makrogazdaságok;

A költségvetés;

Önkormányzat(iság) – az állami szféra;

A pénz fogalma: árfolyam, valuta, deviza, infláció;

Banki műveletek: befektetés, kölcsön, kölcsönszerződés, THM, a kamat, a tőzsde;

Értékpapír

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

Kiseb, nem túl nehéz, általános tartalmakkal bíró szövegek értése;

Grafikonok, diagramok értése;

Egyszerűbb szövegek alkotásában való jártasság;

Az életkornak megfelelő matematikai ismeretek: pl. százalékszámítás

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok ebben az életkorban biztos fogódzókat keresnek az életben, hiszen önmagukban ezeket még nem találják meg. Fontos szempont itt, hogy az őket körülvevő szűkebb környezet jelenségeinek megértésében nyújtsunk elsősorban segítséget. Ezért a központi téma ebben az évben a család. A fiatalok saját családjukat vehetik alapul a beszélgetésekben, emiatt a téma közel áll hozzájuk. Sokszor lehetőség nyílik arra, hogy a bennük feszülő látens kérdéseket más családok

példája által érintsük, így a problémák kimondása segítően hathat rájuk. Téma lehet itt a családszerkezet kapcsán a párválasztás, házasság, élettársi kapcsolat, válás, a gyerekvállalás, és ezek morális vetületei valamint jogi, gazdasági következményei. A témának történelmi távlatot adhatunk azzal, hogy nagyszülőktől esetleg dédszülőktől felmenőn vizsgáljuk a családszerkezetet, a házassági, együttélési, gyerekvállalási szokásokat. Ebben az életkorban még az ideális felől tekintünk a nehéz helyzetekre is, hiszen a 14-15 éves fiatalnak lelki szükséglete a hit a teljes emberi életben, így a teljes emberi kapcsolatokban, a családban is.

A családi gazdálkodás izgalmas összefüggésekre világít rá, és ennek kapcsán betekinthezünk a bevétel-kiadás tételeire. Jótékonyan hat ezen a területen a tervszerűség, előrelátás igényének az ápolása, hiszen éppen ebben az életkorban nehezen tudják a fiatalok beosztani, megtervezni saját napjaikat, munkájukat. A pénz realitásként való felmutatása, a családi háztartásban betöltött szerepe, a hibás vagy jó gazdálkodás következményeinek példái nagy pedagógiai erővel bírnak. Alapvető pénzügyi folyamatok, fogalmak tárgyalására is lehetőség nyílik ezen az évfolyamon.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalokat körülvevő szűkebb környezet érzékelése;

A család szerepének sokoldalú hatása;

Családjogi és morális kérdések megértése;

Az önkormányzat működése;

A gazdaság működésének alapjai; A költségvetés;

A pénz életünkben betöltött szerepének tudatosítása;

A tervezés józansága;

Kapcsolódási pontok

XX. századi történelem;

Magyar nyelv: szövegfeldolgozás, szövegalkotás, szövegfajta;

Magyar irodalom: példák a XX. századi kisepika világából;

Matematika: pénzügyi számítások;

Művészettörténet: A család ideálja a festészetben;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Családszerkezet; családi gazdaság, bevétel/kiadás, adózás, az egy főre jutó jövedelem, költségvetés; házasság/élettársi kapcsolat, a jogrend, családjog, gyermekjog; önkormányzatiság; értékpapír, tőzsde, a megtakarítás, kamat, kamatadó, kölcsön, THM, kölcsönszerződés;

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok biztosabban, azaz mélyebb ismeretek birtokában képesek eligazodni saját családjuk viszonyaiban, történetében.

Megértik, hogy a család egyrészt magánéletünk színtere, másrészt azonban jogilag jól körüljárható együttélési forma.

Kezd tudatosulni bennük, hogy döntéseinknek a magánéletünkre és a közéletünkre nézve, azaz jogi értelemben is, következményei vannak.

Egészséges, józan szemléletük kezd kialakulni a pénzzel kapcsolatban: tervezhető, átlátható, érthető területe az életünknek.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Társadalmi rétegződés megmutatása;

A szegénység fogalmának körbejárása, szegénység-számítások;

A lemaradó rétegek jellemzői; A lemaradás okai;
A munkanélküliség, a szegénység rendszerváltás utáni történetének áttekintése;
A hajléktalanság;
A kisebbség és többség;
A roma kisebbség helyzete;

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

Az előző évben tanult pénzügyi fogalmak ismerete;
Hosszabb, nem túl nehéz, általános tartalmakkal bíró szövegek értése;
Grafikonok, diagramok értése;
Egyszerűbb szövegek alkotásában való jártasság;
Az életkornak megfelelő matematikai ismeretek;

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az életkorban a társadalomismeret tantárgy kiváló lehetőséget nyújt az intim és sokszor összekuszálódott belső lelki folyamatok, érzések ellensúlyozására. A család után most figyelmünkkel a társadalmi rétegek és a köztük feszülő különbségek felé fordulunk. Miközben a fiatalokkal a szegénységre és az ebből fakadó élethelyzetekre figyelünk, saját nehéznek tűnő problémáik relativizálódnak, és ezáltal egészségesebb életszemlélethez segítjük őket. A számokban megfogalmazott tények világa – pl. szegénységszámítás – itt is azt a jóleső érzést erősíti bennük, hogy a folyamatok leírhatók, megragadhatók, hogy az egyes jelenségek között ok-okozati összefüggés van. Miközben tehát a 15-16 éves fiatal azt éli meg, hogy minden képlékeny benne és körülötte, most megtapasztalhatja, hogy törvények élnek a társadalomban is, az emberi együttélésnek szabályai, jól érthető tényei vannak. Bár a téma sokszor nem szívderítő, de azzá is tehetjük, ha megmutatunk olyan társadalmi szervezeteket, embereket, akik azon dolgoznak, hogy a nagy feszültségeket okozó különbségek enyhüljenek. (Célszerű intézményeket látogatni, ahol ilyen jellegű munka folyik.)

Kézenfekvő ebben a témakörben, hogy megvitassuk a romakérdést, mint társadalmunk talán legégetőbb problémájának egyikét. Itt is fontos a jó példák megmutatása, valamint a kisebbség és a többség viszonyát érintő fogalmakon keresztül a tanulóinkban a szolidaritás érzésének a felébresztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Saját, illetve családjának a társadalomban betöltött helyzetének reális felmérése;
A magyar társadalom nehézségeinek ismerete;
Ok-okozati összefüggések megértése a társadalmi rétegződés terén;
Családi/ térségi megélhetési lehetőségek;
A munkanélküliség okainak megértése;
Bizonyos morális kérdésekben való eligazodás, a szolidaritás érzésének megélése;
Az előítéletes gondolkodás okának megértése, elutasítása;
A többség felelősségének értelmezése a társadalomban;
Társadalmi szervezetek munkájával való ismerkedés;

Kapcsolódási pontok

Történelem: a szegénység, a hajléktalanság, a romák, a munkanélküliség történelmének felvillantása;
Magyar nyelv: szövegértés, szövegalkotás, szövegfajta/műfajok;
Magyar irodalom: versek a XX. századból (pl. József Attila) a témakörhöz kapcsolódóan;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Társadalmi rétegződés; társadalmi mobilitás; abszolút/relatív szegénység, mélyszegénység; ellenségkép, projektálás; diszkrimináció, asszimiláció, integráció, szegregáció; politikai döntés/akarat; törvényi háttér; A fogyasztói kosár/szokások; törekvő fogyasztás; szükségletek: lelki, szellemi, anyagi szükségletek; depriváció; hátrányos helyzet; többség/kisebbség, szociális háló;

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok értik a társadalom szerkezetének lényeges elemeit, a rétegek létrejöttének, létezésének történelmi és jelenkori okait;

A konkrét számok fényében erősödik realitásérzékük;

Családjukat el tudják helyezni a rétegek valamelyikében, tudatosan bennük életformájuk más rétegbeli családokhoz viszonyítva;

Erősödik bennük a társadalom egészében való gondolkodás, felelősségérzetük;

Megértik, hogy a nehéz helyzetű rétegekért lehet és kell is tenni;

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A deviancia, a deviáns viselkedési formák, azok lehetséges okai; A családi háttér;

A magyar jogrend szerkezete, a hatalmi ágak szétválasztása, törvényhozás, a bíróság, a végrehajtás;

A bűnüldözés, büntetésvégrehajtás;

Politikai döntések a témakörben, azok következményeinek megvizsgálása;

A rehabilitáció lehetőségei;

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

Az előző évek fogalmainak ismerete, használata;

Nehezebb, hosszabb, népszerű tudományos szövegek értésének, értelmezésének készsége;

A fogalmi gondolkodás az életkornak megfelelő képessége;

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok ebben az életkorban már kellő ismerettel és felelősséggel rendelkeznek ahhoz, hogy súlyos morális kérdéseket feszegezzünk. Ekkor már tágabb társadalmi összefüggéseket is világosan fel tudnak ismerni, így pontosabban képesek látni mint korábban az egyén helyét is a közösségben, felelősségét a társadalom, a világ egésze iránt.

Az idei év témái – a deviancia különböző formái, ezek megelőzése, a rehabilitáció lehetőségei, a bűnüldözés, büntetés – jól kapcsolódnak más tantárgyak kérdésfeltevéséhez: Mi életünk értelme, hogyan alakíthatjuk életünket, melyek életünk buktatói? Ugyanakkor a személyes életút-problémán túl itt nyílik először arra lehetőség, hogy a mindenkori politikai döntések mélyére, azok következményeire nézzünk, hogy lássuk tehát az összefüggést a politikai akarat és a társadalmi jelenségek között. Konkrét példákon keresztül ezért betekintünk a törvényhozás és a végrehajtás folyamataiba: hogy elgondolkozzunk az állam szerepvállalásáról a deviancia jelenségének terén. Erre a témára az egyházak is érzékenyen reagáltak, ezért célszerű néhány általuk működtetett jó gyakorlatot is bemutatni. Itt visszanyúlunk a korábbi évfolyamok témáihoz is, hiszen a deviáns viselkedési formák sok tekintetben levezethetők a családi háttérből, neveltetésből, életformából; ezt az évet tehát egyfajta összefoglaló évnak is tekinthetjük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A társadalmi normák, és az azoktól eltérő viselkedési formák;
A deviáns viselkedés fajtái;
Az állam működésének áttekintése;
A törvénykezés, a politikai akarat kifejeződése, hatásának értése;
A bíróságok működése;
A bűn, büntetés fogalmainak társadalmi értelmezése;
A rehabilitáció szükségességének és lehetőségeinek megismerése;
A családok/a társadalom felelőssége a deviáns viselkedés kialakulásában;

Kapcsolódási pontok

Történelem: a deviancia fogalmának történelmi alakulása;
Magyar nyelv: szövegértés, szövegalkotás;
Magyar irodalom: az évfolyam irodalmi anyagához való kapcsolódás;
Szociális munka;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Normakövetés, deviancia, törvénszegés; kiskorúság, fiatalkorúság, nagykorúság; bűnüldözés, büntetés-végrehajtás; személyiségi jogok; függőségek; rehabilitáció;

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok összefüggéseiben látják a törvények szerepét a társadalomban;
Felismerik a deviancia jelenségének társadalmi vonatkozásait;
Emellett képesek annak lelki okaira is mélyebb összefüggésben tekinteni;
Együttérzés ébred bennük a nehéz sorsú, különböző deviáns magatartást mutató emberek iránt;
Egyre világosabban teszik fel a kérdést: Hogy lehet megelőzni az ilyen helyzeteket? Hogyan lehet segíteni a bajba jutott embereken egyénileg és társadalmi szinten.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Pályaválasztás a munkaerőpiac aktuális fényében; önismeret; álláshirdetések;
A munka világa: jogok és kötelességek;
A munkaadó és munkavállaló kapcsolata, a munkaszerződés; A munkatörvénykönyv;
Fekete munka, bejelentett, legális munka - a munkavállaló, a munkaadó és az állam szemszögéből nézve;
A pályázat fogalma, önéletrajz, interjú;
Vállalkozási alapismeretek: fajtái, létrehozása, tervezés, pénzügyi ismeretek;

Órakeret 33 óra

Előzetes tudás

A tanult pénzügyi ismeretek;
Az életkornak megfelelő szövegértés, diagramm és grafikon értelmezésének készsége;

Tantárgyi fejlesztési célok

Az év központi témája a fiatalokhoz ebben az életkorban már nagyon közel álló terület, a munka világa. A jövő felé tekintünk, mint ahogy számos más tantárgyra is ez a gesztus a jellemző: Hogyan tovább?
A fiatalok pályaválasztás előtt állnak, ezért a munkaerőpiac fogalmának körbejárása, éppen

aktuális helyzete igen hasznos lehet számukra. De a továbbtanulásnak, a munkahely keresésének számos praktikus vonatkozása van, melyeknek megbeszélésére itt nyílt lehetőség. Gyakorolhatjuk az önéletrajz-írás egyes fajtáit, készülhetünk egy állásinterjúra, de önismereti tréningen is gondolkozhatunk.

A munkavállalás is jogokat és kötelességeket vet fel, és olyan morális és gyakorlati kérdéseket, melyeket most tudunk végigbeszélni a fiatalokkal. A munkabér kapcsán ismét a pénz világába kerülünk, ezért itt újra megbeszéljük a korábban – pl. a családi költségvetés kapcsán – már megismert különböző járulékok aktuális összegét, a bért érintő pénzügyi kérdéseket. Külön téma lehet a pályázati lehetőségek kihasználása.

Ebben az évben a társadalomismeret tantárgy elsősorban a fiatalokat a közeljövőben konkrétan érintő praktikus kérdésekkel foglalkozik, és kevésbé a folyamatok „filozófiájával”. Ugyanakkor fontos morális kérdésekre célszerű itt is sort keríteni, mint amilyen a „fekete munka”, az adócsalás, stb.

A vállalkozás elindítása, a vállalkozási életforma, annak pénzügyi vonatkozásai szintén érdekes téma lehet.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Korunk válságjelensége, és ennek hatásának értése;

A munkaerőpiac és a képzések összefüggéseinek felismerése;

Az önismeret szükségességének felismerése;

Alapvető munkajogi összefüggések értelmezése;

Egyes morális kérdésekben való állásfoglalás: gyermekmunka, prostitúció, stb.

Önéletrajz típusok megismerése, önéletrajzírás;

Felkészülés egy állásinterjúra;

A vállalkozói munkaforma mibenlétének ismerete;

A fontosabb pénzpiaci mozgások ismerete (részben ismétlés);

A jogorvoslat lehetőségeinek ismerete;

Kapcsolódási pontok

Történelem: A válságjelenség történelmi felvillantása;

Magyar nyelv: szövegértés, szövegalkotás;

Magyar irodalom: Szövegek a munka világáról, a munkavállaló méltóságáról; a kizsákmányoló magatartásról;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munkaerő, munkaerőpiac, munkáltató, munkavállaló, a „fekete” munka, Munkatörvénykönyv; pályázat, személyiségi jog; állásinterjú; válság, infláció, devalváció, profit; munkanélküli segély;

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok egyre inkább képesek magukat dolgozó, felnőtt emberként elképzelni;

Tisztul önképük és ezzel párhuzamosan saját jövőképük;

Meglátják a munkaerőpiac és a képzettség közti szoros összefüggéseket;

Magabiztosságot szereznek a munka világában való fellépés, eljárások terén;

Megértik, hogy ezen a téren szakadatlan megújulásra lesz szükségük;

Kicsit megismerkednek a vállalkozói forma néhány összefüggésével;

Gazdasági ismeretek

Bevezetés

A Waldorf-iskola egyik célja, hogy a gyermeket bevezesse az őt körülvevő társadalomba, hogy annak építő, formáló tagja tudjon lenni. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy megismerje, értse, átgondolja kora és a régebbi korok társadalmi, gazdasági folyamatait. A társadalmi szociális organizmus megismerésének alapjául a társadalom egymással életösszefüggésben lévő három egységének, a gazdasági, a jogi és a szellemi életnek a szabályszerűségeit kell a gyerekek elé tárunk a 10-18. életév között, a mindenkor életkori sajátosságoknak megfelelően. Meg kell mutatnunk, hogyan áll benne az ember, mint egyén a társadalom három rétegében. A tantárgy tanítása során fokozottan támaszkodik a földrajzi, történelmi, matematikai ismeretekre.

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapításával a jövő nemzedékek számára vázolt fel egy utat. A modern kori ember legégetőbb kérdése, a szociális kérdés megválaszolására, egy új szociális impulzus megjelenítésére tett kísérletet. A szociális és gazdasági ismereteket az életismeret, a szabadvallás és az euritmia, mint szociális művészet mellé állította alapnak.

Célok és feladatok az 5-8. évfolyamig:

Az általános iskolai szakaszban a szociális és gazdasági ismeretek tanulása során arra törekszünk, hogy a gyerekekben kialakuljon egy kép arról, hogy a gazdasági folyamatokban a testvériség, a jogi viszonylatokban az egyenlőség, a szellemi-kulturális szférában a szabadság kell legyenek a meghatározók erők, ahhoz, hogy megfelelő környezetet biztosítson a társadalom a szociálisan érzékeny, de kiteljesedő emberi személyiség kifejlődéséhez. Ezen az új nézőponton keresztül mutatjuk meg a gyerekeknek az ember kapcsolatát az őt körülvevő természeti és társadalmi környezettel, és alakító szerepét a világban.

Mára már a gazdasági életben a javak előállításában kialakult a világméretű testvériség, hiszen mire szellemi tervből és ásványi nyersanyagból elkészülnek és a kereskedelem segítségével a használatunkba kerülnek a minket szolgáló használati eszközeink, addigra az egész Földet bejárják. A jog előtti valódi egyenlőségre is egyre komolyabb törekvések láthatók az elmúlt évszázadokban. A szellemi életnek a jog által biztosított szabadsága és a gazdaság általi nem piaci alapú finanszírozása terén is naponta elének tárulnak a jelen feladatai és eredményei is. Ezekre az emberiség élete során kibontakozó folyamatokra kívánunk e tantárgy keretein belül rátekintést nyújtani a felnövekvő nemzedékeknek, hogy ezáltal is képesek legyenek alkotó állampolgárokká válni.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A Waldorf-tanterv egyik gazdasági ismeret epochája által a 11 éves gyermek úgy pillanthat rá az ember születésére, mint ahogy azt a görögség tette: az isteni világ felé forduló ember tekintete egyre inkább a többi ember felé fordul. Felfedezik, hogyan kíséri egyik ember a másikat, hogyan állnak egymással harmóniában az együtt élő emberek, akik más-más képességek birtokában vannak. Hogyan szerveződik az egymásrataltságban társadalommá az emberiség. Az ember ember közti testvériség legkifejezőbbben a gazdasági életben jelenik meg. Ennek a szépségét, sokrétűségét kell, hogy felfedezzék a képzeletbeli és a valós utazások során.

Javasolt témakörök

Az ötödik osztályban a napi élet ismeretéből indulunk ki. Kiválasztunk egy tárgyat a környezetünkéből: végigkövetjük azt utat, ahogy hozzánk került ez a tárgy. Lehet ez például egy fűzet, egy csomag tea, vagy vaj a konyhaasztalról, vagy bármi más.

A fűzet útját visszavezethetjük: az azt elvárásként megjelenítő tanároktól, az iskolai igényeket összesítő gazdaságvezetőn át a szállítóig, a kereskedőig a fűzetgyáron át a papírgyárig és onnan egészen az alapanyagul szolgáló megfelelő cellulóztartalmú facsemetéket elültető gazdáig.

Felfedezhetjük, hány ember munkája kellett hozzá közvetlenül: tisztelettel tekinthetünk a papírgyári munkásokra, akik a hőségben dolgoznak; a kamionsofőrökre, akik hetekig az úton vezetik az óriás teherautókat; a darusra a kikötőben, aki nagy magasságba felemelkedve rendezi a fülkéből a hatalmas konténereket; a bűfésre aki a szolgáltatói oldalról enni ad mindkettőjüknek...

Az igazi meglepetést az okozza, amikor áttérünk a közvetve segítőkre: az útépítő munkásokra, a mérnökökre, akik a gépeket tervezték; a tanítókra, akik mindnyájuknak megadták az alapot ahhoz, hogy azzá váljanak, amivel épp a közösséget szolgálják...

Érdeemes felkeresni egy-egy üzemet, meghívni a választott témánkban megjelenő szakembereket, meséljenek az életükről, munkájukról.

Kísérletet tehetünk arra is, hogy az időben rátekintsünk arra is, mikor, hol, hogyan született meg a történelem során az első abból a vizsgált eszközből, aminek a kialakulását végigkövettük a jelenben; és arra is, hogy milyen valós emberi igényből születik meg egy tárgy. Megpróbálhatjuk magunk is előállítani a választott terméket.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

A gyermekek a harmadik osztályos „mesterségek-korszakban” megismerkednek a földre teremtett embernek azzal a képességével, hogy a természetben talált, természetből anyagokból hogyan képes önmagát ellátni az életszükségleteihez elengedhetetlen tárgyakkal. Negyedik osztályban pedig egyszerű módon ismereteket szereznek a „honismeret korszakban” az ember és a táj viszonyával, kölcsönhatásával. Ezenkívül rendelkeznek azokkal az alapvető számolási és önálló ismeretszerzési képességekkel, melyekre a gazdasági és szociális ismertek tanulása során építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek szerezzenek egy eleven, átélhető képet arról, hogyan kapcsolódik egyik ember munkája a másikéhoz az embertársainkban felmerülő igények kielégítése során. Kezddjen el ébredni a gyerekekben egy szociális érzékenység az őket körülvevő tárgyak kapcsán.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek a választott tárgy útját a kész terméktől az alapanyagig néhány mondatban elmesélni. Fedezze fel, hogy az egyes emberi munkatevékenységek miféle képességek által válnak hasznossá a társadalom számára!

Kapcsolódási pontok

A tantárgy tanulása során jól használhatók a Kárpát-medence földrajza kapcsán tanult ötödik osztályos ismeretek: hiszen mai világban egy nemzetgazdaság teljes mértékben beleágyazott világgazdaságba. A tantárgy sokrétű lehetőséget biztosít a matematikából szerzett ismeretek gyakorlására, valamint a mértékegység-váltások gyakorlati hasznosítására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munka, közvetett és közvetlen, alapanyag, árú, szállítás, szociabilitás, kölcsönösség, termék, késztermék.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel az őt körülvevő tárgyi környezetben azt a rengeteg emberi erőfeszítést, ami által ő használhatja azokat. Legyen képes néhány szóban elmondani a választott termék

születését. Megpróbálhatja önállóan kikutatni egy általa választott másik tárgy születését. Megjelenhetnek a környezettudatosságnak az alapjai is a tanulmányok következtében. Felébredhetnek a másokért érzett felelősség és hála érzései is az epocha során.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekben a 12 évében egyre inkább el kezd ébredezni a világ megértése iránti vágy. Még egy inkább gyermeki nézőpontból, de a gyerekek megnyílnak a felnőttvilág kérdései felé. Nagyon szeretnének, nagy, komoly a családban, a környezetben hallott problémákhoz, gondolatokhoz kapcsolódni. Rendkívül nyitottak az emberek közötti viszonyok észlelésére és megértésére: ezekben a kérdéseknél a fókuszban testvériség eszméje helyett sokkal inkább a kölcsönösség elve áll. Ahogy Római történelemben az ember és ember közötti törvényekben, úgy közöttük is megjelennek az első kérdések a jogi étellel kapcsolatban.

Megjelenik a pénz természetének, a pénz ismeretének megértésére való igény is. A hatodik osztályban a gazdasági ismeretek tanítása során a középpontban pénz metamorfózisa áll. Fő kérdésünk, hogyan juthatunk el a pénz születésétől annak felismeréséig, hogy a pénz a legszemélyesebb jelenség a világban: mi módon szolgálja a pénz az szellemi életünk működését – feladatunk, hogy a gyermek ismerje meg az alapvető gazdasági folyamatok egészséges kialakulását, hogy majd ráismerhessen azokra a környezetében is.

Javasolt témakörök

- A gazdaság fő részeinek, a termelésnek, a kereskedelemnek és a fogyasztásnak az össze-kapcsolódását bemutatni az epocha során.
- Megmutatni a pénz nélküli kereskedelmet Herodotosz és XIX. századi utazók leírásai alapján. - Bemutatni a cserekereskedelmet.
- Tárgyaljuk a pénz keletkezését: Miért épp a görög gondolkodás megjelenésével egy időben születik? A pénz keletkezésének helye az a Lüdia, ahová a görög hagyomány Tantalosz legendáját teszi. Hogyan lett az arany-ezüst ötvözetből a mai papírpénz. Kik voltak, vannak a pénzeinken?
- A munkamegosztás megjelenése a társadalomban. A pénz összehozza a termelőt a fogyasztóval. Milyen, amikor a pénz kommunikációs eszköz, és milyen, amikor csere-eszköz? Hogyan biztosítja a kölcsönösséget a termelők és fogyasztók között?
- Piac. Ahol individuális teljesítmények találkoznak szükségletekkel a pénz segítségével. Tegyük látogatást egy nagybani zöldségpiacon. Hozzunk létre az osztályban is egy cserepiacot kisebb használati tárgyakkól. Figyeljük meg az itt lezajlott folyamatokat.
- A középkori városok piaccal kapcsolatos szabályait is tekintsük át. Hogyan védték a vevőt? Hogyan jön létre az árú?
- A pénz, mint jogi kategória. Az árú-pénz egyensúlyának szükségességét megmutatni. Mutassuk be az infláció és a defláció kialakulását .
- A tőkepénz kialakulása. A munka képességek szerinti differenciálódásával megjelenik a tőke keletkezésének a lehetősége. A tőke megszületésével lehetővé válik a hitel-pénz megszületése. Ahhoz, hogy az ég /a szellemi/ a földdel /fizikai/ összekapcsolódjon, kell a 'bizalom' jelentésű szavunk 'hitel' (a 'hit' szóból ered a kifejezés; mint ahogy a 'credit' szó is a 'credó'-ból). A hitel segítségével tud a találmány megvalósulni és a gazdaságban más emberek szükségleteit kielégíteni.
- Végül manapság megjelent a számlapénz is, ami már fizikálisan nincs is megjelenítve. Ezen epocha során fel lehet keresni egy piacot, egy bankot és a Nemzeti Bank oktatóköz-pontját is.

Órakeret 20 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban megszerzett gazdasági alapfogalmak, mint szükséglet, árú, fizikai és szellemi munka, termelés, alapanyag. Görög mitológia.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermek ismerje meg a pénz természetét, a pénz mögött álló gazdasági folyamatokat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek szerezzenek ismereteket a valós gazdasági folyamatokról. Ismerjék fel az egyes ember szerepét és felelősségét a társadalom gazdasági szereplőjeként. Ismerkedjenek meg olyan alapfolyamatokkal, melyekkel az egyén kapcsolódik a társadalom többi szereplőjéhez.

Kapcsolódási pontok

A korszak során építünk a földrajzból szerzett ismeretekre Európa földrajzával kapcsolatban. Kapcsolódunk a középkor történelme során tanult városok kialakulásához, valamint a társadalomban megjelenő új szerepek ismeretéhez. Matematikában pedig a százalékszámítás gyakorlati felhasználására is jó lehetőséget nyújt ez a tárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Valós emberi szükségletek, cserekereskedelem, vásárló pénz, hitel, hitel pénz, árú pénz, tőke pénz, munkamegosztás, gazdaság, termelő, fogyasztó.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel, hogy a kezébe kerülő pénznek nincs saját értéke, és értékteremtő képessége. Tudjon különbséget tenni a pénz egyes szerepei között. Ismerje fel azt a morális felelősséget, ami az árúk előállításához és a pénzzel való vásárláshoz kötődnek. Legyen képes saját szavaival leírni gazdasági fogalmakat. Tudjon önállóan példát hozni tőkeképzési helyzetekre egy kisvállalkozásban. Nyerjen rátekintést az egészséges gazdasági folyamatokra, hiszen hatodik osztályban még az alkotó ember megismerésén van a hangsúly.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban az adó, mint adomány megismerése a fő cél a gazdasági ismeretek elmélyítése során. A gyerekek a saját iskolájuk, mint a szabad szellemi élet egy intézménye felől közelítve ismerhetik meg annak a jog által biztosított gazdasági környezetnek a kialakulását, amiben élnek. A gyermekek megismerésében egyre nagyobb szerep jut a vitának, mint megismerési útnak. A tantárgy feldolgozása során egyre nagyobb teret biztosítunk eme képesség kialakulásának. Rövid rátekintést kaphatnak arra a folyamatra, ami során a felismert érdekekből a jogi élet segítségével társadalmi megegyezés alakulhatott ki az emberek között a teokratikus társadalmi formáktól a demokráciához vezető úton. Eljuthatnak az alapvető állampolgári ismeretek kialakulásától a valós állampolgári kompetenciák felé. Felismerhetik az emberi együttélés szabályainak születését a belátástól az alkotmányig; a tizedtől egy lehetséges igazságos adózáshoz, közteherviseléshez.

Javasolt témakörök

Mint mindig a Waldorf-pedagógiában itt is a jelenből, az egészből haladunk a részek, részletek

megismerése felé. Az iskolánk működéséből a múltba, és onnan egy lehetséges jövő felé.

- Mi kell ahhoz, hogy az iskolánk működni tudjon: - dologi feltételek, szolgáltatások, személyi feltételek... Ezek költségek, amik fedezéséhez tervezésre, költségvetésre van szükség. Honnan van ehhez a pénz? Hogyan kerül a pénz a gazdaságból, ahol megtermelődik az oktatásba? Ki garantálja, hogy ez megtörténjen? Kik, milyen arányban járuljanak hozzá? Mit jelent az, „az egyenlők egyformán, a nem egyenlők pedig különbözően járuljanak hozzá...” elv? Hogyan lehet eljutni az ehhez szükséges társadalmi megegyezésig?

- Az oktatás, a „szellemi élet” költségeinek fedezése a gazdaságban megtermelt értékekből lehetséges. Az államnak szerepe, hogy a társadalmi megegyezést törvénybe foglalja, és gondoskodik a betartásáról.

- Az állam szerepe: törvényekkel biztosítani a szabad iskolaválasztás jogát.

- Megvizsgálni egy régi falu működését. Miben voltak az emberek önállóak? Mit tudtak közmunkával, összefogással tenni a közösségért? Miből lehetett fenntartani a jegyzőt, mint a jog, a tanítót, mint a szellemi élet és a papot, mint a lelki élet gondozóját? Miért nem lehetett helyi szinten gondoskodni a külső és a belső biztonságról? Miért kellett ehhez országos összefogás? Mik azok a közös terhek, amiket együtt kellett vállalni?

- Megvizsgálni az István király által kialakított államszerkezetet. Kik milyen szolgálatot láttak el? És kik felé irányult a szolgálat? Ki gondoskodott az ország külső biztonságáról, ki a belső jogi bíraskodásról, ki a lelki egészségről, ki a gyógyításról? Kik adóztak terményben, kik szolgálatban, kik katonai szolgálatban, kik pénzben? Hogyan valósult meg a végrehajtás, elszámoltatás?

- Milyen adózási lehetőségek, ötletek élnek, jelennek meg ma a világban? Milyen lenne, ha minden adó megszűnne, és csak fogyasztási adókkal járulnánk hozzá a közösség életéhez? Ebben az esetben mindenki a fogyasztása mértékében adózna. Képesek lennének-e a közigazdászok, képviselők egy ilyen rendre átalakítani a jelenlegi rendszerünket?

- Lehet kitölteni egy szja bevallást a gyerekekkel.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági fogalmak terén ismeretekkel. Ismeretek a középkori társadalmak társadalmi berendezkedéséről.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek kapjanak egy életkoruknak megfelelő rálátást a társadalom szerkezetére. Legyenek tudatos állampolgárok, akik belátásból járulnak hozzá munkájukkal, akaratukkal a társadalomhoz.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Jussanak a gyerekek belátásra a kulturális, a gazdasági és a jogi szféra feladatairól és kapcsolódási pontjairól a társadalomban. Fedezzék fel, milyen felelősséggel jár az ember részvétele a társadalomban.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az európai városok, társadalmak, társadalmi rendek kialakulása. Matematikából az arány és százalékszámítás már képletek szerinti számítása. Anyanyelvből az üzleti levélírás felhasználására mutatkoznak lehetőségek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Adó, állami szféra, gazdasági szféra, kulturális szféra, közteher, közfeladat, közbiztonság,

állampolgári szabadság és kötelesség.

A fejlesztés várt eredményei

Ezen nagy képek megvitatásán, vezetett beszélgetésein keresztül felébredhet a gyerekek érdeklődése a felnőtt világ eme sokat emlegetett társadalmi kérdései iránt. Képesek lehetnek felismerni és elmondani a modern társadalom működésében az adók, az adózás szerepét. Röviden legyen képes a saját szavaival elmondani, mi az állami-jogi élet, a gazdasági élet és a szellemi élet feladata a társadalomban. A tanulók értsék az alapvető állampolgári kompetenciákat.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 14 éves gyerekek figyelme befelé, az ember belső kérdései felé fordul. Az individuum szerepe, feladata a világban a fő kérdés, melyhez csatlakozik a személyes jövővel kapcsolatos kérdések ébredése is. Ekkor mintegy összegzi, az addig megszerzett tudását és kíváncsi arra, miként tudja a szintetizált ismereteit alkalmazni. Ebben az életszakaszban a figyelem az egyéni biográfiák felé fordul.

Javasolt témakörök

A tanulók ismerjék meg részletesen egy nagy gazdasági világszereplő életútját. Jó lehetőséget nyújt erre Henry Ford, vagy a Rothschild család felemelkedésének bemutatása. Megjelenhet esetleg a kortárs Steve Jobs is a feldolgozható életrajzok között. Ehhez a következő szempontokat alkalmazzuk:

- Melyik életszakaszában találkozott a későbbi életfeladatával?
- Milyen volt a világ, a gazdasági társadalmi környezet, amikor megkezdte tevékenységét?
- Milyen társadalmi igényt fedezett fel?
- Hogyan építette fel a vállalkozásait?
- Milyen emberi képességei segítették az életműve megalkotásában?
- Milyen hatást gyakorolt kora közvetlen gazdaságára és tágabb környezetére?
- Milyen hatással volt a történelem alakulására?
- Hogyan van jelen a kiválasztott személy munkásságának eredménye a mai világgazdaságban, és a ma élő hétköznapi emberek életében?

Órakeret 20 óra

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági ismeretekkel. Az előző tanév során megismerkedtek sok ember biográfiájával. Földrajzból sokféle módon megismerkedtek az ember és táj viszonyával, az ember környezetformáló tevékenységével. Matematikából az arány és a százalék számítással.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek jussanak el oda, hogy teljes mértékben megközelítsék, hogy egy-egy "kiválasztott" ember milyen módon képes megváltoztatni kora gazdasági, társadalmi életét, és ennek milyen hatásai lehetnek akár az egész emberiség történelmére is.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek megtalálni olyan helyzeteket egy külső ember életében, amikor az ráismer egy-egy élethelyzetben a feladatára! Legyenek képesek alapvető szinten összefüggéseket

találni az egyén és a társadalom kapcsolatában, és jussanak belátásra az egyéni döntések felelősségéről.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az ipari forradalom, ipari felfedezések. Földrajzból a világgazdaság kialakulásának következményei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Egyéni adottságok, társadalmi környezet, egyéni felelősség, az egyes életszakaszokban rejlő feladatvállalási lehetőségek.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje meg az egyén, mint önálló individualitás világformáló szerepét. Keresse a saját magában esetleg megjelenő képességeket. Legyen képes tanári segítséggel kapcsolatot találni az egyes ember gazdasági tettei és annak politikai következményei között. Ébredjen benne egy elemző kíváncsiság az őt körülvevő technikai eszközök kialakulása és világban betöltött szerepe iránt. Legyenek képesek tanári segítséggel mérlegelni az emberi döntések közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát.

Célok és feladatok a 9-12. évfolyamon:

A felső tagozaton a szociális és gazdasági ismeretek elsajátítása kapcsán az általános iskolai szakaszban kialakult képet, tudást és tapasztalatot mélyítjük, tagoljuk tovább arról, hogy a gazdaságban a testvériség, a jogban az egyenlőség és a szellemi-kulturális szférában a szabadság legyenek a meghatározók az egészséges szociális életben. Érzékeltetjük, hogy a szociális organizmus hármasság tagozódása nem egy idea, amit meg kell valósítani, hanem ez a valóság, ami jelenleg is működik, csak nem tökéletesen. Példákon keresztül megmutatjuk, milyen tünetei vannak a jelenkori kapitalizmus „működési rendellenességeinek”.

A szociális organizmust az emberek hozzák létre, így az ember fejlődésével párhuzamosan változik, változnia kell. Az emberiség minden korszakát egy meghatározott emberi életterület különösen kiemelkedő fejlődése jellemzi, a mostani kultúrkorszakban a gazdasági élet alakítása a vezető feladat. Bemutatjuk, hogy amíg a gazdaság középpontjában a munka áll, a gazdaság megőrzi emberi arculatát, de ha a gazdaság elhagyja az embert szolgáló minőséget, akkor rombolóan hat a szociális organizmusra, az emberre és végül a természetre.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gazdaság területén megjelenő testvériség gondolatának megértése.

A munka

Hogyan teszi a munka, az embert, a föld polgárává? Mit jelent a fizikai és mit a szellemi munka, miben hasonlók és miben különböznek? Milyen hatással van a munkamegosztás fokozódása az emberi munkára, ennek milyen következményei vannak? Mi hiányzik a gépesített, hatékony, részfeladatokra bontott munka kapcsán az embernek? Mi történik a ha a szellemi munka szakosodik? Mit lehet megfizetni: a munkaerőt, időt, tevékenységet vagy a munka által létrehozott javakat?

Mini-gazdaság kialakítása

Egyszerű, papírból, kézzel készíthető tárgy az áru. Az áru mindig olyan legyen, ami az időszakhoz illik, és ténylegesen el lehet adni bazárban vagy iskoladíszítéshez használható (pl. csillag, virág,

farsangi álarc). Két termelő céget alapítunk, a piacon felismert szükséglet kielégítése céljából. A piacon egy kereskedő vásárolja fel a gyártóktól az árut, amit aztán a felhasználókhoz szállít és értékesít. A piacon ugyanazon kereskedőtől lehet gyártó eszközöket és alapanyagot vásárolni. A cél a piacon keletkező igények kielégítése és jó pénzgazdálkodás. A játék lépései: gyártás, eladás, piaci információszerzés, tervezés a következő ciklusra, alapanyag és termelő eszközök vásárlása, a ciklus értékelése. Minden piaci ciklus után beszéljük meg a tapasztaltakat, hogyan alakul ki a munkamegosztás, hogyan fejlődik a technológia, hogyan finomodnak az értékesítési stratégiák, jól sikerült-e tervezni az alapanyag és termelő eszközök megvásárlását.

Gazdasági fejlődés, világgazdaság

A gazdasági fejlődés áttekintése egy példán keresztül. Például, favágók történetének kidolgozása, hogyan alakul a termelékenység a munkamegosztás, technológiai fejlődés konkrét lépésein keresztül.

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

A 6. osztályban megtanult fogalmak: termelő, fogyasztó, piac, munka, munkamegosztás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A munka lényegének megragadása: értéktermelő folyamat, olyan teljesítmény, ami minőségi igényre vonatkozik és mindig valamilyen minőségi képességnek a kifejlesztése révén jön létre. Egyszerű példákon keresztül a szellemi és fizikai munka értékteremtő képességének a bemutatása, különbségük objektív megközelítése, hogy a tanuló megértse, egyik sem alárendelt a másiknak. A termelési gyakorlat kapcsán a diákok tapasztalhatják a különböző fogalmakat, mint munkamegosztás, technológiai fejlődés, termelési hatékonyság, értékesítési stratégia, piac, pénzügyi tervezés. Az egyszerű favágók munkájából kiindulva, lépésről lépésre a különböző gazdasági fejlődési pontokat bemutatva eljuthatunk a globalizációhoz, mint a jelenben működő gazdasági berendezkedéshez. A fokozatos felépítés során magától megmutatkoznak a jelen gazdaság torzulásai.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A munka és munkamegosztás kapcsolódása a termeléshez a növekvő, egyre differenciáltabb szükségletek kielégítéséhez. A termelés folyamatának leírása, értelmezése. A kereskedelmi láncolat, áru- és pénzkörforgása. A gazdasági fejlődés lépéseinek megnevezése, példa bemutatásával.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar és matematika tantárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munka, szellemi munka, fizikai munka, szükséglet, termelés, jószág (javak), piac, az áru és a pénz körforgása, gazdasági fejlődés feltételei.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló ismerje fel a munka értékét és értelmét, értse meg, hogyan viszonyul a szellemi munka a fizikai munkához, illetve e kettő az értékteremtéshez. Értteni tudja, miért van termelésre szükség, hogyan kapcsolódnak a gazdasági szereplők (fogyasztó, termelő, kereskedő, bank stb.) egymáshoz. Átlássa a munkamegosztás és technológiai fejlődés, tőkeképzés hatásait a gazdasági

fejlődésre.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A jogi életnek, mint az egyenlőség színterének megismerése.

Javasolt témakörök

Mit jelent, mit tartalmaz a jogi szféra, milyen feladatai vannak az államnak ma? Miből, hogyan fedezi az állam a jogrend fenntartására fordított kiadásait? Mit jelent az egyenlőség a jogi életben (egyenlő súlyú vélemény, de nem azonosság)? Justitia istennő – bekötött szem, kezében kard és mérleg – a jogi élet szimbóluma.

Vállalkozások alapításának és működtetésének jogi kérdései, jogi formái ma Magyarországon. Ki a vállalkozó? Mi a különbség az egyéni és társas vállalkozások között? Milyen felelősséggel jár egy vállalkozás birtoklása és működtetése? Egy sikeres magyar vállalkozó történetének megismerése.

Szerződések

Diákhitel szerződés és banki folyószámla mintaszerződés átnézése. Mi a különbség a megbízási szerződés és munkaszerződés között? Adásvételi mintaszerződés valamilyen tárgy értékesítésére. Közösségek együttműködése, írott és íratlan szabályok, szervezeti formák, jogok, kötelezettségek, döntési mechanizmusok. Waldorf-iskolák működése jogi szempontból, szervezeti felépítése, az iskola Szervezeti és Működési Szabályának, Házi rendjének közös feldolgozása.

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

A hetedik osztályban megszerzett gazdasági alapfogalmak: adó, adók típusai, adófizetés és szerepei, adóbevallás.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az egyenlőség a jogi életben az igazságosság megvalósulásaként jelenik meg, ugyanakkor a gazdasági és kulturális életben visszahúzó, igazságtalan hatású. A szellemi élet területén az individuális teljesítmények, a gazdasági élet területén az egyesülések, kapcsolódások dominálnak, melyek között kibontakozó feszültség kiegyenlítője a jogi élet. A jogi élet hozza összhangba azokat az objektív követelményeket, amelyek az emberi közösség gazdasági ellátásával járnak, és azokat a szubjektív igényeket, melyeket a szellemi törekvés támaszt. A mai magyar jogrend biztosította keretek megismertetése a vállalkozások, magánszemélyek számára, mintaszerződések áttekintése során. A közösségek belső rendező elveinek, döntési lehetőségeinek, a jogok és kötelezettségek polaritásának megbeszélése. Az iskola saját szabályainak megismerése, függetlenül azok kihirdetésétől (írott vagy íratlan), a be nem tartásuk hatásainak, a szankcióknak végiggondolása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gazdasági és kulturális szféra alap-polaritásának kiegyenlítőjeként megjelenő jogi élet értelmezése. A magánjogi, társadalomjogi, és alkotmányjogi kérdések sokszínűsége. A tulajdonjog értelmezése, a földjog jelen formájának megértése. Az egyéneken élő jogérzék kivetítése közösségi együttműködésekben, azok közös elfogadása, betartása és be nem tartásának büntetése. Alapvető jogi szerződések kellékeinek megismerése, különös tekintettel a kisbetűs részekre. A Waldorf-iskolákban működő jogrend megismerése.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar és matematika tantárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Jogi szféra, az állam szerepe, vállalkozások jogi formái, alapításának lépései, szerződések jogi kellékei, közösségek íratlan szabályai, a Waldorf-iskolák működése. Tulajdonjog, földjog.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló meg tudja fogalmazni a jogi élet szerepét, az abban működő jogi egyenlőség lényegét. Megértse az írott és íratlan szabályok fontosságát, a jogérzet helyét és szerepét a közösségek működésében.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kulturális szféra szabadsága illetve szabadságfokozatai.

Javasolt témakörök

A szociális élet alap-polaritása

Gazdaság

Értékképzés

Közösség

Kultúra

Képesség

Egyén

A kulturális szféra tagoltsága, társadalmi elemei: a család, az oktatás/nevelés és egyéb kulturális intézmények

A család, mint szellemi intézmény. Milyen napi, heti, havi és egyéb éves családi események vannak a Ti családokban és milyen jellemzői vannak? A közös étkezések hogyan zajlanak? Milyen ünnepeket tartotok, hogyan figyeltek egymásra?

A család, mint gazdasági egység. Családi költségvetési minták átnézése. Milyen bevételek és kiadások vannak? Melyik ezek közül az állandó értékkel bírók és melyek a változóak egy éven belül? Milyen aránya van a teljes kiadáshoz képest az élelemnek, ház/lakás fenntartásnak, ruházkodásnak, egyéb háztartási kiadásnak, kulturális kiadásnak.

Jogok a családban – kinek vannak kitüntetett jogai a családban és miért? A gyerekeknek milyen alapjoguk van és milyen joggal nem rendelkeznek? Mi történik a családtagok jogaival, ha a szülők elválnak? Miben másak a nagyszülők jogai és miért? (A kulturális szféra más elemeivel itt részletesen nem foglalkozunk).

A kultúra hármasság tagoltsága: tudomány, művészet és vallás. Mindezen területek további bontásával is lehet foglalkozni egy-egy példa, emberi életút bemutatásával.

A kulturális szféra szabadságfokai, korlátai. Az alkotói szabadság megvalósulása, példák. A megrendelt festmény, illetve élőlények klónozása mint két példa megbeszélése.

Alap-polarítások keresése és megbeszélése a gazdasági és kulturális területen.

Órakeret **34 óra**

Előzetes tudás

Az 5. osztályban tanultak, egy termék előállításának folyamata, illetve ebben a folyamatban a szellemi töke követése. Művészeti tárgyak, történelem.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kulturális/szellemi élet a szociális organizmusban háromféleképpen jelenik meg: (1) elemi felépítője/hordozója a család, társadalmi funkciójában (2) oktatás/nevelés és (3) a kulturális élet (tudomány, művészet, vallás). A kulturális/szellemi élet mindig az egyének individuális képességén alapul. A kultúra fejlődéséhez szükséges az, hogy a lehetőségei szabadon kibontakozhassanak. A család a kulturális és szellemi élet alap intézménye, mely az anya és apa alap polaritására épülő, mintaszerű szellemi és organikus egysége melyben a gyermeket egészségesen lehet felnevelni a nagykorúságig. A kulturális szféra szabadságának szükségszerűségét is éppen a család példáján lehet könnyen megérteni (ki dönti el, mit ünnepel, mit eszik, milyen iskolát választ, milyen kulturális programokat látogat egy család?).

A tudomány, művészet és vallás egymáshoz való viszonyának megismertetése konkrét példákon az osztály érdeklődésének megfelelően.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ember a gondolkodó képességével hozza létre és műveli a tudomány területeit (filozófia, természettudomány, társadalomtudomány stb.). A fantázia és érzelmi erők segítségével a művészetek területén tevékenykedik: a tér-művészetben (építészet, szobrászat, festészet) és idő-művészetben (zene, tánc, irodalom). Ezen két területen úgy képes jól tevékenykedni az ember, ha vallásos létét már előzőleg kifejlesztette és ápolja.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar irodalom, matematika és művészeti tantárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szabadság, értékképzés, képesség, különbség az egoista és szociális egyén között, kulturális szféra elemei, tudomány, művészet, vallás, polaritások, metamorfózis.

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló meg tudja fogalmazni a kulturális szférához tartozó elemeket, mint család, oktatás, kulturális intézmények, tudomány, vallás, művészetek. Értse, miért tudnak ezek csak szabadságban fejlődni és milyen hatással van rá a központi irányítás. Érzékelnie kell, hogy az élet alap polaritásokon nyugszik, melyek állandó egyensúlyban tartásával lehet a fejlődést biztosítani, új szintre lépni ahol újabb polaritással találkozunk (metamorfózis).

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Szintézis, a szociális élet hármassága. A polaritások és hármasságok kapcsolatai. A pénz kialakulása és funkciói. A pénzintézetek működése és problémái. A gazdasági működés tükré – a kettős könyvelés.

Javasolt témakörök

Projektvezetés alapelvei

Az év végi osztálykirándulás pénzügyi feltételeinek megteremtése kapcsán az átfogó és rész-projektek megtervezése, folyamatos követése, dokumentálása és értékelése. Pénzügyi terv készítése, költségvetés követése egész és rész-projektenként.

Gazdasági élethez kapcsolódó alap polaritás – a kettős könyvelés alapjai. Egy cég alapításának és főbb gazdasági eseményeinek könyvelése (főkönyvi kivonat). Egy cég felszámolásának lépései és könyvelése. A pénzügyi beszámoló fogalma, fő részének vizsgálata (az iskola előző évi

beszámolója alapján). A kettős könyvelési példának az időszak végi lezárása – beszámoló készítése. Hogyan kapcsolódik az eredmény-kimutatás a mérleghez?

Alap-hármaságok keresése, megbeszélése

Pénzintézetek

A bankok: hitel, kamat, kamatos kamat. A tőzsde: jogok adás-vétele. A pénz, mint áru, „nem romló” jószág.

Összefoglalás **a szociális élet hármas tagozódásának** áttekintése. Az asszociációs együttműködés.

Órakeret 33 óra

Előzetes tudás

A 6. osztályban elsajátított témák: a pénz története és a pénz alapfunkciói

Tantárgyi fejlesztési célok

A projektvezetés lépéseinek megismertetése, gyakorlati kipróbálása. A gazdasági élet objektív mérési technikáinak áttekintése, az alapvető kettős könyvelési tételeken keresztül. A könyvelés időszaki zárása, az eredmény kimutatás lezárásán keresztül a mérleg elkészítése. A pénzügyi beszámoló elemeinek megbeszélése konkrét példákon keresztül, azok objektív értékelésének lehetősége. A bank, mint a dinamikus gazdasági cirkularizációt segítő intézmény. A kamat szerepének és a kamatos kamat hatásának értelmezése, ezek hatásai a gazdasági folyamatokra. Az asszociációs együttműködés feltételei és főbb jellemzői.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis és nagy életfeladatok megfogalmazása, mint projekt és a projekt vezetés alapelveinek használata a mindennapi életben. A pénzügyi szektor jelenlegi működésének ismervei és a bank funkciója az asszociációs együttműködésben. Konkrét pénzügyi beszámoló (lehetőleg az iskola beszámolójának) átnézése, elemzése.

Kapcsolódási pontok

Földrajz, történelem, magyar irodalom és matematika tantárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Projektvezetés, pénzügyi jelentések, kettős könyvelés, pénzintézetek, asszociációs együttműködés

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló használni tudja a projektvezetés elemeit a saját életében megvalósítandó területekre. Be tudja mutatni a kettős könyvelés alapját és a beszámoló elemeit. A bank, mint a pénz körforgásának, véráramának fenntartója, szerepének megértése.

Ajánlott irodalom:

- A) Lothar Vogel – Az ember megvalósulása a szociális organizmusban (Ita Wegman Alapítvány 2012)
- B) Michael Spence – Az emberi szellem felszabadítása (Remedium kiadó 2008)
- C) Michael Spence – A kapitalizmus után (Remedium kiadó 2012)
- D) Rudolf Steiner – A szociális élet kérdései (Mandátum Kiadó 1990)

Erdőjárás

Bevezetés

„Nincs rossz idő, csak rossz ruházat.”

Az általános iskolai évek első felében kiemelt fontosságú a rendszeres kapcsolatot az erdővel. Ahogy az alcím is mutatja, az iskolai élet szerves egészébe kívánjuk beemelni az erdőt, a gyerekek jelenlétét az erdőben, ahol ezt az iskola helyi adottságai megengedik. Nem az időjárás határozza meg, hogy alkalom nyílik-e az erdő felkeresésére, hanem a gyerekek alkalmazkodnak megfelelő ruházatukkal a váltakozó időjáráshoz: a tűző napsütéstől a szakadó esőig. Ennek köszönhetően lehetőség nyílik megismerni az erdő összes arcát.

Az érzékszervi tapasztalatok teszik lehetővé a gyermekek számára a világ megismerését. Ezek hiányában egyre inkább sorvad az emberi megismerési képességünk is. Minél több természetes tárggyal és élőlényel találkozik élő közegében a kisgyermek, annál jobb alap képződik a későbbi tantárgyak megértésére. Érzékszerveink mind gyakrabban találkoznak manapság egy művi világgal, több és több időt töltünk az elektromos készülékek garmadája előtt és között. Ha a gyermek első 8-9 éves korában nem kap megfelelő ellensúlyt mindezekhez, nem lesz mire alapoznia a későbbi években és eleve kevesebb eséllyel vág neki az intellektuális tartalmak felvételéhez! Az agykutatás kimutatta, hogy az érzékek által közvetített tapasztalatokon keresztül jönnek létre a kognitív struktúrák az agyban, melyek minden tanulás alapját képezik. A gyermekek érzékelése egységben zajlik, egyszerre vesz részt benne minden érzékszerv.

1-2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Képek segítségével, mesékbe szöve jelöli ki az osztálytanító a „határfákat”, melyek körbehatárolják a játék színterét. Fontos, hogy legyen egy törzshely, ahova újra és újra megérkeznek. Egy hely, ami burokként szolgál a kialakulandó osztályközösség számára. Egy állandó, kiválasztott központi hely, amely megadja a kiindulási és gyülekezési pontot. Mindezek segítik a gyerekek tájékozódását, biztonságos keretet adnak a játékhoz. Az erdőjárás alapvetően az életfolyamatok egészségét szolgálja, s egyben terápiás feladatot is ellát az elakadt áramlások újra indulásában, a legyengült életerők felerősítésében. A játékok során megfelelő mesékkel fel kell hívni a gyerekek figyelmét a növények, állatok szeretetére, de módot kell adni elfojtott agressziót felszínre hozó játékaikban azok kiélésére is. A gyerekek ösztönösen megtalálják a nekik legmegfelelőbb tevékenységeket.

Második osztályban központi szerepet kap a 'víz' és a 'víz körforgása' témakör. A víz körforgása, a forrástól a torkolatig szépen nyomon követhető például egy pataknál. Jó olyan helyekre elvinni a gyerekeket, ahol két merőben más, akár ellentétes minőség találkozása van a természetben.

A gyerekek ebben az életkorban is igénylik még, hogy egy helyen megállva hosszabb időt játszhassanak, de képesek nagyobb távok megtételére is.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az első iskolás években a gyerekek képesek sok mindent pótolni a korábban esetleg elmaradt tapasztalatokból. Vannak folyamatok, amelyek bepótolhatatlanok, mások viszont különleges módon mégis teljesülhetnek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek többsége ösztönösen ráérez saját lényének legmegfelelőbb terápiájára. Nem véletlen, ha egy gyermek több erdőjárás órán keresztül újra és újra gurul lefele a hegyoldalon teljesen magától, vagy egy másik gyermek állandóan a felvizezett sarat dagasztja, harmadik társuk pedig fák törzsének közelében tartózkodik túlnyomórészt. Találkoznak önmagukkal, s egyben az erdő lényével is. Ebből a találkozásból gyümölcsöző kapcsolat születik, ami mindkét fél számára gazdagító. A lemaradt képességű gyerekeket ugyanúgy tudjuk foglalkoztatni ebben, mint a mozgásukban jól fejletteket. Az erdőjárás azon kevés közeghez tartozik az iskolai életben, ahol az egészséges csoportdinamika és a természetes közösségformálás teret kaphat. Például a fizikailag gyengébbet segíti az erősebb fára mászni, míg az intellektuálisan fejlettebb az állatokról fog tanítani a többieknek.

A Waldorf-pedagógia alapját képező antropológia az erdőt egységes organizmusnak tekinti. Nemcsak gazdaságilag pénzzé tehető értékeket lát az erdőben, hanem egy élő szervezetet, melynek megnyilvánulási formái mögött mindenhol egy magasabb tudat áll. Az erdő az a világ, ahol megelevenednek az otthonról hozott és az iskolában elmesélt történetek: bebocsátást nyernek a gyerekek a különleges lények birodalmába, a faunok, törpék, manók, sellők és tündérek életterébe; saját élőhelyükön találkozhatnak békákkal, mókussal, fécánnal, rákkal, vaddisznókkal, madarakkal. Nem csupán a négy fal között tanulnak róla, hanem átéli az évszakok váltakozását, hétről hétre megtapasztalják, hogyan sárgulnak, barnulnak meg a levelek, hullatják le lombjukat a fák, száll alá a köd, jelenik meg a dér, hogyan fagynak be a patakok, változik meg a táj a hótakarótól. Látják: milyen, amikor megjelennek az első virágok, kipattannak az első rügyek; hogy a tölgyfa jócskán várat magára, ahogyan zöldbe borul az egész táj. Ellepik a réteket a virágok, s megjelennek a rég nem látott madarak. Hétről hétre saját bőrükkel érzékelik az év körforgását.

Másodikban az erőben mesélt mesék egyre hosszabbakká és bonyolultabbakká válnak. Megjelenik a természet és annak látható alkotói: a kövek, növények, állatok. Egy-egy megfigyelt állat megjelenik másnap egy történetben, ahol további érdekes dolgokat tudnak meg róluk a gyerekek. Állatok találkoznak egymással, különböző tulajdonságaik kidomborodnak, és kapcsolódnak a gyerekek tapasztalataihoz. Ezek nem a klasszikus, valamilyen tanúságot tartalmazó állatmesék - amik szintén fontosak ebben az életkorban -, hanem főként a tanár által megfigyelt természeti jelenségek és saját lényén átgyúrt történetek. Ezt képesek a gyermekek érzés szinten is megélni, s ezzel a későbbi tudatos megélést előkészíteni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az erdőjárás során az érzékszervi tapasztalatok gazdagítása által természetes környezetben fejleszthetők a különböző érzékelések: egyensúly, tapintás, mozgás, hallás, szaglás, látás, hőérzékelés, testtudat érzékelés. Kialakul és mélyül a gyermek önképe és önismerete, valamint a világban való eligazodás és biztonság érzés az öntudatra ébredést, helyes önértékelést, önbecsülést és önbizalmat segíti elő.

Kapcsolódási pontok

Formarajz, ritmikus rész és mesék a főoktatásban, természetmesék

Kulcsfogalmak / fogalmak

Érzékszervi tapasztalatok: természetes kontra mesterséges közeg.

Egészséges fejlődés: erdő mint lehetőség - az érzékelés egysége; védett és változatos természetes tér és idő.

Hiánypótlás, önterápia.

Erdő, mint élő organizmus, mögötte magasabb tudat.

Az erdő birodalma: ritmus, körforgás; ahol ég és föld találkozik.

A fejlesztés várt eredményei

Az erdőjárások alatt szerzett tapasztalás a gyerekek életének egészére kihat és alapvető érzést ad a természet szeretetéről. Ezáltal olyan emberek válnak így belőlük, akik az erdőt és lényeit nem ellenségnek, nem kizsákmányolandó terepnek, hanem társnak tekintik, olyan helynek látják majd, ahol az ég és föld találkozik, s amelynek egészséges léte záloga az emberiség fennmaradásának.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évfolyamban fontos sokat gyalogolni a gyerekekkel, életkorukból kifolyólag gyógyító hatással van rájuk ebben az időszakában. Persze szívesen játszanak egy-egy helyen hosszabb ideig, mégis az újabb és újabb helyek felfedezése kerül előtérbe, ami a tanártól is komoly bátorságot igényel, a járt és ismert út elhagyásakor. Elkezdjük felfedezni a távolabbi helyeket is az iskola körül. Ez már előkészítése a negyedikes honismeret korszaknak, annak, hogy lábukkal bejárják és tudat alatt magukba szippantsák néhány kilométeres körben az iskola közvetlen környezetét. Az első két év alatt megerősödött gyerekek hallatlan kitartással és jókedvvel sétálnak az erdőben.

A mesterségek kapcsán fel lehet keresni a környéken fellelhető helyeket, melyek emlékeztetnek hajdanvolt mesteremberek hétköznapijaira.

Órakeret **36 óra**

Előzetes tudás

Az első két osztályban megismert alapvető szabályok és szokások, amikre figyelni kell az erdőben. Jó fizikai kondíció, ami a korábbi gyakori erdőjárások hozadéka.

Tantárgyi fejlesztési célok:

Bensőséges viszony alakuljon ki a gyermek és környezete között. A fizikai erőnléte tovább fejlődjön, ne riadjon vissza ez erdőben őt ért kihívásoktól. Biztosan közlekedjen a járatlan úton is, keresztül kasul mindenben úgy, hogy közben figyelemmel legyen a természetes élettérre.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az iskola környezetének bejárása minden irányban legalább 2 km-es távolságban.

A jelzett ösvények, földes utak elhagyása.

Kihívások keresése az erdőben. Lehetőség teremtése bátorságuk kipróbálására, s eddigi tapasztalataik kamatoztatására.

Kapcsolódási pontok

Mesterségek korszak, házépítés korszak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Fizikai erőnlét, magabiztos közlekedés az erdőben, erdő lényeinek tisztelete és szeretete

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megismerik közvetlen környezetüket, képesek kitartóan vándorolni folyamatosan az erdőben több mint egy órán át. Erős érzelmi kötődés alakul ki az erdő élőlényei iránt.

Tanulásmódszertan

Bevezetés

A tanulás tanítása bizonyos készségek, képességek fejlesztését jelenti. Akkor tud hatékonyan működni, ha az osztálytanító a tanulásmódszertant nem csak tanítja, hanem használja is, azaz épít rá az egyes epochák közben. Ha a diákok nem csak elméletben tanulnak a helyes szokásokról, módszerekről, hanem a gyakorlatban is van lehetőségük kipróbálni a tanultakat, hallottakat.

A koncentrációképesség minden szellemi munka alapja, ezt a diákok az epochákon már elsős koruk óta fejlesztik, de középtagozaton és később a felsőtagozaton kiemelt szerepet kap. Az emlékezőképesség fejlesztése minden életkorban létfontosságú, ehhez a rendszeres memoriterek is hozzájárulnak. Az önismeret, az önbizalom fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki sikeres legyen az iskolai megmérettetésekben. A szókincs bővítése, fejlesztése magától értetődően történik meg a legtöbb tantárgyból. Az írott szövegek értéke az eredményes tanulás egyik elengedhetetlen feltétele egy bizonyos életkor után. Kiemelten fontos terület a vázlatkészítés, jegyzetelés elsajátítása, amit nap mint nap használhatnak az egyes órákon. A problémamegoldó képesség és a gondolkodóképesség két olyan terület, mellyel a Waldorf pedagógus nap mint nap dolgozik. A 8.osztály végi kiselőadás összeállítás, megtartása önálló munkát igényel, amire felkészítjük a diákokat.

A tanulásmódszertan tantárgyszerű bevezetése helyett a Waldorf iskolákban arra van szükség, hogy az osztálytanító és a szaktanárok a megfelelő életkorban a megfelelő feladatokat, feladattípusokat gyakoroltassák saját tantárgyaik tanításakor. Mégis, legalább havi egy alkalommal, a gyakorlóóra keretében vagy félévente egy-egy héten át az epochába építve javasolt időt szánni bizonyos jó tanácsok összegyűjtésére, megbeszélésre és gyakorlására. Ez a kevésnek tűnő idő akkor ér valamit, ha a szakórákon és az epochákon rendszeresen történik visszautalás és van lehetőség a további fejlesztésre.

Az osztálytanítóknak javasolt Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról vagy Tanulásmódszertan című tankönyvének használata.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok emlékezőképességét memoriterekkel, koncentrációképességét óra eleji játékokkal fejlesztjük. Ugyanakkor ebben az életkorban fontos annak a tudatosítása, mit jelent a tanulás, az órai figyelem. Ehhez némi önismeretre is szükség van. Hangsúlyt kap a tanuláshoz való szándék, a cél tudatosítása, a kíváncsiság, az érdeklődés felébresztésének fontossága.

Órakeret **10 óra**

Előzetes tudás

Eddig megszerzett tanulási tapasztalatok, ismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákokkal tanulási szokásaikról beszélgetünk, segítve őket abban, hogy kifejlesszék saját technikáikat. Jó tanácsokat gyűjtünk és adunk. Arról is beszélgetünk, ki miért tanul, mire jó a tanulás. Megbeszéljük, hogyan lehet azt is megtanulni, ami kevésbé érdekel, hogyan lehet magunkban a kíváncsiságot felébreszteni, a figyelmet, érdeklődést magunkban szándékosan fenntartani.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok megtanulnak tudatosan, hatékonyan tanulni, figyelmüket tudatosan irányítani, érdeklődésüket fenntartani. Koncentrációs gyakorlatokkal (szókeresés, hibakeresés) fejlesztjük éberségüket.

Kapcsolódási pontok

A diákok minden tantárgyban használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mire való az iskola? A tanuláshoz szükséges belső állapot, a tanulást segítő külső körülmények. Tanácsok a tanuláshoz. Jó szokások. Önismeret, önbizalom. Tanulást segítő módszerek. A figyelem. Az otthoni és az iskolai munka összefüggése. Az ismétlések jelentősége. Kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy. A cél, mint motiváció.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok sikeresek a tanulásban, tudják, mire jó a tanulás. Szívesen végzik házi feladataikat, tudják, milyen külső-belső körülményeket kell megteremteniük ahhoz, hogy rövid idő alatt elsajátíthassák a megtanulnivalót. Az órákon tudatos figyelemmel dolgoznak. Képesek hosszabb ideig koncentrálni egy adott feladatra.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az olvasott szövegek értését ebben az életkorban tudatosan gyakoroltatjuk. Megfelelő módszereket tanítunk az olvasási készség fejlesztéséhez, a helyes olvasási szokások kialakításához. A másik fontos terület a jegyzetelés, vázlatírás technikájának megtanulása. Először írott szövegből készítünk vázlatot, jegyzetet, majd a diákok a szóban elhangzottakat is megtanulják írásban rögzíteni.

Órakeret 10 óra

Előzetes tudás

Az eddig megismert hatékony tanulási technikák alkalmazása, a megszerzett ismeretek felhasználása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók olvasási szokásait nagyító alá vesszük és segítünk javítani rajta. Önálló olvasási gyakorlatokkal fejlesztjük szövegértési képességeiket. Megtanulják a feladatokhoz tartozó utasításokat egyedül értelmezni.

Megtanítjuk a diákokat olvasott és hallott szövegekből vázlatot írni, jegyzetet készíteni.

Mindkét területet rendszeresen beépítjük az epochákba és a szakórai tevékenységekbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulóknak a szintjüknek megfelelő olvasott szövegeket jól kell érteniük. Megtanulják, hogyan kell felébredniük magukban és fenntartani a kíváncsiságot, az érdeklődést egy szöveg iránt. A szövegekkel kapcsolatban feltett kérdésekre tudnak válaszolni. Értelmezni tudják az egyes feladatokra vonatkozó utasítást. Az önálló vázlatírás, jegyzetelés már nem okoz nehézséget számukra.

Kapcsolódási pontok

A diákok a legtöbb tantárgyban, a legtöbb órán használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Címmeditáció. A lényeg megragadása. Kulcsszavak. (Skimming, skipping) Vázlat. Jegyzet. Utasítások követése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok olvasási szokásai jelentősen javulnak, az olvasott szövegek értése nem okoz különösebb gondot számukra. A szöveggel kapcsolatos kérdésekre olvasás után akkor is tudnak válaszolni, ha nem látják a szöveget. Önállóan tudják értelmezni a feladatokra vonatkozó utasításokat. Tudnak kulcsszavakat gyűjteni, azokból önállóan vázlatot írni. Az olvasott és hallott szövegekből jegyzetet is tudnak készíteni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tiszta beszéd technikáját ebben az életkorban már fontos tudatosítani. Ehhez remekül használhatók a memoriterek közös és egyéni felmondása, a légzőgyakorlatok, különböző artikulációs gyakorlatok, a hangos olvasás. Az évvégi színdarab előadásához rendkívül hasznos, hogy a diákok a színpadon érhetően, hangosan tudjanak beszélni.

A 8. osztályban az éves munka során kiemelten fontos szerepet kap a kiselőadás. Ehhez ismerniük kell a megfelelő technikákat.

Órakeret 10 óra

Előzetes tudás

Különböző tanulási technikák alkalmazása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok tudnak közönség előtt érhetően, tisztán, jól artikulálva hangosan olvasni és beszélni.

Az év végére kis segítséggel önállóan fel tudnak készülni egy szabadon választott témából tartott kiselőadásra, amit leírnak és élvezhetően, szemléletesen elő is adnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulók közönség előtt tudnak hangosan, jól érhetően, tisztán beszélni. Gyakorolják a hangos olvasást. A diákok megtanulják, mitől jó egy kiselőadás, amit önállóan állítanak össze. Tudják, hogyan kell a hallgatókban felébreszteni az érdeklődést, a kíváncsiságot a téma iránt, és hogyan lehet azt ébren tartani. Megismerkednek a szemléltető eszközök lehetőségeivel.

Kapcsolódási pontok

Bármely tantárgyból tartott kiselőadás, valamint évvégi színdarab, éves munka előadás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Légzőgyakorlatok. Artikuláció. Hangos olvasás. Blattoló olvasás. Szereplés. Anyaggyűjtés egy témához, annak írásbeli kidolgozása. Szemléltetés.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek közönség előtt színpadon jól érthetően, megfelelő tempóban, megfelelő hangsúllyal megszólalni. Az év végi színdarabban mindenki tudásának, képességének és kívánságának megfelelő szerepben kap lehetőséget a szereplésre. Az éves munka előadására a legtöbb diák alaposan fel tud készülni, le tudja írni és azt élvezhetően elő tudja adni.

A felső tagozaton a középtagozaton tanult technikák gyakorlása, további fejlesztése elsősorban a szakórákba, epochákba beépítve történik. A diákoknak gyakorlatban kell tudniuk használni a korábban tanultakat.

A *koncentrációképeség* gyakorlása a felsőtagozatos órákon kiemelt szerepet kap. Az *emlékezőképességet* minden egyes dolgozatra való készüléskor használják. Az *önismeret*, az *önbizalom* ebben az életkorban is fontos a sikeres tanuláshoz. *Szókincsük* továbbra is a legtöbb tantárgyból a tanulás során bővül, fejlődik. Az *írott szövegeket* ebben az életkorban már jól kell tudniuk érteni. A *vázlatkészítés*, *jegyzetelés* szinte minden órán gyakorolható. A diákok *problémamegoldó képességét* és *gondolkodóképességét* a legtöbb epochán fejlesztjük. A 12. osztály végén tartott *kiselőadás* összeállítására, megtartására az önálló munka mellé folyamatos tanári segítséget kapnak a diákok, az adott évben az osztálykísérő együtt is készíti osztályát a megmérettetésre.

Ha az osztálykísérő azt érzékeli, vagy a szaktanárok azt jelzik, hogy egy osztály, vagy annak egy része olyan hiányokkal rendelkezik a fent említett területek bármelyikével vagy a tanulással kapcsolatban, hogy az gyakorlást igényel, az osztályfőnöki órákon lehet időt szorítani a jelzett területeken felmerült hiányosságok pótlására, képességek fejlesztésére, technikák átbeszélésre.

Ehhez a munkához segítséget jelent Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról című tankönyvének használata.

A főoktatás egyéb részei

1-8. évfolyam

A főoktatás egyéb részeit - amely a mindennapos testmozgás tantervi követelményeit teljesíti - az adott korszak témájához kapcsolódó mozgásos, verseket, énekeket, körjátékokat tartalmazó tevékenység alkotja.

Ebben a tanítási részben követjük az év ritmusát, tartalmával kapcsolódik az évszakokhoz és az ünnepekhez is. A főoktatás ezen időszakában lehetőséget teremt a különböző szituációs- és drámajátékok gyakorlására.

Órakeret 45 óra

OSZTÁLYFŐNÖKI ÓRA

9-12. évfolyam

Az osztályfőnöki órákon az éppen aktuális ünnepek vagy feladatok előkészítésén túl a közösséget érintő szociális, illetve etikai témákat beszéljük meg. Ezeken az órákon történik az egyes tanévekre jellemző gyakorlati munkák – földmérés, néprajzi gyűjtés, szociális- és ipari gyakorlat – és a 12. osztályos éves munka előkészítése, folyamatkísérése és a hozzájuk kapcsolódó visszatekintés, értékelés is.

Órakeret: 34 óra évfolyamonként

13. osztály

Útmutatások

A 13. évfolyam az érettségire való felkészítés időszaka. A Waldorf-képzés jellegéből adódóan ugyanis a 12. évfolyam záróteljesítményeivel párhozamosan nem teljesíthetők (vagy csak részben előrehozott vizsgákkal) az állami érettségi vizsga követelmények. Egyes témakörök tárgyalása, illetve a hozzájuk rendelt, a NAT által előírt óraszámok csak ezen az évfolyamon lesznek teljesíthetők. Az érettségire való felkészítés a tantárgyi tételsorok alapján az érettségi vizsgákra vonatkozó jogszabályokban foglaltaknak megfelelően történik. A vizsgázást is gyakorolják a diákok: ez a tanév során több alkalommal szintén része az érettségire készülésnek.

Az évfolyamra lépés feltételei

A 13. évfolyamra az léphet, aki Waldorf-iskolai tanulmányai sikeres befejezését tanúsítja: ez a 12. évfolyam végén a választott éves munka bemutatását és sikeres megvédését, valamint a záróbizonyítvány megszerzését jelenti.

A 13. évfolyamon legalább annyi tárgyat kell tanulniuk a diákoknak, amennyiből érettségi vizsgára jelentkeznek. Ebből következően az osztály nem rendelkezik egységes órarenddel. A választott tantárgyokról minden tanulónak egyénileg a 12. osztályban júniusig kell döntenie, így tud az iskola egyszerre a közösséghez és egyén igazított órarendet készíteni.

Egyénre szabott órakeretek

A 13. évfolyam kötelező tantárgyai megegyeznek az érettségi vizsga kötelező tárgyaival: magyar nyelv és irodalom, matematika, történelem, idegen nyelv és a szabadon választott érettségi tantárgy(ak).

A tanév alatti vizsgák

A diákok több (kettő, három) vizsga keretében adnak számot tudásukról. Ezek az egyes iskolák által meghatározott évrend alapján zajlanak. A tanárok a vizsgák módját (írásbeli és/vagy szóbeli, gyakorlati) a mindenkori érettségi vizsgakövetelményeket követve szervezik meg. Az évközi vizsgákat a kötelező és az osztály diákjai által szabadon választott tantárgyakból tartják. A tanárok a tételsorok összeállításában is az érettségi vizsga vizsgaszabályzatának rendelkezéseit tartják szem előtt. Az iskola pedagógiai célkitűzése az, hogy ezek a vizsgák komoly és egyben arányos feladatot jelentsenek a diákoknak. A javításban és az értékelésben is ez az elv érvényesül. Az iskolák házi rendje határozza meg a vizsgák eredményeinek súlyát az éves teljesítmény értékelésében.

Felkészítés a továbbtanulásra

A 13. évben természetesen mód nyílik az emelt szintű érettségi vizsgára való készülésre is. Az ezzel kapcsolatos teendőket a diákok a felkészítő tanárral egyeztetik. Ha a felvételi vizsgatárgy nem szerepel az érettségi vizsgatárgyak között, akkor is van a tanulónak lehetősége arra, hogy a felvételi tárgyat fölvegye az érettségi vizsgatárgyak közé, és így az év közben vizsgát is tegyen. Az új kerettantervi óraszámok a fakultációs rendszer kialakításával lehetőséget biztosítanak a hatékonyabb tehetség gondozásra.

A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-13. évfolyamokon

A Waldorf-iskolákban a tanulók felkészítése az alábbi művészeti ágakban történik (a 27/1998. (VI.10.) MKM rendeletben foglalt szakági besorolás szerint):

- Zeneművészeti ág - klasszikus zene - furulya tanszak: a Waldorf-kerettantervben Zene tantárgyként jelölve, valamint a tanulók által szabadon választható egyéb hangszer szakon

- Táncművészeti ág - kortárs tánc tanszak: a Waldorf-kerettantervben Euritmia tantárgyként jelölve (modern mozgásművészet)
- Képző- és iparművészeti ág - grafika, festészet, szobrászat tanszak - fatárgykészítő (vagy fémműves/bőrműves/bábkészítő) és textilműves tanszak: a Waldorf-kerettantervben Képzőművészetek és Mesterségek tantárgyként jelölve
- Színművészeti-bábművészeti ág - színjáték tanszak vagy bábjáték tanszak: a Waldorf-kerettantervben Dráma tantárgyként jelölve (valamint a Magyar nyelv és irodalom tantárgyban, a Gyakorlatok 'Színház' részében), illetve Bábkészítés tantárgyként jelölve
- Elméleti tárgy: a Waldorf-kerettantervben Művészeti tanulmányok/Esztétika tárgyként jelölve.

A fenti tanszakok **mindegyike** szerepel a Waldorf-iskolák művészeti nevelésének 12 éves programjában, **minden tanuló számára kötelező tantárgyként** (a keret- és a helyi tanterv felkínálta kötelező választási lehetőségekkel) a kerettantervben megjelölt évfolyamokon és kidolgozott tartalmakkal.

A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének szakaszai és vizsgái:

- **Alapfokú képzés és művészeti alapvizsga:**

A művészeti képzés alapfokú szakasza az 1-8. évfolyamokat foglalja magában, ezt a szakaszt zárja a művészeti alapvizsga. A nyolcadik tanév során a tanulók 'éves munkát' végeznek, mely egy szabadon választott témának elméleti, művészeti és gyakorlati összetevőket tartalmazó feldolgozása. Része egy „mestermunka”, mely egy tárgy művészi kivitelezésű megvalósítása, illetve előadóművészeti tárgy választása esetén élőben bemutatott zenei vagy színi alkotás.

A vizsga menete és értékelése:

Az alapfokú művészeti vizsga a gyerekek 8. osztályos éves munkájának része. Az alapfokú művészeti vizsga, az éves munka szóbeli előadása elsősorban az osztály és a szülők (esetleg más meghívott tanárok és diákok) előtt viszonylag szűk, zárt körben zajlik. A szóbeli előadás keretében a gyerekek szabadon mesélnek az általuk végzett munkáról, a személyes élményeikről és benyomásaikról. Fontos szempont, hogy a gyakorlati-művészeti munkájuk álljon az előadásuk középpontjában is, és lehetőleg kerüljék az általuk át nem élt vagy nem tapasztalt „tudományos” magyarázatokat. Az előadást követően a hallgatóság kérdéseket tehet fel az előadónak, aki ezáltal is bizonyíthatja az adott témában való jártasságát.

A korábban leadott írásbeli munkát, a gyerekek által maguk készített gyakorlati-művészeti munkát és a szóbeli előadást egyaránt az osztálytanító értékeli. Az osztálytanító írásos értékelése az év végi szöveges értékelés, az év végi bizonyítvány része.

- **Továbbképző szakasz és művészeti záróvizsga:**

A továbbképző szakasz a 9-12. évfolyamokat foglalja magában, mely a művészeti záróvizsgával fejeződik be. Ez a vizsga a 12. évfolyam éves munkájának művészeti részét képezi, hasonlóan az előbbieken leírt alapvizsgához.

A vizsga menete és értékelése:

A művészeti záróvizsga a gyerekek 12. osztályos éves munkájának része. Az éves munka elméleti (tudományos) és gyakorlati (művészeti) részből áll, amelyben a gyakorlati-művészeti munkának nagyobb hangsúlyt kell kapnia. A művészeti záróvizsgát, a művészeti alapvizsgát követően a diákok különböző előadóművészeti ágakkal is kiegészíthetik, például: zeneművészet,

táncművészet, euritmia, képzőművészet. A művészeti záróvizsgájuk egy szóbeli előadással zárul, amelyben bemutatják a kutatási területüket vagy a választott témájukból egy karakterisztikus példát kiemelve, azon keresztül mutatják be az egész munkájukat. Az előadást követően a hallgatóság kérdéseket tehet fel az előadónak, aki válaszaival és hozzáértésével bizonyíthatja a választott témában való jártasságát.

Mind az írásbeli, mind pedig a gyakorlati-művészeti munkájukat a tanári kollégium egy tagja figyelemmel kíséri, ő az ún. belső témavezető vagy konzulens. A választott témától függően a diákoknak lehetőségük van felkérni egy külső – iskolán kívüli – szakembert is, aki külső konzulensként kíséri a munkát.

A határidőre leadott írásbeli dolgozatot és a szóbeli előadást egyaránt a belső témavezetőn kívül a tanári kollégiumhoz tartozó opponens is véleményezi. Az írásos értékelések hivatalos másolatát az iskola dokumentumként megőrzi. Az írásbeli munkák másodpéldánya pedig az iskola könyvtárába kerül, amelyek az iskola diákjai, tanárai és más érdeklődők számára szabadon hozzáférhető.

Képzőművészet

Festés

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az első nyolc osztályban a festés az osztálytanító birodalmába tartozik, munkáját 5. osztálytól szaktanár is segítheti. Megkülönböztetjük a szemléltetés gyanánt, viasz- vagy zsírkrétákkal, később színes ceruzákkal a füzetekbe végzett festést és rajzolást, valamint a szakórai időszakban zajló festést. Az előbbi végigkíséri az összes tantárgyat, része a rendszeres órai munkának, segíti az órák témájának feldolgozását. Utóbbiban a festészet, mint önálló művészi tevékenység jelenik meg.

A következő általános irányelvek segítségül szolgálhatnak:

1. A festés órát minden szinten áthatja egyfajta művészi hozzáállás. Az elcsendesedésnek, a színekben élésnek a lehetőségét teremtjük meg, gondosan előkészítve az órákat. A vízfestéket a „nedves-nedvesen” technikával használjuk a kezdetekben, teljesen benedvesített papírra festünk vízzel hígított akvarellfestékekkel, vastag ecsettel. Ezzel lehetővé tesszük, hogy a színek fényel összefüggő, áramló természetét megéltessék a gyerekek. A színek sajátos világába élhetik bele magukat a gyakorlatok segítségével, ami a további tanulmányokat alapozza meg.

2. Magával a festékekkel történő művészi munkától kezdetben ne vonja el a figyelmet az az elvárás, hogy a gyermekeknek valamilyen dolog bizonyos „képét” kellene megalkotniuk. Az absztrakt festéshez igen hasonló módon kezdünk el a gyermekekkel festeni. Az effajta „színből kiinduló festésnek” a gyermekek számára lélektanilag egyértelmű, konkrét módon kell történnie.

Az első osztályban a festés órákon szín-történetekre épített színgyakorlatokat végzünk, ezzel bevezetjük a színeket és a festés módszereit. Csak ezután, a második osztálytól kezdhetünk el az óra elbeszélő anyagához (a mesékhez, legendákhoz, fabulákhoz és mítoszokhoz) kapcsolódó képeket festeni. A kitűzött feladat meghatározott lelki minőségekhez kell kapcsolnia a színek érzelmi minőségeit, például leírható hangulatokhoz, mint csendes és visszahúzódó, erős és vakmerő, hideg és kemény, meleg és szétterülő. A külső forma belső élményt juttat kifejezésre. Ezeket az élményeket a tanár „szín-történetek”, „színmesék” elmondásával készíti elő, amelyek életre keltik a színeket, mielőtt még használatukra sor kerülne. A szín-történet képeket, az életkornak megfelelő módon, az egész alsó tagozatban használhatjuk fantáziadús, ám mégis tárgyilagos hozzáállással. Kezdetben inkább arról van szó, hogy visszaadjuk egy-egy történet hangulatát, az erdő sűrű sötétjét, a tündér arany hajának, vagy a királyfi palástjának színét, később

azonban fokozatosan megjelenhetnek a formák: növények és állatok, majd később az emberi formák is. Mindig arra törekszünk, hogy az alakok magukból a színekből emelkedjenek ki, semmint hogy szemléletes körvonalak legyenek. Nem erőltetjük a perspektíva semmilyen formájának megjelenését egészen ötödik osztályig, kivéve a legelemibb megnyilvánulásokat, ám a gyermekek szabadon kell, hogy megjelenítsék a képeket érzéseik szerint. Ez a folyamat jelen van az első négy osztály mindegyikében.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályos festés órák az érzékek iskolázásához a gyermek lelkét melengető, éltető módon járulnak hozzá. Színészleléskor egy, az érzékektől független elem is munkálkodik, vagyis a színek észlelése túlmutat az érzékek határain és a tárgyilagos, erkölcsi minőségek világába vezet. Az első osztályban az a cél, hogy megismerjük és jellemezzük a színek által felébresztett „lélek-mozdulatokat.” A gyermekek a festésen keresztül ismerik meg ezeket a lélek-mozdulatokat; jellemezni pedig akkor tanulják meg őket, amikor a festés óra utáni napokon közösen beszélgetnek a képekről. Az úgy nevetett „szín-történetek” bevezetik a feladatokat és megszemélyesítik a színeket, valamint egymásra való hatásaikat.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodákban is vannak festésfoglalkozások, ahol ugyanezzel a technikával festenek a gyerekek. Az iskolai munka ennek folytatása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket bevezetjük a vizuális művészetekbe a festésen keresztül. Lefektetjük a festészeti technika alapjait a vizes festéssel. Az első osztályban a szín-történeteken keresztül az életkori sajátosságoknak megfelelően mese hangulatban bevezetjük a gyermekeket a színhasználat alapjaiba.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A színelületeket a gyermekek szabadon alakítják ki azután, hogy a tanár elmesélte a szín-történetet. Így érzéseiknek, belső világunknak megfelelően töltik be a színekkel a papír fehér terét. A színek találkozásiban átélhetik a színek keveredéséből kialakuló új színminőségeket, anélkül, hogy ezt intellektuálisan elmagyaráznánk. A világban létező színek és emberi lélek világának összefüggéseit élhetik át a gyerekek a színmesék megfestésén keresztül.

Megalapozzuk a nedves-nedvesen festés technikáját, a szükséges előkészületekkel együtt (a papír benedvesítése és táblára erősítése). Erre a technikai tudásra épülnek majd a festésórák egyre nehezebb technikái.

Az elsődleges színekkel festünk: sárgával, pirossal, kékkel, kezdetben egyszerre egy színnel, hogy a gyermek minél jobban átélhesse az adott szín természetét, Ezen keresztül sajátítja el majd finomítja a festéstechnikát. Ezt követően egy színvilágban tartjuk a színeket (pl. ultramarin kék, kobalt kék, porosz-kék), így egy-egy színvilág gazdagságát élhetik meg a gyerekek. Majd ezután vezetjük be két szín használatát. A sárga/kék polaritással kezdjük és megismerjük azokat a színtónusokat, amelyek nagy/kis feszültséget hordoznak (pl. sárga/zöld). Tágítjuk a palettát a három kevert szín hozzáadásával. Itt építhetünk a két szín használatával kialakuló keveredésekről szerzett tapasztalatokra.

Kapcsolódási pontok

A színek választása összhangban áll az év körforgásával és az ünnepekkel. A színek hangulati erejét szem előtt tartjuk a feladatok megválasztásában, hogy a gyermek összhangot élhessen át a festésórák és az aktuális események között.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szín-történetekre épülő szín gyakorlatok. Vizes festés technikájának elsajátítása. Egy színnel, egy színvilággal, két színnel festés, három kevert szín bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A gyerekek elsajátítják a festés alapjait, megtanulják a helyes ecsethasználatot és a vizes festés technikáját.

A színmesék segítségével elmerülnek a három alapszín világában.

A három alapszín használatával eljutnak a kevert színekhez.

A festésen keresztül megismerik a különböző színharmoniókat, színhangulatokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A második osztályban az óvodai és első osztály festésóráinak folyamatait visszük tovább. Továbbra is a szín- történetek jelentik a festés alapját, de egyre nagyobb figyelmet igénylő munkára, finomabb ecsethasználatra törekszünk. A technika elsajátítását mutatja, ha már nem csak „magától” áramlik a nedves papíron a festék, ahogy a korábbi években, hanem a gyermek az ecsetet a törölkendőbe is törölheti, s így maga is irányítani kezdi a papíron zajló folyamatokat; szárazabb és nedvesebb felületek és határozottabb formák megalkotására is kezd képessé válni.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a szín-történeteken keresztül megélt tapasztalatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A második osztály témáinak megfelelően a színharmoniókkal, színek kapcsolataival foglalkozunk. A gyermekek gyakorolhatják a hiány kiegyensúlyozását, a szimmetria és a dualitás megteremtését. A cél az, hogy tevékenyé tegyük a gyermekek lelkét ebben az irányban, megismerik, hogy a színharmoniók életében részt tudnak venni. Ehhez technikai tudásuk is megfelelőbbé válik.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Második osztályban javasoltak olyan gyakorlatok, amelyek által a gyermekek a következő színharmoniókat tapasztalhatják meg: karakteresek (piros és sárga, sárga és kék, kék és piros, narancssárga és zöld, zöld és lila, lila és narancssárga); karakter nélküliek (sárga és narancssárga, narancssárga és piros, piros és lila, lila és kék, sárga és zöld, kék és zöld).

Végezhetünk „felcserélős gyakorlatokat”: például a középső színt egy másik színre cseréljük, míg körülötte a színek változatlanok maradnak. Aztán a körben lévő színeket cseréljük fel és a középső marad változatlan. Ezt a gyakorlatot a gyermekek megfestett képeivel végezzük, vagyis a saját festmény a gyakorlat tárgya. Ezt egymás után következő gyakorlatokkal tehetjük meg. Ezzel bevezetjük a festésfolyamatokat, egy-egy festmény nem csak egy alkalomhoz köthető.

Kapcsolódási pontok

Dolgozunk a festés órától függetlenül elhangzó mesék, legendák, történetek, fabulák stb. hangulataival.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Elsődleges és másodlagos színek használata, színkapcsolatok bevezetése (karakteres és karakter nélküli színek)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a nedves-nedvesen technikában továbbfejlődnek, a színtörténet-képeket egyre nagyobb pontossággal képesek megalkotni. Tudatosabban tevékenykednek a színek közötti kapcsolatok megalkotásában, a színharmóniák és színhangulatok konkrétabb, érthetőbb jelentéssel bírnak számukra.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Harmadik osztályban a hangsúly a "világteremtés hatalmas tettére" (A teremtés könyvére) és a kisebb méretű világ megformálására kerül (gazdasági munkán és házépítésen keresztül). A gyermekek nemcsak a színekből történő képalkotást vizsgálják, hanem azt is, hogyan születnek maguk a kevert színek.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A második osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a történetekhez, legendákhoz kapcsolódó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

Harmadik osztályban a Teremtéstörténet epochához kapcsolódóan előkerül a színek keletkezése. Tegyük megfigyeléseket a természetben: a gyermek felfedezi, hogy a primér (elsődleges) vörös, sárga és kék színek a fény és a sötétség folyamataiból keletkeznek. A sötétség-világosság témája a kék-sárga polarításban új módon kerülhet elő. Az ismert és használt színeket sötétséghez és világossághoz tartozásuk szerint is bemutatjuk.

A kevert (másodlagos) színek: zöld, narancssárga és lila születése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A teremtés hét napja színtfestési gyakorlatként. A fény megteremtéséből kiindulva a fény és a sötétség polaritása, a fent és a lent, a föld és a vizek megteremtése, a növények és az állatok, és végül az emberi forma, amely egységes egészként emelkedhet ki a színekből, majd válhat kettővé. A színek helyzeti komponálásával a teremtésben lejátszódó elrendezést tehetjük megélhetővé.

A festésfolyamatok megélésében is továbbléphetünk a téma által.

Ezt segítheti a következő gyakorlat is: fessünk színes papírra, vagy először fessünk egy halvány réteget valamelyik színből és miután a papír azt teljesen beszívta, festhetünk egy második színnel, vagy további színekkel (lazúrozást bevezető gyakorlat).

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tanulmányai, különös tekintettel a Teremtéstörténetet feldolgozó tanulmányokra

Kulcsfogalmak / fogalmak

Világosság, sötétség, a kék és sárga polaritás, a színek keletkezése (elsődleges és másodlagos) színek, a barna kikeverése, a színfoltokban festés bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A színek különböző árnyalatainak a papíron történő megalkotását és használatát gyakorolják a gyerekek. Ennek felhasználásával a fény és a sötétség megjelenítésére képesek a képeiken.

Az ószövetségi történetek nyomán a teremtés hét napját megfestik, kifejezve az adott nap számukra megragadható színhangulatát.

A színes lapokra festés során újabb szempontokhoz jutnak a színharmóniák és színhangulatok megalkotásában.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A negyedik osztályban bevezetjük a figurális festést, a színfoltokkal való formateremtést a főoktatás történelmihez kapcsolódóan.

Ez az új irány nagy figyelmet igényel a gyermekektől. A nedves-nedvesen technika alapjainak alapos elsajátítása után lehet ezen a területen sikert elérni, hiszen a formák kialakításához jól kell tudni az ecsettel színeket felhordani, szárítani, visszatörölni, sűríteni vagy ritkítani a festéket, megérezni, hogy mit bír el a papír, mennyi vízre van szükség a rétegek hígításához. A vastag ecset mellett megjelenhetnek újfajta, finomabb festékmozgatást lehetővé tevő ecsetek. Érdekes ugyanazzal, de kevésbé hígított festékkel dolgozni a formák kialakítása érdekében. A sűrűbb és ritkább anyagfelhordás lehetővé teszi, hogy a képen megjelenjen a színperspektíva, amit a következő években egyre tudatosabban használunk majd.

A formák mellett továbbra is maradjanak színgyakorlatok, amelyek a színek minőségeivel foglalkoznak, és a színekhez kapcsolódó témákat dolgozzák fel.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A harmadik osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel az ószövetségi történetekhez kapcsolódó, színhangulatokat megragadó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály kezdetéig a gyermekek vízfestékekkel festettek, s így szabadon teremtettek színharmóniákat és színtörténeteket. Most, összefüggésben az állattannal vagy a főoktatás témájával (pl. az északi mitológiával), a feladatokat

úgy vezetjük be, hogy a színek a téma lényegét figurális módon megragadó formákat ölthessenek. A nedves-nedvesen technika árnyaltabbá válik, a vastag ecset mellett finomabb ecseteket is használunk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kapcsolódunk a főoktatás tárgyaihoz: pl. engedjük, hogy állatformák bújjanak elő a színekből.

Végezhetünk a természetismerethez, fákhoz, egyszerű tájképekhez (dombok, hegyek, ég), a mező mintázataihoz a barna, a zöld és a sárga árnyalataiban, és az egyszerű, általánosított épületformákhoz (mint például: vár, hatalmas templom, tanya, istálló) kapcsolódó festést.

Kapcsolódási pontok

Figurális témák a főoktatás történeteihöz kapcsolódva (északi mitológia), pl. Niflheim, Yggdrasil, a Világ Fa, Hel, a sötét birodalma, Ragnarok, Viking hajók vitorlákkal stb.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A figurális festés bevezetése. A formák kialakításának technikai ismeretei.

A fejlesztés várt eredményei

A különböző epochák témáihoz kapcsolódva megismerkednek az egyszerűen megragadható formák (fák, házak, állatok) festésével

Bevezetés - 5-8. évfolyam

A gyermekek az első három évben a nedves-nedvesen technika segítségével hathatósan és megfelelően hosszú ideig tapasztalhatták meg és fedezhették fel a színeket, majd a negyedik osztályban továbblépünk afelé, hogy formákat találjunk a színekben: ásványok (hegységek, kövek) és az atmoszféra (felhők, naplementék, az égbolt hangulatainak) formáit, a növények és állatok alakjait. Ezáltal a színek elsődleges minőségeit érzékelni képes tudat egyre erősödik. A külső formának a színérzékelés belső élményéből kell kiemelkednie. Az ötödik osztályban a formák megalkotása egyre tudatosabbá, határozottabbá válik, és csodálatos összhangban áll a színek lelkünkre ható minőségeivel. A színek és formák harmonikus egységének megélésére van lehetőségünk.

Ahogy más tantárgyak, a festésnek is figyelembe kell vennie a gyermekek tizenkettedik életévét és a velejáró jellemző lélektani változásokat. Ebben az életkorban lehetőséget kell teremteni az árny és fény játékának és az árnyék tanulmányozásának megközelítésére. Ehhez különböző utakon is eljuthatunk: az egyik lehetőség, hogy elhagyjuk a színeket és kizárólag szénrel vagy krétával dolgozunk. Ez azt jelenti, hogy a 6. osztálytól kezdve a festést felváltja a rajzolás (lásd 'Rajzolás a hatodik osztályban' című részt). Egy másik lehetőség, hogy folytatjuk a festést, és a felmerülő kérdéseket festő gyakorlatokkal igyekszünk megválaszolni.

A 7. és 8. osztályban a nedves-nedvesen módszer kiegészül egy egészen más elemmel, a rétegesen felvitt, ún. lazúrtechnikával. (A „veil-painting”, azaz fátyol-festés technikájával).

A főoktatás füzeteibe készített illusztrációk, a természet-megfigyeléshez vagy később a földrajzhoz kapcsolódó képek, és a pontos, esztétikailag is kielégítő, fizikai és kémiai kísérleteket bemutató rajzok mind folyamatos gyakorlást és a rajzolás technikáinak továbbfejlesztését kívánják meg; csak így teljesíthetők a tantárgy által támasztott igények. A festés lazúrtechnikájából a rajzoláson keresztül fokozatosan eljutunk a fedőfestékek (tempera, gouache, olaj, tojástempera) használatáig. Ennek alapjait rakjuk le ezekben az években.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mindennapi élet eseményeihez, a tantárgyakhoz egyre szorosabban kapcsolódnak a festésgyakorlatok. A figurális ábrázolás egyre határozottabbá és tudatosabbá válhat, a festés olyan vizuális nyelvvé válik, amelynek használatában és értésében a gyermek egyre pontosabb.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A nedves-nedvesen technika, az első négy osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a

színminőségekről, színhangulatokról szerzett ismeretekre, és a figurális festészet alapjaira.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ötödik osztályban a festésórák visszatükrözik a főoktatás különböző témáit. Ily módon a festésórák lehetővé teszik a minőségi elmélyülést a főoktatás adta témákban. Ugyanakkor a növénytan témái arra teremtenek lehetőséget, hogy mindazt, amit a tanulók az órán láttak és hallottak, áthozzák festésórára is. Ehhez tartozik, hogy a tanulmányok készítése felé megtegyük az első lépéseket.

Mostantól fogva a gyermekek elkezdhetnek dolgozni a színek finomabb megkülönböztetésével és árnyalataival. Ahelyett, hogy az óra eredményeinek megfigyelésekor és megbeszélésekor egy vízfestéssel készített kép csodálatos

„véletlenjeit” vennénk szemügyre, most inkább azt figyeljük, hogyan akartak a gyermekek tudatosan felfedezni és megalkotni különböző színekülönbségeket. A cél továbbra is, hogy a formák a színekből lépjenek elő, a háttér és az abban megjelenő formavilág egymást éltető módon tartozzon össze.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Növény-hangulatok teremtése zöldből és sárgából.

Állítsuk szembe a „rózsapirosat” és a „liliomfehéret” a vízliliom rózsaszínes fehérjével. Találjuk meg a minőségi különbséget a ‘mohazöld’ és a „nyír-zöld” között. Fantáziából dolgozzuk fel a növényi motívumokat (fa, levél, termés), játszva a ritmussal.

Festhetünk térképeket, megmutatva a minőségi különbségeket partvonal és óceán, a folyó formái valamint a hegységek és a síkságok között.

Mitológiai képekkel is dolgozhatunk, a görög művészethez kapcsolódva.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tárgyakra és a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Formák és színek harmóniája, komplementer színek, színárnyalatok minőségi különbségei, bevezetés a tanulmányfestésbe

A fejlesztés várt eredményei

Egyre tudatosabban ragadják meg a gyerekek a különböző színminőségeket.

A térkép-és növényfestés során egyre árnyaltabb, tagoltabb és finomabb képi világot teremtenek.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A festés mellett új technikák is megjelennek, amelyek egyúttal átmenetet jelentenek a rajzolás és festés között (porpasztell, olajpasztell, színes ceruza, pitt-kréta, szén, tinta stb.). A hangsúly a sötét és világos minőségeken vannak, s ezzel a polarítások területére irányítjuk a figyelmet. A konkrét megfigyelések, a tónusok, a határokat kijelölő kontúrok megjelenése a festmények főbb motívumai.

Órakeret **54 óra**

Előzetes tudás

Az ötödik osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a formák és színek harmonikus

használatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A hatodik osztályban a színekre, mint a térteremtés eszközeire tekintünk, és elindulunk a geometrikus formák felé. A polarítások a komplementer színek használatában, valamint egy szín világos és sötét árnyalatainak használatában jelennek meg. A színkeverésben a színes szürkék, barnák árnyalatai is fontosak. A tanulmányokban a tárgyak és tér geometriája mellett felfigyelünk az árnyékokra, mint a látvány vizuális alkotóelemére.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Jussunk el a szürkéhez és a feketéhez a három primér színen és a kevert színeken keresztül. Ez egy hosszú festési folyamat, amelyet fokozatosan építenünk fel.

A színek használatával nyert szürkét és feketét kipróbálhatjuk növénytani témákban (fák), vagy a közattanban. Tanulmányozzuk az árnyékokat. Ha az árnyék tanulmányozása fák megfigyelésével történt, most átváltoztathatjuk őket színes képekké.

Festhetünk a főoktatások, pl. geológia vagy történelem témáiból is.

Pasztellkrétával is készíthetünk képeket, akár fekete papírra is.

A színekkel kapcsolatos eddigi ismereteket rendszerezhetjük (hatrészes színekör).

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, ásványtan, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szürke, fekete kikeverése és használata, új festészeti technikák bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A főoktatás epocháihoz kapcsolódva (pl.: ásványtan) a gyerekek elsősorban a fekete, a szürke és a barna színekkel festenek. Egyre nagyobb jelentősége van a tónusoknak, s ezek térteremtő szerepének.

A fák és különféle tárgyak megfigyelését kiegészíti az árnyékok tanulmányozása és ezek képi megformálását gyakorolják.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az új technika, a lazúrozás, amely türelmet és kitartást igényel a tanulóktól. Ez a technika sok új lehetőséget nyújt a színek differenciálására és mélységeik tapasztalására. A rajzolás 'perspektíva' témáját így vesszük fel a festésen keresztül. A megvalósítás érdekében érdemes a festésnek a főoktatás egy bizonyos idejére bekerülnie, hogy egymás utáni napokon tudjanak festményeiken továbbdolgozni a gyerekek. A technika lényege, hogy a megszáradt festékrétegre visszük fel a következőt, így a gyerekek megélik az átalakulási folyamatok jelentőségét és szerepét.

Cél a színek tudatosabb használata, a formák és színek egységének megértése, ugyanakkor egy érzékenyebb határfelület alkotásának átélése.

Órakeret **54 óra**

Előzetes tudás

A 6. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel az új festészeti technikákra

Tantárgyi fejlesztési célok

Egy témán való hosszabb dolgozás, vázlatkészítés, a kivitelezés lépcsőfokainak felismerése.

A természet-megfigyelések egyre határozottabbak, teljes egészében a színekből emelkednek ki, különböző technikák használatával. A különböző technikák egyre pontosabb használata hangsúlyos.

Metamorfózis gyakorlatok a „nedves-nedvesenből” a lazúr technikába és fordítva.

A festést kiszélesíthetjük egy másik módon is, a földrajzzal kapcsolatosan. Ha hetedikben Ázsia a témánk, a tanulók gyakorolhatják a tintával festést. A kínai ecsettechnika olyan komoly összpontosítást igényel, hogy terápiás hatásúnak

tekinthető, nemcsak egyes gyermekek esetében, hanem a serdülő évekre jellemző általános lazaságra, hanyagságra nézve is. Az önfegyelmet illetően jó utódja lehet a lazúrnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Hetedik osztályban a történelem a reneszánsz idősakkal foglalkozik. A nagy felfedezésekhez kapcsolódhatunk új eszközök kipróbálásával is pl. gouache, tempera, viaszkréta.

Lazúrozás vízfestékkel. Kezdetben egyetlen színnel gyakoroljunk.

A perspektíva tudatos megteremtése a színekkel.

Figyeljük meg, mit követel meg egy szín egy festői kompozícióban.

Rajzolás és festés tintával a földrajzórákhoz kapcsolódva.

Dolgozzunk tintával, ecsettel és tollal.

A papír megfelelő előkészítése.

A festő belső felkészülése festés előtt.

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a földrajz, történelem, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

színperspektíva, lazúrozás (veil-painting), metamorfózis, új technikák

A fejlesztés várt eredményei

Új technikákat (pl.: lazúrozás) próbálnak ki és gyakorolnak a gyerekek.

Megtanulják a perspektivikus ábrázolás alapjait.

A különböző technikák használatával metamorfózis gyakorlatokat végeznek. (Pl.: kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékának színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján.)

8. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 8. évfolyamban folytatódik a lazúrozás és technikájának tökéletesítése. A gyermekek megpróbálhatják ugyanazt a feladatot a nedves-nedvesen módszerrel, majd lazúrozással elvégezni. Az ilyen gyakorlatoknak az a célja, hogy a tanulók döntésképességét fejlesszük, valamint hogy elmélyítsük a festésről, mint művészetről alkotott fogalmaikat. Mit jelent a színekkel együtt dolgozni egy bizonyos technikán és témán belül, és mit jelent ellenükben, és így a téma ellenében is dolgozni? Ilyen módon a szükségszerűséget, a szembenállást és a szabadságot művészi eszközökkel gyakorolhatják. Ezeket a gyakorlatokat, melyek kéz a kézben haladnak a tanulók önkeresésével, még tovább erősíthetjük. Az ehhez hasonló gyakorlatok felfedhetik a festésben rejlő lehetőségeket és a munka megfelelő módszereit.

Előzetes tudás

A 7. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a lazúrozásra és a színperspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lazúrozás technikájának további gyakorlása, valamint a fekete-fehér kép színesbe való átírása. A konkrét megfigyelés, másolás és a fantáziából alkotás a színekről alkotott ismeretek alapján egyaránt hangsúlyos. Új technikák tudatosabb használata vizuális játékokra és kísérletekre ad lehetőséget, amely támogathatja a gyermekek önkereső attitűdjét is. Hangsúlyosabbá válik az elkészített alkotások közös megbeszélése, a gyermekek maguk kezdik megfogalmazni tanulásaikat. Az érték a művészetben/műben olyan téma, ami saját ízlésük alakításához alapvető. Ezekkel a beszélgetésekkel támpontokat adhatunk, támogatva őket az értékek felfedezésében.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Tanulmányok készítése egy színvilágban, vagy komplementer színekkel.

Az árny és fény játékanak vagy fekete-fehér kompozícióknak színes képekbe való átváltoztatása, pl. Dürer Melancoliája vagy a Szt. Jeromos dolgozószobájában (a 9. osztályban is, ha vannak festés órák). Hasonló feladatokat végezhetünk Franz Marc ceruzarajzait és színes, állat-tanulmányait változtatva. Kapcsolódhatunk az osztály által készített színdarabhoz.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tantárgyak, az irodalom, a történelem ismereteire, valamint az osztály-színdarab készítésére

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lazúrtechnika; fekete-fehér képek színes átírata; értékesség; vizuális játékok pl. monogram, ritmus, motívum

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek a lazúrtechnikát használja; másolásban ügyesebbé válik. Képes fekete-fehér képet megadott szempontok alapján színesben újraalkotni.

Kísérletező, játékos, fantáziáját megmozgató képek alkotásával lelki minőségek megragadására törekszik a vizuális eszközök segítségével.

A különböző technikák használatával a metamorfózis gyakorlatokat végzik. (Pl.: Kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékanak színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján. Évszakok, őselemek témájának feldolgozása)

Törekszik megfogalmazni, hogy milyen értékek vannak egy-egy alkotásban.

Bevezetés 9-12. évfolyam

A fiatalok a kamaszkorban új viszonyba lépnek a vizuális művészetekkel. Az első négy évben a lelki mozdulatokba élték bele magukat a színeken keresztül, majd a következő négy évben a látható valóság megragadása egyre határozottabbá vált. A festés a rajzolással összhangban a perspektivikus ismereteket és a műalkotások feldolgozását helyezte középpontba. A valóság tanulmányozása és annak művészi felmutatása is ezekben az években vette kezdetét. A színek mintegy hordozói lettek annak a folyamatnak, amelyben az ember megtapasztalhatja, hogy a világban benne áll. A kamaszkorban ezt visszük tovább. A fiatal egyrészt továbbra is azt akarja

megélni, hogy a világban benne áll, de már azt is, hogy abban aktív. A 9. osztályban ez elsősorban az érzékelés (a látási élmény) hangsúlyozásával, 10. osztályban az érzelmek megjelenítésével követhető. Ezekben az években a fiatal azt ismeri meg, hogyan hat rá a világ. A 11. osztályban a szociális érzékenység nevelésével és a társadalmi, művészeti kérdésekkel, a 12. osztályban az egyén közösségben megélhető alkotói szerepével a fiatal arról szerez tapasztalatot, hogy ő maga hogyan hat a világra. Ebben a négy évben a fiatal a festésen keresztül megéli, hogy érzései, belső tapasztalatai, fantáziája, gondolatai ugyanolyan fontosak, mint a látható valóság. A festésórakon kétféle tevékenységnek jut nagy szerep: a pontos megfigyelésnek tanulmányok és másolatok készítésén keresztül, valamint a fantáziából, önálló ötletből születő képek létrehozásának, és meglévő művek „újraalkotásának”, feldolgozásának, azaz egyedi, „saját” képek alkotásának. A festészetben rejlő önismereti lehetőség hangsúlyosabbá válik ezekben az években, ezért egyre nagyobb teret kap a személyre szabott feladatválasztás. Ugyanakkor a 12. osztályban az első négy évben jól végzett alapozás magas szinten visszaköszönhet: a fiatal megélheti a személyes és a kozmikus összetartozását és összhangját a festésen keresztül.

A fiatalok ezekben az években az antipátia és szimpátia érzelmi kettősségében élnek: el akarnak szigetelődni a meglévő világtól és saját világot akarnak teremteni, ugyanakkor barátságokat keresnek és szeretnének az emberekkel kapcsolatba lépni. Ezt a kettősséget jól követhetjük, ha törekszünk a polarításokat a feladatválasztásban mindvégig kifejezésre juttatni az életkori sajátosságok figyelembevételével. A grafikus, rajzos, gondolati jelleg és a festői, áramló, érzelmi jelleg mindvégig egyenlő súllyal legyen jelen. Ennek legmegfelelőbb az olyan technika, amely mind a lazúrozást, mind a fedőfestést lehetővé teszi (tempera, gouache). Jelenjen meg a humor, a játék, amely segít abban, hogy a fiatal a két véglet egyikébe se ragadjon bele, de szabadon, összhangot teremtve mozoghasson bármelyik irányba. Ennek jó megvalósulása a figurális és a non-figurális (absztrakt) képek egymásmellettsége.

Az élő, változó színekkel való munka nemcsak megfelelő, hanem szükséges is abban a lélektani helyzetben, amelyben a kamaszkorban lévő fiatalok találják magukat.

A színek variációinak kimeríthetetlen gazdagsága felszabadítóan hat és segít a léleknek irányt találni. Az efféle, festés közben tett felfedezések által meglelt útirány segít a fiatal akaratát felébreszteni, érzései, gondolatai és akarata között harmóniát teremteni.

A művészeti órák, és közülük különösen a festésórák, olyan alapvetően közösségi összetevővel bírnak, amelyek egzisztenciális jelentőségűek az individuum számára a társadalomban. A 10. osztálytól a művészeti tárgyak egyre szorosabban kapcsolódnak egymáshoz, míg a 12. osztályban egy össz-művészeti alkotásig jutunk el, a vizuális művészetek alkalmazásáig egy színdarabban.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 9. osztályban elsődleges a rajzolás, a tanulmányok készítése, a színek minimális használata. A tanulmányok a fiataalt körülvevő világra vonatkoznak, a tárgyábrázolás és térábrázolás feladatiban a nyolcadik osztályban használt lazúrfestést vihetjük tovább, illetve páccal, tussal festhetünk. A reneszánsz alkotók műveit is feldolgozhatjuk, továbbra is fontos a perspektíva, amit egyre tudatosabban használnak a fiatalok.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

Az első nyolc év festészeti ismeretei, különös tekintettel a figurális festészet alapjaira és az új festészeti technikákra, továbbá a perspektivikus ábrázolással kapcsolatos festészeti ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lazúrfestés és fedőfestés közti különbséget tapasztalják meg a fiatalok, valamint a színalkotás és –keverés gazdag lehetőségeit és a különböző ecset-technikákat játékos, fantáziadús feladatokon keresztül.

A tanulók az ismert technikákat a szerint kezdik értékelni, hogy azok használhatók-e az adott feladat elvégzésére. Tanulják megválasztani saját elképzeléseikhez a megfelelő technikát. Próbálják ugyanazt a témát többféle technikával feldolgozni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A lazúrfestés és fedőfestés technikájának ismerete és használata tanulmányok készítése során. A pontos megfigyelés és a megfigyelték leképezése a festészet eszközeivel. A látvány konkrétságának megragadása a képen. Tárgy- és térábrázolási gyakorlatok, bevezetés a portrézásba, a tónusokból kiindulva, a kontúrok felé tartó jelleggel.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a művészettörténet, és a természettudományos tantárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Tárgy- és térábrázolás, tanulmányok, bevezetés a portrézásba

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok a tanulmányok készítésében és a pontos megfigyelés terén végzett gyakorlatokban egyre ügyesebbek és kitartóbbak, ugyanakkor a különböző technikák használatában jártasságra tesznek szert.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 10.osztályban elsődlegessé válnak az érzések, a látványhoz tartozó hangulati minőségek, a színek újra nagy erővel és új minőséggel vannak jelen. A színtanok – Goethe színtanának központi szerepet szánva - ismertetésével és a gondolatok vizuális feldolgozásával azt a gondolati elemet hozzuk be, amivel ellensúlyozzuk a színek ösztönös, szenvedélyes, érzelmekből induló használatát. A színtan lehetőséget ad arra, hogy a fiatal választ kapjon a színek keletkezésére, és színekhez kapcsolható alaptapasztalatokra, pl. arra a kérdésre, hogy miért kék az ég? Goethe színtanához kapcsolódóan végezzünk gyakorlatokat, az absztrakt festészet alkotásainak felhasználásával. A geometrikus és organikus jelleg színbeli feldolgozása (pl. Delunay, Klee művei) Kiváló, érzelmeket megmozgató témák az állatok (Fanc Marc művei), az ókori mitikus (állat-ember) keveréklények, a tájképek (pl. Caspar David Friedrich művei), és az emberi mozdulatok tanulmányozása (kroki, tussal). Rembrandt és Vermeer művészetének bemutatásával a tanulmányfestészet kiteljesedését segítjük elő, műveik másolását különböző technikákkal valósítjuk meg.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

A 9. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a tanulmányok készítésére

Tantárgyi fejlesztési célok

A színeket tudatosabban használjuk, hiszen természetüket és kifejezési lehetőségeiket a tanulók mostanra megértették. Megértik, hogyan keressék egy-egy élményük legtalálhatóbb kifejeződését a színen és formán keresztül. Ráéreznek a színek kifejező tartalmára. A tanult technikák tárgyilagos megértésének alapján, fokozatosan mindenki felfedezheti saját stílusát. A születő munkákról mindig beszélgetünk, ezeken a beszélgetéseken keresztül sajátíthatják el a szakmai kifejezéseket és esztétikai fogalmakat.

A cél az, hogy segítsük a tartalom és a forma közti kapcsolatot, a használt eszközök hatásának, egy kijelentés "olvashatóságának" és üzenete erejének felismerését.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyenek rendszeresen kisebb lélegzetű „ujjgyakorlatok” (pl. kompozíciós gyakorlatok, színtanhoz kapcsolódó feladatok stb.), és nagyobb, több alkalommal készülő művek. Az előbbiek lehetővé teszik a kísérletezést, az utóbbiak a kitartó munkát.

Alapgyakorlatok az egyes színek természetének megragadására.

Állítsunk szembe színharmóniákat (meleg/hideg, dúr/moll stb.), valamint dolgozzunk a három színből álló akkordokkal.

Használjuk változatos, Goethe színelméletére alapozott gyakorlatokat. Ültessük gyakorlatba Goethe harmónia és diszharmónia teóriáját.

Dolgozzunk teljes egészében színélményekből merített, szemben álló témákkal.

Természet- és táj-hangulatok; fekete-fehér képek (karcolatok, pl. Dürer, Rembrandt, Munch) átváltoztatása színesekké.

Alkossunk szín-imagináció motívumokat a szabad festői képzelet kibontakozásának megalapozására.

Fa- és virágtanulmányok (pl. fák napfényben, viharban, esőben stb.)

Bizonyos hangulatok színre és formára való lefordítása: öröm/bánat, adagio/allegro.

Az emberi arányok mozdulattanulmányokban.

Önarcképek, portrék feldolgozása (Rembrandt, Vermeer, Dürer)

Kapcsolódási pontok

Az esztétika ismeretei, valamint a művészeti szaktárgyak, különös tekintettel a zene és a mozgásművészet (euritmia) ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

lazúrfestés és fedőfestés, színtanok, érzések megjelenítése a festészetben, emberi arányok mozdulattanulmányokban, a színek és technikák tudatos használata.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A fiatalok szintani ismeretei gazdagodnak, egyre bátrabbak az önálló képalkotásban, pontosabbak a másolásban. A képen a látvány lelki minőségeinek megragadására törekcszenek a színek használatával. Egyre pontosabb esztétikai fogalmakkal képesek beszélni alkotásaikról.

11. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az előző években elinduló folyamatokat visszük tovább, a tanulmányokban most az ember kerül középpontba a portrézással. A diákok számára a festés a világgal és az emberrel kapcsolatban tapasztalt árnyalt érzések kifejezőeszközévé válik. A tanulmányfestészet mellett erőteljesen

jelennek meg a 19-20. század fordulójának alkotásai, mintegy rámutatva arra a folyamatra, amely a mi korunkhoz vezet. Ez a sor a romantikusokkal kezdődhet: Caspar David Friedrich, Constable, Turner, Blake, majd a neoklasszicizmus következik, végül a modern festészet. Az első hangsúlyos téma az impresszionizmus és az expresszionizmus. Az út a nagy újítókkal folytatódik (Cézanne, Gauguin, Munch, van Gogh, Monet) a „Blauer Reiter” iskoláig, a modern festészet klasszikusaiig. A művészek és festményeik tanulmányozását mindig egy szélesebb kulturális környezetben érdemes végezni.

Ahogy az impresszionizmus és expresszionizmus ellentétpárja kapcsolódik a zenében fellelhető apollói-dionüszoszi polaritáshoz, úgy lehet más, általánosabb esztétikai ellenpontokat szemléletükben tanulmányozni, például: klasszikus-romantikus, szobrászat-zene, zene-festészet, tudomány-művészet, szem-fül, tér-idő stb.

Ha a zenét és a festészetet az esztétika tantárgyhoz kapcsolódóan egységes epochában tárgyaljuk, a művészek által a XIX. és XX. században felfedezett szoros kapcsolat zene és festészet között gyümölcsöző megközelítési módot eredményezhet (Gauguin, Debussy, Szkrjabin, Klee, Kandinszkij és mások).

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

A 10. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a szintani ismeretekkel összefüggő festészeti gyakorlatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 11. osztályban a szociális érzékenység fontos szerepet játszik. Az egyén közösségben betöltött szerepét, társadalmi identitását keresi. A képzőművészetben foglalkozunk az embercsoportokat megjelenítő alkotásokkal, a küzdelemmel, a hősiességgel, az áldozathozatal képességeivel a művészettörténeti alkotásokból válogatva. A 19-20. század fordulójának irányzataihoz, az „izmusok” korához oly módon közeledünk, hogy abban az emberiség saját határait és lehetőségeit kereső és kijelölő jelleg, az irányzatok mögött húzódó szellemi szándék válik érthetővé, a polaritások megragadhatókká.

A tanulmányok a portréfestésben jutnak csúcsra.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A modern kori művészeti iskolák szabad imitációja, pl. impresszionisták, expresszionisták, kubisták, szürrealisták stb.

A figurális és az absztrakt festészet eszközei, különbségei, a formanyelv és tartalom összefüggéseinek tudatosítása, és tudatos használata.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, és az esztétika ismereteire, valamint a művészeti szaktárgyak ismeretei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

csoportképek, társadalom és egyén, az „izmusok” kora

A fejlesztés várt eredményei

A diák felfedezi – egy műalkotáson belül is – az apollói-dionüszoszi vonulatokat, fogalmat alkot a polaritások mibenlétéről.

Átlátja a történelmi, földrajzi, irodalmi összefüggéseket.
Biztonsággal kezeli a színeket, színekontrasztokat.
Jártas a különböző festészeti technikákban, fel is ismeri azokat.
A tanulmányok készítésében a portrézásig eljut.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Új technika a vászonra olajjal, vagy maguk készítette tojástemperával festés, elvárás a sokféle ecset tudatos használata. A fiatalok felfedezik, hogy a festés segítségükre lehet egy árnyalt és változó világvélemény megteremtésében, felismerik a művészet emberiség életében betöltött szerepét, felsejlik jövőbeli szerepe és jelentősége.

Kutatják a művészet célját és értelmét a festésen keresztül.

Előhívják és ápolják a kép-teremtő erőiket, hogy rendelkezésükre álljanak "életszerű képzeletbeli képek" és "jövő felé irányuló, konkrét képzetek" alkotásakor.

A képzőművészet alkalmazott területét is kipróbálják, a díszletek, jelmezek tervezését és készítését. Önálló képalkotásra, tervezéstől a kivitelezésig képessé válnak. A művészeti ágak összefüggéseit tudatosítják és a színházi előadás létrehozásában megélik. A művészeti alkotások mai életben betöltött szerepére rálátnak, és esztétikai ismereteik alapján saját alkotások létrehozására képesek.

Órakeret 27 óra

Előzetes tudás

A 11. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel az esztétikai problémák felfedezésére, és a tartalom és forma összefüggéseivel kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 12. osztályban a modern és kortárs művészet alkotásain, és az alkotók ars poeticáinak megismerésén, valamint művészetfilozófiai és esztétikai gondolatok bevezetésén keresztül jutnak el a diákok az önálló képalkotásig az olajfestés, vagy tojástempera használatával.

A 12. osztályos színdarabhoz terveznek és készítenek jelmezeket és díszleteket. A személyiséget, a társadalmi helyzetet, és történelmi kort összefoglaló és kifejező vizuális eszközök lehetőségeivel dolgoznak. A közösségért való munka során az egyéni alkotás egy új szintre érkezik: együtt kell működni másokkal egy közös cél érdekében.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A modern és kortárs művészet esztétikai és filozófiai problémáinak megközelítése és feldolgozása, interdiszciplináris műfajok, alkotók megismerése. A szabadság szellemi életben és a művészetben betöltött jelentőségének felismerése.

Az előzetes tudásra építve egyre nagyobb magabiztossággal és önállósággal festés. Új technika elsajátítása és használata (olaj, tojástempera). Önálló képalkotás: témaválasztás, tervezés, vázlatkészítés, alapozás, kivitelezés. A művek bemutatása, kiállítás rendezése, a kiállítás tartalmi és esztétikai szempontjainak ismerete.

Jelmezek és díszletek megvalósítása és bemutatása, használata a színdarabban.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az esztétika, a történelem, az irodalom, valamint a

természettudományos tárgyak ismereteire, továbbá a 12. osztályos éves munka, és az osztály-színdarab

Kulcsfogalmak / fogalmak

a modern és kortárs művészetfilozófiai és esztétikai problémák, új festészeti technika, önálló képalkotás; díszlet és jelmez tervezése készítése; alkalmazott művészet, együttműködés

A fejlesztés várt eredményei

Az előző évek tanulmányainak köszönhetően a diákok szert tettek a festészeti technikák tudatos használatára, színtani ismeretekre, gyakorlatra a másolásban, tanulmányok készítésében, fantáziából születő képek megalkotásában. Utolsó technikai tanulmányuk az olajképek készítése. Mindezt egy szabad képalkotásban hasznosítják.

Képesek a tervezéstől a kivitelezésig végigvinni egy alkotói folyamatot, kiállítást rendezni és a műveket értékelni. Együttműködnek a különböző művészeti ágakban, s létre tudnak hozni egy vizuális művészeteket is alkalmazó színházi alkotást.

Mindehhez most a társadalmi, esztétikai és filozófiai kérdések megismerése társul. A kortárs művészet és a jövő művészete felé ezáltal értő módon fordulhatnak a fiatalok.

Ismereteiket saját jövőalkotó képzeteikben is hasznosíthatják.

Rajz – grafika

Bevezetés 1-8. évfolyam

A rajzórák sok mindenben különböznek a festésóráktól. A rajzórák elsősorban a folyamatra, a képességre és a tevékenység ideje alatt születő érzésekre helyezik a hangsúlyt.

Kezdetben a gyermekektől nem azt várjuk, hogy valamilyen külső tárgyat rajzoljanak le, hanem egy mozgásminőséget kell, hogy megtapasztaljanak. Ezt a fajta rajzolás - amely az 5. osztályban a szabadkézi geometriához vezet - a Waldorf-iskolákban formarajznak hívják.

Az iskola korai éveiben a gyermekek egyszerű formákat rajzolnak, és átalakításokat végeznek, miközben megtapasztalják ezek minőségeit is. Ez segítséget jelent számukra a formák megragadásához szükséges élő, belső képességek kialakításában. A gyermekek egyre erőteljesebben kezdik megérteni a természet- és ember-alkotta környezetben fellelhető formagesztusokat.

Tehát kezdetben a formarajz célja az, hogy felébressze a gyermekek formaérzékét. Ezért írás-előkészítő gyakorlatként is használjuk az írástanításban.

Amikor 5. osztályban elkezdődik a geometria, a formarajz beleolvad a geometrikus ábrázolásba, a rajzolás és grafika önálló területként kezd megjelenni. Hatodik osztályra a gyermekek elérnek az "okozatiság korába," amely igazi pontosságot követel rajzaiktól. Ezzel egy időben a művészi rajz újabb válfajával kezdenek ismerkedni, nevezetesen a szénnel való rajzolással. Ez kezdetben több hasonlóságot mutat a festéssel, és tartalma főleg a fény és árnyék játékában fellelhető kontrasztokból áll. Ez a fajta rajz elvezet majd a vetület és az árnyékok tanulmányozásához. Mielőtt ezeket a gyermekek felsőbb osztályokban geometriailag megszerkesztenék, az "árnyékok érzékelését" és az "árnyékkeresést" teljességgel művészi eszközökkel közelítjük meg.

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A rajzolás kiindulópontja az egyenes és a görbe vonal. A gyermekek tapasztalatot szereznek az egyenes vonalak és a görbék közti jellemző különbségről rajzoláson keresztül is, miután előzőleg

már felfedezték jellemzőiket úgy, hogy egész testükkel mozogtak a térben. Az egyenes vonal egyértelmű iránya összpontosítást követel és azt, hogy az akaratnak a gondolkodás mutasson utat. A dinamikus, vándorló görbe vonal, melynek pontos céliránya nincs, helyet ad az egyéni variációknak; az akaratot az érzés irányítja. Miután a gyermekek biztonságra tettek szert a vonalrajzolásban, az első osztály fő elemei a szimmetrikus forma és a formakiegészítés lesznek. A formarajz előkészíti az írás bevezetését.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A kisgyermekkorban megszerzett forma- és térérzékelése segíti a formák pontos kialakítását. Ugyanakkor a mozgás- és egyensúlyérzék is fontos szerepet játszik ebben a tanulás folyamatban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A betű- és írástanulás bevezetését formarajz epocha előzi meg. Felváltva gyakoroljuk az egyenes és görbe vonalakat, ezekből különböző formákat alkotunk. Nagy- és finommotorikus mozgásokon keresztül tapasztalatot szereznek és átéli a gyerekek a nyomtatott nagybetűket alkotó alapvető formákat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Függőleges, vízszintes és átlós vonalak gyakorlása tompa- és hegyesszögekkel, csillagformával, négyszögekkel és más szabályos oldalú alakzatokkal.

Homorú és domború görbék, hullámok, körök, ellipszisek, spirálok és más dinamikus formák gyakorlása.

Folyamatos minták és sorozatok a folyó írás előkészítéséhez.

Kapcsolódási pontok

A formarajz, mint írás-előkészítő gyakorlat közvetlenül kapcsolódik a betűtanuláshoz, a szabályos íráskép kialakításához.

Kulcsfogalmak / fogalmak

egyenes, görbe, mozgás

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek elsajátítják a zsírkréta használatát.

Biztonságot szereznek az egyenes és a görbe vonalak megrajzolásában.

A megrajzolt formákat meg tudják nevezni.

Eligazodnak a térben, azt követően átlátják a írásbeli munkában számukra adott kereteket.

Az írásbeli munkában formák méreténél és elhelyezésénél képesek a megfelelő arányokkal dolgozni.

2. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A formarajznak az a célja, hogy oly módon ösztönözze a belső észlelést, hogy általa a gondolkodás az intellektuális formákba való visszalépés nélkül fejlődhessen. Ezt a következőképpen lehet még gyakorolni: a gyermekeknek odaadjuk egy szimmetrikus forma egyik felét majd hagyjuk, hogy maguktól találják meg és egészítsék ki a másik felét. Tehát a cél a

kiegészítés, hogy tökéletessé tegyenek egy formát a képzeletükben (és természetesen papíron is), ami egyelőre még befejezetlen és nem tökéletes.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban kialakított formaérzékre támaszkodhatunk. A formáknak mozgáson keresztül történő átélése nagy segítséget jelent a második osztályos szimmetrikus formák kiegészítésében.

Tantárgyi fejlesztési célok

A formarajz ezen az évfolyamon még mindig elsősorban az írástanulást, a nyomtatott kisbetűk írásának - és esetleg a folyóírás - elsajátítását szolgálja. Mivel a nyomtatott kisbetűk írása és az írott betűk a térben és a papírlapon egy másfajta eligazodást követelnek, ezért a kisbetűk írását és a folyóírást is – a nagybetűkéhez hasonlóan – a formarajz segítségével alapozzuk meg. A szimmetrikus formák rajzolása - a hiányzó formarészek kiegészítése által - a gondolkodás erőit iskolázza.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Függőleges tengely körüli gyakorlatok, amely tengelyt lehet, hogy csak elképzelik. Egyenes- és görbe vonalak tükrözése; szimmetria és tükröződések.

Ezt követően hasonló gyakorlat a vízszintes tengellyel; Készítsenek átalakításokat: egyenes vonalú formákat alakítsanak görbe vonalúvá és visszafelé, valamint változtassanak át olyan formákat is, amelyekben görbe és egyenes vonalak egyaránt találhatóak.

Átlós tengely körüli gyakorlatok; később két egymást metsző tengelyt is használva (vagy függőleges/vízszintes vagy két átlós tengely).

Keret rajzolása írott munka vagy illusztráció köré.

Folyamatos vagy ritmusosan ismétlődő formák.

Kapcsolódási pontok

Az írástanulás folyamatához kapcsolódik közvetlenül a formarajz. A szimmetrikus formákhoz a természetben fellelhető formákat (pl. levelek formáit) kapcsolhatjuk.

Kulcsfogalmak / fogalmak

síkbeli és térbeli tájékozódás, arányok, szimmetria, hiányzó formák kiegészítése

A fejlesztés várt eredményei

Szimmetrikus nagy mozgásokon keresztül átélik a különböző szimmetrikus formákat.

Év végére képesek a vízszintes és függőleges szimmetrikus formákat kiegészíteni, megalkotni.

Eligazodnak a papírlapon és sorokban, amely a nyomtatott kisbetűk és az írott betűk arányos és pontos írásához szükséges.

3. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Miután a gyermekek gyakorolták a tengelyes szimmetriákat, most már elkezdhetnek szabad, "aszimmetrikus" formákkal dolgozni. Ez segíti a forma- és stílusérzékük fejlődését, mivel most szabadon kell felfedezniük a megfelelően illeszkedő formákat. Ezek a feladatok alkalmasak egy belső térérzékelés ápolására, valamint minőségileg előkészítik a geometriai ábrázolást. A

formaérzéket bonyolultabb szimmetriák és kereszteződő minták segítségével fejlesztjük. Ezek az elemek alapvető fontosságúak a tervezésben, és jól szolgálják az alakzatok kiegyensúlyozására és megértésére, valamint a formák szembeállítására képes érzékeket. A tanult mintákat felhasználhatjuk illusztrációkhoz (pl. címlapokhoz) vagy a kézimunkában (pl. hímzésben.)

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A gyerekek egyre határozottabban megjelenő tér- és formaérzéke kellő alapot nyújt a harmadik osztályos bonyolultabb formák kialakításához. A korábbi minták pedig megfelelő alapozást jelentenek az önálló, esztétikus formák létrehozásához.

Tantárgyi fejlesztési célok

A folyóírás elsajátításához szükséges forma- és mozgásérzék megalapozása történik a betűelemeket is tartalmazó folyamatos formák gyakorlása során. A bonyolultabb szimmetrikus formák megrajzolása az esztétikai élmény mellett kellő intellektuális kihívást is nyújt a gyerekek számára. Az önálló formakeresés és alkotás a fantázia-képességüket iskolázza.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Bonyolultabb folyamatos és ritmikusan ismétlődő minták.

Egymással összefonódó, tekeredő és átfedésben lévő spirálok és más dinamikus formák.

Tükörképek és tükrözött formák függőleges és vízszintes elrendezésben.

Háromszögre, négyszögre, ötszögre stb. épülő formák.

Négyes szimmetriák, vagyis a függőlegest, a vízszintest és az átlós szimmetriákat ötvöző formák.

Találjunk megfelelő külső formát a belsőhöz és fordítva, pl.: ha a belső forma szögletes, találj rá "görbe választ", és fordítva.

Harmonikus formák gyakorlása.

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi gyakorlásban még mindig erőteljes szerepet játszik a formarajz, hiszen a folyóírás begyakorlásához szükséges betűelemeket itt alapozzuk meg. A harmadik osztály új honismereti korszakaihoz (mesterségek, házépítés) az egyszerűbb népi motívum-formák vagy részek bemutatásával kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

folyamatos, dinamikus formák, önálló formaalkotás, esztétikai élmény, vízszintes és függőleges szimmetria, egyszerű geometriai alapformák

A fejlesztés várt eredményei

Képesek a bonyolultabb szimmetrikus formák kiegészítésére, megalkotására.

A folyóíráshoz szükséges íráselemek arányosan és pontosan rajzolják.

Ismerik az alapvető geometria formákat.

4. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatódik a térbeli képzelőerő gyakorlása. Több tudatosság szükségeltetik akkor, amikor a vonalak különböző szögekben metszik egymást, valamint fejlődik az összpontosítás képessége is.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

Az előző évek gyakorlásai biztonságot adnak a negyedik osztályos formák megrajzolásához. A szimmetrikus formák rajzolásában és kiegészítésében szerzett jártasság jó alap nyújt a bonyolultabb ornamentális minták megalkotásában.

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály történeti anyaga (északi mitológia) szolgáltat témát a formarajzhoz, egymásba fonódó díszítő motívumok formájában, pl.: bevésések brossokon és karpereceken, díszítések fegyvereken, sisakokon és hajóorrokon, összefonódó kelta szegély és csomózásos motívumok. Új vonás, hogy a kereszteződéseknel megmutatjuk, hol mennek a szálak egymás alatt és fölött. Ezzel kapcsolatosan gyakorolhatjuk tengerészcsomók kötését majd rajzolását.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egyszerűbb, jól átlátható fonott, ornamentális formák megrajzolása.

Bonyolultabb motívumok pontos másolása, lerajzolása.

Csomózási technikák, csomóformák megismerése

Az északi mitológia történeteire kapcsolódó illusztrációk elkészítése.

Kapcsolódási pontok

A negyedik osztályos mitológiai és mondakincshez közvetlenül illeszkedik a formarajz az ornamentális formák rajzolásával. A fonott, csomózott formavilággal való ismerkedés már egy kezdeti történelmi-művészettörténeti betekintést is jelent.

Kulcsfogalmak / fogalmak

fonott formák, csomók, ornamentika,

A fejlesztés várt eredményei

Átlátják a gyerekek a fonott formák szabályszerűségeit, az egymás alatt és fölött futó szálak rendszerét.

Képesek követni és önállóan megrajzolni az egyszerűbb és bonyolultabb ornamentális formákat.

Képesek színezéssel esztétikusan kiegészíteni a megrajzolt formákat.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az ötödik osztályban a formarajz szabadkézi geometriai ábrázoláshoz vezet. Itt is lehet kiinduló pont az egyenes és a görbe vonal közti polaritás. Azért, hogy a tanulók intenzív tapasztalatokat szerezhessenek erről, kívánatos lehet szabad kézzel rajzolni, színes ceruzák használatával.

Órakeret 30 óra

Előzetes tudás

A formarajz és dinamikus rajz ismeretei

Tantárgyi fejlesztési célok

A szabadkézi geometria a formarajz és tanulmányrajz között alkot átmenetet. A gyerekek kör,

négyszög, háromszög, egyenlő oldalú és egyenlő szárú háromszög, derékszögű háromszög formáit felhasználva színezéssel és fantáziával különféle mintákat alkothatnak körző és vonalzó használata nélkül. Ezeket a sokszor virágszerű formákat kiszínezve kapcsolatot létesíthetnek a növénytanepochával, s ez átvezeti őket a tanulmányrajzok területére. A növénytanepochához kapcsolódóan részben megfigyelés alapján készítik el rajzaikat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabadkézi rajzolás bevezetése a főoktatás tantárgyaihoz kapcsolódóan, részben megfigyelés után.

Kapcsolódási pontok

Mértan, geometria, növénytan

Kulcsfogalmak / fogalmak

Geometrikus szabadkézi rajzok, a megfigyelés utáni rajzolás bevezetése

A fejlesztés várt eredményei

A rajzolás a látható valóság leképezésének eszközévé kezd válni. A formarajz és a szabadkézi geometrikus rajz a művészi rajz előfeltételeit megteremtette.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Miután a gyermekek elérték 12. életévüket belevethetik magunkat a fény és sötétség ellentétének konfliktusába, a feloldás és sűrűsítés, a magasság és a mélység, a könnyűség és a nehézség ellentéteibe. A kontrasztok eme világa egzisztenciálisabb tapasztalat, mint az egyenes formáké. A gyermekek fényvel és sötétséggel kapcsolatos munkája azonban nem elvont, a vetület (projekció) és árnyékok tanulmányozásakor kapcsolódik valamely tudományos tantárgyhoz, például a fizikához. A tanulónak pontosan meg kell érteniük, hogyan viszonyulnak egy test megvilágított oldalai az árnyékához.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A formarajz és az 5. osztály ismeretei, különös tekintettel a geometrikus szabadkézi rajzokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok beállításokat tanulmányoznak, amelyeket lámpával megvilágítva a fény-árnyék szempontjából fokozunk. A cél a geometrikus formák megragadása, az árnyék és a tárgy viszonyának értelmezése és vizuális megragadása, a tónusozás használatának bevezetése. Ezek a világos-sötét kontraszt grafikai megjelenítésének kezdetei.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabad rajzgyakorlatokat végzünk szénrel, ill. különböző rajztechnikák segítségével, így formáljuk a felületet fényből és sötétségből.

Térbeli tömör tárgyként rajzolunk gömböt, hengert, tölcsért és kockát. Különböző fényforrásokkal dolgozunk, figyelembe véve, hogyan változnak hatásukra az árnyékok. Rajzolunk falra, padlóra és szöveget bezáró felületre vetülő árnyékokat. Különböző tömör testek árnyékaikkal (árnyék csendélet), amikor is az árnyékok rávetődhetnek más testekre.

A tónusozást segítő fantáziagyakorlatokat végzünk egy színnel pl. felhőrajzok. A kontrasztokhoz kapcsolódóan fekete papíron fehér krétával dolgozhatnak.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a geometria, számtan, matematika, fizika, ásványtan, növénytan ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

fekete-fehér kontrasztok, tónusozás, szénrel, pasztellel, egy színnel (grafit, színes ceruza)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek részben megfigyelés alapján képes geometrikus formákat (pl. gömb) lerajzolni, tónusokkal megjelenítve a térbeliséget, megértve a megvilágítás és az árnyékképződés viszonyát. A geometrikus formákon keresztül a formák vizuálisan megragadható törvényszerűségeire kezd figyelni. Fantáziarajzaiban a látványt szabadon mozgatja ritmusok, kontrasztok, tónusok használatával.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban folytatódnak a fény- és árnyék-gyakorlatok. A perspektívával megismerkednek a gyerekek, és ez a fény-árnyék gyakorlatokat pontosabbá, határozottabbá teszi. Lelkiekben a tanulóknak ebben az életkorban olyan gyakorlatokra van szükségük, amelyekben a perspektívával, az iránypontokkal és az enyészponttal dolgozhatnak. A rajzórák bevezetik a grafikai, térbeli rendezés törvényeit is.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A 6. osztály rajzórái, különös tekintettel a kontrasztok és tónusozás ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulmányrajzok területén a diákok továbbfejlődnek. Geometrikus testek, vetületi és árnyék megjelenítésével tanulmányokat készítenek: tömör testek egymásba nyomulása (hengeres vagy éllel rendelkező rúd gömbbe szűrődik, tölcsér szűrődik kockába, kocka nyomódik gömbbe stb.) Külön figyelmet fordítunk a találkozási felületekre és a változó hátterekre vetett árnyékokra (sík, szöveget bezáró, konkáv és konvex felületek.) Axonometrikus szerkesztéseket készítünk: testek, vetületi és árnyékábrázolások.

Perspektívával kapcsolatosan rajzgyakorlatok: központi (enyészpontos) perspektíva; iránypontos perspektíva: „madár”, „lineáris”, „béka” perspektíva. A függőleges testek (pl. toronyház) perspektivikus megjelenítése. Ennek a témának fantáziadús feldolgozása különféle grafikai technikák bevezetésével pl. kollázs, monotípiá stb.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egymásba fűrődő geometrikus formák tanulmányozása, perspektivikus ábrázolással kapcsolatos ismeretek és ezek gyakorlati feldolgozása különféle grafikai eszközökkel. Fantáziagyakorlatok a levegőperspektíva megjelenítésére
Axonometrikus szerkesztések

Reneszánsz epochához kapcsolódóan grafikák másolása, feldolgozása
Vizuális játékok ritmussal, motívummal kapcsolatosan, az ismert technikák felhasználásával

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, és irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Perspektivikus ábrázolás, másolás, szerkesztés, perspektívához kötődő fantáziaalkotások, új grafikai technikák, játék ritmusokkal, motívummal

A fejlesztés várt eredményei

A fiatal a perspektíva törvényszerűségeit értő módon alkalmazza, képes a tér megjelenítésére a rajzon, pontos tanulmányokat készíteni geometrikus formákról, tárgyakról, térről, és szerkesztésekkel megjeleníteni ismereteit. Megtanulja a grafikai másolást. Fantáziarajzaiban használni képes a perspektivikus törvényszerűségeket.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban a grafika törvényeit fontos helyesen alkalmazni; nemcsak szabad kompozíciókban, hanem a régi mesterek, mint Dürer vagy Leonardo tanulmányozásában is. Ezek a témák folytatódnak a felső tagozatban, amikor is a technikák tökéletesítésére törekszünk, pl. karcolatokon keresztül.

Elkezdődhet az arányviszonyok törvényeinek tanulmányozása: az aranymetszés, mint a kompozíció titka.

A természet-megfigyelésben is a perspektivikus látványon van a hangsúly.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A 7. osztály ismeretei, különös tekintettel a perspektivikus ábrázolásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tér- és tárgyábrázoláson, a pontos megfigyelésen van a hangsúly. Tárgyak és terek tanulmányozása és grafikai megragadása a perspektívával kapcsolatos ismeretek felhasználásával, a tónusok és kontúrok harmonikus használatával, pl. egy épület vagy egy belső tér.

Fantáziagyakorlatok a perspektívával kapcsolatban, a reneszánsz kori művészetből vett motívumok felhasználásával. Új grafikai technikák bevezetése: pl. kollázs, tus, olajpasztell, linómetszés

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Dürer Melancholia c. művének másolására előkészítő gyakorlatokat végezhetünk. Dolgozhatunk szabadon a kép részleteivel, mint például a gömbbel, a poliéderrel, a szerszámokkal és eszközökkel. Figyelmet fordítunk a drapériákra, ruházatokra, tanulmányozhatjuk a természet jelenségeit (nappalt, éjszakát, szárazföldet, tengert, égboltot és földet), valamint az építészetet és az állatokat is. A képzőművészet reneszánsz kori alkotásainak másolását gyakoroljuk.

A természet-megfigyelésekkel összefüggésben a fa témával foglalkozhatunk, felmutatva pl. Rembrandt fa és tájkép karcolatait, Van Gogh fatanulmányait, páccrajzait. Ezek másolására, és a természetben végzett tanulmányokra is sor kerülhet.

Fantáziarajzok a perspektívához kapcsolódóan készülhetnek pl. fasor, városrészlet, ritmusokkal tagolt felület színperspektívával. A festészet és a grafika kapcsolódásának megragadása.

Játék a ritmusokkal: rajzi gesztusok ritmusos használata pl. ferde-vonalazás, pöttyözés

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, magyar irodalom, geometria, és a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Perspektivikus tanulmányok, egy reneszánsz kori grafikai mű másolása, feldolgozása; perspektívához kapcsolódó fantáziarajzok; színperspektíva; rajzi gesztusok

A fejlesztés várt eredményei

A diákok a perspektivikus tanulmányok készítésének területén továbblépnek, egyre pontosabb megfigyelésre és kitartóbb munkára képesek. A perspektívára vonatkozó ismereteiket fantáziarajzokban is hasznosítani tudják. A másolásban egyre pontosabb munkára képesek.

Bevezetés 9-11. évfolyam

A felső tagozatos diákoknak rá kell ébredniük a művészetek és a kézművesség kiegészítő szerepére. Ezáltal megérthetik, hogy az esztétikai értékek finomítása lehetőséget teremt a belső érzések kifejezésére, és tapasztalataik lesznek arról, hogy csak a különböző alapanyagok átváltoztatásával készülhetnek a világban valós és gyakorlati kívánalmaknak megfelelő kézműves tárgyak. Ezen két szempont összefűzése fontos, mivel a művészet alapanyagok használatán és technikák gyakorlati, mesteri elsajátításán alapul; az esztétikai összetevőt figyelmen kívül hagyó kézműves tárgy csupán a funkcionalizmus terméke.

Példaként szolgálhat a fent említett három elem összefűzésére a fekete-fehér árnyékolt rajzolás: ez a fajta munka függ a pontos megfigyeléstől, valamint a fényt és árnyékot igazgató törvények megértésétől. Az elsajátítandó technikákban erősen jelen van egyfajta, kézműves-mesteri jártassággal jellemezhető elem, míg maguk a használandó anyagok kifejezésre juttatják a fény és a sötétség lelki minőségeit és az azokban rejlő számtalan átmenetet. Ennek az összehangolásnak harmadik eleme a pontos megfigyelés iskolázása. Ez különösen fontos a kiegyensúlyozott ítélethozatalhoz.

A gondolkodva-értve látás iskolázásának területe tehát a rajz-grafika. Az arányok, a térbeliség, a formák természete olyan ismereteket ad az életről, amely kivezet a művészet területéről, a természettudományok és a modern kori technika irányában teremt összefüggéseket.

(9. osztályban a festés tantervét helyettesíthetjük a grafikáéval, mivel a fiatalok a fekete-fehér polaritás világában élhetik át leginkább lelki fejlődésük ezen állomását. 10. osztálytól a grafika - az iskola lehetőségei szerint - a fakultációs tantárgyak között jelenhet meg, mert a grafika tantervében foglaltak nagymértékben segítik és előkészítik a rajz és vizuális kultúra érettségi vizsgatárgyat, így a 10. osztálytól a festés tovább hordozhatja a Waldorf-pedagógiából eredő vizuális nevelést.)

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 9. évfolyam legfőbb célja a művészi, valamint az organikus és a geometrikus formák észlelésének iskolázása. Az érzékeken keresztüli észlelés folyamatában akarati tevékenység ébred, a fiatal átéli, hogy meg akarja ragadni a látványt, és azt pontosan tükrözni a rajzolás által. Ezen keresztül megélheti a művészi, vizuális nyelv sajátos szépségét, és az abban rejlő lehetőségeket. Felismerheti, hogy a valóság pontos megragadása és annak hűséges tükrözése komoly, nehéz munka.

A fekete-fehér tónusos rajzolás a fény és sötétség viszonyainak művészi felfogására képes érzéket fejleszt. Ez a folyamat hatodik osztályban veszi kezdetét, a felső tagozatban az életkori sajátosságoknak megfelelően új, érzelmekkel telített jelentéssel bír.

A diákok egyre inkább képesek arra, hogy a technikákat és saját művészi tapasztalataikat, művészi folyamataikban egyedül is tudják alkalmazni. Képpé válnak arra, hogy az elő-vázlat, vázlat és elkészített rajz folyamatát saját maguk végigvigyék.

Amennyiben a diákok kilencedik és tizedik osztályban megismerhették a különböző technikákat, azokat az egész felső tagozat ideje alatt jól használhatják felmerülő munkáikhoz.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

A rajz-grafika tantárgy első 8 osztályának ismeretei, különös tekintettel a tónusozással, kontúrozással, perspektivikus ábrázolással kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Különféle, absztrakt alapgyakorlatokat végzünk a fény és sötétség kifejezőképességeinek tanulmányozására, és ezzel a kép komponálási lehetőségeire irányítjuk a figyelmet.

Cél, hogy a diákok kiegyensúlyozott felületet alkossanak a gyakorlatok során.

Dolgozhatnak mozgásirányokkal (pl. emelkedés/zuhanás), a mozgással és ellen-mozgással (pl. kifelé sugárzás/befelé nyomulás), komponálási minőségekkel (pl. centrum/periféria).

Ezek a gyakorlatok elvezetnek annak megértéséhez, hogy hogyan jöhet létre a képen hangsúly az alkotóelemek eloszlása által a felszínen.

Különféle felszíneket alkotnak: folyamatos, finom átmenetet a fényből a sötétbe, a világosból a szürkéken át a feketébe, vagy világos, tiszta határvonalakat éleken keresztül (körvonalak nélkül). Az eredmény a fény gazdag spektruma, ezüst szürkéből sok lépésen át a sötétszürkébe. Dolgozhatnak vonalkázással, ferde árnyékolással stb.

Új grafikai technikákat vezetünk be:

Különböző alapanyagokon keresztül szerezhetnek tapasztalatot a papírra vagy anyagra való nyom(tat)ás, (pl. linó-metszetek, fametszetek, karcolatok, rézmetszetek) kínálta lehetőségekről. A végleteket hangsúlyozva megismerik az erőteljes feszültséget, ami a metszet feketéje és fehérje közt él.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok felfigyelnek a különböző mesterek (mint például Dürer, Rembrandt és Blake) árnyékolási technikáira grafikai munkáikban, és maguk is használni kezdik ezeket.

A diákok alapvető tapasztalatokat szereznek térbeli viszonyokról, s ezek megjelenítésére képesek háromdimenziós vázlatokban és modellekben.

Feladatok, melyek a fenti gyakorlatokból következhetnek:

Az alapformák (gömb, kocka, piramis, henger, poliéder, pentagon, pentagon-dodekaéder stb.) tanulmányozását szolgáló gyakorlatok.

Lapos és görbe felületek elemeit tanulmányozzuk és rajzoljuk meg világosban-sötétben.

Tömör elemek árnyékainak megrajzolása.

Szabadon alkossunk kompozíciókat tömör elemekből.

Organikus és kocka alakú formák valamint különféle fényhatások megjelenítése tájkép hangulatokban.

Természetben rajzolás kirándulások alkalmával. Használják fel a vázlatokat kompozíciók készítésére.

Egyszerű belső tér megjelenítése egyetlen fényforrással és annak árnyékaival,

Csendéleti beállítások organikus és geometrikus formákkal.

Az emberi koponya megrajzolása.

Egyszerű portrétanulmány, az arányok és tónusok hangsúlyozásával, a részletek kidolgozásának mellőzésével.

Az éppen gyakorolt kifejezési mód szerszámainak, technikáinak és alapanyagainak megismerése és használata.

Karcolatok gyakorlása: vázlatból kész tájkép metszetté; kezdjük először valamilyen hangulattal és haladjunk az alakokat is megjelenítő táj felé.

Rézkarcolatok karcolótű és karcnyomó használatával.

A karcnyomó festék használata.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás természettudományos tantárgyai, valamint a művészeti szakórák ismeretei

Kulcsfogalmak / fogalmak

Fény és sötétség viszonyainak megjelenítése tónusozással, organikus és geometrikus tanulmányok, tér- és tárgyábrázolások, új grafikai technikák, vázlatkészítés

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok a megfigyelésben pontosabbak, a látvány visszaadásában kitartóbban dolgoznak, mint korábban. A fekete-fehér tónusozásban egyre nagyobb gyakorlattal tudnak háromdimenziós rajzokat készíteni, ugyanakkor a sötétség-világosság viszonyainak megragadása nagyobb jelentéssel bír számukra. Arányérzékük, térérzékük, formaérzékük és komponálási készségük fejlődik.

Megismerik és használják az új technikákat.

A mesterek műveinek értő másolására képesek.

Fantáziarajzokban fel tudják használni a tanult ismereteket.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 10. osztály a 9. osztályos grafikai tanulmányokat folytatja, az ismereteket tovább mélyíti. A festészetben is a figurális ábrázolások jelennek meg, s ezekhez köthetők a grafikai feladatok is.

A 9. osztályban bevezetett technikákat használják a diákok, tapasztalatot szereznek a technikából adódó érzelmikifejezés lehetőségeiről.

A felhasználás lehetőségeivel foglalkoznak (pl. illusztrációk). Az önkifejezés, az érzelmi jelleg, az ötlet, a kísérletezés és ezzel párhuzamosan a vizuális alkalmazás területei jelennek meg.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

A 9. osztály grafikai ismeretei, különös tekintettel az új technikákra, valamint a másolásban és tanulmányok készítésében szerzett tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A témák alapvetően folytatják a 9. osztályban megkezdett tanulmányokat. Tájképek, csendéletek, és fantáziarajzok egyaránt szerepelhetnek, amelyek a különböző technikák használatát teszik lehetővé. Egy témát többféle technikával is feldolgozhatnak.

Az alkalmazott grafika területére is kiléphetnek, illusztrációk készítésével. William Blake művészete inspirálhatja munkájukat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ismert technikák használata másolásban, tanulmányok, fantáziarajzok készítésében. Egy téma feldolgozása több technikával.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az esztétikára, valamint a művészeti szakórak tantárgyai.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Tájkép, csendélet tanulmányok, fantáziarajzok, alkalmazott grafikai alkotások

A fejlesztés várt eredményei

A diákok továbbmélyülnek a tanulmányrajzok készítésben, s a különböző grafikai technikák használatában. A grafikai alkotás alkalmazható jellegét, és érzelmek kifejezésére szolgáló területét fedezik fel. Kapcsolódnak a figurális festészethez, képesek egy témát különféle technikával feldolgozni.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A rajz-grafika a vizuális művészetek egyik alapja, amelynek összefoglalása ez az év. A középpontba az ember, embercsoportok, emberi viszonyok, és az ember tapasztalta térélmények kerülnek. A perspektivikus ábrázolásban már otthonosan mozognak, a látás törvényszerűségeit ismerik, így a grafika sajátos, modern kori alkotásával, a térbeli paradoxonokkal ismerkedhetnek meg. A látvány művészi átírásán keresztül a természeti törvények új, emberi gondolkodással értelmezhető jellegével találkoznak. Ezzel párhuzamosan a grafika a festészet felé tehet lépéseket, amelyben az absztrakció, a grafika „zenei” jellege válik hangsúlyossá a tónusok, kontúrok, ritmusok és a rajzgesztusok hangsúlyozása által. Az átalakulási folyamatok megragadása elvezethet a mozgókép világához.

Ugyanakkor fontos, hogy tevékenyen bekapcsolódjanak alkotásaikon keresztül az iskolaközösség életébe, és az alkalmazott grafika területére lépjenek. Erre jó példa a plakát tervezése és kivitelezése. Itt a diákok a kifejezési lehetőségek különböző válfajaival kísérletezhetnek, míg szín- és formaválasztásaikat egy bizonyos gyakorlati szükség szolgálatába állítják. Azt az érzéküket iskolázzák, amellyel ráérezhetnek kép és szöveg megfelelő együttműködésére, valamint bizonyossággal kiválasztják a legtakarékosabb és leghatásosabb eszközöket. Megtervezik és elkészítik az iskola életében fontos események plakátjait, pl. színdarabokhoz, ünnepekre, bazárookra.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

A 10. osztály grafikai ismeretei, különös tekintettel a technikai ismeretekre, valamint a fantáziarajzokra és a tanulmányokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok az átalakulási folyamatokra tehetik a hangsúlyt, így a rajzok nem egy statikus állapotot, hanem folyamatokat jeleníthetnek meg. Kapcsolódhatnak rajzfilmtervekkel a mozgóképkultúrához. További új technikákat ismerhetnek meg, az alkalmazott grafikára kerül a hangsúly. Ezáltal a tanultakat és fantáziájukat praktikusán is hasznosítani tudják. Sokfajta technikát alkalmazhatnak, így például kollázsokat, a sablonnal való nyomtatást, a monotípiát és a színes linómetszést, az ofszet litográfiát és a selyemből készült szűrőket, fényellenzőket stb. A számítógépes grafikáknak szintén juthat szerep, az informatika órák ismereteire építve.

A kézzel készített rajz szerepét új módon lássák, pl. elő-vázlatként, vázlatként, tanulmánynak vagy a művészi kifejezés független eszközeként.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Építsünk fel egy rajzot kisebb elemekből olyan árnyékolási technikát alkalmazva, amely lehetővé teszi egy lassú fejlődési folyamat megfigyelését. Majd egymásra vetített felületekből épüljön fel a rajz; használjuk a kréta szélesebbik oldalát.

Használjunk fekete krétát vagy szenet.

Végezzenek gyakorlatokat linó-metszésben: a tervezett kép és a használt eszközök kapcsolata (anyagok és nem materiális eszközök, mint például a ritmus, kontraszt és arányok).

Különböző stílusirányzatok és azok főbb mestereinek megismerése; példák különösképpen a modernkor művészetéből. Ismerjék meg a térbeli paradoxonokat megjelenítő alkotásokat. (pl. M.C. Escher)

Ismerjék meg a grafikus nyomtatás eredetét és fejlődését, mint a reprodukció eszközt, és mint művészi eszközt.

Használjunk számítógépes grafikát színdarabok, színházak programjainak ismertetésére, diák újságok vagy éves munkák tervezeteinek készítésére.

Plakátok, könyvborítók, rajzfilmek tervezése.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, az esztétika ismereteire, valamint az informatika, mozgókép kultúra és a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

térbeli paradoxonok, „zeneiség” a grafikában, alkalmazott grafika, számítógépes grafika, metamorfózis és mozgókép

A fejlesztés várt eredményei

A fiatalok a rajz-grafika tantárgy ismereteinek összegzéseként mind a művészi mind az alkalmazott grafika területén kipróbálják tudásukat. Alkotó munkájukkal a közösség igényeit képesek kiszolgálni. További új technikákat ismernek, a kézműves elem és a technikai tudás találkoztatására képesek.

Átlátják a grafikában rejlő tartalmi és technikai lehetőségeket.

Agyagozás – szobrászat

Bevezetés 5-8. évfolyam

Az agyagozás, amely a szobrászat agyag használatához kapcsolt területe, a vizuális nevelés fontos része. *(Az agyagozás-szobrászat a kézművességhez szorosan tartozó tantárgy, így az iskolák lehetőségeik szerint jeleníthetik meg a kézművesség mellett. A kézművességtől eltérő jellege inkább a középiskolában domborodik ki, és a szobrászat, mint önálló művészeti ág jelenik meg a maga sajátosságaival. Ezért a szabadon választható tantárgyak közé tartozik 5.-8. és 9.-12. osztályban.)* Noha a tárgykészítés, a kerámiázás is megjelenik ebben a tantárgyban, mégis inkább az a célja, hogy a világ formaképző erőivel annak konkrét és absztrakt megragadhatóságában találkoztassa a gyermeket. Nem a használati jelleg, hanem az életben kialakuló, létező és elhaló formavilág megismerése az elsődleges. Az ásványok, növények, állatok és az emberi formák világa az életkori sajátosságoknak megfelelő mértékben és jelleggel kerül előtérbe. Az organikus és a geometrikus formák világa egyaránt jelen van, ahogy a konkrét és absztrakt formaalkotás is.

Az első három osztályban, amikor az osztálytanító azt megfelelőnek látja, engedi, hogy a gyermekek méhviaszból formázzanak. Ez a gyermekek melegétől lágyuló anyag kiváló bevezetést biztosít a formázás világába. A kilencedik életévüktől kezdődően a formarajz függetlenül is létező kiegészítőjévé válhat a formázás. A negyedik osztályban a gyermekek megismerkednek az agyag használatával. Ezt az új tevékenységet érdemes az állattan-órákhoz kapcsolódóan bevezetni, állatformákat készíthetnek gömbből kiindulva. Pl.: alvó macskát, pihenő szarvast, fekvő tehenet stb. Ezekben a kezdeti időkben elsajátítják a tenyérrel formázás technikáját és megismerkednek az alapformák (gömb, piramis, kocka) kialakításával.

A formázás a kezek közti játékból fejlődik ki, melyek együtt egy belső teret alkotnak. Nyomás és ellennyomás alakítják a felszín formáit. A formázás mélységet adhat a formarajznak és más, főoktatás-béli tantárgynak, melyektől inspirációt kölcsönöz.

Formázáskor a fejlődő gyermek természetében aktív formáló-erőkkel dolgozunk. A formázás folyamatában a forma-, mozgás- és a tapintóérzék válik különösen tevékenyé. A munkára való ránézéskor, történjen ez akár annak folyamatában, akár a feladat befejezésekor, a gyermek "látó-képességei" aktiválódnak különösen erőteljes módon.

A gyermekek megtanulják használni a forma leírására alkalmas szóincset. A szóbeli kifejezőképesség gazdagítása és fejlesztése szintén az agyagozás feladatának.

A megformált dolog tárgyilagos leírása által a gyermekeknek el kell távolodniuk saját munkájuktól, talán még a következő óráig is várniuk kell. A formát megítélni képes érzéküket nagy gonddal kell iskoláznunk pontos megfigyelések és leírások által, melyek arra bátorítják őket, hogy "belebújjanak" a formába és leírják, mi "történik". Beszélgetéseket folytathatunk a gyermekekkel már a formázás órák kezdeti szakaszában is, az életkoruknak megfelelő terminológiát használva, mikor a gyermekek elegendő tapasztalatot szereztek már a forma fő elemeiről. Különösen fontos, hogy tudatában legyenek a formák és környezetük kapcsolatának, valamint annak, hogy különféle formák hogyan felelnek meg egymásnak.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az ötödik osztályban az állat, növény és ember formavilága jelenik meg, kapcsolódóan a főoktatás témáihoz pl. állat- és növénytan. A kézben formázott állatok (madár, kutya, mókus stb.) megjelenhetnek környezetükben, és társaikkal együtt, kapcsolódhatnak a növényvilághoz és emberi alakokhoz. Az emberi alakot megjelenítő formáknál kezdetben törekedjünk az egységre, a forma az arányok irányában legyen határozottabb, ne részleteiben. A lábakat és karokat

kidolgozatlanul hagyatjuk (pl. köpönyegbe csavarva, bölcsőben fekvé), így az alkotás örömét a statikai problémák nem veszélyeztetik. Ahogy a gyermekek ügyesednek, mozdulatokat is egyre inkább megjeleníthetnek. Pl. a karok elmozdulhatnak a testtől, és a lábak is felvehetnek egy bizonyos pózt.

A görög történelemmel foglalkozó epocha kapcsán bevezethetjük a tárgykészítést, a kerámiázást is. Pl. görög ivókehely. Ebben az évben készülhetnek az első domborművek a görög művészethez, a formarajzhoz, vagy akár az ünnepekhez kapcsolódóan pl. Szent Márton.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

Az első négy év formázási tapasztalatai, különös tekintettel a gömb és a piramis alaptapasztalatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek az agyagozás technikájának egyre határozottabb ismeretére tesznek szert. Megtanulják használni az agyagot kézbe vehető mennyiségből alakok formázására. Bevezetést kapnak a tárgykészítésbe és dombormű-készítésbe. A formák leírására szolgáló szókincsük bővül.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A növénytan epochában, gömb- vagy tojás-formából kiindulva, készítünk rügyeket, gyümölcsöket és más növényformákat. Ezek nem kell, hogy naturalisztikus formát öltsenek, a fontos az, hogy a gyermekek megérezzék a növekedést és a formaképző erőket, amelyek alakítják a formátlan anyagot.

Készítünk

- emberi formákat, álló, majd ülő alakokat,
- tárgyakat agyagból pl. ivókehely,
- domborműveket pl. formarajzhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

A főoktatás epochái, különös tekintettel a növénytan, történelem ismereteire, valamint kapcsolódás az ünnepekhez

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kézben alakított állatformák környezettel, növényformák gömbből, tojásból kiindulva; emberalakok; tárgyalakítás; dombormű-készítés; formák leírása

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a növénytan-korszakhoz kapcsolódóan gömbből vagy tojásalakból kiindulva növényformákat formáznak, ezáltal tapasztalatot szereznek a formaképzés folyamatairól.

Megtanulják az emberi alak formázását (az alakkal még egységként dolgozva).

Közösen ránéznek a készült munkákra és betekintést nyernek a formák sokféleségébe.

Megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat és egymást meghallgatni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Hatodik osztályban a 12. életévükbe lépnek a gyermekek. Ezt a pre-pubertás kort a „földi-érettség”

korának is nevezzük. Ezért ennek az életkornak az élettani és lelki vonatkozásait és változásait minden tantárgy, így a szobrászat is erőteljesen figyelembe veszi. Az ötödik évfolyam harmonikus, a környezetet, az emberi arányokat, az átalakulási folyamatokat, a formák élőhöz tartozó jellegét hangsúlyozta. A hatodik osztályban a formák az ásványokon keresztül jelennek meg, a statika, a formák szilárd jellemzői, határvonalai fontosak, „a két lábbal a földön” jelleg válik hangsúlyossá. Továbbá az erő kifejeződése az állatvilágban és az emberek által, olyan téma, amely közel áll ehhez a korosztályhoz. A római építészetben megjelenő ívek (diadalív, vízvezeték) kiváló lehetőséget adnak a statikai problémák bevezetésére. Az agyag mennyiségében is nagyot léphetünk, ahogy a gyermekek erőteljesebbekké válnak: már nem csak kézből, hanem szobrász asztal és szobrász kések, eszközök használatával is dolgoznak. Bevezethetjük a kettesével, csoportban, vagy akár az egész osztály bevonásával készülő közös alkotásokat pl. vízvezeték építése. Az agyagozást az ötödik osztályban a tárgyalakítás irányába bővítettük, most az építészet felé mutathatunk irányt. A közös munka során az irányítás, a szolgálat, a jutalom, az igazságosság, a szabály, a törvény témáit élhetik meg, amely a római joggal kapcsolatos történelmi ismereteikhez is köthető.

Ezeken a munkákon keresztül a gyermekek megtanulják a több alkalommal készülő munkák technikai megvalósíthatóságát, az agyag száradással kapcsolatos jellemzőit.

Az emberalakokkal való munka is továbbvihető a csoportok felé, illetve az ember és állat együttes megjelenítése felé.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

az ötödik osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a formaképzés folyamatiról szerzett tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tömeg, a határvonalak, és a statika problémáival, az erő témájával, és a közösségben dolgozás eseményeivel találkoznak ebben az évben a gyermekek az agyagozás során. Cél, hogy már a több alkalommal készülő munkákon is képesek legyenek dolgozni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A földrajz-epochához kapcsolódva formáljuk meg a különböző hegységképző kőzetek alakjait: gránitot, homokkővet és éles határvonalakkal bíró formákat, melyek a kristályokra emlékeztetnek. Formázhatunk barlangot is és vízesést sziklával.

Az alakokkal való munka továbbmehet a csoportok felé: anya és gyermek, gazda és ló, birkózók stb. Az arcok, kezek, lábak és a ruházat részleteit a lehető legkevésbé dolgozzuk ki.

Az állatok formázásában nagyobb, erőt kifejező állatok: bika, oroszlán, sas

Római vízvezeték vagy diadalív készítése nagy csoportban

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel a természettudományos szaktárgyakra, valamint a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ásványok sajátosságai; nagyobb állatok; embercsoportok; állat-ember kapcsolódások; építészeti ívek; egyéni és közös munka

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a földrajz tantárgyhoz kapcsolódóan kövek, hegységek formálását sajátítják el. Továbbmélyítve az emberi alak megformálásában szerzett ismereteiket csoportokat, és alakok, valamint ember és állat közötti kapcsolatokat formáznak meg.

Nagyobb állatokat tudnak megformázni, szobrász asztal és eszközök használatával

Közösen tudnak dolgozni egy római építészeti alkotást modellező művön.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban a polaritás jelenik meg a feladatválasztások területén. Egyrészt erőteljesebb hangsúlyt kap a geometria, másrészt a fantázia, a játékoság. A gyermekek egyéni megközelítése, ízlése is hangsúlyt kap azzal, hogy egy adott témához maguk közeledhetnek. Ezekkel segíthetjük azoknak az életkori sajátosságoknak a megélését, ami ebben az időszakban jellemző. A hatodik osztály után a kamaszkor felé haladva a szabályok, a törvények, a határok kérdése még határozottabb formában jelenik meg. Ugyanakkor a személyiség, az egyéni választás, a felfedezés, a kísérletezés is belső igény.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

6. osztály agyagozás ismeretei, különös tekintettel a csoportok megformázására, valamint az építészeti alkotásokat modellező művekre

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test tanulmányát előkészítő, a geometriához kötődő testek formázásával (tetraéder, oktaéder) a szabályosság és szabálytalanság, szimmetria, aszimmetria témáját vezethetjük be a szobrászatba. Ezt a témát vihetik tovább játékos formában egy golyópálya megépítése által. Ez a korábbi évhez hasonlóan két-három gyermek együttműködésével is, nagyobb méretben és kellő bonyolultsággal készülhet. Fontos, hogy működjön, és tapasztalatot szerezzenek a lejtés és a golyó mozgásának összefüggéséről. Az elkészült golyópályákat a csoportok maguk alkotta szabályok szerint egymással is játszva használhatják.

Az állat téma ebben az évben úgy jelenik meg, hogy a gyermek egy maga által választott állatot formázhat meg.

Az emberi alaknál a mozdulat és a gesztus összefüggései válhatnak hangsúlyossá.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kivetítéshez (projekció), az árnyék tanulmányozásához vagy a geometriához kapcsolódva készíthetünk tömör formákat, pl.: tölcsért, kockát vagy nyolc- és tizenkét oldalú formát. Az utóbbit úgy kaphatjuk, ha gömbből kiindulva a tenyerekkal dolgozunk.

A gömbből vagy más geometriai formából forma-változások folyamatát jeleníthetjük meg.

Az alakokkal dolgozva járjuk be a gesztus és a mozgás világát: kezdjük forduló, el- vagy lehajoló, mutató vagy valamiért nyúló alakokkal. Az arckifejezéseket hagyjuk kidolgozatlanul.

Működőképes golyópálya készítése, közreműködve társakkal.

Szabadon választott állat arányos megformázása szobrász asztalon.

Művészettörténeti ismeretekhez kapcsolódóan készíthetnek domborművet másolat alapján, amelyben megjelenik a perspektíva.

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel az irodalom és a történelem, valamint a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai formák; metamorfózis gyakorlatok; emberi alak, mozgás és gesztus; golyópálya; választott állat megformázása

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek megtanulnak gömbből geometriai formákat (kocka, nyolc- tizenkét oldalú forma) tenyérrel kialakítani.

Gömbből vagy geometriai formából mozgás-átalakításokat végeznek.

Az alakok megformálásában a gesztus érzékeltetését meg tudják formázni.

Használható játékot alkotnak agyagból.

Az állatok testarányait meg tudják ragadni.

Domborműben megjelenítik a perspektivikus teret.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban három fő témával követjük az életkori változásokat. A geometrikus formák az öt platóni test pontos, tömör formaként való megmintázásában kerülnek új szinten elő.

Ezzel párhuzamosan a minőségek felé tehetünk lépéseket az őselemek feldolgozásával. Ehhez kapcsolódóan elkezdhetjük a temperamentumokat tanulmányozni.

Tanulmányokat készíthetünk a földi szárazságról (melankolikus), tüzes lángokról (kolerikus), vizes selymességről (flegmatikus), és légies elpárolgásról (szangvinikus). A munkák készülhetnek absztrakt és figuratív formában is.

A harmadik fontos téma a színházi munkához kapcsolódhat; az emberi alakok dramatikus gesztusokat és viszonyokat fejezzenek ki.

Az állat téma a domborműben jelenhet meg pl. ló

A használati tárgy is megjelenhet ebben az évben, amelyen keresztül a belső tér-külső fal megalkotását, a két kéz között kialakított formák létrehozását vezetjük be. Pl. nagyobb váza felépítése

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A 7. osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a geometrikus formákkal, arányokkal és perspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test formázásán keresztül az ókori geometrikus (filozófiai) gondolkodás globális szemléletével, az őselemekkel és temperamentumokkal való összefüggéseiben találkozhatnak a gyerekek. Megjelenik a konkrét és az absztrakt formázás, amely egy új gondolkodásmódot, az eddigi tapasztalatok összegzését jelenti. Új módon kezdenek az agyaggal bánni, ahogy üreges formák megalkotása felé tesznek lépéseket a tömör formák alkotása után. A belső és külső térrel való együttes munka bevezetése a felső tagozatban folyó szobrászati munkának. Noha ezek még használati tárgyalakotáshoz kötött feladatok, mégis megélhetővé teszik azokat a lelki és testi

változásokat, amelyeket megélnék. Az érzelmek erőteljes kifejezése az emberi alakok formázásában szintén egy új minőséget hoz.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Öt platonikus test

Őselemek, temperamentumok

dombormű lóval,

használati tárgy pl. nagyobb váza felépítése

dramatikus gesztusok tanulmányozása: gyermeket védő felnőtt, táncoló, alvó ember, szerelmesek ölelkezve, és más, egész testben kifejeződő gesztusok, melyeket meg kell jeleníteniük, mielőtt megformáznák őket.

Kapcsolódási pontok

Főoktatás epochái, különös tekintettel a természettudományos tantárgyakra, valamint a művészeti szakórák és az osztály-szindarab

Kulcsfogalmak / fogalmak

szabályos, platóni testek megformázása; a négy őselem ((Föld, víz, tűz, levegő) különböző minőségeinek megjelenítése; használati tárgyak, és belső terek kialakítása; dramatikus gesztusok; dombormű lóval

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek absztrakt és figuratív formák kialakításában megjelenítik tapasztalataikat. Megismerik az emberi dramatikus gesztusokat, először megjelenítik, majd megformázzák azokat. Használati tárgyak alkotásához a két kéz közötti formázással és az üreges formák kialakításához gyakorlati ismereteket és tudást szereznek..

Bevezetés 9-12. évfolyam

A felső tagozatos években továbbra is alapvető, hogy a kéz ügyességét fejlesszük, amelyre szükség van a különböző alapanyagok megmunkálásakor. Ugyanakkor az akarati nevelés egyik területe is a szobrászat; az alkotások mérete nő, így erőteljesebb a bevezető megmunkálás. Előtérbe kerül a meghatározott "cél" nélküli munkában való elmerülés, a szobrászi minőségek megértése, és a művészi gondolkodás fejlesztése. A fiatalok egyre tudatosabban élik át az alkotás folyamatát. Olyan birodalom lehetőségét ajánljuk fel nekik, amelyben lépésről-lépésre megtapasztalhatják a művészetben honos törvényeket és ezzel egy időben önkifejezésük szabadságát. A szobrászatórák segíthetnek a diákok érzelmi életének alakításában és differenciálásában, ugyanakkor arra is ösztönözhetik őket, hogy örömeiket leljék a kézzel való, egyedi alkotásban. Ugyanakkor ez nagy segítség önismeretük fejlődésében is.

A formázásban az agyag mellett megjelenhet a fa- és kőfaragás, s egyre határozottabbá és tudatosabbá válik a szobrászat területén való művészi munka.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok tapasztalják meg újra a formázás alapelemeit, úgymint: tömeg, felszín, a síkok közti átmenet, vonal vagy él és pont. A polarítások jelentik a feladatok megoldásának irányát, és ezen keresztül jutnak el a statikai problémákhoz, valamint a tárgyalítás és műalkotás, a fantázia és a megfigyelés különbségeinek és összefüggéseinek megismeréséhez és feldolgozásához.

A tevékenység során felismerik és leírják a formázott alakok különböző minőségeit. Megfigyeljék és felfedezik fel a felszínek mozgását, és ezek emberre gyakorolt érzelmi hatásait, szimbolikáját. Tapasztalatokat szereznek a külső és belső formavilágról. Ennek technikai lenyomata az üreges formák alkotása, amikor is két kézzel, kívülről és belülről egyszerre alkotva dolgoznak. Ennek az új technikának alapjait fektetjük le.

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

A nyolcadikos agyagozás órák ismeretei, különös tekintettel a geometrikus formákkal és az arányokkal kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Kísérletezünk a formázás alapelemeivel agyagot használva.

A kerámia és a szobrászat határmezsgyéjén készítenek olyan nagyobb méretű, üreges formákat, amelyek a szimmetria-aszimmetria kérdésein keresztül a centrum és periféria polaritását dolgozzák fel.

Ezáltal világossá válhat számukra a kerámia és szobrászat összefüggése, a használati tárgy és műalkotás különbsége.

Konvex és konkáv felszínekből alakuló kompozíciókat készítünk, magukba visszaforduló felszínekből kialakuló kompozíciókat.

Próbálnak egy meghatározott formanyelven belül holisztikus kompozíciókat alkotni.

Használják az üreges formák alkotásának technikáját: a korábbi évek geometrikus formáit (platóni testek, gömb) most ezzel a technikával újraalkotják, így szereznek mélyebb tapasztalatot szereznek a formákról.

A geometrikus formák mellett az organikus formák világa is megjelenik:

Az emberi alak szobrászi megalkotása két irányt vehet: egyrészt például két ember érzelmét kifejező mozdulatait formázzuk meg, ezáltal találkozunk a statikai problémákat felvető kompozíciókkal (pl. birkózók, táncosok, szerelmesek), másrészt a köztér és szobor viszonyát tanulmányozzuk, és elemezzük a funkció és művészi alkotás találkozását. Figurális köztéri szobrot terveznek az iskola, kórház, tűzoltóság stb. elé. Művészettörténeti példákat ismernek meg, az alkotás során hagyományos, allegorikus megoldásokból indulnak ki.

Domborműveket készítenek a művészettörténet-epochához kapcsolódóan.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok meg tanulják a körülöttük lévő tér valóságát átélni, és a szobrászat eszközeivel azt újraalkotni. Ugyanakkor a tér és forma geometrikus és organikus jellegének kettőssége válik hangsúlyossá, az ember alkotta világ és természeti világ formáinak különbsége és összefüggései.

A geometrikus formákhoz új technikával, üreges formák alkotásával közelednek. Kiindulás az üreges gömb megalkotása (a forma, mely önmagában pihen). Eljutnak a Möbius-szalag megalkotásáig.

Organikus formák szobrászi feldolgozása. (Nagyítás, átalakítás, geometrikus és organikus formák egysége szabad alkotásban. Választható a dombormű is.)

Egész emberi alakot formáznak, amely nemcsak minden szögből kielégítőnek látszik, hanem plasztikus egészként is megállja a helyét. A kiindulópont mindig egy alapvető geometriai forma. (Két alak, vagy köztéri szobor)

Technikák az agyaggal való munka során: dolgozhatunk egy egész darabbal, és a kerámiában is használatos egymásra építő technikával. Két kézzel, kívülről és belülről egyszerre alakítva a

formát.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás epochái, különös tekintettel a művészettörténet ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Üreges formák alkotása; polarítások: tárgy/műalkotás, geometrikus/organikus; emberalakok, köztéri szobor

A fejlesztés várt eredményei

A diákok begyakorolják a formázás alapelemeit és új technikáját.

Felismerik és meg tudják fogalmazni a formázott alakok különböző minőségeit.

Képessé válnak a formákat kívülről és belülről egyszerre dolgozva létrehozni .

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben az eddigi ismeretek szabad felhasználásán, a kreativitáson és új technikák bevezetésén van a hangsúly (párizsi gipsz, ötvözetek, kőfaragás).

Az állatok témája új módon, a statikai problémákkal és az érzelmeket kifejező gesztusokkal jelenik meg. A lovas szobrok megalkotásának nehézségeivel találkozhatnak (pl. Leonardo létre nem jött alkotása). A mitológiai lények (pl. kentaur) megjelenhet.

Az emberi alakot lepelbe burkoltan, jelszerűen mutatjuk be pl. Ernst Barlach művészetén keresztül, s a konkrétól finoman elvonatkoztatva kezdjük megalkotni.

Az afrikai szobrászat ember- és állatábrázolásai is a jelszerűség jegyében, a fizikaiból a lelki irányába terelik a figyelmet. Ezekben is találhatunk olyan mintákat, amelyekhez ez a korosztály jól tud kapcsolódni. A másolásnak nagy jelentősége van a kísérletezés mellett.

Maszkokat készítenek.

Készülhet agyagból egy tanulmány ebben az évben, egy több héten át tartó folyamatban: életnagyságú kéztanulmány, szabadon választott gesztusban, pontos megfigyelés alapján. Ennek támogatására mutatjuk be Auguste Rodin Katedrális c. művét. A finom részletek pontos megfigyelése és kidolgozása a fantáziához, érzelmekhez, kísérletezéshez kapcsolódó időszakot szépen kiegyensúlyozza.

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

9. osztály szobrászati ismeretei, különös tekintettel a formázás új technikájára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok a szobrászi alkotómunka területén egyre határozottabban tudják ismereteiket a munkára fordítani. Hangsúlyosabbá válnak a minőségek a fizikai látványnál, kezdik megismerni a lelki világ megjelenésének lehetőségeit a szobrászatban. A szabad alkotások és a tanulmány, az absztrakt szobrászat és a figurális alkotások egyformán hangsúlyosak. Az új technikák új lehetőségeket teremtenek az alkotásban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabad alkotások megadott témák alapján.

Készítünk maszkokat agyag alappal, akár az új technikák felhasználásával (pl. gipszöntés).

Választható új technikák: a párizsi gipsz felrakásának módja.

Öntvénykészítés párizsi gipszből.

EI lehet készíteni például egy dombormű negatívját párizsi gipszből, majd ezután készíthetünk új pozitív domborművet ebből a negatívból.

Öntvénykészítés ólommal, szilikonnal vagy más szintetikus gyantával.

Fafaragás. Agyagból készült mintát követve megismételjük a formát fából. A domborművek megfelelő kiindulópontnak látszanak.

Bevezethetjük a kőfaragást is, valamilyen puha követ használva, pl. homokkövet vagy tufát.

A kő- és fafaragás elvezet a monumentális szobrászathoz.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az esztétika ismereteire, valamint a művészeti szakórák

Kulcsfogalmak / fogalmak

szabad alkotások, az eddigi ismeretek alkalmazása, új technikák megismerése; maszkkészítés; kéz-tanulmány pontos megfigyelés alapján; állatábrázolások, mitológiai lények; absztrakció, lelki minőségek megjelenése

A fejlesztés várt eredménye

Szobrászi technikákban jártasságot szereznek és újakat ismernek meg (egymásra építő technika, gipszkészítés, faforma kialakítása.)

Tapasztalatokat szereznek a kőfaragásban.

Pontos megfigyelés alapján tanulmánykészítésre, szabad alkotásra, kísérletezésre, az új technikák használatára egyaránt képesek.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Miután a formázás alapelemeit begyakoroltuk 9. osztályban, a 10. osztályban nagy hangsúlyt fektettünk a szabad megoldásokra, valamint a szobrászi és lelki minőségek megjelenítésére a tanulmánykészítés mellett, a 11. osztályban továbbmehetünk egyrészt a forma mozgásának tanulmányozása felé, másrészt pszichológiai kifejezőereje felé. A metamorfózis, a formákban tetten érhető életfolyamatok tanulmányozása is bevezetésre kerülhet.

Kapcsolódhatunk a festészet és az irodalom témáihoz, a 19-20. század fordulójához, a modern művészethez. Ezen keresztül az absztrakt szobrászati alkotásokig juthatunk.

A festmények domborműbe való átírása összekötheti a szobrászati és a festészeti művészetben megjelenő téma szabad feldolgozása, alkotások másolása is aktuális.

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

A 10. osztály szobrászati ismeretei, különös tekintettel a tanulmány készítésére, valamint az új technikák használatára és a szabad alkotásokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mozgásból indulva az átalakulások felé léphetünk. Megjelenik a megalkotott forma a mozgás kifejeződéseként. A mozgást az adott agyaghalom elmozdításával formázzuk meg.

Az alkotás átmenetet mutat a mozdulatlan geometriai formákból a dinamikus mozgás felé. Megjelenik az önmagába forduló felszín a mozgás kifejeződéseként.

A mozgás egy-egy lépcsőfokát bemutató formák sorozatát készíthetjük el, pl.: egy hulló csepp vagy egy növekvő forma stb.

Alakváltozások: variáció/metamorfózis.

Egy organikus mozdulat átváltoztatása művészi formába.

A megalkotott forma a lélek kifejeződéseként is megjelenik:

megformált kifejeződések keresünk, melyek megfelelnek a lélek különböző gesztusainak.

Egymással ellentétes érzéseket jelenítünk meg, pl. öröm/bánat.

Párbeszéd két forma közt.

Néhány absztrakt formát továbbfejlesztethetünk, hogy konkréttá és figurálissá váljanak. Konkrét formát absztrahálhatunk, amíg már csak sejthető az eredeti megjelenítés. (Mi az a legkevesebb megnyilvánulás, amely még/már elmondja a tartalmat?)

Formázunk emberi fejet három dimenzióban, pl. üreges formaként, belülről és kívülről egyszerre alakítva a formát.

Tanulmányozhatjuk az emberi alak kifejezőképességét a művészettörténetből vett példákkal a realista ábrázolásból indulva, eljutva az absztrakt szobrászatig (középkori szobrászat, pl. a Chartres-i katedrális kapufigurái; expresszionista szobrászat, pl. Barlach és Kollwitz; vagy absztrakt szobrászat, pl. Arp, Bill és Moore).

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Lehetséges gyakorlatok:

Alakváltozás agyagból (variáció, metamorfózis) szabadon választott téma alapján. Az osztály közösen is készíthet egy sorozatot pl. domborművet fafaragással a metamorfózis témára.

Az arc arányai az arckifejezés hordozóiként.

Bizonyos vonások túlzott egyoldalúsága, pl. a grimaszban, a karikatúrában és az állatra emlékeztető arcokban.

Karakter tanulmányok a fejből kiindulva.

A testi felépítés az emberi hangulatok tükröként.

Önarcképek.

Ellentétes tulajdonságokkal bíró fejeket állítunk szembe egymással, és formázunk meg, pl.: nő/férfi, öreg/fiatal; gyönyörű/csúnya; síró/nevető. stb.

Technikák: legtöbbször agyagból dolgozunk, vázlatokból indulunk ki. Használhatjuk a már bevezetett technikákat (párizsi gipsz, fafaragás, kőfaragás stb.)

Nagyobb méretű dombormű készítése agyagból.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, az esztétika ismereteire, valamint a művészeti szakórák.

Kulcsfogalmak / fogalmak

alakváltozások; pszichológiai kifejeződések az emberi arcon; művészettörténeti alkotások feldolgozása, modern művészet szobrászata; realista és absztrakt szobrászat

A fejlesztés várt eredményei

A diákok tanulmányozzák a forma és az alak mozgását és átalakulási folyamatait.

Tanulmányozzák az emberi alak kifejezőképességét, megértik az absztrahálás lehetőségeit.

Tanulmányozzák az ember pszichológiai jellegének formában megnyilvánuló lehetőségeit.

Ismereteiket felhasználják szobraik készítésénél.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben a diákok éves munkájukon dolgoznak. Ekkor egyrészt lehetőség van arra, hogy a szobrászatban is végig éljenek egy éves munkafolyamatot, felhasználva eddigi ismereteiket, mindenki saját maga számára találva meg a feladatot. Másrészt az eddigiek összefoglalásaként egyetlen téma feldolgozására is sor kerülhet, és ez az emberi arc. Feladat egy mellszobor készítése (büszt).

A diákok munkái bizonyos fokú érettséget és függetlenséget tanúsítanak ebben az évben, így egyre erőteljesebben jelenik meg individualitásuk. Továbbfejleszthetik képességeiket, melyek segítségével szabadon tudnak dolgozni a saját maguk által felfedezett formákkal, számukra fontos témákkal. Ha az arc a téma, abban is teljesen individuális megoldásokig jutnak el.

Bevezetéképpen foglalkozhatunk:

a naturalisztikus formák átváltoztatásával művészi egészekké (egyszerűsítés és stilizálás).

Különálló formaelemek társításával, pl. rezet és fát, üveget és fát vagy fémet, követ és fémet használva (ékszerekben és bronz-tűkben).

Megszülehetnek az első próbálkozások, hogy szobrász-technikákat használjanak egy nagyobb lélegzetű mű megalkotására.

Kutathatják az egyéni kifejezőmódok lehetőségeit.

Órakeret 33 óra

Előzetes tudás

A 11. osztály szobrászati ismeretei, különös tekintettel a metamorfózis gyakorlatokra, a realista és absztrakt szobrászattal kapcsolatos tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ha a diákok egy éves munkára kapnak lehetőséget a szobrászatban, akkor fontos, hogy olyan témát vagy motívumot válasszanak, amely tükrözi saját művészi törekvéseiket. Végig kell küzdeni magukat a vázlatokon és tanulmányokon a viaszból vagy agyagból készített modelleken át egészen egy bizonyos alapanyagból (vagy anyagokból) készült, befejezett, nagyszabású és kiállított műig. Egy ilyen mű mellé

készíteniük kell egy, a témáról, a folyamatról és az eredményre való visszapillantás tanulságairól szóló leírást is. Használhatják az eddig megismert technikákat (agyagozás, faragás, kőfaragás), és egyes technikákat. Esetleg, az iskola lehetőségeitől függően, más szobrászati technikákat is használhatnak, pl. bronzöntést.

A mellszobor előkészítése során bevezetésre kerülhet a művészeti anatómia, amit agyagozással köthetünk össze. Az anatómiai megközelítés után a metamorfózis irányából közeledjünk. A magzati fejlődésből kiindulva, az arc arányainak életút során való változásaira végezzünk gyakorlatot, egy kisgyermek, egy felnőtt és egy öreg emberi fejet mintázva, építve a 11. osztályban átélt alakváltozási gyakorlatokra. Ha lehetőségünk van rá, modell alapján is készítsenek fejet a diákok. Fő művük végül egy üreges mellszobor, szabadon döntve életkori, nembeli, fajra jellemző vonásokról. Itt a pontos anatómiai ismeretek használatára törekedjenek, a részletes kidolgozásra. Ez a munka készülhet a művészettörténetből választott minták, vagy saját megfigyelések alapján. A kész műveket érdemes kiállítani, előtte közösen megbeszélni jellemzőit, kifejezőerejét.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Éves munka szabadon választott technikával és szabadon választott témában vagy mellszobor készítése anatómiai és életútra vonatkozó, valamint művészettörténeti ismeretek alapján.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, az esztétika és a természettudományos tantárgyak ismereteire, valamint a 12. osztályos éves munkák, a művészeti szakórák

Kulcsfogalmak / fogalmak

választható technika, nagyszabású alkotás, egyéni művészi megközelítés, saját téma választása, írásos munka; bevezetés a művészeti anatómiába, az emberi arc, a mellszobrászat művészettörténeti példákon keresztül, üreges forma, az arc életúttal összefüggésben

A fejlesztés várt eredményei

A diákok ismerik az szobrászati technikákat és szabadon képesek dolgozni a maguk által felfedezett formákkal.

Különálló formaelemeket társítani tudnak.

Egyéni kifejezőmódokat képesek alkalmazni munkájukban.

Eddigi tudásuk felhasználásával egy nagyobb művet alkotnak (szabadon választott témában vagy mellszobor)

Kézimunka

Bevezetés 1-4. évfolyam

A kézimunka órákon a gyerekek nem csak kézügyességre tesznek szert, hanem megtanulnak különböző szerszámokkal dolgozni, az anyagokkal gazdaságosan bánni. A kézimunka tanítójának arra is módja van, hogy a tanulókat fokozatosan tudatosságra ébressze a színek, formák és funkciók összetartozásáról. A szépségen, színeken, formákon keresztül a kézimunka segít a gyermekeknek a játéktól a munkáig való gondolkodásig eljutni.

Az ősi, egyetemes kézműves technikák (szövés, kötés, hurkolás, fonás, csomózás ...) már az első évfolyamon megjelennek a kézimunka órákon, melyekről a gyermekek ismereteik egy-egy osztályfokon tovább bővülnek. A különböző népek kultúráiból merítünk, miközben tudatosan keressük és mutatjuk meg a diákoknak az egyezéseket és különbözőségeket saját néphagyományunk gyökereivel.

A kézimunka órák többre hivatottak, mint hogy kizárólag a kéz mozgékonyágát és ügyességét elősegítő eszközökként gondoljunk rájuk. Míg a gyermekek életkoruknak megfelelő feladatokon dolgoznak, a ritmikusan ismétlődő mozdulatok és gyakorlatok által a kezek, elősegítik mind az akarat, mind a logikus gondolkodásra való képesség megerősödését. Mindennapi életünk nyelve még mindig használ fizikai kifejezéseket mentális tevékenységek leírására, pl.: "megragadni valamit", "felvenni a fonalat", "összekuszálni valakinek a gondolatait". A feladatoknak mindig van gyakorlati célja, és úgy kell alakítanunk a tevékenységeket, hogy azok felébreszthessék a gyermekekben a mások munkája iránti szociális érzékenységet. A környezetért érzett egyéni felelősség felé az első lépés az alapanyaganyag tisztelete, valamint az el- és felhasznált tárgyakkal való bánásmód, melyeket - ha tehetjük - saját, természetes környezetünkéből, a gyerekekkel együtt gyűjtsük! Minél több alkalmat kell biztosítanunk arra, hogy az órákon, az éppen adott anyagokkal, pl.: fával, növényi rostokkal, fonállal, levelekkel, kéreggel, agyaggal, vízzel, textíliákkal, papírral stb. dolgozhassanak. A sokféle alapanyaggal való ismerkedés során

felébresztjük a tanulóknak a tiszteletet a kézzel végzett tevékenységek iránt, mely később egyes szakmák iránti érdeklődésüket felkeltheti.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az év elején fontos, hogy minden órán készüljön egy konkrét munka, amely a következő feladatok megalapozását szolgálja (pl. kötözés, csomózás, fonás, gombolyítás stb.).

Ahhoz, hogy a tanulás belső tapasztalattá váljék, az egész éves tevékenység során fontos a tapintás érzékének állandó fejlesztése különféle anyagminőségek és technikák megismerése nyomán.

Cél, hogy a gyermekek a gyakorlati életben hasznosítható tudás felé induljanak el. Ebben az időszakban a tevékenységek az érzésekre hatnak, az akarat fejlesztése pedig szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá fejlődésükben.

A fő téma a kötés, mely fejleszti mindkét kéz mozgékonyágát és a róluk való tudatosságot, másrészt felébreszti és serkenti a gyermekek mentális erőit a betűtanulás során.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az életkornak megfelelően fejlett test és térérzék, kézkoordináció, irányok ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- Megismerési és befogadóképesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása,
- Térbeli tájékozódás
- Kreativitás, fantázia működtetése, fejlesztése
- Érzelmi gazdagodás, az empátia, intuíció fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyapjú - mint alapvető alapanyag - előkészítése, megtapasztalása különböző módon Gyapjúfonállal ujj-játékok (körmön-fonás)

Kötőtű készítése

A szemek felszedése. Kötés sima szemmel: törpék, labdák, furulyatokok

Egyszerű öltéstechnikákkal uzsonnakendő varrása (pl. formarajzminta előöltéssel)

Kiegészítő munka: selyempapírtépés , papírlampionok, egyszerű

papírsárkány, évszakokhoz, ünnepekhez kapcsolódóan. Rongybabák,

gyapjúbabák és állatok vágás és varrás nélkül kötözéssel, fonás fűvekből és puha természetes anyagokból.

Kapcsolódási pontok

Két tűvel való kötés elősegíti és fejleszti a kéz finommotorikus mozgását, melynek az írástanulás során van szerepe.

A kötés alatt megjelennek az irányok, honnan - merre kötünk, ezt fejleszti a téri orientációt. A számolás gyakorlati funkciót kap, hiszen számoljuk a szemeket, sorokat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szemfelszedés, sima szemek

- irányok,
- öltés,
- tűbefűzés,
- csomó- és masnikötés,

A fejlesztés várt eredményei

Legyen képes a gyermek a kötés elkezdésekor segítséggel a szemek felszedésére két kötőtűvel. Biztonsággal tudjon sima szemekkel kötni. Ismerje és alkalmazza önállóan az egyszerűbb fonási technikákat (sodrás, háromágú fonás).

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A horgolás, mint technika a motorikus idegrendszer fejlesztését célozza meg. A 2. osztályban a hangsúly a domináns kéz fejlesztésére helyeződik. Ennek gyakorlati megvalósítása a tanár személyén keresztül történő szituációs tanulás.

A kötésben való jártasságukat a fordított szem elsajátítása fejleszti tovább. A kétféle technika váltakozása kiegyensúlyozó hatású a gyermekekre.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Tudatos koncentráció ,és irányított figyelem képessége a munka során. Az előző évben megtanult sima kötés technikájának biztonságos alkalmazása. A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerőképesség fejlesztése: különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények közös megbeszélése.

Eszköz nélküli és kézi szerszámmal: kötőtűvel, horgolótűvel végzett anyagalakítás.

Készségek, rutinok kialakítása az önálló munkavégzés felé.

Kreativitás fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kötés: fordított szem

Horgolás lánc és egy-ráhajtásos pálca

Fonási technikák 2-3 szállal

Alapöltésfajták

Kapcsolódási pontok

A horgolás során az egykezesség dominanciájának erősítése a folyóírást támogatja.

A két kéz egyre differenciáltabb mozgása a kötés által a logikai képességek fejlődését mozdítja elő.

A második éve gyakorolt ritmikus mozdulatok hatnak a gyermek zenei fejlődésére, és hozzájárulnak a memoriterek könnyebb elsajátításához.

Kulcsfogalmak / fogalmak

-láncszem , egy-ráhajtásos pálca

-fordított szem

-sodrás, hármasonás, körmön-fonás
-öltésfajták

A fejlesztés várt eredményei

Önállóan tudjon szemeket felszedni két kötőtűre, bővítse a kötésben való jártasságát a fordított szemek kötésének megtanulásával.

Horgolótűvel tudjon láncsort készíteni, illetve ismerje meg az egy-ráhajtásos pálca horgolását.

A kézi varrás alapjainak elsajátítása: tűbefűzés, csomókötés, előöltés, elvarrás.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez az az időszak, amikor a gyermek fel-felvillanó tudatossággal először különíti el magát a környezetétől. Az elkülönülés és a valahová tartozás igénye egy időben lép fel. A munkák is ezt az érzést tükrözik.

A kötés folytatásaként az eddigi sík után térbeli formák alkotása következik, a szaporítás és fogyasztás technikájával. A sima és fordított szemek váltakozása passzékötésnél, és a fogyasztás nagy figyelmet és pontosságot követel. Ezeket a technikákat kombinálhatjuk is, és egyszerűbb mintákat is beépíthetünk. A fő téma a sapkakötés.

A színek használatában új elem a megjelenő önálló alkotói vágy, amely az egyedi színek komponálásban teljesezhet ki.

A varrás továbbfejlesztéseként új technika a láncöltés használata egy-egy tárgy formájának kiemelésére vagy használatának visszatükrözésére.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

A kötés vagy horgolás már megismert alapszabályait otthonosan érzik magukat (sima és fordított szemek, láncurkolás, egy-ráhajtásos pálca).

A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tudatos koncentráció és irányított figyelem a munka során.

Tantárgyi fejlesztési célok

- Megismerési és befogadó képesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása;
- A kéz intelligenciájának működtetése, a manuális készség fejlesztése
- Érzelmi gazdagodás, empátia, intuíció fejlesztése, önálló ízlés, belső igényesség kialakulása
- Fantázia, kreativitás fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Kötés: sima, fordított szemek, szaporítás, fogyasztás
- Horgolás: láncurkolás, rövid pálca ismerete, szaporítás, fogyasztás
- Sapka kötés vagy horgolás
- Láncöltés ismerete
- Nemezkép vagy -labda díszítése láncöltéssel

Kapcsolódási pontok

- Új geometriai jelenségek megtapasztalása, a térgeometria tudattalan megismeréséhez vezeti a gyerekeket a gömb, a henger, a kúp, a téglatest síkidomokból való kialakításával.
- A fogyasztás és szaporítás fejleszti számolási képességeiket.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szaporítás
- fogyasztás
- láncöltés

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megtanulják a kötésben vagy a horgolásban a "szaporítást" és a "fogyasztást". Ezt alkalmazzák a sapkakészítésénél, amely fejleszti akaratukat és figyelmüket.

Hímzett nemezlabda vagy nemezkép elkészítése, amely fejleszti fantáziájukat, kitartásukat.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az egyik fő téma a negyedik osztályos kézimunka órán a keresztszemes hímzés. Ez a hímzés különösen hasznos a gyermek fejlődésének ezen szakaszában. Ebben az életkorban a gyermekek az önállóság és öntudatosság felé tesznek lépéseket. A világban áttekinthető rendet kívánnak, akarattartásuk, feladattartásuk is kitartóvá válik. A keresztszemes hímzés aprólékos, átgondolni való, precíz munkát igényel. A hímzéssel minden mozzanatában jól követhető, állandó koncentrációt igénylő feladatot kapnak. Az önálló tervezés jelentősége megnő, az előkészületekben már nem csupán a műveletek, anyagok, de az eszközök pontos feltérképezése is fontossá válik. Ebben a korban fedezik fel azt, hogy a minta és a funkció hogyan kerülhet harmóniába az elkészítendő használati tárgyon.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

- A hímzés alapttechnikáinak ismerete.
- Jártasság hímzés és varrás eszközeinek használatában.
- Koncentráció, figyelem és egyre nagyobb önállóság a munkavégzés során.
- Téri orientációban, irányokban való eligazodás

Tantárgyi fejlesztési célok

- A feladatok önálló megoldásában a rutinok, készségek kialakításán és az egyre önállóan végzett tevékenységeket keresztül a gyerekek eljutnak az önálló megoldásokig.
- A tevékenységek közben a figyelem és az akarat fejlesztése.
- A síkban, térben való tájékozódási képesség erősítése, differenciáló megfigyelés.
- A hímzés ritmikus ismétlődésével segít gyermekeknek a rend megtapasztalásában.
- A szín - forma kapcsolatában annak megtapasztalása, hogy a szín mennyire kiemeli a formát.
- Az egyéni munkákban az önállóság, a közös alkotásban a szociális érzék fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Keresztszemes hímzés
- szövés kézi-váltós kereten
- vizes technikával síkban és térben nemezeln

- zsinórfonások

Kapcsolódási pontok

- A keresztzemes hímzés során a szimmetria belső át- ill. megélése.
- A tükröszimmetria gyakorlata és különböző hímzéstípusokban váltakozó iránytartások a korábbi formarajzból már ismert formák elmélyítését, és a későbbi tudatos geometriai tanulmányok megalapozását segíti.
- Ősi magyar kézműves tevékenységek (nemezelés, szövés) a magyar mondakörhöz kapcsolódóan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kereszt szem
- nemezelés, gyapjú
- szövőkeret, kézi-váltó, vetőszál, átalvetés, hajó, buba

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek megtanulja a keresztzemes hímzés technikáját, a tübe cérnát fűzni, a cérna végére csomót kötni; elkezdni és befejezni a hímzést.

Elsajátítja az asztali kézi váltós szövőkeret használatát, a szövés technikáját, és elkészít egy munkadarabot.

A nemezelés technikájával önállóan elkészít egy tarsolyt vagy közösen elkészítenek egy (ősi magyar motívumot ábrázoló) nemezképet.

Bevezetés 5-8. évfolyam

Egy régi mondás szerint "Aki a kezét használja az munkás, aki a kezét és a fejét, az mesterember, aki a kezét, fejét és a szívét is használja, az művész."

A kézimunka órákon mindhárom terület megjelenik. Amikor visszaemlékezünk az elmúlt órán végzett munkára, amikor eltervezzük az aktuális feladatainkat, kiválasztjuk a megfelelő nyersanyagokat, akkor a gondolkodást használjuk. Az érzéseinkre támaszkodunk, amikor a színekkel dolgozunk. Amikor pedig az elképzeléseinket megvalósítjuk a végtagjainkat és az akaratunkat használjuk.

A kézimunka segítségével azt az érzést kell felkeltenünk a gyermekben, hogy a szépség és a hasznosság összetartozik. A gyermekek szemét rá kell irányítani a hasznos és praktikus dolgok szépségére. Így módon is megtanulnak kreatívan nézni, és hasznos tárgyakat készíteni művészi módon a maguk és mások javára.

A gyermekek a saját cselekvőkészségükön keresztül meg tudnak erősödni akaratukban, személyiségükben, kreativitásukban.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Tematikai egység: A gyermekek a tizenkettedik életévük táján jutnak el abba a harmonikus állapotba, amikor nyugalomba kerülnek önmagukkal. Ehhez kapcsolódik a kör mint alapforma, mint az újból megjelenő egység

jelképe, melynek nyomán az 5 túvel való körkötést vezetjük be. A fej után a kezeken és a lábakon a sor, hogy öltözetet kapjanak. Így ebben az évben zoknit vagy egy- illetve ötujjas kesztyűt kötünk. Az olimpiai játékokhoz kapcsolódva, - az eddig megszerzett varrási ismereteket felhasználva - görög ruhákat készítünk, melyeket a történelmi kornak

megfelelő mintákkal díszítünk textílfestéssel vagy hímzéssel.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Az eddig tanult kötési technikáknak biztos alkalmazása, az akaratí tevékenység tudatos irányítása: tervezés, színválasztás, a munkafolyamat ütemének tervezése, a méret állandó ellenőrzése, megtartása, a funkció és a forma egysége.

Technikai hibák felismerése, és önálló javítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kitartás folyamatos erősítése.

bonyolultabb térbeli struktúrák átlátása

A sík-és térbeli formák különbözőségének megtapasztalása
a szimmetria iránti érzék fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kötés öt tűvel: zoknik, egyujjas és ötujjas kesztyűk

Nemezelés-technikák ruhadarabok készítésére

A tanult öltési technikák alkalmazása a görög ruha készítésekor

Textílfestési technikák bevezetése

Kapcsolódási pontok

A szemek számolása során a matematikai alapismeretek elmélyítése

A térlátás fejlesztése

A színeken és a formákon keresztül az érzésvilág finomítása

A testformák intenzívebb megtapasztalása biológiai ismereteiket bővíti.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kezdő szemszám
- passzé
- beillesztett saroksapka
- ék - és betoldás
- ujjkötés
- gépöltés
- boszorkányöltés (szegőöltés)
- kontúrfestés
- minta-előrajzolás
- mintafestés

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje meg a gyermek az öt tűvel való kötetést, tudjon zoknit vagy kesztyűt készíteni

Szemek fogyasztása, szaporítása,

Passzé és sarokkötés, betoldás,

Szimmetrikus mintaelosztás

Sajátítsa el a gépöltés és szegőöltés technikáját .

Tanulja meg a textílfestés alapjait.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Emberi és állati formákból kiindulva háromdimenziós tárgyakat készítenek, saját elképzelés, tervezés és minta szerint.

Saját testük arányainak felfedezése és megtapasztalása.

Megfigyelésen alapuló állatfigurák varrása

Kitöméssel emeljük a síkból a térbe az elkészítendő tárgyakat.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A sokféle öltéstechnika célszerű használata.

A kötési, horgolási ismeretek készségszintű alkalmazása

A tervezési folyamatok önálló kivitelezése

Tantárgyi fejlesztési célok

A megfigyelések által az empátiás képességek fejlesztése,

Állati karakterek, minőségek felismerése

Önálló ízlés, belső igényesség fejlesztése

Arányérzék fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabásminta készítése

Pontos előrajzolás és kivágás

Tömés

Kiegészítő munkálatok (horgolás és subatechnika igény szerint)

Díszítővarrások elsajátítása és alkalmazása

Kapcsolódási pontok

Testarányok és méretek megtapasztalásával a környezetükhöz való kapcsolódásuk reális szemléletének erősítése.

Az sokszínű emberi és állati minőség minél többértű megtapasztalása és a gyakorlatba való átültetése, biológiai ismereteik további bővítése.

A gondolati tartalmak tükrözése a tárgyakban.

A saját és más népek öltözködési kultúrájának megismerése, a földrajz tantárgyhoz kapcsolódva.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- előrajzolás
- szabásminta
- elköötözés
- illesztés
- ráhagyás
- behajtás
- szegés
- behúzás
- pontosság
- anyag színe, visszája

- kifordítás
- kitömés
- szegés
- tisztázás

A fejlesztés várt eredményei

Az eddig tanult öltéstechnikák, a horgolás és a kötés tudásának elmélyítése, biztos alkalmazása. Egy baba teljes öltözékkel, és egy élethű állatfigura kivitelezése.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A testi formákban szerzett folyamatos tapasztalás a ruházkodás terén folytatódik. A diákok önállóan tervezik ruhadarabjaikat, és kézi varrással állítják össze ezeket. Az alapanyagokról, öltésfajtákról szerzett tudást tovább bővítjük és le is jegyezzük ezeket az ismereteket. Színt és a funkciót megfelelően kiválasztva otthoni lábbeliket, és egyszerű felsőruházatot készítünk velük.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Önálló tervezés képessége, szabásminta szerkesztésének megértése
matematikai számítások biztonságos alkalmazása, alapvető anyagismeret.
A varrásban való jártasság készségszintű alkalmazása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Fantázia, kreativitás fejlesztése,
a pontosság, mint alapvető követelmény erősítése.
A szerkesztési ismeretek erősítsék matematikai képességeiket, és a térben való tájékozódást.
Koncentráció fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az eddig megismert alapanyagokból szabadon dolgoznak különböző módszerekkel, textíliák, bőr és fonott szálak kombinálásával.
Kézzel egyszerű öltözékeket és kiegészítőket varrnak: ingeket, mellényeket, táskákat, hátizsákokat.
Fő téma a cipővarrás.

Kapcsolódási pontok

A lábbeli kapcsán a különböző kultúrkorszakok áttekintése.
A szabásminta szerkesztési folyamatában kapcsolódunk geometriai ismereteikhez.
A cipő díszítésénél a hagyományos magyar motívumvilág kincseiből meríthetünk, népi kultúránk ismereteit felhasználva.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szabásminta
- cipőfelsőrész és talp
- bélés
- hímző öltések

- gépöltés, pelenkaöltés
- rátétek
- illesztés
- színe-visszája
- magyar tájegységek és egyéb kultúrák motívumai

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje meg a gyermek saját testének arányait, és ennek alapján tudjon magának szabásmintát készíteni cipőjéhez, papucsához vagy egyéb egyszerűbb ruhadarabjához. A szabást és összeállítást tanára segítségével, míg a varrást önállóan kivitelezi.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezen az osztályfokon a mechanikus szerkezetek működésének megértése kapcsán közel kerülnek az ok és okozati összefüggésekhez.

Ekkor ismerkednek meg a lábbal hajtható, és elektronikus varrógép használatával, szerkezetével és

ehhez kapcsolódóan funkciójával. Használatuk remek lehetőséget nyújt a láb-ritmus (akarat), a kézügyesség (érzés) és a figyelem (gondolkodás) összehangolására. A textíliákról szerzett tudást elmélyítjük és rendezett jegyzeteket is készítünk (munkafüzetben, munka-naplóban).

Hangsúlyt fektetünk az eltérő anyagok minőségeire és a kiválasztásukra, ezen keresztül is fejlődik a diákok differenciálási képessége. Az anyagok kezelési

útmutatóinak megismerése szintén fontos mozzanat, (pl.: a mosás, vasalás, vegytisztítás), csakúgy, mint a természetes valamint a szintetikus anyagok közti különbségek.

Megtapasztaltathatjuk a színek minőségét, jelentését. Beszélgethetünk az otthoni és ünnepi öltözködésről, a különböző korok ruháiról, népviseletetekről illetve általában a divat fogalmáról. A színpadi kosztümök speciális jellegzetességeit is megvitathatjuk, tervezhetünk közösen jelmezeket. Készítsenek szabásmintát, saját ruhadarabot.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Fércöltés ismerete, szabásminta készítés, testarányok átlátása.

Önálló munkában való jártasság.

A folyamat átlátása és logikus végigvitele, hatékony időbeosztás képessége .

A funkció és a forma reális megítélése, elképzelésének pontos gyakorlati megvalósítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Kreativitás és a fantázia fejlesztése mellett a realitásérzék működtetése.

Önismereti tapasztalatok elmélyítése a saját méretre készült ruhadarab kapcsán.

A folyamatos, önállóan vezetett tevékenység során akaratuk erősítése.

A gyakorlati munka diktálta sorrend fejleszti a logikus gondolkodást.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Varrógép használata egyenes öltésekhez, és tisztázásnál cikk-cakk varráshoz.

Egyéni szabásminta készítése.

Szabás és összeállítás önálló kivitelezése.

Díszítések egyéni kialakítása.
Színek és színárnyalatok áttekintése, ismerete.

Kapcsolódási pontok

A mechanikus varrógép működésének ismerete kapcsolódik a fizika tantárgyhoz.

A megvarrt jelmezeket a drámaórákon használják .

A testarányok megtapasztalása a biológia órák ehhez kapcsolódó ismereteit egészíti ki.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Alsó szál

felső szál

orsó

szálfeszítő

öltéshossz

cérnabefűzés

varrógéptalp

cikk-cakk öltés

egyenes öltés

természetes, szintetikus anyagok

fércöltés

szabás

igazítás

A fejlesztés várt eredményei

ismerjék meg a gyerekek a mechanikus és az elektromos varrógép használatát, és ennek segítségével varrjanak össze egy egyszerű ruhadarabot, melyet önállóan terveznek meg, és készítenek róla önálló szabásmintát.

Varrógépen tudjon egyenes varrással dolgozni, illetve cikk-cakk öltéssel tisztázni.

Bevezetés

A felső tagozat kézimunka óráinak legfőbb szempontja a tanulók életkori sajátosságainak figyelembe vétele, miközben arra a kézügyességre építünk, melyet az első évfolyamtól kezdve a különböző anyagokkal és technikákkal való találkozás révén alakítottunk az akarat erősítésén és az egyéni látásmód fejlesztésén keresztül.

Az órákon foglalkozunk a használt anyagok tulajdonságaival, és az ehhez kapcsolódó munkafolyamatokkal, valamint betekintést adunk az ember, a gép, a gyártás, a kereskedelem és az ipar továbbá a környezet összefüggéseibe.

A különböző anyagokkal végzett gyakorlati és elméleti munka segíti a fiatalokat gondolkodási képességeik csiszolásában és abban, hogy legyenek még inkább tudatában a természetben fellelhető életfolyamatoknak. Ez segíteni fogja őket a különböző használati tárgyak ötletes megtervezésében, és ezáltal kritikus alakul ki a kritikus fogyasztói magatartásuk.

Az ilyesfajta munka szerepet játszik személyiségük fejlődésében és technikai tanulmányaikban is, valamint későbbi döntésükben arról, milyen munka vagy szakma felé törekedjenek.

Minden évfolyamon hangsúlyos szempont, hogy:

- a tárgyak formaterve szolgálja a használati célt és növelje az esztétikai érzékenységet,
- a kivitelezésben törekedjünk gazdaságosságra, a természetes anyagok újrahasznosítására, megfelelő minőségű alapanyagok felhasználására.

9. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

9. osztályban a kézimunka órákon a főbb tevékenységi területek kosárfonás, szabás-varrás. Különböző anyagokkal végzett elméleti és gyakorlati munka segíti a tanulókat a különböző használati tárgyak ötletes megtervezésében, és ezáltal megfelelő kritikus magatartást fognak képviselni.

A kosárfonás és textilmunka formateremtő erők megerősítését szolgálják, miközben ügyelniük kell a pontosságra, aközben a munkafolyamatok akaratukat is fejlesztik.

A fűzfavesszővel való tevékenység és a szabászat is erős kereteket biztosít, melyek során csak fegyelmezett és következetes munkavégzéssel érhető el optimális eredmény.

Maszkkészítés: a különböző anyagokkal történő maszkkészítés lehetőséget biztosít a tanulók számára az emberi lélek megismerésére, irodalmi és drámai tanulmányaikat kiegészítve.

Összhangban a fiatalok fejlődési szakaszával most belső határozottságra van szükségük, egyenes tartásra és folyamatosságra.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

- varrógép használata, egyenes varrás, cikkcakk-varrás,
- szabásminta készítés, fércelés, összeállítás
- szövés, fonás, pókfonás
- papírmasé maszk

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerő és befogadóképesség fejlesztése: a közvetlen tapasztalás útján szerzett élmények feldolgozása, új technikák kipróbálása, a technika nyújtotta lehetőségek számbavétele, saját ötletek megvalósítása.

Összehasonlító tárgyelemzés, különböző népek, korok tanult tevékenységhez kapcsolódó tárgyainak összehasonlítása. A tanult tevékenységek a magyar kultúrában, művészetben régen és ma.

Kreativitás, alkotóképesség fejlesztése: egyszerű tárgyak tervezése, kivitelezése a célszerűség, ill. az esztétikai szempontok érvényre juttatásával.

Önálló munkavégzés fejlesztése: a munkafolyamatok megtervezése, megoldási lehetőségek, kivitelezés, értékelés.

Követelmények, ismeretek / fejlesztési követelmények

Ismerkedjenek meg a használandó anyagok eredetével és előkészítésével, valamint a szerszámok használatával.

Kosarak készítése:

- kosárfenek, oldalrészek, szegély megfonása
- szabad kosárcsészítés, melyben a fonás technikáját a tanulók választhatják meg a használati célnak és az esztétikai tervnek megfelelően.

Szabászat:

- méretvétel egy ruhához (saját méretviszonyaik megismerése)
- szabásminta rajzolása és változtatása
- az anyag kiválasztása: minőség, szövet, szerkezet
- szabás, bejelölés, tűzés, próba, varrás
- befejezés: gombok, cipzárok, szegélyek, felhajtások, nyakkivágások
- gomblyuk készítés kézzel vagy géppel

Maszkkészítés:

- arclenyomat készítése agyag és gipsz használatával
- különböző arckifejezések megjelenítése

Kapcsolódási pontok

- Irodalom, dráma: görög drámák
- Geometria: térbeli formák

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szabásminta
- fércelés
- összeállítás, tűzés, gépi öltés (egyenes, cikkcakk, gomblyuk)
- kosárfenek (fenékszál, gyökcentés)
- oldalfonás
- szegélykészítés
- gipsz, agyag, gipszes géz,

A fejlesztés várt eredményei

Szabászat:

- Legyen képes a diák kész ruhadarabról szabásminta levételére, illetve saját méretei alapján annak nagyítására vagy kicsinyítésére.
- A záródásokat is varrógéppel tudja megoldani, mint pl. gomblyuk, cipzár.

Kosárfonás:

- Ismerje a különböző kosárvesszőket és ezek fonásra való előkészítését.
- Az alapvető fonási technikákat sajátítsa el, és alkalmazza egy saját fonott munkadarab megkötésében.

Maszkkészítés:

- A választott alapanyaggal tudja a különböző gesztusok kifejezését és érzékeltetését.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél:

A 10. évben a különböző természetes alapanyagú textíliákkal foglalkozunk, ezáltal szereznek új tapasztalatokat kézműves technikákban (szövés, fonás, batikolás). Azok ma is felhasználható praktikumával fejlesztjük, ízlés-, szín- és anyagvilágukat. Egyféle technika különböző lehetőségeinek alapos körüljárásával, pontos, világos tervezési munkával biztonságot kapnak, akaratukat erősítik a kitartó munka folyamán, ugyanakkor egyéni megvalósítások révén végtelen variációk lehetőségével alkotó tevékenységük is rugalmas és szabad teret élvezhet. A batikolás és más textilmintázási technikák során a szabad művészi munka mindig pontosan átgondolt tervezés alapján történik, minta, szín, forma és technika ennek megfelelően választható.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás:

- anyagismeret (textilek, festékek)
- öltözködéskultúra, -történet
- enteriőr fogalma, elemei
- a magyar és más kultúrák jellegzetes motívumvilágának ismerete
- tervrajz készítésének, szabásminta készítésének ismerete (helyes arányok)

Tantárgyi fejlesztési célok:

Az új technikák megismerésével a tanultakat és fantáziájukat praktikusán is hasznosítani tudják. Kísérletezés különböző anyagokkal és technikákkal. A tervrajzok, szabásminták készítése nagy figyelmet, precíz, pontos munkát igényel, fejleszti koncentrációkészségüket. Átalakulási folyamatot követhetnek végig a saját ötlet tervrajzban, szabásmintában való megrajzolásától indulva - ami egy statikus állapotot - a munkadarab kivitelezésén keresztül a használatig. Egyszerű tárgyak készítése a célszerűség, praktikum és az esztétikai szempontok érvényre juttatásával, az anyagok gazdaságos felhasználásával, az újrahasznosítás lehetőségével.

Követelmények, ismeretek / fejlesztési követelmények:

- az anyagok tanulmányozása, előkészítése,

- egyéni tervek, minták készítése,
- színek kiválasztása,
- különböző technikák bemutatása: szövés-fonás technológiai fejlődése, múzeum- és gyárlátogatás, szövés elemei,
- szövés alaptechnikái, különböző szövőkeretekkel való ismerkedés, egy szőtt darab terve.

Kapcsolódási pontok:

- matematika, rajz és vizuális kultúra: perspektíva
- földmérés: mérés, arányok, tervrajz készítése
- művészettörténet: magyar és más kultúrák jellegzetes motívumvilága, öltözködéstörténet

Kulcsfogalmak:

- tervrajzkészítés, perspektíva,
- alkalmazott kézműves technikák és eszközeik: nyomódúc, pontozó, viaszos és kötözéses batik
- szövőszék, a láncfonal és felvetőszál együttműködése

A fejlesztés várt eredményei:

Szövés-fonás:

- Álló szövőkereten a láncfonalakat tudják felvetni, a vetülékfonalat előkészíteni,.
- Ismerjék meg a különböző szövési technikákat.
- Egy nagyobb méretű szőtt darabot készítsenek el önállóan vagy kalákában.

Batik-textil:

- Egyszerű csomózási technikával, ill. viaszolással tudjanak batikolni;
- A selyemfestés alapfogásainak elsajátítása.
- A textilmintázás lehetőségeinek megtanulása különböző kézműves technikákkal.
- Az elkészített műveket tudják használni az enteriőrben.

11. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél:

A diákok 11. osztályban megismerkednek a kartonozás technikáival (doboz, mappa stb. készítése). Az új anyagok megismerése és tulajdonságaik (pl. tónus, szín, struktúra, hajlékonyság, szilárdság) felismerése figyelmes észleket és biztos ítélőképességet kíván. A kartonozás pontos technikája szigorúan meghatározott lépéseivel iskolázza a fegyelmezett gondolkodást és tevékenységet. A kartonnal végzett munka a könyvkötés technikájának megismerésével és gyakorlati technikájával folytatódik. A könyvkötés pontos technikája szigorúan meghatározott lépéseivel iskolázza a fegyelmezett gondolkodást és tevékenységet.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás:

- fűzési technikák,
- terv-, szabásminta-, vázlatkészítés
- arányok ismerete, térgeometriai ismeretek
- anyagismeret

Tantárgyi fejlesztési célok:

A tanulók átalakulási folyamatot követhetnek végig a saját ötlet tervrajzban való megrajzolásától a munkadarab kivitelezésén keresztül a használatig. Fejleszti koncentrációképességüket, kreativitásukat. Lehetőség van a saját alkotófolyamatban a jó és rossz döntések elemzésére.

Követelmények, ismeretek / fejlesztési követelmények:

Munka kartonnal. Részben másolással, és saját terveikre támaszkodva a diákok képeret,

mappákat, kis dobozokat, fényképalbumot készítenek.

Megtanulják az anyagok: papír, karton, textilek, esetleg bőr és ragasztók helyes kezelését, használatát.

A különböző feladatok elvégzésekor a diákok megismerhetik a használandó szerszámokat, segédeszközöket, gépeket (nyomó-, vágóeszközök, gépek).

A diákok elsajátítják a könyvkötés alapttechnikáit, korrektúra ívek vagy írásra való papír hajtásának technikáját, papírkötéshez a varrást, és a kemény fedelű kötés technikáját. Megismerik, hogy könyv tartalma meghatározza, hogy milyen borítást, anyagokat és borítómintát használjanak. Ennek során tanulmányozzák a különböző könyvkötéshez használható anyagokat.

Kapcsolódási pontok:

Matematika: sík- és térgeometria, terület-, kerületszámítás.

Bothmer-gimnasztika: ítéletalkotás.

Rajz- és vizuális kultúra

Kulcsfogalmak:

formavágás, furatolás, élhajlítás, polírozás, karos papírvágó gép formavágás, élhajlítás, polírozás, korrektúra ív, könyvvarrás, gázsi, könyvkötővászson, borító (kemény fedeles, puha fedeles)

A fejlesztés várt eredményei:

A tanulók elsajátítják a kartonozási technikák alapjait. Megismerik az ehhez alkalmazandó anyagokat és eszközöket, pontos, precíz munkával elkészítenek egy saját tervezésű munkadarabot. A tanulók elsajátítják a könyvkötés technikájának alapjait. Megismerik az ehhez használt anyagokat és eszközöket. Pontos, precíz munkával elkészítenek egy munkadarabot.

Kézművesség / famunkák

Bevezetés

Az 5-8. osztályban a kézműves órák szinte kizárólagos alapanyaga a fa.

A Waldorf-iskola művészi igénnyel oktatja a kézművesség alapelemeit. A kézműves foglalkozások célja nem az, hogy kis kézműveseket vagy képzőművészeket neveljünk, hiszen a Waldorf-iskola nem szakiskola, sokkal inkább arra fektetjük a hangsúlyt, hogy az emberi képességek sokoldalúságát ápoljuk, elrendezzük.

Fontos, ha a gyerek a műhelyben létrehoz valamit, akkor ne egy hűvös, tárgyias elképzelés vezesse, hogy valahol, valamikor külsőleg látott már ilyesmit; a világot megismerni, benne helyt állni, a fej egyedül nem képes. Alkotása szoros kapcsolatban legyen a személyiségével: a benne elevenen élő alkotó erők alakítsák a munkadarab formáját, ne egy előrajzolt vonalat kövessen. Ezáltal tudja a gyerek kifejezni magát a formálásban, a formaadásban. Ezért is van, hogy fiúk és lányok többnyire ugyanazzal a feladattal birkóznak meg, hiszen a hangsúly nem elsősorban a fizikai munkán, hanem a szépségen, az alkotáson és az egyéni kidolgozáson van.

Különösen a városi gyerek számára fontos, hogy valódi élményhez jusson, ne csak elképzelései, elméleti ismeretei legyenek a nyersanyagokról, amelyekkel dolgozik. Ezért törekedni kell arra, hogy a fa megmunkálását ott kezdjük, ahol a faanyag még rönkös, kérges állapotban van: hasítással, méretre fűrészeléssel, majd baltával való előfaragással. A hasított nyersanyagfa – szemben a deszkára fűrészelttel – sokkal plasztikusabb, eredetibb, magán viseli még a fa természetes növekedésének változatosságát, sokféleségét, fantáziát életre keltő formáit. Ezért olyan sokoldalú alakíthatósága, és egyedibb a belőle kihozott forma.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben többnyire faragókéssel dolgoznak, főleg puha fákon (hárs, nyárfa, fűzfa, fenyő). Ez jó alkalmat ad arra, hogy a munkadarabbal folytonos fizikai kontaktusban legyenek, mivel a forma a kezükben alakul ki. Fontos fejlesztési cél a fagegmunkálási technikák alapjainak megismerése, ami magabiztosabbá teszi őket a hétköznapi életben végzett munkák során is. Fontos élmény a szerszámhasználat gyakorlata során kialakuló érzés: felnőttem ehhez a munkához, ezt már önállóan el tudom végezni.

Órakeret 54 óra.

Előzetes tudás

Alsó tagozatban a gyermekek főleg osztálytanítójuk vezetésével kerülnek közel a kézműveskedéshez. Természetben talált gallyakkal, faágakkal és termésekkel dolgoznak. Kevés és egyszerű megmunkálást igénylő, szinte már „kész” fákat gyűjtenek, amit csak fűrészelni, kézi fűrővel fúrni, csiszolni, a tanár segítségével hasítani kell.

Ezeket felhasználva egyszerű, kreatív játékokat, bababútorokat, törpeházikókat készíthetünk, vagy díszíthetjük az évszakasztalt. Olyan eszközöket is készíthetnek, amelyeket tanóráikon használnak, mint például írás epochán a lúdtoll, vagy kézimunkaórán a kötőtű. Munkájuk során alapvető szerszámokkal találkoznak, mint a fűrész, kalapács, reszelő vagy faragókés.

Tantárgyi fejlesztési célok

Fontos, hogy legyenek olyan első munkák, amikor minden tanuló ugyanazt a témát csinálja (pl. pörgettyű), és a tanár pontról pontra bemutatja az egymást követő lépéseket. A gyerekek elkezdik megélni egy készülő famunka optimális sorrendjét. Törekedni kell arra, hogy a megkezdett feladatok megfelelő minőségben be legyenek fejezve.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Készíthetünk egyszerű eszközöket: pörgettyű, röppentyű, kötélletra, zúgattyú, szélharang, ejtőernyős, képeslaptartó, serpenyőlapát, tutaj, diszkosz, gerely.

Használhatunk (formájában kifejező) kérget és gallyakat különböző varázslatos alakzatok, állatok, törpék, juh és pásztor készítésére, vagy kéregcsónak építésre.

Körhinta, karácsonyfa egy darabjából dióhéj ülésekkel.

Habverő– szintén a karácsonyfa egy darabjából.

Elkezdhetjük a különböző fák és faanyagok tanulmányozását, vizsgálatát.

Kapcsolódási pontok

A kisállatfaragások az állatmegfigyelésekhez, illetve az állattan-epochához kapcsolódnak.

Fajáték a kézimunka órán készített nemez golyóhoz.

A görög epochához kapcsolódó eszközök: diszkosz, gerely.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Faragókés

Fajátékok.

Fantázia.

Szálirány.

Akarati nevelés.

Biztonságos szerszámhasználat.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a megismert fagegmunkálási technikák alkalmazásában (pl.: kézzel faragás, fűrészelés, hasítás, reszelés, csiszolás, baltázás) jártasságot szereznek és ezek felhasználásával tárgyakat faragnak.

Fajátékokat, egyszerű eszközöket tudnak készíteni.

A gyerekek vigyáznak a szerszámokra és a műhely rendjére.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Többnyire ekkor használnak először vésőt, fabunkót, s ezzel alapvetően megváltozik a kézműves tartás. Megjelenik a satupad, s ezzel az egész munkafolyamat objektívabbá válik.

Ebben az évben kiemelt feladat a fakanál faragása - akár keményebb fából -, melynek egyedi alakját, a kanálfej és a nyél formáját a gyerekek maguk találják meg. A feladat során tapasztalatot szereznek a faragóvéső használatáról. Megtanulnak egyenes, majd szépen görbülő felületeket kialakítani, míg eljutnak a teljesen térbeli formához.

Hasznos tapasztalat, ha egy tárgyat többször is elkészít a gyermek, mindenesetre különböző céllal – egyet magának, egyet az iskolai vásár, bazár számára.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Gyakorlatuk van a faragókés használatában, amellyel egyszerű fajátékokat tudnak készíteni.

Ismerik az egyéb alapvető szerszámokat, például a fűrész, ráspolyt, baltát.

Megélték egy-egy famunka elkészítésének optimális sorrendjét.

Ismerik a műhely rendjét, viselkedési és balesetvédelmi szabályait.

Tantárgyi fejlesztési célok

A munkadaraboknál fokozott hangsúlyt kap a szép, és igényes kidolgozottság mellett a használhatóság. A faragott tárgy a funkciójának megfelelő fafajtából készüljön el.

A fahasábok fokozatosan nagyobbak lehetnek, s megjelenhetnek keményebb fajták is, de arra figyelniük kell, hogy nem minden gyermek keze elég erős még a legkeményebb fák megmunkálásához. Ezen a téren is fokozott egyéni figyelemben kell részesíteni őket.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Konyhai fakanál (esetleg merőkanál bográcsba, szaunába).

Egyéb konyhai eszközök (lisztes kanál, kenőkés, favilla, salátaszedő kanál).

Tojás forma vésővel. Jó gyakorlat a térformákra, mert a tojás alakja se nem szabályos gömb, se nem szabályos ovális.

Műhelyben használatos eszközök, pl. fabunkó.

Egyszerű fajátékok.

Állatformák faragókéssel.

Levélbontó kés.

Monochord.

Kapcsolódási pontok

A famunkák visszautalnak az iskoláskor legelső óráira, amikor a gyermekek egyenes és görbe

vonalat rajzoltak. Mindkét forma ott van a készített tárgyak háttérében, mint egyenes és görbülő felületek.

Más órákon használatos eszközök készítése (íróka a római epochához).

Hangtan epochához monochord készítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Faragóvéső, fabunkó.

Satupad, rögzítés.

Egyenletesen vékony falvastagság a fakanálnál.

Szálirány.

Akarati nevelés.

Ok-okozati összefüggések.

Egyedi formák.

Egyszerűbb használati eszközök.

A fejlesztés várt eredményei

Megismerik az egyenes és görbe (homorú, domború) formák kimunkálás módjának különbségeit.

A gyerekek kezdik megélni egy famunka optimális sorrendjét, amit elejétől a végéig ők maguk végeznek.

Megtapasztalják a felhasznált fafajták tulajdonságait és különbségeit.

A szerszámokat biztonságosan használják és ismerik a faanyagok megfelelő megmunkálási módját. (Például a helyes vágásmód, a szálirány megtalálása.)

Szociális gesztus gyakorlása, amennyiben a gyerekek nem csak maguknak készítenek tárgyat.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Egy faragott tál elkészítése kellő kihívás ebben az életkorban, a domború és homorú formák váltakozása megfelelően nehéz a diákok számára. De nem csak ezt a formát jó gyakorolni, hiszen az összefüggések, mechanizmusok legalább annyira érdeklik őket, mint a szépség. Ha ebben a korban mozgatható játékokat készítenek a gyerekek, minden figyelmük, teljes érdeklődésük és értelmük afelé fordulhat, hogy mintegy saját testükön kívül találjanak ki, fedezzenek fel mechanikus mozdulatokat.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A gyerekek már gyakorolták a domború és homorú formák kialakítását, ügyelve az egyenletes anyagvastagságra (fakanál).

Tapasztalatuk van a faragóvéső használatában.

Gyakorlatuk van a fa helyes szálirány szerinti megmunkálásában.

Nagyobb rálátásuk van a faanyagok sokféleségére.

Tantárgyi fejlesztési célok

A játékkészítésnél tisztában kell lenni a jellemző mozgással, valamint meg kell érteni annak mechanikai oldalát is, melyet aztán ügyességgel kivitelezhetünk. Ez egészen egyszerű dolgokkal is kezdődhet, pl. mérleghinta készítésével. A 7. osztályban az ehhez hasonló hatásokat

tökéletesíthetjük, többek közt a gyermekek képzelőerejének szabadon engedésével. A játékok sokkal tetszetősebbnek tűnnek, ha szépen be is festik őket.

A 6.osztály végéig az elkészített tárgyak felülete jórészt egyre finomabb csiszolópapírral vált véglegessé, a konyhai eszközök esetében ráadásul makulátlanná. Ettől a kortól azonban nagyobb figyelmet, jelenlétet szentel a diák az utolsó felületnek, ha az is a vésővel, vagy a késsel átdolgozott. Ez az ún. „pikkelyezés” jóval izgalmasabb, előbb felületet eredményezhet, s mivel a szálak növésiirányát is folyamatosan figyelembe kell venni, az alkotó figyelme is aktív marad.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Különböző méretű, formájú fatálak, akár osztott belső terekkel.

Kisebb-nagyobb hajók vájása kettéhasított rönkfából.

Ivócsanak, bögre.

Sótartó.

Szappantartó.

Kis ház ablakokkal, rászerezelt, működő ajtókkal, vájt belső térrel. Az osztály belefoghat egy nagyobb lélegzetű munkába is az óvoda vagy esetleg az iskolai bazár számára, pl. készíthetnek egy gazdaságot állatokkal, istállókkal vagy egy falut házakkal, tornyokkal és kúttal.

Mozgatható játékok (pl. kopácsoló harkály, kerekeken húzható totyogó kacsa, ugráló nyuszi, mérleghintázó medve stb.).

Diótörők.

Kapcsolódási pontok

A mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Növekedés, elnehezedés.

Fatál, belső tér.

Mozgatható játék, mechanikus mozdulatok.

Pikkelyezés.

Szálirány.

Akarati nevelés.

Ok-okozati összefüggések.

A fejlesztés várt eredményei

Megszerzett ismereteiket felhasználva tálakat, használati tárgyakat készítenek.

Megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni.

A gyermekek a fizikából szerzett mechanikai ismereteiket a használati tárgyak, és játékok készítésében alkalmazni tudják.

Mozgatható játékokat készítenek ügyelve a mozgás valódiságának kimunkálására.

Biztonsággal képesek használni a szerszámokat.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyerekek egyre inkább különböznek erőben, ügyességben, szorgalomban. A tanár feladata felmérni, hol kell több segítséget nyújtania, vagy jobban motiválnia, újabb feladatot kitalálnia, vagy a diákok ötleteinek nagyobb teret engednie. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabad munkák, többek között az éves munka művészeti része is szokott fából készülni. A diákoknak

egyre időszerűbb lesz a „választani tudás”, amelyben a vonzódás vagy az elutasítás egy bizonyos munkaötlet iránt már az önismeret kezdeménye lehet.

Ebben az évben több szempontból is közösségként kell helyt állniuk. Egy közös műhelymunka, amikor minden diák képességeihez mérten kiveszi a részét egy nagyszabású faragásból, mélyítheti, árnyalhatja ezt az érzést.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

A domború és a homorú formákat már nagyobb felületen, és keményebb fafajtából tudják kialakítani.

Több darabból álló, mozgatható játékokat tudnak készíteni, a mozgás valódiságának megjelenítésével.

Magabiztosan használják a szerszámokat.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az évben a famunkák vezetettsége más jelleget ölthet. Nagyobb lélegzetű feladatoknál - főleg, ha nem mindenki ugyanazt csinálja - nem kerülhet minden egyes lépés bemutatásra. Például egy csavarodó formánál a diák faanyag felé forduló figyelmén múlik a faragás helyes irányának megtalálása. A famunkák terén szerzett tapasztalatuk és magabiztos szerszámhasználatuk nagyobb pontosságot és önállóbb munkát igénylő feladatokkal fokozódik. Jó témák erre a mechanikus áttételekkel készített mozgatható játékok és a csapolással összeállított ülőke. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabadon választott munkák, amelyben nagy hangsúlyt kap az önálló feladatmegoldás. Egy jó témaválasztáshoz szükséges, hogy a diák tisztában legyen a képességeivel. Ehhez megfelelő önismeretre és ítélőképességre van szüksége.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Gyertyatartó (csavarodó formájú, a fa növekedési irányainak önállóbb felismerésére).

Bonyolultabb mozgatható játékok (fogaskerék, szíjhajtás).

Szabadon választott önálló munkák (pl. fedeles dobozka).

Kisebbségi fadomborművek (pl. névtábla, házszám).

Csoportos munkák a folyosók, osztályterem számára, a közösségi terek díszítésére farönkből ülőke, osztályterem fölé „névtábla”, több pallóból összeállított nagyméretű dombormű faragása, mérleghinta, gördeszka rámpák készítése).

Az asztalos munka előkészítése (pl. ülőke, pontosan beékelte lábakkal).

Madarak fészkelő dobozainak vagy etetőtálcáinak készítése.

Hangszerek (xilofon, líra).

Sportszerek (baseball-ütő, íj).

Kapcsolódási pontok

A mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak.

Díszletek és kellékek a színdarabhoz.

Hangszerek a zene órákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önismeret, saját témaválasztás.

Közös faragás.

Figyelem.

Pontos munka.
Szálirány.
Akarati nevelés.
Ok-okozati összefüggések.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek megtanulják egy fatárgy, famunka elkészítésének legoptimálisabb lépéseit és képesek azok önálló és pontos megtervezésére, kivitelezésére.
A munkatervet a gyakorlati munkába következetesen át tudják ültetni.
A munkák elkészítése során nagy hangsúlyt fektetnek a pontos tervezésre, és kivitelezésre.
Társaikkal együtt tudnak dolgozni egy nagyobb lélegzetű, közös alkotáson.
Szabadon választott munkát önállóan megtervezve elkészítene.
Biztonságosan és szakszerűen használják a szerszámokat, a műhelyt rendben tartják.

Bevezető 9-12. évfolyamon

Felső tagozaton a famunkák alapvetően két területen jelennek meg: faszobrászat és asztalosság. A faszobrászat tanterve az „Agyagozás / szobrászat” fejezetbe beépítve található, az asztalosság tanterve pedig az alábbiakban olvasható.

Asztalosság

Bevezetés

A korábbi fafaragásokhoz képest az asztalos munka egyértelműen mérhető és ellenőrizhető, hogy honnan és mennyit kell elvenni. Ezzel erősödik az állandó önellenőrzés folyamata. Egy jól sikerült asztalosmunka elkészítéséhez gondolkodás, érzés, akarat nagyfokú együttműködésére van szükség. A fa most már elsősorban nem a képzelőerőt ösztönzi, hanem mint anyag állítja a megmunkálóját kihívások elé. A fa sajátos jellemvonásai számos technikai problémát vethetnek fel. A diákok gyakran találják magukat saját, az elkészítendő darabról alkotott kívánságaik és az előttük fekvő faanyag tulajdonságai, határai közötti áthidalhatatlan szakadékokban. Ezen két dolog összehangolását segítik elő az asztalosmesterség hagyományos módszerei. A jó terveken és a pontos munkán keresztül a diákok elsajátítják az asztalosság alapjait, amely a szerkezetszerű gondolkodáshoz és a precíz szerszámhasználathoz vezet. A feladatok során megismert fakötések elkészítéséhez elengedhetetlenül fontos átlátni, megérteni az összekapcsolódó részek felépítését. Ezáltal az asztalosság tulajdonképpen a famegmunkálás térbeli geometriája.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Egyszerűbb fakötésekkel összeálló tárgyak készítésével ismerik meg a diákok az asztalosság területét. A munka során igen nagy hangsúlyt kap a precíz mérés és szerszámhasználat, melynek végül jól látható mércéje az összekapcsolódó részek megfelelő illeszkedése. A feladatok során a diákok rátekintést nyernek egy munkafolyamat teljes egészére, a kezdeti tervezésen, majd a megvalósításon keresztül egészen a végső felületkezelésig.

Órakeret **25 óra**

Előzetes tudás

A diákok 8. osztályban a kézműves órákon készíthettek már olyan tárgyakat, fajtákokat (pl. háromlábú ülőke, mozgatható játékok), melyek több elemből álltak össze. Ezek ugyan még egyszerű, kezdetleges fakötésekkel lettek összerakva, de már akkor megtapasztalhatták, hogy csak azok a munkák álltak össze vagy működtek, amelyeknél megfelelő hangsúlyt kapott a precizitás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fakötések (pl. egyenes fogazás) kialakítása pontos munkát igényel, hogy a készített tárgyak elemei végül megfelelően kapcsolódjanak össze. A kötési módszerek szerkezetének átlátása fejleszti a térlátást. Az összeállt munkák díszítése egyéni kifejezésmódon történhet.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Szakmai fogások ismerete az egyszerűbb illesztésekhez szükséges fűrészelésben, gyalulásban, vésésben. Egyszerűbb tárgyak készítése fakötéssel, pl. falra akasztható polc, nyitott vagy fedeles doboz. Játékos feladat lehet pl. egy marionett bábú faragása csapolással összeállítva.

Kapcsolódási pontok

Matematika /mérés, számolás;

Mértan / szerkesztés;

Művészeti tárgyak / egyéni kifejezésmód, egyedi formák;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Egyszerűbb fakötésekkel összeálló tárgyak;

Asztalos szerszámok megismerése;

Pontos mérés;

Precíz szerszámhasználat;

Térlátás;

Rátékintést egy munkafolyamat teljes egészére;

A fejlesztés várt eredményei

A diákok megtanulják a pontos tervek készítését. Átlátják egy teljes munkafolyamatot. Precíz mérésen, szerkesztésen és szerszámhasználaton alapuló munkát végeznek. Értik, átlátják a fakötések szerkezetét (csapolás, fogazás), fejlődik a térlátásuk. Megismerik az asztalos szerszámokat, megtanulják ezeket megfelelően karbantartani és ápolni. Gyakorlatot szereznek az illesztéshez szükséges gyalulásban, vésésben.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok az eddig tanult technikákat kiszélesítik és elmélyítik. Bonyolultabb fakötéseket ismernek meg, mint a vésett csapolás vagy a köldökcsapos kötés, melyek még pontosabb munkát kívánnak. A folyamatban lévő feladatok művészi képességeket és konstruktív ötleteket is életre hívnak, melyek együttese alkotja majd a kész tárgyat.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

Előző évben már készítettek egyszerűbb fakötésekkel összeálló tárgyakat, amelyek megalapozták az asztalosság területét. Megtapasztalhatták, hogy a pontosságra törekvés mellett mennyire fontos a folytonos figyelem, hogy a fakötések ellentétes pólusú részei végül megfelelő módon passzoljanak egymáshoz.

Tantárgyi fejlesztési célok

Elsajátítják a külön elkészített elemek hézagmentes összeillesztésének technikáit. Újabb és aprólékosabb munkát igénylő fakötéseket készítenek, mint pl. a vésett csapolás különböző fajtái. Megismerik ezek felhasználási területeit, és a tanult módszerekkel már nagyobb precizitást igénylő tárgyakat alkotnak. Az elkészült, szerkezetszerű tárgyakat a már korábban elsajátított faragással és egyéb díszítési módszerekkel alakíthatják egyedi stílusúvá.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Nagyobb precizitást igénylő tárgyak készítése, pl.: képeret 45°-os csapolással, falra akasztható rekeszes polc, ferde oldalú sámlí, festőállvány. Az adott feladat lépéseinek, illetve logikai felépítésének átlátása. Önálló munka a meghatározott útmutatás alapján.

Kapcsolódási pontok

Matematika /mérés, számolás;

Mértan / szerkesztés;

Művészeti tárgyak / egyéni kifejezőmód, egyedi formák;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Bonyolultabb fakötések;

Hézagmentes összeillesztés technikái;

Vésett csapolás fajtái;

Kreatív díszítés;

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek a munkafolyamat pontos áttekintésére és a munkafázisok egymásra építésére. Megismerik és pontosan alkalmazzák az újonnan tanult összetettebb fakötéseket. Magabiztosan és önállóan dolgoznak az asztalos kéziszerszámokkal. Aprólékos és precíz munkát igénylő tárgyakat készítenek. Önálló művészeti ötleteikkel gazdagítják az elkészítendő munkájukat.

11.-12 évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok az asztalosság terén szerzett tapasztalataikra alapozva még összetettebb kötési módszereket ismernek meg, mint pl. a fecskefarkú fogazás. A még több precizitást igénylő fakötéseket hétköznapi vagy dísz tárgyak készítésén keresztül sajátítják el. A munkák állandó, nagyfokú figyelmet és kontrollt igényelnek. Az órákon kézi szerszámok mellett már barkácsológépeket is használhatnak. Továbbra is adott a lehetőség az elkészült munkák egyéni stílusú díszítésére.

Amennyiben arra lehetőség van, javasolható, hogy az asztalosmunkák a 12. osztályban is folytatódjanak. Ekkor a diákok tervezhetnek saját bútort, melyhez technikai rajzokat és a részletekről szóló vázlatokat készítenek. A művészi tervezés, a forma, és a funkció találkoznak, a statikai kívánalmak pedig esztétikailag kielégítő módon valósulhatnak meg. A diákok készíthetnek pontos terveket a kiadásokról is.

Előzetes tudás

Már magabiztosan és önállóan dolgoznak az asztalos kéziszerszámokkal. Tapasztalatuk van az aprólékos és precíz munkát igénylő tárgyak készítésében. Ismerik a fakötések hézagmentes összeillesztésének technikáit.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanórákon már olyan összetett formájú fakötéseket használnak, melyek fokozottan igénylik és egyben fejlesztik a térlátásukat. Másrészt, ezeknek a kötési módszereknek az elkészítése a koncentrációt is fejleszti, mivel folyamatos figyelmet és előregondolkodást igényel a nagy hibalehetőségek miatt. Az önálló munkára törekvés megfelelő rálátást igényel a feladatra, azaz szükségszerű, hogy a munka lépéseinek logikus sorrendjét felismerjék, átlássák.

Az asztalosság területén a hangsúly a precizitás mellett az önálló munkára helyeződik. Eddigi tudásukra építve saját bútort készíthetnek, amihez már maguk tervezik meg a munkafázisok lépéseit a kezdeti vázlatoktól a teljesen kész tárgyig. Mindez a technikai megoldások ismeretén kívül többek között előregondolkodást, a feladat teljes átlátását és logikai kombinációt igényel. A munka az egyéni kifejezőmód és az egyedi formák által válik még inkább alkotássá.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A megismert bonyolultabb fakötésekkel gyakran olyan jellegű tárgyakat is készítenek, melyek már kilépnek a hagyományos szögletes formákból. Például: domborfedelű láda, aszimmetrikus képkéret, döntött oldalú szerszámos láda. A feladatok lépéseit előre megtervezik, a készítendő tárgyról megtanulnak technikai rajzot készíteni. Emellett régi, használt bútorok javításával, felújításával is foglalkozhatnak. A tanult képességeket, technikákat, a faanyagokról szerzett információkat és saját tapasztalataikat lejegyzik.

Az műhelyben már közepes méretű bútorokat készítenek, mint például íróasztal fiókokkal, szobai kisasztal, szék, éjjeli szekrény. A faanyag előkészítése során megismerik a megfelelő felületnagyság eléréséhez szükséges táblásítást és a különböző szélesítő toldásokat. Az elkészítendő tárgyat önálló művészeti ötleteikkel gazdagítják. A tanár elképzeléseitől függően természetesen más jellegű feladatok is megjelenhetnek, melyek összeállítása az asztalossághoz kapcsolódik. Készíthetnek pl. rusztikus kerti bútort vagy hangszer (pl. gitár, hegedű) is.

Kapcsolódási pontok

Matematika /mérés, számolás;

Mértan / szerkesztés;

Művészeti tárgyak / egyéni kifejezőmód, egyedi formák;

Kulcsfogalmak / fogalmak

Magabiztos szerszámkezelés;

Feladat átlátása, előregondolkodás;

Nagyfokú figyelem és kontroll;

Barkácsológépek használata;

Technikai rajz készítése;

Bútorok restaurálása;

Tanult technikák és tapasztalatok lejegyzése;

Saját bútor készítése;

Egyéni tervezés;

Önálló munka;
Táblásítás, szélesítő toldások;
A feladat teljes átlátása;
Egyéni művészi ötletek;

A fejlesztés várt eredményei

Elsajátítják és megfelelően alkalmazzák a megismert bonyolultabb fakötéseket. Képesek a feladat pontos áttekintésére és a lépések logikus felépítésére. Önállóan tudják kiválasztani a famegmunkálás legmegfelelőbb módjait. Elsajátítják egyes elektromos kézi szerszámok használatát. A megmunkálást saját ötleteikkel díszítve egészíthetik ki. Megtanulnak technikai rajzot készíteni. A technikákról és faanyagokról szerzett ismereteiket, a munkában szerzett tapasztalataikat jegyzetbe rendezik.

A diákok jól ismerik az asztalos megmunkálás alapvető módjait, biztonságosan és szakszerűen használják az eszközöket, szerszámokat. Megszerzett ismereteiket saját bútortárgy készítésében alkalmazzák. Önállóan képesek a bútort elkészíteni a legelső lépéstől az utolsóig. Maguk tervezik meg a munkafázisokat (vázlatokat, technikai rajzot, munkatervet készítenek). Képesek megtalálni a funkcióból és a fa tulajdonságaiból adódó legjobb megmunkálási módot.

Kézművesség / fémmunkák

Bevezetés

A fémfeldolgozás sokrétű területéről különösen értékesnek bizonyul pedagógiai és technikai szempontból a réz megmunkálása, a vaskovácsolás és a fémöntés, a fémek megmunkálásának ezen ősi formái. A réz az első olyan fémek közé tartozott az emberiség korai időszakában, amelyet bonyolult feldolgozási eljárások nélkül lehetett megmunkálni, hiszen nem csak érceiben, hanem fém formájában is megtalálható a föld rétegeiben, s a nemesfémeknél jóval nagyobb mennyiségben állt rendelkezésre. Az ember életét döntően változtatta meg, ahogy fokról fokra képessé vált további fémeket az ércekből kinyerni, majd megmunkálni.

A formálás, hevítés, olvasztás, öntés és kovácsolás tevékenységein keresztül a fiatalok eddig még nem tapasztalt folyamatokat élnek át. A megmunkálható réz azokat a saját alkotó és formáló erőiket kelti életre, amelyeket más művészeti órák már aktívvá tettek. A vas megmunkálása éberséget és határozottságot követel, a ritmusos kalapálás pedig önmagában is jótékony hatással van a szervezetre.

Rézművesség

Bevezetés

A fémek közül az egyik legszebb, legmelegebb jegyeket viselő vörösréz (Cuprum) nevében is megőrizte eredetét, a mitológiák világa hűen mutatja a kapcsolatot Aphrodité (szépség és szerelem istennője, a rómaiaknál Vénusz) és Ciprus (az antik idők „réz szigete”) között. A régi korok emberének tudata még összefüggést talált a szépség, a réz tulajdonságai és a Vénusz között. Ebben az életkorban kezdődik meg a fiatalok életében egy olyan újszerű akarati fejlődés, melynek során immár belső indíttatásból, belső irányítás által, a fiatal önmagát aktivizálva akarja energiáit és akaraterejét valamilyen formában a külvilág felé megmutatni. A réz megmunkálás általi megismerése és a rézművesség, mint alkotó folyamat segíthet a nemi érés környékén fellépő változások megélésében és az óhatatlanul kialakuló nehézségek leküzdésében.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A fémmunkákkal foglalkozó első időszak megismerteti a diákokat a természetes előfordulási formákkal és a réz alapvető tulajdonságaival, például vághatóságával és hajlékonyságával. A diákok a réz formálása közben tapasztalhatják, hogy mennyire keménnyé teszi azt az állandó kalapácsolás, míg a hevítéstől puhább és formálhatóbb lesz. A legtöbb feladat ritmikus, amely nem csak kitartást, de összpontosítást is igényel. A megmunkálás során tehát a ritmus lép az erő helyébe.

Órakeret **25 óra**

Előzetes tudás

A korábbi kézműves, művészeti órák gyakorlatai, tapasztalatai.

A fémből kikalapált formák (domború-homorú, egyenes) az eddig más anyagokból (pl. fa, agyag) elkészített tárgyakat idézik, immár a réz megmunkálásának sajátos útján megvalósítva, ezáltal új minőséget létrehozva.

Tantárgyi fejlesztési célok

Technikák: kijelölés, vágás, üregesítés, egyengetés, fényezés, reszelés, sorjázás, szegecseles, forrasztás.

Az üregesítés - domborítás - a két kéz összetett, összehangolt munkája. A rezet tartó kéz az ütések ritmusának megfelelően folyamatosan forgatja, valamint helyes szögben tartja az anyagot ("réztartás"), míg a kalapácsoló kéznél a pontos célzás, és egyenlő erejű ütés a döntő - a tálka csak így formálódhat egyenletesen. A "réztartás" egyik sarkalatos pontja az üregesség vagy levegősség - ez az anyag alakíthatóságának záloga; a másik sarokpont a támaszték: ez teszi a felületet feszessé, egyenletessé, ugyanis csak a milliméter pontos találatok feszítik, fényezik a felületet.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az elkészítendő tárgyak: tálkák, karperecek, gyűrűk, gyertyatartók, könyvtámaszok, olajlámpások stb.

Kapcsolódási pontok

Történelem: mitológiai, történelmi párhuzamok. Rézkor, bronzkor.

Fizika: újkori technikai vívmányok, ahol a fémeknek döntő szerepük van (gőzgép, telefon stb.)

Rajz: fekete-fehér rajzolás.

Kémia: égés; a réz, mint elem.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A réz tulajdonságai (vághatóság, hajlíthatóság, domboríthatóság stb.).

Üreg - támaszték.

Helyes, megfelelő „réztartás”.

Izzáspont.

Lágyság, keménység.

Szépség, melegség.

Ritmus.

Pontos ütések.

Vékonyodó anyagvastagság.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok megismerik a réz eredetét és alapvető tulajdonságait, megismerkednek megmunkálásának módjával, a kalapálás és a hevítés hatásaival.

Technikai jártasságot szereznek a kijelölésben, a vágásban, az üregesítésben, egyengetésben, fényezésben, sorjázásban, szegecselesben, forrasztásban.

Figyelnek a réz – drága anyagról lévén szó – takarékos és gazdaságos felhasználására.

A tanultak alkalmazásával tárgyakat készítenek (pl.: tálakat, gyertyatartót, olajmécsest).

A szerszámokat, munkaeszközöket szakszerűen és biztonságosan használni tudják.

10-11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A későbbi időszak továbbfejleszti az eddigi technikákat; hozzáadódik még a réz úgy nevezett "felhúzása", hengeres formába való alakítása. Ez a technika fokozott koncentráció képességet, nagyobb erőt, pontos kalapálást igényel. A diákok túllépnek a vízszintes formák körén, s a függőleges formájú alkotások irányába indulnak el.

A diákok ekkor már saját terveiket is szeretnék megvalósítani. Ehhez meg kell tanulniuk a forma körüli hajlítást, a befelé szűkülő, illetve kifelé szélesedő formázást. Szintén összetett feladat egy réz dombormű készítése, valamennyi tanult technika megjelenhet benne, és jókora alkotói szabadságot rejt magában, persze csak a megmunkálandó anyag tulajdonságainak, lehetőséginek minél tágabb ismeretével és figyelembe vételével.

Kiszélesíti a fémekről szerzett tapasztalatokat és a készíthető tárgyak körét, ha megtanulják, hogyan kell a sárgarézrel, az óntözetekkel, (esetleg az alumíniummal is) bánni. A diákok megtanulhatják azt is, hogyan kell a vízvezeték szerelésénél használatos réz csövekkel dolgozni (és készíthetnek réz rudakat az euritmia órákra is).

Órakeret 50 óra

Előzetes tudás

A korábbi rézműves órák tapasztalatait, elvárt eredményeit.

Tantárgyi fejlesztési célok

A felhúzásos technika sajátja, hogy az egész munkafolyamat, úgymond takarásban zajlik. Az üregesítés technikájánál említett üreges, illetve támasztott "réztartás" itt még kevésbé látható, inkább hallható, érezhető. Az ember kénytelen a látásán túl egyéb érzékszerveire figyelni, hagyatkozni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Serlegek, vázák, kancsók, öntözőkannák, sütőedények, poharak, csengők, harangok, fedeles tálkák, domborművek.

Kapcsolódási pontok

Történelem: mitológiai, történelmi párhuzamok. Rézkor, bronzkor.

Fizika: újkori technikai vívmányok, ahol a fémeknek döntő szerepük van (gőzgép, telefon stb.)

Rajz: fekete-fehér rajzolás.

Kémia: égés; a különböző fémek kémiai és fizikai sajátosságai; a réz, mint elem.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A réz tulajdonságai
Felhúzásos technika
Helyes, megfelelő "réztartás"
Növekvő anyagvastagság
Pontos ütések

A fejlesztés várt eredményei

A diákok további jártasságot szereznek a rézmegmunkálás technikáiban. (Megtanulják a hengeres, a kifelé szélesedő, valamint a befelé szűkülő formák alakítását).

A tanult technikákat szabadon és önállóan képesek alkalmazni, céljaik érdekében megfelelően variálni domborművek készítésénél.

Kiszélesítik a fémekről szerzett ismereteiket és tapasztalataikat. (Megismerik az alumínium, a sárgaréz, az óntözetek használatát.)

Megismerkednek a réz hasznosíthatóságával (pl.: vízvezeték szerelésnél, euritmia rúd készítésnél stb.).

Használati tárgyakat készítenek a tanult technikák, eljárasmódok alkalmazásával.

Kovácsolás

Bevezetés

A vas sok tekintetben a rézzel ellentétes tulajdonsággal bír, így megmunkálása további pedagógiai elemeket jeleníthet meg, ezért érdemes minél több helyen ezen tantárgy bevezetését szorgalmazni.

10-11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok azonnal ráéreznek a hideg és a forró vas megmunkálásának különbségeire. Megtapasztalják, hogyan viselkedik az izzó vas a kalapács ütése alatt.

Az üllő előtt biztos lábbal állni, a különböző kalapácsokat és fogókat megfelelően kezelni, a pontosan célzott bátor ütés, az éberség és a gyors reakció, melyekre az üllő és a tűz mellett szükség van, ezek mind mélyreható tapasztalatok, és fontos pedagógiai eszközök. Vannak olyan folyamatok, amelyekhez két pár kéz szükséges. Ez az együttműködés elemét hozza a munkába és ezzel új minőséget teremt, hiszen nagyobb a felelősség és nagyobb figyelemmel is kell dolgozni, mivel a párban való munka veszélyesebb.

Órakeret 50 óra

Előzetes tudás

Más fémek megmunkálásának tapasztalatai.

Tantárgyi fejlesztési célok

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető technikákat (élezés, nyújtás, kerekítés, lapítás, hasítás, hajlítás és összepréselés) sok gyakorlás után használhatjuk szögek, csípővas, nyárs, gyertyatartó, mérleg, piszkavas, díszítő kampók és egy sor szerszám (pl. kések, vésők) készítésére.

Javíthatunk és felújíthatunk régi szerszámokat is; készíthetünk új nyeleket, vagy szerszám készleteket mások számára.

Kapcsolódási pontok

A diákok hallanak a bányászatról és a kohászatról, valamint az acél, az acél származékok, és a rozsdamentes acél ipari termeléséről.

Mitológiai, történelmi párhuzamok. Vaskor.

Kulcsfogalmak / fogalmak

élezés, nyújtás, kerekítés, lapítás, hasítás, hajlítás, összepréselés

A fejlesztés várt eredményei

A diákok megismerik a vas tulajdonságait és feldolgozásának, megmunkálásának módját.

Megismerik a forró és hideg vas megmunkálásának különbségeit.

Megtanulnak biztonságosan állni az üllő előtt, a különböző kalapácsokat, fogókat helyesen kezelni, pontos, erős ütéseket végezni.

Alapvető technikai ismeretekre tesznek szert (pl.: élezés, nyújtás, hasítás, összepréselés).

Szerszámokat (pl.: szög, nyárs, kampó), eszközöket (pl.: kés, véső) készítenek.

Együttműködően és felelősen végzik a munkafázisokat.

Tanulmányozzák a vas ipari felhasználását.

Fémöntés

10-11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az öntés gyönyörű és fontos tapasztalatokat biztosít a fiatalok számára, hiszen látják, hogyan olvad meg a fém az olvasztótégelyben, majd nyer egy teljesen új formát általuk, amikor a formába öntik. Az öntőforma gondos kialakítása nagyon fontos a sikeres folyamathoz. Az elkövetett hibák, melyek elkerülhetetlenek, több pedagógiai értékkel bírnak, mint bármi, amit a tanár mondhatna.

Órakeret 50 óra

Előzetes tudás

Más fémek megmunkálásának tapasztalatai.

Tantárgyi fejlesztési célok

Legelőször könnyen olvadó fémeket (ólom, cink, ón) olvasztunk és öntünk formákba. A formák lehetnek bonyolultabbak, a kétrészes homoköntő formákban is. Maradék viasz öntése lehet a legsikeresebb tapasztalat. Aztán sárgarezet és bronzot olvasztunk a kemencében. Később használhatunk ezüstöt és aranyat ékszerkészítéshez.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Medálokat, kisebb alakokat, és mindenféle hasznos tárgyat, még csengettyűt is készíthetünk.

Kapcsolódási pontok

Mindezen tevékenységek által gyakorlatilag tapasztalják meg a diákok a technológia (esetleges látogatás egy öntődébe), és a művészettörténet (bronz szobrok) kapcsolatát.

Kulcsfogalmak / fogalmak

öntőformák, olvadáspont, olvasztás, ólom, cink, ón, réz, bronz,

A fejlesztés várt eredményei

A diákok megismerkednek a fémöntéssel.

Megismerkednek a fémek olvasztásával és a formába öntéssel.

Megtanulják az öntőformák gondos kialakítását.

Használati tárgyakat készítenek (pl.: medálokat, kisebb alakokat)

Az eszközöket, szerszámokat biztonságosan és szakszerűen használják, a drága alapanyagokkal gazdaságosan, takarékosan bánnak.

Euritmia

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az euritmia egy látható nyelv, mimika nélkül. Lelkesült mozgásokkal ragadja meg a testet, és összeköti a lelki-szellemivel. Ellentétében a testneveléssel, melynek más funkciója van a test megértésében és erősítésében, az euritmiának a lelki részvétel a célja, amely mozgással fejeződik ki. Az euritmia arra törekszik, hogy egy-egy mozdulatban a test, a lélek és a szellem egyformán részt vegyen, és átélje az individuumot, a világ és az ember egységét. Célja, hogy az akarat, érzés, gondolat egymást átjárva, a gyermekben harmonikus egységet tudjon létrehozni. Az euritmia mozgásalapját objektív törvényszerűségek alkotják. Az anyanyelv elemei, nyelvtan, retorika is kifejeződésre kerülnek.

Az euritmia feladata, hogy gondozza a nyelv képekben való látásának képességét, és így könnyebben vezesse át a gyermeket egy-egy tárgyról alkotott képek sorozatán át az élő fogalmak megértéséig. Láthatóvá teszi a beszédet úgy, hogy a beszédképzés összetett mozgásait kibontja, és azt az egész test mozgásává nagyítja.

Az emberi test zenei törvények és viszonyok szerint épül fel.(pl. csontváz, testarányok, stb.)

Ezeknek a zenei alkotóelemeknek mozgásait látható élménnyé teszi a zenei euritmia.

A csoportos munkákban az egyéni mozgásra való figyelem mindig kötődik a többiek mozgásába való szociális beleérzéssel. Az euritmia tantárgy fontos segédeszköze a nevelésnek, művészi értéke mellett fontos pedagógiai-didaktikai értéke van:

- harmonizálja a testi lelki szellemet a gyermekben;
- a beszéd és zenei euritmia tanulása folyamán mély, élő kapcsolatba kerül a gyermek a költészettel, a zenével;
- a művészi munka folyamán bővülnek a kifejezési eszközeik, szépség és harmónia hatja át a mozdulataikat;
- a különböző geometriai formák tanulása közben téri tájékozódásuk folyamatosan fejlődik;
- a közös, csoportos munkákban az egymásra való figyelmük, szociális érzékük is fejlődik.

Az euritmiatanítás 1-12. osztályig szorosan egymásra épül. Az euritmiatanár szorosan együttműködik az osztálytanítóval és az órák anyagával kapcsolódik a főoktatáshoz.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanítást a mesehangulat hatja át. A mesék képeivel belső átélésből jelennek meg a térbeli formák. A mozdulatok teljesen az utánzásra épülnek, a zene csak kíséri a mozgást, hangulati

aláfestést biztosít. Minél több térbeli formát sajátítanak el és gyakorolnak a gyerekek.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

Alapvető az iskolaérettséggel járó biztonságos mozgás és egyensúlyérzék.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utánzás készségének fenntartása, amely elősegíti a tanulási képességeket.

Az alapvető térirányok megkülönböztetése, a térben való tájékozódást segítő gyakorlatok megismerése, gyakorlása.

A különböző lépés-, szökkenésfajták elsajátítása.

A gyermek érzelmi biztonságának megalapozása, szociális érzékenységének megerősítése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egyenes és íves mozgások gyakorlása (kör, spirál, lemniszkáta)

Magán- és mássalhangzók utánzása (keves, nagy hangzók)

Lépés, szökkenés, dobogás, galoppugrás (fogváltós ugrás)

Finommozgások fejlesztése, ügyességi gyakorlatok

Térirányok (jobb, bal, fent, lent, elől, hátul)

Pentaton dallamok, kvinthangköz mozdulata,

Kapcsolódási pontok

A mozgás a gyermek megismerő tevékenységének az alapja, ezért szorosan kapcsolódik a tanításhoz. Az epochák témája meghatározza az euritmia órák tematikáját, így kapcsolódik a formarajzhoz, írás, olvasás tanításhoz. A zenei hallás fejlesztése a zene élményszerű átélésével történik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, finommotorika, légzés, ritmus, játékosság, mesehangulat, zeneiség

A fejlesztés várt eredményei

A különböző mesék utánzásán alapuló mozgások által, mélyebb kapcsolat jön létre a nyelvi és zenei elemekkel, a nyelv és a zene kifejező erejével. Ez segít megalapozni a gyermek érzelmi biztonságát, elősegíti tanulási képességeit.

Az egész osztállyal tud különböző térformákban együtt mozdulni.

Megtanulja a főbb térirányokat megkülönböztetni, a különböző lépés és szökkenésfajtákat örömmel és biztonsággal váltogatni.

Fejlődik az utánzóképesége.

A sok mozgás javítja az izomtónus-szabályozást, élénkíti az anyagcsere folyamatokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az euritmia szorosan kapcsolódik az epochákhoz, követve azok témáját. Ez határozza meg a tematikai egységét, hangulatát is. Ezáltal segítjük az elmélyülést és ráhangolódást egy bizonyos témakörben. Így biztosabb tudást kap a gyermek, ami segíti érzelmi biztonságát is.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban tanult térformákban és térirányokban való biztos tájékozódás. Különböző lépések és szökkenések biztos tudása, a magán- és mássalhangzók pontos utánzása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utánzás készségének folyamatos fenntartása. Az alapvető térirányok biztos tudásának elmélyítése, különböző pedagógiai formák megismerése, gyakorlása. A lépés és szökkenés fajták kibővítése és gyakorlása. A gyermek érzelmi biztonságának és szociális érzékenységének megerősítése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Még mindig az utánzás a mozdulatok alapja, de kisebb egyéni feladatok is megjelennek.

A térformák fajtái kibővülnek, megjelennek a különböző pedagógiai gyakorlatok: "én és te" és "mi", "keressük egymást" (wir suchen uns)

Hullámok, szögek lejárása a kör vonalán

Két körben való csoportos munka

Egyensúlyteremtő gyakorlatok: csukódás-kinyílás, légzés a térben

Alapritmusok bevezetése: jambus, trocheus, anapesztus (kizárólag utánzással)

Tükrözések a térben

$\frac{3}{4}$ -es ütem; rövid, hosszú hang a zenében; dallamív

Kapcsolódási pontok

Az óra tematikája kapcsolódik a főoktatás anyagához. A szentek történeteinek és az állatmeséken keresztül gyakorolhatók a lépésformák, a különböző karakterek. A térben való tükrözés jól előkészíti és elmélyíti a formarajzi tükrözést. A zenéhez való kapcsolódás is egyre konkrétabb lesz (ütem gyakorlatok), de ez még mindig játékosan, meseszerűen jelenik meg az órán.

A ritmusok gyakorlásával segít a harmonikus mozgás és beszédritmus kialakításában, így az írás olvasás órákhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, tükrözés, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, finommotorika, szem - kéz koordináció, légzés, ritmus, játékosság, mesehangulat, zeneiség

$\frac{3}{4}$ es ütem, jambus, trocheus, anapesztus

A fejlesztés várt eredményei

A mesehangulatban a mozgások egyre karakteresebbekké válnak a különböző szentek, állatok megjelenítésével. Ez segíti a világra való ráébredés folyamatában, annak harmonikus lefolyásában.

A gyermekek egyre bonyolultabb térformák lejárásának és átlátásának képességét szerzik meg. Folyamatosan fejlődik a térbeli tájékozódásuk. Javul a mozgáskoordinációjuk.

Az anyanyelvi érzékük fejlődik.

A zene alapelemeit (ritmus, taktus, hosszú és rövid hangok) átélik és megkülönböztetik.

A szociális érzékek, az erre irányuló fejlesztő gyakorlatok ("én és te", "keressük egymást") által finomodnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermek lelki fejlődéséből kiindulva alkotjuk meg az euritmia formáit és mozgásait. A főoktatáshoz kapcsolódva ritmikus mozgásokat, verseket, térbeli formákat gyakorolnak a gyerekek. Önállóan kell orientálódniuk a térben, a magánhangzókat fel kell ismerniük, és egyénileg kell mozgásukban használniuk.

Órakeret **36 óra**

Előzetes tudás

A második osztályban tanultak már képesség szintjén vannak jelen.

Tantárgyi fejlesztési célok

Különböző pedagógiai formák gyakorlása, kibővítése segíti szociális érzékük biztonságát. A magánhangzók és térformák ismerete és tudása képessé teszi őket az önálló munkára. A testséma gyakorlatok folyamatos jelenléte segíti saját testének megismerését, ami a koordinációját erősíti. A beszéd hangzóinak megismerése és gyakorlása segíti a belső beszéd rendezését, egyre jobban alakítja a beszédfigyelmet. A figyelem tartóssága is növekszik ezáltal.

A gyakorlatsorok, ritmusok, történetek megjelenítése serkenti az észlelési folyamatokat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A négy elem - föld, víz, levegő, tűz - megjelenítése

Magánhangzók bevezetése, gyakorlása

Mértani formák (háromszög, négyszög) játékos megjelenítése a térben,

Lemniszkáta keresztezéssel

Szociális gyakorlatok, mint kérdés-felelet, keressük egymást..., én és te,

Ügyességi és koncentrációs gyakorlatok

Nyílás csukódás testben, térben

Könnyebb formagyakorlatok vezetése (heiterer Auftakt a körben)

Kis és nagy terc átélése, kánon

Kapcsolódási pontok

A különböző mesterségeket is a mozgáson keresztül mélyítjük el és a teremtéstörténet mélyebb átéléséhez is nagy segítséget nyújt ebben az évben az euritmia. A zene órákat segítjük a kánon gyakorlásával. A zenei hallás is finomodik a hangközök felismerésével. Az anyanyelv órákhoz kapcsolódik az euritmia a főnevek játékos mozgásos megkülönböztetésével.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció,

légzés, ritmus, játékosság, mesehangulat, magánhangzók, zeneiség, szocializáció

kánon, kis és nagyterc

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek fokozódó környezettől való elválásában a szellemi-lelki biztonságát növeli, azaz segíti a világra való újfajta ránézésre és a világban való új fajta részvételre.

Megtanulja az euritmia mozdulatai közül a magánhangzókat.

Átéli a kis és nagy tercet a zenében.

Geometriai formákat tanul meg a térben lejárni.

A különböző szociális gyakorlatok továbbra is folyamatosan ápolják és fejlesztik a társas

kapcsolatokban való kiegyensúlyozott részvételét.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekkor középső szakaszának átlépésekor a fantázia és a képzelet új erőit, valamint a moralitást kell a gyermekben kifejleszteni és ápolni. Jobban tagolódik az egységes beszédélmény a nyelvi elemek által. Az euritmia segítségével a gyermek a nyelvtani elemeket nemcsak értelmi erővel érti meg, hanem érzelmi és akaratú erővel is. A középpontra irányuló kör a mozgás során mindig feloszlik, a térbeli formák frontálisan, előre irányulva valósulnak meg. Ügyességi gyakorlatok kísérik az önállóság felé tartó fejlődést.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

A tanulók már jól kiigazodnak a térben, alapvető térirányok megkülönböztetése nem okoz gondot. Tudják hosszabb ideig tartani a figyelmüket, önállóan is több gyakorlatból álló feladatot el tudnak végezni.

Biztonsággal tudják az összes magánhangzó mozdulatát, pontosan használják.

Egyszerűbb dallamíveket követni tudnak mozgással, felismerik a kis és nagy tercet.

Tantárgyi fejlesztési célok

Másfajta térlátást igényel a frontális forma. Megváltozik a nézőpont, nehezebbé válnak a már megszokott térformák, ez a váltás segíti a gyermek gondolkodási erőinek fejlődését. Konkretizálódnak a zenei elemek a hangok megtanulásával, tudatosan élük meg a zenei élményt. A zenében ill. versekben rejlő összefüggések felismerése fő célként vonul végig az évben.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Mássalhangzók bevezetése, az ábécé gyakorlása

Nyelvtani elemek térformában való átélése (ige, főnév, melléknév)

Tükörcépek formái, gyorsasági és ügyességi gyakorlatok

Koncentrációs gyakorlatok

Alliterációk

Zenei hangok, C-dúr skála

Alsó, felső szólam, egész, fél, negyed, nyolcad hangok megkülönböztetése, csoportos megjelenítése

Polonéz forma

Pedagógiai gyakorlat ("wir wollen suchen")

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és irodalom órák anyagához szorosan kapcsolódhat az euritmia az alliteráció gyakorlásával, a különböző szófajok mozdulattal és formával való megjelenítésével. A zene órákat jól kiegészíti a zenei C dúr skála megtanulása, a negyed, nyolcad, stb. hangok gyakorlása. A zenei törvényszerűségek megismerése segíti a matematika oktatást.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, koordináció, koncentráció, légzés, ritmus, zeneiség, magánhangzók, szocializáció, frontális, mássalhangzók

A fejlesztés várt eredményei

A világban való éberebb, egyre inkább határozott formát igénylő és kereső, tagoltabb részvételnek alapvető feltétele és előkészítője a nyelv mássalhangzóinak mozgásban való tudatos átélése és a nyelvi elemek térformái.

A zenei euritmia elemeinek kigyakorlásával differenciálódik a tanulók mozgása.

A gyermekek megtanulnak frontálisan mozogni a térben.

A speciális, szociális érzék fejlesztését elősegítő gyakorlatok elsősorban a lelki-akarati és a morális készségeket nevelik.

Bevezetés 5-8. évfolyam

Negyedik osztályig az euritmia tanulásában az utánzásé a főszerep, természetesen ennek intenzitása fokozatosan csökken. Felső tagozatban már az önálló, individuálisan vezetett munka veszi át a fő szerepet. E két pólus között állnak a középtagozatos évek, ahol igazán át lehet élni azt, hogy az euritmia lélekkel teli, testi kifejezési formát kereső belső mozdulat. Ezekben az években a gyerekek egyre erőteljesebben tudják érzékelni, hogy mennyire urai a saját mozgásuknak, érzelmi kifejezési lehetőségeiket is egyre jobban megismerik. Szépség, ügyesség, teljesség érezhető mind a zene, mind a beszédeuritmiában.

A kamaszkor beköszöntével ugyan nehéz lesz ismét önmaguk mozgás által való kifejezése, de a zene és költészet erejével, újfajta mozgássorok, mint a tartásjavító gyakorlatok bevezetésével az euritmia segíti a tanulók egészséges fejlődését.

Középtagozaton a tanulók már heti két euritmia órán vesznek részt. Ez nagyban segíti őket abban, hogy a tanult feladatokat gyakorolhassák és a gyakorlás adta biztos fejlődést átéljék.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvtani elemek elmélyítése mellett különös hangsúlyt kap a hang- és szómozdulat megalkotása. A nyelv szépségének, ritmusának és formájának átélése és megértése fontos célkitűzés. Az idegen nyelvek beszédminőségének, hangzásának átélése új elemként jelenik meg a tanításban. A saját test geometriáján túl a térben elképzelt geometriai formák transzformációja vezérfonalként húzódik végig az évben.

Órakeret **72 óra**

Előzetes tudás

Az alsó tagozatban tanult, átélt mozgásformák biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A történelemmel összefüggésben a régi kultúrkorszakok hangulatának megismerése. Ősi templomi táncok elemeinek a megismerése. Az ötágú csillag, mint az emberi alak geometriájának megismerése, gyakorlása, tükrözése, térben való elhelyezése.

A hang és szómozdulat megkülönböztetése, megalkotása.

A karok és lábak különféle mozgásának összerendezett koordinálása.

A hexameter folyamatos gyakorlása.

Idegennyelvű versek megjelentése.

Zene euritmiában kétszólamú művek feldolgozása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Nyelvtani formák elmélyítése

Mértani formák, bonyolult formagyakorlatok: ötöcsillag, lemniszkáták, harmonikus-nyolcas

Egyszerű geometriai formák eltolása a térben

Régi kultúrákból való szövegek feldolgozása (indiai, perzsa, egyiptomi, görög)

“EVOE”, “Halleluia”, energia és béketánc

Idegen nyelvű versek, szövegek kidolgozása

Különböző dűr hangzások, kétszólamú dallamok, kánonok

Ritmus gyakorlatok rúddal

Kapcsolódási pontok

Szorosan kapcsolódik az euritmia történelem tanításhoz a különböző kultúrkorszakok mozgásainak, táncainak átélésével. A nyelvtani elemek megismerésével az anyanyelv oktatást egészíti ki. Az különböző nyelvű versek bemutatásával az idegen nyelv oktatást segíti. A geometriai eltolások, transzformációk a matematika oktatást támogatják.

A ritmusok, a kétszólamúság a zeneórákat egészíti ki. A téri tájékozódást igénylő feladatok az új tantárgyként belépő földrajzot segítik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák, koordináció, légzés, ritmus, zeneiség, kétszólamúság, hangmagasság, dallamív, zenei hangok, ütem, ritmus, akkord, transzformáció, ige, főnév, melléknév, határozók, konkáv, konvex, ötös csillag, hatszög, hexameter, daktilus, anapestus, kis nyolcas, lemniszkáta, harmonikus nyolcas, szocializáció, frontalitás, idegennyelvűség

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a mozgás által megtanulják átélni a régi kultúrákat és azok mozgáskultúráját. A nyelvi formák és az idegen nyelvű versek kidolgozása mélyítik ismereteiket a nyelvi szabályszerűségeken. Egyre biztosabban használják az euritmia alapjait adó nyelvi és zenei mozdulatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mértani alakváltozások és eltolások a térben, egészen elemi módon segítik a növekvő tájékozódási és elvonatkoztató képességet. Ebben a korban kezd a gyermekek - eddig magától értetődő - mozgásharmóniája gyengülni. Különösen koordináló hatású lehet a zenei hangok tanulása, gyakorlása, illetve a hangközökön belül az oktáv átélése. Minden gyakorlatot át kell járnia a mozgás folyamatosságának és pontosságának. Nagy hangsúlyt kap ebben az évben a rúdgyakorlatok nehezebb térformákkal való kidolgozása, ami nemcsak a koordinációjukat, hanem térlátásukat és gondolkodási erőiket is nagymértékben fejleszti.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Biztos téri tájékozódás. A szófajok ismerete. Alapvető verslábak, mint jambus, trocheus, anapestus, daktilus ismerete mozgásban. A zenei hangok ismerete. Karok és lábak egymástól független, de összerendezett mozgásának irányítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mozgás harmónia, a helyes tartás megsegítése a rúdgyakorlatok által. A geometriai térlátás fejlesztése. A költészet alapelemeinek megismerése (rím, versláb, sorfajta). A tiszta gondolkodás alakítása. Zenei hangok, hangközök, dúr és moll megkülönböztetése felismerése, átélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rúdgyakorlatok

Bonyolult tükörformák

Mértani alakváltozások, eltolások

Oktáv, a hozzá tartozó térformával

Dúr és moll megkülönböztetése

Hallás gyakorlatok

Rímformák

A tiszta gondolkodást elősegítő gyakorlat: "TIAOAIT"

Középkori latin szöveg feldolgozása

Magánhangzók térformái

Kapcsolódási pontok

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége elősegíti a geometria jobb megértését. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A latin illetve római kori szövegek kidolgozásával nemcsak a történelemhez, de az irodalomhoz is szorosan kapcsolódik az euritmia.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák eltolása, tartásjavítás, légzés, ritmus, zeneiség, oktáv, kvint, terc, rúdgyakorlatok, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége segíti térlátását, téri tájékozódását. A rúdgyakorlatok hozzájárulnak mozgásharmóniájuk koordinálásában. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A pedagógiai gyakorlatok támogatják gondolkodásuk helyes alakulását.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az anyanyelvi oktatással összefüggésben a nyelv differenciáltsága, plasztikussága élhető át a mozdulatokban és mozgásokban. (Lelki hangulatok kifejezése, mint öröm, komolyság, vidámság stb.)

A bonyolult geometriai térformák tiszta, világos rendszert, biztonságot adnak a gondolkodásban.

A zenei euritmiában differenciáltabbnak kell lennie a munkának. Gyakorolni kell a kicsi, gyors hangok, a forte, piano megjelenítését. A dúr és moll akkordok csoportos megjelenítésének, átélésének komoly akaraterősítő szerepe lehet.

Fontos, hogy többféle hangszerkíséretet is kipróbáljanak a gyerekek, a hangzás különbségét érezzék a mozgás kifejezésben is.

Ebben az évben a helyes lépés gyakorlása is elkezdődik.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Biztos geometriai térlátás. A szófajok ismerete. Zenei hangok, hangközök (prim, terc, kvint, oktáv) megkülönböztetése és felismerése. A rúdgyakorlatok pontos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Lelki kifejezőeszközök megismerése. A kamaszkori lelki állapotok, mint agresszió, bizonytalanság önértékelési zavarok kezelése. Különböző korok, műfajok stílusjegyeinek megismerése. A zenei ismeretek bővítése: dúr, moll, akkordok, forte, piano)

Kisebbségi önálló szóló munkák kivitelezése.

A reneszánsz emberideál átélése mozgásban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Nyelvtani formaelemek kibővítése dramatikus mozdulatokkal (lelki tartások, fej, lábtartások)

Humoreszkek

Öt, hat, hét, nyolcszög eltolások bonyolult formában

Önálló munkák

Agresszivitást kezelő gyakorlatok: "Streiten heftig miteinander"

Dúr és moll hangnemek

Akkordok

Hangközök felismerése

Rímformák elmélyítése

Reneszánszkori versek feldolgozása

Bonyolult rúd és koncentrációs gyakorlatok

Idegen nyelvű szövegek feldolgozása

Kapcsolódási pontok

Az újonnan belépő csillagászat megértéséhez szorosan kapcsolódhat az euritmia a bolygók mozgásainak térben való megjelenítésével. Az irodalom órák anyagát jól kiegészíti a reneszánsz kori versek feldolgozása. A zenetanulásban folyamatosan segíthet a zenei összefüggések megértésében.

Kulcsfogalmak / fogalmak

rúdgyakorlatok, dúr, moll, akkord, hangköz, lelki kifejeződés, fej és lábtartások, humor

A fejlesztés várt eredményei

Megtanulják a lelki kifejezőeszközöket az euritmiában. A szociális gyakorlatok az agresszivitást kezelik, ápolják a kamaszkori lelki állapotokat.

A zene és a nyelv lelki megjelenítését is adó elemeit (zene: forte, piano, dúr, moll, akkordok, nyelv: különböző műfajok és korok verseinek stílusjegyei) megtanulják euritmiai mozdulatokkal kifejezni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Minden lelki és térbeli kifejezési lehetőséget nagyobb drámai költeményekben foglalunk össze. A gyermek életkorának a balladák és humoreszkek igen jól megfelelnek, melyek erős lelki polarításokat tartalmaznak. A zenei euritmiában nagyobb csoportformákat lehet kidolgozni, melyekkel a szociális együttlét fejleszthető. A dúr és moll feszültséggel teli várakozása, ennek átélése, jó hatással van erre a korosztályra.

A nyolc év alatt tanult mozgások, mozgásformák, törvényszerűségek átisméltése segítséget jelent a felső tagozatos munkában.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

Az első nyolc év anyagának biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szociális együttlét fejlesztése. A nyolc év alatt tanult mozgásformák átisméltés.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Dramatikus prózai művek feldolgozása

Balladák

Humoreszkek

Intenzív munka dúr és moll hangnemben

Dramatikus zenedarabok

Ütemgyakorlatok

Nagy, bonyolult térformák (harmonikus nyolcas több irányból)

Különböző nyelvek összehasonlítása a mozgáson keresztül

Pedagógiai formák: "Schau in dich" előkészítése

Kapcsolódási pontok

Az irodalom órák anyagához jól kapcsolódik a dramatikusság kifejezésének gyakorlása mozdulatok által. A különböző zenedarabok kidolgozása, a hangszerek különböző megjelenítése szorosan kapcsolódik a zenetanításhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

dráma, humor, ütem, ütemvonal, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

Különböző műfajok mozgásban való kifejező eszközeit elsajátítják. Az előző években tanult euritmiai eszközöket egyre inkább önállóan és tudatosan tudják használni. Képességeik már lehetővé tesznek nagy és bonyolult térformák megjelenítését és áttekintését. Egyre önállóbban és biztonságosabban kezelik a beszéd és a zene euritmiai elemeit.

Bevezetés 9-12. évfolyam

Euritmizálás közben az állandóan mozgásban lévő életerőkkel dolgozunk, és ezen erők törvényszerűségei alapján mozdul a testünk. Ezek a mozgások ugyanakkor visszahatnak életerőinkre, így az erők egymásra hatását, egyé-fonódását élhetjük át. Euritmizálni többféleképpen lehet. A mozgás lehet tisztán utánzó jellegű, a tudat ilyenkor inkább az alvás állapotához hasonlítható. Az így végzett mozdulatokkal a testünkre felépítő erőkre hatunk, lényünk azon részére amely a múlttal, az öröklöttséggel van kapcsolatban. Ez a kisgyermek euritmiára jellemző. Ha mozgásunkat az érzéseink vezetik, akkor a mozgás a jelenben ad örömet a jelen pillanatban hat. Ez jellemző az alsó és középtagozat munkájára. A tudatosan, az én- erő által vezetett mozgás, az ilyen tudattal gyakorolt euritmia, a jövőbe ható erőket építi. A felső tagozatban az önálló munka veszi át a vezető szerepet.

A négy év során a tanulók újra átélik az addig tanultakat de már tudatosan, a saját szemszögükből

átélve és formálva. Egyre erőteljesebben a művészi munka felé tolódik a hangsúly, ahol saját érzés és gondolatvilágukat dolgozzák át művészi módon, így jutva előbbre saját maguk megismerésében és iskolázásában. Az euritmiát, mint kifejező művészetet gyakorolják a tanulók: a pedagógiai gyakorlatok dinamikus mozgásokba mennek át, a térbeli formák a szigorúan mértaniból átalakulnak művészien megalkotott formákba.

A tanár irányítása háttérbe szorul, ezáltal utat nyit a tanulók belső hozzáállásához és önálló alkotóképességéhez. Fokozatosan megtanulnak önállóan és éberrel bánni az elemekkel.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A felső tagozat kezdetén, elszakadva az osztálytanítótól, önállósodás kezdődik a tanulóknál. Ezt sok egyéni feladattal, kisebb csoportos munkával fontos segíteni. A fiatalokban az élet minden területe felé érdeklődést, szeretetet, az értékek keresése utáni vágyat kell felkeltenünk, erősíteni. A humor erőteljesen meg kell, hogy jelenjen a munkában.

Órakeret 68 óra

Előzetes tudás

A beszéd és zeneeuritmia alapelemeinek ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Új tudatos munkamódszer kialakítása a cél. Az ellentétek, a polaritás, a fény és árnyék erőteljes megkülönböztetésével és átélésével egy individuális fejlődés indítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Dinamika nyelvben, zenében és térbeli mozgásban: ellentétek megismerése

Saját test geometriájának és felépítésének tudomásul vétele és uralma

Mozgások egyéni kialakítása és átalakítása

A zenei harmóniák megteremtése a térben

Szép, egyenletesen áramló lépés intenzív kidolgozása

Ritmusok pontos gyakorlása

Világos-sötét, forte-piano tudatos átélése, gyakorlása

Akkordok

Dallammozgások, a hangmagasság követése mozdulattal

Többszólamúság

Ütem, ritmus, hangmagasság gyakorlása

Nagy, bonyolult térformák egyéni, csoportos kidolgozása

Alliterációk

Pedagógiai formák: harmonikus nyolcas, bolygó tánc, én és te, kérdés- felelet, "schau in dich, schau um dich"

Dionüszoszi formák tudatos bevezetése (én és te, gondolat, érzés, akarat)

Kapcsolódási pontok

A zene és irodalom tanításhoz szorosan kapcsolódik az összes tanítási tartalom. Szoros együttműködés jöhet létre a szaktárgyat tanító epochaadóval.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Pedagógiai formák, bonyolult térformák, dinamika, forte, piano, hangmagasság, akkordok, többszólamúság

A fejlesztés várt eredményei

A nyolc év során elsajátított euritmiai eszközöket önállóan, az elemeket dinamikusan újra értelmezve tudják használni. A részelemeket egyre tudatosabban finomítják, pontosítják, kifejezőeszközök tára ezzel gyarapodik.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A főoktatás anyagához tematikusan kapcsolódik az euritmia. Legszorosabban a költészettenhoz, vagy történelemhez. A dinamikát a mozgásban ki kell egészíteni a “ gondolkodás, érzés, akarat” megfelelő kifejezéseivel. A lelki élményeket a mozdulatok által egyre differenciáltabban kell bemutatni. A saját test feletti uralmat kell iskolázni.

Órakeret **68 óra**

Előzetes tudás

Fontos, hogy előzetes élménye legyen a tanulóknak már az önálló munkáról.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lelki élmények egyre differenciáltabb kifejezése mozgások által. A “gondolkodás, érzés, és akarat” minőségeinek vizsgálata és fejlesztése.

A saját test, mint hangszer feletti egyre biztosabb uralom. A különböző hangszerek különbségének érzékeltetése a mozgás által. Klasszikus zenei formák (pl.: rondo) megismerése. Hosszabb zenei művek kidolgozása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Polarítások gyakorlása

Háromrészes lépés finomítása állandó gyakorlása

Drámai mozdulatok megismerése

Versformák, rímformák, sorfajták megjelenítése a térben

Ósi kultúrák szövegének feldolgozása

Az alapvető térformák tudatosítása, átélése: TIAOAIT, EVOE, HALLELUIA

A kórus euritmia alapjainak megismerése (motívum átadás, hármashangzatok a térben)

Különböző hangszerek együttes megjelenítése a térben, mozdulataiknak különböző minőségének átélése

Kapcsolódási pontok

Ósi kultúrák hangulatának írott emlékeinek megismerése

Vers és rímformák vizsgálata a költészetben

Zenei darabok elemzése

Kulcsfogalmak / fogalmak

kifejező eszköz minősége, rímek, rímformák, versformák, hármashangzatok, tonika, domináns, subdomináns, motívum átadás, nyílás-csukódás, feszítés-lazítás, rondo, menüett, szonáta,

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók művészi kifejezőeszközeik minősége fejlődik. Egyre jobban tudják tudatosan irányítani a mozdulataikat, uralni a testüket.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban új célként jelenik meg a hátsó, mögöttünk lévő tér tudatos megélése. Ennek érdekében új euritmiai elemek is előkerülnek a tanításban. A főoktatás anyagához kapcsolódva megjelennek a színek mozdulatai, mint a színek átélésének egy módja. Az epikus és lírai műveknél már komoly stilisztikai munka kezdődik a mozdulatok árnyalt kifejezésében és a térformákban is.

Órakeret 68 óra

Előzetes tudás

A tanulók egyre jobban tudják saját mozgásukat uralni. Ismerik az alapvető térformákat, a geometriai transzformációk szabályszerűségeit. A gyakorlatokhoz kapcsolódó lelki tartalmakat kifejezésre tudják juttatni.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tér újfajta átélése, a mögöttünk lévő, nem látható térben való eligazodás.

A színek mozgásos átélése.

Az egymásra figyelés új minőségének átélése a néma nagy térformák megalkotása által.

A zenei hangok, hangközök hallás utáni felismerése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Hátsó tér kialakítás

Formavezetés

Bolygók megjelenítésének lehetséges mozdulatai

Színek

Néma, közösen végzett nagy térformák megalkotása

Szonettforma

Hangközök minőségének átélése és gyakorlása

Plasztikus mozdulatok gyakorlása

Szólómunkák

Az euritmiaira való ráhangolódás gyakorlatainak megismerése(TAO, Ich denke die Rede)

Kapcsolódási pontok

A nyelvtan, irodalom, zene órákon kívül nagy segítség lehet a csillagászat, biológia, embriológia tantárgyak anyagának érthetőbb feldolgozásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

plasztikusság, formavezetés, hátsó tér, embriológia, metamorfózis, bolygómozgások, bolygó minőségek, színek, szonett

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók tapasztalatokat szereznek az önálló felkészülés folyamatáról. A szóló darabok kidolgozásával megtapasztalják a művészi folyamat különböző állomásait, nehézségeit, egy

alkotó folyamaton mennek keresztül. A hátsó tér érzékelésének megtapasztalásával új minőségét élik át az eddig megtanult mozgásoknak.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a tanévben az összes kifejezési eszköz áttekintése történik meg elsősorban. Ennek megfelelően a diákoknak már önállóan és differenciáltan kell tudni mozdulatot, tartást, mozgást vezetni, a mondanivalót kifejezni. Vezérfonalként húzódik végig a gondolat: "a test, mint a lélek hangszere".

Új elemként felbukkan már egy színházi bemutatóhoz szükséges jelmezek színeinek összeállítása, a színpadi világítás megtervezése, a műsor felépítés szabályainak ismerete.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

A tanulók már képesek egy koreográfia megalkotásában közreműködni. Differenciáltan alkalmazzák az ismereteket. Ismerik a zene térbeli felépítésének megjelenítését.

Tantárgyi fejlesztési célok

Szabad, önálló, kreatív művészi munka. A 12 év anyagának összegzése a beszéd és zene euritmiában.

A különböző korok stílusjegyeinek felismerése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az euritmia modern művészetként való felfogása

Az euritmia, mint az ember és világ viszonyának kifejeződése

Költemények, zenedarabok önálló kidolgozása világítással, jelmezzel

Az állatövi jegyek megismerése, mozdulattal és térformával való bemutatása

A különböző zenei és költészeti stílusok gyakorlása

Modern zenei darabok kidolgozása

Kapcsolódási pontok

Kulcsfogalmak / fogalmak

mozgásművészet, színpadtechnika, világítás, jelmezek, állócsillag képek, atonális zene

A fejlesztés várt eredményei

Összefoglaló képet kapnak az euritmiáról, mint modern mozgásművészetről. Megismerik, mint színpadi művészetet és elmélyítik színházművészeti és színpadtechnikai ismereteiket.

Dráma

Bevezetés

A dráma szerepe a kompetenciák kialakításában

A dráma, mint művészi és művészetpedagógiai tevékenység olyan képességek megalapozásában vesz részt, mint az árnyalt önkifejezés, a kommunikáció, az együttműködés, az igényesség és a

szépség iránti fogékonyság, a kreativitás, az alkotóképesség, a felelősségtudat. Ezek a képességek olyan kompetenciák kialakításában játszanak fontos szerepet, mint a kulturális kompetencia (gondolatok, élmények és érzések kreatív kifejezése), a kommunikáció, a személyközi kompetencia (a személyközi készségek hatékony alkalmazása a köz- és magánéletben) és a vállalkozói kompetencia (az egyén felelőssége saját cselekedetei iránt). Ily módon a drámával való foglalkozás célja nem művészek nevelése, hanem a művészi tevékenységen át a minden egyes gyermekben szunnyadó saját képességek és életcélok kibontakoztatása. A tehetséggondozás természetesen részét képezi a feladatoknak.

A dráma a testi kifejezőképességek gyakorlásával hatással van az érzékek fejlődésére, a térbeli tájékozódásra, a verbális és nem verbális kifejezőeszközökre, a mozgás harmóniájára és a beszéd tisztaságára. Mint közösségi tevékenység elősegíti a mások iránti empátia és megértés kifejlődését, a kapcsolatteremtést, tudatosítja a közösségi együttélés szabályait, ezáltal hatással van a gyermek morális fejlődésére. Segít abban, hogy belső értékeit konstruktívan tudja a közösség javára fordítani. Mint alkotó tevékenység hozzásegíti önálló, a világra nyitott személyiségének kifejlődését.

A dráma természeténél fogva szorosan és tudatosan kapcsolódik más művészi és testi nevelést szolgáló területekkel: az euritmiával, a beszédműveléssel, az irodalommal, a testneveléssel és Bothmer-gimnasztikával, a zenével, a képzőművészetekkel és a mesterségekkel. Mint összetett terület, megjelenhet önálló óráként, de átszövi a tanítás napi gyakorlatát.

Témakörök:

csoporthoz tartozó játék

- érzékek fejlesztésére irányuló gyakorlatok
- - térbeli tájékozódást segítő gyakorlatok
- - koncentráció, a figyelem iskolázása
- - memória fejlesztése
- - ritmusérzék fejlesztése
- - utánzásra és fantáziára épülő beszéd- és mozgásgyakorlatok

rögtönzés

- egyéni és csoportos improvizáció
 - improvizáció és dramatizálás szövegre, zenére, képzőművészeti alkotásra
 - - bábok és maszkok alkalmazása gyakorlatokban és előadásokban

történetek feldolgozása

- tananyag feldolgozása drámai eszközökkel (tanítási dráma)
- - alapvető dramaturgiai ismeretek elsajátítása
- - irodalmi művek – drámák, drámarészletek, versek elemzése, feldolgozása
- - a népi kultúra, hagyományok, ünnepek megismerése, felelevenítése

a színház nyelvének megismerése

- színházi előadások megtervezése, próbái és kivitelezése
- - napi rítusok, évkörhöz tartozó ünnepek megformálása
- - a színház alapvető eszközeinek megismerése, tudatosítása
- - különböző színházi irányzatok, stílusok, alkotók megismerése

Megismerő- és befogadókészség

- színházi produkciók értő elemzése

- a nézői szerep nevelése

Beszédművelés

Kiemelt területként jelenik meg a beszédművelés, amely az anyanyelv tanításához is szorosan kapcsolódik.

A gyermek a második hét év során kezdetben teljesen tudattalanul éli meg a beszéd ritmusát, tagoltságát, dallamát. Csak a 9. életévtől kezd mindez tudatosulni benne. A 12. évet elérve alakulnak ki képességei és igénye, hogy a beszéd zeneiségén túl annak gondolatiságát is megélje és megragadja. A pubertással nyílik meg annak lehetősége, hogy a költészet drámaiságát is átérezze.

Egy másik megközelítés szerint a gyermek beszédhez való viszonya három felismerhető fejlődési lépcsővel is jellemezhető

- Az 1-3. osztályban a gyermeknek a grammatikailag helyes beszéd érzékelése és elsajátítása a legfontosabb. Az elsődleges feladatunk megtanítani pontosan hallani.

- A 4. és 5. osztályban a szép beszéd érzékelése és az erre való törekvés a születőben lévő Ént kapcsolja kialakult fizikai testéhez

- A 6-8. osztályban a beszéd hatalmának megérezése történik, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

A dráma szerepe a Waldorf-iskolában

A Waldorf-iskolák életét összetett módon szövi át a színház és a dráma szeretete és ápolása. Ez a művészeti ág az ókori görögöknél született meg, előzményeit a rítusokban és a mimes játékokban találjuk. Az egyes társadalmakban mindig az adott világnak megfelelő színházi és színpadi formák alakultak ki. A mai színház ismét feloldja a klasszikus formákat és kísérleteiben visszanyúlik az alapokhoz. A pedagógiában a gyermekek életkorának és tudati fejlődésének megfelelő módon kapcsolódunk a dráma és a színház változatos formáihoz, eszközeihez.

A napi szokások, kis rítusok gyakorlása (pl. bizonyítványvers, reggeli fohász stb.), az évszakünnepek, ahol egy-egy osztály bemutatószerűen ízelítőt ad az adott időszakban tanultakból, az éves színdarab, a közösségi ünnepek, például a Mihály-napi mérlegelés lehetőséget ad a kitágított értelemben vett színházi formák gyakorlására mind az aktív részvétel mind a befogadás oldaláról. Az éves színdarabok bemutatására sok iskolában szokás drámanapot tartani, máshol az osztálytanító maga választja meg a bemutató időpontját. Az évkörben két időszak különösen alkalmas erre: a farsang és a pünkösd, mely utóbbi az újjászületett közösség ünnepe.

A felsorolt tevékenységeknek köszönhetően a művészi megmutatkozás szokássá válik, így a felső tagozatban, amikor a dráma már önálló óraként jelenik meg, a tapasztalatokra építve lehet megkezdeni az eszközök tudatosítását. Mindez a napi szertartások megélésétől a megmutatkozás öröme át a 12.-es színdarab minden művészetet magába foglaló eseményéig ível, ahol a fiatal emberek már saját mondanivalójukat mutatják meg tanáraik segítségével a közösségnek.

1-4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kisgyermek számára a világ ugyanúgy egységet alkot, ahogy a görögöket megelőző időkben a rítusokban a művészetek, a tudomány és a vallás. Ezért a drámai tevékenységek is szoros egységben élnek a többi művészi tevékenységgel.

A főoktatás ritmikus részében bőségesen nyílik lehetőség a csoportos játékokra, a napi szintű gyakorlás pedig lehetővé teszi, hogy az érzékek, az emlékezet, ritmusérzék stb. fejlődését célzó gyakorlatok valóban képességeket hozzanak létre. Fontos, hogy a szövegek tanulását még mozgás kíséri, ami a gesztus későbbi alapja lesz. A szerepbe lépést természetes módon és

sokszor metakommunikációval tanulják meg a gyermekek, amikor egy gyertya meggyújtása vagy egy csengő hang jelzi a következő esemény kezdetét. A dráma szempontjából alapvetően fontos a rend, a csend jelentősége, a közös mozdulás élménye – ezek képezik alapját a későbbi színpadi jelenlétnek.

Órakeret

A főoktatás ritmikus részében.

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodában az ünnepekhez kapcsolódó dramatikus játékok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érzékek, alapképességek fejlesztése. A drámai tevékenység megalapozása, a rend, a csend, a szerepbe lépés, a közös mozdulás, a rítus megélése. Közös szövegmondás, szó és mozdulat egységének megteremtése. Népi hagyományok megismerése, az évkör ünnepeinek átélése közös tevékenységen keresztül. Dramatizált történetek előadása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A játék, beleértve a dramatikus játékokat is, ebben az életkorban a maga természetes formájában fakad a gyermek lényéből. A tanár elsődleges feladata, hogy minőségi táplálékot adjon a gyermekek képzeletének, életkornak megfelelő, archetipikus képeket hordozó mesék, legendák, történetek, irodalmi művek, versek feldolgozásával. Emellett - mivel a civilizációs ártalmak (a televízió, a filmek, számítógép hatása) rombolják a természetesen meglévő játéktevékenységet - fontos, hogy tudatosan ápolja és védje a játék agressziótól mentes, képzeletre épülő, tiszta formáját.

A történetek feldolgozásánál érdemes törekedni a kevés, de minél több fantáziával alkalmazható eszközre. A gyermek tudattalanul megtanulja, hogy minden mozzanatnak jelentősége van. A díszletek, jelmezek egyszerűek, de szépek legyenek.

Az alsóbb osztályok színdarabjai inkább zenei és mozgásos elemekkel átszőtt dramatikus történetmesélésnek tekinthetőek, az igazi drámai erő (konfliktus, katarzis, karakterformálás stb.) még csak érintőlegesen van jelen. Fontos, hogy minél több verses-ritmusos szöveggel dolgozzanak a gyerekek, a szövegek nagy részét kóruszerűen recitálják.

A darabot az osztálytanító választja, esetleg írja. A választást pedagógiai szempontok vezetik. Ilyenkor érdemes átgondolni, van-e olyan erkölcsi természetű probléma (pl. az osztályközösség valamely nehézsége, egy gyermek körül kialakult konfliktus stb.), amelynek megoldásában az adott mese utat mutathat. Van-e olyan fontos eszmei-morális tartalom, amelyet az osztálytanító szeretne mélyen elültetni a gyermekekben. Szempont lehet egy-egy gyermek szerepbe hozása, egy neki szóló szerep megélésének jelentősége. A színdarab óriási lehetőség: mélyebb, akarati-érzelmi szinten átjárja a közösség minden egyes tagját, a tanulás élményszerű és maradandó formája.

Az éves színdarab formájának kialakításakor kisiskolás korban törekedni kell a bensőségességre a helyszín megválasztásában, a nézőtér és a színpad viszonyának kialakításában. Az előadás az évben tanultak örömteli megmutatása legyen.

Beszédművelés

1. osztály

Mivel az utánzás igen erős, a tanár beszédpéldája az első években meghatározó. A mesélés legyen epikus (hang, ritmus, gesztus), a kiejtés jól artikulált, a légzés kiegyensúlyozott, a tónus

meleg. Kerüljük a drámaiságot! A gyerekek a ritmikus részben rövidebb verseket, mondókákat mondanak együtt mindig mozgással (nagy és finom mozgás) kísérve. A ritmus még egyenletes belső ritmus (mérő). A betűtanításhoz kapcsolódóan fejlesztjük fonémahallásukat, képekkel segítve a felismerést. A hallási differenciálás segít a betűtévesztések megelőzésében.

A tanév során a tanító - ha kell, szakember segítségével- folyamatosan készítsen feljegyzéseket a gyermekek beszédállapotáról, fejlődéséről, hogy szükség esetén terápiás tervet készíthessenek a következő tanévre. (A súlyosabb beszédhibával küzdő gyermekek terápiája természetesen hamarabb is megkezdhető.)

2.osztály

A gyerekek először állnak az osztály elé, hogy minden héten elmondják a bizonyítványversüket. Ez jó alkalom arra, hogy hétről hétre ápoljuk ezt a folyamatot. Rendszeresen adjunk egyéni segítséget a továbblépéshez, hogy évvégére tökéletesre csiszolódjon a vers. A ritmikus részben a verseket és mondókákat közösen és kisebb csoportokban váltogatva, felelgetve mondják a gyerekek. A ritmus már határozottabb, de még mindig nem feszes. Használjuk mind a négy alap ritmust (jambus, trocheus, anapestus, daktilus). A mérőtől a ritmizálás felé az első lépcső a szótaglépés. Közösen végezzenek játékos, belső képekkel instruált hanggyakorlatokat, támogatva ezzel a tanulók egyéni beszédterápiáját is.

3. osztály

Folytatva az előző években megkezdett munkát az év folyamán elérkezik az az időszak, mikor az osztály nagy változáson megy keresztül: elérkezik a Rubikon időszaka. Leválva a világról kezdik felfedezni a saját hangjukat is. Ez elbizonytalanítja a gyerekeket - ekkor kell rálépniük arra a útra, ami a következő szakaszhoz vezet: a beszéd szépségének érzékelése felé. A ritmikus részben megjelenik a mérő után a hosszú és rövid hangzók adta feszes versritmus, a hangerő váltakozása, a lassú és gyors beszéd. Elkezdődnek a beszédakrobatikai mutatványok: a nyelvtörők, a versek visszafelé mondása szavanként. A beszédet még mindig mozgással kísérjük, egyre inkább a hang karakterének megfelelő kéz és láb mozdulatokkal. Megfigyeljük a hangok hangulatfestő jellegét.

4. osztály

Az életkori sajátosságoknak megfelelően ezen az osztályfokon a legfontosabb feladata a beszédművelésnek az alliteráló versmondás elsajátítása. Az akarat és a gondolkodás az érzésen keresztül kapcsolódik ily módon össze. Szöveggként az Edda (esetleg a Kalevala) egyes részeit használjuk, akár eredeti nyelven is. A gyerekek hangereje megnő - ez az állapot a tudatosan végzett mássalhangzó-gyakorlatokkal jól kordában tartható. A gyakorlatok során az érthetőség, a megformáltság, a folyékonyág és tagoltság egyaránt fontos szempont.

Kapcsolódási pontok

A színdarab témáját az évben megismert történetek közül érdemes választani. A művészi tevékenységek eredményeit - tanult dalok, eurytmia gyakorlatok, elkészített tárgyak - beleszőhetjük az előadásba. Ezek bármelyike középpontba is kerülhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rítus, játék, rend, csend és közösségi megmozdulás, természetes játéktevékenység, utánzás és képzelet, szerepbe lépés, közös recitálás, szöveg és mozgás egysége.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek alapvető készségei (emlékezet, önkifejezés) és érzékei fokról fokra fejlődnek. Képes örömmel és természetesen megmutatkozni a színpadon. Megtanul a közös cselekvésekben a szabályokhoz és a közösség tagjaihoz alkalmazkodni. Az előadások során hosszú szöveget képes együtt recitálni másokkal, kisebb szövegek önálló elmondására is képes. Ötleteivel segíti a közös

munkát. Gesztussal kíséri a szöveget. Tudja a szerepbe lépés jelentőségét, figyel a közös mozgásra, tiszteletben tartja a csend jelentőségét.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az 5. osztály egyik legfontosabb eleme, hogy a gyermekek megismerkednek az antik görög kultúrával és történelemmel. A görög ember tudati állapota jól tükrözi az 5. osztályos belső fejlődési állapotát. A dráma mint önálló műnem ekkor jelenik meg a történelemben, a színház ekkor kristályosodik önálló művészeti ággá. Elsősorban a formáról és nem a tartalomról van szó, hiszen a görög drámák szívbe markoló tragikum vagy harsány komikum még nem illik az 5. osztályos hangulatba (majd 9. osztályban kerül középpontba). Ez az a pillanat azonban, amikor a kórusból kiválik a színész, a gyermekben ettől kezdve jelenik meg az igény a tudatosabb játékokra, az önmagára való rátekintésre.

Órakeret

A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében

Tantárgyi fejlesztési célok

A memória fejlesztése, a harmónia, a belső mozgékonyosság kiteljesítése a játékok során és az éves előadásban, a karból való kilépés, önállóság pillanatának első megélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kifejezett hangerő, tempó, hangmagasság gyakorlatok 5., de inkább 6. osztálytól ajánlottak. Különösen ajánlottak a ritmusérzékeny és a memória fejlesztését célzó gyakorlatok.

Az 5. osztályos záró színdarabban bármelyik tanult kultúrkorszak története megjeleníthető, de az irodalomepochán tanultakból (pl. János vitéz) is választhatunk témát. Mindenképpen mérvadó a görög színház formája, ahol a kórusban mondott szövegek mellett hangsúlyosabban megjelenik az egyéni játék; a tánc, a zene, az euritmia szerves része az előadásnak. A gyermekek mozgásának ösztönös harmóniája és szépségére építhetünk. A görög drámában megjelenik a monológ-dialógus-kar hármas tagoltsága, erre a felépítésre lehet alapozni bármilyen témájú előadásban.

Beszédművelés

A tíz-tizenegy éves gyermek szívesen foglalkozik beszéde művelésével, örömet lel meg talált új hangjában, megerősíti, hogy képes uralni azt. Az új reggeli fohász megtanulásakor már tudatosabban vezethetjük be a gyerekeket az ilyen típusú szövegek feldolgozásába. A történelemepochához kapcsolódva régi kultúrák hangján szólaltathatunk meg archaikus imákat. A légzést harmonizáló lépésgyakorlattal készítjük elő, majd a görög epochához érve teljesítjük ki a hexameter-gyakorlatokat. Szöveggént Homérosz Odüsszeiáját használjuk görögül és magyarul, majd egyéb ókori irodalommal egészíthetjük ki ezt.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Harmónia, egység, monológ, dialógus, kórus és színész kapcsolata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben harmonikusan továbbfejlődik az előadói képesség, az önkifejezés igénye átlépi a közösségi határt, önálló szerepformálásra egyre inkább alkalmassá válik.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 6. osztályban hangsúlyossá válik az önállóság és az éberség, amit gyakorlatokkal lehet fejleszteni. A koncentrációs és figyelem gyakorlatok egyre nagyobb teret kapnak. Fontossá válik az önérvényesítés, a küzdelem, a konfliktus mint fogalom itt vezethető be. A jelenetek, improvizációk megbeszélése, a külső nézőpont (ne takarj, kifelé játssz stb.) tudatosítása is hangsúlyosabbá válik. A mozgás és mozdulatlanság (pl. szobros játékok), a hang és a csend a ritmus és tempó megteremtésének alapja. A gyerekek vitakedve nagy ebben a korban, erre építve bevezethetünk retorikai alapfogalmakat és gyakorlatokat. A középső négy érzékre irányuló gyakorlatok fontosak, de az alsó érzékeket is tovább csiszolhatjuk összetettebb feladatokon keresztül (pl. botos egyensúlygyakorlatok).

Órakeret

A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében. A monológ, dialógus, kar szerepének megérezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az éberség növekedésének elősegítése, az önreflexió képességének megalapozása, a színpadi tér alapfogalmainak megértése, a konfliktus mint pozitív erő megélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

6. osztálytól fontos a gesztusok és a hang energiájának, intenzitásának megteremtése, a játékbátorság erősítése, hiszen ez a kamaszkor előtti utolsó pillanatban vagyunk, amikor majd egyre nehezebbé válik a megmutatkozás.

Beszédművelés:

3. szakasz (6-8. osztály) a beszéd hatalmának megérezése, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

Ez az osztály átmenet a vezetettségből az önállóság felé. A tanulók leválnak tanítójuk beszédéről, gesztusairól. A légzésük mostanra beállt a felnőtt pulzus: légzés 4:1 arányú légzésre, de még mindig nem jött el a direkt légzőgyakorlatok ideje. Fontos az intenzív munka, amely során jó, ha lehetőséget kapnak önálló gyakorlásra, gyakorlatok kitalálására és azok megosztására. Jól működnek a régi mássalhangzó-gyakorlatok, de most pármunkában: egymást javítva, segítve. A különböző ritmusú versmondást kiegészíthetik osztatós mozgásgyakorlatokkal. A lírai versek mellett jelenjenek meg rövid epikus művek is, de a drámai hangvétel még nem ennek a korosztálynak való. A római történelem kapcsán foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (lelkesítő beszéd és vita). Előtérbe kerül a mondat és szöveg szerkesztése, és ehhez kapcsolódóan a

beszéd dallama, tagolása, a szünetek jelentősége.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önállóság, külső nézőpont megjelenése, ritmus és tempó, erő, egyensúly kint és bent között, tagolás, retorika, vita.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek éberségének, önállóságának növekedésével nagyobb hangsúly kerül az egyéni játéokra. A jelenlét a drámai helyzetben segít az önmagára ébredésben. A konfliktus mint pozitív fogalom és mint játéklehetőség segít az önérvényesítés helyes módjának megtanulásában. A külső nézőpontra ráérezve megérti a színpadi tér sajátos törvényeit. Megtanulja értékelni saját és társai munkáját. Belső kifejező ereje növekszik.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A drámai hangvétel természetesen jelenik meg a hetedikeselek közt ébredő antipátia és szimpátia heves hullámváltozásában. Most érkezett el az idő, hogy „kölcsonvett” irodalmi szövegekkel behelyezkedve mások szélsőséges érzéseibe drámáin megnyilvánuljanak.

A karakterformálás előtérbe kerül. A kamaszodó gyermek egyre kritikusabban nézi a világot maga körül, felfedezi a jellemhibákat. Ennek az élménynek a feldolgozásában sokat segít a karakterekkel való foglalkozás és a humor oldó ereje. Mind a jellem- mind a helyzetkomikum megismerése fontos. Egyre többet bízhatunk a fantáziára, ezért a rögtönzés szerepe megnő.

Órakeret

A dráma a főoktatás ritmikus részébe integráltan van jelen.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Cél a jelenet fogalmának megismerése, az improvizációs képesség kibontakoztatása, a lelkiállapotok, karakterek differenciáltabb megformálása, a stílusérzék fejlesztése, a dramaturgia alapfogalmainak megismerése, a kritikai érzék pozitív irányú gyakorlása, a kapcsolatteremtés ápolása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fantáziára építve gyakoroljuk helyszínek, tárgyak, típusok megteremtését improvizációkban. A karakterek formálásánál a stílusérzékre alapozhatunk. Megjelenik az érzelmek és lelkiállapotok kifejezése a mozgás- és beszédstílusban. A stiláris mozgékonyagra építve a paródia központi szerepet kaphat. Humorral oldva a jelenetek megbeszélésében a kritika kultúrája és az önismeret is megjelenik. A jelenetek adott szempont szerinti megfigyelése, a nézőre tett hatás visszajelzése,

a minőség iránti igény - a gyermekek érettségi szintjének megfelelő formában - nagyon fontos. Mindezek alapja lehet a bizalomra épülő, páros és csoportos játékok bevezetése, ahol a gyermek megtanul visszajelzést adni társának. Az érintés, érintkezés - fizikai és lelki síkon is - egyre nehezebb, különösen fiúk és lányok között. A páros gyakorlatok és bizalomjátékok ebben segítséget nyújtanak.

Az év végi színdarab alapja lehet improvizációsorból épített cselekmény, vagy feldolgozhatunk adott témát improvizatív eszközökkel. A fantázia szárnyalhat, ugyanakkor megismerhetik azokat a korlátokat, amelyeket a dráma szerkezeti egységei - bevezetés, fordulat, kibontakozás, tetőpont, megoldás - szabnak. Tisztázódik a jelenet fogalma. Kiváló lehetőséget ad minderre a commedia dell'arte megismerése, amely egyben a történelmi epocha anyagához is kapcsolódik.

Ajánlott darabok: Varázsfuvola, Baumarchais, Goldoni, Gozzi, mesejátékok, commedia dell'arte, reneszánsz darabok és darabrészletek stb.. Idegen nyelvű darab előadásával is érdemes próbálkozni.

Beszédképzés

Jól jönnek a balladák, erősebb hangvétellű versek. Mivel nagyon különbözőek a diákok, jó lehetőséget teremteni nekik, hogy kiválaszthassák kedvenc verseiket (saját versgyűjtő füzet), majd bizonyos időközönként, azokat összefűzve előadják az iskola közösségének. Igényük a pontos, személyre szabott segítség, de ez mindig építő, előremutató kell legyen. A testükben zajló elnehezedés a beszédszerveiket is érinti, ezért különösen fontos, „emberformáló” a mássalhangzó-gyakorlatok végzése. A mássalhangzókat a négy elemhez kapcsolódóan csoportosítva gyakoroljuk (tűz - réshangok; víz - oldalrészhang; föld - zárhangok; levegő - pergő hang).

Kapcsolódási pontok

Irodalmi szövegek feldolgozásával, vagy tanítási dráma formájában kapcsolódhatunk a főtanításhoz. A művészeti órákon tanultak továbbra is megjelenhetnek a darab előadásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Árnyalt önkifejezés, karakter, dramaturgiai egységek, stílus, páros és bizalomgyakorlatok, személyre szabott segítség, reflexió és önreflexió.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes önálló karakterformálásra, stílusérzékének kibontakoztatására, improvizációk során helyszínek, tárgyak, típusok érzékeltetésére, tudjon irodalmi szöveggel dolgozni, ismerje meg a dramaturgiai egységek és a jelenet fogalmát. Kritikai érzékét tanulja meg a jobbítás szándékával használni. Képes legyen kapcsolatot teremteni társaival, visszajelzést adni gyakorlatok során.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez az év lehetőség az összegzésre. Az órákon az eddig megismert eszközök összekapcsolása, elmélyítése történik.

Az érzelmi hullámvás rövid időre nyugvó pontra jut, a diákok sokkal inkább uralni tudják érzéseiket, mint az előző évben. Kedvelik a szerepjátékokat, szívesen próbálják ki magukat különböző karakterekben.

Az év végi záró színdarab, amely egy teljes dráma színpadra állítása, jelentős esemény az osztály és az iskolai közösség életében is.

Órakeret

Lehet heti rendszerességgel dráma óra, bontott csoportban, vagy elképzelhető a ritmikus részben epochaszerűen dolgozni. Az órákat esetleg már tarthatja szaktanár, aki a színdarab megformálásában is segíthet.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése, a jelenet, dramaturgiai egységek, karakter fogalmának ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak összegzése, egy teljes alkotási folyamat átélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A darabválasztás az osztálytanító feladata, az együtt töltött nyolc évben olyan alapossággal megismerte az osztályt, hogy bátran építhet intuícióira. Természetesen ehhez sokat kell beszélgetnie a gyerekekkel, és figyelembe vennie érdeklődésüket. A szereposztás végső eldöntése is az ő feladata, de a gyerekeket egyre inkább partnerként kell kezelni, fontos kikérni véleményüket, teret adni ötleteiknek. Szempont lehet annak átgondolása, hogy valakinek olyan szerepet ad, ami a gyermek alapkarakteréhez, vérmérsékletéhez illik, vagy épp az ellenkezőjét. A nyolcadikos záró színdarabnál a pedagógiai szempont az elsődleges, de művészi színvonal elérésének jelentősége van.

Fontos, hogy a tanárok csoportja segítse az osztálytanítót, a díszletek és a jelmezek kialakításában a kézműves és kézimunkatanár, a mozgásban az euritmista, a rendezésben a drámatanár. Ez mintát ad a gyerekeknek, és előremutat a felső tagozat felé. Ebben az életkorban indokolt a gyerekek vágya a komolyabb színházi háttér, világítás, színpad stb. megteremtésére, azonban számolni kell vele, hogy ez legalább annyira fárasztó, mint amennyire érdekes. Mindenképpen érdemes a kőszínház, a világítás stb. történeti és technikai hátterét is megismerniük, hogy átlássák, mi történik velük. Ajánlott szakember bevonása. Több előadás is lehetséges, de figyelni kell rá, hogy öröm maradjon a játék.

A felkészülés folyamán ajánlott színdarabok nézése, közös megbeszélése.

Színházi előadások megtekintése és megbeszélése nagyban támogatja az év munkáját.

Ajánlott darabok: Shakespeare, Molière drámái, Vörösmarty Csongor és Tünde, magyar színművek (pl. Kisfaludy Károly, Szigligeti Ede).

Beszédművelés

A lelki tartásokhoz kapcsolódóan foglalkozunk most a magánhangzókkal. Az elmúlt évek munkája mostanra beérett: tudatosan képesek használni hangjukat (hangszín, hangerő), ritmusváltásokkal jól tagolják a szépen artikulált szöveget, így készen állnak a 8. év végi drámaelőadásra. Az éves munka előadások előkészítéseként ebben az évben is hangsúlyosan foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (meggyőzés, érvelés), a testbeszéddel.

Kapcsolódási pontok

A nyolcadikos színdarab összművészeti alkotás, amelyben szoros együttműködés történik a művészeti tárgyak között. Színdarabok olvasása, értelmezése történhet az irodalomórák keretében is.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kiteljesedés, összművészet, teljes alkotó folyamat pedagógiai szempontok átgondolásával, kőszínház, színháztechnika megismerése.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek váljon képessé egy teljes művészi folyamatban való aktív, kitartó részvételre, együttműködni közösségével egy cél érdekében. Különböző területeken szerzett képességeit tudja kamatoztatni, legyen képes szerepének megformálására, ebben másokkal való együttműködésre, legyen tisztába a színházi alapfogalmakkal.

Bevezetés

A dráma a felső tagozaton hangsúlyosabban van jelen, önálló óra, melyet szaktanár vezet. A diákokban erős érdeklődés él az önkifejezés iránt - keresik saját hangjukat és mondanivalójukat - és a közösség iránt, amelyben keresik helyüket. Fontos számukra az őszinteség, új formák alkotása, a jelenlét megélése. A jó hangulat, a humor, a játék élménnyé teszi az órákat. A felső tagozat, s ezen belül a drámaórák fontos célkitűzése: az önálló ítélőerő kialakulásának támogatása.

Fejlesztési területek

Érzékelés

- a 12 érzékhez kapcsolódó gyakorlatok
- komplex érzékelési gyakorlatok
- saját érzések megfigyelése, felismerése

Kifejezőkészség

- beszéd- és mozgásgyakorlatok
- önismeret
- koncentráció és lazítás, feszültségteremtés és oldás
- fizikai test iskolázására irányuló gyakorlatok, testtartás, rugalmasság
- ritmusérzék beszédben, mozgásban, térformálásban
- a lélek finomítása, az érzések differenciálása
- érzések, eszmék megfogalmazása és közvetítése mások számára
- hangulatok, fogalmak, jellemek, helyzetek pontos kifejezése
- kommunikáció és metakommunikáció a közös tevékenységek során

együttműködés

- érdeklődés a külvilág: mások érzései, gondolatai, megélése iránt, empátia
- szabályok megfogalmazása, tiszteletben tartása
- feladatelosztásban való részvétel,
- tervezés, szervezés, kivitelezés során saját feladat megtalálása, mások feladatának segítése
- közösen átélt élmények értékelése, visszajelzés adása társnak
- önálló vélemény megfogalmazása, mások véleményének tiszteletben tartása
- a felelősség tudatosítása
- közösségvállalás, érdeklődés mások problémái iránt

Alkotótevékenység

- improvizációk szövegből, mozgásból, helyzetből, karakterből, tárgyból, jelenetvázlatból, cselekményszerkezetből, kapcsolatrendszerből kiindulva egyénileg és csoportosan
- produkciós munka (szerkesztett játékok, versek, darabrészletek, dramatizált epikai művek bemutatása)
- teljes színházi előadás létrehozása
- egyéb területeken (szcenika, zene, technika, dramaturgia stb.) való közreműködés
- tanítási dráma, tananyag feldolgozása dramatikus eszközökkel

Tudatosság

- az alkotó folyamat lépéseinek érzékelése, átélése, tisztázása

- pontos megfigyelés és kifejezés
- az átélt gyakorlatok céljának megértése
- adott tartalom eszközeinek megtalálása

Befogadás, értelmezés

- a színháztörténet nagyobb korszakainak megismerése
- néhány jelentős alkotó megismerése
- kortárs dráma és színházművészet alapszintű megismerése
- a drámai műnem sajátosságai
- dramaturgiai és színházelméleti alapfogalmak
- látott színházi előadások értelmezése és elemzése
- a színházi hatás eszközeinek: scenika, díszlet, jelmez, akció, dikció alapvető ismerete

A fejlesztési területek elmélyítése fokozatosan történik az adott életkor sajátosságainak megfelelő területeken. A fogalmak tisztázásakor az élményekre építünk

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A polarítások éve, egyaránt fontos a komikum és a tragikum megélése. A kilencedikes diákok olyanok, mint a kagyló: kívül kemény héj, belül puhaság. Nagyon kritikusak önmagukkal és másokkal szemben is. Belsőleg ideákat, eszméket keresnek, külsőleg nehezen találják a szavakat, mozdulatokat. A belső térhez óvatosan, finoman lehet csak nyúlni, hiszen az önkifejezés nehéz. A feladatok megfogalmazásában fontos a praktikusság és egzaktság, ami biztonságérzetet ad, a fantázia a konkrétumokhoz kötődve tud működni. A kilencedikes elsősorban akarátán keresztül tanul. Nem intellektuálisan megérteni, hanem cselekvés által átélni akarja a világot.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

Nyolcadik osztályban egy teljes darab színpadra állítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyakorlatokban fontos az ismétlődés és variáció, a munkavégzés rutinossága és alapossága. Fontosak a szabályjátékok, maga a szabálykialakítás is játéklehetőség. Alapvető élményük a belső gátak, vagy a félelem megélése, és ezeknek katarzisszerű átlépése, erre érdemes építeni például a vakos játékokban. Használjunk a testi jó közérzet megteremtésére irányuló gyakorlatokat, alapszintű testtartás, gesztus, mozdulat, koncentráció-éberség, hangerő és artikulációs gyakorlatokat, nyelvtörőket. Segít nekik a gátlásokon való átlépésben, ha ezek testi erőbedobást is igényelnek. A kapcsolatteremtést sokszor akadályozza az agresszió vagy a zavar, ezeket oldhatjuk a birkózás legkülönbözőbb változataival, illetve kihívásra épülő páros és csoportos gyakorlatokkal. Sok mozgásos improvizációt adhatunk, bár mozgásba lendülni nehéz. Erre az órák felépítésében figyelniük kell. A jelenetek lehetnek elnagyoltak, vázlagszerűek: típusokat, tipikus helyzeteket, polarításokat jelenítünk meg. Játsszunk és túljátsszunk a testtartással, a gesztussal, a szöveg még kevésbé fontos. A helyszín, karakter, tárgy pantomimszerű megjelenítése is érdekes, a megbeszélésekben nem elemzünk, hanem azt tisztázzuk, mi volt a történetben megérthető és mi nem.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Erősen drámai témák, mint a halál, társadalmi problémák (pl. hajléktalanok) éppúgy

szerepelhetnek mint a hétköznapi életből vett egyszerű helyzetek, emberi gyarlóságok.

A lelki érzékenység ápolása a versmondással történhet: gyötrődő lírai versek, erős drámai balladák és ellenpontként humoros versek, rövid prózák. Fontos a gondolatiság, de nem elfelejtendő: a vers azáltal hat, ahogy a hangokat megszólaltatjuk.

Tanítási drámához kapcsolódva jó téma az 1956-os forradalom megjelenítése, vagy jelentős alkotók (például Francois Villon, Karinthy Frigyes) életének, műveinek feldolgozása. A dokumentumok, fényképek, szövegek alapot adnak a realitásból induló fantáziának.

Önismereti témákat nem kell feszegetnünk. Maguk a gyakorlatok természetes módon segítik az ön- és világismeretet, de a megfogalmazás még gátlásokba ütközik, és egymás türelmes meghallgatása is nehéz. Időnként mégis óriási „gólhelyzetek” adódnak, ilyenkor belemehetünk kérdéseik megbeszélésébe.

A közösség mozdulása, a csoport dinamikája meghatározó. Fontos a „mágikus krétakör” felismerése: a színházi teret a közösség figyelme, a szabályok betartása teremti meg. A drámai közös csönd pillanatainak megérzése alapvető élmény.

Bemutató témája lehet improvizációkból épített cselekménysor, 56-os műsor, varieté vagy cirkusz, versek feldolgozása.

Kapcsolódási pontok

Irodalom: a drámai műnem megismerése az emberi akaratok egymásnak feszülését állítja középpontba. Téma a görög, a reneszánsz és a klasszicista színház, Shakespeare és Molière, a modern dráma és színház egyes alkotói, az abszurd. Alapvető fogalmak kerülnek bevezetése, mint drámai szerkezet, katharxis, különböző színházi terek felépítése, jellem- és helyzetkomikum, műfajok. Zene: közös pont az improvizáció, építkezés improvizatív elemekből. Ajánlott a közös produkciós munka. Történelem: forradalmak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Tragikum, komikum, dramaturgiai egységek, improvizáció, gesztus, rugalmasság, konfliktus, katarxis, színházi tér, szabálytudat, vázlagszerűség, közösség, erő, akarat, egzakt feladatmeghatározás.

A fejlesztés várt eredményei

A szabálytudat, a gesztus- és térhasználat erősödjön. A tragikum és komikum minőségét élje át. Sajátítsa el a drámai műnem alapvető fogalmait. A produkciós munkában aktívan, önállóan vegyen részt.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Jellemző az érzelmi hullámváltozás, a hangulati váltások, a belső viharok. Jó, ha művészi hangulat járja át az órát, teret kap a sokszínűség, az érzelmi élet gazdagsága. Érdeklődésük középpontjába kerül a kapcsolatteremtés a legkülönbözőbb szinteken: a barátság, a nő-férfi viszony, csoportokhoz tartozás, a rokon- és ellenszenv megnyilvánulásai. Az érzés mint megismerő erő működik, szinte letapogatja környezetének hangulatait, megnő a szépség és esztétikum iránti fogékonyság.

A 10-es gyerek kérdései: milyen vagyok, milyennek látnak a többiek, milyennek látom én a világot? Kérdéseire szívesen keresi a választ közös beszélgetésekben.

Továbbra sem könnyű azonban a megmutatkozás, az osztály – és a tanár is – erősen ki van szolgáltatva a kedélyállapot változékonyságának. 10. osztályban kedvet csinálni a játékhoz nagyon

fontos, amiben sokat segít a tanár lelkesedése. Ha sikerül, építhet a fiatalok kreativitására.

Órakeret 25 óra

Előzetes tudás

Előző év dráma-, zene- és irodalomórái, bemutatója, a drámaiság akarati elemeinek átélése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyakorlatokban a bizalomjátékok, a páros gyakorlatok, kapcsolatépítő játékok előtérbe kerülnek. Megnő a beszédgyakorlatok súlya, artikuláció, hangszín, hangmagasság, tempó, rezonancia, ritmus. Akár saját maguk által írt nyelvtörőkkel is lehet dolgozni. Fontos a tudatosság a beszédformálásban: a beszédszervek hármasság tagoltsága (ajak, fog, gége) és a három stílus (líra, dráma, epika) összekapcsolása. A mozgásgyakorlatokban is megjelenik az árnyaltság, a lendület, az érzés megtölti a mozdulatot. A mimikai gyakorlatok, arcjáték hangsúlyossá válik.

Improvizációkban a hangulatra és a kapcsolatokra kerül a hangsúly. A jelenetek alapja lehet semleges szöveg. A kevés szöveg, sok játék alapelve felszabadító hatással van a korosztályra.

Fontos új elem az ismétlés, a „próba”, a jelenetek csiszolása adott szempont szerint. Fontos a megfigyelés, például állatok megfigyelése és utánzása, összekötve emberi tulajdonságokkal. A sűrítés, a variáció, a fokozás, a késleltetés, a státuszhelyzet alkalmazása tudatosítandó. A belső monológ eszköze előtérbe kerül, az érzés utat talál a szó felé. A jelenetértékelések súlya is megnő, fontos a beszélgetés. Felfedeznek belső törvényszerűségeket, pl. milyen okok vezetnek egy-egy emberi játszma kialakulásához. Szívesen meghallgatják egymást, és szuverén egyéniségüket megélik a beszélgetés során.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az órák témája lehet például az emberi játszma területe, az álmvilág, mesék feldolgozása.

A bábjáték is alternatívát jelent, a saját maguk által elkészített bábok segítenek az önismeretben és megkönnyítik az érzelmek kifejezését. Maszkokkal, árnyjátékkal, tárgyanimációval, performance-szal, bohócmesterséggel is kísérletezhetünk.

A bemutató szervezhető az órai játékokból és improvizációkból, de készíthetünk bábelőadást vagy mesejátékot alsóbb osztályoknak.

Kiseb alkotó csoportok létrehozása és azok munkájának összefűzése jó eszköz lehet.

Lehet esetleg korosztályhoz illő, teljes színdarab feldolgozása is a cél, vagy akár saját maguk által írt darabot is előadhatnak. A tanárnak azonban számolnia kell vele, hogy a céltudat még nem jellemző, a próbafolyamatot pedig „érzelmi gubancok” nehezíthetik.

Szükséges néhány színházi alkotás megtekintése az év során: előtérbe kerülhet a tánc-, az alternatív és a bábszínház, a zenés műfajok megismerése.

Kapcsolódási pontok

Kézművesség, kézimunka, plasztika (bábkészítés), zene, irodalom: a művészetek átjárhatóságának megélése érdekében keressünk minél több kapcsolódási pontot!

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önkifejezés és önismeret, reflexió és önreflexió, kommunikáció, beszédképzés (artikuláció, hangszín) mimika, tempó, ritmus, árnyaltság, próba, csoportmunka, művészi érzék, alkotóerő, kreativitás.

A fejlesztés várt eredményei

Az érzelmi élet gazdagságának megismerésével és kontrollálásával a gesztus mellett a mimika és a hang tudatos használata is megjelenik. Élje meg a kapcsolatok fontosságát, a kommunikáció és metakommunikáció eszközeit kezdje megismerni. A reflexió és önreflexió kultúrájának kialakítása elkezdődik, beszélgetések során meg tudja fogalmazni érzéseit és segítően tud kommunikálni. Önálló ötleteit tudja megvalósítani csoportmunkában, ismerje meg a színház kapcsolatát más művészi ágakkal. Képes legyen felismerni és javítani hibáit.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 11. osztályban fontos lépés történik a felnőtté válás útján. Megjelennek a saját célok, annak a keresése, hogy ki vagyok én, mi dolgom a világban. A gondolkodási képességek válnak hangsúlyossá. Az érdeklődés differenciáltabbá válik. Fontos az igazságkeresés, ennek megfelelően a kérdezés, megkérdőjelezés, az elemzés igénye, az eszközök tudatos megélése és megértése, a vita, amelynek során saját álláspontját kialakíthatja és megvédheti. A tanár feladata, hogy hagyja keresni saját útját, ugyanakkor támogassa az önálló lépéseket.

Monológok, versek illetve drámarészletek teljes igényű megformálásán, önálló előadások tartásán és részletes elemzésén keresztül már a tizenkettedikes minőség megteremtése felé haladunk.

Órakeret **25 óra**

Előzetes tudás

Saját ötletek kivitelezése csoportos, produkciós munkában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az órákon fontos az intenzív munkahangulat, a tudományos igényű precizitás, a világosan megfogalmazott célok és szempontok. Az eddigi gyakorlatok ismétlése fontos, de érteniük kell, hogy mit miért teszünk. A közösségről az egyénre kerül a hangsúly. A drámai alapesztusok bevezetése mellett hangsúly kerül a feszítés és oldás pillanatainak megtalálására.

A tértudat növekszik, a testbeszéd vizsgálata, letisztítása, a saját hang és a gesztusrendszer megtalálása, a tudattalan hibákkal való szembesülés kerül a középpontba.

A jelenetek elemzése, a gyakorlatok megbeszélése lélektani mélységekbe mehet, a pontos megfigyelések visszajelzése, a nézőre tett hatás tudatos formálása.

A 11.-es diákok igazságkeresésből fakadó őszinteséggel mondják el egymásnak véleményüket, emellett egymás munkájának méltányolása is fontos, kezdik észre venni, hogy mindenki önmagához képest fejlődik.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Téma lehet drámarészletek konkrét feldolgozása, a karakterek összetett elemzésével, ehhez kapcsolódik az önismereti munka – saját eszköztár feltérképezése, a karakter és a saját jellem közötti hasonlóságok feltérképezése.

Szerkesztett műsor is szervezhető versek, monológok feldolgozásával. Feladat a mássalhangzók és magánhangzók képzésének, hatásának tudatosítása. Fontos téma a retorika, a beszéd hatásának művészete, a testtartás és beszéd összefüggései. Az etosz, pathosz és logosz területeit ismerjük meg. Azt vizsgáljuk, hogyan tehetjük mondanivalónkat mások számára meggyőzővé gondolati (felépítés, szerkezet, érvelés, kezdés és befejezés), érzelmi (mimika, tekintet, hangszín, költői eszközök használata, saját érzelem kifejezése, másokra tett érzelmi hatás) és akarati

(testtartás, gesztus, hangerő, mondanivalóval való azonosulás) eszközökkel. Saját előadás, beszéd tartása, illetve vitajátékok segíthetik a társadalmi szerepekre való felkészülést és az önérvényesítés képességét. Téma lehet a stílusgyakorlat is, ugyanazt a jelenetet megformálhatjuk különböző nézőpontokból, a legkülönbébb színházi eszközökkel.

Fontossá válik az előadásra való készülés folyamata az ötletektől a megvalósításig, annak megélése, hogy lesz egy gondolatból valóság. A munka megszervezésében a diákok alakítóan vesznek részt, a mindenki egyért és egy mindenkiért elv érvényesül. A 11.-es diákokra már jó felelősségteljes feladatot bízni, például iskolai ünnepek – szalagavató, ballagás, évnyitó vagy évzáró – műsorának elkészítését, a szervezésben való részvételt. Szervezhetnek akciókat, performance-okat a közösségben. Fontos megélniük a szociális életben való aktív részvételt.

Elkezdődik a látott színházi előadás adott szempontok szerinti elemzése, a térszervezés, a szcenika, a világítás, az akció és dikció vizsgálata.

A XIX. század, esetleg a kortárs színház és dráma magyar és világirodalmi alkotóival ismerkedünk. A művészet mibenlétének megértése, elválasztása az üres hatásvadásztól már a tizenkettedikes színdarab felé mutat.

Kapcsolódási pontok

Irodalom: a XIX. és XX. századi világ- a magyar irodalom drámáival való ismerkedés, a stílus fogalma, retorika

Egyéb művészeti tárgyak: performance, akció, modern és kortárs kifejezési módok, műfajok

Kulcsfogalmak / fogalmak

Monológ, kidolgozottság, céltudat, lélektani hatás, a színházi hatás eszközei: szcenika, világítás, technika, dramaturgia, díszlet, jelmez, elemzés.

A fejlesztés várt eredményei

Monológ, darabrészlet önálló megformálására képes. Önállóan tartott előadásban a retorikai szempontokat érvényesíteni tudja, hibáit felismeri. Látott színházi előadást képes adott szempont szerint elemezni. A színházi hatás eszközeit: szcenika, díszlet, jelmez, akció, dikció ismeri.

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az érett ítélőerő megjelenésének időszaka. A tizenkettedikes nagy, átfogó folyamatokban akarja látni a világot, ugyanakkor fontos számára a cselekvő erő megszerzése. Az életcél, a jövőkép megfogalmazására törekszik, amely együtt jár a múlt összegzésével. Kortárs problémák, fausti kérdések izgatják. Mondanivalója van, amelyet többek között színházi eszközökkel fejezhet ki.

A Waldorf-iskolai tanulmányok egyik koronája a záró színdarab, a drámaórák ennek kivitelezését szolgálják.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

Az elmúlt 12 év drámai tapasztalatai

Tantárgyi fejlesztési célok

A teljes színházi folyamat átélése, a közös színdarab művészi igényű megformálása, a

közösségben való feladatvállalás felelősségének átélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A darabválasztásnál a legfontosabb szempont, hogy az osztály magáénak érezze, ezt sok beszélgetés előzi meg, valamint a drámairodalom néhány művének tanulmányozása. Fontos színházi előadások elemzése, a kortárs dráma és színházművészet problémáival való szembesülés. Választhatunk kész darabot a világirodalom remekeiből, dramatizálhatunk epikus művet, de vállalkozhatunk teljesen saját szöveg létrehozására is.

Egyes iskolákban a próbafolyamatot néhány napos drámatábor előzi meg, ahol tisztázzuk a célokat, kialakítjuk a munkarendet, intenzív tréningezéssel készítjük fel a közösséget a komoly feladatra. Máshol ez az év szakórái során történik. A gyakorlatokban is az összegzésre törekszünk, egészen a kisiskolás korig is visszanyúlhatunk, és megtalálhatjuk a gyermekkori játékok új, felnőtt minőségét. Elkezdődhet a légzés iskolázása hosszú, összetett mondatok helyes hangsúlyozásával.

A színészi játékokban nem a tökéletesség, hanem a művészi erő és az őszinteség a cél, különböző színházi formanyelvek, stílusok alkalmazásával. Az elmúlt évek tapasztalatai összegződnek minden téren és egy közös művészi alkotó-teremtő folyamat szolgálatába állnak. A kellékek, díszlet, jelmez, világítás- és hangtechnika kialakítása tanáraik segítségével, a fiatalok aktív közreműködésével történik. A színházi előadás megszervezése a büfétől a jegyekig szintén a diákok dolga. A pénzügyi háttér megteremtésében – költségvetés, szponzortok megkeresése stb. - is részt vehetnek.

Kapcsolódási pontok

A színdarab megvalósítása során az összes művészeti tárgy összekapcsolódik: zene, tánc, euritmia, kézművesség, építészeti ismeretek (díszlet), kézimunka (jelmezek), irodalom (dramaturgia és szöveg).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Felelősségtudat, összművészet, összegzés, saját mondanivaló kifejezése.

A fejlesztés várt eredményei

Éljék meg az összehangolt, egymásra épülő munkafolyamatokat, találkozzanak az élet valóságával. Tapasztalják meg, hogy a színházi előadás létrehozása során a legkülönbébb egyéni képességek maximális kibontakoztatása a közösség együtt meghatározott céljait szolgálja. A felelősség megélése életre szóló élmény és tanulás a fiatalok számára, amely az élet más területein is kamatoztatható.

Zene

Bevezetés 1-4. évfolyam

A zeneoktatás célja messze túlmutat a zenélés tevékenységén, valamint a zene megismerésén és megértésén. A személyiség formálásban kreatív, nyitott, egymásra figyelő, közösségi ember nevelésében alapvető eszközünk lehet. Egyszerre fakad az ember legmélyebb belső világából (csak azon keresztül válik hallhatóvá), egyben, mint külső szellemi erő felépíti, gazdagítja és harmonizálja azt.

A zeneiség alapvető hármasságában (dallam, harmónia, ritmus) az ember lelki tevékenységeinek

hármassága is tükröződik (gondolkodás, érzés, akarat). A zene fejlődése a különböző korszakokon át leképezi az emberi fejlődés tudatváltozásait és fellelhető az egyes ember fejlődési útjában is. Körülbelül kilencéves koráig a gyermek, mint "érzékszerv" nyitott lényként él a világban. Még kevésbé alakult ki a saját belső élete, egyé válik az őt körülvevő világ folyamataival, kívülről érkező impulzusok irányítják. A zene is egyfajta atmoszférát teremt körük, amely hat rájuk, amelyben benne élnek s amely "mint a szobrász keze", segít megformálni azt a belső középpontot, amire a későbbiekben a zene műveléséhez és értő hallgatásához is szükségük lesz. Ebben az első időszakban a zene természetét igazítjuk a gyermek természetéhez. A "kvinthangulat" a gyermek kitárulkozó lelki állapotához alkalmazkodik. Ebben a "kvinthangulatban" (ahogy Rudolf Steiner ezt az életkori szakaszt jellemezte) a dallam, a harmónia és a ritmus jelenségei, a tiszta dallamminőségben találkozáva, egy egységes szövetet alkotnak. Harmóniai akkordok még nincsenek jelen, az egyszólamúságban maradunk, mint ahogy alaphang és egyenletes lüktetésbe, illetve ütemekbe kényszerített ritmus sincsenek. Ahogy a pentaton dallamot sem köti meg az alaphang, úgy a szabadon áramló, beszédszerű ritmus is inkább a ki- és belégzés nagyobb ívéhez igazodik.

Ebben a korban a rendelkezésünkre álló időt nem fordítjuk zeneelméleti ismeretekre.

Kilencéves koruk után a gyerekek egyfajta tudati és lelki változáson mennek át. A világ teljes egység-érzését elválasztottság érzése váltja fel. Ugyanakkor csupán most kezdenek "kivülről rálátni" az eddig megélt dolgok törvényszerűségeire.

A zenei nevelésben áttevődik a hangsúly a belső zeneiség kialakítására. Vezető szerepet kap a zenei minőségek közül a harmónia, azaz elkezdődik a többszólamúság felépítése az éneklésben és a hangszeres játékban is. A szabadon áradó légzésszerű ritmusba beleszól az egyenletes lüktetés (szívdobbanás) és mérhetővé válik, majd később a nehézkedés, a súly is behallatszik a zenébe és ez a ritmust ütemekre bontja.

A közös hangszereket (pl. pentaton furulya, gyermekhárfa, fa- és fém ütösök) gazdagítja - ha lehet minden gyermeknél - az egyéni szólóhangszer, amelyet már a bontakozó individualitást is figyelembe véve segítünk a gyerekeknek kiválasztani. Később ezek a sajátos egyéni utak újra találkozhatnak az osztályzenekarban. Az 1-4. osztály a lehető legsokrétűbb zenei élményszerzés időszaka. A zene elméleti oldala csak annyiban jelenik meg, amennyiben ez a közös, illetve az egyéni zenélésből természetesen fakad, így a kilencéves váltáshoz kötődik a merev kottakép újraélesztésének a képessége, amely a többszólamúság megjelenésével és az egyéni hangszer tanulásával is összefügg. A kottairás és -olvasás tanítása ekkor életkorilag helyes, lehetséges és fontos is. A Kodály-módszerre épülő zenepedagógiai gyakorlat sikerrel használható, ennek velejárója a magyar nemzeti hagyomány ápolása, hatalmas dalkincsének kiaknázása.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az iskola első éveit az óvodához hasonlóan a "kvinthangulat" hatja át. Mégis változás, hogy az iskolában már elvárásként jelenik meg a gyerekek felé a zenei tevékenységekbe való bekapcsolódás; tehát éberebb jelenlétre van szükségük. A tanítás témáihoz dalok kapcsolódnak. Az éneklés áthatja az egész nap ritmusát, lehet jeladás, hangulatteremtés vagy átvezetés két mozzanat között. Az odailő mesék, történetek megteremtik a hangulatot a zene hallgatásához és átéléséhez, illetve segítik egy-egy hangszer bemutatását és az irántuk való áhítat felébresztését.

Az "kvinthangulat" egyik legfontosabb jellemzője a légzés minősége. Annak, hogy a gyerekek váltakozva hol maguk zenélnek, hol hallgatókká válnak ébresztő, harmonizáló hatása van a lelkükre.

Éneklés és mozgás még együtt járnak ebben az életkorban. A gyerekek csak a külső mozgás

segítségével képesek egyfajta belső csendet, nyugalmat átélni, amire a zene befogadásához és műveléséhez szükségük van. Ez a mozgás nem néptánc. A dallamvilágot még nem köti "földhöz" a metrikus mozgás. De lehetnek népi gyermekjátékok, természetutánzó mozgások. A zene mozgó kép szerepét töltheti be.

Az első osztályokban legfontosabb hangszer az emberi hang. Az éneklés mellett olyan egyszerű technikájú hangszereket ismertetünk meg a gyermekekkel, melyek sokféleségükben is egy egész érzetét próbálják táplálni a tanulóknak. Ezeket a hangszereket minden gyerek használja, néha egy időben, néha kisebb csoportokban, egyenként is.

Ebben a korban a gyermek még nem képes a saját hangjára ráfigyelni. Az intonáció a felnőtt tiszta hangja meg a jól behangolt hangszer hatására fokozatosan csiszolódik.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

- Számítalan gyerekdal, dalos körjáték ismerete az óvodából
- Spontán énekbeszéd mozgásos játékokhoz kötődve

Tantárgyi fejlesztési célok

- Szabadon áramló "kvinthangulatú" dallamok a D E G A H D' E' "hangtérben" (nem igazán hangsorként használjuk), melyekkel hallás után ismerkednek meg a gyerekek
- A ritmus még össze van kötve a szöveggel, nem kötődik a mérőhöz, sem az ütemhez, hanem a beszéd szabad lélegző ritmusát követi.
- Zene és mozgás teljes egysége
- Irány, hallás és térhallás fejlesztése különböző mozgásos-zenei játékok segítségével (pl. csukott szemű játékok)
- **Mesét, történetet "illusztrálnak" különböző hangszerekkel**

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Az éneklés mellett minden gyerek tanul hallás után játszani a gyermekhárfa és az ugyanúgy hangolt pentaton furulyán.
- A hangszereken a tanár által előjátszott improvizált dallamokat, vagy már ismert dalokat játszanak
- Egyéb hangolt és nem hangolt hangszerekkel (pl. metallofon, fécskák, kavicsok, csengők, csörgő, triangulum, stb.) minél sokszínűbb hangélményt nyújtunk a gyermekeknek.
- Körjátékok, táncok, geometrikus formák lejárása különböző hangszerekkel
- Népi gyermekjátékok, egyszerű pentaton népdalok megismerése

Kapcsolódási pontok

- A különböző epochákhoz kapcsolódó mesék illusztrálása, dramatizálása zenei elemekkel
- Az éneklés mint jeladás, átvezetés két mozzanat között, hangulatteremtés

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Különböző anyagok - fém, kő, fa - hangszínének minőségei
- Hosszabb, rövidebb időtartamú hangok
- Furulyatechnika alapfogalmai (ujjak mozgása és a hangok változása közötti összefüggések)

A fejlesztés várt eredményei

- Dalokat ismernek meg hallás után

- Megtanulják helyesen használni a pentaton furulyát, a gyermekhárfát, a pentaton xilofont, melyeken a tanár által előjátszott dallamokat és a már tanult énekeket játsszák
- Találkoznak még sok más, különböző hangulatú, "mozdulatú", hangszínű hangszerrel is
- Differenciálódik a zenei hallásuk
- Bár zeneelméleti ismeretekkel, kottairással nem foglalkozunk, jelentősen fejlődik a ritmikai, dallamvezetési képességük

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban megkezdett folyamat folytatódik, intenzívebbé válik. A második osztályban van az egyszólamúság kiteljesedése. Több figyelmet fordítunk a ritmikus munkára, de a ritmus még mindig nem kapcsolódik a mérőhöz, továbbra is a dallam egy elemeként van jelen.

A dalok hangulatának kiteljesítésére és önálló zenei hangulatok felépítésére is használhatjuk a különböző hangszereket, melyeknek köre ebben az évben kibővíülhet. A hangszerjáték minőségére, a megszólaltatás mozdulatára, szépségére is fontos odafigyelni, és azt javítani is kell, bár a tanulás során még mindig a személyes példa a legfontosabb. A hangszerjátékot továbbra is utánnézéssel sajátítják el a gyerekek.

Órakeret 36 óra

Előzetes tudás

- pentaton furulya helyes használata
- A gyerekhárfa, xilofon és más kezdetleges "hangszerek" hangzásvilágának ismerete
- Összeszedettebb egyszólamú együtt-éneklés

Tantárgyi fejlesztési célok

- Új dalokat ismertetünk meg a gyerekekkel, többek közt a különböző napszakokhoz, évszakokhoz kapcsolódóan, amelyek továbbra is a "kvinthangulatban" maradnak (D E G A H D' E' hangtér, szabad ritmus, egyszólamúság)
- Szabad játék, beszélgetés a hangszerekkel, improvizáció
- A hallás fejlődését szolgálja, ha a gyerekek váltakozva énekelnek, zenélnek és hallgatják egymást
- A dalokat és hangszerjátékot kísérő geometrikus mozgások, illetve a hallást és a térbeli tájékozódást fejlesztő mozgásos-zenei játékok bonyolultabbá válnak

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Az utánnézéson keresztül a ritmus és a dallam fokozatosan tudatosabbá válik (pl. a gyerekek csukott szemmel mutatják a dallam ívét a kezükkel)
- A hangok első élménye (világos-sötét) továbbfejlődik és tér-élménnyé alakul (magas-mély)
- Bonyolultabb népi gyermekjátékok

Kapcsolódási pontok

- A hangszerjáték, éneklés a tanítás legkülönbözőbb fázisaihoz kapcsolódhat (pl. dramatizált állatmesék, fabulák, vagy a szentek életéről tanult történetek csodáinak illusztrációja)

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Magas hang - mély hang

- Különböző hangszínminőségek

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek dalkincse további "kvinthangulatú" dalokkal bővül (állatokról, szentekről, napszakokról, évszakokról)
- Kialakul a magas, illetve mély hangok érzése
- A furulya-, xilofon-, metallofon-, gyermekhárfajátékban nagyobb biztonságra tesznek szert
- Tudatosabbá válik a ritmus és a dallam különbözősége
- Fejlődik az egymásra figyelés képessége (hol zenélők, hol hallgatók)
- Zenei hallásuk továbbfejlődik, a hangszerjáték hatására tisztul az intonáció

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekek szellemi-lelki fejlődése lehetővé, sőt szükségessé teszi a zenei kihívások változását, így pl. a kottairás és -olvasás bevezetését. Egyre hallhatóbbá kell válnia az alaphangnak és beleszól a dalokba az egyenletes mérő. Ekkor érkezik el az ideje az egyéni, személyiségre szabott hangszer gondos kiválasztásának is. A legnagyobb feladatunk a belső zenei középpont kialakítása és megerősítése. Ennek a zenei centrumnak a megszületése az egyes gyerekekben feltétele annak is, hogy az első egyszerű lépéseket megtehessük az osztállyal a többszólamúság felépítésében.

Fontos megjegyezni, hogy ez az egész fent leírt zenei folyamat az osztály szellemi-lelki érettségétől, igényétől függően eltolódhat. Gyógyító, tápláló, ha minél tovább belemerülhetnek a "kvinthangulatba", amely minden később kibomló zeneiség ősforrása, így ennek elhagyását jobb késleltetni, mint siettetni.

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

- A számtalan dal ismeretéből adódó differenciált zenei hallás
- Furulya, hárfa, xilofon, metallofon, stb. helyes használata
- Biztonság az intonációban, ritmikai elemekben

Tantárgyi fejlesztési célok

- Kilépve a gyerekekkel a kvinthangulatból, az első lépés a modális hangsorok felé vezet (D, G vagy E alaphanggal, vagyis dór, mixolid vagy fríg hangsorok).
- A gyermekhárfáról áttérhetünk a gyermeklára használatára, amely már alkalmas a hétfokúság és többszólamúság megtapasztalására és amelynek a hangja is erősebb (van rezonátorteste).
- Bevezetjük a C-szopránfurulyán való játékot, amelyet továbbra is utánzással sajátítanak el
- Különböző szólóhangszerek bemutatása, amely az egyéni hangszerválasztást készíti elő

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bevezetjük a többszólamúság legegyszerűbb formáit: kérdés-felelet (szóló-tutti), tartott hang, osztinató szólam, kánon, kvódlíbet
- Jó gyakorlati lehetőséget nyújtanak mind az éneklésben, mind a furulyázásban, illetve lírázásban a magyar népdalok és más népek dalai is.
- Tudatos módon kiemelhetjük a dalok ritmusát és a többszólamúság bevezetésével egyidejűleg megjelenhet a zenében a mérő, az egyenletes lüktetés is.

- Elkezdjük a zenei írás-olvasás tanítását, az ötvonalas kotta, a violinkulcs, a hangmagasság lejegyzését, szolmizációt Kodály-módszer szerint
- A hangjegyírást legkönnyebben a furulyázáshoz köthetjük

Kapcsolódási pontok

- Az epochák témáihoz (mesterség, házépítés, Ótestamentumhoz kapcsolódó héber) dalok, kánonok megismerése, munkadalok és az ehhez kapcsolódó jellegzetes mozgások, ritmusok

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Ötvonalas kotta, violinkulcs, hangmagasságok, szolmizációs elemek fogalmainak megismerése
- A mérő, egyenletes lüktetés, hangsúly tudatosítása

A fejlesztés várt eredményei

- Kitágul a gyermekek hangzásvilága, megismerkednek egyes modális hangsorokkal
- Ebben az évben fokozatosan képessé válnak az egyszerű többszólamúság átélésére, kipróbálására (kánon, kvódlitbet, osztinátó, orgonapont), mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban
- Megismerkednek a C-szopránfurulyával és a hétfokú gyermeklírával
- Képessé válnak a ritmus és a mérő kihallására a dalokból
- Tovább bővül a népdalkincsük
- Megkezdik az ismerkedést a szolmizációs hangokkal, az ötvonalas kottával

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a zenei tevékenységek között hangsúlyosabb lesz a ritmikus munka, mint eddig, bár még a harmónia a legfontosabb. Főleg az egyenletes mérő sokrétű gyakorlása kerülhet előtérbe. Az alaphang most már teljes súllyal jelen van. A "kvinthangulat" és a klasszikus zene dúr-moll kettőssége között fontos átvezető minőség lehet ebben az életkorban a modális zene sokrétű világa (régizene, magyar és más népek zenéje), amelyben még bármely hang alaphanggá válhat. A negyedik osztályban fontos, hogy minden gyerek tanuljon egyszerű dallamokat lapról olvasni.

A törtek tanuláshoz kapcsolódóan, mely a főoktatás egyik kulcsfontosságú korszaka, a hangok időbeli értékével kiemelten foglalkozunk, megtapasztalás és tudatosítás szintjén. Megjelennek az egyszerű ütemek.

Hangsúlyt fektetünk az egyéni szereplésre, a reszponzoriális vagy concerto formák ösképének megismerése kapcsán (szóló-tutti).

Órakeret 72 óra

Előzetes tudás

- Kottaolvasási alapelemek birtokában vannak
- Számptalan hangszeres és énekes dal ismerete
- Többszólamúsággal kapcsolatos alapfogalmak ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- Továbbra is a modális hangsorok sokszínű világában maradunk (népdalok, vándordalok, trubadúr énekek, stb.)

- A gyerekek lehetőséget kapnak a szóló minőség megélésére
- Elkezdődhet az ismerkedés a néptánc bizonyos elemeivel (kör- illetve láncforma)
- Bevezethetjük a C mellé az F-hangolású alt, de akár a C-tenorfurulyát is, a középkorú zene kvint-párhuzamos (faux-bourdon kíséretes formájában).

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Kánonok, kvódlibetek, egyszerű kétszólamú éneke hangszeren is
- Lehetőséget adhatunk, hogy játékos formájában vezényeljenek a gyerekek (hangerő, tempó, ritmus jelzése egyéni kézmozdulatokkal, szóló-tutti beintése)
- Megerősödik a ritmikus munka a gyerekekkel: különböző ritmusok körbeadása lábbal, tapssal, irányváltások a körben, ritmuskánonok, két különböző ritmus egyszerre, ritmuskíséret a dalokhoz
- Sokféle módon gyakoroljuk a mérő, ritmus és dallam kapcsolatát
- Újféle ütőhangszereket vihetünk az osztályba (térdfákat, különböző nagyságú dobokat)
- Folytatódik és hangsúlyosabb lesz a szolmizálás és a kottaírás-olvasás tanulása
- Dallamdiktálás, egyszerű dallamok lapról olvasása hangszerrel és énekelve is
- Megismerkednek az ütemekkel, egyszerűbb ritmikai elemekkel
- Az élő zenéből kiindulva tudatosítjuk az egyszerű zenei formákat

Kapcsolódási pontok

- A honismeret tantárgyhoz kapcsolódóan előtérbe kerül a magyar népdal (Kodály Zoltán: Hány János)
- A törték megismeréséhez kapcsoljuk a hangjegyértékek (az idő törtjei) elsajátítását

Kulcsfogalmak / fogalmak

- A kottaolvasás-íráshoz szükséges elméleti alapfogalmak: hangmagasság, ritmus, hangjegyértékek, egyszerű ütemek, szolmizáció
- Egyszerű formai elemek alapfogalmai

A fejlesztés várt eredményei

- További modális dallamokat, népdalokat, vándordalokat, trubadúr énekeket, stb. tanulnak meg énekelni és hangszeren játszani
- Bonyolultabb kánonokat, kétszólamú darabokat képesek énekelni
- Jelentőset fejlődik a ritmusérzékük, hangfantáziájuk
- A dalokat képesek más ritmussal kíséreni
- Ismerik a szolmizációs hangok és hangnevek használatát
- Egyszerű dallamokat képesek lapról énekelni, illetve hangszeren játszani
- Elkezdik a tanulmányaikat egyéni szólóhangszereiken
- Kialakul az osztályközösség "zenekarai", együttese

Bevezetés 5-8. évfolyam

Ebben a korban a gyerekek zenei világát a "terchangulat" jellemzi. A modális hangsorokat a dūr-moll (kis és nagyterc) kettőssége, az érzésvilág polaritásának vidám-szomorú, világos-sötét zenei megszólalása váltja fel. Következő lépésként pedig a terchangulatban megjelenő szubjektív lelki kifejezés a tudás felé fordul.

Az eddig megszerzett tapasztalatokat tovább lehet tudatosítani. Ebben nagy segítséget nyújthat a Kodály-koncepcióra épülő zenepedagógiai gyakorlat, ennek velejárójaként a magyar nemzeti hagyomány ápolása.

Fontosak a szabad improvizatív zenei gyakorlatok, játékok, melyek intenzíven járulnak hozzá az

egymásra figyelés, formaérezék, szociális képességek kialakulásához. Megerősödik az összetartozás érzése, az egyén helye az egészben.

Az óra legnagyobb része továbbra is közös zenéléssel telik. A zenehallgatás valódi képessége a zenei aktivitásból születik meg azáltal, hogy ez a külső aktivitás az évek során belső lelki mozgékonyossággá alakul át. Ez a sorrend a 9-10. életév után fokozatosan megfordul, s ettől kezdve az intenzív belső aktivitásból kell, hogy a füllel is hallható zenei tevékenység megszülessen.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ötödik osztályban feltétlenül időszerű, hogy most már a gyerekek kezdjenek el alkalmazkodni a zene törvényeihez és ne fordítva.

A gyerekeknek újfajta igénye ébred belemerülni a harmónia minőségébe (modális harmóniák, illetve átmenet a dúr-moll világába) és ez lehetővé teszi, hogy olyan többszólamú darabokat énekeljünk velük, melyek felbecsülhetetlen értékű alapot szolgálnak a későbbi zenei tevékenységeikhez. Ebben az életkorban az alaphang viszonyítási alap lesz számukra, ez megnyitja az utat a modális zenéből a dúr-moll világa felé. A többszólamúságban a valódi kétszólamú polifóniához érkezünk el. Fontos, hogy ebben a kétszólamúságban addig maradjunk, amíg biztosan nem képes az osztály (vagy legalább a többség) a zenei tevékenység közben a másik szólamra is figyelni). Csak ekkor érdemes a szólamok számát növelni, illetve bonyolultabb darabokat választani.

Az osztályközösség "zenekara" a szoprán, alt, tenor, basszus, azaz a teljes furulya-család hangszereit magába foglalhatja, és esetenként már a gyerekek egyéni hangszereit is be lehet vonni a közös zenélésekbe.

Bár a kotta szerepe évről évre nő, a gyerekek továbbra is tanulnak komoly darabokat hallás után.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

- Csaknem az egész osztály tisztán intonál
- Képesek tartani a saját szólamukat a többszólamúság keretén belül
- Egyszerű kottát leolvasnak lapról (hangszeren és énekelve)
- Ritmikai biztonság

Tantárgyi fejlesztési célok

- Áttérés a dúr-moll hangrendszerekre
- Népballadák, nehezebb, díszesebb népdalok
- Valódi két- esetleg háromszólamúság
- Nagyobb koncentrációt igénylő "szociális" hangszerekkel ismerkedhetünk meg (pl. vasrudak, hangolt gongok)
- Egy-egy ügyesebb gyerek már behozhatja a saját szólóhangszerét és bevonhatjuk a közös zenélésbe (ezzel gyakran a hangszer tanuláshoz is új lendületet adunk)

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Ritmusdiktálás furulyával
- Ütem és ritmus kapcsolatának érzékeltetése
- Hangbemelegítők
- Hangértékekhez kapcsolódó ismeretek fejlesztése, tudatosítása

- Bonyolultabb ritmusképletek (pontozás, szinkópa, felütés) megismerései
- A dúr és a moll hangsor megismerése
- Az alaphang felismerése
- Újabb ütemjelzések

Kapcsolódási pontok

- A történelem epocha hangulatához kapcsolódnak a gongok, csövek, vasrudak, valamint szanszkrit, görög szövegű dalok
- Szomszédos országok népdalai, balladái, néptáncai a földrajz epocha háttéréként
- Népies műdalok a magyar költészethez kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Újabb szakkifejezések: ötvonalas kotta, G-kulcs, oktáv, allegro, felütés, da capo, stb.
- A zeneelmélet ritmikai, dallami, formai területeinek összes alapfogalmának ismerete

A fejlesztés várt eredményei

- A gyerekek fokozatosan megismerkednek a dúr-moll hangzással, illetve hangsorral
- Újabb népballadákat, nehezebb, díszesebb népdalokat tanulnak
- Biztonságot szereznek a kétszólamú éneklésben, mely mellé esetenként harmadik szólam is társulhat
- Diktálás után képesek ritmusokat leírni
- További ütemeket, ütemjelzéseket ismernek meg
- Ismernek alapvető zenei szakkifejezéseket
- Csaknem teljesen tiszta intonáció
- Furulyajátékuk technikailag nagyot fejlődik

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az óráknak egyre fontosabb szempontja az esztétikai élvezet, komolyan lehet, sőt kell is dolgozni a zenei megszólaltatások minőségén.

Megjelenik a zene és dráma kapcsolata, például az opera műfajában (Mozart: Varázsfuvola).

A gyerekeknek új élményt adhat más osztályokkal együtt formális énekkarban együtt énekelni, ezért jó, ha van középtagozatos kórus. Az akusztika tanulmányozása során (fizika főoktatás) a gyerekek találkozhatnak a zene tudományos vonatkozásaival, pl. a rezgő Chladni-lemezek (a zenei hangok különböző térbeli formáit jeleníti meg), felhangok, illetve elkezdődhet a különböző anyagok hangszínének felfedezése.

Feltétlenül jó, ha az egyéni hangszerek ebben az évben visszatérnek az osztályba és helyet kapnak a zenei munkában. A háromszólamúság mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban biztosan megcélozható.

Az eddig elsajátított, többnyire magyar dalkincs az európai népek dalaival bővül.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

- A dúr-moll hangsor ismerete
- Biztonság a két- és háromszólamú darabok éneklésében
- Ismerik az ütemeket, ritmikai értékeket, egyszerűbb ritmusképleteket

- Ismerik az alapvető zenei szakkifejezéseket

Tantárgyi fejlesztési célok

- Hangszeres zene: egyszerűbb reneszánsz és barokk táncok, átíratok a meglévő hangszerekre és képességekre
- Az improvizációhoz kötődve elkezdődhet a zenei ítélet és ízlés fejlesztése (hogyan indult, hogyan ért véget, figyeltek-e a zenélők egymásra?)
- Újabb formai elemek bevezetése
- Kamarazenélés, osztályzenekar
- Középtagozatos kórus, klasszikus háromszólamú darabok
- A zene találkozása a mozgással a néptáncban

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Népi táncdalok, népballadák
- Európai népdalok
- Improvizatív énekgyakorlatok (megírt ritmushoz dallamot találni, kérdés-felelet játék, hanggal vezetés egy, illetve két csoportban, visszhang-éneklés, stb.)
- Improvizációs gyakorlatok (hangbeszélgetések egyénileg vagy csoportban, vezénylések, csoportos improvizáció a megadott témára, illetve előre megbeszélte instrukciók szerint: dinamika, sűrű-ritka, tempó, stb.)
- Egyszerű kánonok komponálása
- Kottaolvasás és írás gyakorlása, előjegyzések helyes olvasása
- Hangnemek megismerése és felismerése
- Párhuzamos hangnemekkel való munka
- Találkozás a kvintkörrel
- Hangközök hallgatása, megismerése
- Dallamalkotás improvizációval és annak helyes lejegyzése

Kapcsolódási pontok

- Akusztikai elemek a fizikai tanításához kapcsolódóan
- Oktáv, kvint, terc arányai
- Európai dalok a földrajz epochához
- Középkori zene, latin szövegű dalok a történelem epocha háttéréként

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Hangrezgés
- Kvintkör
- Párhuzamos hangnemek
- Hangközök, arányok
- Frekvencia, felhangok

A fejlesztés várt eredményei

- Klasszikus három, esetleg négyszólamú (Taizé) darabokat képesek a gyerekek énekelni
- Saját hangszereikkel is be tudnak kapcsolódni a közös zenélésbe
- Négyszólamú furulyazenekar, dalok kísérete, kamarazene, szólóhangszer bemutató, osztályzenekar
- Az improvizációs gyakorlatok közben fejlődik a zenei ítéletképességük és ízlésük
- A kottaírás-olvasásban megtanulják az előjegyzések helyes olvasását

- Felismerik a dúr és moll hangnemeket, valamint egyszerűbb hangközöket
- Megismerkednek a kvintkör fogalmával

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban feladatunk, hogy felébredszük a minőségi zenei hangzás igényét és vágyát a gyerekekben. Segíthetünk első ítéleteiket megalkotni a zenéről. Megtanulják megkülönböztetni az egyes művek karakterét. Javasolt a diákok zenei műveltségének szélesítése koncertlátogatások segítségével is.

A ritmus egyre inkább a mérőhöz kötődik, és most már határozottan belép a zenébe a súly. Ekkor érdemes bevezetni az afrikai dobokat. A főoktatásban az év központi témája a reneszánsz korszak, illetve a reneszánsz életérzés, ami kiemelt helyet kaphat a zeneórákon is (reneszánsz tánc, az egyházi és világi zene ellentéte, a tökéletes szépség keresése, a féktelen öröm- és szabadságérzés). Ehhez az időszakhoz kapcsolódóan elkezdhetünk foglalkozni a zeneszerzők életrajzával is.

Fontossá válik ebben az életkorban a hangképzés, hiszen mind a fiúk, mind a lányok (ha kisebb mértékben is), ekkor esnek át a hangváltáson. Általában megjelenik a basszus hangszín, s ezzel együtt a négyszólamú éneklés lehetősége.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

- Képesek négy szólamban énekelni, figyelnek az összhangzásra
- Egyre jobban eligazodnak a kottában
- Az énekelt kórusműveket hangszeren is elő tudják adni

Tantárgyi fejlesztési célok

- A különböző kultúrák dalai
- Reneszánsz világi és egyházi zene
- Ismerkedés az opera műfajával, áriák közös éneklése (pl. Monteverdi: Orfeusz, Mozart: Varázsfuvola)
- Hangszeres csoportok, osztályzenekar, esetleg közép-tagozatos zenekar
- Osztálykórus vagy alsó tagozatos diákkórus
- Hangszeres zene reneszánsz, barokk, klasszikus zeneirodalomból
- A gitár megismerése (kadenciák, akkordok fogalma)
- Zenei életrajzok (főként reneszánsz, de lehet barokk zeneszerzők élete is: Palestrina, Monteverdi, Bach)
- Harmóniák megfigyelése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Négyszólamú madrigálok hangszeres vagy vokális megszólaltatása
- Egyszerű műdalok, duók kísérettel, szintén közösen énekelve (Monteverdi, Carissimi, Purcell, Mozart, Haydn, stb.)
- Hangképzés
- Új hangszerek (gongok, vas- és bronzrúdak, tam-tam, líra, zengőhárfa, vonós pszaltérium) és klasszikus hangszerek közös improvizációja
- Ritmikus improvizációk afrikai dobokkal és beszédhangokra is

- A basszuskulcs bemutatása
- Tempó, ritmus, dinamika drámaiságának tudatosítása
- Újabb ritmusképletekkel való ismerkedés, ütemváltások
- Többszólamú ritmusok (Orff) lejátszása ütőshangszereken

Kapcsolódási pontok

- A világ népeinek zenéje a világtörténelem epochához
- A reneszánsz kor egyházi és világi zenéje a reneszánsz epochához
- Afrikai sajátosságok és ritmusok, afrikai dobok - földrajz
- Hangszeres improvizációk keleti zenére - földrajz

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Vegyes kórus, harmóniai elemek, műfajok (opera, oratórium), agogika
- Kadenciák, akkordok

A fejlesztés várt eredményei

- A világtörténelem epochához kapcsolódva különböző kultúrák dalait tanulják meg
- Elmélyednek a reneszánsz kor énekes és hangszeres zenéjében
- Találkoznak az opera műfajával, áriákat tanulnak meg
- Saját hangszereiket egyre több formációban használják improvizatív módon is
- Megismerkednek különböző fontos zenei életrajzokkal
- A kottaírás-olvasás terén a basszuskulcs megismerése a feladatuk
- További hangközöket képesek felismerni

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatjuk a zenei élvezet, mint cél megerősítését, és az ítélőképesség kiművelését. Most már megvitathatjuk a zenei stílus és karakter kérdéseit is. A gyerekekben feltörő erős igazságérzet, magányosság és az önálló egyéniséggé válás igénye tükröződhet a romantikus szólódalokban. Ebben az évben folytathatjuk az ismerkedést a kiemelkedő jelentőségű zeneszerzők életútjával, egészen a romantikus korszakig. Felerősödik az oktáv-élmény, mint a saját szellemi út keresése, mint önmagam központjának felfedezése (tritónusz problematika, feszültség-oldás). Tovább erősödhet, bővíthet a ritmikus munka a gyerekekkel, a dobolás, folytatódhat az egyes ütemek, ütemváltozások, bolgár ritmusok megismerése, átélése. Ez az év lehet a valódi négyszólamúság (igazi tenorral és basszussal) megszületésének ideje az osztályban, amely a közös éneklés új dimenzióit nyitja meg a gyerekek számára.

Emellett még további figyelmet igényel a fiúk változó hangja, feltétlenül szükséges a hangképzés.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

- Jól összekapcsolódik a hallás utáni (nem tudatos) és a kottakép utáni (tudatos) zenei szöveg gyors elsajátítása
- Jól kifejlesztett ritmusérzék
- Jártasság a többszólamú zenében
- Ismerik a négyszólamú vegyes kórus hangzásminőségét

Tantárgyi fejlesztési célok

- Balladák, műdalok, spirituálék kísérettel
- Kettő-négyszólamú dalok a capella és kísérettel (saját hangszereken)
- Többszólamú énekes és hangszeres improvizáció
- Szavalt, ritmikus kórusok és spirituálék
- Dúr és moll kontrasztja
- Az évváró drámaelőadás zenéjének megalkotása
- Hangszeres zene: romantikus átíratok

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Ritmus- és dallamdiktálás
- Improvizált zárlatok
- Folytatódik a hangnemekkel való ismerkedés
- Hangszeres technikai fejlődés
- Életrajzok folytatása (klasszikusok és romantikusok, pl. Mozart, Beethoven, Schubert, Liszt, Erkel)

Kapcsolódási pontok

- A magyar irodalomban tanult versek zenés feldolgozásai
- Idegen nyelv (angol, német) irodalmi szemelvényeinek zenés feldolgozása
- A világháborúk korszakának dalai

Kulcsfogalmak / fogalmak

- A műfajokkal kapcsolatos kulcsfogalmak
- Gitártechnikai és harmóniai fogalmak
- Funkciók: tonika, szubdomináns, domináns

A fejlesztés várt eredményei

- Újabb operaáriákat, műdalokat és balladákat, illetve spirituálékat tanulnak kísérettel
- Négyszólamú darabokat énekelnek a capella, illetve kísérettel
- Képesek több szólamban improvizálni hanggal és hangszerrel egyaránt
- A hangnemeket most már biztosan ismerik fel, különböztetik meg egymástól
- További életrajzokkal ismerkednek meg (klasszikusok és romantikusok)

Bevezetés 9-12. évfolyam

A zenetanításban elérkeztünk oda, hogy a zene ösztönös (nem tudatos) művelése már nem kielégítő táplálék a fiatalok számára. Mindarra, amit megtapasztaltak az első nyolc iskolaév alatt, most rá kell nézni tudatosan, észre kell venni azt a formai vázat, amelyre a zenei elemek épülnek.

Az egyes fiatal emberek útja azonban az emberiség történetében és kultúrtörténetében is tükröződik, így a zene korszakaiban is nyomon követhető. Kezdődik a barokk zenével (önmagára irányuló, témaközpontú), folytatódik a klasszikus stílussal (dualista, dialektikus) és a romantikus stílussal (modulációk, a térbeli gondolkodás kezdete, szociális érzékenység felébredése) és elérkezik a 20-21. századig (saját korunk égető kérdései, nyugtalan keresgélése).

Fontos eleme tehát a zeneoktatásnak a zeneelmélet, és ezen belül is kiemelt szerepet kap a formatan. A zenei forma, a tudatos Én jelenléte a zenében.

Ebben a folyamatban a zenetörténetnek is szerepe van. A zene különböző korszakairól tanult fozslányokat 11. osztályban fűzhetjük egybe, a zene-, illetve kultúrtörténeti epochában.

A 9. osztály leginkább a barokk kor bélyegét viseli magán. Az Én-központú gondolkodás, magányosság és mégis belesimulás a tömegbe (concerto-forma) megélése. 10. osztályban a

diákoknak lehetőségük van intenzíven belemerülni a klasszikus zenei stílus formanyelvébe és követni annak fejlődését Haydntól Mozarton át Beethoven késői műveinek megjelenéséig. A 11. osztályban a materialista képektől (Smetana: Moldva) a nagy impresszionisták (Debussy: A tenger) imaginatívan inspirált művei felé haladunk. Ez az út lehetőséget annak az érzésnek a gyakorlására, melyet Rudolf Steiner "oktávérzésnek" nevez. A diákok azt élhetik át, hogy a szubjektív érzéseik (melyek beleragadtak a tonalitásba) engedni, lazulni kezdenek és így a tudat fényébe lehet azokat vezetni. A kompozíciós és improvizációs gyakorlatokban a romantika fontosabb stíluselemeit próbáljuk használni. A különleges modulációk által eddig nem sejtett terek nyílnak meg. A 12. osztályban a diákok valóban újat, a jövőbe mutatót, az ismeretlent, a sosem hallottat keresik a zenében is. A zeneirodalom is ezt a képet tükrözi. Jól kapcsolódik ide Bartók Béla népzene-asszimilációja, áttérés az alaphangról a centrum-hangra. Új utat nyitnak a jazz-elemek, elszaporodnak az "izmusok". Ezzel a 12. osztályban elkezdődhet az útkeresés az atonális zene világába. A klasszikus összhangzattan itt már nem ad valódi biztonságot.

Ünnepek alkalmával szülőket, tanárokat is belevonva, nagyobb lélegzetű műveket is előadhatnak: kantáták, operák, oratóriumok (esetleg ezeknek részleteit), ami rendkívül erős motiváció úgy a diákoknak, mint az egész iskolának.

Az iskola befejezésével a diákok képesek szintézist teremteni az egyetemes zene fejlődésével kapcsolatban. Kifejlesztett igényességük kell utat mutasson az egyes primitív felépítésű könnyűzene és a klasszikus zene hagyomány értékrendszerében.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez a kor az intenzív keresés ideje. Fontos a fogalmak új, racionális alapokra helyezett átisméltése. Az individualitás és szabadság kérdései foglalkoztatják a leginkább a fiatalokat, miközben érzésviláguk még a szimpátia és az antipátia szélsőségei között mozog. Ez az állapot a zenében a dúr és moll hangnemek kettősségében tükröződik, amibe a diákok szívesen belefeledkeznek. A harmóniai színváltások érzelmi színváltásokként hatnak, ezért esik erre az időszakra az elementáris összhangzattan bevezetése.

Egyszerre válik fontossá a drámaiság (balladák, egyes Schubert-dalok) és a humor. Továbbléphetünk a ritmikus munkában is, méghozzá a nehezebb ütemek (pl. 5/4, 7/4) és a poliritmusok irányába. Javasolt a metronom használata.

A diákok megtanulnak megérteni és előadni különböző stílusú, egyszerű vokális és hangszeres műveket, a precizitás, logikus szerkesztés belső igényével. Egyes darabok szerkezetét is tanulmányozzák, rátekintve a zenetörténet bizonyos korszakaira, elsősorban a barokk zenéjét (ezen belül a fúga formát) és híres zeneszerzőit ismerik meg közelebbről. Sok iskolának van felső tagozatos kórusa - melyben minden tanuló részt vesz - és zenekara, azoknak részvételével, akik játszanak valamilyen hangszeren.

Órakeret 52 óra

Előzetes tudás

- Jól eligazodnak a többszólamú hangszeres zenében
- Igényesebb kórusművek előadására is képesek
- Ismerik a zeneelmélet alapvető törvényszerűségeit
- Ismerik a hangnemeket, és a modulációt

Tantárgyi fejlesztési célok

- Az iskolazenekarban vagy kamaraegyüttesekben gyakorolják az együtt-zenélés művészetét, illetve előadásokra is készülnek.
- Pop- vagy jazz-szerű improvizációk az iskola ütőshangszer-gyűjteményének felhasználásával és gitárral
- Dobolás epochaszerűen (poliritmusok)
- Koncertlátogatás előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- A zeneelmélet átisméltése, rátekintés a zeneelméleti struktúrák logikájára
- A diákok által tanult idegen nyelveken megszólaltatott dalok
- Klasszikus dalok és balladák (Carl Loewe, Schubert), dramatikus dalok (Schubert: A halál és a leányka), népdalok, politikai dalok, könnyűzenei példák, stb. a capella és kísérettel, egyszólamban és többszólamban
- Hangszeres darabok (Bach-invenciók) éneklése
- Hangképzés
- Felső tagozatos kórus
- Általános tanulmányok folynak mind a hangszeres munkában, az improvizációs és kompozíciós feladatokban, mind a a capella művekben (hangsorok, kvintkörök, hangközök, hármas- és négyeshangzatok, illetve fordításaik, zenei írás és olvasás)
- Műveket leírnak, jellemeznek, összehasonlítanak és írásban feldolgoznak
- Kapcsolatokat keresnek a történelemmel és más művészetekkel
- Zenei életrajzokat hasonlítanak össze (pl. Mozart és Beethoven, vagy Bach-Händel-Vivaldi)
- A kortárs zene jelenségeinek első meg tapasztalása, különböző komponálási technikák megismerése és kipróbálása
- Ismerkedés a blues jellemző akkordjaival (domináns-szeptim és kvártsekszt-akkord), valamint a jazz ritmikus elemeivel
- Zenei formátan: elsősorban barokk szerkesztési mód tanulmányozása, a fuga forma, kantáta, oratórium, concerto grosso, bevezetés az ellenpont szerkesztési módjába
- Variációs formák megismerése és improvizációs lehetőségeinek kiaknázása
- Különbségek a homofón és polifón szerkesztési módok között

Kapcsolódási pontok

- Fény és sötét árnyalatok a zenében és a képzőművészetben
- A szakrális egyházi és a világi zene polaritásai és jellegzetességei
- Történelmi korkép
- A középkor és reneszánsz zenei jellegzetessége

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Formatani fogalmak (fuga, variációs formák, kantáta, oratórium, concerto grosso)
- Jazz és blues stílusjegyei

A fejlesztés várt eredményei

- A felső tagozatos kórusal nagyobb lélegzetű darabokat tanulnak meg
- Ebben az évben a diákok műballadával foglalkoznak
- A dobolás epocha alatt nehezebb ütemekkel és azok együtthangzásával ismerkedhetnek meg
- Megismerik a jazz és blues stílusjegyeit
- Továbbfejldik az improvizációs készségük

- Újraértékelik a zeneelméleti ismereteiket
- Megismerik a barokk szerkesztési módot (fuga forma)
- Különböző hangszereket tanulmányoznak
- Képesek megtalálni az összefüggéseket a különböző történelmi korok és zenéjük, illetve a zene és más művészetek között
- Találkoznak a mai zenei élettel: improvizációban próbálnak ki különböző, a kortárs zenében használatos komponálási technikákat
- Különböző műveket, zenei életrajzokat tudnak összehasonlítani, írásban feldolgozni, elemezni.
- Koncerteket látogatnak, melyekre felkészülnek és melyeket utólagosan feldolgoznak

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezt a korosztályt a klasszikus zene hangulatvilága, a szonáta, a szimfónia formai szerkezetének tanulmányozása, a téma és melléktéma ellentéte és kapcsolata jellemzi. A diákok megérik, hogy ez a zenei forma az emberből indul ki, és megismerése az ember megismeréséhez vezet el. Ebben az évben találkoznak az ellenpontozás technikájának egyszerűbb elemeivel is. Érdekes lehet egy áttekintés a zenepszichológiáról, azaz a zene hatásairól az ember életében. Mindezeket jól lehet tömbösíteni egy Beethoven-epochában, amelyből az ember küzdelmei, érzésviharai, mélypontjai és megdicsőülése kihallgatható.

Nagyobb szerepet vállalhatnak a fiatalok a koncerteken előadókként és szervezőkként egyaránt (hirdetés, programfüzet, utcai muzsikálás, mint kedvcsináló, stb.). Aktívabb a részvétel a helyi közösség életében.

Órakeret 52 óra

Előzetes tudás

- Nagyobb lélegzetű darabokat képesek előadni
- Jól kifejlődött ritmusérzék
- Széleskörű zeneelméleti és zeneirodalmi ismeretek
- Harmonikus és polifonikus hallás

Tantárgyi fejlesztési célok

- A dalkincs bővítése
- Népdalok, műdalok, operaáriák, dalok musical-ekből, sanzonok, a capella és kísérettel
- Klasszikus kórusművek négy- vagy többszólamban
- Jazz jellegű dalok feldolgozásai
- Spirituálék, gospel-ek
- Iskolazenekar, kamaraegyüttes, osztályzenekar, melyben mindenki képessége szerint részt vehet
- Bővülnek az improvizációs formák
- Feszültség és oldás tükröződése a harmóniakban, sors, szenvedés, megdicsőülés zenei megvalósulása

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Alapvető harmóniai tanulmányok, adott dallam harmonizálása
- Kompozíciós tanulmányok, klasszikus ellenpont gyakorlatok
- Kórus-átíratok Beethoven műveiből (Gyászinduló, Appassionata II. tétel, stb.)
- Jól ismert zeneszerzők vagy zenészek (köztük akár neves jazz és popzenészek) életrajzáinak

egyéni feldolgozása

- Áttekintés a zenepszichológiáról, a zene hatásai (filmzene, reklám, háttérzene, elektromos zene, a zene szerepe a vallásban, a politikában)
- A szonátaforma, szimfónia, versenymű, opera formatani elemzése
- Koncertlátogatás előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Kapcsolódási pontok

- Költészettan: nyelvi elemek a zenei szövegben (verslábak, frázisok, szakasz, rímképletek, versmértékek motívikus megfelelői)

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Poliritmusok
- Összhangzattani fogalmak, funkcionalitás
- Ellenponttani alapfogalmak
- Nagy zenei formák (oratórium, szimfónia, szonáta, versenymű, vonósnégyes)

A fejlesztés várt eredményei

- Tovább bővül a dalkincsük áriákkal, sanzonokkal, klasszikus dalokkal
- Nagyobb tapasztalatra tesznek szert a kórus- és zenekari munkában
- A felső tagozatos kórusokkal a klasszikus négy- vagy többszólamú kórusművek mellett jazz jellegű darabokat, spirituálékat, gospel-eket is énekelnek
- Bepillantanak a harmóniatanba és ellenponttanba
- A zenei formában most a klasszikus stílus zenei formáit ismerik meg mélyebben, elemzik és próbálják ki (szonátaforma, szimfónia, versenymű)
- Jól ismert zeneszerzők vagy zenészek életrajzát dolgozzák fel önállóan
- Koncerteket látogatnak, melyekre felkészülnek és melyeket utólagosan feldolgoznak

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben van a legtöbb iskolában a zenetörténet epocha, mely az eddig ismert zenedarabokat, impulzusokat, stílusokat és szerzőket elhelyezi az időben. Az epocha kezdődhet akár az emberiség korábbi kultúrszakaszaival (ó-indiai, óperzsa, ó-egyiptomi, görög-római), és a 20. század zenei forradalmáig (Schönberg, Bartók) vezet el a diákokat. Továbbfejleszthetjük ezen a zenetörténeti epochán keresztül is a zenei ítéletet, a zenei ízlést és a zenei igényt. Kiemelt eleme a zenei munkának a klasszikus, illetve romantikus műdalok szólóéneklése. Megfigyelhető a zene drámai hatása, a ritmus-dallam-harmónia összedolgozása, a feszültség-oldás tükröződésében. Jó téma a zene keltette képek, valamint képek keltette zene (Muszorgszkij: Egy kiállítás képei, Richard Strauss: Till Eulenspiegel).

Fontos az összehasonlító célú zenehallgatás, pl. Dies irae a gregórián zenében, Mozart és Verdi Requiem-miséiben.

Órakeret 52 óra

Előzetes tudás

- Biztosabban olvasnak bonyolultabb kottaképet
- Koncentráltan hallgatnak zeneműveket és az elmélyített zeneelméleti tudásra alapozottan meg tudják ítélni ezeket

- Képesek kihallgatni a művek érzelmi hátterét

Tantárgyi fejlesztési célok

- A dalkincs bővítése: romantikus műdalok, kórusművek, népdalok, kamarakórus (duók, triók, kvartettek is) a capella vagy kísérettel
- Tiltakozó dalok, társadalomkritika
- Iskolazenekarban, kamaraegyüttesekben, osztályzenekarban (speciális hangszerelés, amelyben mindenki képesség szerint részt vehet) dolgoznak a diákok
- Bővülnek az improvizációs formák
- Zenetörténet epocha a főoktatásban
- Fejlődési korszakok a zenetörténetben a kezdetektől a 20. századig
- Jelentős művek a különböző korszakokból, hangsúlyosan a romantikából
- Apollói, dionüszoszi elemek kifejezőmódjai, formái
- Programzene

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Szólóéneklés (pl. Schubert: Téli utazás, más romantikus műdalok)
- Különböző zenedarabok leírása, összehasonlítása, osztályozása
- A klasszikus formák átalakulása, kibővülése
- A kromatikus hangsor
- Egészhangú skála
- A tonalitás széthullása
- írásos munkák nagy romantikus zeneszerzők életéről (Schumann, Chopin, Liszt, Wagner)
- Koncertlátogatás előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Kapcsolódási pontok

- Történelem: a kereszténység zenéje (gregorián zene, az európai zenekultúra kútfője)
- Történelmi korszakok/zenei stílusok
- Török világ - keleti elemek a Kárpát-medence népzenejében

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Programzene
- Egészhangú skála
- Zenei stílusok
- Művészettörténeti vetületek
- Kromatika
- Formatani fogalmak

A fejlesztés várt eredményei

- A dalkincs további bővülése romantikus műdalokkal, forradalmi, tiltakozó dalokkal
- Hangszeres részvétel kamaraegyüttesekben, zenekarban
- Felső tagozatos kórus, kamarakórus repertóriumának bővülése
- Bővül az improvizációs lehetőségek tárháza
- Átfogó kép az ókor zenéjétől napjaink zenéjéig
- Új zenei formákkal találkoznak: szimfonikus költemény, rapszódia
- Megismerik a romantikus zene érzelmi tartalmait
- A zeneszerzők életét önállóan dolgozzák fel
- Ismerik a kromatikus hangsort és egészhangú skálát

- Koncerteket látogatnak, melyre felkészülnek és melyeket utólagosan feldolgoznak

12. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Röviden újra át lehet tekinteni a zenetörténetet, de ebben az évben a hangsúly a 20. századi és kortárs zenén van. A diákok képessé válhatnak arra, hogy a modern zene jellegzetes jelenségeit felismerjék és leírják. A zenetörténet fő áramlatainak megértése segít a diákoknak abban, hogy tudatosan forduljanak a ma kérdései és problémái felé. Megértik, hogyan tükröz személyes emberi és isteni, szakrális érzéseket a zene (világi és egyházi zene). Megélik a drámai-lírai kontrasztokat, valamint a magunkból kifelé, vagy a magunkba befele vezető hanghatásokat.

Ekkorra kialakulhat egyfajta érzék a fiatalokban, hogy a különböző zeneszerzők stílusát első hallásra meg tudják különböztetni egymástól (pl. Haydn, Mozart, Beethoven). Fontos esemény lehet egy olyan közös művészeti alkotás létrehozása, amelyben több művészeti ág is összekapcsolódik.

Órakeret 54 óra

Előzetes tudás

- Biztonsággal eligazodnak a zenekultúrákban
- Kifejlett ritmus-, harmónia-, formaérzékük képessé teszi őket arra, hogy aktívan bekapcsolódjanak környezetük zenei életébe
- Fogékonyak a zenei minőség és esztétikai értékek iránt

Tantárgyi fejlesztési célok

- Dalkincs bővítése: kórusművek, népdalok, 20. századi műdalok, kamaradarabok a capella és kísérettel
- Szólóéneklés
- Felső tagozatos kórus: Bartók és Kodály egyes kórusművei, Palestrina, Monteverdi, Byrd polifón egyházi művei, kantáták
- Iskolazenekarban, kamaraegyüttesekben, osztályzenekarban mindenki képessége szerint vesz részt
- Bővíthetnek az improvizációs formák
- Zenetörténeti áttekintés, melyben a hangsúly a modern zenén van (Debussytól)
- A zene fejlődése a második világháború után
- Ráttekintés a kortárs zenére (Ligeti, Kurtág, Janacek, Arvo Pärt, Penderecki, Cage, stb.)
- Filmzene
- A zene és technológia (elektronikus, szintetizált, számítógépes zene)
- Harmóniatan: tizenkétfokúság
- Búcsúkoncert, tehetséges diákok szólómunkája

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Közös műalkotás létrehozása különböző művészetek bevonásával (zene, költészet, euritmia, dráma, szobrászat, színhatások)
- Fontos 20. századi művek és zeneszerzők (Schönberg, Berg, Prokofjev, Sztravinszkij, Bartók, Kodály, Hindemith, Messiaen, stb.) ismertetése, jellemzése, összehasonlítása és csoportosítása
- Egy modern zeneszerző életrajza (önálló írásos munka)
- Koncertlátogatás: klasszikus és modern művek előkészítéssel és utólagos írásbeli feldolgozással

Kapcsolódási pontok

- Esztétika: mi az érték a zenében, esztétikai és érzéki élmények zeneisége
- Történelem: átfogó kép a történelmi korok lelki háttéréről
- Dráma: zenei háttér megteremtése

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Dodekafónia
- Modern zenei építkezés fogalmai
- Modern paleográfia alapfogalmai
- Szintetizált zene, számítógépes zene
- Bitonalitás, atonalitás, funkcionalitás, egészhangú skála, aleatórikus zene és konkrét

A fejlesztés várt eredményei

- Tovább bővül a dalkincs 20. századi műdalokkal, kamaradarabokkal
- A felső tagozatos vagy kamarakórusban nehezebb műveket is elénekelnek a diákok, pl. Bartók, Kodály, illetve reneszánsz vagy barokk nagy formákat
- A kórus és az iskola zenekara együtt lépnek fel
- A diákok saját műalkotást hoznak létre több különböző művészet bevonásával
- Egyes diákok szólóelőadáson dolgoznak
- A zenetörténetben újra elmélyednek, már megértik a 20. századi és kortárs zenét
- Fontos 20. századi műveket és zeneszerzőket ismernek meg
- Rátékingenek a zene és elektronika kérdéseire
- Elmélyülnek a harmóniatanban
- Megismerik a tizenkétfokúságot
- Képesek összpontosított, elmélyült figyelmű zenehallgatásra
- Koncerteket látogatnak, amelyre felkészülnek és amelyet utólagosan feldolgoznak

Művészeti tanulmányok – esztétika

Bevezetés

A tantárgy célja, hogy felébressze a diák művészetek iránti érdeklődését és segítse azok megértését. A művészeti szakorák elméleti háttérét adja, évfolyamonként más nézőpontból közelítve meg a művészetek szerepét, és az emberi tudat művészeti alkotásokban tetten érhető fejlődését.

A művészettel való munka elősegíti bizonyos lelki készségek kifejlődését, mélyülését, beleértve az érzékelés és ítéletalkotás erőteljesebbé válását.

Három alapvető szempont érvényes a felső tagozat négy osztályára egyaránt:

Az érzékszervi érzékelés finomítása, a tudatosabb hallás, látás és fogalomalkotás képességének intenzív iskolázása a vizuális művészetek, a zene és költészet tanulmányozásának segítségével. Ennek érdekében be kell vonni az érzékszervi tapasztalás teljes skáláját, ami az élő gondolkodás művelésének alapja.

Azt a képességet kell ápolni, amivel a művészetek esztétikai minőségét mind időben, mind térben értékelhetik. Cél a finom minőségbeli különbségek felismerésének iskolázása, az elméleti szókinccs és a művészeti terminológia kialakítása, hogy művészeti minőségeket lehessen megvitatni, mint forma, tömeg, tónus, szín és mozgás stb.

További célkitűzés a művészettel, művészettörténettel kapcsolatos tudás megszerzése az emberi tudat fejlődésének tükrében.

A művészeti tanulmányok új, különálló tantárgyként a felső tagozat elején jelennek meg válaszként

azokra a fizikai és lelki változásokra, amelyeken a fiatal emberek keresztülmennek, és azokra a kérdésekre és szükségletekre, amelyeket e változások eredményeznek. Ahogyan a tudományos tantárgyak új hangsúlyt kapnak, úgy a művészeti tanulmányok egyfajta egyensúlyt hivatottak létrehozni: a megváltoztathatatlan természeti törvények uralta világgal ellentétben a művészet egy olyan birodalom, ahol az emberi szabadság megnyílhat.

A nagy művészeti alkotások választ adhatnak a fiatalok tökéletességre törekvő vágyaira. Legalább képeken keresztül kielégíthetik az eszményi iránti vágyukat, és felmerülhet az a gondolat, hogy a képi megjelenés szellemi realitást takar. A művészetek világából vett témák a négy osztály során a fiatalok belső igényeiből, szükségleteiből adódnak, de a tananyag kiválasztása, a hangsúlyok megválasztása teljes mértékben a tanártól függ.

9. évfolyam

Művészettörténet

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A vizuális művészeteken, a művészettörténet alkotásain van a fő hangsúly. A nagy művészeti alkotások tanulmányozásának célja, hogy felébressze a művészetben rejlő szépség és nagyság iránti lelkesedést, élvezetet, valamint az alkotó, teremtő ember iránti csodálatot. Az érzések kifinomultabbak, árnyaltabbak lesznek, a megfigyelés élénkebbé válik, ahogy a fiatalok megismerik a műalkotások szemlélésének módját. Az esztétikai érzék kialakulását a nagy műalkotások megismerésén, tapasztalásán keresztül iskolázzuk. Egy további szempont, hogy a nagy történelmi időszakok és a művészettörténeti korszakok összetartozására felfigyeljenek, és ezeket, mint átalakulási folyamatokat érzékeljék. Lehet témánk a szépség: Mit találtak az ókori egyiptomiak szépségnek? Hogyan tapasztalták meg a görögök a szépséget? Mi volt a szépség elmélete, ideálja a reneszánsz idején? Mit jelent a szép az újkor emberének? A témát mindig konkrét, összevethető műveken keresztül mutassuk be, hogy jól érzékelhetővé váljanak az átalakulási folyamatok. Életkori sajátosságoknak jól megfelelőek lehetnek a nő- és férfiábrázolások vagy a mitikus, keverék lények. Ez utóbbira jó példa, hogy az ókori szfinxet alkotó lények hogyan jelennek meg a keresztény művészetben az evangélisták szimbólumaiban. A művészettörténet segítségével alakuljon bennük egy élő kép arról, hogy az emberiség fejlődése egy folyamat, amelynek következő állomása a mi korunkból nőhet ki, s ennek alakításában már ők is részeseek.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

Az előző évek történelemhez, művészettörténethez kapcsolódó ismeretei, valamint a művészeti tantárgyak ismeretei

Tantárgyi fejlesztési célok

Figyelembe véve az életkori sajátosságokat fontos, hogy ne egyszerűen „felsoroljuk” időrend szerint az alkotásokat, hanem segítsük a diákok személyes útkeresését a műalkotásokhoz. A művekkel egyfajta műhelyhangulatban tudnak igazán találkozni, amikor maguk is aktívvá válnak beszélgetéseken vagy feldolgozó, kreatív feladatokon keresztül. A 9. osztályban az ítélerő fejlődésének kezdetén erőteljesen élük át a polaritásokat. Ezt a fekete-fehér világot a grafika órák tananyaga is tükrözi. A művészettörténet alkotásait is az ellentétek jegyében rendszerezzük és mutatjuk be. Az időben távol lévő alkotások párba állíthatók tartalmuk, mondanivalójuk, készítési technikájuk stb. által. A fiatalok rendkívül nyitottak a mai kor alkotásaira. Érdekes az ősit, ókorit,

középkorit párhuzamba állítani érthető szempontok (pl. azonos téma, motívum, technika stb.) alapján újkori, modern kori alkotásokkal. Ezzel a múlt embere felé utat nyitunk, s a fiatal nem csak letűnt idők részének látja a múltban létrehozott értékeket, hanem ahhoz is közel tud kerülni, hogy miért csodálhatjuk ezeket ma is. Valamint ezen keresztül megéli azt a le nem zárt folyamatot, ami az emberiség útja, s amelynek jelen korunk is aktuális állomása. Fontos, hogy a fiatalokban kérdések ébredjenek, hiszen ez az epocha vezeti be őket a következő évek művészeti tanulmányaiba, amikor kérdéseikre keresik a válaszokat.

A filozófiai gondolkodásra még kevésbé képesek. Fontos, hogy konkrétumok, adatok, körülmények, művészeti technikák, alkotói életutak ismertetésén keresztül ébredjen bennük a csodálat, a kíváncsiság érzése. Ezeken keresztül tudják keresni az azonosulást az alkotással, és ébredhet fel bennük az igény a szellemi tartalmak megragadására. Ezek megfogalmazása azonban még korai lenne. Pl. egy ókori görög templom bemutatásánál a táj és annak megélése lehet a jó kiindulópont (a szigetek sokasága, az egymástól hegyekkel és tengerrel elszigetelt völgyek és öblök, a templom képe a tájban, az istenek természetéhez közeli imádata).

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Művészettörténeti alkotásokat választhatunk az alábbiakból:

az őstársadalmak és a természeti népek művészete

ókori Egyiptom

Mezopotámia művészete

Kréta művészete (bikakultusz, minoszi mondák)

görög művészet

római művészet

etruszk művészet

ókeresztény művészet

középkori művészet

reneszánsz művészet

az újkor művészete

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem ismereteire, valamint a mozgókép kultúra, és a művészeti szaktárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bevezetés a művészeti tanulmányokba, esztétikába; művészettörténeti ismeretek; műhelyhangulat, személyes út a művekhez; az emberiség útjának, mint folyamatnak érzékelése a művészet tükrében (párhuzamok)

A fejlesztés várt eredményei

A diák fel tudja ismerni a különböző korok emberábrázolásait.

A mitológiák, mondák, életképek alapján tud következtetni az emberek gondolkodására, életmódjára.

Meglátja a komponáltságot, kompozíciót.

Gyakorlatok által megtapasztalja a különböző korok tér- és emberábrázolását.

Esztétikai- és szépérzéke fejlődik.

Ismertetni tudja festmények, szobrok készítésének technológiáját, pl. bronzöntés, freskó

10. évfolyam

Költészet

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 10. osztályban az esztétika tantárgyban a költészet-epochán, a költészet és nyelv művészete által lépünk tovább.

Ennek köszönhetően a fogalomalkotás és a nyelvi kifejezőeszközök művészi használata válhat érettebbé. Ez az év is alapvetően az alkotó, műhelyhangulatban zajló megközelítésre alkalmas. A 9. osztályban a képeket az alkotásokon keresztül kívülről kapták a fiatalok, most a nyelv által belső képeiket adhatják át, gyakorolva a megfogalmazás különféle stílusbeli, formabeli jellemzőit.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

A 9. osztály ismeretei, különös tekintettel a magyar nyelv és irodalom, a történelem, a művészettörténet ismereteire, valamint a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ez az epocha a nyelv eredetének és szerepének, a nyelvnek mint lényegi kommunikációs eszköznek, a szimbolikus kifejezési módoknak és a világ minőségei megnyilatkozásának vizsgálatával kezdődhet. A költészet tanulmányozása felfedezi, hogyan válik a költészet és a nyelv művészeti formává. Az idő a művészi képzésben szerepet játszó dimenzióként jelenik meg. A „térbeli” és „időbeli” művészetek polaritásának vizsgálata itt történik először. Itt a forma és stílus kerülnek előtérbe. A fiatalok megtanulják, hogy az érzések alakot és formát kaphatnak a költészetben keresztül.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fő feladat a költészet mesterségének tanulmányozása: a különböző verselési módok, versmértékek, műfajok (pl. óda, szonett, ballada), rímképletek megismerése és gyakorlása: diákok különféle költői stílusban saját költeményeket hoznak létre. Fontos, hogy minden stílusárnyalatot objektíven értékeljenek: legyen az magasztos vagy komikus, mélyen bensőséges vagy felszínes. Sokféle rím, az asszonánc, az alliteráció, a hangszimbolika költői stílusra gyakorolt hatásai szintén képezhetik a vizsgálat tárgyát. Ugyanígy foglalkozhatnak a különféle eredetű szavak tanulmányozásával. E témához kapcsolódik a szleng, az argó nyelv hatásának vizsgálata a köznyelvre; és a különböző nyelvi klisék, valamint a reklámban, politikában és általában a médiában használt szavak erejének tanulmányozása is.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a magyar nyelv és irodalom ismereteire, továbbá a művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

a nyelv szerepe; forma és stílus; versmértékek, műfajok, műnemek, rímképletek, költői stílus, költői eszközök hatása a stílusra, a szavak ereje

A fejlesztés várt eredményei

A diák ismeri a költészet mesterségének alapelemeit, és ismeretei alapján alkotni képes. A tantárgy intenzív kreativitásra sarkallja a diákokat a nyelv birodalmában.

11. évfolyam

Zenetörténet

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Amint a fiatal emberek mind jobban befelé, szellemi kérdések felé fordulnak ebben a korban, a zenén keresztül finoman kapcsolódhatunk változó szellemi-lelki világukhoz. Külön epochaként is lehet tanítani vagy kombinálva a festészettel, irodalommal. Az utóbbi esetben az általánosabb elméletek, a művészeti ágak sajátosságai és összetartozásuk az esztétika által nagyobb hangsúlyt kap. Megvizsgálják a művészeti ágakban levő hasonlóságokat és polarításokat. Például fő motívum lehet a festészet és szobrászat a beszédőtől és a zenétől való eltérése: pl. ugyanannak a témának a feldolgozása a különböző művészeti ágakban.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

A 10. osztály ismeretei, különös tekintettel az esztétika, az irodalom, a történelem ismereteire, valamint a művészeti szakórak ismeretei, különös tekintettel a zenei ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A zenetörténet korszakban (amit általában a zenetanár tart) példákon keresztül mutatjuk be a zene történelmi fejlődését, így a diákok megtanulhatják a forma és stílus zenehallgatáson keresztül való érzékelését. Meg lehet nekik mutatni, hogy a zene egyedülálló a művészetek között abban, ahogyan „formát ölt az időben”. További lehetőség a magyar irodalom Parzival epochájához hasonlóan egy emblematikus mű alapos megismerése: pl. Mozart: Don Giovanni. A történet zenei eszközökkel való megvalósítása és kibontása világossá teheti a zenének, mint önálló művészeti ágnak sajátos lehetőségeit és eszközeit, valamint a többi művészeti ághoz való viszonyát. Ezzel példát adhatunk arra, hogy a művészeti ágak sajátosságait a fiatal felismerje és értékelje, valamint az ember művészettel összefüggő létéről, az esztétika kérdéseiről egyre határozottabb és tagoltabb képet alkosson.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok áttekintést kapnak a zene történetéről, az ősi kultúráktól napjainkig.

Javasolt témakörök:

a görög hangnemek

a középkori egyházi zenék, az egyszólamú énekektől a polifóniáig,

a trubadúr és minnesänger énekek

az opera születése

a barokk zene - Bach, Händel

a tonalitás fejlődése - Haydn, Mozart

a zene patronálása

a romantika forradalma

a művész, mint önálló alkotó megszületése- Beethoven

a szimfónia, a concerto és a nagyopera kialakulása

a nagy XIX. századi zeneszerzők élete

a tonalitás összeomlása a XX. században,

a 12 fokú hangsor,

példák XX. századi zeneszerzők műveiből.

Nietzsche elméletét az apollói és dionüszoszi minőségek ellentétéről is alkalmazni lehet a zenére. (Néhány példa e polarításra: pentaton/kromatikus, hang/dallam, Handel/Bach, Debussy/Wagner). Egy választott mű részletes ismerete, elemzése adott szempontok szerint.

Kapcsolódási pontok

történelem, magyar irodalom, zene szakóra, művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

zenetörténeti ismeretek; műelemzés: tartalom, mondanivaló, zenei eszközök és ezek összefüggései; a zene más művészeti ágakkal való összefüggései

A fejlesztés várt eredményei

A diák fel tudja ismerni a különböző zenetörténeti korszakok jellemző alkotásain keresztül a kor zenéjének sajátosságait.

A zenei nyelv értőbb hallgatójává válik.

A zeneórák gyakorlati tapasztalatait alátámasztja elméleti ismereteivel.

A művészet esztétikai egységéről és a művészeti ágak sajátosságairól képet alkot a zenén keresztül.

Legalább egy emblematikus művet alaposan ismer és adott szempontok szerint elemezni tud.

12. évfolyam

Építészettörténet

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az év azon követelményének megfelelően, miszerint a tananyagot egyetemes szempontból kell megközelíteni, a téma a művészetek egészének áttekintése lehet. Ugyanakkor az építészet jelenik meg a 12. osztályban a lehangsúlyosabban. Az építészet, mint egyetemes művészet jelenik meg, magába foglalva az összes többi művészetet. Ez egy teljes vagy mindent magába foglaló műalkotás elméletéhez vezethet. Ezzel összefüggésben külön témaként megjelenhet „a művészet filozófiájának”, az esztétikának a bevezetése is.

Órakeret **30 óra**

Előzetes tudás

A 11. osztály ismeretei, különös tekintettel az esztétika, történelem, magyar nyelv és irodalom ismereteire, valamint a művészeti szakórák ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az építészetet, mint a művészetek között különleges helyet elfoglaló ágat mutatjuk be. Fejlődését három szempont figyelembevételével lehet vizsgálni: művészi forma és alak, technikai felépítés és társadalmi funkció. A fejlődés fő lépcsőit példák bemutatásával ismertetjük. Különböző utak mentén lehet e szempontokat megközelíteni, pl. a belső terek megjelenése és fejlődése, tér és épület, a tér minőségei (pl. hosszirányú vagy centrálisan orientált terek), egy tér jellege a vallási szemlélet kifejeződéseként, és így tovább. Az építészet fejlődése tükrözi az emberi tudat fejlődésének kulturális és történelmi lépcsőit.

Természetesen az építészet tanulmányozása egészen napjainkig vezet.

Mind mélyebbre lehet hatolni a művészet értelmét és lényegét tekintve, ehhez Schiller: Levelek az

ember esztétikai neveléséről című műve megfelelő tájékozódási pontot jelenthet. Ez továbbvezethet századunk művészetéről való gondolkodásig, pl. Paul Klee, Joseph Beuys vagy John Berger és a modern művészet esztétikai problémáig.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az építészet története az őskortól napjainkig

XX. századi művészet

Kortárs művészet

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, az irodalom ismereteire, valamint a mozgókép kultúra, és a művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Művészettörténeti ismeretek, művészetfilozófiai, esztétikai fogalmak, az ember tudati fejlődésének útja a művészet tükrében

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók áttekintik, összegzik a szobrászatról, festészetről tanultakat, építészeti háttérrel.

Egyeztetni tudják a földrajzi helyet, a történelmi eseményeket, a vallási hátteret a művészettörténeti, építészeti korokkal.

Megtanulják szemlélni és értelmezni a modern műalkotásokat, az esztétikai fogalmak használatára törekcszenek.

Mozgóképkultúra és médiaismeret

Bevezetés 9-11. évfolyam

A Mozgóképkultúra és médiaismeret a Waldorf-iskolákban a vizuális művészetek részeként, választható tantárgyként a középiskola (felső tagozat) három évfolyamán jelenik meg. Ennek a tantárgynak a célja, hogy a fiatalok tájékozódni és választani tudjanak a mozgóképkultúra és média területén, és támogatást kapjanak ahhoz, hogy értő, kritikus, ugyanakkor egyenrangú résztvevői lehessenek az új társadalmi színtereken zajló érintkezésnek, a médiademokráciának. E célok az életkori sajátosságok figyelembevételével, a tevékenység-központú, kreatív lehetőségek felhasználásával érhetőek el, élmény gazdag helyzetekben, játékos, alkotó vagy a disputa-módszerre épülő feladatokkal, művek feldolgozásával, önálló és csoportosan végezhető kreatív gyakorlatokkal. Az informatikához szorosan kötődik ez a tantárgy, de az eszközök használatának technikai ismeretei helyett itt a művészi értékek közvetítésének sajátos, digitális kultúrához köthető lehetőségein van a hangsúly. A kreatív tevékenység az adott iskola technikai lehetőségei szerint alakítható.

A feldolgozásra kerülő művek és műrészletek választásánál fontos szempontot jelentenek a műalkotások által közvetített sors- és magatartásminták, és a művészi mondanivaló, amellyel egyrészt kapcsolódunk az aktuális pedagógiai célokhoz, másrészt a különböző tantárgyakhoz. A mozgóképkultúra és médiaismeret egy-egy epocháján olyan alkotásokat, alkotói gondolatokat és műrészleteket mutatunk fel, amelyek mintát adhatnak a fiataloknak az értelmezésre és az értékválasztásra, és egyéni, iskolán kívüli választásaihoz mércét jelenthetnek. A mozgóképkultúra és médiaismeret tehát nem egyszerűen filmek vetítését jelenti, hanem az ezen a területen létrejött művek értő, elemző, feldolgozó megközelítését, és ehhez kapcsolódó elméleti és gyakorlati alkotások létrehozását. Ezeket az órákat kiegészíthetik filmklubok, művészeti intézmények

látogatásai (mozi, színház, hangverseny, múzeum, kiállítás), és a közös élmények megbeszélése, értelmezése. A film és média területén dolgozó szakemberek meghívásával lehetőséget teremthetünk arra, hogy a fiatalok személyes érdeklődésük mentén felmerülő kérdéseikre hiteles válaszokat kaphassanak.

A mozgóképkultúra és médiaismeret során találkozhatunk azzal az általános jelenséggel, hogy a klasszikus műveltségi terület populáris irányba tolódik és hatásokat manipulál, ezért a tanár a fiatalok életkori sajátosságaiból adódó igényeit a minőségi alkotások és művészi értékek felé tereli. Ugyanakkor megfelelő módon felhasználható ez a tantárgy az önismeret és a szocializáció érdekében, a fiatalokat mélyen érintő pszichológia, társadalmi és világnézeti kérdések megvitatására. Elsődleges a művészi értékeket hordozó filmek megközelítése, és olyan alkotók gondolatainak ismertetése, akik a Waldorf-pedagógiával összhangba hozható értékeket közvetítenek világnézetükkel és művészi alkotásaikkal. A média területén kialakult vizuális jelenségekkel az életkori sajátosságok szerint egy-egy téma erejéig foglalkozunk.

A mozgóképkultúra és média területein napi szinten jó néhány új alkotás kerül a nézők elé. A mennyiség helyett a minőség megragadására törekszünk.

9. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mozgóképkultúra és médiaismeret a 9. osztályban kerülhet bevezetésre. Ebben az évben a művészettörténet epochához kapcsolódva rámutathatunk a kommunikáció történetének meghatározó fordulópontjaira, az írásbeliség, a könyvnyomtatás és sokszorosítás, a fotografikus képrögzítés és a digitális jelkezelés folyamatára, e folyamat történelmi hátterére és a változás társadalmi következményeire. Ugyanakkor láttatnunk kell a képek egymásutániségának, a történet elmondhatóságának vizuális lehetőségeit a művészettörténet során, amivel mindig is élt az ember (pl. őskori barlangfestmények, ókori egyiptomi falfestmények, középkori freskók, Bayeux-i falikárpit, stb.).

A bevezetés jelentse a fogalmak tisztázását: a média fogalma, a televíziós és filmművészeti műfajok, ezek kialakulásának háttere, a műfajok jellemzői. A népszerű vagy tömegkultúra és a szerzői vagy elitkultúra jellemzői. Üzenet, értelmezési lehetőségek. Valóság, virtuális valóság.

A média kapcsán az alábbi témák kerülnek elő:

A tömegtájékoztatás és demokrácia: a nyilvános beszéd szabadsága és felelőssége; média és hatalom; a hír értéke. Tartalomszabályozás, cenzúra, médiatörvény. Erkölcsi normák, médiaetika. Jelenségek a médiában: az erőszak (okok, hatások, kezelésük); sztárok és szenzációk; a nemi szerepek reprezentációja. Társadalmi csoportok, közéleti események ábrázolása, megjelenítése a médiában (sztereotípiák, reprezentáció, tematizáció).

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

Az első 8 osztály ismeretei, különös tekintettel az irodalom, a történelem ismereteire, és a művészeti szaktárgyakra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok megismerik a mozgóképkultúra kialakulásának előzményeit, és történelmi lehetőségeit, rátekintve annak értékeire és veszélyeire.

A médiában közölt tartalmak egyidejűleg többféle célt szolgálhatnak, ezek felismerése az üzenet értelmezésének része: megörökítés, tájékoztatás, a vélemények befolyásolása, jövedelemszerzés,

szórakoztatás, gyönyörködtetés, önkifejezés, új gondolatok ébresztése. Ehhez kapcsolódóan olyan példákat ismernek meg a fiatalok, amelyek lehetővé teszik a szerzői nézőpont és szándék, a szemléleti és műfaji keretek, valamint a műsortípusok felismerését, és az ezeket szolgáló audiovizuális kifejezési eszközök azonosítását.

A fiatalok foglalkoznak az értelmezés lehetőségeivel. A műalkotások a megjelenített események személyes azonosuláson alapuló, szabad értelmezésére ösztönöznek, a műsorok és az internetes tartalmak többsége egyszerűsíti a befogadást és beszűkíti az értelmezési lehetőségeket. A fiatalok az értelmezési lehetőségek gazdagságára és korlátozott mivoltára látnak rá a hozott példákon keresztül.

Képzetet alkotnak a fogyasztói társadalom igényeire épülő műsorgyártás, amelyet többnyire a szórakoztatás, a néző vágyainak a kielégítése, az örömevőre építő fogyasztás határoz meg, és a gondolatokat ébresztő, művészi alkotás különbségéről.

Rálátanak a média sajátos szabályrendszerére, és az ebből adódó néhány jelenségre, annak pozitív és negatív hatásaira, és a hatáskeltés eszközeire.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalok megismerik a kommunikáció történetének kiemelkedő pontjait: a fotózás története, a filmezés története, az első alkotások, műfajok. Ennek kreatív feldolgozása lehetséges pl. zoetrope, cinematograph készítése, képregény rajzolása, fotó készítése lyukkamerával stb. által.

Az elbeszélés szerzői és műfaji lehetőségeit tanulmányozzák klasszikus és kortárs alkotások példáin keresztül.

Értelmezési gyakorlatokat végeznek:

Sztereotípiák és konvenciók azonosítása a mozgóképi szövegek környezetben. Azonos események eltérő médiareprezentációinak összevetése. Médiaszövegek értelmezése alapján feltevések, állítások megfogalmazása a szöveg keletkezésének háttéréről, a közlő (szerző, médiainstanszión) szándékairól, a hatáskeltés eszközeiről. Intertextualitás felismerése, utalás és hatáskeltés a művekben.

Feldolgozásra ajánlott klasszikus művek: az első filmek; Kertész Mihály: Casablanca, 1942; Akira Kurosawa: A vihar kapujában, 1950; Fábri Zoltán: Hannibál tanár úr, 1956; Francois Truffaut: Négyszáz csapás, 1959; Peter Brook: A legyek ura, 1962;

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, a művészettörténet ismereteire, valamint a művészeti szaktárgyak, és az informatika.

Kulcsfogalmak / fogalmak

a médiakultúra kialakulása, művészettörténeti helyzete, társadalmi jelentősége, pozitív és negatív jellemzői; műfajok, alkotói szándék; jelenségek a médiában; értelmezési lehetőségek; intertextualitás

A fejlesztés várt eredményei

A média és filmművészet területeit és műfaji sajátosságait felmutató alkotások és műrészletek bemutatása, a fogalmak tisztázása és a történelmi áttekintés bevezeti a diákokat a mozgókép kultúra múltjába és jelenébe. Az internet, a televízió és a filmművészet sajátosságait, és az alkotások, műsorok, weboldalak létrehozásának szándékait és a hatáskeltés alapvető eszközeit felismerik, az üzenet többszintű olvasására törekszenek. A típusosság, a konvenció és az egyediség jellemzői érthetővé válnak számukra, a tömegkultúra termékeit és a művészi értéket hordozó alkotásokat megkülönböztetik, értelmezési lehetőségeit felismerik.

10. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben a hangsúly a filmelbeszélés eszközrendszerén van. Ez egyrészt a filmkészítés technikai, formanyelvi lehetőségeinek megismerését jelenti, másrészt a szereplők választásában rejlő lehetőségek megközelítését. A figyelemirányítás, a hangulatteremtés és az értelmezés legfontosabb eszközeire (nézőpont, távolság, fényviszonyok, kameramozgás, szerepjáték, montázs) irányítjuk a figyelmet, és ezek hatásmechanizmusát értik meg a diákok művek példáin és művészi tevékenységen keresztül. A filmkészítés feltételei és legfontosabb mozzanatai válnak világossá, különösen a forgatókönyvírás szempontjai. A fiatalok megismerhetnek filmkészítésekről készült dokumentumfilmeket, alkotók (rendezők, operatőrök, színészek stb.) nyilatkozatait a filmforgatás folyamatairól. Treatment készítése, forgatókönyvírás vagy egyszerűbb rajzfilm, és egy történetet sugalló fotósorozat alkotása lehet a művészi tevékenység. Fő téma a fikció és valóság kérdésköre, és ezen belül az érzelmi hatás.

Jelenségek a médiában: a reklám (a szándék, a hatás eszközei, pszichológiai jellemzők, látvány és hangzás összekapcsolása)

Órakeret **34 óra**

Előzetes tudás

A 9. osztályos mozgóképkultúra és médiaismeret tanulmányai, különös tekintettel a műfaji sajátosságokkal és a hatáskeltés eszközeivel kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tantárgyi célokat az alábbi témák feldolgozásával valósítjuk meg:

A látvány mozgóképi ábrázolása, a kameramozgások, utalások, időbeliség, megvilágítás és ezek hatása a nézőre. Valószínűség és fikció megjelenítésének képi eszközei. A vágás lehetőségei: párhuzamos és asszociációs montázs; flash-back; lineáris és nemlineáris történetépítés és ezek megjelenítése.

A szereplő a mozgóképen: archetípusok vizsgálata, egyéniség, fotogenitás, színész és civil szereplő, a viselkedés a kamera előtt, színészi képesség, testbeszéd, a viselet, játzmák, mit mond a szereplő és hogyan.

Valóságos/valószerű, dokumentumfilm/játékfilm.

A mozgókép a fogyasztói társadalom szolgálatában, a reklám, mint vizuális mű.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalok megismerik a filmkészítés formanyelvi eszközeit, a tartalom és a struktúra összefüggéseit hozott példákon keresztül. A montázs sajátos lehetőségeit megismerik. A látvány és hangzás érzelmekre gyakorolt hatásaival, és a hangulatkeltés vizuális eszközeivel foglalkoznak. A szereplők választása és a színészi munka értelmezhetővé válik számukra a tartalom, az archetípus és a mondanivaló szempontjából.

Értelmezési gyakorlatokat végeznek:

Nem-lineáris és összetett cselekményű szövegformák felismerése, tagolása, értelmezése, létrehozása, elemzése.

Adott szöveg fikciós vagy dokumentum-jellegének megfigyelése, felismerése;

Összetettebb tér- és időviszonylatok, illetve karakter- és konfliktusviszonylatok felismerése.

Feldolgozásra ajánlott klasszikus művek:

Robert J. Flaherty: Nanuk az eszkimó, 1922, Charlie Chaplin: Aranyláz, 1925; Dziga Vertov: Ember

a felvevőgéppel, 1929, Orson Welles: Aranypolgár, 1941; Luchino Visconti: Megszállottság, 1943 ; Vittorio de Sica: Biciklitolvajok, 1946; Jean-Luc Godard: Kifulladásig, 1959; Alfred Hitchcock: Psycho, 1960, Tarr Béla: Családi tűzfészek, 1972, Gothár Péter: Megáll az idő, 1981

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom és az esztétika ismereteire, valamint az informatika, a művészeti szaktárgyak

Kulcsfogalmak / fogalmak

A filmkészítés, formanyelvi eszközök; a szereplő; a montázs; fikció és valóság; érzelmi hatás; nemlineáris cselekményű történet; a forgatókönyv

A fejlesztés várt eredményei

A diákok a filmkészítés alaplépéseivel, feltételeivel tisztában vannak, a forgatókönyv jellemzőit ismerik. A szereplők jellemzőinek értelmezésére a tartalom szempontjából képesek. A mondanivaló, az érzelmi hatás, és a hangulatkeltés eszközeire ráismernek, értelmezni tudják ezeket, és értékeln tudják művészi jellemzőit. A nem-lineáris cselekményű történetek elemzésére képesek, és a montázs szerepét ismerik. A fikció és valóság viszonya értelmezhetővé válik számukra filmalkotások alapján.

11. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mozgóképkultúra és médiaismeret célja ebben az évben, hogy a történetben kibontakozó átalakulási és fejlődési folyamatokra helyezze a hangsúlyt. Feltehető a kérdés, hogy „te hogyan folytatnád/fejtenéd be a történetet, hogyan alakulna, ha így vagy úgy folytatódna, mi az üzenet, ha a történetet úgy alakította a rendező, ahogy, és mi lenne, ha másként folytatta volna?” Elsődleges a rendezés jelentőségének megismerése. Olyan műveket ismernek meg a fiatalok, amelyeken keresztül jelentős rendezők művészi szándékaival és gondolataival foglalkozhatnak (pl. A. Tarkovszkij, I. Bergman, P. Brook, P. Greenaway, Szabó István), s a társadalmi, történelmi helyzethez is kötődő, arra reagáló művészi „válaszokkal”. A jelentős rendezők mellett iskolákhoz kötődő rendezők alkotásait is megismerik, megértve a közös jegyeket, célokat. Foglalkoznak a mozgóképi mű elbeszélő szerkezetével, valamint a stílussal, és a korstílussal. Eljutnak a műelemzés, a filmkritika írásáig, és kreatív tevékenységük lehet a filmkészítés.

Jelenségek a médiában: a klip, amelyben a ritmusnak, s a folyamatnak, (illetve a folyamat megszakításának, hiányának) a filmtől eltérő jellegét ismerik meg. („stíluhák”, plágium, fragmentum)

Órakeret 34 óra

Előzetes tudás

A 10. osztály mozgóképkultúra és médiaismeret tanulmányai, különös tekintettel a hangulatkeltés eszközeivel, a nem-lineáris történetvezetéssel, a forgatókönyvvel és a film formanyelvi eszközeivel kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A fiatalok a választott filmeket és filmrészleteket adott szempontok alapján értelmezik, és megismerik a rendező szándékait és szempontjait. Ezek segítségével foglalkoznak a mű

szerkezetével, a rejtőzködő szerkezettel, a makro- és mikroszerkezettel, valamint értelmezni tudják a ritmus és a szubjektív idő jelentését.

A stílus, a stílusalkotó elemek, a személyesség és a filmtörténeti korstílusok megközelíthetőkké válnak számukra a hozott példák alapján.

Az alábbi stílusirányzatok alkotásaiból válogathatunk: dokumentarizmus, német expresszionizmus, francia avantgárd, szovjet avantgárd, olasz neorealizmus, francia új hullám, cseh új hullám, német új film, budapesti iskola.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fiatalok megismerik jelentős rendezők alkotásait, bepillantanak valamely alkotói életútba és az alkotó művészettel kapcsolatos gondolataiba.

Filmalkotásokról szóló írásokat, kritikákat, elemzéseket, filmesztétikai tanulmányokat ismernek meg, és maguk is készítenek elemzést, kritikát.

Fogalmat alkotnak az egyéni stílusjegyekről és filmművészeti korstílusokról.

A filmalkotásokban megmutatkozó fejlődési utat értelmezik és értékelik.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel az irodalom, a történelem, az esztétika ismereteire, valamint az informatika, és a művészeti szaktárgyak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

rendezés; a mozgóképi mű szerkezete; fejlődési út, folyamat és ritmus; stílus és korstílus

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek a filmek elemzésére és értékelésére. Vannak ismereteik jelentősebb rendezők alkotói útjáról, sajátos stílusjegyeikről, és betekintést nyertek a filmtörténet néhány korstílusába. Rálátnak a rendezői munka mibenlétére, a történetben elmesélt fejlődési út fordulópontjait a mondanivaló és a művészi értékek szempontjából értelmezni képesek.

A Waldorf-iskolák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke

I. HELYISÉGEK

Eszközök, felszerelések	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
tanterem	osztályonként 1	
szaktanterem	a helyi tantervben foglaltaknak megfelelően	a szaktantermet igénylő tárgy belépésének évfolyamától
tornaterem	iskolánként 1	kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel
tornaszoba	iskolánként 1	ha az iskolának nincs saját tornaterme
sportudvar	iskolánként 1	helyettesíthető a célra alkalmas szabad területtel, szabadtéri létesítménnyel; kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel
iskolaittkári iroda	iskolánként 1	a három és az ennél kevesebb évfolyammal

		működő iskolában az nevelőtestületi szobával közösen is kialakítható, ha a helyiség alapterülete ezt lehetővé teszi
nevelőtestületi szoba	iskolánként 1	
intézményvezetői iroda	iskolánként 1	iskolaitkari irodával összevontan is kialakítható
könyvtár	iskolánként 1	kivéve, ha a feladatot nyilvános könyvtár látja el
könyvtárszoba	iskolánként 1	ha az iskolában nincs könyvtár vagy a székhelyen, telephelyen nem működik könyvtár; amennyiben nem működik az iskolában legalább négy osztály, a könyvtárszoba tanteremben is kialakítható
orvosi szoba	iskolánként 1	
Kiszolgálóhelyiségek		
sportszertár	iskolánként 1	
aula (előtér, közösségi tér)	iskolánként 1	attól az évfolyamtól kezdve, melyben a tanulók létszáma eléri a 120 főt, kiváltható szerződés alapján igénybe vett helyiséggel
ebédlő	iskolánként 1	kivéve, ha az étkeztetést iskolán kívül oldják meg
főzőkonyha	iskolánként 1	ha helyben főznek
melegítőkonyha	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	ha helyben étkeznek
tálaló-mosogató, ezen belül felnőttétkező	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	ha helyben étkeznek
öltöző	iskolánként és nemenként 1	
hideg-meleg vizes zuhanyozó	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) és nemenként 1	
személyzeti WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) nemenként 1	
tanulói WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) szintenként, nemenként 1	tanulói létszám figyelembevételével
élelmiszerhulladék-tároló	iskolánként 1	ha helyben étkeznek
éléskamra	iskolánként 1	ha helyben főznek
szárasáru raktár	iskolánként 1	ha helyben főznek
földesáru raktár	iskolánként 1	ha helyben főznek
egyéb raktár	iskolánként 1	
szertár	iskolánként 1	

II. A HELYISÉGEK BÚTORZATA ÉS EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAI

Eszközök, felszerelések	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
1. Tanterem		
tanulói asztalok, székek	tanulók létszámának figyelembevételével	életkornak megfelelő méretben; mozgáskorlátozottak, középsúlyos értelmi fogyatékosok és gyengénlátók esetén állítható magasságú, dönthető lapú, peremes, egyszemélyes asztalok; gyengénlátóknál - szükség szerint - egyéni megvilágítási lehetőséggel; mozgáskorlátozottak székei állítható magasságú ülőkével, lábtartóval
nevelői asztal, szék	tantermenként 1	
eszköztárolók	tantermenként szükség szerint	
tábla	tantermenként 1	
ruhatároló (fogas)	tanulók létszámának figyelembevételével	Az épület adottságait figyelembe véve egyéb helyen (pl. a folyosón) is kialakítható
szeméttároló	helyiségenként 1	
2. Szaktantermek (a tantermi alapfelszereléseken felüli igények)		
a) számítástechnikai terem		
tábla vagy flipchart	1	
számítógépek és perifériák	tanulónként 1	szoftverek az általános alapfeltételek között
b) művészeti nevelés szaktanterem		
asztal vagy rajzpad, rajzbak	tanulónként 1	
vízcsap (falikút)	1	
pianínó	iskolánként 1	
tábla	tantermenként 1	
Audiovizuális eszköz	iskolánként 1	
c) mesterségek szaktanterem	csoportbontásos foglalkoztatásra	berendezése a helyi tantervben szabályozottak szerint, a tantárgy megjelenésének évfolyamától szükséges
3. Tornaszoba		
kislabda	5	
labda	5	
tornaszőnyeg	2	
tornapad	2	
zsámoly	2	
bordásfal	2	
mászókötél	2	
gumikötél	5	
ugrókötél	5	
medicinlabda	5	
stopper	1	

kiegészítő tornakészlet	1	
egyéni fejlesztést szolgáló speciális tornafelszerelések		a pedagógiai programban foglaltak szerint
4. Tornaterem (mindazok a felszerelések, amelyek a tornaszobában, továbbá)		
kosárlabda palánk	2	
gyűrű	1	
mászórúd	1	
5. Sportudvar		
szabadtéri labdajáték felszerelése	1	bármelyik játék kiválasztható
egyéni fejlesztést szolgáló speciális tornafelszerelések	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához szükséges mennyiségben	fogyatékos tanulót oktató iskolában; pedagógiai programban foglaltak szerint
6. Intézményvezetői és iskolatitkári iroda		
asztal	felőtlétszám szerint	
szék	felőtlétszám szerint	
iratszekrény	1	
telefon	1	
7. Nevelőtestületi szoba		
asztal	pedagóguslétszám szerint 1	
szék	pedagóguslétszám szerint 1	
Könyvszekrény vagy könyvespolc	1	
Napló és folyóirattartó	1	e-napló használata esetén nem szükséges
ruhásszekrény vagy fogasok	pedagóguslétszám figyelembevételével	
Számítógép és perifériái, internetkapcsolattal	1	
7. Könyvtár		
tanulói asztal, szék	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához szükséges mennyiségben	életkornak megfelelő méretben; mozgáskorlátozottak és gyengénlátók esetén állítható magasságú, dönthető lapú, peremes, egyszemélyes asztalok; mozgáskorlátozottak székei állítható magasságú ülőkével, lábtartóval
egyedi világítás	olvasóhelyenként 1	
könyvtárosi asztal,	1-1	asztal egyedi világítással

szék		
szekrény (tároló)	háromezer könyvtári dokumentum elhelyezésére	
tárolók, polcok, szabadpolcok	2	
számítógép,	1	
8. Könyvtárszoba		
asztal, szék könyvtári dokumentum (tanári, tanulói felkészüléshez)	3 6 öt száz	legalább hat tanuló egyidejű foglalkoztatásának feltételeiről, illetve az iskolai könyvek, tankönyvek, segédkönyvek elhelyezéséről gondoskodni kell
könyvespolc vagy szekrény	öt száz könyvtári dokumentum elhelyezésére	

III. A NEVELŐMUNKÁT SEGÍTŐ ESZKÖZÖK

ÁLTALÁNOSAN SZÜKSÉGES ALAPFELSZERELÉSEK:

- fehér és színes táblakréták
- sima, nagyalakú füzetek
- méhviasz kréták
- méhviasz gyurma
- akvarell festék, akvarell papír, vastag ecset
- filc, gyapjú, fonalak
- színes papírok (selyem, transzparens stb.), olló
- vastag és vékony színes ceruzák, grafit, vonalzók
- agyag (edények a használatához)
- babzsákok
- furulyák
- ütőhangszerek
- húros hangszer
- gyertyák, csengők
- rajzgyűjtő dossziék

Technikai eszközök:

- CD lejátszó,
- televízió, (9. évfolyamtól)
- DVD lejátszó
- személyi számítógép (konfiguráció)

Tárgyak, eszközök, információhordozók a tantárgyak alapján

1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

- méhviasz kréták (tégla és ceruza formájú)
- méhviasz gyurma, agyag
- fonalak
- színes selyempapír, olló
- lúdtoll, tollszem, tollszár, tinta, nádtoll, itatóspapír, töltőtoll

- golyóstoll
- vékony színes ceruzák, grafitceruzák,
- vonalas füzetek,
- osztálykönyvtár, szakkönyvtár
- saját készítésű szemléltető eszközök
- akvarellfesték, ecset
- akvarellpapír
- rajztábla
- filc, gyapjú
- színes selyempapír

2. SZÁMTAN ÉS MATEMATIKA

- szemléltető eszközök (termények, termések, kövek, hétköznapi tárgyak stb.)
- méterrúd, térfogatméréshez eszközök, mérleg + súlyok
- táblai vonalzó, körzők, szögmérő
- négyzethálós füzetek
- saját készítésű szemléltető eszközök
- fonalak, kartonpapír, műszaki rajzlap
- zsebszámológép
- függvénytáblázat, feladatgyűjtemények

3. TÖRTÉNELEM

- falitérképek, atlaszok
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
- jelmezek, tárgyi kiegészítők

4. HONISMERET ÉS FÖLDRAJZ

- a tervezett ház építéséhez szükséges építő és kötőanyagok
- a választott mesterségek alapanyagai és szerszámai
- a földműveléshez szükséges vetőmagok és kézi szerszámok
- iránytű, létra, homok, agyag, papír
- atlaszok, térképek, földgömb, éggömb, távcső
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
- tárgyi kiegészítők
- földmérő eszközök (kölcsönzéssel is megoldható)
- ásványok, kőzetek

5. TERMÉSZETRAJZ ÉS BIOLÓGIA

- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők
- koponya, csontváz
- anatómiai atlaszok
- mikroszkóp
- bonceszközök

6. FIZIKA

- a fizikai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, anyagok
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

7. KÉMIA

- a kémiai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, laboratóriumi felszerelések, alapanyagok
- védőfelszerelések

8. IDEGEN NYELVEK

- bábok és speciális szemléltető eszközök
- szótárak, hangzó- és képanyagok

9. MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

- zsonglőr és akrobatikai eszközök
- szalagok, fonalak, kötelek, botok, kislabdák, frizbik, nagyméretű szivacsabdák
- saját készítésű és speciális eszközök, tárgyi kiegészítők
- gerelyek, diszkoszok, súlyzók
- sportági felszerelések, labdák

10. KERTMŰVELÉS

- kerti (kézi)szerszámok
- vetőmagok, hagymák
- kertészeti felszerelések

11. INFORMATIKA

- számítógépek és azok perifériái
- internet kapcsolódások
- kapcsolások alkatrészei (diódák, vezetékek, tranzisztorok, kapcsolók stb.)
- szoftverek

12. TECHNOLÓGIA

- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

13. MŰVÉSZETI NEVELÉS

Kézimunka: filc, gyapjú, kötőtűk (faanyag az elkészítésükhöz és kész tűk), fonalak, papír, ragasztó, cérna, olló, tű, vastag fonal, kongré, hímzőfonal, nagylyukú hímzőtű, gyöngyök, textíliák, szövőkeret, varrógép és minden olyan (segéd)eszköz, amely a tantervben megadott oktatási témákhoz kapcsolódik

Kézművesség: a különböző mesterségek – a fa-, a fém-, a bőrmegmunkálás – eszközei, speciális kézi-, (amennyiben az iskola kiépített műhellyel rendelkezik) gépi szerszámok, a plasztikához és a szobrászathoz szükséges anyagok és kéziszerszámok

Művészettörténet: audiovizuális eszközök, művészeti albumok, reprodukciók, filmek

Rajz-festés, formarajz: rajz- és festő papírok, különböző festékek és kréták, ecsetek, tinta, rajzszen, különböző minőségű ceruzák, saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, művészeti albumok

Dráma: saját készítésű jelmezek, textíliák, tárgyi kellékek (többnyire szintén saját készítésű munkák).

Euritmia: rézrudak, fagolyók, színes anyagok, zongora, egyéb hangszerek

Ének-zene: pentatonfurulya, C-szoprán furulya, különböző ütőhangszerek (apró dobok, triangulum, csörgődob, csengettyűk, apró cintányérok), kottafüzet, kották.

14. EGYÉNI FEJLESZTÉST SZOLGÁLÓ SPECIÁLIS TANESZKÖZÖK

- az egyéni terápiának megfelelően a fejlesztő pedagógus által meghatározott eszközök

A tizenhárom évfolyammal működő Waldorf-iskolák akkor rendelkeznek a működésükhöz

szükséges eszközökkel és felszerelésekkel, ha rendelkezésükre állnak a kerettantervben felsorolt helyiségek, berendezések és eszközök. Nyolc évfolyammal általános iskolaként, illetve öt évfolyammal gimnáziumként működő Waldorf-iskolákra a jegyzékben foglaltakat a megfelelő eltéréssel kell alkalmazni.

A kerettantervi jegyzékben foglaltak teljesülése esetén az iskola rendelkezik a működéséhez szükséges, jogszabályban meghatározott feltételekkel.

Ha a helyiséget létszám figyelembe vételével kell kialakítani, a helyiség olyan méretű és berendezésű kell, hogy legyen, amelyben minden egyidejűleg jelenlévő tanuló, munkát végző felnőtt igénye egyidejűleg teljesíthető. A tanulók részére kialakított helyiség akkor megfelelő, ha - rendeltetésétől függően - alapterülete lehetővé teszi az iskolai osztály, osztálybontás esetén a csoport valamennyi tagjának egyidejű befogadását a tényleges tanulói létszám alapján.

A Waldorf-iskolákban a pedagógus-munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségek

1. Osztálytanító munkakörben foglalkoztatható

(1) az 1-8. évfolyamon, aki

- a) tanítói, konduktor-tanítói vagy gyógypedagógusi végzettség mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,
- b) általános iskolai vagy középiskolai tanári végzettség mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,
- c) magyarországi illetve külföldi Waldorf-pedagógusképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik

Az osztálytanító taníthatja a kötelező és a szabadon választható tantárgyakat az alábbiak kivételével:

- idegen nyelvek
- kézművesség
- euritmia
- szabad vallás
- mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika 3. osztálytól
- ének-zene 5. osztálytól

Ez utóbbiak oktatására csak akkor jogosult, ha rendelkezik a 2-5. pontokban előírt végzettségekkel.

2. Az 1-8. évfolyamon szaktanárként foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő műveltségi területet végzett tanító, e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a tantárgynak megfelelő szakos tanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

3. A 9-13. évfolyamon szaktanárként foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő szakos egyetemi szintű vagy mesterfokozatú tanár, e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a művészeti nevelés tantárgyai és a testnevelés tantárgyak esetén a tantárgynak megfelelő szakos tanár, e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 3. tanévben megkezdte Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a speciális Waldorf-tantárgyak esetén a 6. pontban meghatározott végzettséggel rendelkezik.

4. A Kézművesség tantárgy oktatására az 5-13. évfolyamon a 2-3. pontban foglaltaktól eltérően foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik,

- az oktató tartalomnak megfeleltethető végzettséggel bíró művész, iparművész; népi iparművész vagy 5 éves szakmai gyakorlattal rendelkező szakember.
(Így például megfelelő: a fémművességek körében a kovács, a maszk- és bábkészítés körében népi iparművész, bábkészítő alkalmazása, faragás: asztalos...)

5. A Waldorf-kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyak

5.1 Mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika tanárként foglalkoztatható

- az 1-6. évfolyamon, aki a Bothmer Movement International által elismert magyarországi vagy nemzetközi képzésen megszerzett Bothmer-tanár végzettséggel rendelkezik,
- a 3-4. évfolyamon, aki osztálytanítóként elvégezte a Bothmer-képzés megfelelő modulját,
- a 7-8. évfolyamon, aki Bothmer-tanárként elvégezte a Bothmer-képzés 7-8. osztályos modulját,
- a 1-8. évfolyamon, aki testnevelőtanár végzettség mellett Bothmer-tanár végzettséggel vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a 9-13. évfolyamon, aki testnevelőtanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett Bothmer-tanár végzettséggel, vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdte Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait.

5.2. Euritmia tanárként foglalkoztatható az 1-13. évfolyamon, aki az Euritmia Iskolák Nemzetközi Szövetsége, a „Goetheanum, Freie Hochschule für Geisteswissenschaft, Sektion für redende und musizierende Künste” által elismert magyarországi vagy külföldi képzésen szerzett euritmia alapidiplomát, valamint a pedagógiai euritmia oktatására jogosító diplomát.

5.3 Kertművelés-tanárként foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,
- közép- vagy felsőfokú szakmai (kertész vagy agrár) végzettséggel vagy hároméves igazolt szakmai (kertész vagy agrár) gyakorlattal rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,
- a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

5.4 Szabadvallás-oktatás tanárként foglalkoztatható, aki gyakorló Waldorf-pedagógusként részt vesz a hazai szabadvallás-tanárok szakmai találkozóin és továbbképzéseiben. E mellett részt vesz a tanári kollégium által felkért mentorral való rendszeres szakmai konzultációkon.

6. Intézményvezető

A Waldorf-iskolákban az intézményvezetőt a Tanári Kollégium választása alapján a fenntartó bízza meg, pályázati eljárást az iskolák alkalmazhatnak.

A vezetői munkakör betöltésére jogosító intézményvezetői szakképzettségnek kell elfogadni a Magyar Waldorf Szövetség fenntartásában működő pedagógiai intézet (Waldorf Ház) által szervezett akkreditált intézményvezetői képzésen szerzett képesítést.

7. Egyéb rendelkezések

- Új alkalmazás esetén osztálytanítóként az a pedagógus is foglalkoztatható, aki tanulmányait a Waldorf-osztálytanító képesítést nyújtó képzésben a munkába lépés évében megkezdte.

2. Ha a Waldorf-iskolában foglalkoztatott pedagógus szakképzettsége a kerettantervben meghatározott képesítésnek nem felel meg, és a kerettanterv jóváhagyásakor

- a) a nyugdíj jogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél kevesebb ideje van, legfeljebb a nyugdíjkorhatár eléréséig változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható,
- b) a nyugdíj jogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél több ideje van, a kerettanterv jóváhagyásától számított öt év után csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.
- c) legalább 8 éves Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben eltöltött gyakorlattal rendelkezik, az iskola ajánlásával mentesül a Waldorf-képesítés megszerzése alól.
- d) A b) pontban meghatározottak alól mentesül és változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható a Waldorf-iskolában tanító pedagógus, ha rendelkezik Waldorf-képesítéssel és a kerettanterv jóváhagyásakor Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben való foglalkoztatása eléri a tizenöt évet.

3. Új alapítású Waldorf-iskolák osztálytanítói az első három évben a Magyar Waldorf Szövetség Tanácsadó Körével egyeztetve mentességet kaphatnak a fenti esetekben meghatározott szakos végzettségek alól, kivéve a Waldorf-kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyakat (l. fentebb, 5. pont)

4. Pedagógusképző felsőoktatási intézmény hallgatójának iskolai gyakorlati képzés vezetésére vagy pedagógusok továbbképzésére vezető tanári (gyakorlatvezető tanítói), továbbá szaktanácsadói megbízást az kaphat, akinek Waldorf-pedagógus munkakör betöltéséhez szükséges felsőfokú iskolai végzettsége és szakképzettsége, valamint Waldorf-iskolai nevelő-oktató munkában eltöltött legalább ötéves szakmai gyakorlata van.

Minőség gondozás a Waldorf-iskolákban

Bevezető

A minőség gondozása vagy biztosítása?

A nemzetközi Waldorf-mozgalom 1999-ben rendezte első minőségbiztosítási konferenciáját Rotterdamban, melyet továbbiak követtek 2001-ben Zürichben, 2005-ben Berlinben, 2008-ban Budapesten. Ezek a konferenciák az volt a központi téma, hogy hogyan lehet minél jobb minőséget, minél magasabb színvonalat elérni a Waldorf-intézményekben. Az első konferenciák sok eljárás bemutatására került sor, sok pozitív tapasztalatot osztottak meg az előadók, de a konferenciák résztvevői közül sokan mégis szkeptikusok maradtak, mert hiteltelennek érezték, hogy különböző eljárásokkal biztosítani lehet, hogy jól működjön egy Waldorf-iskola. Azt fogalmazták meg a minőségbiztosítási eljárásokkal szemben, hogy az iskola minősége elsősorban azon múlik, milyen pedagógusok dolgoznak benne: jó pedagógusok jó iskolát csinálnak mindenféle eljárás nélkül is, a rosszak pedig rosszat. Másik aggályuk az volt, hogy ezek az eljárások elterelik a figyelmet az iskola alapfeladatáról, a nevelésről. További ellenvetés volt a kollégák részéről, hogy sok plusz adminisztrációs feladattal járnak a bemutatott eljárások, amik megint csak a gyermekekkel való foglalkozástól veszik el az időt.

Vagyis elmondható, hogy sokáig nagy volt az ellenállás a konferencia résztvevői, vagyis a gyakorló

pedagógusok körében. A konferencia programjában szerencsére az előadások mellett voltak fórumbeszélgetések is, ahol volt lehetőség ezeknek az aggályoknak felvetésére, megvitatására. Ezekon a vitákon fogalmazták meg a kollégák, hogy az iskola, különösen egy Waldorf-iskola, úgy működik, mint egy élő organizmus, megvannak a szervesen kialakult működési folyamatai. Egyet értettek a résztvevők azonban abban, hogy bár egy külső mechanikus eljárással nem lehet biztosítani azt, hogy az iskola jól működjön, de lehet vigyázni az iskola egészségére, lehet gondoskodni arról, hogy a lehető legjobb módon élje a mindennapjait s a vele kapcsolatban lévő emberek a lehető legjobban érezzék magukat a helyükön (gyermekek, pedagógusok és szülők egyaránt), vagyis sokat lehet tenni azért, hogy az iskola jó minőségű, jó hírű legyen. E viták eredményeképpen fogalmazták meg a kollégák, hogy mindannyian gondoskodni akarnak arról, hogy az intézményben magas színvonalú oktatás, nevelés történjen, de nem gondolják, hogy egy eljárás önmagában a jó minőséget biztosítani tudja. Ezért bevezettek egy új fogalmat a 2001-es zürichi konferencián, a „Quality Care” fogalmát, amit magyarra a MINŐSÉGGONDOZÁS szóösszetétellel fordítottunk le.

A 2001-es Zürichi konferencia óta mi is ezt a fogalmat használjuk, mert meglátásunk szerint ez a fogalom magában hordozza a Waldorf-pedagógusok törekvését és elkötelezettségét a jó minőségű nevelés és oktatás iránt.

1. A Waldorf-pedagógiából adódó minőségi sajátosságok

Az első Waldorf-iskola 1919-ben Stuttgartban nyitotta meg kapuit Rudolf Steiner szakmai vezetésével. Rudolf Steinernek az akkori tanárok számára tartott előadásai és az iskola indításakor folytatott szemináriumi beszélgetések a mai kor pedagógusai számára is alapvető iránymutatást nyújtanak a Waldorf-pedagógia alapelveit illetően. A Waldorf-pedagógia tartalmi alapelvei mellett olyan működési elveket is tartalmaznak, amiket a Waldorf-pedagógia minőségi sajátosságainak is tekinthetünk annak ellenére, hogy ezek megfogalmazására sok-sok évtizeddel azelőtt került sor, hogy a minőségbiztosítás vagy minőség gondozás fogalmai megjelentek volna az oktatás területén.

Nézzük meg most két szempontból ezeket az alapelveket, először az iskola szereplőinek oldaláról, majd az intézmény működésének szemszögéből.

Az iskola szereplőit érintő alapelvek:

Tevékenységünk középpontjában a gyermek áll

Minden Waldorf-intézmény, legyen az óvoda vagy iskola, elsődleges céljának tekinti a GYERMEK fejlődésének segítségét. Nem a gyermekekét általában, hanem az egyes gyermekét, az iskolába járó minden egyes gyermekét, külön-külön. Ezen a helyen nem feladatom a pedagógiai célok részletes kifejtése, de amiatt szükséges megemlíteni ezt az elsődleges célt, mert ez okozza, hogy olyan sajátos a Waldorf-iskolák oktatás-szervezési rendszere és más működési alapelvek is erre a célra vezethetők vissza.

A pedagógus egyéni felelőssége

A Waldorf-iskolában kiemelt hangsúlyt kap a pedagógusok egyéni felelőssége elsősorban amiatt, mert a nevelést és az oktatást nem egy tevékenység eredményének tartjuk, hanem a gyermek és a pedagógus között létrejövő szabad interakciónak, ahol a pedagógus teljes személyiségével nevel azáltal, hogy kreatívan alkalmazza a gyermek egyéni fejlődését leginkább segítő pedagógiai eszközöket. Mindehhez nagy szakmai felkészültség, fejlett művészi érzék és sok-sok önnevelés szükséges a pedagógusok részéről. Ezért már az első Waldorf-iskola indításakor elvárás volt a

pedagógusokkal szemben a rendszeres önértékelés (napi rendszerességű visszatekintés) és olyan gyakorlatok végzése, amelyek által a pedagógusok olyan lelki erőkre tehetnek szert, melyek a mindennapi feladatok ellátásához, a hibákból való tanuláshoz és a morális fejlődéshez is segítséget jelentenek.

A pedagógusok közössége

Az egyes pedagógus felelősségét az előbb említettük, nem szabad megfeledkeznünk ugyanakkor arról, hogy az iskola teljes pedagógiai életéért a pedagógusok közössége felel. A pedagógusok közösségét Pedagógiai Kollégiumnak, vagy Tanári Kollégiumnak nevezzük, akik egymás munkáját segítve komoly együttműködésben vezetik az iskola pedagógiai életét.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium határozza meg az iskola Pedagógiai Programját.

A Tanári Kollégium, vagy Pedagógiai Kollégium alakítja ki az új pedagógus kollégák felvételének folyamatát és gondoskodik arról, hogy a felvétel után az új kolléga bevezetése minél gördülékenyebben történjen. – Tekintve, hogy az Waldorf-iskolák működése sok ponton eltér a hagyományos iskolákétól szükséges a kiemelt figyelem ezen eltérések megismeréséhez. – Az új kolléga segítésének, bevezetésének legalkalmasabb eszköze a Mentorálás, amikor az új kolléga mellé egy olyan kollégát – mentort – választ a Tanári Kollégium, aki nagy tapasztalattal bír és már régóta az intézményben dolgozik. A mentor feladata, hogy folyamatosan figyelemmel kísérelje az új kolléga munkáját, segítséget nyújtson, tanácsokkal lássa el, megismertesse vele az intézmény szokásrendjét, működési szabályait. Így az új belépőnek van kihez fordulnia kérdéseivel, nem érzi magát idegennek, tájékozatlannak az új környezetben.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium tagjai minden héten találkoznak az ún. Tanári/Pedagógiai konferencián, ahol egyrészt közös pedagógiai munkát folytatnak, másrészt megbeszélik az aktuális feladatokat. Minden iskola maga határozza meg a konferencia konkrét tartalmát és menetét, de azt elmondhatjuk, hogy egy Konferencia általában a következő jól elkülöníthető részekből áll.

4. A Stúdium, melynek keretében Waldorf-pedagógiai szakirodalom egyes elemeinek közös feldolgozása történik. A kollégák közösen mélyednek el a Waldorf-pedagógia alap elveiben, így alakul ki a közös értés, az „egyet-értés” a kollégiumon belül.
5. Gyermek-megbeszélés vagy osztálymegbeszélés, ahol előre meghatározott metódus alapján fordítják a kollégák figyelmüket egy-egy gyermek, vagy egy-egy osztály pedagógiai problémájának megoldására. Így az osztálytanítók, vagy a szaktanárok az egész kollégium segítségével tudják megoldani a számukra nehéz pedagógiai feladatokat.
6. Közös művészi tevékenység, ahol a pedagógusok közösen vesznek részt valamilyen alkotó, művészi folyamatban (éneklés, festés, euritmia, vagy akármi más). A közös művészi tevékenység hozzájárul ahhoz, hogy a pedagógusok a nevelést, mint művészi alkotó munkát élhessék meg, továbbá sokat segít a közösség összekovácsolásában, az együvé tartozás érzésének s a bizalom légkörének kialakításában.

A konferenciamunka elengedhetetlen az iskola egységes pedagógiai arculatának kialakításához és a pedagógusok szakmai fejlődéséhez.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium feladata a pedagógiai munka belső értékelési rendszerének kialakítása és megvalósítása is. Minden iskola maga fogalmazza meg, hogy milyen rendszer szerint járnak a kollégák egymás óráit meglátogatni, és milyen rendszer szerint tartanak visszatekintéseket, rátekintéseket egymás munkáira, beszámolókat, stb...

Az iskolánkénti különbségek mellett is elmondható, hogy iskoláinkban minden tanév végén sor kerül a Tanárértékelésekre. Ezekben a beszámolóknak a kollégák önértékelése emellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a kollégák visszajelzései (hospitálások, illetve az együttműködés

tapasztalatai alapján), a diákok értékelései, illetve a szülői értékelések is. A tanárértékelések közül kiemelt jelentőségűek a végzős (8-os) osztálytanító, illetve a végzős (13-os) osztálykísérő visszatekintése az osztályával együtt töltött évekre. Az itt megfogalmazott tapasztalatok az egész iskola életére hatással vannak.

A szülők szerepe a pedagógiában

Az iskolai élet harmadik szereplője a gyermek és a pedagógus mellett a szülő. Mivel a szülőnek azzal együtt, hogy gyermekének iskolai nevelését és oktatását a pedagógusokra bízta, továbbra is jelentős szerepe van a gyermek nevelésében, ezért a Waldorf-iskolában úgy tartjuk, hogy a gyermek fejlődésének biztosítása a szülő és a pedagógus közös felelőssége. Ennek a közös felelősségnek a viseléséhez elengedhetetlen a szülők és a pedagógusok nyílt, bizalomteljes együttműködése, problémamegoldásra törekvő hozzáállása.

Emiatt iskoláinkban különös hangsúlyt fektetünk a szülőkkel való együttműködésre, havi rendszerességű szülői esteken és egyéb rendezvényeken beszélgetünk a szülőkkel a Waldorf-pedagógiáról, a gyermekek életkorából adódó pedagógiai kérdésekről és rendszeresen tartunk fogadó órákat is. Sok iskolai rendezvényt szervezünk a szülők részvételével, amelyek során közvetlen személyes kapcsolatok tudnak kialakulni a szülők és a pedagógusok között.

Az intézményi működést érintő alapelvek:

Autonómia, egyéni felelősség, önigazgatás

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapítása előtt előadásokban foglalta össze a pedagógiai alapelveit (ezek az előadások magyarul az Általános embertan, mint a pedagógia alapja címmel jelentek meg a Genius kiadó és a Magyar Waldorf Szövetség közös kiadásában) az előadássorozat előtti este 1919. augusztus 20-án, dr. Steiner egy megnyitó beszédet tartott, ahol nem a pedagógiáról, hanem a pedagógia céljáról beszélt. Arról, hogy a Waldorf-iskolának valódi kulturális tette kell válnia, hogy a társadalom megújításának eszközévé lehessen. Itt olvashatunk a Waldorf-iskola sajátos működési elvéről és az egyéni felelősség jelentőségéről is. „...Ezért nem irányítási, hanem igazgatási elvek alapján alakítjuk ki az iskola működését, és republikánus módon fogjuk irányítani. Egy valódi tanár-köztársaságban nem támaszkodhatunk kényelmes vánszorként olyan rendszabályokra, amelyek az igazgatóságtól jönnek. Nekünk kell belevinnünk (magunkban hordoznunk) mindazt, ami megadja a lehetőséget a teljes felelősség viseléséhez az iránt, amit tennünk kell. Mindenkinek magának kell a teljes felelősséget viselnie....”

Ezen alapelvek mentén születik egy-egy Waldorf-iskola azoknak az embereknek szabad kezdeményezése által, akik a Waldorf-pedagógiában a kultúrtettet, a társadalom formáló feladatot látják. Az egyének belső elhatározásaiból közös cél születik és a közös célért küzdő emberek (szülők és pedagógusok) közösséget alkotnak, amely jogilag egy civil szervezet alakját veszi fel, és az így létrejött civil szervezet válik az iskola alapítójává és fenntartójává. A feladat nagyságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Olyan feladatra vállalkoznak szülők és pedagógusok, ami igen nagy hozzáértést és elköteleződést kíván. A gyermek nevelésére egy új forma létrehozásával vállalkoznak: autonómián, egyéni felelősségen és önigazgatáson alapuló iskolai működést alakítanak ki, mert tudják, hogy minden, ami körülveszi a gyermeket, még az iskola struktúrája is nevelő hatással bír.

Tanuló közösség

Az önigazgatásból adódóan az iskola működtetésével kapcsolatos szervezési feladatok éppúgy hozzá tartoznak a pedagógusok feladataihoz, mint a tanórák megtartása. A tanulók szociális

képességeinek fejlesztése ott kezdődik, hogy a gyermeket körülvevő felnőttek is nap, mint nap fejlesztik szociális készségüket. Az együttműködés területén elsősorban példával nevelnek. Szükség van a folyamatos tanulásra az új és újabb feladatok megoldásához, így válik a Waldorf-közösség tanuló közösséggé, ahol nemcsak a gyermek, hanem a közösség minden tagja fejlődhet.

Szülők és pedagógusok együtt a gyermekekért

Ahogy az iskola a szülők és a pedagógusok közös elhatározásából születik, úgy a szülők és a pedagógusok egymást segítő és kiegészítő együttműködése elengedhetetlen a működés éve alatt is. Az iskola a gyermekért van s a szülők és a pedagógusok együtt tesznek meg mindent, hogy a gyermek nevelése, oktatása a lehető legjobb mederben folyjon. Ez a szokatlanul intenzív együttműködés a közösséghez újonnan kapcsolódó szülők számára először meglepő, de a tapasztalat azt mutatja, hogyha az iskola kellő figyelmet fordít az új szülők bevezetésére, akkor a kezdeti idegenség nem sokáig tart. Hamar megértik az újonnan érkezett szülők is a nevelésnek és az intézmény fenntartásának közös felelősségét. Hiszen egy Waldorf-iskolában a szülői szerepek bővebbek egy „átlagos iskolai” szülői feladatnál abból adódóan, hogy az iskoláinkat fenntartó civil szervezetek lényegében a szülőkből állnak, akik ezáltal jogilag és gazdaságilag is felelősek az intézmény-működéséért. Így elmondható, hogy a Waldorf-szülők a pedagógiai együttműködés mellett napi szinten részt vesznek az intézmény-fenntartás és működtetés feladataiban is.

Tudatosság az intézményi működésben

Ahogy a pedagógiában törekszenek a Waldorf-iskolák a lehető legmagasabb színvonal elérésére, úgy az intézményi működés terén is a minél gördülékenyebb működés, a problémák kiküszöbölése s a folyamatok folyamatos jobbá tétele a cél. Ennek érdekében az intézmények különböző minőség gondozási eljárásokat alkalmaznak. Jelenleg még nincs egységes minőség gondozási rendszer a Waldorf-iskolák körében. Az intézményi autonómia alapján minden intézmény maga dönt arról, hogy melyik rendszert választja. Ugyanakkor elmondható, hogy a Magyar Waldorf Szövetségben, azon belül az Iskolák Gyűlésében megszületett az elhatározás arra vonatkozóan, hogy az iskolák közösen kialakítanak egy olyan minőség gondozási rendszert, amely elkészülte után meghatározó lesz a Waldorf-intézményekre nézve.

2. Az intézmények együttműködése a Magyar Waldorf Szövetségben

Ha a minőség gondozás első szintjének az intézményen belüli minőség gondozást tekintjük, akkor egy második, magasabb szintnek tekinthetjük az intézmények közötti együttműködésben közösen megfogalmazott elvárásokat, alapelveket, kritériumokat.

Az iskolák ilyen együttműködésének tere a Magyar Waldorf Szövetség (MWSZ), mely 1997-ben jött létre és azóta képviseli a Waldorf-intézmények és az egész Waldorf-mozgalom érdekeit.

A MWSZ egyesületi formában működik, jelenleg 78 tagszervezete van (iskolák, óvodák, képzések, intézmény-fenntartó civil szervezetek). Szervezeti struktúrája biztosítja, hogy az iskolák, képviselőik útján, maguk döntsenek az Iskolák Gyűlésében az őket érintő kérdésekről, ahogy az óvodák ugyanígy tesznek az Óvodák Gyűlésében és így tovább.

Így az iskolák aktív együttműködéséből, közös döntések által születnek azok a dokumentumok, amelyek kívülről határozzák meg a magyarországi Waldorf-intézmények működését.

- Az első ilyen közös döntések által létrejött dokumentum a Magyarországi Waldorf-iskolák Kerettanterve volt, mely első formájában 2001-ben készült el, 2005-ben átdolgozásra került és jelenleg egy újabb átdolgozása folyik.
- Második ilyen – a Waldorf-iskolák összefogásán és közös döntésein alapuló – dokumentum

a Waldorf-iskolák névhasználati eljárásrendje, melynek alapelvein az iskolák képviselői a 2010/2011-es és a 2011/2012-es tanévben dolgoztak. A következő tanévre maradt a névhasználati eljárásrend közgyűlés általi elfogadása, és az eljárások lefolytatása.

- Következő közös kritériumrendszer felállítását a Minőség gondozás területén határozta el az Iskolák Gyűlése, ennek kidolgozását a következő tanévre tervezik a kollégák.

3. Waldorf Ház – Pedagógiai Szolgáltató Intézet

A Waldorf-intézmények minőség gondozásának elengedhetetlen támasza a Waldorf-pedagógiai alapokon, országos feladatellátással működő Pedagógiai Szolgáltató Intézet, melyet a MWSZ 2008-ban Waldorf Ház néven alapított.

A Waldorf Ház a pedagógiai tanácsadás, a pedagógiai tájékoztatás, az intézményműködtetés, pedagógiai értékelés területén, valamint továbbképzések szervezésében nyújt szolgáltatásokat Waldorf-pedagógusoknak, -szülőknek, -fenntartóknak és a Waldorf-pedagógia iránt érdeklődőknek. Célja, hogy szolgáltatásaival a Waldorf-intézmények munkáját segítse és ezáltal hozzájáruljon megerősödésükhöz, az ott folyó szakmai munka minőségének javulásához.

Tevékenységei közül kiemelendők a Waldorf-pedagógiai továbbképzések, melyek egyedülálló továbbképzési lehetőségeket biztosítanak tanárainknak; az intézmény-működtetéssel kapcsolatos konzultációk, melyek a Waldorf-iskolák sajátos működési elveit és a szintén sajátos jogi helyzetét ismerve nyújt segítséget az intézmény-működtetéssel foglalkozó kollégáknak, civil intézmény-fenntartóknak; és végül de nem utolsósorban említeném az „Utak a minőséghez” elnevezésű minőség gondozási eljárást, mely szintén a Waldorf Ház által szervezett rendezvények és képzések által kezdett meghonosodni Magyarországon.

4. Nemzetközi viszonylat

Az országos szinten egyesületi formában együttműködő Waldorf-intézményeink a nemzetközi Waldorf-mozgalomhoz is sok szálon kapcsolódnak.

Elsősorban képviselőink útján részt veszünk a nemzetközi Waldorf-szervezetek munkájában

1. ECSWE: European Council for Steiner Waldorf Education,
2. IASWECE: International Association for Steiner Waldorf Early Childhood Education,
3. IAO: Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weiter östlichen Ländern e.V.)

Másrészt sok kollégánk vesz részt a különböző nemzetközi szervezetek által szervezett továbbképzéseken, pedagógiai találkozókön.

„Utak a minőséghez” eljárás bemutatása:

A nemzetközi együttműködés egyik eredményeképpen jutott el Magyarországra az a svájci kollégák által kidolgozott, „Utak a minőséghez” nevű minőség gondozási eljárás, amely a Waldorf-intézmények sajátosságait messzemenően figyelembe véve segíti az intézmény működésének javítását, a közösség tudatossági szintjének emelését, az intézményi célok szolgálatát.

Egyre több intézmény ismerkedik meg ezzel az eljárással és a megismerés után egyre többen döntenek úgy, hogy ezt az eljárást akarják bevezetni a mindennapi működésük színvonalának emelésére.

Álljon itt egy rövid ismertető az „Utak a minőséghez” eljárásról:

Az „Utak a minőséghez” nevű minőség gondozási eljárást a svájci székhelyű Stiftung „Wege zur Qualität” munkatársai dolgozták ki azzal a céllal, hogy az olyan intézmények számára, ahol a

munka ember-ember közötti kapcsolatokon alapul, releváns minőségbiztosítási megoldást nyújtson. Az eljárás különlegessége, hogy az ipari termelésben ismert vásárló-termék-folyamatszabályozás alapú minőségbiztosítás helyett az ember-ember közötti kapcsolat szabadságának biztosítására helyezi a hangsúlyt azt vizsgálva, hogy milyen körülményeket kell ahhoz biztosítani, hogy az emberi kapcsolatokon alapuló ún. kapcsolati-szolgáltatás (tanítás, nevelés, gyógyítás, gondozás) a lehető legjobb minőségben valósulhasson meg az intézményben.

Az eljárás az intézmény működésének alábbi 12 területét öleli fel:

1. Feladatkitűzés

Egy intézmény szolgáltatásainak a minőségi követelményei, valamint ezek megítélése azoktól a feladatoktól és céloktól függ, amelyekre az intézmény maga vállalt kötelezettséget. Azokat a feladatokat, amelyek a mindenkori célcsoport igényeihez igazodnak, egy kötelező jellegű vezérképben határozzák meg. Ezáltal a vezérkép szakmai és jogi alapul szolgál (teljesítményígéret) az intézmény minden belső és külső szerződő fele számára.

2. Egyéni felelősség

Egy intézmény olyan mértékben tudja betölteni feladatát, amilyen mértékben az alkalmazottak hajlandók és képesek felelősséget vállalni (helyi delegáció). Ez egyrészt a feladatkitűzésen való rendszeres munkálkodással, valamint az alkalmazottak szakmai, szervezeti és szociális képzettségének állandó biztosításával érhető el; másrészt – a rendszeres visszatekintés és periodikus beszámolók segítségével – ellentétes irányból is reflektálnak a valóságos fejlődésre. Ez az ingamozgás jellegű munkaritmus képezi „dinamikus delegációként” a fenti eljárás alapvető folyamatát, és ezzel a minőség megteremtésének, megtartásának és az innovatív minőségfejlesztésnek a feltételét.

3. Képesség és tudás

A teljesítmény minőségét döntően meghatározza a résztvevő munkatársak képessége és tudása. A minőségi célokból vezethető le, hogy a funkció-orientált követelmények alapján milyen legyen az alkalmazottak képzettsége. Másrészt a folyamatosan felhalmozódó tapasztalatok szakmai, szervezeti és szociális tekintetben állandó képzési és továbbképzési szükségletet eredményeznek, hogy a rendelkezésre álló szaktudás és szakmai képességek minden felelősségi szinten korszerűek, színvonalasak legyenek. Az „Utak a minőséghez” a külső továbbképzési lehetőségek mellett az intézményen belüli tanulási folyamatok megszervezésére helyezi a hangsúlyt, amelynek a meglévő munkastruktúrákba és -folyamatokba való integrációja a nap mint nap növekvő tapasztalatpotenciált nélkülözhetetlen továbbképzési forrássá teszi. A képesség és tudás területéhez az együttműködési képességek is hozzátartoznak.

4. Szabadság

Az eljáráshoz alapvetően hozzátartozik, hogy mindenekeelőtt azoknak a feladatoknak, amelyek egyes személyekhez kötődnek, egyre inkább egyedivé, személyre szabottá kell válniuk. Az egyes ember helyzetébe történő beleélés képessége – mint az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatások fontos minőségi mutatója –, csak akkor bontakozhat ki, ha a kompetens felelősségviselők számára alkotó munkatereket tudnak biztosítani egy teljesítményorientált intézményben is. A feladatléírások ezért nemcsak a munkához kapcsolódó kötelezettségeket tartalmazzák, hanem a kreatívan alakítandó kompetencia- és felelősségterületeket is tisztázzák. A

3. területen leírt képzés és továbbképzés megvalósítása, valamint a 2. területen tárgyalt mindenkor reflektáló folyamatokba történő beágyazás biztosítja, hogy a feladatteljesítésnek ez a nyitott része ne fusson vakvágányra.

5. Bizalom

Minden szervezeti szabályozás ellenére sem jöhet létre egy intézményben minőségileg magas szintű munka az érintettek közötti bizalom nélkül. Mivel a bizalmat nem lehet „elrendelni”, ez a terület azokkal a feltételekkel foglalkozik, amelyek között létrejöhet és megmaradhat, ill. megerősödhet a bizalom. Az ehhez szükséges formák és viselkedésmódok kutatása mellett ehhez a területhez tartozik a bekövetkezett bizalomhiány kezelésének szabályozása is.

A bizalomteremtő intézkedések kérdése egyrészt az alkalmazottak közötti kapcsolatokat érinti (alá-/fölé-, valamint mellérendeltségi viszonyban egyaránt), másrészt a szolgáltatásokat igénybe vevőkhöz, hozzátartozóikhoz, ill. az intézmény más partnereihez – mint a hivatalok és/vagy költségviselők – fűződő viszonyokat, ha különböző súlyozottsággal is.

6. Védelem

A megfelelő egyeztetések (jogok és köteleességek) képezik az együttműködés minden formájának az alapját, ezáltal az egyes cselekedetek egy célirányos egésszé állnak össze. Az „Utak a minőséghez” a felnőttek közötti megegyezések legmegfelelőbb formájának a szerződést, ill. a megállapodást tartja. Ez tulajdonképpen csak az egyéni és együttes felelősség elvének következetes alkalmazása, egy szerződés ugyanis kétoldalú kötelezettségvállalást és a közös feladatvállalás teljesítési szándékát jelenti a szerződő felek részéről. Így a szerződéseknek kettős védelmi jellegük van: minden más szerződő fél számára garantálják a szerződésben vállalt (saját) szolgáltatás teljesítését (teljesítési kötelezettség), ezzel együtt biztosítják a saját felelősségi területet a másik fél túlkapásaival szemben (kompetenciavédelem). Mivel egy szerződés alapja a közös akarat, a szerződésben foglaltak teljesítéséért mindkét fél felelős. A külső, az intézmény számára kötelező előírások automatikusan a belső szerződések részének minősülnek.

7. Pénzügyi kiegyenlítés

A feladatkitűzés megvalósítását és annak minőségét döntően befolyásolják a rendelkezésre álló anyagi eszközök. Ezekről függ ugyanis, el lehet-e végezni a munkát, és ha igen, milyen személyi és tárgyi feltételekkel. Minél hosszabb távon biztosítottak az anyagi eszközök, annál inkább lehet a feladatteljesítésre koncentrálni. A pénzügyi kiegyenlítést illetően három szempont áll a középpontban. – 1. Az eszközök előteremtése: Az anyagi eszközök elsősorban a teljesítések ellenértékeként és hozzájárulások formájában folynak be az intézmény számlájára. – 2. Az eszközfelhasználás: Mennyire célszerűen, szakszerűen és gazdaságosan használják fel a kapott anyagi eszközöket? – 3. Az anyagi szükségletek meghatározása: A hozzáállás a pénzügyekhez hosszú távon attól függ, milyen mértékben vonják be tudatosan az érintetteket feladatukhoz mérten a költségvetés kidolgozásába és kezelésébe.

8. Felismerésből fakadó felelősség

A munkateljesítmény alapja, hogy mind a felelősségviselők, mind az alkalmazottak helyesen értelmezzék a feladatot. Az ehhez szükséges szakmai tudás és képességek (l. 3. terület) elsősorban azokhoz a tevékenységekhez igazodnak, amelyek a mindenkor feladatok teljesítéséhez szükségesek, ezért elsősorban speciális tudásról van szó. Az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatások esetén nem lehet elválasztani a teljesítés megtörténtét a teljes emberi létnek, az emberi individualitásnak és felépítettségének, belső fejlődésének, biográfiai

élethelyzetének, valamint kapcsolati és társadalmi beágyazottságának megértésétől. Így a megértésnek olyan irányokba is ki kell terjednie, ahol a szakmai tudás csak részlegesen van jelen. Ebből egy olyan folyamatos felismerési folyamat alakul ki, amin állandóan dolgozni kell. Ezzel a munkával létrejön egyrészt az alkalmazottak speciálisan különböző tevékenységeinek közös alapja, másrészt kialakul a saját feladatkitűzéssel szemben egy reflektáló-kritikai tudatosság.

9. Egyéni fejlődés

Az együttműködés tapasztalatai alapján köztudott, hogy a teljesítmény minősége messzemenően függ a résztvevők hozzáállásától. Minél igényesebbek a feladatok, annál inkább fontos, hogy maguk az emberek is felnőhessenek hozzájuk, és fejlődésük biztosított legyen. Hogy milyen mértékű az effajta fejlődés, az egyrészt attól függ, hogy a résztvevők megtanulják-e saját kezükbe venni fejlődésüket. Másrészt arról van szó, hogy az együttműködési folyamatokat úgy szervezzék, hogy ösztönözzék és támogassák a fejlődést. Külön jelentősége van annak, hogy figyelembe vegyék és kialakítsák a munka világa és a privát szféra közötti határt.

10. A jelennek megfelelő cselekvés

Minden intézmény részese az állandóan változó társadalmi életnek. A saját változásnak belső vagy külső konkrét indítékai lehetnek. Ez különösen érvényes az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatásokra, amikor a cselekedet tárgya az ember, aki egyben önálló szubjektum: amennyiben magát az embert mint egy már állandóan fejlődő lényt tekintünk, ennek megfelelően kell a kapcsolati szolgáltatásoknak is átalakulniuk. A civilizációs környezet is, amely nagy sebességgel fejlődik, hasonlóképpen egyre újabb tájékozódási és szervezési kihívás elé állítja az intézményeket. Míg korábban a teljesítmény állandósága volt a minőség jelzője, addig ez ma egy intézménynek az a képessége, hogy a változásokra időben és alkotó módon reagáljon. A „jelennek megfelelő cselekvés” munkaterületén arról van szó, hogy egy intézmény mennyire érzékeli időben a változtatás szükségességét, hogyan kezeli ezeket a felismeréseket, és milyen módon reagál ezekre a kihívásokra anélkül, hogy elvesztené impulzusát.

11. Individualitás / egyén és közösség

Minden munkaközösség a választott jogi forma révén társadalmilag elismert jogi személlyé válik, amely felelős magáért. Ezen saját maga választotta egység szakmai és személyügyi alakítása, szervezése és igazgatása az öngazgatás, és egyben az intézmény vezetőségének a feladata. Amennyiben az egységet elsősorban eszköz és szervezeti vonatkozásban igyekeznek megvalósítani, akkor az intézmény teljesítményének a standardizálása felé mozdulnak el. Az alkotói cselekvés által létrejövő egyéni differenciálási lehetőség, amely szükséges az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatásokhoz, ebben az esetben áldozatul esik az intézményi egység elvének. – Ha ezzel szemben minden személyes szándék esetében az egyéni-alkotónak a célzatos szabályfeloldó elvét alkalmazzák, úgy szubjektíven visszaélnék az intézmény egységével. Az öngazgatás akkor éri el minőségbeli célkitűzéseit, ha az alkalmazottak egyéni tevékenységeiben az egész közösség szándékai fejeződnek ki, és ha a közösség támogatja az alkalmazottak egyéni felelősségteljes tevékenységét (l. A vezérkép). A vezető szerveknek az a feladatuk, hogy a két szükséges tendencia között (egység és egyén) harmóniát teremtsenek.

12. A közösség, mint sors

Csak úgy maradhat vagy erősödhet meg hosszú távon a résztvevők azon szándéka, hogy odaadón dolgozzanak egy munkaközösség céljaiért, ha a feladatkitűzéshez fűződő érdekeltségen túl kialakítják a többi érdekelt iránti kölcsönös érdeklődést is. Ez kiemelten vonatkozik a kapcsolati

szolgáltatásokra, ahol maga az ember a tevékenység tárgya. Egyértelműen látható a munkahelyen töltött idő élethosszhoz viszonyított nagy arányából, hogy milyen mértékben befolyásolják a munkában szerzett tapasztalatok az életút fejlődését és ezzel az érintettek sorsát. Ami az ott dolgozókra érvényes, még erőteljesebben áll azokra, akik az intézmény szolgáltatásait keresik, és igénybe veszik. Amit az intézményben és az intézmény révén megtapasztalnak, az kötődésük ideje alatt teljes életvezetésük jelentős részét teszi ki. Ezért az intézmény nemcsak egy szervezeti egység, hanem egyben szociális felelősségközösség is. Nemcsak a tevékenység tartalma, a „mit” fontos, hanem a „ki” és a „hogyan” is.

A Waldorf-iskolák öngazgató rendszere, szervezete és működése

I. A Waldorf-iskolák típusai

- nyolc évfolyammal működő Waldorf-iskola, amely ellátja az általános iskola és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát
- tizenhárom évfolyamos Waldorf-iskola, amely többcélú intézményként (egységes iskola, közös igazgatású többcélú intézmény) ellátja az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát
- öt évfolyamos Waldorf-középiskola, amely ellátja a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát

Waldorf-iskola egész napos iskolaként is megszervezheti az oktatást a jelen kerettantervben foglaltak megtartásával és megfelelő alkalmazásával.

II. Az alapfokú művészetoktatás sajátosságai

A Waldorf-iskola választásával a tanuló (szülő) egyben azt is választja és elfogadja, hogy a Waldorf-iskolában kötelezően részesül alapfokú művészetoktatásban. Erre figyelemmel a Waldorf-iskola tanulója további alapfokú művészeti képzésbe a mindenkorai jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően kapcsolódhat be.

Az alternatív Waldorf-művészetoktatás sajátosságait a kerettanterv IV. fejezetének (A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-13. évfolyamokon) bevezető rendelkezései mutatják be.

A sajátosságokból fakadóan a művészeti csoportok megegyeznek az osztályokkal, a közismereti órák és a művészeti órák egymástól nem különülnek el, együttesen és egységesen alkotják a Waldorf-nevelést. Ez megjelenik az adminisztrációban is: az iskola a két köznevelési alapfeladat együttes nyilvántartására egységes tanügyi dokumentációt vezet.

Tanulói kötelező órák

A kerettanterv két tantervi programot tartalmaz: az általános műveltséget megalapozó oktatás tantervét, amelynek alapján a tanulók a Waldorf-pedagógia szerint részesülnek általános iskolai és gimnáziumi képzésben, valamint a művészeti nevelés tantervét, amely az alapfokú művészetoktatás alternatív tantervi programja. A két tantervi program egymástól elválaszthatatlanul és egymáshoz kapcsolódva alkotja a Waldorf-pedagógia tantervi modelljét, ezért a művészeti nevelés tantárgyai kötelezőek, a művészeti órák a tanterv által ajánlott szabadon választott órákkal együtt a tanulói kötelező óraszámot megnövelhetik.

III. A Waldorf-iskolák szervezet és öngazgató rendszere

A Waldorf-iskolák öngazgató intézmények, melyek szervezeti életük kialakítása során a Rudolf Steiner által a szociális élet hármasságáról megfogalmazott elvek megvalósítására törekuszenek. A Waldorf-pedagógia legfontosabb célja a szociális megújulás, az egészséges szociális fejlődés, amely tükröződik a Waldorf-iskola szervezeti felépítésében, vezetési szerkezetében. Az iskolák a feladatok delegálásának elvén működnek, amely során egyének és csoportok vállalnak felelősséget a vezetés és döntéshozatal bizonyos területein a közösen meghatározott célok figyelembevételével. A Waldorf-iskolák a fenntartóiktól elkülönült, szakmai és szervezeti szempontból önálló jogi személyek, köznevelési feladataikat e kerettantervnek megfelelően, a mindenkor hatályos jogszabályokban meghatározott felelősséggel valósítják meg.

A tanári kollégium

Az iskolát a **Tanári Kollégium** felelős testületként vezeti, dönt az iskolát érintő minden kérdésben és ellátja az igazgatói felelősség körébe tartozó feladatokat. Az iskolát a Kollégium által választott **igazgató/iskolaképviselő** képviseli, aki a jogszabályok szerinti jogok gyakorlása során, valamint minden más esetben a Kollégium döntésének megfelelően jár el. A Tanári Kollégium a heti rendszerességgel tartott *Tanári Konferencián* foglalkozik a pedagógiai munkát érintő kérdésekkel, az igazgatási-működési kérdésekre ajánlott külön *Igazgatási Konferencia* szervezése. A Kollégium a pedagógusok köréből konferenciavezetőt vagy vezetőket választ, a körforgás elvének megfelelően. A Kollégiumban minden pedagógus szabadon alakíthatja ki szakmai munkáját. A közös pedagógiai és igazgatási-működési feladatokból az egyének vagy csoportjaik szabad kezdeményezésre vállalnak, teljes körű felelősséggel.

Az iskola gazdasági szervezetét a nem pedagógus munkatársak alkotják: a gazdasági vezető (gazdasági felelős), iskolatitkár, könyvelő, gondnok, takarító stb. A gazdasági vezető (gazdasági felelős) az elfogadott iskolai költségvetés alapján, a munkakörére meghatározott jogkörrel és felelősséggel látja el az intézményi gazdálkodással felmerülő feladatokat. A gazdasági szervezet munkatársai részt vesznek az Igazgatási Konferencia munkájában. Az intézmény éves költségvetését a gazdasági vezető készíti elő és a Tanári Kollégium fogadja el.

A Tanári Kollégium saját döntésével az intézményvezetést részben vagy egészben átruházhatja, és a vezetői feladatok ellátásával – beszámolási és tájékoztatási kötelezettség mellett – *egyszemélyben felelős igazgatót vagy néhány fős vezetői csoportot is megbízhat.*

A Tanári Kollégium maga alakítja ki működésének rendjét, amely az iskola szervezeti és működési szabályzatának részét képezi.

A fenntartó

A Waldorf-iskolák fenntartói a szülői közösség által működtetett közhasznú civil szervezetek: alapítványok, egyesületek. A fenntartók önálló jogi személyként a hatályos jogszabályoknak megfelelően biztosítják a működési kereteket és – az iskolával közösen kialakított együttműködési rendben – ellátják a fenntartói feladatokat.

A szülői szervezet

A Waldorf-iskolákban a szülők különböző szinteken vesznek részt az intézmény életében. A szellemi élet részesei a szülői estek és egyéb események pedagógiai beszélgetései során, az ünnepeken való részvétel alkalmával, teremtői, amikor hangversenyt, színházat, kiállítást stb. szerveznek az intézmény felnőtt közössége számára. A gyermekek beíratásakor, az iskola rendjének formálásakor a jogi élet résztvevői. Gazdasági szerepben vannak azáltal, hogy támogatják a Waldorf-iskola fenntartásának finanszírozását. Minden egyes szülő hordozója mindhárom funkciónak. A szülők szabad vállalással és felelősen, az iskolával kötött megállapodás, iskolai szabályzat alapján bekapcsolódhatnak az iskolai feladatellátásba. Az iskolákban működhet

iskolaszék vagy ennek mintájára más hasonló szervezet is létrehozható.

Szabályozás

A Waldorf-iskolák szervezetének és működésének alapelvei az egyes intézményekben a helyi sajátosságoknak megfelelően valósulnak meg. Az iskola működése, mint közös cél szolgálatában az intézmény és a fenntartó egymással szorosan együttműködik, jogszabályaitak rendeltetészerűen és a Waldorf-pedagógiai elvekkel összhangban gyakorolják. Az iskolák – a jogszabályok kötelező előírásainak figyelembe vételével – szervezeti és működési szabályzatukban határozzák meg szervezetük és működésük sajátos felépítését, így különösen: a fenntartóval való együttműködés területeit, formáit és szerveit, valamint a feladat- és felelősségmegosztást, a tanári kollégium szervezetét és működését, az intézményvezetői jogkörök megosztását, az egyszemélyi, testületi vagy közösségi döntés és felelősség területeit és szerveit, illetve munkáltatói minőségükben további belső szabályzatokat alkotnak.

A Magyar Waldorf Szövetség a Waldorf-iskolák szervezetére és működésére irányelvet, állásfoglalást adhat ki.

IV. A Waldorf-iskolai munkakörök sajátosságai

Fejlesztő pedagógus

A Waldorf-pedagógiai célok és feladatok megvalósítása érdekében az iskolákban ajánlott az általános iskolai szakaszban fejlesztő pedagógus alkalmazása.

A fejlesztő pedagógus feladata az iskolára való készség megállapítása, a teljes tanulói kör rendszeres szűrése, a tanulási és viselkedési nehézségek kiszűrése és ezek nyomán a tanuló fejlesztése, vagy megfelelő fejlesztő szakemberhez, szakmai szervezethez irányítása, e szervekkel folyamatos és rendszeres kapcsolattartás. Fejlesztő pedagógus alkalmazása esetén az általános iskolai szakaszban az iskolapszichológus feladatait a kerettantervi sajátosságok figyelembevételével a fejlesztő pedagógus látja el, alkalmazása megfelel az iskolapszichológus munkakör betöltésének.

Fejlesztő pedagógus foglalkoztatásának hiányában és a középiskolai képzésben a Waldorf-iskolára az általános előírások vonatkoznak.

Igazgató, igazgató-helyettes

A Waldorf-iskolákban kialakult gyakorlat, hogy a vezetői munkakörökkel (igazgató, igazgató-helyettes) megbízott pedagógusok nem, vagy csak részben élnek a vezetőkre előírt kötelező óra kedvezménnyel, arra is tekintettel, hogy az intézményvezetői feladatok egy részét az öngazgatás folytán a Tanári Kollégium, vagy annak különböző testületei, munkacsoportjai látják el. Amennyiben a vezető a vezetői kötelező órájánál többet tanít, az iskola jogosult a fel nem használt órakedvezményt delegálni a vezetői feladatellátásban közreműködő pedagógusokra.

A Waldorf-iskolák választhatják a vezetői munkakörök betöltését az általánosan irányadó szabályok szerint is.

Egyéb nem pedagógus munkakörök

A Waldorf-iskolák többsége évfolyamonként egy, legfeljebb két osztállyal működő, méretüket tekintve kis iskolák. Fenntartóik többségükben szülői kezdeményezésre létrehozott és általuk működtetett civil szervezetek (alapítványok, egyesületek), a fenntartói tevékenységet a mindenkori szülői közösség valósítja meg. Az iskola működésével felmerülő nem pedagógiai feladatok egy részét (gondnoki, karbantartói feladatok, pénzügyi-gazdasági-adminisztrációs tevékenység) a fenntartó látja el a szülői közösség aktív személyes közreműködésével. A nem pedagógiai feladatok ellátása az iskolában történhet

- a fenntartói tevékenység keretében,
- külön technikai létszám biztosításával vagy
- önkéntes szülői közreműködéssel.

Az iskolák és fenntartóik saját helyi lehetőségeikhez mérten döntenek el és szabályozzák, hogy milyen módon gondoskodnak az egyéb, nem pedagógus munkakörök ellátásáról.

V. A pedagógus munkakör sajátosságai

A pedagógusokkal szemben többletkövetelményeket támaszt a tanórákra való felkészülés, a Tanári Kollégium ülésein megvalósuló közös pedagógiai munka (gyermek- és osztálymegfigyelések), az önképzés, valamint a Tanári Kollégium vezető szerepére épülő öngazgatás. Munkaköri kötelezettségként jelenik meg a heti rendszerességgel megtartott konferencia-üléseken való részvétel, a vezetői feladatok ellátásában való közreműködés delegálás alapján, amelyek a pedagógus javára kötelező óraként vagy órakedvezményként elszámolhatók.

Az epochális oktatásszervezésben a szaktantárgyi epochák 3-4 hétig tartó időszakok, a tantárgyi órák tehát a tanévre egyenlőtlenül elosztva jelennek meg. A munkavállalói érdekek megkövetelik és indokolják a munkaidőkeret és ezen belül a kötelező órákra tanítási időkeret alkalmazását. A tanéves viszonylatban alkalmazott átalányelszámolás mellett a tanévi epochális órák havi átlagában számított „kötelezőóra-átalány” kiegyenlítetté teszi a munkaidőt, biztosítva a pedagógus egyenletes havi bérezését.

Az iskolák mindenkor helyi körülményeik alapján belső szabályzatukban határozzák meg a pedagógusok kötelező óraszámát, az általános előírásoktól eltérő kötött és kötetlen munkaidejét, valamint az osztálytanítói szabad évre való jogosultság feltételeit és a pedagógus szabad év alatt ellátandó feladatait.

VI. Tankönyvhasználat, könyvtár

A speciális tankönyvhasználati elvek és az iskolai méretek (egy évfolyamon általában egy osztály) folytán az iskolai könyvtárral szemben támasztott követelmények az általános szabályoktól az alábbiak szerint eltérhetnek.

A Waldorf-iskolában 250 fő tanulói létszám alatt az iskolai könyvtár feladatát kiválthatja nyilvános könyvtár és az iskolai könyvállomány gondozását elláthatják az iskola pedagógusai. 250 fő tanulói létszám felett félállású könyvtárostánár látja el az iskolai könyvtári feladatokat, feltéve, hogy az iskola rendelkezik nyilvános könyvtárral kötött kölcsönzési megállapodással. A Waldorf-iskolákban a minimális könyvtári dokumentum-állományra és a könyvtárszabályzatra vonatkozó rendelkezéseket azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a minimális állomány 1000 könyvtári dokumentum, a könyvtári SZMSZ-nek csak a könyvtárhasználatot és a katalógusrendet kell szabályoznia.

VII. Bizonyítványok, értékelés

A Waldorf-iskolák szöveges értékelése minden tanuló esetében egyénre szabott, részletes értékelés, amely terjedelme folytán a hivatalos és kötelező bizonyítvány-nyomtatvány (bizonyítványkönyv) formai kereteit meghaladja. A Waldorf-iskolák minden tanulóra kiállítják a bizonyítványkönyvet és abban feltüntetik, hogy a tanulóról szöveges értékelés készült. A tanuló teljesítményéről az egyes Waldorf-iskolákban alkalmazott formai szokásoknak megfelelően kézzel vagy géppel kiállított részletes szöveges értékelés („Waldorf-bizonyítvány”) a hivatalos bizonyítvány-nyomtatványtól elválaszthatatlan, annak hivatalos kiegészítő mellékletét képezi. Az iskolák a szöveges értékelésre rendszeresített, egyedi nyomtatványaik kezelésére és nyilvántartására megfelelően alkalmazzák a bizonyítványokra vonatkozó előírásokat.

Az iskolák a szöveges értékeléstől a tanuló vagy szülő kérésére nem tekintenek el, az érdemjegyre átváltást kizárólag iskolaváltás és továbbtanulás esetén alkalmazzák. Az iskolák az érdemjegyre átváltás szabályairól pedagógiai programjukban maguk rendelkeznek. A Magyar Waldorf Szövetség a Waldorf-iskolák közös munkája eredményeként a szöveges értékelés és az érdemjegyre átváltás alapvető követelményeiről és szabályairól irányelvet alkothat.

VIII. Közösségi szolgálat

A Waldorf-iskolák tanulói a kerettanterv 11. évfolyamára előírt 72 órás szociális gyakorlaton való részvétellel teljesítik a középiskolai érettségi feltételét képező közösségi szolgálatot. A szociális gyakorlat teljesítését az iskola a tanügyi dokumentumok (napló, bizonyítvány) vezetésével nyilvántartja, és ennek alapján állítja ki a közösségi szolgálat elvégzéséről szóló igazolást.

IX. Magántanulói jogviszony

A magántanulói jogviszony természeténél fogva nehezen illeszthető a Waldorf-iskola keretei közé. A Waldorf-pedagógia a tanulók folyamatos jelenlétére és munkájára épít, az értékelés a tanuló teljes tanévi teljesítményére és jelenlétére irányul, a vizsgáztatást csak szűk keretek között fogadja el. A magántanulói jogviszony létesítése nem automatikus, az iskolának körültekintően kell vizsgálnia, hogy szülői felkészítés mellett miként teljesíthető és értékelhető a tantervi követelmény. A Waldorf-iskolákban a magántanulói státusz az iskola engedélyéhez kötött.

X. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe

A Magyar Waldorf Szövetség a tagságába tartozó magyarországi Waldorf-iskolák és fenntartók közös tevékenységével ellátja a kerettantervvel kapcsolatos feladatokat, a Waldorf-pedagógia általános név- és minőségvédelmét, és a Waldorf-intézmények, intézményfenntartók érdekképviselését. A kerettanterv felhatalmazása alapján állásfoglalásokkal és ajánlásokkal segíti az intézmények feladatellátását, továbbá a fenntartásában működő pedagógiai-szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) útján országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújt a Waldorf-pedagógia területén.

Útmutatások a Waldorf-iskolák helyi tantervének elkészítéséhez

A Magyar Waldorf Szövetség ajánlása szerint az egyes iskolák a magyar Waldorf-kerettanterv adaptálása során a helyi tantervük kidolgozásánál a következőket vehetik figyelembe:

1. A tanterv egészére vonatkozó általános szempontok

- Lehetséges a különböző tantárgyak integrációja és egymás közötti átcsoportosítása.
- Módosíthatják a tantárgyak megnevezését (a helyi tantervben lévő indoklás alapján).
- Lehetséges az egyes tantárgyakhoz javasolt időkeretek tanéven belüli, illetve tanévek közötti átcsoportosítása, valamint a tantárgyi óraszámok növelése a jogszabályok adta keretek között.
- A helyi tantervben a kerettantervtől eltérően lehetséges a kötelezően és a szabadon választható órák meghatározása (a kerettantervben megfogalmazottak a jelenlegi gyakorlaton alapulnak, mely szerint néhány tantárgy, pl. a szabadvallás-oktatás a szülők igényei alapján szabadon választható tárgynak számít; az 1-4. évfolyamon a mindennapos testneveléshez kötelezően választható tevékenységek tartoznak; a felső tagozatos gyakorlati-művészeti nevelésben pedig választható tevékenységek találhatók).
- A szabadon választható éves órakeretek a tanévek között átcsoportosíthatók.

- A szabadon választott órakeret terhére bármely kötelező tantárgy óraszámja megnövelhető (pl. Gyakorlatok), illetve a tantárgyhoz szervesen hozzá kapcsolódó tevékenységgel kiegészíthető (pl. a Magyar nyelv és irodalom tantárgy mellett már középtagozatban is megjelenhetnek a dráma-foglalkozások).
- Az iskolák a szabadon választható órakeret terhére a helyi tantervükben meghatározott tantárgyakat vezethetnek be (pl. ökológia, néptánc stb.); a Waldorf-kerettantervben nem szereplő tantárgyak bevezetéséhez a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő szakmai szervezetének jóváhagyása szükséges.
- Kis tanulólétszámú iskolák esetében összevont évfolyamos oktatás is szervezhető. Az ilyen helyi tantervek kidolgozásánál figyelembe kell venni a külföldi és hazai tapasztalatokat, és a helyi tantervet szakértővel véleményeztetni kell.

2. Az egyes szaktárgyakra vonatkozóan

NYELVOKTATÁS

- Az idegen nyelvek tantárgyban kidolgozott nyelvi tantervek mintaként szolgálnak más nyelvi tantervek kidolgozásához. Az iskolákban bármely más idegen nyelv oktatása lehetséges, amennyiben megszerezték a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő szakmai szervezetének jóváhagyását.
- Helyi döntés alapján a 9. osztálytól kezdődően a két tanított idegen nyelv között súlyozás lehetséges, mely az óraszámoknak a két nyelv közötti átcsoportosításában is megmutatkozik.

MŰVÉSZETOKTATÁS

- A képzőművészetek, a mesterségek és a dráma óraszámjai iránymutatóak. Minden iskola a helyi tantervében határozza meg, hogy az adott tanévben ezek közül mely tárgyakat milyen arányban szerepeltet.
- A Mesterségek tantárgy keretében a 9-12. évfolyamon a választandó tevékenységeket az iskola a helyi tantervében határozza meg. A konkrét tevékenységek (a különböző anyagtípusokkal való foglalkozás szempontjainak figyelembe vételével) az iskola adottságainak, a helyi viszonyoknak megfelelően változtathatók. Egyes kézműves munkák oktatása projektszerűen, külső helyszínen (pl. helyi műhelyekben, helyi mesterek bevonásával) is megszervezhetőek.

KERTMŰVELÉS

- A Kertművelés tantárgy az iskola lehetőségeinek függvényében projekt-szerűen is megszervezhető, óraszámjai az évfolyamok között átcsoportosíthatóak.

GYAKORLATOK

- A felső tagozatban végzett mezőgazdasági, ipari és szociális gyakorlatok a helyi adottságok figyelembe vételével alakíthatók.

Tantárgyi rendszer és éves óraszámok

Tantárgy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	össze- sen	össze- sítő
Kötelező tárgyak															
Magyar nyelv és irodalom	240	240	160	160	90	60	70	70	60	60	60	60	0	1330	2090
Magyar gyakorló és szakóra	0	0	0	0	36	36	36	72	68	68	68	72	124	580	
Anyanyelvi kompetencia fejlesztése	0	0	0	0	0	0	0	0	45	45	45	45		180	
Számтан, matematika	120	120	110	110	80	100	90	90	60	60	60	60		1060	1604
Számтан, matematika gyakorló órák	0	0	0	0	36	36	36	36	68	68	68	72	124	544	
Történelem	0	0	0	0	80	70	60	60	60	60	60	60		510	774
Történelem szakóra											68	72	124	264	
Honismeret és földrajz			60	30	40	60	50	30	40	30	30	30		400	1160
Természetrajz és biológia			30	30	40	30	30	30	30	40	40	40		340	
Fizika						40	30	40	30	30	30	30		230	
Kémia							30	40	30	30	30	30		190	
Idegen nyelv I.	72	72	72	72	72	72	108	108	104	104	104	108	124	1192	2260
Idegen nyelv II.	72	72	72	72	72	72	108	108	104	104	104	108		1068	
Mozgás és testnevelés	72	72	72	72	72	72	108	108	104	104	104	108		1068	2280
Ritmikus rész/mozgás	45	45	45	45	45	45	45	45						360	
Kötelezően választható testmozgás	36	36	36	36										144	
Kertművelés						72	72	36						180	
Informatika									54	54	54	54		216	216
Gyakorlatok									72	72	72			216	
Osztályfőnöki óra									34	34	34	72		174	174
Kötelezően választható érettségi tárgy													124	124	
Szabadon választható érettségi tárgy													124	124	
Kötelező tárgyak összesen	657	657	657	627	663	765	873	873	963	963	1031	1021	744	10494	
Művészeti nevelés															
Képzőművészet	36	36	36	36	36	54	54	54	25	25	25	27		444	
Formarajz, szabadkézi geometria				30	30									60	
Kézimunka	72	72	72	72	54	54	54	54	25	25	25			579	
Kézművesség					54	54	54	54	50	50	50			366	
Dráma									25	25	25	54		129	
Zene	36	36	72	72	54	54	54	54	52	52	52	54		642	
Euritmia	36	36	36	36	72	72	72	72	68	68	68	72		708	
Művészeti tanulmányok, esztétika									30	30	30	30		120	
Művészeti óraszámok összesen	180	180	216	246	300	288	288	288	275	275	275	237	0	3048	2340
Kötelező tárgyak összesen	837	837	873	873	963	1053	1161	1161	1238	1238	1306	1258	744	13542	
Szabadon választható tárgyak															
Órakeretek	36	36	36	36	102	102	112	102	242	266	242	234	124	1670	
A tantervben szereplő választható tárgyak és a hozzájuk tartozó ajánlott óraszámok															
Szabad vallás	36	36	36	36	36	36	36	36	34	34	34	33		423	
Agyagozás, szobrászat					36	36	36	36	34	34	34	33		279	
Gazdasági ismeretek					30	20	30	20	34	34	34	33		235	
Társadalomismeret									34	34	34	33		135	
Kertművelés										24				24	
Filozófia												30		30	
Mozgókép-kultúra és médiaismeret									34	34	34			102	
Tanulásmódszertan					10	10	10							30	
Fakultációs órák									72	72	72	72		288	
Fakultatív emelt szintű érettségi felkészítés													124	124	
Összes éves óraszám	873	873	909	909	1065	1155	1273	1263	1480	1504	1548	1492	868	15212	
Heti óraszám	24,25	24,25	25	25,25	29,58	32,08	35,361	35,08	41,11	41,78	43	41,4	24,11	422,56	

Megjegyzések az óraszámok kapcsán

Az előző oldalon található táblázat egyes cellái értelmezéséhez megjegyzések tartoznak, ezeket az alábbi listába rendeztük:

Magyar gyakorló és szakóra **8. osztály**
Anyanyelvi kompetencia fejlesztése
Honismeret és földrajz **1, 2. osztály**
Honismeret és földrajz **összesítő oszlop**
Mozgás és testnevelés **összesítő oszlop**
Ritmikus rész / mozgás
Kötelezően választható testmozgás
Kertművelés **9. osztály**
Osztályfőnöki óra **12. osztály**
Szabadon választható érettségi tárgy
Formarajz, szabadkézi geometria

Dráma **1-8. osztály**
Euritmia
Művészeti tárgyak **összesen**

Fakultációs órák
Fakultatív emelt szintű érettségi felkészítés

Éves munka
A főoktatás egyéb részei
Integráltan a magyar nyelv és irodalomban
Ember és természet órái egyben
Az euritmia óraszámait is tartalmazza
Főoktatás egyéb részei
Helyi tanterv szabályozza
A gyakorlatok része
Éves munka
Tantárgyanként
Integráltan a magyar nyelv és irodalomba írás-
előkészítés címén az 1-3. osztályban
A főoktatásba integráltan
A mindennapos testmozgás része
Az euritmia óraszámait a mozgás és testnevelés
tárgynál jelennek meg
Tantárgyanként
Tantárgyanként

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
Waldorf-pedagógia feladatai, célkitűzései, alapelvei.....	3
A NAT és a kerettanterv.....	24
A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából – a horizontális tanterv.....	35
A Waldorf-iskolák kerettanterve az 1-13. évfolyamokon - vertikális tanterv.....	55
Magyar nyelv és irodalom.....	55
Számтан és matematika.....	84
Történelem.....	100
Filozófia.....	122
Honismeret és földrajz.....	124
Természetrész és biológia.....	140
Fizika.....	152
Kémia.....	165
Idegen nyelvek.....	174
Mozgás és testnevelés.....	261
Kertművelés.....	280
Informatika.....	286
Gyakorlatok.....	292
Szabad vallás.....	300
Társadalomismeret.....	308
Gazdasági ismeretek.....	314
Erdőjárás.....	327
Tanulásmódszertan.....	330
A főoktatás egyéb részei.....	333
13.osztály.....	333
A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-13. évfolyamokon.....	334
Képzőművészet.....	336
Agyagozás – szobrászat.....	364
Kézimunka.....	375
Kézművesség / famunkák.....	389
Kézművesség / fémmunkák.....	399
Euritmia.....	404
Dráma.....	417
Zene.....	433
Művészeti tanulmányok – esztétika.....	452
Mozgóképkultúra és médiaismeret.....	458
A Waldorf-iskolák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke.....	463
A Waldorf-iskolákban a pedagógus-munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségek	472
Minőség gondozás a Waldorf-iskolákban.....	474
A Waldorf-iskolák öngazgató rendszere, szervezete és működése.....	483
Útmutatások a Waldorf-iskolák helyi tantervének elkészítéséhez.....	487
Tantárgyi rendszer és éves óraszámok.....	489